

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

UNEVEN PAGES

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204199

UNIVERSAL
LIBRARY

OUP—881—5-8-74—15,000

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T891 21
Accession No. P. 6. 10457
Author వ. వ. కృష్ణమూర్తి
Title వ. వ. కృష్ణమూర్తి - పా. ప. క.

This book should be returned on or before the date last marked below.

అయిదవ వేదమునబడు

శ్రీ వైహాగరత సారోద్ధారము

(ఆది, సభా పర్వములు)

ప్రథమ భాగము

(సంస్కృతమూలము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహిత సవిమర్శము)

గ్రంథకర్త :

‘పౌరాణిక విశారద, విమర్శకాగ్రేసర’

బ్రహ్మశ్రీ ములుకుట్ల నరసింహాచార్య పాకయాజీగారు

మారుతీ పబ్లికేషన్స్
విటారురోడ్, విజయవాడ-2

వెల : రు. 21-00

శ్రీ మహాభారత సారోద్ధారమున

ఆది, సభా పర్వముల యందు గల

విషయసూచిక

విషయము	పేజీ	పంక్తి
ఉపోద్ఘాతము	1	3
ప్రార్థనా శ్లోకములు	17	3
ఆదిపర్వాంభుమా - ప్రథమాధ్యాయము	18	1
జయశబ్దార్థము	18	10
రోమహర్షణ, ఉగ్రశ్రవ శబ్దముల తర్థము	20	11
పురాణములు చెప్పెడి సూతుడు బ్రాహ్మణుడే యను		
సిద్ధాంతము	22	16
పురాణాది వర్త బ్రాహ్మణుడే కావలయునను నిర్ణయము	26	9
శౌనకుడను మహర్షికి కులపతియని పేరు	28	13
మహాభారత శబ్దార్థము	32	6
భారతగ్రంథ రచయిత యగు వ్యాసమహర్షి		
వృత్తాంతము	32	8
పూర్వకాలమున లేఖనీయాక్షరములు లేవను పూర్వపక్ష		
ఖండనమును అక్షరలేఖనమనాది యను సిద్ధాంతమును	36	9
జనమేజయునకు వైశంపాయనమహర్షి శ్రీ మహాభార		
తమును చెప్పట	40	11
ఉపరిచరవసువు యొక్క పూర్వవృత్తాంతము	46	2
ఉపరిచరవసువు వీర్యముచే మత్స్యమందు మత్స్యదేశ		
ప్రభువగు మగళికువును, మత్స్యగంధీ యను స్త్రీయు		
పట్టుట	48	11

ప్రపంచమున సంభవించెడి జన్మల వైచిత్ర్యము	48	13
శ్రీమద్వాల్మీకి, వేదవ్యాసాదులు పారశవ, చందాలు రచెడి పూర్వవక్షిరాకరణము.	52	16
వేదవ్యాసోత్పత్తియు, వ్యాసుని కవినను సత్యవతి కన్యయే యగునను సిద్ధాంతము.	54	2
పెద్దల యొక్క జన్మ కారణము లనేకవిధములు. వారి యనుష్ఠానములును యట్టివే కాన, ఆ భాగములు విమ ర్శించుట మావి వారు చెప్పినట్లు చేయుటయే ధర్మ మను సిద్ధాంతము	58	2
ద్వితీయాధ్యాయారంభము	62	5
భారతమును వ్యాసుడే రచించినచో ఆతని స్వీయమాహా త్యము అందుండుట తగదను పూర్వవక్షి భండనము అదే నర్వర్షి సాంప్రదాయమను సిద్ధాంతము.	64	2
జనమేజయునకు వై శంపాయనుడు శ్రేతాయుగమున జన్మించిన రాజుల యుత్పత్తి రహస్యమును చెప్పుట	70	9
శ్రేతాంతమునుండి రాక్షసులు భూలోకమున కొందరు రాజులై పుట్టుట వారే దుర్యోధనాదులని చెప్పుట	73	5
భీష్మాచార్యుడు అష్టవిపులలో నొకడై శంతనుమహా రాజువలన గంగయందవతరించుట.	76	9
ధృతరాష్ట్ర, పాండు విదుర, సంజయ, శ్రీకృష్ణాదులు ఎవరెవ రే యే యంశంతో జన్మించిరో తెలుపుట	78	2
కృపాచార్య. ద్రోణాదుల జన్మస్మృతాంతము.	82	2
ప్రీ పురమృగుక, కోణిశమిత్రములు లేకనే జన్మ లెటుల కలుగునో వివరించుట	88	5
తృతీయాధ్యాయ రంభము	94	5

నృప్త్యాది శంతనుమహారాజ వరకును గలచంద్రవంశానుక్రమణిక		
శంతనునకు గంగయందు భీష్ముడు జనించుట	101	8
భీష్ముడు దాశరాజును ఆయన కన్యయగు సత్యవతిని		
తన తండ్రికి భార్యగా నొసగుచునుట.	108	11
భీష్ముని బ్రహ్మచర్యవ్రత వ్రతిజ్ఞ.	110	2
సత్యవతి యందు శంతనునిచే చిత్రాంగద. విచిత్ర		
వీర్యులు జనించుట.	110	11
గంధర్వునిచే చిత్రాంగదుడు మృతుడిగుట	112	8
విచిత్రవీర్యుని వినాహము	114	6
చతుర్థాధ్యాయారంభము	114	10
భీష్మునితో సర్పకూపాలుర యుద్ధము	114	10
అంబా వినర్జనము	116	8
భీష్మ పరశురాముల యుద్ధము	118	2
విచిత్రవీర్యుని యకాలమరణము	118	10
విధవా వినాహవిరచనము ఆనర్కాల ధర్మము.	118	18
శ్రీ వేదవ్యాస సమాగమము	128	8
వ్యాసశరీర సుగంధతృప్తి విరూపణము.	130	14
ధృతరాష్ట్ర జననము.	135	10
పాండుమహారాజ, విదురాదుల జననము.	138	18
క్షేత్రబీజములలో బీజమానకే ప్రాధాన్యమను విరూప		
ణము, కావి ఒకప్పుడు క్షేత్రమనకు కూడ ప్రాధాన్యత		
సంభవించవచ్చుననుట	140	7
పంచమోధ్యాయారంభము	141	1
పాండుమహారాజ దిగ్విజయము	141	10
ధృతరాష్ట్ర, గాంధారిదేవుల వినాహము.	144	14

ధృతరాష్ట్రునికి 111 గురు భార్యల వివాహము	148	5
కన్యాశ్వాభావ స్వరూపవిర్ణయము	148	13
కుంతీదేవి సూర్యుని ప్రార్థించి యాశని యచక్రహము		
వలన కర్ణుని గని గంగయందు వదలుట.	150	2
రాధా భర్తయగు అతిశయదశు సూతుడు కర్ణుని స్వీక		
రించి పాలించుట	152	4
కర్ణుని శత్రువిద్యా సంపాదనము	152	9
కుంతీ, పాండుమహారాజుల వివాహము	154	15
మాద్రీ స్వయంవరమున పాండురాజును వరించుట	158	10
విడుదలి వివాహము	158	5
శ్రీ వేదవ్యాసునిచే .గాంధారిదేవి సూర్గురు పుత్రులు		
కలుగునటుల వరమును బడయుట. గర్భమును		
ధరించుట	160	8
మస్తాభావ్యమూరంధము	162	1
అరణ్యమున మృగమిధునమును చంపుటచే కిందము		
దను ఋషిచే పాండుమహారాజు శపించబడుట.	162	2
పాండుమహారాజు కుంతీదేవితో పుత్రుని కమమని		
చెప్పుచూ పుత్రద్వాదశవిధ స్వరూపమును వివరించుట	170	1
కుంతీదేవియందు ధర్మరాజు జననము	176	17
శ్రీహరి పంచాయుధములే పంచ పాండవులని		
విరూపించుట	178	20
శ్రీమహావిష్ణు పంచాయుధ స్తోత్రము	180	2
కుంతీదేవియందు భీమసేన జననము	184	1
గాంధారిదేవియందు దుర్యోధనాదుల జననము	188	4
సప్తమస్తాభావ్యమూరంధము	192	7

దుర్యోధనాదుల సోదరవర్గము పేర్లు	192	8
కుంతీదేవియందు అర్జునుని జననము	196	18
మాద్రీదేవియందు నకుల సహదేవుల జననము	204	10
శతశృంగవర్షకవాసులైన మహర్షులు ధర్మరాజాదులకు ఉపనయనాంత వైదిక సంస్కారములు గావించుట	208	18
పాండుమహారాజ మరణము. మాద్రీదేవి సహగమనము	210	9
శతశృంగవాసులయిన మహర్షులు పాండురాజు. మాద్రీ దేహశల్యములతో ధర్మరాజాదులను, కుంతీదేవిని హస్తినాపురికి చేర్చి వారిని దృతరాష్ట్ర, భీష్మాదులకు వప్పజెప్పి యంతర్దానులగుట	214	1
అప్రమథాధ్యాయారంభము	214	12
పాండురాజు, మాద్రీదేవులకు భీష్మాదులు ప్రేతిసంస్కా- రము లొనరించుట	218	8
హిందవులు కౌరవులతో కలిసి హస్తినాపురమున వద మాడు సంవత్సరములుండుట	220	11
ద్రోణాచార్యులవారు హస్తినాపురము ప్రవేశించుట	222	6
దుర్యోధనుడు భీమసేనునికి విషాన్నము పెట్టి నదిలో పతద్రోయుట	228	9
భీమసేనుడు పాతాళమున నాగరాజుచే సత్కరింపబడి మరల హస్తినాపురికి వచ్చుట	234	9
సప్తమాధ్యాయారంభము	236	4
ఏకలవ్యుడు ద్రోణాచార్యునకు తన బొటనప్రేరివి చేదించి యిచ్చుట	238	8
కురుకుమారాస్త్ర సందర్శనము	242	6

రింగస్థలమునకు కర్ణుడు వచ్చుట	248	12
దుర్యోధనుడు కర్ణుని అంగరాజ్యమునకు వట్టాభిషిక్తుని చేయుట	264	2
దశమార్ధాధ్యాయము	258	4
ద్రోణాజ్ఞచే అర్జునుడు దువదుని బంధించి తెచ్చుట	260	5
ధృతరాష్ట్రుడు ధర్మరాజుకు యువరాజ్య వట్టాభిషేకము చేయుట	260	15
అర్జునుడు భీముని సహాయముతో దిగ్విజయము గావించుట	262	12
ధృతరాష్ట్రుడు కణికునితో పాండవులను వంచించుటకు దురాలోచన గావించుట.	264	4
పాండవులు ధృతరాష్ట్రాజ్ఞచే నాకానావతమున లాక్షగృహమును ప్రవేశించుట	286	2
ఏకాదశార్ధాధ్యాయము	286	6
పాండవులు లక్కయింటినుండి విడుదలచే రహస్యముగా పంపబడిన ఖనకుడు ఆ యింటిలో నుండి గంగాతీరమువరకును సౌరంగమును త్రవ్వి భీమునకు చూపించుట	288	6
భీముడు పురోచనునికి తెలియకుండగనే పురోచనునితో సహా లక్కయింటిని తగులబెట్టి గుహద్వారమున గంగాతీరమును చేరుట	290	1
లక్కయింటినుండు ఎవరికి తెలియక విడిచిన పంచ పుత్ర సహతి విషాది అస్త్రకలను వారానావత పురజనులు ధృతరాష్ట్రుని కిచ్చి విడిచుట. ధృతరాష్ట్రులు కుంతితో కూడిన పంచపాండవులకు ప్రేత కర్మం		

నాచరించుట	292	1
గంగానదీకావలి ఒడ్డున భీమసేనుడు హిడింబాసురుని వదిలి దేవమాత్య బ్రాహ్మణులచే సిడింబిని గాంధర్వ వివాహమున స్వీకరించుట	296	7
వ్యాసాజ్ఞచే కుంతీసహితులయిన పాండవులు ఏకచక్ర పుత్రమున ప్రవేశించుట	302	1
ద్వాదశాధ్యాయారంభము	306	9
భీమసేనుడు దిశాసురుని సంహరించుట	308	13
పాండవులు అతిథిగా వచ్చిన బ్రాహ్మణునిచే పాంచాలీ స్వయంవర వృత్తాంతమును వినుట	310	8
కుంతీసహితులయిన పాండవులు పాంచాలనగరమునకు దియలుదేరుట	320	5
మార్గమధ్యమున పాండవులు అంగరవర్తుని జయించి దౌన్యమహర్షిని పురోహితునిగా స్వీకరించుట	328	2
త్రయోదశాధ్యాయారంభము	328	7
పాండవులు ద్రుపద పుత్రమున ప్రవేశించి ఒక కుంత కారుని యింట నుండుట	328	8
మత్స్యయంత్రమును కర్ణుడుభేదించబోగా నేను సూతుని వరింపనని ద్రౌపది పలుకుటచే సిగ్గుచే కర్ణుడు మరలుట	334	16
అర్జునుడు మత్స్యయంత్రమును భేదించి ద్రౌపదిచే వరింపబడుట	336	4
భీమార్జునులతో యుద్ధసూచరించి కర్ణ దుర్యోధనులతో నహా కాళిందరును వరాభిషేచబడి వెళ్ళుట.	338	18
ద్రుపదుడు ధర్మజునిచే వంచ పాండవులను తెలుసు కొనుట	344	8

చతుర్దశాధ్యాయారంభము	348	1
ద్రుపదుని వద్దకు వ్యాసుడు వచ్చి పాండవులైదుగురును ఒకే ఇంద్రస్మరూపుఁడని, ద్రౌపదీదేవి మాహాత్య మను చెప్పట.	348	2
ద్రుపదుడు పంచపాండవులకు ద్రౌపదిని భార్యగానిచ్చుటకు సమ్మతించుట.	355	11
పంచపాండవులకును, ద్రౌపదికిని వివాహవైభవము ద్వారకునుండి శ్రీకృష్ణుడొరములు పాండవుల వద్దకు వచ్చి వారిని సత్కరించుట.	362	19
విదురుడు ద్రౌపదీ పాండవ వివాహవృత్తాంతము తెలుసుకొని ధృతరాష్ట్రునితో చెప్పట.	364	3
భానుమతీ దుర్యోధనుని వివాహము.	366	17
పంచదశాధ్యాయారంభము	368	5
భీష్మాదులు ధృతరాష్ట్రునితో ద్రుపదుని పురమందున్న పాండవులను రావించి వారి కర్తవ్య మిమ్ముని బోధించుట.	370	16
ధృతరాష్ట్రుని యజ్ఞచే పడి గడు ద్రౌపదీసహతులైన పాండవులను మరల హస్తినాపురమునకు చేర్చుట	374	10
పాండవులు సీతాజ్ఞచే భండవిప్రస్థమందు ప్రవేశించి అచ్చట ప్రస్తుతము ధీలీయను పట్టణమును విర్మించి యచ్చట నుండుట.	378	1
అర్జునుడు ద్వంద్వకవార్షిక తీర్థయాత్రార్థము బయలుదేరుట	384	2
అర్జునుడు పాతాళమున నాగకన్యకుడుగు ఉలూపిని పెండ్లియాడుట	388	3

అర్జునుడు చిత్రాంగదను పెండ్లియాడి బ్రతునాహను దను కుమారుని ప్రభవించ చేయుట	388	5
పోడ శాధ్యాయారంభము	390	1
అర్జునుడు యతివేషమున ద్వారకాంకశురమును బలరా మాజ్ఞచే ప్రవేశించుట	390	15
సుభద్రాదర్శనుల వినాహము	396	17
సప్తవ శాధ్యాయారంభము	400	1
సువద్రతో అర్జునుడు ఇంద్రకృష్ణమును ప్రవేశించుట	404	12
కృష్ణార్జునులు ధాండవనమును విహరించుచు	410	5
యమునా తీరమున వాసుదేవుడు కాలిందీ దేవిని స్మరించుట	412	12
ఆది సర్వము సమాప్తము ద్రౌపది కైదుగురు భర్తలున్నను పతివ్రతయే యగు నను మహావన్యసము	416	1
స భా ప ర్వారంభము		
ప్రథమా ధ్యాయారంభము	426	1
ధర్మరాజు సతీశోదరులతో మనుకథను ప్రవేశించుట	426	11
మయుడు దీక్షార్తులకు గవయును, దేవదత్తమును శంఖమును సమర్పించుట	430	19
మయుభటు నారదుని వచ్చి ధర్మరాజునకు సర్వ ధర్మములను బోధించి రాజసూయాధ్వరమును చేయు మని చెప్పుట	432	10
లోకాంతరమందున్న పితృదేవతల నామాది విశేషము లును, ప్రశస్తివికాసవివాసమును వివరించుట	436	14

శ్రీకృష్ణప్రేరితుడై ఏముడు జరాసంధుని వధించుట	444	11
ధర్మజా నాజ్జచే బీమానులు దిగ్విజయ మాచరించుట	446	8
పంచత్వరములు చేయుట		
ద్వితీయాధ్యాయారంభము	446	11
ధర్మజా నాజ్జచే బీమానులు దిగ్విజయ మాచరించుట	446	13
నహదేవుడు లంకకు చూతను బంపి విభీషణునిచే దన రాసులు గ్రహించుట	454	10
వ్యాసమహర్షి సాతానుంకి గొప్ప సభను తెప్పించి ధర్మజానకు లంకను వ్యూహార్థమై యిచ్చుట	458	7
కృష్ణార్జునులు సమద్రోతీరమున కేగి బాహునులతో నేతువును బంపించుట ద్వారా అర్జునునకు అంజనేయుడు పరాకాష్ఠగా కనబడుట.	458	12
ధృతరాష్ట్రాద్రియు ధర్మజాని రాజసూయాధ్వరమునకు వచ్చి ఆ యా కృత్యములనుం దధికారముల స్వీకరించుట	460	10
తృతీయాధ్యాయారంభము	466	8
వాసుదేవుడు శిశుపాలుని వధించుట	470	5
మయసభయందు దుర్యోధనుడు పరాభవించబడుట	474	12
చతుర్థాధ్యాయారంభము	486	1
దుర్యోధనుని ప్రేరితచే ధృతరాష్ట్రుడు గొప్ప సభను విర్మించి జూదమాడుటకు అహోనింపగా ద్రౌపదితో పంచపాండవులు హస్తినాపురమున కేగుట	488	13
ధర్మజాడు ద్యూతముందు సోదరులతో తానోడి శకుని వాక్యముచే ద్రౌపదిని పందెముగా నుంచి వోడిపోవుట	498	12
పంచమాధ్యాయారంభము	512	1

ద్రావిడీ వస్త్రావహరణం	527	7
ద్రావిడీ పార్శ్వనదే శ్రీకృష్ణ వరమాతృ అచ్చటకు వచ్చి అక్షయవలువల ననుగ్రహించుట	528	15
ఆ మోరమును విని గాంధారిదేవి వతిని గర్హించుట	532	12

షష్ఠాధ్యాయారంభము	534	6
ధృతరాష్ట్రుడు ద్రావిడికి రెండు వరము లిచ్చి ధర్మరాజు నితో వర్షాధికారములతో మీ యర్థరాజ్యము అనుభవించు పుడని ఇచ్చి పంపుట	538	13
పాండవులు ఇంద్రప్రస్థమునకు పోవుచు మార్గమధ్య మున ధృతరాష్ట్రుని యజ్ఞచే మరల హస్తినాపురము ప్రవేశించుట	546	16
మరల మాయా ద్యూతమున ధర్మరాజు వత్సీ సోదరు లతో పన్నెండు సంవత్సరములు అరణ్యవాసము ఒక సంవత్సరము అజ్ఞాతవాసము ఆచరించి మరల వచ్చి వచో మీ రాజ్యము మీకిరుమను ఏర్పాటుతో జూద మాడి ఓడుట.	552	2

సప్తమాధ్యాయారంభము	554	1
ద్రావిడితో పంచపాండవులు హస్తినాపురము నుండి అరణ్యమునకు బయలుదేరుట	558	16
ధృతరాష్ట్రుడు పాండవులను వనవాసమందు నహో యర్థమై రథ, గజ యుగ, వనాతుల పంపుట.	566	4

స భా స ర్వ ము స మా స్త ము
నాంగ సహివా చిన్మయ శ్రీరామచంద్రార్పమస్తు

శ్రీ మహాభారతసారోద్ధారము

ఉ పో డ్పా త ము

ఈ గ్రంథమునకు ఇటీవల ఆధునిక భారతవిమర్శకులు పంచమవేదమును ఆర్షవిజ్ఞాన ప్రకాశమగు మహాభారతమును సాంప్రదాయవిరుద్ధముగ పాశ్చాత్య విజ్ఞానము కలవాడును తదనుయాయులును బహిరంగ పరిశోధనమును పేరిట పరస్పర విరోధ భూయిష్టముగను సాధుదూషణ పాపభూషణ యుతము గను తమ తమ స్వైరవృత్తిని పురస్కరించుకుని అనేక విమర్శ నలను కల్పింపేరుతులై వ్రాసిరి. వాటిలోన నీ క్రింద పేర్కొన బడిన గ్రంథములు ముఖ్యములు.

అవేవన 1) సప్రశంసించుచే హిందీలో వ్రాయబడి చర్ల నారాయణశాస్త్రి గారిచే నాంధ్రీకరింప బడిన మహా భారత మీమాంస 2) బకించంద్ర ఛటోపాధ్యాయునిచే వంగభాషలో వ్రాయబడిన బాల్యూతపు సూర్యనారాయణ రావు గారిచే ఆంధ్రీకరింపబడిన శ్రీకృష్ణచరిత్రము, 3) కోట మర్రి చినరఘుపతిరావుగారి సుయోగవ విజయము 4) పెం డ్యాల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి మహాభారత చరిత్రము, ఇవే గాక ఇటువంటి ఇతరవ్యాఖ్యానములను ఖండించి శ్రీశ్రీశ్రీ అస్మద్గురువరేణ్యులగు బ్రహ్మశ్రీ పండితప్రవర మల్లాది రామ కృష్ణవిద్యచ్ఛయములు గారును సాంప్రదాయ విమర్శకాగ్రేసరులును గ్రహించిరమ్యాము ఆధారము చేసుకొని నాచే (త)

యీమహాభారత సారోద్ధారమును గ్రంథము భగవద్దేవతచే వ్రాయబడినది.

మ హా భా ర త వి మ ర్శ న వి ష య ము లు

అమెరికాఖండమందును కొందరు సంస్కృత మభ్యసించి యున్నారు. కాని వారు భారతీయు లనాదినుండియు నాగరికత కలవారనుట కసూయ పడుదురు. కావున వారు తమదేశీయ గ్రంథములను జూచి భారతము వ్రాయబడిన దనుచున్నారు. అందు రామాయణము 'హోమరు' (గ్రీకు దేశకవి) కావ్యమున కనుకరణమని వ్రాసినారు. భగవద్గీత లైబులునకు ఛాయాగ్రంథమని మరియొక కవి చెప్పెను. అట్లే లిపిజ్యోతిషము మొదలైన నన్నియును హిందువులు తమతమ దేశములనుండియే గ్రహించిరని వ్రాయుటకు లజ్జపడుటలేదు.

భగ్నావశేషితములగు కొన్ని విగ్రహములను చూచి ఘర్గాసన్ దొరగారు వ్రాచిన హిందూస్త్రీలకు వస్త్రములు కట్టు నలవాటు లేదని సిద్ధాంతము చేసియున్నారు. 'భుయాద్' అను జాతి నాగరిక జాతి యట. వారిలో స్త్రీల కనేకులు భర్తలుందురట. అది ద్రౌపదికంట గట్టిరని వ్రాసిరి. గ్రీకు దేశము ననుసరించి భారతీయులు శిల్పములను నేర్చుకొనిరనియు భారతము వ్రాచినమైవది కావట, స్వతంత్రము కావట. రోమకేతి హాసవేత్తలగు లిప్సప్రభృతులు యవనేతిహాసవేత్తలైన 'హెరో నూటర్' మొదలగువారు మహమ్మదీయ ఇతిహాసవేత్తలగు పెరిప్లూ ఆంగ్లేయభాషలో మెకాలే, కార్లయిల్ మున్నగు వారు పరాసు లామర్తై, మిసార్ మున్నగువారు,

గ్రీసులో తూకుడిడిక్ మున్నగువారు వ్రాసిన ఇతిహాసగ్రంథములన్నియు ఈభారతము ననుసరించియే యున్నవి. అవి ఇతిహాసములయినచో ఇది ఏల కాదో యని వారు చెప్పలేదు.

రోము, గ్రీసు, మొ॥ దేశములందును మన ప్రజలకు భారతాదులయందువలె వారి ఇతిహాసములందు వారికి విశ్వాసములేదు, గౌరవములేదు.

విఖ్యాతుడైన 'వ్యర్బక్' దొర కొంత కాలమునకు పూర్వమే జర్మనీదేశారణ్యములలో నివసించుచున్న బర్బరుల వంశమున పుట్టినవాడు. అట్టివానికి పురాతనమగు భారతీయ నాగరికత ఎట్లు తెలియును. కాని ఆతడు మహాభారతము ఏసు క్రీస్తుకు పూర్వము పుట్టలేదనివ్రాయుట ఆశ్చర్యకరము. క్రీస్తు 1వ శతాబ్దమున పుట్టి యుండవచ్చునని వ్రాసెను. దీనికాధారము మెగస్తసీస్ అనువాడు 3, 4 శతాబ్దములలో భారతవర్షమున చంద్రగుప్తుని రాజధాని యందుండెను. ఆదొర తను వ్రాసిన గ్రంథములో భారతమును గురించి వ్రాయ లేదట దానికిఆధారము ఇంతమాత్రమే.

ఆతనికింత పాండిత్యము లేకపోవచ్చును. లేదాదొరకక, పోవచ్చును. ఇప్పుడు భారతీయులు వ్రాయు జర్మనుచరిత్రలలో నెచ్చటను ఎర్బక్ దొరగారి పేరులేదు. కాన వారు లేరని గదా చెప్పవలయును. కావున వారు వ్రాసినచరిత్రలలో భారతమున పాండవులపేర్లే లేవనియు, కృష్ణుడు కవికల్పిత పాత్ర యనియు వ్రాసిన వ్రాతలన్నియు నిజముకావు.

యూరోపియనులలో క్లౌట్ బ్రూక్ దొరగారు భారత

శ్రీమహాభారత సారోద్ధారము

యద్ధము క్రి॥ పూ॥ 4వ శతాబ్దమున నడచినదని వ్రాసినారు. ఆదేశమున అందరికిని అది వ్యాకరణప్రాక్తమువలె సర్వదా ప్రమాణమగును.

ప్రాచీనమగు పాణినీయ వ్యాకరణశాస్త్రమున 8-3-98 సూ॥ గణియుధిభ్యాం స్థిరః ఉదా॥ గవిష్ఠిరః, యుధిష్ఠిర, అనియు, 2-4-66 సూ॥ బహ్వచ ఇహపచ్య భరతేషు 4-1-176 స్త్రియా మవతి కురుభ్యశ్చ 4-3-98 వాసుదే వాఙ్మనాభ్యాం పుక 4-1-103 సూ॥ ద్రోణపర్వత జీవంతాన్య తరస్యామ్ ఉదా॥ ద్రోణాయణః అను శబ్దమేర్పడును. ఉన్న పేర్లకు పుష్కళి, వ్రాయబడుటచే భారతము ప్రాచీనమైనదే.

ద్వారక హస్తినాపురమునకు 700 క్రోశముల దూరమున నున్నది. శకుంతలను బెంచిన కణ్వుడు కాశ్యప గోత్రజుడు. ఘోరపుత్రుడను కణ్వుడు మరొకడు. అతడాంగీరస గోత్రజుడు.

భారతమున పర్వసంగ్రహాధ్యాయప్రకారము 84, 836 శ్లోకములే. కావున పర్వసంగ్రహాధ్యాయమున ఈశ్లోకము కలదు. శ్లో॥ అష్టాద్వైవ ముక్తాని పర్వాణ్యేతాః స్యశేషతః॥ భలేషు హరివంశం చ భవిష్యం చ ప్రకీర్తితం॥ దశశ్లోకం॥ సహస్రప్రాణి వింశశ్లోకశతాని చ॥ భిలేషు హరివంశేష సంఖ్యాతాని మహర్షిణా॥ కావున నీ 12,000 కలుపుకొన్నను 98 836 కావున 80 కా లకును 3. 164 తక్కువ గలవు. అవియే శేష ధర్మములు ఆశ్చర్యపర్వము మొ॥ నవి అని తెలియనగును.

సూచన:- హరివంశమున, హరివంశపర్వము భవిష్య

త్వర్వమే చెప్పబడియున్న ప్రస్తుతగ్రంథమున విష్ణుపర్వము చేర్చి 16,000 శ్లోకము లున్నవి.

ఇప్పుడు ప్రచారముననున్న భారతమున ఖలమైన హరివంశాశ్చర్యపర్వమును కలుపుకొని లెక్కింప 1,07,390 గా నున్నది. మిగతా 7,390 ఎక్కడివనగా జైమిని భారతమున అశ్వమేధపర్వమును వెర్బక్ దొరగారు చూచి మిగతా లుప్తమైనదని వ్రాసిరి.

విష్ణు పు॥ 5 అ॥ 226 అ॥ 14. 15 శ్లో॥ మనుష్య ధర్మ శీలస్య లీలా సా జగతీపతేః, అస్త్రాణ్యనేకరూపాణి యదరాతిషు ముంచతి॥ మనసైవ జగత్సుస్త్రిం సంహారంచ కరోతి య॥ తథాపి యో మనుష్యాణాం ధర్మ స్తదనువర్తతే॥ ఇత్యాది కలదు.

పురాణములు కాళిదాసుకు పూర్వమే గదా! కాళిదాసు 6 వ శతాబ్దము పాడని యూరోపియనులే స్థిర పరచినారు. అట్టివారు 9 వ శతాబ్దమునుండి 17 వ శతాబ్దములోగా నీ పురాణములు రచించబడినవని ఎల్లు నిర్ణయించిరో తెలియదు.

—: ఐతిహాసిక పౌర్వాపర్యము :—

1. మహాభారతమూలకథ 2. విష్ణుపురాణ 5 అంశం 3. హరివంశము 4. శ్రీమద్భాగవతము కలిపిన కృష్ణ కథ యగును.

శ్రీకృష్ణకథ

యయాతి యను పేరును, ఊర్వశి, పురూరవు. ఆయువను వార్ల పేర్లును యయాతి జ్యేష్ఠ భార్యయగు దేవయాని పుత్రులగు యదు, తుర్వసుల పేర్లును, శర్మిష్ఠ పుత్రులగు దృహ్యుడు. అజుడు, పూర్ణుడను వారైదుగురి పేర్లలో యదు, తుర్వసు పూరువులను వారిపేర్లు ఋగ్వేద సం॥ 10మండ॥ 48, 49 సూక్తములలో వినబడుచున్నవి.

భారతమూదును విష్ణుపురాణమునందును, బాల కృష్ణుడు వెన్నదొంగిలించి తీసెనని లేదు. హరివంశమున మాత్రము ప్రసంగ వశమున చెప్పబడియున్నది దామోదర శబ్దముందు ఉదరమునగా ఉత్ రూ గమనమునందును, రూ గతౌ అనుటచే స్థము. ఎవడు దమముచే ఉచ్చస్థానము బొందించునో వాడు దామోదరుడు. దమాది సాధనేన ఉచరా = ఉత్కృష్టగతికి యాగతా ఇతి దామోదరః లేక దామన్ శబ్దమునకు గోవు కట్టుపలుపను అర్థమున్నది. ఎత్సాసుర, బకాసుర, అఘాసురుల వధల కథలు విష్ణుపురాణ, హరివంశ భారతములందు లేవు. వత్ - వత్సాసుర - (ప్రకాశమని అర్థము. బన్ క్ = బకాసుర కాటిల్యము. అఘ్ - అఘాసుర పాపమని అర్థము. కాళీయ మర్దనము భారతమున లేదు. విష్ణుపురాణ హరివంశములందు ఉన్నది. బృందావనమున గోవర్ధన మిప్పటికిని కలదు. కాని అది పురాతనము కాదు. అది అంతరించింది.

ప్రజగోపికల వృత్తాంతము భారతమున లేదు. కాని

సభాపర్యమున ద్రౌపది ఆపత్సమయమున గోపికాప్రియ (గోవింద ద్వారకా వాసిన్ కృష్ణ గోపీజనప్రియ) అని అన్నది. ఈగోపికల వృత్తాంతము విష్ణుపురాణమున పవిత్రముగను, హరివంశమున విలాసముగను, భాగవతమున శృంగారముగను, వర్ణింపబడినది. బ్రహ్మవైవర్తము శృంగార ప్రవాహము. రంధాతువు నకు క్రీడార్థము. రతిప్రియా— క్రీడానురాగి కావున రతి — రతిప్రియ శబ్దములు నింద్యములు కావు.

హరివంశమున సతత వయసా తుల్యై ర్వత్సపాలైః సహానఘః రేమే నై దివసం కృష్ణః పురా స్వర్గగతో యథా॥ తం క్రీడమానం గోపాలాః కృష్ణం భాడరవాసినః రమయంతి స్మ బహవోఽనైవః క్రీడనక్తై స్సంధా॥ అన్యే స్మ పరిగాయంతి గోపా ముదిత మోససాః॥ గోపాలాః కృష్ణ మేవాన్యే గాయన్తిస్మ రతి ప్రియాః॥ అని కలదు

రాసమనగా ఒకనిధమైన యాట, రాసక్రీడ స్త్రీలకు జ్ఞానమునం దధికారము లేదుగాన భక్తియగు నీ రాసక్రీడ కల్పించిరి. స్త్రీలు పురుషులు కలసి సృతిముచేయుట విశోపియనులలో నింద్యము కాదు కదా!

ప్రజగోపికలను గూర్చి హరివంశము, విష్ణుపర్యము 20 అధ్యాయమున నీకథ కలదు. అచ్చట రాసక్రీడశబ్దమే లేదు కాని హల్లీవమును శబ్దము వాడబడియున్నది. ఇది శ్రీ మహాభారతే ఖలేషు హరివంశే విష్ణుపర్యణి హల్లీషక్రీడనే వింశోధ్యాయః అని కలదు. హేమచంద్రాభిధానమున హల్లీష

శబ్దమున కిట్లర్థము చెప్పబడియున్నది. మండలేన తు
యన్నత్యం స్త్రీణాం హల్లిషకం తు తత్॥ అనియు వాచ
స్పత్యమున తాలానాఘడు స్త్రీణాం మాడలాకారి నృత్యే
యని చెప్పెను. హరివంశమున శ్లో॥ తాస్తు పంక్తికృతా
స్సర్వా రమయంతి మనోరమం అని రమశబ్దము క్రిడయం
దర్థముగానే చెప్పబడినది. విష్ణుపురాణ హరివంశములలో
ఒకే విధ శ్లోకములున్నవి. ఇక భాగవతమున గోపికలు
గోపికావస్త్రాపహరణమే కృష్ణుని యందు గోపికలకు ఏ
భావము కలదో అది విస్తృత పరచబడినది. ఈకథ హరి
వంశ విష్ణుపురాణములందు లేదు. భారతమున లేదు.
దీనికి వేదాంతమున భగవంతునకు సర్వార్పణముచేయుట
యగును. వారు భగవంతుని పతిగా గోరిరి. గీత యే
యథా మాం ప్రపద్యంతే తాం స్తదైవ భజామ్యహం' అని
శ్రీకృష్ణుడు అంగీకరించెను. భాగవతము 10-29-10 శ్లో॥
తమేవ పరమాత్మానం జారబుధ్యాపి సంగతాః జహుర్గుణ
మయం దేహం సద్యః ప్రక్షీణబంధనాః॥ అని చెప్పబడినది.

భాగవతకారుడు రాసక్రీడవలన కృష్ణుని జితేంద్రి
యునిగా చెప్పెను. రాసలీలలు భాగవతమందు జగౌళలు
అను శబ్దమునకు టీకాకారుడగు విశ్వనాథచక్రవర్తి కల
శబ్దము నుండి కృష్ణమంత్రమునకు బీజప్రాయమగు 'క్లీం'
శబ్దమును నిష్పన్నము చేసియున్నాడు, గోపికలు కృష్ణునితో
సంభోగించిరనియే స్పష్టముగా తెలియుచున్నది. దాన
వారికి గర్భము కలిగెను. కృష్ణుడంతర్ధానమై వారి మద
మడచెను.

శ్రీరాధ :- ఈమె పేరు రాసక్రీడ అగు అయిదు అధ్యాయములలో లేదు. వైష్ణవాచార్యుల గ్రంథ టిప్పూమున నచ్చటచ్చట కనుపడను గాని మూలమున లేదు. ఇట్లే భారత హరివంశ విష్ణుపురాణాదులందును రాధ పేరు లేదు. బ్రహ్మవైవర్తమున విస్తారముగ గలదు. ఈగ్రంథమున శ్రీకృష్ణుడు త్రిమూర్త్యవ్రతము గోలోక వాసి. ఇచ్చట ఆయన రాసేశ్వరి రాధ, కృష్ణానపాయిని అని కలదు.

రాధ యన శ్రీకృష్ణ జన్మఖండమున 23వ అ|| శ్లో||
'రాకారో దానవాచకః ధానిర్యాణం చ తద్దాత్రి తేన
రాధా ప్రకీర్తితా' యని కలదు.

ఇప్పుడు త్తర దేశమున 1) కృష్ణయూత 2) గోలోక థామము 3) మానభంజనము అను గ్రంథములందు రాధకథ కలదు. వైష్ణవుడగు జయదేవకవి బంగాళా దేశమువాడి గావున అప్తపదిని వ్రాసెను. బ్రహ్మవైవర్తము బంగాళియులకు మూలశాస్త్రము.

యోగదర్శనమున 4-33 చెప్పబడినరీతిని మనుష్యజాతి శ్రేయసీ సవా శ్రేయసీ తేయం పరిపృష్టే విధజ్య వచనియః ప్రశ్నః పశూనధికృత్య శ్రేయసీ దేవానధికృత్య నేతితి. కావున యశ్య నాస్తి వివేకస్తు కేవలం యో బహుకృతః|| సర జాగతి శాస్త్రార్థాః దర్శి పాకరళం యథా| అరు రీతిని స్వాప్రదాయ బుద్ధియే ప్రమాదము గాని తదితరములుగా నాకలన్నియు ప్రమాదములు కావుగదా ! వేదాః ప్రమాదం పృథక్తయః ప్రమాదం ధర్మాత్మముక్తం వచనం ప్రమాదం యశ్య ప్రమాదం

సభపేట్ ప్రమాణం కిం తస్య వాక్యస్య భవేత్ ప్రమాణం
అనికలదుగా దా!

ఈ భారత సారోద్ధారమున ఆదిపర్వము 17 అధ్యాయములుగను, సభాపర్వము 7 అధ్యాయములుగను అరణ్యపర్వము 6 అధ్యాయములుగను, విరాటపర్వము 5 అధ్యాయములుగను, ఉద్యోగపర్వము 3 అధ్యాయములుగను, భీష్మపర్వము 7 అధ్యాయములుగను, ద్రోణపర్వము 6 అధ్యాయములుగను, కర్ణపర్వము 3 అధ్యాయములుగను, శల్యపర్వము 3 అధ్యాయములుగను. సౌప్తికపర్వము 1 అధ్యాయముగను, స్త్రీపర్వము 1 అధ్యాయముగను, శాంతిపర్వము 7 అధ్యాయములుగను, ఆనుశాసనిక పర్వము 5 అధ్యాయములుగను, అశ్వమేధపర్వము 2 అధ్యాయములుగను, ఆశ్రమవాస మాసల మహాప్రస్థానిక స్వధారోహణ పర్వములు ఒక్కొక్కటి ఒక్క అధ్యాయముగను, మొత్తము 82 అధ్యాయములుగ అధ్యాయమునకు 60 శ్లోకముల వంతున $82 \times 60 = 4,920$ శ్లోకములవంతున రచింపబడినది. మరియు ఉత్తరభారతమకు పేరిట 19వ భవిష్యత్పర్వము 16 అధ్యాయములుగను, అనగా 960 శ్లోకములచే వ్రాయబడినది. మొత్తము 98 అధ్యాయములుగల ఈ మహాభారత సారోద్ధార గ్రంథసంఖ్య 5,880 శ్లోకములు అని నిర్ణయింపబడినది. ఉపోద్ఘాతాక్షరశ్లోకసంఖ్య 140తో చేర్చగా సీ భారత సారోద్ధార గ్రంథము ఆరువేల పదిమిది గ్రంథమని నిర్ణయము. భారత సంఖ్య 1,25,000 అనిగా ఇంచుమించుగా 21 భాగమునకు తగ్గించి వ్రాయబడినది. త్రిసప్తపదిమధ్యతాః అను శ్రుత్యు

క్తముగా ఏకవింశతి తత్వసంఖ్యరూపమని గ్రహింపనగును.

ఈ భారతమున భారతసంగ్రహముని 115 అధ్యాయముల గ్రంథము వ్రాయబడియున్నది. 'నియమం నిత్యపాఠార్థమ్ తథా భారతసంచయం వ్యాసేన గ్రథితం యచ్ఛ తత్సర్వమ్ బ్రూహి మే ప్రభో' అష్టాదశానాంపర్వాణాం యస్సారః కథ్యతాం త్వయా అని శౌనకు డడుగ సాతి శ్లో॥ ముహూతో భారతాత్సాంసముఖ్యో సముచ్ఛయమ్ జనమేజయశ్శ్రుత్వ నాశనాయ మహామతి॥ భారతం సారసూక్తిం వ్యాసేన పరిభాషితం భారతస్య పునైశేన శర్వస్య దర్శనేన చ విష్ణోః స్మరణమాత్రేణ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే॥ యో గోశతం కనకశృంగమయం దిదాతి ప్రాయేణ వేదవిదుషే చ బహుశ్రుతాయ పుణ్యం చ భారతకథాం శృణుయాత్స నిత్యం తుల్యం ఫలం భవతి తస్య చ తస్యచైవ ॥ దుష్టభా విప్రగోష్ఠీచ గంగా స్నానం చ దుష్టభా దుష్టభా షట్కథక్తిత్స దుష్టభా భారతీకథా॥ ఇత్యాదిశ్లోకములతో గల భారతసంగ్రహోక్తములు గూడ చేర్చబడినవి.

అతమాత్రశీకాన 1వ అధ్యాయము భారతకథాసంగ్రహము, 2అ॥ పర్వానుక్రమణిక 3అ॥ ఉపనిషత్సూత్రము తత్వకచోత్ర, పౌష్యచరిత్ర, 4అ॥ చ్యవనోపాఖ్యానము రురునిచరిత్రము, 5అ॥ భృగుచరిత్రము, 6అ॥ చ్యవనచరిత్రము, 7అ॥ అశ్వమేధవిధి, 8అ॥ రురుని చోత్రము, 9అ॥ సర్పకాత్య 10అ॥ సప్తశ్రవణముని ఉపదేశము 11అ॥ సూతప్రవచనము 12అ॥ కశ్యప కథనా, విశతల చరిత్రము 13అ॥ 17 అధ్యాయములను విశునబడితివి.

18|| క్షీరసాగరమథనము, 19|| ఉచ్చైశ్రవోత్పత్తి
 20|| అమృతానయన, వినతాదాస్య విముక్తిగల 31||
 38|| అధ్యాయమువరకును వదలబడినవి. 39|| అస్తికచరిత్ర
 పరిక్షిత్తుచరిత్ర, గల 58|| అధ్యాయముల వరకును వదలి 59||
 జనమేజయఃర్పణాగమనకు ప్యాసాగమనము మొదలు ఈ
 మహాభారత సారోద్ధారమున గ్రంథము చేయడమైనది.

పురాణేతిహాసము లందవతారములన్నియును బ్రహ్మ
 భావనిశ్చయూత్కరములై యున్న ఈగ్రంథమందలి శ్రీకృష్ణా
 వతారమును భగవదంశావతారములగు వ్యాసపాండవాదులు
 ధైర్యము ఆభావముచేతనే అని నిర్ణయింపబడినవి. అనగా పర
 బ్రహ్మమే ఆయా నామరూపవైభవాదులతో నావిర్భవించి
 నిర్దిష్టకార్యోర్వహణానంతరము మరల బ్రహ్మయందే లీలమును
 నను నిర్ణయము. ఇది సర్వపురాణేతిహాస సమ్మతము.

కావుననే శ్రీమద్భాగవతమున సాత్వాత్మగవంతుడే
 పరిమభాగవతుడైన నారదునితో శ్లో|| మాయా హేష్యా
 మయా సృష్టా యన్మాం పశ్యసి నారద! సర్వసూతగుత్తై
 ర్యుక్తం నైవ మంజ్ఞాతు మర్హసి|| యని చెప్పెను. ఇట్టి
 వచనములే పరశ్శతములు మనకు గోచరించును.

మరియును ఇతిహాసమనగా ఇతి, హ, ఆర ఇతి - ఈ
 ప్రకారముగా, హ = పూర్వమందు ఆర = ఉండెను అని అర్థము.
 పురాణేతిహాసములనుగూర్చి ఇతిహాసముచ్యయగ్రంథమం
 దీవిధముగా శ్లో|| ప్రాయే పూర్వభాగాన్తో ధర్మశాస్త్రేణ
 కథ్యతే ఇతిహాసపురాణాభ్యాం వేదాంతార్థః ప్రకాశ్యతే|| అని

యను 'అర్థోయం బ్రహ్మసూత్రాణాం భారతార్థవినిర్ణయః' అనియును కలదు.

ఇతి హాస మనబడు శ్రీరామాయణ భారతములు పూర్వోత్తరభాగములవలె సపాదలతౌత్మకమగు నొకే గ్రంథము.

ఇతిహాసమనగా వేదార్థ పరిపాదకమగు గ్రంథము కావుననే వేదోపబృంహణగ్రంథమునకు బ్రాహ్మణమనియును(2) వేదార్థవినిర్ణయగ్రంథమగు నిరుక్తమునకు ఇతిహాసమనియును మహర్షిప్రోక్తము లగుటచే స్మృతులనియును కావ్యలక్షణలక్షితములగుటచే కావ్యములనియును పేరుగలదు.

ఇతమాత్రమే గాక రెండును వ్యాసప్రోక్తములే. 24వ మహాయుగమునకు వాల్మీకి వ్యాసుడు, 38వ మహాయుగమున శ్రీకృష్ణద్వైపాయనుడు వ్యాసుడు అని పురాణములందు కలదు. కావున సీరెండును సంగ్రహరూపమున ఇదివరకే వ్రాయబడినవి. రాయాయసంగ్రహము నర్చులకు విదితమే.

మరియును పురాణేతిహాసపయోజన మేమన-వాటిని శ్రవణము గావించినవారికి శోక మోహములు పోగొట్టి జ్ఞానోత్పత్తిగావించి వారికి స్వస్వరూపప్రాప్తియను మోక్షమందజేయుటయే యగును.

అర్థపంచక వివరణ గ్రంథమందు శ్లో॥ ప్రాప్యస్య బ్రహ్మణో రూపం ప్రాప్తిశ్చ ప్రత్యగాత్మనః ప్రాప్యపాయం ఫలం ప్రాప్తేః తథా ప్రాప్తివిరోధి చ॥ వసంతి సకలా వేదా సేతిహాసాః పురాణకాః॥ అని చెప్పబడటచేత సర్వపురాణేతిహాసములును కేవల ఉపనిషదర్థములే యని నిర్ణయింపబడినది.

ఇక నీ శ్రీమద్భారతమును పంచమవేద గ్రంథ విషయమున శ్రీమద్భాగవతమున జ్ఞో|| అర్థోయం బ్రహ్మ సూత్రాణాం భారతార్థవినిర్ణయః|| అని శ్రీవేదవ్యాసుడే యనుగ్రహించిరి, ఇంత మాత్రమే కాక నీ భారతాఖ్యాన మందలి భీష్మశరీరచంస్కార సమయమున ఆకాశవాణి 'శతం భీష్మాః' అని ఘోషించుటచే అనాదులని నిర్ణయింప నల యును గాని కేవల కవికల్పితములు కావనియు తెలియు చున్నది. కావుననే భారతమునుగూర్చి శ్రీమదాది శంకర భగవద్పాదులవారు ఈ క్రింది విధముగా నను గ్రహించిరి.

జ్ఞో|| ప్రాతర్వైదికకర్మ తదను సద్వేదాంత సచ్చింతయా | సత్సాధ్ భారత మోక్షధర్మమననా ద్వాక్ష్మరామాయణాత్ సాయం భాగవతార్థ దివ్యకథయా రాత్రౌ నిటథ్యసనాత్ కాలో గచ్ఛతి సచ్చరీరభరణం ప్రారబ్ధ కర్మార్పితం ||

అని, మరియును ప్రాతః ద్యూతప్రసంగేన మథాహ్నేస్త్రీప్రసంగతః రాత్రౌ చోరప్రసంగేన కాలో గచ్ఛతి ధీమతాం|| అని యును ఆభాషకపంచము. ప్రాతఃకాలమున భారతపారాయణము మధ్యాహ్నము రామాయణప్రసంగము రాత్రులందు శ్రీమద్భాగవతప్రసంగము చేతి ధీమతులు కాలక్షేపము చేయుదురు గదా.

ఉమా సంహితయందు సాక్షాత్ పరమేశ్వరుడు పార్వతీదేవితో యీవిధముగా చెప్పెను. 'ఇతిహాసా విమే ప్రోక్తే శ్రీరామాయణభారతే లత్యంత సాత్వికతమే శ్రోతవ్యే ముక్తికాంక్షిభిః|| యదిహస్తి తదన్యత్ర యన్నే

హస్తి న కుత్రచిత్ || భారతాద్రామ వృత్తాద్వా యస్య న
స్యాత్ కృతార్థతా తం కృతార్థయితం దేవ బ్రహ్మపి
సహి శక్నుయాత్ || అని, కావున భారతః పంచమో వేదః
అనియును 'వేదః ప్రాచేతసా దాసీత్ సాక్షాత్ రామాయ
ణాత్మనా' అని ఉండుటవలన శ్రీరామాయణభారతములు
కెవల వేదతుల్యములు. గావున ఇవి పారాయణ చేసిన
వారలు ఇహపరసౌఖ్యము లందుదురని సిద్ధాంత మగుచున్నది.
కావుననే శ్రీమహాభారత ఫలశ్రుతియందు ఈవిధముగా
చెప్పబడినది.

శ్లో॥ ధన్యం యశస్య మాయుష్యం శత్రునాశన మేవచ |
పుత్రపౌత్రప్రదం పుంసాం శురైశ్వర్యసంప్రదాయకం ||
భారతం హి మహాపుణ్యం యః శృణోతి దినేదినే |
సర్వతీర్థాభిషేకస్య ఫల మాప్నోతి మానవః ||
భారతం భవనే యస్య తస్య హస్తగతో జయః |
భారతం సర్వశాస్త్రాణాం ఉత్తమం భరతర్షభ ||
ఏక శ్లోకమపి శ్రుత్వా అశ్వమేధఫలం లభేత్ |

అని నిర్ణయింపబడినది.

ఈభారతమునకు జయమని పేరు, జయశబ్దమునకు
అక్షరసంఖ్యానిఘంటువు ప్రకారము 'జ' అనగా 8, 'య'
అనగా 1. అంకానాం వామతో గతిః అని ఉండుటచే
చివరనుండి చదివిన 18 అగును, అవియే 18 పర్వ
ములు.

ఈ గ్రంథమందు భవిష్యోత్తర పర్వమనగా ప్రస్తు
తము నడచుచున్న కలియుగాంత చరిత్రము కూడ సీతారథ

మందే కలదు. గాన ప్రస్తుత నడవడిక కూడ తెలుసుకొన వచ్చును.

పద్మపురాణమందును భారతప్రశంస ఈ విధమున కలదు. భారతం భానుమా నిందుః యది సస్య రమీ త్రయః మహాఽజ్ఞానత మోంధస్య కాఽనస్తా జగతో భవేత్ || అని.

కావుననే ఈ గ్రంథకర్తచే 1) సూత్రభాష్య 2) ఉప నిషద్భాష్య 3) గీతాభాష్య సారోద్ధారములును 4) శ్రీమన్మహా భారత 5) శ్రీమద్భాగవత సారోద్ధారములును శ్రీరామ చంద్రప్రేరణచే గ్రథనము గావింప బడినవి. అందు శ్రీమహా భారతసారోద్ధారము భవిష్యదుత్తర పర్వయుగముగా ప్రస్తు తము ప్రకటించబడుచున్నది. ఇటులనే గ్రంథకర్తచే గ్రథనము గావింపబడిన శతాధికగ్రంథములును ప్రకటింప బడుగాక యని శ్రీ సీతారామచంద్రుని ప్రార్థించుచున్నాడను.

శ్లో॥ సాంఖ్యాది స్మృతియుక్తిభిః

స చలితో వేదాంత సిద్ధాంతగః

నిర్మూలైర్వివిధాగమైః

స విదితో వ్యోమాది జన్మాప్యజః

ఉత్పత్త్యంతనివర్జితః చితివపుః వ్యాపీ చ కర్తాత్మకో

అలింగేన ప్రథితోపి నామతనుకృత్తం జానకీశంధజే |

ఇతిశం.

ఇట్లు విన్నవించు

శ్రీరామ సేవకుడు,

ముచుకుట్ల నరసింహావధానీపాకయాజీ

చిత్రకూటాశ్రమనివాసీ.

3)

ప్రార్థనాశ్లోకాః

నమోస్తు తే వ్యాస విశాలబుద్ధే

పుల్లార విందాయత పత్రనేత్ర

యేన త్వయా భారతతైలపూర్ణః

ప్రజ్వాలితో జ్ఞానమయః ప్రదీపః॥

భీష్మద్రోణతటా జయద్రథజలా గాంధారనీలోత్పలా

శల్యగ్రాహవతీ కృపేణ వహినీ కర్ణేన వేలాకులా

లశ్యతామవికర్ణఘోరమకరా దుర్యోధనావర్తిని

సోత్తిర్ణా ఖలు పాండవై రణనదీ కైవర్తకే కేశవే॥

పారాశర్యవచస్సరోజమమలం గీతార్థగంగోత్కటం

నానాభ్యాసక కేసరం హరిక థాసంబోధనాబోధితం

లోకే సజ్జనపట్నదై రహరహః పేషీయమానం ముదా

భూయాద్భారతపంకజం కలిమలప్రథ్వం నః శ్రేయసే॥

యం బ్రహ్మ వరుణేం ద్రరుద్రమరుత స్తున్వంతి దివ్యైస్త్వైః

వేదై సాంగపదక్రమోపనిష్త్వైర్గ్రాయంతి యం సామగాః

భ్యానావస్థిత తద్గతేన మనసా పశ్యంతి యం యోగినో

యస్యాంతం న విదు స్సురాసురగణా దేవాసు తస్మై నమః॥

మూకంకరోతి వాచాలం పంగుం లంఘయతే గిరిం

యత్కృపా తమహం వందే పరమానంద మాధవం

సాంగ సపరివార చిన్మయ

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః॥

శ్రీ మహాభారతసారోద్ధారే

ఆదిపర్వారంభః

ప్రథమాధ్యాయః

*శ్లో॥ నారాయణం నమస్కృత్య సరంచైవ సరోత్తమం |
దేవీం సరస్వతీం వ్యూరం తతో జయ ముదీరయేత్ || 1

జయతి పరాశరసూనుః

సత్యవతీహృదయనందనో వ్యూరః

యస్యాస్య కమలగళితం

వాఙ్మయ మమృతం జగ త్ప్రబలి ||

2

---

* వ్యా॥ జయం - జయసంజ్ఞికం, భారతాఖ్యాన మిత్యర్థః. శ్లో॥ అష్టాదశపురాణాని రామస్య చరితం తథా |
కాష్ఠో = వేదః పంచమం చ యం మహాభారతం విదుః |
జయేతి నామ్నా త్వేతాంస్తు ప్రవదంతి మనీషిణః |
ఇతి భవిష్యత్పురాణి వచనాత్ || తద్దైవ విష్ణుధర్మాశ్చ శాశ్వతాః |
జయేతి నామ తేషాం చ ప్రవదంతి మనీషిణః || చతుర్థాం |
పురుషార్థానా మపి హేతో జయే యతః | ఇతికోశాచ్చ జయ మిత్యత్ర శ్రీమహాభారత మిత్యర్థః ||

శ్రీ మహాభారతసారోద్ధారము

ఆదిపర్వము

ప్రథమాధ్యాయము

* 1 నారాయణుని, జీవులలో ఉత్తముడైన నరుని, సరస్వతీదేవిని వ్యాసుని సమస్కరించి జయమని పేరుగల భారతేహానమును పలుకవలసినది.

2 పరాశరమహర్షి యొక్క కుమారుడును సత్యవతీదేవియొక్క హృదయానందకరుడును ఏశ్వసుని యొక్క ముఖపద్మమునుండి జారిన వాప్తయ మనెడి ఆమృతమును సర్వప్రపంచము గ్రోలుచున్నదో అట్టి వేదవ్యాసమహర్షి సర్వోత్కర్షముగా ఉండుగాక.

---

* వ్యాః జయం అనగా జయమనుపేరుగలభారతాభ్యాసమని ఆర్థము ఆష్టాదశపూర్ణములును రామచక్రమును సమస్తమైన పంచమ వేదమనెడి ప్రసిద్ధిపడసిన మహాభారతమున్నూ జయమనెడి పేరుతో ఏద్యంసులు చెప్పుచున్నారు. అదేవిధముగా విష్ణుధర్మములును సనాతనములైన శివధర్మములును జయమను పేరుగలవని ఏద్యంసులువ్యవహరించుచున్నారు, అను భవిష్యత్పురాణవచనము వలననూ నాలుగువిధములైన తర్కార్థకామమోక్షము లనెడి పురుషార్థములు ఈభారతముచే పుష్కలముగా వృద్ధిపొందుచున్నవి గాన విచ్చట జయమనగా మహాభారతమని యర్థము.

అభిశ్యామః పింగజటాబద్ధకలాపః
 ప్రాంశుర్దండీ కృష్ణమృగత్వ కృరిధానః।
 సర్వాన్ లోకాన్ పావయమానః కనిముఖ్యః
 పారాశర్యః పర్వసు రూపం వివృణోతు॥

3

నైమిశేఽనిమిశ తేత్రే ఋషయ శ్శౌనకాదయః।
 సత్రం స్వర్గాయ లోకాయ సహస్రసమ మాసత॥

4

*వా॥ రోమహర్షణపుత్ర ఉగ్రశ్రవా స్సౌతిః పారా
 ణిగో వైమిశారచ్యో శౌనకస్య కులపతేః సహస్ర వార్షికే
 సత్రే వర్తమానే॥

5

*వ్యా॥ రోమహర్షణపుత్ర ఉగ్రశ్రవా కూర్మపురాణే॥ శ్లో॥
 రోమాణి హర్షయాం చంద్రకే శ్రోత్రాణాం యస్య భాషివైః
 కర్మణా ప్రథిత ప్తేన రోమహర్షణ సంజ్ఞయేతి నిరుక్త
 నామోన్మ రోమహర్షణస్య పుత్ర ఇత్యర్థః॥

ఉగ్రశ్రవాః అధిగతోపనిషద్రహస్య ఇత్యర్థః. ఉగ్రే-
 ఉగ్రం వీరం మహాభద్రం ఇత్యాదిన్మహాత్మాపనిషాపనిష
 త్ప్రతిపాదిత శ్రీమన్నారాయణ సంబంధి కథాసముదయే,
 శ్రవః - శ్రవణం యస్య స॥ ఉగ్రశ్రవాః॥

3. మేఘమువలే నల్లనివాడును. పచ్చని జడలుకట్టిన జుట్టు కల వాడును, పొడిగరియైన వాడును. కృష్ణాజినమును వస్త్రముగా ధరించినవాడును. సర్వలోకములను పవిత్రము చేయుచున్న వాడును, సర్వకవులలో ప్రధానుడును, సరాశరమహర్షి పుత్రుడగు శ్రీ వేదవ్యాసమహర్షి తనరూపమగు జ్ఞానమును సర్వములందు వివరించుగాక

4 దేవతా క్షేత్రమగు నైమిశారణ్యమున శాసితాది మహర్షులు ఉత్తమమైన స్వర్గాదిలోకములను కోరినవారై పేయి సంవత్సరములు సత్రయాగమును నిర్వర్తించుచుండిరి. అప్పుడు

5 రోమహర్షణ మహర్షి యొక్క పుత్రుడును ఉగ్రశ్రవసుడును పూజ్యవేత్తలలో నదీకుడునుడగు సౌతి నైమిశారణ్య మున కులపతియగు శానికునియొక్క సహస్రసంవత్సరములు చేయదగిన సత్రయాగము జరుగుచుండగా

వ్యా॥ రోమహర్షణునియొక్క పుత్రుడనుచోట హిర్యపురాణమునందు ఎవడు తనయొక్క ప్రపంచముచే నైమిశారణ్యమొక్క రోమమును పురాణాంకురములు చేసెనో అట్టి ప్రపంచ సామర్థ్యముచే రోమహర్షణుడని ప్రసిద్ధనామముగల రోమహర్షణ మహర్షియొక్క పుత్రుడిని అర్థము.

ఉగ్రశ్రవాః అన తెలియబడిన ఉపనిషద్దహస్యములు గలవాడని అర్థము. ఉగ్రే అనగా ఉగ్రం వీరం మహాభీదం ఇత్యాది వ్యుపసాహితాః నీయోపనిషత్తుచే ప్రతిపాదించబడిన శ్రీమన్నారాయణునకు సంబంధించిన కథాసముదాయమునందు శ్రవః అక్షరములు గలవాడే ఉగ్రశ్రవాః యని అర్థము,

సౌతిః = సూతస్యాసత్వం, సౌతిః॥ పౌరాణికః॥ పురా
ణేషు కృతశ్రమః॥ అయ మత్ర విశేషః అయః శ్రుతశ్రవా
స్సౌతిరేవ॥ శ్లో॥ బ్రాహ్మణ్యం త్రిమజ్జాత సూత ఇతి
యాజ్ఞవల్క్యస్మృత్యుక్తో విలోమజో - న - జాతిసూతః॥
తథాత్వే తత్రాపి సూతశబ్దప్రయోగోఽపల్లె స్సౌతి రిత్య
పత్వాధస్య తద్ధిత స్యానర్థక్యం స్యాత్॥ కిం తస్మా॥ శ్లో॥ అగ్ని
కుండసముద్భూత సూతో నిర్మలమానస ఇతి రోమహర్షణః
ప్రతి శౌనకస్య పురాణాంతరే దర్శనా దగ్నిజో రోమహర్షణః
తస్య పుత్రః॥ తస్య చ బ్రాహ్మణశుకల్పా ద్రవ్యస్థానత్వం
బ్రహ్మసంపదైశంపాయన శాంతిపత - చూర్క - డేయూది
తుల్య స్తజ్జాతీయ ఏవాన్వతి స హీనః॥ అత ఏవ తద్వధా
ద్భులరామేణ బ్రహ్మహత్యావ్రతం చీర్ణమితి స్మర్యతే॥

పౌరాణికేన చ బ్రాహ్మణ్యం అపిను పురాణాన్తే తు
బ్రాహ్మణసంపదైశంపాయన విశ్వపురాణే ప్రచూరితే నిల
థ్యాయే॥ శ్లో॥ సూత సూతత్వం సముత్పన్న స్సౌత్వేహవి
మహామతే ఇతి॥ అగ్నిపురాణే 1 అధ్యాయే ౩॥ శ్లో॥
బ్రాహ్మణః పౌమకరే యజ్ఞే సుత్యాహే అతే సతి స్పష
దాబ్యాత్సముత్పన్న సూతః పౌరాణికో ద్విజః॥ వక్తా

సౌతిః అనగా సూతుని మొక్క కుమారుడు. పౌరాణికః = పురాణ ములయందు విశేషపరిశ్రమ చేసినవాడు. ఇచ్చట ఈవిశేషము కలదు.

ఈ ఉగ్రగ్రవుడనుపేరుగల వాడు సౌతియే. బ్రాహ్మణస్త్రీయందు క్షత్రియునివలన పుట్టినవాడు సూతుడు అనెడి యజ్ఞవల్క్యస్మృతిచే. చెప్పబడిన విరోధము సంకరజాతిసూతుడు కాదు. అలాగే అగుచో సౌతి యందును సూతశబ్ద ప్రయోగము కుదురుచుండగా సౌతియనెడి అవత్యార్థమును బోధించెడి తద్దిత్యవర్తమాంతరూపము ప్రయోగించుట నిరర్థకము గదా! ఇక ఏమన అగ్నిగుండ నుండి పుట్టినవాడును నిత్యము మనస్సుకలవాడు సూతుడు అని రోమహర్షజమహర్షినిగూర్చి శౌనకుడు పురాణాంతరమునందు చెప్పుటచే రోమహర్షుడను పేరుగల సూతుడు అగ్నినుండి పుట్టిన పరిత్రుడు. సౌతి మాతని పుత్రుడు.

అందువలననే బ్రాహ్మణులసంకల్పముచే వానికి బ్రహ్మసముదక్కినది. బ్రహ్మ నను వైశంపాయనుడు. శాంతవతుడు, మార్కం దేయుడు. మొ॥ ౨ గు వారును తజ్ఞాతీ ములగు బ్రాహ్మణులు మాత్రమే పొందదగినది. ఇతరజాతీయులు పొందరానిది, అందుచేతనే అసూతుని వధించుటచే బ్రహ్మసాత్యా ప్రావర్జ్యప్రతము బలరామునిచే వాచరింప బడెనని చెప్పబడెను.

పౌరాణికపదము జాతినిచకము కాదు, ఇతేమన పురాణములను చెప్పు బ్రాహ్మణవదమై యున్నది. అందువలననే విష్ణుపురాణమందు వ్రహ్మాంశమున పదమూడవ అధ్యాయమున సుత్యాహస్సునందు అగ్ని హోత్రమునుండి సూతుడు పుట్టెనని కలదు. అట్లే అగ్నిపురాణమున ఒకటవ అధ్యాయమునందునూ పౌష్కరుని యజ్ఞమునందు సుత్యాహస్సు జరుగుచుండగా పౌరాణికోత్తముడును బ్రాహ్మణుడును నగు సూతుడు

వేదాదిశాస్త్రాణాం త్రికాలామలభ్యని దితి వోక్తత్వాత్.

అపిచ॥ మహాభారత సీలకంఠీయ టీకాయాం
సూతోత్పత్తి రుక్తా॥ వాయుపురాణే॥ శ్లో॥ వైస్యస్య తు
ప్యథో ర్యజ్ఞే వర్తమానే మహాత్మనః॥ సుత్యాయా మభ
వత్సూతః ప్రథమం వర్ణవైకృతం॥ శిష్యహవ్యేన సంప్రకృ
మభిభూతం గురో ర్హవిః॥ అథరోత్తర చారేణ జ్ఞే తద్వర్ణవై
కృతమితి॥ అత్ర త్యాధరోత్తర వర్ణభావ త్వాదేన విలోమత్వం
న తు బాత్వా విలోమత్వం॥ అతసన సూతం ప్రతి విలో
మజ ఇతి తత్ర తత్ర ప్రతిపాదన మస్మి॥ తథాప్స్తత్ర చరు
నిక్షేపవై పరీత్య మేవేత్యభిప్రాయః॥

శ్రీసుద్భాగవతే బలరామోక్తిః శ్లో॥ కస్మా దసా
విమాన్విప్రాఽపథ్యాస్తే ప్రతిలోమజః॥ ఇత్యత్ర వంశధరీయ
వ్యాఖ్యాయాం 'తస్య అగ్నికుహోద్భూత త్వేన బాతి
సూతాఽభావేఽపి చరునిక్షేపవై పరీత్యాత్ ప్రతిలోమజ
ఇత్యుక్తిః.

భవిష్యత్పురాణే మధ్యమపర్వణి 117 అథాయే
శ్లో॥ న శూద్రః కథయేత్ ధర్మా తప అథ్యాపనే తథా
నైహికత్వం పరత్వంచ నశుభం న పరాం గతిం॥ ఏవం
శూద్ర ఖాధముర్మా గ్రాహ్య శబ్దసంస్కృతాః ఇతి॥

పుష్పదాన్యమునుండి పుట్టెను. అతడు పేదాదిశాస్త్రములను పురాణేతిహాసములను చెప్పగలడు, తైత్తిరీకములైన ధర్మముల నెరింగినవాడు అని చెప్పబడే జాతిసూతుడు గాడు.

మరియు మహాభారత నీలకంఠీయటీకాయందు సూతోత్పత్తిక్రమ మీవిధముగా చెప్పబడినది. అదేది యన వాయుపురాణ మందిట్లు కలదు. వేనుని కుమారుడును, మహాత్ముడగు పృథుచక్రవర్తి యొక్క యజ్ఞము జరుగుచుండగా సుత్యాహస్సునందు సూతుడుదయించెను. బృహస్పతి దేవతాకమైన హవిస్సు ఇంద్రదేవతాకమైన హవిస్సులలో మొదట గురువైన బ్రాహ్మణుడగు బృహస్పతికి హోమముచేయవలసి యుండగా అలాగాక శిష్యుడును క్షత్రియుడునగు ఇంద్రునకు హోమము చేయబడిన తరువాత బృహస్పతికి హోమముచేయబడెను. ఇట్టి వర్ణవైపరీత్యము చేతనే ఆరవికి విరోమజన్మము. జాతిసాంకర్యము లేదు. అందుచేతనే అచ్చటచ్చట సూతునుద్దేశించి విరోమజాని చెప్పబడుట కలదు. అచ్చట చరునిక్షేపవైపరీత్యము వలననే యని అభిప్రాయము.

శ్రీమద్వాగవతమునందు శ్లో॥ కస్మాదసా విమాన్ అవభ్యాత్రే ప్రతిరోమజః అనుచోట వంశధరీయ వ్యాభ్యామందు సూతుడు అగ్ని గూడమునందు పుట్టుటచే జాతిచే సూతుడు కాకపోయి నప్పటికి చెయ్యదు హోమము చేయుట నుదలి వైపరీత్యముచే ప్రతిరోమజాని చెప్పబడినది.

తవిష్యత్పురాణమునందు మధ్యమపర్వము యందు 117వ అశ్వా యమున ఇట్లు గలదు, కూర్మము ధర్మమును చెప్పగూడదు; అట్లే తవిస్సును అధ్యాపనమును చేయగూడదు అట్లే ఐహికధర్మమును మోక్ష ధర్మములను చెప్పగూడదు ఈవిధముగా కూర్మనినుండి సంస్కృతశబ్దములను ధర్మములను గ్రహించగూడదు అని

అన్యథా శ్లో॥ ఏప్రో వక్తా సుఖీః కార్యో విశుద్ధో
మునివంశజః ఇతిహాసపురాణానాం విప్రాన్యో ధర్మహాని
కృత్ ॥ ఇతి సంహితోక్తి రసమంజసా స్యాత్ ॥ పునశ్చ॥
శ్లో॥ అస్య బ్రహ్మసం దత్త మస్మాభి ర్యదునందన ఇత్యుక్త
శ్లోకే సంశయీయవ్యాఖ్యా॥ అస్యసూతస్య॥ అగ్నిరైవ
బ్రాహ్మణ॥ ఇతి శ్రుతే స్తనుభూతత్వా దయం బ్రాహ్మణ
ఏవ అతఏవ బ్రహ్మసం॥

బృహన్నారదీయే పూర్వభాగే 9 అ॥ 76 శ్లో॥ అధ్యాప
కశ్చ వేదానాం వేదార్థయుతిబోధకః శాస్త్రవక్తా ధర్మ
వక్తా నీతిశాస్త్రోపదేశకః ముత్తోపదేశవ్యాఖ్యాకృ ద్వేద
సందేహహృత్తథా ప్రతోపదేశికశ్చైవ భయత్రాతాన్నదో
హి చ॥ శ్వశురో మాతులశ్చైవ జ్యేష్ఠభ్రాతా పితా తథా॥
ఉపనేతా నిషేక్తాచ సంస్కర్తా మిత్రసత్తమ॥ ఏతేష్క
గురవః ప్రోక్తా పూజ్య మద్యాశ్చ సాదరం॥ అధ్యాపకాశ్చ
వేదానాం ముత్రవ్యాఖ్యాకృతస్థా పితాచ ధర్మవక్తాచ
విశేషగురవ స్మృతాః॥ ఏతేషామపి భూషాల శ్రుశ్రూషస్య
ప్రవరం గురుం॥ సర్వశాస్త్రాస్తతత్వజ్ఞై రాభిషిత్తం ప్రవదామి
తే॥ యః పురాణాని వదతి ధర్మయుక్తాని పండితః॥ సంసార
పాశవిచ్ఛేద కారకః॥ సర్వవేదార్థసారాని పురాణానీతి
భూషతే॥ ఏవంతి మున్శ్చైవ లద్వక్తా పరమోగురుః॥ య

సూతుడు కూడ్రుదే యగుచో విద్వాంసతను, పరిశుద్ధతను, మునివంశమునందు బుట్టిన బ్రాహ్మణుడు ఇతిహాసపురాణములను చెప్పు వాడుగ చేయవలసినది. ప్రవర్త బ్రాహ్మణేతరుడు ధర్మహవి కలిగించువా డగును.

అనెడి సంహితావచనము లసంబద్ధములగును కదా! మరియు అస్య బ్రహ్మసనం దత్త మస్మాధిః యదునందన॥ అనెడి శ్లోకమునందు వంశధరీయ వ్యాఖ్యలో అస్య = ఈసూతునకు అగ్నియై బ్రాహ్మణః అను శ్రుతిచెలిగ్నినుండి పుట్టిన ఈసూతుడు బ్రాహ్మణుడే అందువలననే వేద, పురాణఇతిహాసములను చెప్పుబ్రాహ్మణునకు యోగ్యమగు బ్రహ్మసనము ఈయబడినది అని కలదు.

బృహన్నారదీయము నందు పూర్వ భాగమున 31వ అధ్యాయమున 78వ శ్లోకమునుండి ఇట్లు చెప్పబడినది వేదములను చెప్పు వాడును వేదార్థము బోధించువాడును శాస్త్రమును బోధించువాడును ధర్మ మును బోధించువాడును నీతిశాస్త్రము నుపదేశించువాడును మంత్రము నుపదేశించువాడును మంత్రమును వ్యాఖ్యానించు వాడును వేదము లందలి సందేహములను బోగొట్టువాడును, శ్రతముల నుపదేశించు వాడును, పెర్తన్నగారును, తండ్రియో, ఉపనయనము చేయించిన వాడును, కవిస వాడును, చౌలాదిసంస్కారము చేసినవాడును, మంచి మిత్రుడును; వీరలందరు గురువులుగా చెప్పబడిరి. వీరందరూ ఆదర ముతో పూజించ దగినవారును, వందనీయులునూ, వీరిలో వేదా థ్యాపకుడు, మంత్రవ్యాఖ్యానము చేసినవాడును, తండ్రియు, విశేష గురువులుగా చెప్పబడిరి. వీరిలో చూడా ఓరాజా, శ్రేష్ఠమైన గురువును చెప్పెదను వినుము. సర్వ శాస్త్రార్థ తత్వములును ఎగిరినవారిచే చెప్పబడినది. నీకు చెప్పుచుంటిని, వినుము, ఏ పండితుడు ధర్మ యుక్తములైన పురాణములను చెప్పుచున్నాడో, అతడు సంసార

సుఖానీనా సభ్యగచ్ఛ స్మహర్షీకా సంక్రితవ్రతాన్ ।

విసయావసతో భూత్వా కదాచి త్సుతసంధసః॥

6

తమాశ్రమ మనప్రాప్తం నైమిశారణ్యవాసినః ।

స్సంసారార్ణవం తరు ముద్యోక్తు కురుతే నరః । శృణుయా
త్స పురాణాని ఇతి శాస్త్ర విభాగకృత్ ప్రోక్తవా స్సర్వ
ధర్మాంశ్చ పురాణేషు మహీపతే, పురాణాని మహాబుద్ధే
ఇహముత్ర సుఖాయహి । యః శ్రోతోతి పురాణాని సతతం
భక్తిసంయుతః తస్య స్యాన్నిర్మలా బుద్ధి యుయో ధర్మ
పరాయణః । ధర్మార్థకామమోక్షాణాం యే ఫలాన్యభిలిషసః
శ్రుణుయన్తే పురాణాని ప్రాహురిధం పురావిదః । వేదేతి
హసపురావక్తృ బ్రాహ్మణయోగ్యాసనం దత్తం ఇత్యర్థః॥

శౌనకః॥ శౌనః = వివేకదృష్టిః । శౌన ఏవ శౌనకః ।
స్వాధ్యే కప్రతయః॥ వివేకదృష్టి రిత్యర్థః॥ కులపతిః॥ శ్లో॥ ఏక
దేశే సహస్రాణి యోన్న దానాదినా భరేత్ । సైవై కులపతి
శ్చైయః ఇత్యుక్తలక్షణః॥ సుత్రయాగః॥ యస్మిన్ క్రతౌ
యజమానా ఏవ ఋత్విజో భవంతి । స సుత్రయాగః॥ తథా
చోక్తః॥ శ్లో॥ బహుభ్యో నీయతే య త తృప్యంతి ప్రాణినో
బహు । కర్తారో బహవో యత తత్సత్ర మభిధీయతే॥
ఇతి॥

6 ఒకానొకప్పుడు సుఖాసీనులై యున్న అపిధారవంటి వ్రతము గల మహర్షులను గూర్చి భక్తితో విసముద్రైన మాతునికుమారు డగు సౌతి విచ్చేసెను.

7 తమ ఆశ్రమమును గూర్చి వచ్చిన సౌతిని నైమిశారణ్యవాసు లగు మహర్షులు మహాభారత సంబంధమగు చిత్రమైన వృత్తాంత

బంధము పోగొట్టు వాడు. ఓరాజా! పురాణములు సర్వవేదములకు సారభూతమైన వని మునులందఱును చెప్పుచున్నారు, గాన అట్టి పురాణవక్త ఉత్తమోత్తమ గురువు. కావున ఈశంసారమనెడి సముద్రమును దాట ప్రయత్నము కలవాడు తప్పక పురాణములను వినవలె నని శాస్త్రవిరయము. పురాణములయందు సర్వధర్మములును ప్రతిపాదించబడినవి.

పురాణములు ఇహలోకపరలోక సౌఖ్యములను కలిగించునవి. ఎవడు పురాణములను ఎల్లప్పుడూ భక్తియుక్తుడై వినునో వాని యొక్క బుద్ధి నిర్మలమైనదై ఎల్లప్పుడూ ధర్మమునందాసక్తి కలది యగును. ధర్మార్థ కామమోక్షములయొక్క ఫలములను పొంద కోరు వారు తప్పక పురాణములను వినవలయును, అని పెద్దలునుడిచిరి.

శౌనకుడనగా శౌనః = ఎవేకదృష్టి శౌనఃఏవ శౌనకః. వివేక దృష్టియే శౌనకుడని చెప్పబడెను స్వార్థమునందు కప్రత్యయము వచ్చి నది ఎవడు ఒక ప్రదేశమునందు పదివేలమంది కిష్కలను అన్న విద్యాదిదానములచే భరించునో వాడు కులపతి యని చెప్పబడును. ఏ యజ్ఞమునందు యజమానులే ఋత్విక్కులగుదురో అది సత్రయాగ మన బడును ఏకతువునందు అనేకమందికి దానము చేయబడునో ఎచ్చట అనేకప్రాణులు తృప్తినొందుదురో, ఎచ్చట అనేకమందియజమానులుగా ఉందురో అది సత్రయాగమని చెప్పబడును.

చిత్రాశ్రోతుం కథాస్తత్ర పరివ్రజస్తపస్వినిః॥

7

శౌనక ఉవాచ॥

ద్వైపాయనేన యత్రోక్తం పురాణం పరమర్షిణా॥

సురైర్బ్రహ్మాదిభిర్ద్వైప శ్రుత్వా యదగి పూజితం॥

8

1 *మహాభారత మాఖ్యానం వేద వేదాంగవిర్షయం॥

సంహితాంశ్రోతుమన్యాయోగ్యం స్వపాదభయాపహం॥ 9

* వ్యా॥ పురాణం - పురాతన స్వోదర్క-స్వ
పురాణం తద్విదు ర్భద్రాః ఇతి.

శ్రీ భవిష్యత్పురాణే మగ్ధమపర్వణి 1 భాగే 8వ
అధ్యాయే పురాణశ్రవణం పుష్కల విధానం శ్లో॥ సూత
తే కథయా మ్యేష పురాణశ్రవణే విధి ఇతిహాస పురా
ణాని శ్రుత్వా భక్త్యా ద్విజోత్తమః ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యో
బ్రహ్మహత్యాశతం చ యన్ సామంత్రాని స్తాని రాత్రౌ
శుచి మృత్యా శ్చహోతి యః తస్యైస్స స్థా బ్రహ్మ
తుష్యతే శంకరస్థానా ప్రశ్నాపే భగవాన్ప్రశ్నా తుష్యతే
హరిః మహాదేవ స్థా రాత్రౌ శ్చణ్డతాం పఠతాం
నృణాం॥

అపిచ॥ సూతసంహితాయాం శ్లో॥ పురాణసంహి
తాం సూత బ్రూహి త్రైకాలికీం కథాం సాదేహో నాత్ర
కర్తవ్యో యత స్తద్గోచరోఽఖిలః॥ అతీంద్రియా నంస

ములను వినదలచినవారై వానిని చెప్పవలసినదిగా కోరితి,

శాసకుడు అడుగు చున్నాడు.

. 8.9 సౌతే: పరమయ్యుషియైన ద్వైపాయనునిచే చెప్పబడినదియు ఏది బ్రహ్మాదేవతల చేతను పూజింపబడినదో యందు వేద వేదార్థ విర్ణయము చేయబడినదియో ఏది మిక్కిలి ధర్మప్రదమైనదో సర్వ పాప ములను పోగొట్టినదియో అట్టి , మహాభరితమను పేరుగల సంహితను వినగోరుచున్నాము.

. వ్యా॥ పురాతనమైన వృత్తాంతమును తెలుపునది పురాణమని పండితులునుదువుచున్నారు.

భవిష్యత్పురాణమునందు మధ్యమ పర్వయందు ఒకటవ భాగ మున 8వ అధ్యాయమందు పురాణ వివరించి ఈవిధముగా చెప్పబడినది ఓయీ! నీకు పురాణ శ్రవణమునందు విధానమును చెప్పుచున్నాను. బ్రాహ్మణుడు భక్తితో శ్రీమహాపురాణములను విని నూరుబ్రహ్మహత్య లతోసమానమగునర్థపాపములనుండియు, విముక్తి పొందుచున్నాడు. ఎవడు శుచియై సాయంకాలమందును, ఉదయమునను రాత్రియుందును పురాణ ములను వినునో వానిని గూర్చి బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులు సంతోషించుచున్నారు. ప్రాతఃకాలశ్రవణ చే బ్రహ్మయు. మాత్యాహ్నిక శ్రవణముచే హరియు, రాత్రిశ్రవణమున శంకరుడును తృప్తి నొందు చున్నారు.

మరియు సూతంసూతరుడు ఇట్లు గలడు. ఓసూతా! పురాణ సంహితమునునది త్రికాలవృత్తాంతమును చెప్పుచు ఏలినన తత్కర్త యగు వ్యాసమహర్షి త్రికాలవృత్తాంతము నెరింగిన వాడుకదా ఈవిషయ మున సందేహము కూడదు మహర్షులు ఆర్జునైన వేదములచే మనకు తెలియబడని అంతీంద్రియ విషయములను చూడగల్గుచున్నాడు. వారి

వేద్యాన్ పశ్యంతాన్వేణ చక్షుషా। యే భావాః వచనం
తేషాం నానుమానేన బాధ్యతే॥ ఇత్యుక్తత్వా త్రైకాలిక
విషయబోధక మిత్యర్థః॥ అతఏవ నాఙ్మీ గ్రంథేష్వధునాతన
దశావిశేషః। నామగోత్ర వివరణ రూపేణ పరిదృశ్యతే॥

* మహాభారత మిత్యత్ర॥ శ్లో॥ ఏకత శ్చతురో
వేదా భారతం చైకదేశతః। పురా కిల సురైస్సరైస్స
స్సమేత్య తులాయా ధృతః। చతుర్భ్య స్సహరస్యేభ్యో
వేదేభ్యో హ్యధికం యథా। తదా ప్రభృతి లోకేస్మి శ్మహా
భారత ముచ్యతే॥ నిరుక్తమస్య యోవేద సర్వపాపైః ప్రము
చ్యతే॥

బీజాక్షర నిఘంటుః। భా - సూర్యః ర- అగ్నిః।
తం - చంద్రః సూర్యాగ్ని చంద్ర సంయోగాదేవ చరా
చరాత్మా సృష్టి రత్యర్థః॥

♦ సంహితాః భారతస్య మూలభూతా స్సంహితాః
మంత్ర బ్రాహ్మణరూపావేదాః॥ తై స్సమంతం ప్రభృతిభిః
ప్రకాశితాః। ఇదమస్య మూల మిదమద్య మూలమితి స్పష్టే
కృతా॥ స్తేన ప్రత్యేకసంహితా మూల మేతత్॥ అత ఏవ
సంహితాస్తే పృథక్పృథక్త్వేన భారతస్య ప్రకాశితా
ఇత్యుక్తం మహాభారతే॥

వచనములు అమమానప్రమాణములచే బాధింపబడవు. అనిచెప్పబడుటచే పురాణములు త్రైకాలికవిషయ బోధకములని ఎరుంగునది, అందుచేతనే నాడీగ్రంథముల యందు ఇప్పటివారి నామగోత్రములు దశావిశేషములు మొదలగు విశేషములన్నియు వివరముగా చూడబడుచున్నవి.

మహాభారతమనుచోట వ్యాఖ్యానము॥ పూర్వము దేవతలందరూ కలిసి త్రాసున ఒకప్రక్కన నాలుగు వేదములను, మరియొకప్రక్కన భారతగ్రంథమును ఉంచి తూచిరట. రహస్యములతో కూడిన నాలుగు వేదములకంటెనూ, ఈభారతగ్రంథము పెచ్చు తూగుటచే అప్పటి నుండియు లోకమున మహాభారతమని చెప్పబడుచున్నది. బీజాక్షరనిఘంటువు, భా=సూర్యుడు, రా=అగ్ని తం=చంద్రుడు, సూర్య, అగ్ని, చంద్రులయొక్క సంయోగమువలననే సమస్తచరాచర ప్రపంచము యొక్క సృష్టి జరుగుచున్నదని శాత్పర్థము.

మరియు భరతవంశీయులయొక్క గొప్పదగుజన్మాదివృత్తాంతమంతయు ముగియుటచే మహాభారతమని చెప్పబడుచున్నది అట్టి మహాభారతమును ఎవరు తెలిసకొందురో నాకు సత్యపాప విముక్తులగుదురు.

సంహితా వ్యా॥ భారతమునకు మూల భూతమైన మంత్ర బ్రాహ్మణ రూపములైన సంహితలు ఆ సుమంతుడు మొదలుగాగల వారిచే ప్రకాశింపజేయబడినవి. అనగా ఈభారతభాగమునకు మూలము ఈ సంహితారూపమైన వేదభాగము దీనికి ఇది మూలము అనివారిచే వ్యాఖ్యానము చేయబడినది. ఆకారణమున ఈమహాభారతము ప్రత్యేకము వేద మూలకము కావుననే ఆసుమంతాదులచే వేరువేరుగా భారతమునకు మూలభూతమైన సంహితలు ప్రకాశింపజేయ బడినవని మహాభారతము నందు చెప్పబడినది.

సాతిః॥

ఆద్యం పురుష మిశాసం పురుషూతం పురుష్టుతం॥
ముత మేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యక్తావ్యక్తం సనాతనం॥ 10

అసచ్ఛ సదస్చైవ యద్విశ్వం సదసత్పరం॥
సమస్కృత్య హృషీకేశం చరాచరగురుం హరిం॥ 11

ప్రవక్ష్యామి మతం కృతన్నం వ్యాసస్యామిత తేజసః॥ 12

♦ ఇతిహాస మిమం చక్రే పుణ్యం సత్యవతీసుతః॥
అయంసాక్షాన్మహాయోగీ వ్యాస స్సర్వజ్ఞః ఈశ్వరః॥
వ్యస్త వేదతయా వ్యాస ఇతి లోకే శ్రుతోమునిః॥ 13

♦ ఇతిహాస మితి॥ కావ్యమిమాంసావివృత్త్యా॥ శ్లో॥
ధర్మార్థకామమోక్షాణా ముపదేశసమన్వితం పూర్వవృత్త
కథాయుక్త మితిహాసం ప్రచక్షతే॥ ఇతి॥ యదాహుః పర
క్రియా పురాకల్ప ఇతిహాసగతి ద్విధా॥ స్యాదేకనాయకా
పూర్వా ద్వితీయా బహునాయకా॥ ఇతి తత్ర శ్రీరామా
యం శ్రీమహాభారతం వాదానంతి జ్ఞేయం॥

- 10 సౌతి చెప్పుచున్నాడు ఆద్యుడును పురుషశబ్దవాచ్యుడును, సమస్త చరాచర జగత్తువకు ప్రభువైనవాడును, యజ్ఞాదులయందు అనేక మందిచే ఆహ్వానింపబడు వాడును, అనేకమంది యజ్ఞముల యందు అనేకమంది సామగులచే స్తోత్రము చేయబడు వాడును, సత్యస్వరూపుడును, ఒక్కడైనవాడును, సనాతనుడు సగు విష్ణు పును సమస్కరించుచున్నాను.
- 11 అసద్రూపునివలె నున్నట్టియు సదసత్తులకంటే భిన్నమైనట్టియు, విశ్వరూపుడును సదసద్ రూపముల కంటే పరుడును పరావర ములను సృష్టించినవాడను, పురాణుడును, నాశరహితుడును పరాత్పరుడునగు అభగవంతుని స్తుతింతును.
- 12 ఈచరాచరసృష్టికంఠయు గురువును ఇంద్రియములకు ప్రభువగు హరికి సమస్కరించి గొప్పతేజశ్శాలియగు వ్యాసమహర్షియొక్క సమగ్రమగు అభిప్రాయమును నీకు చెప్పగలను.
- 13 ఈపుణ్యమైన ఇతిహాసమును సత్యవతీపుత్రుడగు వ్యాసమహర్షి రచించెను. ఆయన సర్వజ్ఞుడు మహాయోగి సాక్షాదీశ్వరుడే, వేద ములను విభజించుటచే ఆముని వ్యాసుడని లోకమునందు ప్రసిద్ధి గాంచెను.
-
- ఇతిహాసమితి వ్యా॥ కాశ్యమీమాంసా వివృతీయందు ధర్మార్థ కామమోక్షముల యొక్క ఉపదేశములతో కూడుకొని యున్నదియు, పూర్వము జరిగిన కథావృత్తాంతము గలదానిని ఇతిహాసమని చెప్పు చున్నారు. మరియు ఇతిహాసము రెండురకములు, 1) కరకీయ 2) పురా కల్పము అవి. అందు ఒకేనాయకుడు గల్గినది వరకీయ యనియు, అనేకమంది నాయకులు గలది పురాకల్పమనియు చెప్పబడుచున్నది.

♦ లేఖనో భారతస్యాస్య గణనాథోఽభవ త్స్వయం

పప్లిం శతసహస్రాణి చకారాన్యాం స సంహితాః॥ 14

అపిచ॥ భవిష్యత్పురాణే బ్రాహ్మపర్వే ప్రథమా
ధ్యాయే శ్లో॥ చతుర్థామపి వర్ణానాం పావనాయ మహా
త్మనామ్॥ యథాస్వాదు చ పతస్యంచ దద్యాత్స్వం భిషగౌ
షణం తథా రమ్యం చ శాస్త్రంచ భారతం కృతవాన్మనిః॥
ధర్మార్థకామమోక్షాణాం భారతా త్సిద్ధిరేవహి॥ ఇతి॥

♦ వ్యా:- శను ప్రాచీనయుగే భారతవంశే లేఖా
దూపాక్షరాభావాత్ కథమత్ర గణపతిః భారతం విలిఖత
వాసిత్థుః సంగచ్ఛతేతి చేదుచ్యతే॥ 24సంఖ్యాక మహా
యుగాంతర్గత రామాయణే॥ సుందరకాండే॥ శ్లో॥ వానరోహం
మహాభాగే దూతో రామస్య ధీమతః॥ రామనామాంకితం
చేదం సశ్య దేన్యంగుళీయకం॥ ఇతి॥ స్కాంధే ధర్మార్థా
ఖండే 34 అధ్యాయే॥ తదైన పాద్మే రామశ్వమీధే
110 అధ్యాయే చ॥ శ్లో॥ బబంశ భాస్వరం పత్రం తప్త
హాటకనిర్మితం తత్రాఽలిఖద్దాశరధేః ప్రతాపబలమూర్తిశం॥
ఇతి॥

14 ఈ మహాభారతమునకు విఘ్నేశ్వరుడే స్వయముగా లేఖకు
దాయెను, ఆదేదవ్యాసమహర్షి 10 లక్షల గ్రంథప్రమాణముగల
మరియొక సంహితాగ్రంథమును రచించెను.

పరశ్రీయకు రామాయణమును పురాకల్పమును దానికి మహాభారతమును
ఉదాహరణములని ఎరుంగునది,

మరియు భవిష్యత్పురాణమున బ్రహ్మపర్వములో ప్రథమాధ్యాయ
మున ఇట్లు గలదు. వ్యాసమహామని బ్రాహ్మజాతి నా గువర్ణముల
వారును, తరించుటకొరకు మహాత్ములగు ధర్మరాజాదుల యొక్క చరి
త్రము వైద్యుడు రుచికరమైనట్టియు హితకరమైన బోధము నొసంగు
నట్లు మనోహరమును శాసించినదియు నగు సీమహాభారతమును నిర్మిం
చెను. ధర్మార్థకామమోక్షములనెడిచతుర్విధ పురుషార్థములును భారతము
మండియే సిద్ధించుచున్నవి. అని

• వ్యా॥ ఓయీ! ప్రాచీనయుగమునందు భారతదేశమున లేఖరూప
మైన అక్షరములు లేకపోవుటచే ఇచ్చట గణపతి భారతమును వ్రాసెను,
అని చెప్పుట ఎట్లు సంగతమగును అని పూర్వపక్షము రాగా సమా
దానము చెప్పబడుచున్నది 24వ మహాయుగమున జరిగిన రామాయణ
మున సుందరకాండయందు ఓత్థర్వీ వేసు వానరుడను రామదూతను
రామనామముతో కూడిన ఈ ఉంగరమును చూడుము అని గలదు.
స్కాండపురాణమున ధర్మారణ్యకాండలో 34వ అధ్యాయమునందునూ
అట్లే పద్మపురాణమున రామాశ్వమేధమునందు 110వ అధ్యాయమున
బంగారముతో చేయబడిన ప్రకాశించు నొక వృక్షము గుట్టమునకు కట్ట
బడెను. ఆపత్రమున శ్రీరామచంద్రుని గొప్పగు ప్రతాపము, బలము
వ్రాయబడెను. అని కలదు.

త్రింశచ్ఛతసహస్రం చ దేవలోకే ప్రతిష్ఠితం |
సిత్త్యే సంచదశ ప్రాకృతం గంధర్వేషు చతుర్దశః || 15

ఏకం శతసహస్రం తు మానుషేషు ప్రతిష్ఠితం || 16

నారదో శ్రావయ ద్ధేవా ససితో దేవతః సిన్ధూన్ |
గంధర్వ యక్షుతాం సి శ్రావ మామూఢ వై శుకః || 17

పారిక్షతం మానుషం వై శంసాయ న కిన్కవాన్ ||
స్వస్రతే మహాయాగే చాస్మికే భ్యాగతే నృపం |
యాచమానే క్రతుత్యాగం తభేత్స్వత్మే మహద్వహే || 18

భగవానాగత స్సత్రం వ్యాసః పారిక్షితస్య వై |
వివేక సహిత శ్శిష్యై ర్వేదవేదాంగ పార్షణైః || 19

అస్మిన్ భారతేషి ద్రోణపర్వణి 43 అధ్యాయే || శ్లో ||
రథమార్గప్రమాణం తు కాంతేయో నిశ్చితై శ్శరైః | చ కార
తత్ర పంథానం యయా యేన జనార్దనః | తేతు నామవతాః
పీతాః కాలజ్వలనసన్నిభాః | ఇతి చ దృశ్యమానత్వాత్
లేఖనం పూర్వకాలే ప్యస్త్యైర.

- 15 అందులో 30 లక్షలగ్రంథము దేవలోకమునం దుంచబడెను.
15 లక్షల గ్రంథము పితృలోకము నందును, 14లక్షల గ్రంథము గంధర్వుల యందును ఉంచబడినది.
- 16 ఒక లక్షవహుము గల గ్రంథము మాత్రము మనుష్యలోకము నందు ఉంచబడినది.
- 17 దేవతలకు నారదుడు వినిపించెను. దేవలుడు పితృదేవతలకు వినిపించెను. గంధర్వులకును యక్ష రక్షులకును శుకుడు వినిపించెను.
- 18 పరీక్ష స్మహా రాజపుత్రుడైన జనమేజయుని గూర్చి వైశంపాయన మహర్షి మానుషలోకమందలి భారతమును చెప్పినవాడాయెను. అదెప్పుడన జనమేజయుని సర్పయాగమందు ఆస్తికుడు వచ్చి క్రతువును విరమించువలసివదని కోరగా ఆలాగేనని కురుశ్రేష్ఠుడైన జనమేజయుడు అంగీకరించిన తరువాత
- 19 భగవంతుడైన వేదవ్యాసమహర్షి వేదవేదాంగ పారగులైన శిష్యులతో కూడినవాడై జనమేజయుని సర్పసత్రయాగమును గూర్చి వచ్చెను.

ఈభారతమందును ద్రోణపర్వములో 43వ అధ్యాయమున అర్జునుడు వాడియైన బాహుళదే రథమార్గము మొక్క ప్రమాదమును రచించెను. అమార్గము ననుసరించియే శ్రీకృష్ణుడుగూడ వెళ్ళెను. అబాణములు స్వనామాంతరములును పచ్చటివియు ప్రళయకాలమునందలి అగ్నిహోత్రునితో సమానమైనవిగా ఉండెను," అని యుండుటచే పూర్వకాలమందును వ్రాత ఉన్నదియే.

తతస్తు సహిత స్సర్వైః సదృశైః ర్జనమేజయః।
 ఇదం పశ్యాన్మునిశ్రేష్ఠం పర్యప్రచ్ఛ త్కృతాంజలిః॥ 20

పితామహానాం సర్వేషాం దైవేనావిష్టచేతనాం।
 కాలేన్నైవ నేతన్మమాచక్ష్య యథావృత్తం ద్విజోత్తమ॥ 21

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా కృష్ణద్వైపాయనస్తదా।
 శశాస శిష్య మాసీనం వై శంపాయన మంతికే॥ 22

తదస్మై సర్వమాచక్ష్య యన్మత్త శ్శ్రుతవానసి 23

గురోర్వచస మాజ్ఞాయ సతు విప్రర్షభ స్తదా।
 ఆచచక్షే తత స్సర్వ మితిహాసం పురాతనం॥ 24

వై శంపాయనః।

ఇదం శతసహస్రంహి శ్లోకానాం పుణ్యకర్మణాం।
 సత్యవత్యాత్మజేనేహ వ్యాఖ్యాత మమితౌజసా॥ 25

వ్యా॥ వ్యాసస్య పూర్వజన్మవిషయే మహాభారతే.
 శాంతి 350 అ॥ జనమేజయవాక్యం। జనమేజయః శ్లో॥ కిమతః
 పూర్వజం జన్మ వ్యాసస్యామిత లేజనః వై శంపాయనః॥
 శ్లో॥ పురా బ్రహ్మ జగత్సప్తా భాశద్దే నానునాదయః।

- 20 అప్పుడు జనమేజయుడు అక్కడి నమస్త నభ్యుతో కూడి దోసిలి యొగ్గి ఈవిధముగా ప్రశ్నించెను.
- 21 ఓ బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠా! పురాకృతకర్మచే ఆవరింపబడిన నాపితా మహాలయొక్క వృత్తాంతమును జరిగినది జరిగినట్లు నాకుచెప్ప కోరెదను.
- 22 అజనమేజయుని వాక్యమును విని కృష్ణదైవాయనుడు తన సమీప మందున్న వైశంపాయనుని ఆదేశించెను.
- 23 ఈవిధముగా ప్రార్థించుచున్న వీనికి నానుండి నీవు విన్న భారత వృత్తాంతము నంతయు చెప్పుమని ఆదేశించెను.
- 24 ఇట్టి గురువచనమును శిరసావహించి విప్రశ్రేష్ఠుడగు ఆవైశం పాయనుడు పురాతనమైన భారతేతిహాసము నంతను జనమే జయునికి చెప్పెను.

వైశంపాయనుడు చెప్పుచున్నాడు,

- 25 ఈ గ్రంథము పుణ్యకర్మలయిన కౌరవ, పాండవుల యొక్క చరిత్రతో గూడినట్టిది. ఇది లక్షగంధాత్మకమైనది గొప్ప తేజశ్శాలియు సత్యవతిపుత్రుడును నగు వ్యాసుని చేతనే ఈలోకము నందు ప్రచురింపజేయబడినది.

• వ్యా॥ వ్యాసుని పూర్వజన్మవిషయమున మహాభారతమందలి శాంతి పర్వ అధ్యాయమున జనమేజయుని వాక్య మిట్లు కలదు, జనమే జయుడు అనుగుచున్నాడు మిక్కిలి తేజశ్శాలి యగు వ్యాసుని పూర్వజన్మ మేమి : వైశంపాయనుడు చెప్పెను. పూర్వకాలము : జగత్సృష్ట

త్రిభి ర్వై ర్లబ్ధః కామః కృష్ణదై పాయనో మునిః |
తపోనియమ మాస్థాయ కృతమేత స్మహర్షిణా ||

26

భూతస్థానాని సర్వాణి రహస్యం త్రివిధం చ యత్ |
లోకయాత్రా విధానం చ సర్వం దద్ధప్తవా స్మృషిః ||

37

సరస్వతీ ముచ్చచార తత స్సారస్వతోఽభవత్ | అపాంతర
తమా నామ సుతో వాక్సంభవః ప్రభుః | భూతభవ్యభవి
ప్యజ్ఞః సత్యవాదీ దృఢవ్రతః | తముఖాచ నతం మూర్ధ్నా
దేవానా మాది రవ్వయః | వేదాభ్యానే శ్రుతిః కార్యా
త్వయా మతిమతాం వర ||

పున ర్వైవస్వతే ప్రాప్తే కురవో నామ భారతాః |
భవిష్యంతి మహాత్మానో రాజానః ప్రథితా భుని తేషాం
త్వత్తః ప్రసూతానాం కులభేదో భవిష్యతి | వసిష్టజో మహా
యోగీ భవిష్యతి సరాశరః | తన్నిమిత్తీకృత్య సం జాతః ప్రక
రిష్యసి భారతం | ఏమం సాంస్వతమృషి మసౌతరమం విధిః |
ఉక్త స్తస్య ప్రసాదేన దేవస్య హరిమేఘసః | అపాంతర
తమో నామ జాతపూర్వం స ఏవహి | కృష్ణదైపాయనో విష్ణు
జ్జరాతః కాశ్యో పరాశరాత్ |

26. మూడు సంవత్సరములు వ్యాసుడు తపోనియమమును పొంది ఈ వృత్తాంతమున రహస్యమైనదియు, ప్రకాశమైనదియు, మనోగతమైనదియు, సర్వము తెలుసుకొని మహర్షిచే ఈ గ్రంథము రచింపబడినది.

27. జీవుల భూతభవిష్యస్థానములను మూడు విధములైన రహస్యములను లోకవృత్తాంతము నంతను ఋషియగు వ్యాసుడు చూచిన వాడాయెను,

యగు బ్రహ్మదేవుడు వేదము నుచ్చరించుచు "థో" అనుకబ్జముధ్వనించేసెను, అప్పుడు అపాంతరతమా అనుపేరుగల వాక్మనండిపుట్టిన కుమారుడు ఉద్భవించెను, అతడు భూతభవిష్యద్ వర్తమానముల వెరింగిన వాడును, సత్యవక్కు గలవాడును, దృఢమైనవ్రతము గలవాడును ఆయెను. తనకు నమస్కరించుచున్న అట్టి కుమారుని గూర్చి బ్రహ్మదేవుడిట్లు నుడివెను, ఓబుద్ధిమంతుడా! వేదములను చెప్పుట నీవల్ల శ్రవణము చేయదగి యున్నది.

మరియు వైవస్వతమన్వంతరము రాగా కురువంశీయులగు భారతరాజులు పుట్టగలరు వారు గొప్పవారును, లోకమునందు ప్రసిద్ధి నొందిన వారును కాగలరు నీనుండిబుట్టిన వారలకు విరోధము సంభవించుచు, వసిష్ట మహర్షినుండి పరాశరుడను మహర్షియు సంభవింపగలడు వానిని విమిత్తముగా చేసుకొని పుట్టి నీవు భారతమును రచింప గలవు. ఈవిధముగా సర్వస్వతీకుమారుడైన అపాంతరతమ ఋషినిగూర్చి బ్రహ్మదేవుడు చెప్పెను, అవిధముగా బ్రహ్మ అనుగ్రహముచే అపాంతరతమ ఋషియే హరియంకచే మరల వ్యాసుడుగా అవతరించెను. ఈవిధముగా విమిషే సత్యవతీదేవియందు కృష్ణద్వైపాయనుడుగా పరాశరమహర్షివలన ఉద్భవించిన వాడాయెను,

స్త్రీశూద్రద్విజబంధూనాం శ్రయీ న శ్రుతి గోచరా |
కర్మశ్రేయసి మూఢానాం శ్రేయ ఏవం భవేదిహ || 28

అభక్తానా మనర్హాణాం సచ్చాస్త్రం శ్రూయతేపి వా |
అన్యథా ప్రతిభ త్యేవ విషాక్తానాం యథా పయః || 29

ఇతి భారత మాఖ్యానం కృపయా మునినా కృతం || 30

1 అష్టాదశపురాణాని కృత్వా సత్యవతీ సుతః |
భారతాఖ్యాన మకరో ద్వేద్వాగై రుపబృంహితం |
లక్ష్యేణై కేన తత్ప్రకృతం ద్వాపరాంతే మహాత్మనా | 31

2 లక్షంతు చతురో వేదా లక్షం భారతమేవ చ
3 ధర్మే చాధేచ కామేచ మోక్షేచ భరతర్షభ |
యదిహస్తి తదన్యత్ర యన్నేహస్తి న తత్కృచిత్ || 32

పురాణాని చతుర్లక్షా జ్యేతాని ధరణీతలే |
తథా మహాభారతం చ లక్షసంఖ్యా ప్రకీర్తితం || 33

1) అది ౪ 60 అ, 2) అది ౪ 62 అ. 3) భాగ 1 స్కం
3 అధ్యాయము

28. శ్రీలకును, శూద్రులకును, వతితులగు ద్విజులకును శ్రుతివినరానిది శ్రేయోదాయకమైన కర్మను ఎరుగనట్టి వీరలకు ఈభారతమూలమున శ్రేయస్సు కలుగుగాక యవి మహర్షిచే రచింపబడినది.
29. భక్తులు కానివారలకును, అనర్హులకును యోగ్యులగు శాస్త్రము విని పించ కూడదు అట్లు వినిపించిన అది వారలకు విషాకాంతులకు పాలువలే మరియొక విధముగా భాసించునేగాని దానినుండి వారు సత్ప్రయోజనమును పొందజాలరు.
30. ఈవిధముగా నాలోచించి పరమకృపాశువైన వ్యాసునిచే ఈ భారతేతిహాసము రచింపబడినది.
31. సత్యవతీసుతుడగు వ్యాసుడు అష్టాదశపురాణములను రచించెను. ద్వాపరాంతమున వానిచేతనే వేదాంగములతో ఉపబృంహితమగు ఈ మహాభారతగ్రంథము లక్షగ్రంథ ప్రమాణముగ చెప్పబడినది.
32. నాలుగువేదములున్నూ, లక్షగ్రంథప్రమాణము కలవి, ఈ మహాభారతమునూ లక్షగ్రంథప్రమాణము కలదియే. ధర్మవిషయమునను, అర్థవిషయమునను, కామవిషయమునను, మోక్ష విషయమునను ఇచ్చట ఉన్నదియే ఇతరగ్రంథములందు కలదు, ఇచ్చట లేనివిషయము మరెచ్చటనూ లేదు.
33. ఈభూలోకమందలి పురాణములన్నియు నాలుగులక్షల గ్రంథప్రమాణము కలవి. అట్లే ఈలోకమందలి ఈమహాభారతమునూ లక్షగ్రంథప్రమాణసంఖ్య కలదిగా చెప్పబడినది.

♦ రాజోపరిచరో నామ ధర్మనితో మహీపతిః |
సంపూజితో మఘవతా వసు శ్చేదీశ్వరో నృపః ||

34

* చకార పత్నీం కన్యాం తు తథా తాం గిరికాం నృప |

♦ వ్యా॥ మహాభారతే శాంతిపర్వణి 338 ఆధ్యాయే
శ్లో॥ భీష్మ॥ దేవానాంచ ఋషీణాం చ పశ్వాలంభే మతం
శ్రుణు ఆజేన యష్టస్యమితి ప్రాహుర్దేవా ద్విజోత్తమాన్
సచ ఛాగో వ్యజో జ్ఞేయో నాన్యః పశురితి స్థితిః | ఋషయ
ఊచుః | బీజై ర్యజ్ఞోపయస్యమితి నై నెదికీ శ్రుతిః |
అజ సంజ్ఞాని బీజాని ఛాగః సోఽపి మనుష్యధః | దేవానాంహి
మతం జ్ఞాత్వా వసునా పతిసంశ్రయాత్ |

ఛాగేనాజేన యష్టస్య మేవముక్తం వచ స్తదా |
ఋషిశాపాచ్చ వై జాతః రాజోపరిచర సదా | తస్య
చంద్రో దదా యాం యోనోపరిచరో హ్యభూత్ ||

* వ్యా॥ రాజోపరిచరో నామ గతోసో మృగయాం
వనం | తస్య భార్యా సుశీలానై గృహే జాతా రజ
స్వలా | నిజదాసీ తయా రాజా ప్రేమితా వల్లభం ప్రతి ||
శ్యేనరుపా చ సా జాతా గతా సా వల్లభం ప్రతి ||

• 34. పూర్వము ఉపరిచరమును అనుపేరుగల రాజుగలడు అత
దెల్లప్పుడూ ధర్మనిష్ఠుడు దేవేంద్రునిచే పూజింపబడినవాడు. అతడు
చేదిదేశమునకు ప్రభువు.

• 35 ఆరాజు గిరిక అను పేరుగల కన్యను వివాహమాడెను. ఒకానొక

• వ్యా॥ మహాభారతమున శాంతిపర్వమునందు 338 అధ్యాయ
మున ఇట్లు గాదు, భీష్ముని చెప్పుచున్నాడు, మజ్జిమున పశ్చాత్తాపన
విషయమున దేవతలయొక్కయు, ఋషులయొక్కయు, అభిప్రాయ
ములను వినుడు, దేవతలు మేకను హోమము చేయవలసినదని బ్రాహ్మ
ణులను గూర్చి చెప్పిరి. అజమనగా ఛాగమే [అనగా మేకయే]
మరియొక వస్తువు గాదు. అని వారి సిద్ధాంతము. ఋషులీవిధముగాజెప్పిరి
దాన్యముంచే యజ్ఞములయందు హోమము చేయదగినది. అను వేద
శ్రుతి కలదు. అందువలన అజా అను పేరుగల బీజములే హోమము
చేయదగినవి. చ్చాగమును చావుట జగము.

ఈవిధముగా ఉభయుల అభిప్రాయములనూ విని వసువనువాడు
దేవతలమతమును ఆశ్రయించి పక్షిపాతముచే మేకయే హోమము చేయ
దగినదని సిద్ధాంతీకరించెను. అందుచే ఋషిశాపమున ఉపరిచరవసువు
అనుపేరుతో భూలోకమున పుట్టెను కానికై శంక్రమణ ఒక విమానము
నొసంగెను. దానిచే వానిజాతియగు సుందరములచే ఉపరిచరవసు
వను నామము కలవాడాయెను.

• వ్యా॥ ఉపరిచరవసువురాజు వేటాడుటకై వనమునకు వెళ్ళును
వరివ్రత యగు నాతని భార్య గృహమునందున్నదై రజస్వల యాయెను
ఆమె ఈవిషయమును రాజునకు చెప్పుటకై తనదాసిని ఆమహారాజు
వద్దకు పంపెను. ఆదాసియు దేగరూపమును ధరించి అతని వద్దకు
వచ్చెను.

చచార మృగయాం కామీ గిరికామేవ సంస్కరన్ 35

తస్యరేతః ప్రచస్కంద చరతో గహనే వనే।
స్వీయశ్యేనేన తద్రాజా భార్యాయై ప్రేషిత స్తదా। 36

తమపశ్య దధాయాంతం శ్యేసం శ్యేస స్తథాపరః।
యుధ్యతో రపత ద్రేత స్థచ్చాపి యమునాంభసి॥ 37

తత్రాద్రికేతి విఖ్యాతా బ్రహ్మశాపా ద్వరాస్సరా।
మీనభావ మనుప్రాప్తా జగ్రాహమిషశంకయా॥ 38

కదాచిదపి మత్స్యే తాం బబుధు ర్మృతస్యజీవినః।
గర్భిణీ మద్రికాం కాంత్యా దాశాఃప్రభు మధార్పయత్॥ 39

మాసేచ దశమే ప్రాప్తే తథా భరతిసత్తమ।
ఉజ్జ్వలూ రుదరాత్తస్యాః స్త్రీపుమాంసం చ మానుషం॥ 40

♦వ్యా॥ స్కాందే, బ్రహ్మోత్తర ఖండే 19 అధ్యాయోః॥ ఈశ్వరస్య వశే మాయా తస్య కో వేత్తి చేష్టితం। మునే ర్విధండకస్వాపి శుక్రం వీత్యా సహంభసా। హరిణీ గర్భిణీ భూత్వా ఋష్యశృంగ మసూయత। తద్దైవ మహిషీ గర్భా జ్జాతశ్చ మహిషాసురః॥

ప్పుడు ఆధార్యనే స్మరించుచు కాముకుడైన యాతడు వేటాడ వెళ్ళెను.

36. రనుజీమమైన వనమునందు విహరించుచున్న ఆమహారాజునకు రేతస్థలన మాయెను. ఆరేతస్సును ఒక దొప్పలో ఉంచి దేగతో తనభార్యనుగూర్చి పంపెను.

37. ఆదొప్పను గ్రహించి ఆకాశమున వచ్చుచున్న ఈదేగను మరి యొక దేగ మాంసమును భ్రాంతిచే ఎదుర్కొనెను ఈవిధముగా అవిరెండు పోరాడుకొనుచుండగా ఆరేతస్సు యమునానది ఉదకము నందు పడిపోయెను.

38. ఆ యమునోదకమున అద్రిక యను ఆప్యతనశ్రీ బ్రహ్మశాపము వలన చేపగా ఉండి మాంసమును భ్రాంతిలో ఆరేతస్సును మ్రింగెను.

39. ఒకానొకప్పుడు జాలరులు కొంతమంది దానిని పట్టుకొనిరి ఆజాలరులు గర్భవతియైన ఆ యద్రికను తమ ప్రభువగు ఉపరిచరవసు రాజున కప్పగించిరి.

40. వదవమాంసము రాగా అచేన గర్భమునుండి మనుష్యాకారముగల ఒక పురుషుడును, ఒక స్త్రీయు నుద్భవించిరి.

• వ్యా॥ స్కాంద పురాణమున బ్రహ్మోత్తర ఖండమున 19వ అధ్యాయమున శిట్లకలదు, మాయయనునది ఈశ్వరుని వశము నందున్నది. ఈశ్వరుని చేష్టలను ఎవడెరుగ గలడు విభండక మహర్షియొక్క రేతస్సును నీటితోతాగి లేడి గర్భమును ధరించినకై ఋష్యశృంగుని కనెను. అట్లే మహిషాసురుడు గేదెకడుపు నుండి పుట్టెను.

సాప్సరా శాపనిర్ముక్తా స్వప్నోకం ప్రజగామహా।
తయోః పుమాంసం జగ్రాహ రాజోపరిచర స్తుథా।
స మతోన్యో నామ రాజాసీ ధార్మిక సత్వసంగరః॥

41

*సా కన్యా దుహితా తస్యా మతస్య మత్స్యసుగంధినీ।
రాజ్ఞా దత్తా చ దాశాయ కన్యేయం తే భవత్వితి॥

42

*వ్యా॥ సను॥ శ్లో॥ అస్మాకం మానసీం కన్యా మస్మచ్ఛాప
పేన వాసవీం ఇతి భా॥ ఆది పం 64 అధ్యాయస్థపితృణాం
వచనేన పునః॥ శ్లో॥ అపత్యం వైతదార్యస్య యో
యుష్మాకం సమో గుణైః॥ ఇతి॥ భా॥ ఆది॥ 100 అధ్యాయస్థ
భీష్మప్రతి దాశరాజవచనేన చ (మత్స్యగంధి) సత్వవతి
పితృణాం మానసీ కన్యా శాపవశా ద్వసురాజపీర్యజా
వాసవీతి సిద్ధ్యతి॥ తత్ర కథం॥ శంతనో ద్దాశకన్యాయాం
జజ్ఞే చిత్రాంగద సుతః॥ ఇతి॥ వ్యాసః కైవర్తకన్యాయాం॥
ఇతి వాక్యార్థ సిద్ధి రితిచే చ్ఛ్రుణు॥

జానకీశబ్దవత్॥ కైవర్తైః పాలితాకిల॥ అతో దాశ
కన్యేతి ప్రసిద్ధిః లోకే ఇతి శ్లేషం॥

శ్లో॥ బుద్ధిర్యథావిధా యస్య స తథా మన్యతే జగ
దితి పద్మపురాణవచనాత్॥ లోకే తావత్ కేచన పండిత
మ్మన్యా వాల్మీకి వ్యాసయోః నిషాదత్వపారశవత్వచండాల

41. అధిక యను అప్పరసయు శాపవిముక్తికాగా స్వర్గలోకమున కేగెను. వారిరువురిలో పురుషుని ఉపరిచరవసువు కుమారునిగ గ్రహించెను. అతడే మత్స్యరాజును పేరుగల వాడాయెను, అతడు మిక్కిలి ధార్మికుడును వీరుడును, ఆయెను,

42. చేపనుండి బుట్టిన మత్స్యగంధముగల ఆకన్యకయు ఉపరిచర వసువుచే దాశరాజునకు కుమార్తెగా నీయబడెను.

వాగ్దా|| ధారతము ఆదిపర్వ61వ అధ్యాయమున పితృదేవతలవచన మిట్లు కలదు ఈసత్యవతి మాయొక్క మనస్సుచే సృష్టించబడిన కన్యక మాశాపముచేతనే వసురాజు కన్యకగా అవతరించినది, అని కలదు. మరియు ధార ఆది 100 అ దాశరాజు వచనం ఈమె ఉపరిచర వసువుయొక్క కుమార్తె మీతో గుండుములతో సమానమైనది, అని చెప్పుటచే సత్యవతి పితృదేవతల మానస కన్య శాపమువలన వసురాజు వీర్యముచే బుట్టుటచే వాసవియనియు సిద్ధించుచుండగా శంతనమహారాజు వలన దాశకన్యయందు చిత్రాంగదుడు పుట్టెను. పల్లెకన్యయందు వరా శరుని వలన వ్యాసుడు జనించెను. అనునదెట్లు సిద్ధించునని శంకరాగా సమాధానము చెప్పబడు చున్నది.

సీతాదేవి భూమినుండి పుట్టినదైనను జనకునిచే పాలింపబడుటచే జానకియని వ్యవహరింపబడుచున్నది గదా! అట్లే సత్యవతియు వసు రాజపుత్రియైనను పల్లెవాడగు దాశరాజుచే పాలింపబడుటచే దాశకన్య యనియు, పల్లెవడుచు అనియు వ్యవహరింప బడుచున్నది.

ఎవని బుద్ధి ఎటువంటిదో వానికి జగత్తంతయు నట్లే తోచును అనేకీ పురాణవచనము ననుసరించి లోకమునందు కొందరు పండితం మన్యులు వాల్మీకి విషాదుడనియు వ్యాసుడు చండాలుడనియు కల్పించి

త్వాదీన్ ప్రకల్ప్య జల్పితం న విభ్యతి॥

తథాహి॥ శ్లో॥ త్వాసాదీన్ కవిపుంగవా సనుచింతై
ర్వాక్యై స్సలీలం హనన్తుచ్చైర్జల్పై నిమిల్పైః చనయగం
శ్లోకాన్ సగర్వం పఠన్॥ కావ్యం ధిక్కురు యత్పరైః విరచి
తం స్వర్థస్వసార్థం బుధైః యద్యభ్యర్థకు సే శ్రుతేన రహితః
సాండిత్యచూఢం బలాదితి॥ మహాజనగృహీతశ్లోకం సార్థకం
కుర్వంతి॥

తదేవోక్తం భారతే, ఆది॥ ప 74 అధ్యాయే॥ శ్లో॥
అత్యున్ పరివదన్ సాధు ర్యథాహి పఠితవ్యతే॥ తథా
పరివదన్నత్యున్ తుష్టోభవతి దుర్జనః॥ అభివాద్య యథా
వృథాన్ సంతో గచ్ఛంతి నిర్వృతిం ఏవం సజ్జన మాకృశ్య
మూఢో భవత నిర్వృత ఇతి॥

అతవన॥ నైష స్థానోరపరాధః యదేన మంధో
నపశ్యతీతి పురుషాపరాధా త్సంభవతీ త్యాభణకవచనం॥
వాల్మీకినిపాదత్వనిరాకరణార్థ మల మిదం బ్రహ్మవై పర్త
వాక్యం॥ శ్లో॥ అథాబ్రవీ స్సహితేజా బ్రహ్మ లోకపితా
మహాః॥ వల్మీక ప్రభవో యస్మా త్తస్మా ద్వాల్మీకి రిత్యసా॥
ఇతి॥

కేదవ్యాస నిపాదత్వ పారవశ్యత్వ చండాలత్వ
నిర్ణాయక ప్రతివాదినా మాథార శ్లోకః ఇదమేవ॥
శ్లో॥ నిపాద శూద్రకన్యాయా యః పాశవ ఉచ్యతే॥ ఇతి॥

వలుకుటకు భయపడరు, ఈవిషయమే ఇట్లు చెప్పబడినది లోకములో నీవు విద్యారహితుడవై పాండిత్యగౌరవమును బలాత్కారముగ పొంద గోరుచో వ్యాసాది కవిపుంగవులను విలాసముగ ఎగతాళి చేయము నేత్రములను మూసికొని ముందువెనుక లాలోచించక సగర్వముగ నోటికి వచ్చిన శ్లోకములను శబ్దిగా వచుకుము ఇతరులచే రచింపబడిన కావ్యములను దిక్కురించుచు పండితులతో విరోధించుము అనెడి ఒకానొక పండితశ్లోకమును సార్థకము చేయుచున్నారు.

ఈవిషయమే భారతమున ఆదిపర్వమున 74వ అధ్యాయమున ఇట్లు చెప్పబడినది, “సామనగువాడు ఇతరులను విందించిఎట్లుపరితాపము నొందునో అట్లే దుర్జనుడు ఇతరులను విందించుచు సంతృప్తుడగుచున్నాడు అట్లే సత్పురుషులుపెద్దలనునునుస్కరించి ఎట్లు సంతోషము పొందుచున్నారో అట్లే మూర్ఖుడగువాడు సత్పురుషులను విందించి సంతృప్తుడగుచున్నాడు. అని

అందువలననే గ్రుడ్డివాడు చూడక రాతిని తన్నెనన అది దాని అపరాధమా; అట్లే వారి మహిమల మనమెరుంగక వారిని విందించుట మనకు లోటుగాని వారికే సత్తమును లోపములేదు. వాల్మీకికి విషాదత్వము లేదనుటకు ఈకింద బ్రాహ్మదేవు [బ్రహ్మవైష్ణవపురాణవచనము చాలును బ్రహ్మదేవుడు ఇట్లు వలెకెను. ఈతడు వల్మీక ప్రుట్ట] మునుండి పుట్టిన వాడగుటచే వాల్మీకి యవి ప్రసిద్ధి నొందగలడు అని

వేదవ్యాసుడు నిషాదుడనియు, పారశపుడనియు, చంపాలుడనియు చెప్పు ప్రతివాదులకు ఈశోకమే ఆధారమైనది శూద్రకన్య యందు బ్రాహ్మణుని వలన బుట్టినవాడు నిషాదుడు పారశపుడు అని చెప్పెడి మనువచనమే. అచ్చట మును అభిషాసు మేనున వివాహితయైన దాళ

సాతు కత్యవతీ నామ మత్స్యభూత్యభిసంశ్రయాత్ ।

శశ్రూషార్థం పితరన్నాపం వాకాయంతీం జతే స్థితాం ॥ 43

తీర్థయాత్రాం పరిక్రామ స్నపశ్యన్వై పరాశరః ॥

శసచాన్వై భగవాన్ప్రసాదా ద్వణాన్ శన్యాత్వ మాదితః

తస్యా యోజనగంధీతి గతో నామౌషరం స్మృతం ॥ 44

తత్ర మనువచనార్థస్థు విచాహిత శూద్రదాశకన్యాసు వ్యభి
చార వశా జ్ఞానానాం విషయాః పాత్రవచన ముప
యుజ్యతే ॥

వ్యా॥ పరాశరాద్వ్యాసం ప్రసూయ కత్యవతీ కథంకన్యకా
సీదితి ప్రశ్నే । తత్సమాధీయతే కాశికావ్యాఖ్యా పద
మంజరీ వాక్యాదేవ ॥ తథాహ ॥ ౪౩ నిదేశతామౌషరత్సాగ్
యా పుంయోగేపి స కన్యాత్వం జాత్యే ॥ యథా సత్యవతీ
యథా కుంతీ ॥ సాశ్రోదాహరణమితి కావినో ద్యుతా ॥

పునశ్చ మనుచ్ఛుతో ॥ శ్లో॥ ధగ్మ్యతి కమో దృష్టో
మహతాం సాహస తథా । తవస్మిన్మ్యక్రమంజాన స్సం
సీద త్వనరో బలాత్ ॥ 'తేజోమయాని పూర్వేషాం
శరీరాణీంద్రియాణి చ దోషై స్తే నోపబిన్నానే పద్మపత్ర
మివాంభసా ॥

43. సత్యవతి యనుపేరుగల మత్స్యగంధి యగు ఆకన్యక తండ్రికి శుశూష చేయుచు సదియందు నావను నడుపు చుండెను.

* 44. తీర్థయాత్రాటనము చేయుచు అచ్చటికి వచ్చిన పరాశరమహర్షి ఆమెను గాంచెను, భగవంతుడగు ఆ మహర్షి ఆమెకు కన్యాత్వము యోజనగంధిత్వము మొదలుగాగల అనేకవరముల నొసగెను. అప్పటినుండియే ఆ సత్యవతికి యోజనగంధి యను మరియొక పేరు గూడా సంభవించినది.

కన్యమందును భూద్రకన్యమందును వ్యభిచారమువలన పుట్టినవారి విషగుమై అవాక్యము ప్రవర్తించును, అవాక్యమున కిచ్చట ఉపయోగము లేదు.

* వ్యా॥ పరాశరునివలన వ్యాసుని కవి మరల సత్యవతి ఎట్లు కన్య యాయెను? అని ప్రశ్న రాగా అచ్చట సమాధానము చెప్పబడుచున్నది. కాశికాగ్రంథ వ్యాఖ్య యగు పదమంజరి యందలి వాక్యమున ఇట్లు కలదు. మనీష్యుల మొక్కము, దేవతల మొక్కయు మాహాత్మ్యము వలన పురుషనయోగమును పొందియు కన్యాత్వమునకు హాని కలుగదు. ఇందులకు దృష్టాంతము సత్యవతి, కుంతి, అందుననే కన్య యందు బుట్టినవాడు కానీనుడని వ్యాసునకును, కర్ణునకును పేర్లు గలిగినవి. అని

మరియు మునుస్మృతి అందు గొప్పవారల విషయమున నచ్చట చచ్చట ధర్మము నతిక్రమించుటయు, సామాన్యత్వము కనపడుచున్నది. దానిని చూచి మరియొక సామాన్యుడు మాహాత్మ్యము లేనివాడగుటచే అట్లు ప్రవర్తించినచో నశించును. పూర్వుల మొక్క శరీరములును, ఇంద్రియములును లేజోమయమైనవి. అందుచే వారిని దోషములు నీరు తామరాకును వలే అంటజాలవు, అని చెప్పబడి యున్నది.

అపస్తంబసూత్రం॥ దృష్టో ధర్మవ్యతిక్రమ స్సాహసం
పూర్వేషాం తేజోవిశేషేణ స్రవ్యవాయో న విద్యతే॥ తద
స్వీత్య ప్రయుంజాన స్సీదంత్యనరః॥ ఇతి॥

భోధాయనః॥ శ్లో॥ అనుష్ఠితం తు యద్దేవై ర్మునిభి
ర్యదనుష్ఠితం॥ నానాప్రేయం మనుష్యై స్తదుక్తం కర్మ
సమాచరేత్ ॥

మహాభారతానుశాసనిక ప 531 అ॥ శ్లో॥ తపోజ్ఞాన
సమాయుక్తాః కృతత్రేతాయుగే నరాః ద్వాపరే చ కలా
న్యాణాం శక్తిహాని ర్వినిర్మితా॥ సంకల్పేన కృతాః పుత్రాః
ఋషిభిర్వై పురాతనైః సశక్యం తేఽథునా కర్తుం శక్తి
హీనై ర్నరై రితి॥ 'కిమప్యత్రాభిజాయంతే యోగిన
స్సర్వ యోనిషు॥ స్రవ్యతీతాత్మనాథానాం నైషాచింత్యం
కులాదికం॥ ఈశం త్యాత్మన ఇత్యేతే గతిశ్చైషాం న
సజ్జతే॥ బ్రహ్మభూయాంస ఇత్యేవ ఋషయ శ్శృతిచోదితాః॥
నింద్యా నచైతే రాజేంద్ర ప్రమాణం హి ప్రమాణినాం
లోకానుమన్యతే చైతా ప్రమాణం హ్యత్ర వై తపః॥
ఏనం మహాత్మభిస్తాత తపోజ్ఞానసమన్వితైః ప్రవర్తితాని
కార్యాణి ప్రమాణాన్యేవ సత్తమ ॥ తన్నాత్ర చింతా

అపస్తంబసూత్రమునందును, హ్యర్వుల చరిత్రలలో నచ్చటచ్చట ధర్మము నతిక్రమించుటయు సాహసమును కన్పట్టుచున్నవి, వారి తేజో విశేషముచే వారికి పాపము లేదు. అది జూచి అట్లాచరించిన ఇతరుడు నశించుచున్నాడు. అని కలదు.

బోధాయనమహర్షి " దేవతలచేత ఏది చేయబడినదో, మునులచే ఎద్ది ఆచరింపబడినదో అట్టి సాహసకృత్యము మనుష్యులచే నాచరింప తగనిది, వారిచే బోధింపబడిన ధర్మాదికర్మము మాత్రమే మన మాచరింప వలయును. అని చెప్పెను. భారతమున ఆనుశాసనికపర్వ " 53 వ అధ్యాయమున ఇట్లు చెప్పబడినది. కృత, త్రేతాయుగములందు మనుష్యులు తపస్సుతోను, జ్ఞానముతోను కూడియున్నవారలు ద్వాపరయుగము నందును కలియుగమునందును మనుష్యులకు సామర్థ్యహాని చేయబడినది. పురాతనులగు ఋషులచే సంకల్పమాత్రముచేతనే పుత్రులు పుట్టింపబడిరి. ఇప్పుడు తగ్గిపోయిన శక్తిగల నరులచే ఆ విధముగా చేయ శక్తి లేదు గదా ! ఈ కాలమున ఎచ్చటను యోగిపుంగవులగువారు పుట్టుటలేదు గదా ! పూర్వకాలమున గల మహర్షులు ప్రత్యక్షము చేసుకొనబడిన ఆర్మర్వరూపము గలవారగుటచే వారి కుల, జన్మాదులను గూర్చి విచారించ వనిలేదు. వారలు ఆత్మజ్ఞానులగుటచే వారి కర్మచే వారికి లేపము లేదు, స్వర్గాదిలోకహానియు వారికి కలుగజాలదు. ఏలనన వేదమునందు ప్రతిపాదించబడిన ఋషులందరు బ్రహ్మజ్ఞానులే గదా ! వారలు రాజశ్రేష్ఠా ! ఎన్నటికిని నిందించ తగినవారు కారు, వారలు ప్రమాణభూతమైన శృత్యాదులకును ప్రమాణభూతులు కదా ! వారలు లోకమును అనుగ్రహించు చున్నారు. వారియొక్క తపశ్శక్తియే అందులకు ప్రమాణమైనది. ఈ విధముగా తపోజ్ఞానవిష్ణులగు మహాత్ములచే ప్రవర్తింప జేయబడిన కార్యములే మనకు పశుప్రమాణములు. అందుకే గొర్రె మహర్షులయొక్క జన్మనిష గురు ముత్తము

కర్తవ్యా మహర్షీణాం సముద్భవే॥ యథా సర్వగతోహ్యగ్ని
స్తదా తేజో మహత్మనాం॥ ఇతి॥

2) కాసీనః కర్ణ ఇతిచ॥ తథాచ వ్యాకరణం॥
కన్యాయాః కసీన చ॥ఇతి॥

అత్రుతు కన్యాయాం జాతః కాసీనః ఏవ తదపి వర
ప్రదానరూపేణ ప్రాప్తం సదూష్యం భవతి॥ సాధారణతయో
త్పన్నశిశూనా మేతల్లక్షణాభావాత్॥

సను॥ వేదవ్యాసః బ్రాహ్మణశ్చేత్ సితవర్ణో భవి
తవ్యః॥ తద్విపరీతతయా వ్యాసో నీలవర్ణవత్వా చూఢద్రః॥
నిషాదః, కిం పునః హేమాద్రివచనాత్ పుండరీకవిభవండా
లనాం మధ్యే ఏక ఇత్యత్ర కిం సమాధీయత ఇతి చేత్,
ఉచ్యతే॥

శ్లో॥ బ్రాహ్మణానాం సితో వర్ణః శూద్రాణా మసిత
స్తదా॥ ఇత్యుక్తశ్లోకస్య నీలకంఠీయ వ్యాఖ్యా॥ వర్ణాః
సాన్నికం, రాజసం, తామసం, మిశ్రంచేతి, స్వచ్ఛత్వాదీనా

చింత చేయడగద, ఏ విధముగా అగ్ని సర్వగతుడై యుండునో మహాత్ముల తేజస్సు గూడ సర్వగతమై యుండును. అప్రకాములగు వారి కామ కోదాదులు లోకానుగ్రహమునకే గదా, అవి చెప్పబడి యున్నది.

అట్లే కన్యయగు కుంతియందుద్భవించిన కర్ణుడును కాసీనశబ్దముచే చెప్పబడుచున్నాడు వ్యాకరణ శాస్త్రమందును " కన్యాయాః కసీనవ " అని సూత్రము కలదు. దాని అర్థమేమన ఎవరె పూర్వమందును వృత్రుడు కలిగినతరువాతను కన్యయే యగునో ఆమె యందుద్భవించినవాడు కాసీనుడని చెప్పబడును.

ఇచ్చట వ్యాసుడు కన్యయందు బుట్టినవాడు గాన కాసీనుడే యగును. అదియు వరప్రదానరూపముగా ప్రాప్తించినది గాన విందించ దగినది కాదు. సాధారణముగా పుట్టిన పిల్లలయందు ఇట్టి స్వభావము (కన్యాత్వమును చెడగొట్టకుండుట) లేదుగదా !

ఓయీ ! వేదవ్యాసుడు బ్రాహ్మణుడగుచో తెల్లటి వర్ణముగలవాడై యుండవలసినది. దానికి విరుద్ధముగ నాతడు నీలవర్ణము గలవాడగుటచే శూద్రుడుగాని, విషాదుడుగాని, లేక హేమాద్రివచనము ననుసరించి 18 విధములగు చందాయురలో ఒకడు కావలయును. అనెడి పూర్వపక్షము రాగా ఏమి సమాధానము చెప్పెదవు ? అనుచో సమాధానము చెప్పబడుచున్నది,

బ్రాహ్మణులకు తెలుపు వర్ణము, శూద్రులకు నలుపు వర్ణము అను క్లోకమునకు నీలకంఠీయవ్యాఖ్య ఇట్లు కలదు. వర్ణమనగా నిచ్చట రంగు అను అర్థము కాదు. మరేమన సాత్వికము, రాజసము, తామసము మిశ్రమము అనెడి గుణములును వాటివలన కలుగు వృత్తులును ఇచ్చట వర్ణశబ్దముచే చెప్పబడుచున్నవి. బ్రాహ్మణునకు నీలో వర్ణః అనగా తెల్లని

పరాశరేణ సంయుక్తా సద్యోగర్భం జపావ సా।

జ్ఞేవ యమునా ద్వీపే పానాశర్య సస వీర్యవాన్ ॥ 45

1. జాతమాత్రశ్చ య ససర్య ఇష్ట్యా దేహా మనీగృధత్

వేదాంశ్చాధి జగే సాంగాక్ సేతిహాసాన్ మహాయశాః 46

2. స మాతర మనుజ్ఞాప్య తప్తస్యైవ మనో దదా।

స్సృజతోహం దర్శయిష్యామి కృత్యేష్వితి చ సోఽబ్రవీత్ 47

ఏవంద్వైపాయనో జ్ఞే సత్యవత్సాం పరాశరాన్

స్యస్తో ద్వీపేన యదాబల స్తస్మాద్వైపాయన స్స్మృతః 48

బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణానాం చ తథాఽనుగ్రహకాంక్షయా

విహ్యాస వేదాన్ యస్మాత్స తస్మాద్వాస ఇతి స్మృతః 49

1) జాతో పరాశరా ద్యోగీ వాసవ్యాం కలయా హరేః 50

మాన్యాత్ గుణవృత్తం వర్ణశబ్దే నోచ్యతే॥ సితః స్వచ్ఛః

సర్వగుణ ఇత్యాది దర్శనా దదోష ఇతి॥

1) ఆది 60అ॥

2. ఆది 63అ॥

45. పరాశరునితో కూడిన ఆ సత్యవతియు వెంటనే గర్భమును ధరించి అప్పటి కప్పుడే లేజిశ్శాలియునగు వ్యాసుని కనెను.
46. పుట్టిన వెంటనే నాతడు తన ఇచ్చానుసారము తన దేహమును పెంచెను. అంగములతో కూడివట్టియు, ఇతిహాసములతో కూడి నట్టియు సర్వవేదములను గానము చేసెను.
47. ఆతడు తల్లి అనుజ్ఞను పొంది తపస్సు చేయుటయందే మనో విశ్చయము కలవాడయ్యెను. అవసరములగు కృత్యములయందు నీవు స్మరించినచో నీకు దర్శన మొకం గెదనని ఆతడు తల్లితో చెప్పెను.
48. ఈ విధముగా సత్యవతియందు పరాశరమహర్షి వలన ద్వైపాయను దుద్భవించెను. ఎందుచే దీర్ఘవక్షునందు ఉండబడెనో ఆకాశమున నాతడు ద్వైపాయనుడని చెప్పబడెను.
49. బ్రాహ్మణుడగు నాతడు బ్రాహ్మణులను అనుగ్రహించి కోరికతో వేదములను విభజించిన కారణమున వేదవ్యాసుడనియు చెప్పబడు చున్నాడు.
50. మహాయోగియగు నాతడు సాక్షిత్ శ్రీహరియొక్క అంశచే వసు రాజ పుత్రికయగు సత్యవతీ దేవియందు పరాశరమహర్షి వలన పుట్టిన వాడాయెను.

రంగు యని అర్థము గాక స్వచ్ఛమైన సత్యగుణమని చెప్పబడుటచే అట్టి సత్యగుణము బ్రాహ్మణుడగు వ్యాసునియందుండుటచే నీ విరోధము లేదు కదా :

1 వేదా సభ్యాపయామాస మహాభారతపంచమాన్।

సుమంతం జైమినిః శైలం శుక్లంచైవ స్వమాత్మజం॥

ప్రభుర్వర్షిష్ఠో వరదో వైశంపాయన మేవచ॥

51

ఇతి శ్రీమహాభారతసాహిత్యం, ఆదిపర్వణి

ప్రథమోధ్యాయః సమాప్తః

అథ ద్వితీయోధ్యాయః

*3. ఆదా సభారణ్య ని గాట ఉవ్యమే

భీష్మే గురౌ సూర్యజ శల్య సాస్త్రికే

శ్రీ శాంతి దానాశ్వమఘాశమస్థితో

మాసల్య యానమ్యగ మే ఖలేషు చ॥

1

*వ్యా॥ఖల మిత్రత్రసీల = వ్యాఖ్యాన భారతే అదిపర్వణి
2 అధ్యాయే శ్లో॥ సమాసా భారతస్యామితి 85 శ్లో కాదా
రభ్య సీకంఠీయవ్యాఖ్యాన శ్లో కాః॥

హరివంశః పురాణం ప్రాకృతవృత్తం పర్వ ఖలసం
జ్ఞితం శాఖాంతరస్థం యదపేక్షావశాత్ పర్వతే తత్ ఖల
మితి వైదికీ సంజ్ఞా యథా బహుచానాం శ్రీసూక్త మేధా
సూక్తాదీనాం సంహితాకాలే పాఠో దృశ్యతే॥

1) భాగవతే 1 సకం॥40॥

2. భారతసీకంఠీయవ్యాఖ్యా

51. పృథువును, శ్రేష్ఠుడును, వరదుడును, నగు నా ద్వైపాయన మహర్షి సుమంతుని, బైమినిని, పైలుని, తన కుమారుడగు శుకుని వైశంపాయనుని మహాభారతముతో కూడిన 6 వేదములను అధ్యాపనము చేయించెను.

ఇది మహాభారతసారోద్ధారమున ఆదిపర్వమున
పృథమాధ్యాయము
సమాప్తము

2 వ అధ్యాయము

1. ఆది, సభా, అరణ్య విరాట, ఉద్యోగ, భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణ, శల్య సౌప్తిక, శ్రీ, శాంతి, దాన, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, యాన, ప్రస్థాన, ఖిలములనెడి పర్వము లిందు గలవు.

వా॥ ఖిలమునుచోట నీలకంఠీయవ్యాఖ్యానము॥ భారతమున ఆది పర్వ రెండవ అధ్యాయమున శ్లో॥ సమాసో భారత స్యాయమితి కిరవ శ్లోకము నారంభించి నీలకంఠీ య వ్యాఖ్యానమందు ఈశ్లోకములు గలవు. ఖిలమనగా ప్రాచీనమందు జరిగిన పురాణము హరివంశము మొదలుగా గలవి. ఖిలమను శబ్దముచే చెప్పబడును. పూర్వమునందు జరిగిన దైన వృటికిని, కాళాంతరమందున్నది, అవసరమును బట్టి ఇచ్చటి పతింప బడుచో దానికి ఖిలమని వైదిక సంజ్ఞ కలదు. ఏవిధమున కాళాంతర మందున్న శ్రీసూర్త మేధాసూక్తములు ఋగ్వంశితాశాలమున ఋగ్వేదములదే పతింపబడుచున్నవి. గాన వాటికి ఖిలగ్రంథమని పేరు. అట్లే

అత ఏవానుక్రమణికపర్వణి హరివంశ స్తతిః పర్వ
పురాణం ఖలసంజ్ఞికం॥ శ్లో॥ విష్ణుపర్వ శిశోశ్చర్యా విష్ణోః
కంసవధ స్తథా భవిష్యం పర్వ చాప్యుక్తం ఖలే ష్వేవా
ద్భుతం మహత్॥ శ్లో॥ ఏతత్పర్వశతం పూర్ణం వ్యాసేనోక్తం
మహాత్మనా ఇత్యుక్తం॥

నను భారతే పర్వశతమపి వ్యాసేనోక్తంచే త్పర్వ
సంగ్రహాదిషు॥ శ్లో॥ వేదా సధ్యాపయామాస మహాభారత
పంచమాన్ ప్రభుర్వరిష్ఠో పరదో వైశంపాయన మేవ
చేత్యాదౌ స్వమాహాత్మ్యమపి వ్యాసేనోక్తమితి విధ్యతి
తత్తు మహర్షీణా మసంగతమితి చేదుచ్యతే॥

తదే వార్షితే లీతి సిద్ధం॥ తథాహి॥ పరాశరస్మృతౌ॥
శ్లో॥ తస్మిన్నుపేసభామధ్యే శక్తిపుత్రం పరాశర మితి॥
పరాశరేణోక్తం దృశ్యతే॥ తస్మాత్ మాధవీయవ్యాఖ్యానే॥
పరాశర ఏవ భాషిష్య బుద్ధి సమాధానాయ స్వకీయ
వృత్తాంత విజ్ఞాపకా నీదృశ్యోక్తాని నిర్మమ ఇతి ద్రష్టవ్యం॥
ఇతి॥

మనుస్మృతౌ॥ మనుః॥ శ్లో॥ మను మేకాగ్రమాసేన
మభిగమ్య మహర్షయః॥ ఇతి॥ యాజ్ఞవల్క్యస్మృతౌ॥ యాజ్ఞ
వల్క్యః॥ శ్లో॥ యోగేశ్వరం యాజ్ఞవల్క్యం ఉపాసంత మున

విష్ణుశురాణ, వాయుశురాణములయందు చెప్పబడిన హరివంశవృత్తాంతము ఇచ్చట నుటంకింప బడుటచే ఇచ్చట గల హరివంశ భవిష్యత్ వృత్తాంతములకు ఫలమని పేరువచ్చినది.

అందువలననే అనుక్రమణిక పర్వయందు హరివంశపర్వభవిష్యత్పురాణపర్వ, ఫలసంజ్ఞకలిగినవిగా చెప్పబడినవి. అదెట్లన హరివంశ పర్వ విష్ణుశుయొక్క బాల్యక్రీడలు కంసవధ భవిష్యపర్వ ఫలగ్రంథము నందు అద్భుతముగా విశేషముగా కలదు. ఈనూరు పర్వములు సంపూర్ణముగా వ్యాసునిచే చెప్పబడినది. ఓయీ! నూరుపర్వములు వ్యాసుని చేతనే చెప్పబడినచో పర్వసంగ్రహాదులయందు ప్రభువును శ్రేష్ఠుడును వశదుడునగు వ్యాసుడు భారతముతో కూడిన అయిదు వేదములనువై శంపాయనాదులకు అధ్యాపనము చేయించెను, ఇత్యాది శ్లోకములయందు తన గొప్పదనము కూడ వ్యాసునిచేతనే చెప్పబడినది సిద్ధించుచున్నది, అట్లు తమ గొప్పతనమును చెప్పుకొనుట మహర్షులకు తగదు, అనిప్రశ్నరాగా సమాధానము చెప్పబడుచున్నది.

ఋషులైన అట్లే యుదును అదెట్లన పరాశరస్మృతి యందు అఋషులయొక్క సభానుద్యమములనున్న శక్తిపుత్రుడగు పరాశరుని ఋషు లిట్లుడిగిరి అని పరాశరునిచేతనే చెప్పబడినట్లు కనబడుచున్నది. అచ్చట సూరనాదాదుల వ్యాఖ్యానమున పరాశరుడే రాజోవు శిష్యుల బుద్ధికి సమాధానము కలుగుటకు తన వృత్తాంతమును తెలిపితి చేయు ఇతిశ్లోకములను తానే [పరాశరుడే] రచించెనని తెలుసుకొనదగినది అని—

ఇట్లే మనుస్మృతియందు మనువిట్లు చెప్పుచున్నాడు ఏకాగ్రమన స్కుడై కూర్చునికన్న మనువును మహర్షులు పరీక్షించిరి, అని. ఇట్లే యాజ్ఞవల్క్యు స్మృతి గుండును యాజ్ఞవల్క్యునిచే చెప్పబడినవి యెగి

పర్వాణి ధృ18 త్యంక9 నృప10 వార్ధి4 ట

11 ధీ5 మై3 క1 కేట్4, త్రితి ధీ5 వార్ధిం

4దుఃద్వి2, త్రితిధూ1ధూ1ధూ1

గ్రామా 3ి శ్చేతి శతం 100 క్రమాత్॥

2

1 భారతాదౌ కథాసారసంగ్రహం శృణుతాదరాత్॥

3

*కుడ్యన ద్వృషవ దూభత్వా వ్యనో య స్సేనతే గురుం

యోఽబ్రువన్॥ ఇతి॥ ఏవమేవ అత్రి విష్ణు యమాది స్మృతిషు
దృశ్యతే॥

వాల్మీకిరామాయణే, వాల్మీకిః॥శ్లో॥తపసాస్వాధ్యాయ
నిరతం తపస్వీ త్యుక్తం॥ శ్రీరామేణాఽపి॥రామో ద్విరా
భిభాషతే ఇత్యుక్తం! మనుస్మృతౌ కుల్లూకభట్టియే॥
ప్రాయేణాచార్యాణా మియంతైశ్చ యత్వాభిప్రాయమపి
పరోపదేశమివ వర్ణయంతి. అత ఏవ॥ కర్మాణ్యపి జైమినిః
ఫలార్థత్వాత్॥ ఇతి జైమినేరేవ సూత్రం అతఏవ తదుపర్యపి
బాదరాయణః సుధవాత్॥ ఇతి బాదరాయణస్యైవ శారీ
రకం సూత్రం॥

తథా చ మహాభారతాదౌ వ్యాసవృత్తాంతశ్లో
కానాం వ్యాసేనైవ నిర్మితత్వేన సర్వసంపత్తిపత్రేః॥ఇతిశం॥

*వ్యన్నః-వి- అన్నః - విగతాన్న ఇత్యర్థః॥

1భారతది ప 64 అ॥

2. అవాంతరపర్వముల విషయము ఇందు చెప్పుచున్నాడు ధృ - 18
త్యంకరి, నృపతి, వారి, బి, ది, మై, కి, కే, కి, త్రి,
దీ, వార్ధి, దు, ది, త్రి, భూ, భూ, భూ | గ్రహాశ్రయేతి
ఈవిధముగా అదిపర్వము మొదలుగాగల 18 పర్వములయందును
క్రమముగా మొత్తము నూరు అవాంతర పర్వములు గలవు.

3. భారతాది యందు భారతకథాసార సంగ్రహమును ఆదరముతో
వినుడు.

4. ఎవడు గోరవలె వృషభమువలె ఐనవాడై ఆహారమును వర్జించిన

శ్వరుడగు యజ్ఞవల్క్యుని పూజించి మునులు అడిగిరి. అవికలదు, ఇట్లే
అత్రి, విష్ణు యమాది స్మృతయందును కనబడుచున్నది.

వార్షికి రామాయణమునందును తపోవంతుడును మునిశ్రేష్ఠుడును
నగు వాల్మీకి వారదుని అడిగెను. అవి తానే చెప్పుకొనెను. శ్రీరాముడు
గూడ రామడు రై, దుమాటలు మాటాడడు అని చెప్పెను మమస్మృతికి
వ్యాఖ్యానమగు కల్లకథటియమున ఈవిధముగా సమాధానము చెప్ప
బడినది. తరుచుగా ఆచార్యులు తమఅభిప్రాయమునుకూడపరులచేవదేశము
వలె వర్ణించుచున్నారు. ఇదియే వారితైలి. అందుచేతనే కర్మాణ్యపి
తైమినిః ఫలార్థత్వాత్ అనునది తైమినిరచించిన సూత్రమే. అట్లే తదు
పర్వపి దాదరాయణ స్సంభవాత్ అనునది దాదరాయణుడు రచించిన
బ్రహ్మసూత్రము.

కావున భారతాదియందు వ్యాసపుత్రాంతమును చెప్పెడి శ్లోకము
న్నియు వ్యాసునిచేతనే నిర్మింపబడినవి. ఇందుకు ఎట్టివిరోధము లేదు.
సర్వము సుసంపన్నమే.

5 వ్యా॥ వ్యన్యః - చి = విగతమైన = విడిచి పెట్టిన, అన్యః
ఆహారము గావడై అని అర్థము,

తం విద్యా దేవతా శ్చానుగ్మహ్నంతీ త్వహ పావ్యకృత్ || 4

ఖలో న ప్రార్థనా త్సాధ్యః సచ దైవేన తాడినః |
అభ్యేతి మృదుతాం పశ్చాద్దత్తంకే తక్షణో యథా || 5

శాస్త్రోల్లంఘనతో వహ్నేః పులోమా నాపవాపతుః |
శాపమృత్యుః క్షతి పునః పోలోమే తుర్య ఉచితం || 6

లోకాన్మంత్రాన్మహేం దాచ్చ బ్రాహ్మణే వీర్య మద్భుతం |
తక్షణో యేన ఖే తస్థా విత్యాస్త్రీకేఽనువర్ణితం || 7

అన్యాయమపి మాత్రోక్తం సద్యో యో నాను తిష్ఠతి |
తం భస్మీకుర్వతే విప్ర వేదా శ్చాహిగణం యథా || 8

మిథ్యావాదేన యే దాసీకృతా స్తత్సంతతి స్వకాం |
సంతతిం నాశయత్యేవ గరుత్మానివ పన్నగాన్ || 9

ఆయుర్ధ్వాని ర్మహాన్ శోఃః హింసాయాం చాతిసంభ్రమః |
రురోరివ భవంత్యేవ దారాసక్తస్య దుర్మతేః || 10

ప్రజయా వైతృక మృణం ఛేత్తుం దారాన్ కరోతిచేత్ |

వాడై గురువును సేవించునో వాని విద్యలు, దేవతలును అను గ్రహింతుకని పౌష్యవర్షయందు చెప్పబడినది.

5, దుర్మార్గుడు పార్శ్వనచే లొంగడు. వాడు చైవముచే కొట్టబడుచో తరువాత ఉదంకుని విషయమున తక్షకునివలె మృదుస్వభావము కలవాడగును, అను నీతి ఉదంకోపాఖ్యానముచే చెప్పబడినది.

6, శాస్త్రమును ఉల్లంఘించుటచే అగ్నివలన పులోమదనువాడు శాప మును, మృత్యువును పొందెను. గాన శాస్త్రముల్లంఘించ దగినది కాదని నాల్గవదియగు పాలోమవర్షయందు నీతి చెప్పబడియున్నది,

7, లోకము కంటెను, మంత్రము కంటెను, దేవేంద్రుని కంటెను బ్రాహ్మణునియందు అద్భుతమైన సామర్థ్యము కలదు, తక్షకుడు ఆస్తీకుడను బ్రాహ్మణవాక్యముచే హోమముగాక ఆకాశమున విలిచె కదా అనెడు నీతి ఆస్తీకవర్షయందు వర్ణింపబడియున్నది,

8, ఆన్యాయమైనదైనను తల్లివాక్యమును ఎవడు చేయదో వానిని సర్పగణమును వలె విప్రులు, వేదములు నాశనము చేయుచున్నవి,

9, మిథ్యావాదముచే ఎవరు దాసిగా చేయబడిరో వారియొక్క సంతతి యజమానుని యొక్క సంతతిని గురుత్వంతుడు సర్పముల వలె తప్పక నశింపజేయును,

10, రురు చక్రవర్తివలె శ్రీయం దత్వాసక్తిగల దుర్మతియగువాడు ఆముత్యమును గొప్పశోకమును పొందెచే గొప్ప తొట్టుపాటును పొందగలడు,

11, సంతానముచే పితృజనును పోగొట్టుకొనుటకు భార్యను స్వీకరిం

తదా జరత్కారుణిక కార్యాంతే ప్రవశేద్దృహత్ ॥ 1

తత్త్వామృతం శాస్త్రసింధో స్సమం లభిం సురాసురైః ।
అస్వాదితం విష్ణుభక్తైః సునైః రాక్షసైః స్త్రియాజితైః ॥ 12

సాతిః॥

జనమేజయస్తు తచ్చృత్వా వైశంపాయన హబ్రవీత్ ॥ 13

యదర్థ మిహ సంభూతా హేకల్పా మహాకథాః ।
భువి తస్మై మహాభాగ సమ్యగ్భాష్యాశ్చ మర్హతే ॥ 14

వైశంపాయనః

రహస్యం ఖల్విదం రాజన్ దేవనామిహ సస్మృతం ।
తత్తు తే కథయిష్యామి సమగ్ర త్వా స్వయంభువే ॥ 15

త్రిస్సప్తకృత్వః పృథివీం కృత్వా నిక్షత్రియం పురా ।
జామచగ్న్యస్తప స్తేచే మహేద్రే పర్యతోత్తమే ॥ 16

తదా నిక్షత్రియే లోకే భార్గవేణ కృతే సతి ।
బ్రాహ్మణాన్ క్షత్రియా రాజన్ సుతార్థినోఽభిచక్రముః ॥ 17

చుచో జరక్కరుని ఓరె సంతానము గలిగిన వెంటనే వైరాగ్యమును పొంది గృహమునుండి వెళ్ళిపోవలయును.

12. దేవదావపులచే శాస్త్రమనెడి సముద్రమునందీ తత్వమనెడి అమృతము ఏకకాలమునందే పొందబడినది కాని విష్ణుభక్తులగు దేవతలచే అది త్రాగబడినది, శ్రీచే జయింపబడిన దానవులకు అది లభ్యము కాలేదు గదా !

సాతి చెప్పుచున్నాడు.

13. జనమేజయుడు అది ఓని వై శంపాయనునితో విట్లు పలికెను.
14. హే మహర్షే ! దేవతలతో సమానములగు మహారథులు ఈ భూలోకమున ఎందుకు పుట్టిరి ? ఈ విషయమును నాకు బాగుగా చెప్పగోరుచున్నాను.

వై శంపాయనుడు చెప్పుచున్నాడు.

15. ఓ రాజా ! ఇది దేవతల యొక్క రహస్యమని మేము వింటిమి. బ్రహ్మకు నమస్కరించి ఆ రహస్యమును నీకు చెప్పగలను.
16. పూర్వయుగమున పరశురాముడు 21 మార్లు భూమండలమునంతను నిక్షత్రియముగ చేసి మహేంద్రవర్షతమునందు తపస్సు చేసెను.
17. అప్పుడు పరశురామునిచే క్షత్రియులు లేనిదిగా లోకము చేయబడగా క్షత్రియశ్రీలు సంతానమును గోరుచున్నవారలై బ్రాహ్మణులను పొందిరి.

జాతం వృద్ధం చ ధర్మేణ స దీర్ఘేణాయుషాన్యతః |
చత్వారోఽపి తతో వర్ణా బహు రాప్రహ్లాతోత్తరాః 18

ఏవం కృతే యుగే సమ్యగ్వర్తమానే తదా నృపః |
త్రేతాంతం సమనుప్రాప్తే హ్యధర్మస్య వివర్ధనే || 19

ఆదిత్యే ర్హి తదా దైత్యా బహుశో నిర్జితా యుధి |
అసురా జ్ఞరే క్షేత్రే రాజ్ఞాం తమనుజేశ్వరాః || 20

గోష్ఠ్యశ్వేషు చ రాజేంద్ర ఖరోష్ట్రమహిషేషు చ |
క్రవాత్సుచైవ ధూతేషు గజేషు చ మృగేషు చ |
వీర్యవంతోఽనలిప్తాస్తే నానాయాపధరా మహీం || 21

విప్రచిత్తి రితి ఖ్యాతో య ఆసీద్దానవర్షధః |
జరాసాధ ఇతి ఖ్యాతః స ఆసీన్మనుజవర్షధః || 22

దితేః పుత్రస్తు యో రాజ్ హిరణ్యకశిపుస్తదా |
స జ్ఞామానుషే లోకే శిశుపాలో నరవర్షధః || 23

సంహ్లాద ఇతి విఖ్యాతః ప్రహ్లాదస్యానుజస్తు యః |
స శత్రు ఇతి విఖ్యాతో జ్ఞాతే బాహ్లికపుంగవః || 24

18. ఆ విధముగా పుట్టిన సంతతి మంచి వర్షము గలదియు, దీర్ఘాయు
ర్దాయము గలదియు నయ్యెను. బ్రాహ్మణుడు మొదలుగాగల నాల్గు
వర్ణములవారును ఉద్భవించిరి.
19. ఈ విధముగా కృతయుగమున ధర్మము చక్క-గా నడచినది. త్రేతా
యుగాంతము రాగా అధర్మము వృద్ధినొంద జొచ్చినది.
20. దేవతలచే రాక్షసులు అనేకవిధములుగా యుద్ధమున జయింపబడిరి,
అట్లు జయింపబడిన రాక్షసులు భూలోకమున రాజులుగా
నుద్భవించిరి,
21. ఇట్లు ఒక క్షత్రియులమండెగాక గోవులయందు, ఆశ్వములయందు
భిరములందు, ఉష్ణిములందు గేదెలయందు, క్రవాదులయందు
ఏనుగులయందు, ఇట్లే సమస్తభూతములయందును ఆదే తలచే
వందింపబడిన రాక్షసులు నానారూపములతో ఈభూలోకమున
నుద్భవించిరి.
22. విప్రచిత్తియను పేరుగల దానవశ్రేష్ఠుడు ఈభూలోకమున జరా
సంధుడను పేరుతో ప్రసిద్ధిచెందెను.
23. దితియొక్క పుత్రుడగు హిరణ్య కిషింధు ఈలోకమున సకుపాలు
డను రాజుగా నుపతరించెను.
24. ప్రహ్లాదుని సోదరుడగు సంహ్లాదుడు అను ప్రసిద్ధుడగు రాక్షసుడు
బాహ్లికదేవప్రభువగు శంఖుడుగా పుట్టెను.

అజక స్త్వనరో రాజన్ య ఆనీ ద్వృషవర్షణః |
స సాల్వ ఇతి విఖ్యాతః పృథివ్యా మభవన్నృపః 25

కాలనేమిరితి ఖ్యాతో దానవానాం మహాబలః |
స కంస ఇతి విఖ్యాత ఉగ్ర సేనసుతో బలీ || 26

శకునిర్నామ యస్త్యాసీ ద్రాజా లోకే మహావధః |
ద్వాపరం విద్ధి తం రాజన్ సంభూతమరిమద్దనం || 27

స గంధర్వపతి ర్జ్ఞజ్ఞే కురువంశవివర్ధనః |
ధృతరాష్ట్ర ఇతి ఖ్యాతః కృష్ణద్వైపాయనాత్మజః || 28

ప్రహ్లాదశిష్యో నగ్నచి త్సుబల శ్చాభవత్తతః |
తస్య ప్రజా ధర్మహంత్రీ జ్ఞజ్ఞే దేవప్రఖోపనాత్ || 29

గాంధారరాజపుత్రోఽభూ చ్ఛకునిః సాబలస్తదా |
* దుర్యోధనస్య జననీ జ్ఞాతేఽర్ధవిశారదా || 30

కలేరంశస్తు సంజ్ఞజ్ఞే భువి దుర్యోధనో నృపః |
పాలస్త్య భ్రాతరశ్చర్య జ్ఞిరే మమజ్ఞేష్వరః || 31

శత్రు దుశ్శాసనావీరా సర్వేశా క్రూరకర్మశాల |
బ్రాహ్మణాన్ తుత్రియా నైశ్చక్యాన్ శూద్రాశ్చైచ
వాప్యవీరయన్ 32

*నిలకంఠి రు వ్యాభాస్తి గాంధార్యా ధర్మహంతృశ్చ
పుత్రద్వారేణైవ | ఆది 67 అ ||

25. వృషపర్వుని పుత్రుడగు రాక్షసుడు ఈలోకమున ప్రసిద్ధి నొందిన సాల్వుడను రాజుయెను.
26. కాలనేమి యని ప్రసిద్ధివొందిన గొప్ప బలశాలియగు దానవుడే ఉగ్రసేనుని కుమారుడగు కంసుడుగా ప్రసిద్ధి నొందెను.
27. మయుడను రాక్షసుడు శకునిగా జన్మించెను, ద్వౌపదుడను రాక్షసుడు అరిమర్దనుడను పేరుగల రాజుగా పుట్టెను.
28. గంధర్వవతి యను పేరుగలవాడు కురువంశము నభివృద్ధి పరచిన దృశరాష్ట్రుడుగా వ్యాసుని వల్ల జన్మించెను.
29. బ్రహ్మదుని శిష్యుడగు నగ్న చిత్తి యను వాడు సౌబలుడను రాజుగా పుట్టెను. అతని యొక్క ప్రజలు దేవశాపమువలన ధర్మమును పాడుచేయు వారుగా ఆయిరి.
30. గాంధార రాజపుత్రుడగు శకునియు, (సౌబలుడు) దుర్యోధనుని తల్లియగు గాంధారియు వీరందరును ధర్మదోహు అయిరి.
31. దుర్యోధనుడు కలియొక్క అంశచే ఈ భూలోకమున అవతరించెను, మిగతా రాక్షసులందరు ఆ దుర్యోధనుని సోదరులుగ పుట్టిరి.
32. ఈ నూర్గురు దుశ్శాసనాది సోదరుల క్రూరులై బ్రాహ్మణాది వాల్గు వర్ణములవారిని పీడించిరి.

•వ్యా॥ గాంధారి ధర్మమును పాడుచేయునది ఆయెననుట ప్రతీతి
ద్వారా యని గ్రహింపవలయును.

తతో మహీ మహీపాలభారార్తా భయవీడితా |

దేవర్షి బ్రహ్మణా సార్థం వైకుంఠం ప్రజగామవై || 33

విజ్ఞాయ సర్వం దేవేశో యద్భవ్యం తదువాచహ || 34

తతో బ్రహ్మర్షివంశేషు పార్థివర్షి కులేషు చ |

జజ్ఞిరే రాజశార్దుల యథాకామం దినౌకః || 35

విధేః స్తనం వినిర్భద్య జాతో ధర్మ స్సమోక్షయః |

తస్మాదస్త్రే తు సంజాతా వసవో హి ధ్రువాదయః || 36

1 తతో భీష్మ శ్శాంతనవో గంగాయా మనితద్యుతిః |

* వసువీర్యా త్సమభవ స్మహావీరో మహాయశాః || 37

వైశ్యాపుత్రో యుయతుశ్చ ధార్మరాష్ట్ర శ్శతాధికః |

* వ్యా|| వసూనాం నామ నిర్వచనం | శ్రుతా =

అగ్నిశ్చ పృథివీచ వాయు రంతరిక్షం చ ఆదిత్యశ్చ చ్వాశ్చ

చంద్రమా నక్షత్రాణి వై తే వసవః || ఇతి || పురాణేషు || శ్లో ||

ధృవ స్తథా పూష సోమ ఆపో వైశ్యానరోఽనిలః | వశ్యా

షశ్చ ప్రభావశ్చ వసవోష్టే ప్రకీర్తితాః ఇతి ||

33. అప్పుడు భూదేవి రాజుల బరవుచే పీడింప బడినదై భయము గొని దేవర్వుల తోడను, బ్రహ్మతోను, గూడి వెతుంఠము నకు వెళ్ళెను.
34. దేవ దేవుడగు శ్రీమహావిష్ణువు అంతయు తెలుసుకొని తగు నట్లుగా ఇట్లు పలికెను.
35. అంతట దేవతలు వారి ఇష్టము ననుసరించి బ్రహ్మముపి వంశ ములయందును పుట్టిరి.
36. బ్రహ్మదేవుని స్తనమును భేదించి ధర్మదేవత శంతనుడుగా జన్మించెను. వాని నుండియే ధృవాది అష్టవసువులును ఈలోక మున పుట్టిరి.
37. అటు తరువాత గంగాదేవియందు మిక్కిలి పరాక్రమముగల భీష్ముడు వలపు యొక్క సామర్థ్యమువలన గొప్పపరాక్రమము గల వాడుగను, గొప్పకీర్తి గల వాడునగు భీష్ముడుగ శంతను మహారాజువలన పుట్టెను,
38. ధృతరాష్ట్రునకు దుర్యోధనాది మార్గురు పుత్రులకంటె మరి యొకడు యుయుత్సువు అనుపేరుగల వాడు వైశ్య వ్రాత్రీయందు

వాఁడ అష్టవసువుల యొక్క పేర్లు శ్రుతీయందు ఇట్లు చెప్ప బడినవి, అగ్ని, వృధి, వాయువు, అంతరిక్షము, ఆదిత్యుడు, సర్గము, చంద్రుడు నక్షత్రములని. పురాణముల యందు మాత్రము ధృవుడు పూర్వము, సోముడు ఆపుడు, వైశ్యానరథుడు, ప్రత్యాపుడు, ప్రభావుడు అని అష్టవసువులు చెప్పబడిరి.

ఏతదేకశతం రాజన్ కన్యాచైకా చ దుశ్శలాః |

38

దుశ్శలాం సమయే రాజన్ సింధురాజాయ కౌరవః |
జయద్రథాయ ప్రదదౌ సౌబలానుమతేతదా ||

39

వసిష్ఠస్యచ శాపేన నియోగా ద్వాసవస్యచ |
జిజ్ఞాసే వసవస్త్వప్యై గంగయాం శంతనో స్సుతాః ||

40

తేషా మవరజో భీష్మః కురూణా మభయంకరః |
మతిమా న్వేషిద్వాగ్నీ శత్రుపక్షయంకరః |
యో యథ్యత మహా తేజా భాగవేణ మహత్మనా ||

41

శూలే ప్రోతపురాణద్వి రచోర శ్చోరశంకయా |
అఽనిమాండవ్య ఇశ్వేషా విఖ్యాత స్స మహాయశాః |
తేన శాపేన ధర్మోఽపి శూద్రయోనా వజాయత |
ఏద్వాన్ విదురయావేణ ధార్మీతను రకిల్బిషీ ||

42-43

సఃజయో మునికల్పస్తు జిజ్ఞాసూతో గల్లూత్ ||

44

వసుదేవాత్తు దేవక్యాం ప్రాదుర్భూతో మహాయశాః |
అనాదినిధనో దేవ స్సకర్తా జగతః ప్రభుః ||

45

పుట్టెను. ఈ నూట ఒక్కరే గాక దుశ్శల అను పేరు గల నొక కుమార్తెయు కలిగినది.

39. ఆదుశ్శలను వివాహసమయమునందు శకుని యొక్క అనుమతి ననుసరించి సింఘరాజగు జయద్రథునకు బాంధవ్యముగా నొసంగెను.
40. వసిష్ఠుని శాపముచేతను, దేవేంద్రుని అజ్ఞప్రకారము అష్టవసువులును, గంగాదేవియందు శంతనుని కుమారులుగ బుట్టిరి.
41. వారిలో (ఆ వసవులలో) అఖివాదు భీష్ముడుగా నవతరించెను. ఆయన గొప్ప బుద్ధిమంతుడు విద్వాంసుడును వక్తయు శత్రువులను జయింపవాడును, ధర్మవేత్తయు కురువంశ రాజుల నందరను తక్షింపువా డాయెను. ఆయన మహా తేజశ్శాలియై గురువగు పరశురామునితో గూడ ధర్మార్థము యుద్ధము చేసెను.
42. 43. పూర్వము అనేమాండవ్యుడను గొప్ప తేజశ్శాలియగు ఋషి దొంగతనము చేయక పోయినను చోరుడను అనుమానముచే కొరత వేయబడెను. అతని శాపముచే యమధర్మరాజు శూద్రులై యందు మహాధర్మాత్ముడును, దోషము లేనివాడగు విదురుడుగ జనించెను.
44. సూతకులమున గవల్లబుడను వానివలన మునితుబ్బుడగు శంఖయుడు పుట్టెను.
45. వసుదేవునివలన దేవకీదేవియందు అద్భుతములు లేనివాడును, దేవ దేవుడును, జగత్కర్తయు, జగత్ప్రభువునగు శ్రీమహావిష్ణువు శ్రీకృష్ణుడుగా నవతరించెను.

అవ్యక్త మతరం బ్రహ్మ ప్రధానం త్రిగుణాత్మకం |
 ఆత్మాన మవ్యయం చైవ ప్రకృతిం ప్రభవం ప్రభుం |
 అనంత మచలం దేవం హంసం నారాయణం ప్రభుం |
 కైవల్యనిర్గుణం విశ్వమనాది మజమవ్యయం |
 పురుష స్సోమః కర్తా సర్వభూతపితామహః ||
 ✦ ధర్మసంవర్ధనార్థాయ ప్రజ్ఞాంధకవృష్టిశు ||

46-48

1 శేషస్యాంశశ్చ నాగస్య బలదేవో మహాబలః ||

49

శ్రియస్తు భాగ సృజజ్ఞే రత్నార్థం పృథివీతలే
 భీష్మకస్య కులే సాగ్ధీ రుక్మిణీ నామ నామతః ||

50

గణ స్త్వస్సరసాం యోవై మయూరాజక్ ప్రకీర్తితః
 తాని షోడశ దేవానాం సహస్రాణి సరాధిప
 బభూవు ర్మానుషేలోకే వాసు దేవసర్వగ్రహః ||

51

2 అస్త్రజ్ఞౌ తు మహావీర్యౌ సర్వశాస్త్రవిశారదౌ

వ్యా|| పరమార్థప్రపాఖ్య భగవద్గీతా వ్యాఖ్యానే
 శ్రీకృష్ణావతారవి శేషాణి సర్వాణి వేదే ప్రసిద్ధానీతి ప్రతిజ్ఞాయ
 శ్రు|| జ్ఞాన ఏవేతి దేవిరూపేతి ఋద్వయం చ నిరూప్య
 తయోః చతుర్వేదస్వామికృత భావ్య మపుద్గాహృతః

1) అది॥ 67 అ॥

2) అది॥ 68 అ॥

46, 47, 48, అవ్యక్తుడును, అక్షరస్వరూపుడును త్రిగుణాత్మకమైన ప్రధానుడును. పరబ్రహ్మయే ఆ శ్రీకృష్ణుడు. నాకరహితమైన ఆత్మస్వరూపుడు, జగత్సృష్టికి మూలభూతిమైనవాడు. అనంతుడు, అచలుడు, దేవదేవుడు, విశ్వస్వరూపుడు, విర్గుణుడు, కేవలుడు, అజుడు, అవ్యయుడు, విభువు. కల సర్వభూతములకు పితామహుడు సగు శ్రీ మహావిష్ణువే ధర్మ సంస్థాపనార్థము వృష్టికులమునందు శ్రీకృష్ణుడుగా నవతరించెను.

49. అదీశేషువు యొక్క అంశతో మహాబల సంపన్నుడగు బలరామస్వామివారు ఉదయించిరి.

50. భీష్మకమహారాజు యొక్క వంశమున మహాపతివ్రత యగు దుక్కిణి యను పేరుతో లక్ష్మీయొక్క అంశయే శ్రీకృష్ణునికి భార్యగా నుండుటకై ఈ భూలోకమున అవతరించెను.

51. అప్పకసల సముదాయమే శ్రీకృష్ణుని భార్యలగు 16 వేల కన్యకలుగ నవతరించిరి.

52. అష్టజ్ఞులును, మహావరాక్రమనంతులును, సర్వకాత్తు పండితు

వాఁలు సరమార్థప్రసాదము పేరుగల భగవద్గీత వ్యాఖ్యానమునందు శ్రీకృష్ణావతార విశేషమున్నియు, వేదములందు చెప్పబడినవని ప్రతిజ్ఞ చేసి, శృంగజ్ఞాన ఏవేతి — దేవి విరూపే అనేక రెండు ఋషుల యొక్క అర్థమును విరూపించి ఆరెండు ఋషులకు చతుర్వేద స్వామిదే రచింపబడిన భాష్యమునకు ఉదహరింపబడినది.

సాత్వ్యకీ కృతవర్మా చ నారాయణ మనున్రతౌ ॥ 52

భరద్వాజశ్చ చ సున్నం బ్రోహ్మం శుక్ర మవధిత
మహావైరుగ్రతపశ స్తస్మాద్బ్రోహో వ్యజాయత ॥ 53

బృహస్పతే ర్బృహతీర్తే ద్వేషవే ర్విధి భారత
అంశాద్బ్రోహం సముత్పన్నం భారిద్వాజ మయోనిజం ॥ 54

గౌతమా నిగూఢం జజ్ఞే శరస్తంతా చ్ఛరద్వతః
అశ్వధామ్నశ్చ జనసీ కృష్ణశ్చైవ మహాబలః ॥ 55

యస్తురాజన్ కృహేనామ బ్రహ్మర్షి రభవత్ ఊతౌ
రుద్రాణాం తు గణాన్ విధి సూభూత మతిపారుషం ॥ 56

మహాదేవాంతకాభ్యం చ క్రమా త్కోధాచ్చ భారత
ఏకత్వ ముముసజన్నానాం జజ్ఞేశూరః సరంతపః
అశ్వత్థానూ మహావీర్యః శత్రుపక్ష క్షమావహః ॥ 57-58

1 మృగయాం చరతో రాజ్ఞ శ్శంతనోస్తు యదృచ్ఛయా
జ్ఞాత్వా ద్విషశ్చ చాపత్యే శనుర్వేదాంగతస్యహ ॥ 59

స తదాదాయ మిగుసం మమ పుత్రావితి బ్రువన్
తత స్సంవృథ్యూనాన సంన్కారై శ్చాపవ్యయోజయత్ ॥ 60

అను నగు సాత్యకి, కృత వర్మలు వారాయణుని అనుసరించి
ఈలోకమున జన్మించిరి.

53. భరద్వాజుని యొక్క స్కూలిత మైన రేతస్సు కుండ్రుండుంచబడి
వృద్ధిని పొందిన బడెను, అతడే ద్రోణాచార్యులుగా అవత
రించిరి

54. దేవర్షియగు బృహస్పతి యొక్క అంశతో భరద్వాజుని వలన
అయోనిజుడగు ద్రోణాచార్యుడు పుట్టెను.

55. గౌతమ గోత్రమునందు బుద్ధిన శరద్వతుడను మహర్షివలన
రెల్లుపొడనుండి ఇద్దరు పుట్టి, అందులో నొకతె అశ్వత్థామ
తల్లియగు కృపిణు మరొకరు మహాబానియగు కృష్ణుడును

56. ఈకృష్ణుడు భూలోకమున బ్రహ్మర్షి యాయెను, రుద్రుని
యొక్క గణమంతయు రుసి ఈ చూపమున అవతరించి
నది. అందుచే అతడు గొప్పవరాక్రమనింతుడాయెను,

57. 58. మహాశివుడును, యముడును వీరిద్దరి యొక్క అంశతో మహా
వరాక్రమశాలిండు, హరుడునునగు ఆశ్వత్థామ అవతరించెను.
అతడు శత్రువక్షములను నశింపజేయు వాడు.

59. ఒకానొకప్పుడు శంతను మహారాజు వేటకుపోయి దైవయోగమున
రెల్లు దుబ్బినందు ఇద్దరు బ్రాహ్మ . శిశువులను చూచెను.

60. వారలను తీసుకొని ఇంటికివచ్చి వీరు నాపుత్రుని పలుకుచు
వారలకుబ్రాహ్మణ సంస్కారములను చేయించెను వృద్ధి పొందిం
చెను,

గోతౌ గౌతమ స్తత్ర తపసా సమవందత
సోచిర్జైవ కాలేన పరమాచార్యతాం గతః ॥ 61

సప్తపూరుషపర్యంతం తేషా మాచార్య హేతవే
దదౌ రాజ్యం తస్య రాజా శంతను ర్మనుజాధిపః ॥ 62

ద్రోణః పితృనియోగేన చోపయేమే కృషీం మూదా
అశ్వత్థామా తతో జజ్ఞే ద్రోణాదేన మహారథః ॥ 63

శిఖండి ద్రుపదా జ్ఞజ్ఞే కన్యాపుత్రత్వ మాగతా
యాం యతః పురుషం చక్రే స్థాణ్మయిచికిర్షయా
యా కాశిరాజసా భీష్మం జేతు మక్రతాగ తాహి సా ॥ 64-65

తద్దైవ భుష్టద్యుమ్నోపి సాతౌదగ్నిసమద్యుతిః
న్వైతానే కర్మణి తతే నాస కాతస్మజాయత ॥ 66

వీరో ద్రోణవినాశాయ ధనురాదాయ వీర్యవాన్
తత్రైవ వేద్యాః కృష్ణాఽపి జజ్ఞే తేజస్విన శ్శుభా ॥ 67

61. వీరి తండ్రియగు గౌతముడు తపః ప్రభావముచే వీర లిట్లు రక్షింపబడిరని తెలుసుకొనెను. ఆరక్షింపబడిన కృపుదే కొంత కాలమునకు కృపాచార్యుడు అను పేరుతో కురువంశమున కాచార్యుడాయెను. రెండవదియగు కృపి ద్రోణాచార్యుని భార్య యయ్యెను.
62. ఏడు పురుషాంతరములవరకు కురువంశరాజులకు కృపాచార్యుడు ఆచార్యుడుగా నుండుటచే ఆతనికి శంతనుడు రాజ్యము విచ్చెను.
63. ద్రోణుడు తండ్రియొక్క ఆజ్ఞను అనుసరించి కృపియను కన్య కను సంతోషముతో వివాహమాడెను. ఆమెయందే ద్రోణుని వలన మహారథియగు నశ్వత్థామ జనించెను.
64. 65. మొదట కన్యగానుండి తరువాత పురుషత్వమును పొందిన శిఖిండియు దృపదునివలన బుట్టెను. ఆమెను, ఒకానొక యక్షుడు స్థూణుడనువాని యొక్క ప్రియమును చేయగోరి పురుషునిగా మార్చెను. ఆమెయే పూర్వజన్మ యందు కాశీరాజ కుమార్తెయగు అంబ. ఆమె భీష్ముని జయించుటకు ఇచ్చటికి వచ్చి యందెను.
66. అట్లే అగ్నితో సమానమగు ధృష్టద్యుమ్నుడు కూడ యజ్ఞ కర్మయందు అగ్నిహోతుని నుండి పుట్టెను.
67. వరాకమకాలియగు ఆదృష్టద్యుమ్నుడు ధనుర్పాణములను గ్రహించియే ద్రోణునివాళము కొరకు అగ్నినుండి ఉద్భవించెను.

* విభాజమానవపుషా బిభ్రతీ రూప ముత్తమం ॥

68

* ప్యా॥ నను శుక్లశోణితసమ్మేళనం వివా అయోనిజ త్వేన కథం జన్మ సంభవతీతి ప్రశ్నే సమాధాన ముచ్యతే.

తథాహి వైశేషిక దర్శనసూత్రం 174. తత్ర శరీరం ద్వివిధం యోనిజ మయోనిజం చేతి భావ్యం తత్రాఽ యోనిజం నామానచేత్సి శుక్లశోణితం దేహీణాం శరీర ధర్మవిశేషసహితేభ్యోఽనుభ్యో జాయతే. సూత్రోఽప సంస్కారః అయోనిజుచ జేహనా మృషీణాం హ్రూయతేహి బ్రహ్మణో మానసా స్మన్వాదయ ఇతి ॥ అతః పరం తు మైత్రేయ ప్రహ మైశుససంధవా ఇతి విష్ణుస్మరాణే ఉక్తత్వాత్

కారణగుణ రేణ కథం కార్యమితి చేత్ యోనే శ్శరీరత్వావచ్ఛేదే నాఽ కారణత్వాత్ ఉష్మజ-కృమి- మశ కాది శరీరే వ్యభిచారాత్ ॥

• 68. ఆ వేదినుండియే ప్రకాశించుచున్న దేహకాంతితో గొప్ప సౌందర్యమును దరించిన ద్రౌపదియు జనించినది. ఆమె మంచి శుభఃక్షణములు గలిగియై తేజస్సుతో విరాజిల్లుచుండెను.

• న్యా॥ ఓయీ! శుక్లశోణితముల యొక్క సమ్మేళనము లేకుం దగ ఆయోనిజముగ (అనగా యోని సంబంధము లేక) జన్మ ఎట్లు సంభవించును. అను ప్రశ్నరాగా సమాధానము చెప్పబడుచున్నది.

“ఆయోనిజముగ పుట్టుట తగినదే. వైశేషిక దర్శనమున 174వ సూత్ర భాష్యమున ఇట్లు కలదు. శరీరము రెండు రకములు. 1. యోనిజమైన శరీరము 2. ఆయోనిజమైన శరీరము అని. అందులో ఆయోనిజమగు శరీరము శుక్రగోణితసంబంధమును కోరక దేవతలయొక్కయు, ఋషులయొక్కయు, శరీరధర్మము గల ఆణువులనుండి పుట్టుచున్నది. దేవతల యొక్కయు, ఋషుల యొక్కయు, దేహములు ఆయోనిజమునియు వాటికి సంస్కారములు వ్యర్థములనియు, శృతియందు చెప్పబడినదికదా! బ్రహ్మనుండి మన్వాది మహర్షులు మానసముగ బుట్టిరని ప్రవిధిమే కదా! మన్వాదుల తరువాతి సృష్టియంతయు శ్రీ పురుష సంబంధ మూలమున బుట్టిన దని విష్ణుపురాణమునందు చెప్పబడినది.

పుట్టుకకు శ్రీ, పురుష సంబంధము కారణము. కారణము లేకుం దగా కార్యము పుట్టదు. గాన ఆయోనిజత్వము సంభవించదు. అను ప్రశ్నరాగా సమాధానము చెప్పబడుచున్నది. ప్రతి శరీరమునకు శుక్ర శోణిత సంబంధము కారణము కాదు. ఉబ్బినుండి పుట్టు క్రుములు దోమలు నల్లుల యందు శుక్రశోణితసంబంధములేకయే పుట్టుటనంభ

స్తస్యయోనిజాః సూ. 179 అన్యచ్చ వేదాంత
దర్శనే ప్యేవప్రసాదిత మస్తి | దర్శనాచ్చ బ్రహ్మ సూత్రం
3-1-20 భాష్యం | అపిచ చతుర్విధే భూతగ్రామే జరాయు
జాండజస్వేదజో ద్భిజలక్షణే స్వేదజోద్భిజయో రంతరేణైవ
గ్రామ్యధర్మ ముత్పత్తిదర్శనా దాహుతిసంఖ్యా ౭నాదరో
భవతి || ఏవ మన్యత్రాపి భవిష్యతీతి ||

పంచమ్య మాహుతో చాపః పురుషవచసో భవంతి
ఇత్యేత | చుత్త్యర్థప్రతిపాదనసందర్భే బ్రహ్మసూత్రే చ
తద్భాష్యే చైవ ముపసాదితేతి || న తృతీయోపలబ్ధేః సూ ||
3-1-18 భాష్యం

తత్ర యేషాం ఆరోహోఽవరోహౌ సంభవత స్తేషాం
పంచమ్యామాహుతో దేహ ఉద్భవిష్యతి | అన్యేషాం తు
వినైవాహుతిసంఖ్యాయా భూతాంతరోఽపస్మష్టాభి రద్భి
దేహ ఆరభ్యతే.

వింతు చున్నది గాన నీవు చెప్పిన వియమమునకు వ్యభిచారము సంభవించుటచే వియమము కదలదు.

మరియు "స్తన్యయోనిజాః" అనేది 179 వ వేదాంత దర్శన సూత్రమునందు ఈవిధముగా చెప్పబడి యున్నది. మరియు 3-1-20 "దర్శనాచ్చ" అనేది బ్రహ్మసూత్ర భాష్యమున ఇట్లు గలదు.

'నాలుగు విధములైన భూత సముదాయమునందు (జరాయజ అందజ, స్వేదజ, ఉద్భిజములనెడి) స్వేదజములును, ఉద్భిజములును, ప్రీ పురుష సంబంధము లేకయే పుట్టుట కనబడుచున్నది. గాన వృట్టుకకు పంచాహుతి సంఖ్యానియమము అంత ఆదరించదగినది కాదు. ఇటులనే మిగతా సందర్భముల యందును, పంచాహుతి నియమము లేక సృష్టికలుగునని తెలియ తగినది. అని చెప్పబడి యున్నది. ఐదవ ఆహుతి యందు ఉదకములు పురుష వాక్కుగల వపుతవి. అను అర్థముగల "పంచమ్యా మాహౌ చాపః పురుషవచసో భవన్తి" అను శ్రుత్యర్థమును చెప్పుసందర్భమున బ్రహ్మసూత్రము చాచి భాష్యము ఇట్లు చెప్పినవి. అట్లే "న తృతీయోపలభ్యేః సు॥ 3-1-18 సూత్రభాష్యమున్ను ఇట్లు గలదు. ఈ సృష్టి క్రమ విషయమున ఏ జీవులకు స్వర్గాది లోకములకు వెళ్ళుట మరల భూలోకమునం దవతరించుట సంభవించు చున్నవో వారలకు మాత్రమే 8 వ ఆహుతి యందు దేహము ఉద్భవించు చున్నది. అయిదాహుతులనగా ద్యు, పర్జన్య, పృథివీ, పురుష, యోషిర్తులు. అనగా ఈ జీవుడు స్వకృత పూర్వాపసరిపాకవిశేషమున స్వర్గ, సరకాది లోకముల వివశించి ఆ ప్రారబ్ధులు పూర్తియై, భూలోకమునకు అవతరించుటలో మొదట ఆహారము అందుకీ మేనులును, మేనులు సూరి వర్ష వర్షాకమున భూమిని, భూమి మీదికి అగ్నియైవారా పురు

స్మర్యతేఽపి చ లోకే బ్ర. సూ 3 - 1 - 19 భాష్యం
అపి చ ద్రోణధృష్టద్యుమ్నప్రభృతీనాం - సీతా ద్రౌపదీ
ప్రభృతీనాం చాయోనిజత్వం తత్ర ద్రోణాదీనాం యోషి
ద్విషయైకాహుతి ర్నాస్తి ధృష్టద్యుమ్నాదీనాం తు యోషి
త్పురుషవిషయే ద్వే అప్యాహుతీ స స్తః । యథాచ తత్రా
హుతిసంఖ్యాఽనాదరో భవతి॥

ఏవ మన్యత్రాఽపి భవిష్యతి | బలా కాప్యంతరేణైవ
రేతస్సేకం గర్భం ధత్త ఇతి యాశిః॥

నీలకంఠీయవ్యాఖ్యానే ప్యేవమస్తి ॥ శ్లో ॥ అగ్నిన్
పంచక్రూత్రాత్పప్య హవ్యమేతి మనుష్యతాం । అగ్నయ

సువి, పురుసుని నుండి శుక్రముద్వారా ప్రివి ప్రవేశించి అచ్చటనుండి అభివృద్ధి నొంది, అభివ్యక్త రూపముతో అవిర్భవించును. ఇదియే పంచాహుతి క్రమము. అనేకమంది జీవులు వారివారి ప్రారబ్ధము ననుసరించి మధ్యయందే తిరుగుచు అభివ్యక్త రూపమును పొందకయే సుడిగుండములో పడిన పురుగువలె దరిచేరక పోవచ్చును. ఇదంతయు జీవుల కర్మానుసారమున భగవదధీనమైన విషయము. అందు జీవుని ప్రయోజకత్వము ఏమియు లేదు, పునర్జన్మను పొందుటలో ఎంతకాల విలంబనము, శ్రమయు గలదో తెలుసుకొని జన్మించిన జీవి తరచోపాయము నాశ్రయించి ముక్తి నొందవలసిన గలుగు అనర్థమును బోధించుటకే ఇది వేదాంత శాస్త్రమున చెప్పబడియున్నది. ఆరోహణవరోహములు ఉన్నవారికి ఈ పంచాహుతి నియమము తప్పదు. ఆరోహణవరోహములు లేని ఇతరులకు ఆహుతి సంఖ్యానియమము లేకయే మరియొక భూతముతో పంబందించిన ఉదకములచేతనే దేహము ఆరంభింప బడుచున్నది.

“స్మర్యతేషాం చ॥ లోకే” బ్ర॥ సూ 3.1.19 యొక్క శంకర భాష్యమున ఇట్లు చెప్పబడినది. “ద్రోణుడు, ధృష్టద్యుమ్నుడు. సీతాదేవి; ద్రావణి, మొ॥వారు అయోనిజులని పురాణములయందు ప్రసిద్ధమే కదా! వారిలో ద్రోణుడు విషయమున ద్యు పర్జన్య వృధివీ, పురుష. రూప నాలుగు అహతులు మాత్రమే కలవు. ప్రిరూపమైన ఐదవ అహుతిలేదు.

ధృష్టద్యుమ్నుడులకు పురుష; ప్రిరూపమైన రెండాహతులు లేవు, మగతా మూడు అహతులు కలవు. కావున సృష్టికి అంతకును అయిదాహతులను ఉండవలెననెడి నియమములేదు, పంచాహతులనెడి మాట అధికముగా సృష్టి అట్లు జరుగునని చెప్ప

స్వగ్నిరర్కః త్వా పురషో యోషి దిత్యపి॥ అగ్నా
ప్రాస్తాహుతి స్సమ్య గాదిశ్యముపతిష్ఠతే॥ ఆదిత్యాః జ్ఞాయతే
వృష్టి ర్వృష్టేరన్నం తతః ప్రజాః॥ క్రోణో వహ్నిచతు
ష్కోఽథో యోషిదగ్నేరభావతః॥ క్షిప్తమాత్రం హవిర్హవ్నా
విధునత్య ముపాగతం॥ ఏకాగ్నిచాతతః పుత్రౌ ద్రుపదస్య
సురాధికౌ॥

అపి చ-సాకందే॥ బ్రహ్మో నరఖండే 19 అధ్యాయే
శ్లో॥ ఉత్సరస్య ఏకే నూనా తస్య కో వేద చేష్టితం॥
యుపకేతో శ్చ రాజ్ఞరే శ్చుకం నిపతితం జతే॥ సమక్రం
తజ్జలం పీత్వా వేశ్యాగ్భండభౌ కిల॥ మునేర్విధండకస్యాపి

బడినదే గావి వంచాహుతి లేక సృష్టి జరుగదు. అను శాస్త్రవ్యము కలది కాదు.

ద్రోణాదులవలెనే లోకములో ప్రీపురుష సంబంధము లేక సృష్టిజరుగును, చాతకవక్షులు పురుష సంబంధము లేకనే వర్షించుచున్న మేఘునినుండి ఆ వర్షధారలచేతనే గర్భమును ధరించుచున్నవి. చేవలు పురుష సంబంధము లేకనే రీక్షణమగు మగ చేపయొక్క వీక్షణముచేతనే గర్భమును ధరించుచున్నవి.

ఇట్లే లోకమునందు అనేక విధములగు సృష్టలు ప్రసిద్ధమై యున్నవి. నీలకంఠీయ వ్యాఖ్యానమునందును ఇట్లుగలదు. హోమ ద్రవ్యము ఆయిదు అగ్నులను క్రమముగా పొంది మానుష్యరూపమును పొందుచున్నది. ఆ ఆయిదు అగ్ను లేమన 1. అగ్ని 2. సూర్యుడు. 3. భూమి, 4. పురుషుడు 5. ప్రీ. ఇట్లే అగ్నియందు మంత్ర పూతముగ బాగుగ ప్రేర్పబడిన పుత పురోడాశాది రూప హవిస్సు సూర్యుని పొందుచున్నది. వక్షమువలన అన్నము, ఆన్నము నుండి ప్రజలును కలుగు చున్నారు. ద్రోణుడు వాల్మీకి అగ్నినుండియే పుట్టెను. అయిదవ అగ్నియగు ప్రీ అచ్చటలేదుగదా! ద్రౌపది ధృష్ట ద్యుమ్నులు మొదటి అగ్నియగు అగ్నినుండియే దృవద పుత్రులుగ బుట్టిరి, అగ్నియందు హవిస్సును హోమముచేసిన మాత్రముననే ఆ అగ్నికుండము నుండియే ప్రీ, పురుష రూపములను ధరించి ఇద్దరును ఉద్భవించిరి గదా!

మరియు స్కాందపురాణమున బ్రహ్మాత్మకథంద 19 వ అధ్యాయమున, ఇట్లు కలదు. అమటన ఘటనాసటీయని యగు మాయ ఈశ్వరుని వశమైయున్నది. వాని చేష్టలను ఎవరెరుగ గలదు. పూర్వము యూపకేతువను రాజచంద్రుని యొక్క శుక్రము నీటిలో బడినది,

ఏవ మవ్యోన్యసంఘర్షా త్పునర్ధర్మః సముద్భుతః

69

ఇతి శ్రీమహాభారతసారోద్ధారే ఆదిపర్వణి
ద్వితీయోధ్యాయః

త్రు తీ యో ధ్యాయః

సృష్ట్యాదిపాండవనాం హి వంశం వత్సోమ భారతం
కశ్యపో బ్రహ్మణః పుత్రః తస్మా జ్జ్ఞే రసిస్వయం॥

1

శుక్రం పీత్వా సహంభసా హరిణీ గర్భిణీ భూత్వా ఋష్య
శ్శృంగ మసూయత సురాష్ట్రస్య తథారాజ్ఞః కరం స్పృష్ట్యా
మృగాంగనా తత్తతా ద్దశిణీ భూత్వా ముని ప్రాసూత
తాపసం తద్దైవ మహిమీ గర్భా జ్జాతశ్చ మహిషాసురః
సాబస్య జతరా జ్జతం ముచుం ముచిశాపతః యువనా
శ్వస్య గర్భోభూ మృగీనా మంత్రకౌరవాత్ ॥ ఇత్యాది॥

89. ఈ విధముగా వేరు వేరు దేవతాంశములతో పుట్టిన ధర్మరాజాదులకును రాక్షసాంశలతో పుట్టిన దుర్యోధనాదులకును, తదను యాయులకు విరోధము సంభవించి రాక్షసాంశగలవారు నశించుటచే దేవాంశసంభూతులగు ధర్మరాజాదులచే ధర్మము ఉద్ధరించబడినది.

ఇది మహాభారతసారోద్ధారమున ఆదిపర్వముయందు

ద్వితీయాధ్యాయము

సమాప్తము

౩వ అధ్యాయము

1. ఓ జనమేజయా! సృష్ట్యాదినుండియు గల పాండవుల వంశమును చెప్పుచున్నాను. వినుము, బ్రహ్మయొక్క పుత్రుడు కశ్యపుడు, ఆ కశ్యపుని నుండి సూర్యుడు స్వయముగా పుట్టెను.

ఆశుక్రముతో కూడినజలమును త్రాగి నొక వేళ్యాత్రీ గర్భమును ధరించెనట. అట్లే విరండక మహర్షియొక్క శుక్రముతో కూడిన ఉదకమును త్రాగి ఒక ఆడలేడి గర్భమును ధరించినదై ఋష్యశృంగునికనెను.

సురాష్ట్రదను రాజుయొక్క చేతిని స్పృశించి ఒకానొక ఆడలేడి ఆక్షణముననే గర్భవతియై నొక తాపసోత్తముని కనెను. ఒక గేదె యొక్క గర్భముమండి మహిషాసురుడు పుట్టెను. ముని శాపమువలన శ్రీకృష్ణపుత్రుడగు సాంబుని గర్భమునుండి ఇనువరోకలి పుట్టెను. యవనాశ్వునికి గర్భము మువ్వీశ్వరులయొక్క మంత్రప్రభావము వలన కలిగెను. శ్యాది ఎన్నియో విదర్శనములు గలవు.

వైష్ణవతో శ్రాద్ధ దేవ స్తస్మా జ్ఞాత ఖళ స్సయం ।

స్త్రీపుంసాం సమాసాద్య స్త్రీత్వేచంద్రా తస్వయంత్యిశా ॥ 2

బుధం సంజనయామాన తస్య పుత్రః పురూరవః ।

చక్రవర్తీవంశకర్తా తస్మా దాయుః పతాపవాన్ ॥ 3

సహుష స్తస్య పుత్రస్తు య యాతి స్తస్య నందనః ।

తస్మా జ్ఞాతౌ దేవయూన్యాం రాజ్ఞాతు యదుతుర్వసా ॥ 4

శర్మిష్ఠాయాం సమై జ్ఞే సుతం ద్రుహ్యయతి తతః ।

పూరు తు వంశకర్తారం తత్పుత్రో జవమేజయః ॥ 5

తస్మా త్వరంపరాప్రాప్తో దుష్యంతో వంశవర్ధనః ॥

పౌరవాణాం వంశకరో దుష్యంతో నామ వీర్యవాన్ ॥ 6

వ్యా॥ శర్మిష్ఠాయాః పితా వృషపర్వరాక్షసః పురా
 శేష దేవానాం మానవానా మపి రాక్షసై స్సరూ .స్సంబంధ
 బాంధవ్యోప్యస్తి యథా జరాసంధః ఖటోత్కచః బాణాసురః
 ఇత్యాదయః మయాదీనాం రాక్షసానాం దేవానాంచ సం
 బంధాః బహవో దృశ్యంతే ఇతిశం ॥

2. సూర్యునినుండి శాస్తదేవుడను గడుసు, నాసియెడి ఇళుదను వాడును, పుట్టిరి. ఆ ఇళుడు కొంతకాలము శ్రీమావమును కొంత కాలము పురుషమావమును శావవశమున బొందెను.

3. శ్రీమావమునందున్న ఇళా అను నమె బుధుడనుపేరుగల కుమారుని చంద్రునివలన గనెను. ఆ బుధుని కుమారుడు పురూరివ చక్రవర్తి అయ్యెను. ఆతని పేరుదేతనే ఆ వంశమునకు పురుషంశమును పేరు వచ్చెను. అపురూరిపురి కుమారుడు ప్రతాప వంతుడైన ఆయువము వాడు.

4. ఆయువు కుమారుడు నహుషుడు, ఆతని పుత్రుడు మిమూతి. ఆయమూతికి దేవ హునినుందు ముదు నిము, తుర్వసుడనియు, నిర్దరు రాజులు కలిగిరి.

5. ఆ యయూతి శర్మిష్ఠ యందు దృశ్యమగుదు అను కుమారుని కనెను. తరువాత వంశకర్త యగు పూరువను నానిని కనెను, నాని యొక్క కుమారుడు జనమేజయుడు.

6. ఆ జనమేజయుని నుండి క్రమముగా దుష్కంఠమహారాజు అ వంశమున బుట్టెను. ఆ దుష్కంఠుని గొప్ప పరాక్రమపంతు డును, పౌరస వంశమునంతయు స్థాపించిన వాడును అయెను.

వాక్య శర్మిష్ఠ యొక్క తండ్రి సృష్టకర్తయగు అను రాక్షసుడు. పురాణములయందు దేవతలకును, మునిషులకును, రాక్షసులతో గూడ సంబంధ బాంధవ్యములు గలవు. జరాంధరుడు, మతోత్కజుడు, బాహురుడు, అష్టివారలే. మునుది రాక్షసులకు, దేవతలకు, అనేక సంబంధములు పురాణములను చెప్పబడినవి.

చతుర్భాగం భవః కృష్ణస్థిం యో భుక్తే మనుజేశ్వరః |
అష్టేచ్ఛాన్దకాల సర్వాంశు భుక్తే రిభుమర్దికః ||

7

విశ్వామిత్రేణ యుః కన్యాః పునఃకాయం సముద్భవా
శకుంతలేతి శ్వాతా కన్యా స పరివాలితా ||

8

తాం కన్యా ముద్వహంత రాజా గాంధర్వేతి మహాయశాః
తన్యాం సుజనయామాస భరతం కుః పథినం ||

9

శకుంతలాయా గచ్ఛే స స్థిత్యా వర్జితాయం సుఖం
జాతో మహాత్మ భ్రాతో ఎర్షాన్ పతిభూపతిః ||

10

స రాజా చక్రవర్త్యసీ త్సార్వభౌమః ప్రతాపవాన్
భరతా ద్భారతి కీర్తిః యే నేదం భారతం కులం ||

11

ఏకోనత్ప్రియభానుః పురుష స్స ప్రజాపతేః
తస్మా త్సుమనసో జాత స్సుహూతోతిస్తు తత్సుతః ||

12

వ్యా! అది పం. అ అసచ బృహజ్జాతకే
ఉదయతి మృగుభాంశే నవమధ్యే చ చంద్రే
యతి భవతి సమేక స్మాతి రబ్జత్రయే ||

7. సమస్త భూమండలముయొక్క నాల్గవభాగమును ఆ దుష్కంఠ మహారాజు ఆనుభవించెను, శత్రువులను జయించు ఆ దుష్కంఠుని యొక్క అనుభవమలో ధైర్యదేశము గూడ నుండెను.
8. విశ్వామిత్రునిచే మేనక యందు శకుంతల యనెడి ప్రసిద్ధినొందిన కన్యక జనించెను. ఆమె కన్యూనిచే పోషింపబడెను.
9. ఆదుష్కంఠుడు గాంధర్వ పిఠిగా ఆమెను వివాహమాడి ఆమె యందు వంశవర్ధనుడగు భరతుడను కుమారుని గనెను.
10. ఆ భరతుడు శకుంతలా గర్భమున మూడు సంవత్సరములు ముఖముగా నుండినవాడై తరువాత జనించెను. మహాత్ముడగు భరతుడు యావద్భారత వర్ణమునకు ప్రభువై పరిపాలించెను.
11. ఆ భరతుడు చక్రవర్తియై, సార్వభౌముడు నాయెను. ఆభరతుని నుండియే ఈ దేశమునకు భారతదేశ మనియు, ఆ కులము నకు భరతకులమనియు, పేర్లు నచ్చినవి.
12. ఆ భరత చక్రవర్తి బ్రహ్మదేవునినుండి లెక్కింపగా 29 వ పురుషుడు. ఆ భరతునికి సుమనసుడని అనువాడును, ఆ సుమనసునకు సుహృదుడును బుద్ధిరి.

వాక్యము ఆదిపర్వ నాల్గవ అధ్యాయమునను. బృహజ్ఞాతకము నందును, ఇట్లు కలదు. సూర్యుడు ఉత్తర యతుండగా చంద్రుడు సప్తమ స్థానమున నుండగా, ఏ శుక్రవారము, గృహధానము కలిగినదో, (నిషేకజన్మ) ఆతడు మూడు సంవత్సరములకు జనించును. అనిచెప్పబడినది. అందువలన ఆతడు మూడు సంవత్సరములు గర్భమునందుండెను.

హస్తీని హస్తిన పురం విర్మమే సత్తనం స్వయం 13

తుహినకరణి వంశసద్ధాలముక్తా ఫలానాం ॥
విపులభుజ విరాజద్విరలక్ష్యే భూమ్నాం
హసితసురపురశ్రీ రస్తి సా హస్తినిభ్యా
రిపుజన దురవానా రాజధానీ కరూణాం ॥ 14

తస్మా ద్వికరణో జాత స్వజామీ సస్తు తత్సంః
తస్య సంవరణో జాత స్తత్పుత్రః కురురాజస్వయం ॥ 15

వంశకర్తాభవ త్తస్మా త్ప్రకీ వ్యసజాయత
తస్మాద్భిమ స్తతో జాతః సత్త్రపన నామకః ॥ 16

రాజా వ్రతావకో నామ తస్మా జ్ఞానః ప్రభు ర్మహాన్
పుత్రార్థం స తవ స్తే పే గంగాం త్రిపథగా శివాం ॥ 17

స హ్య ॥ అష్టా పు 11 అధ్యాయే పా॥ సంవరణస్య
పుత్రః కురుః స ఏవ ప్రయాగక్షేత్రా దధికఫలప్రద కురు
క్షేత్రనిర్మాతే త్యస్తి ॥

13. ఆసుహోత్రుని యొక్క కుమారుడు హస్తీయను వాడు. అతడే హస్తీన పురమును పేరుగల పట్టణమును స్వయముగా నిర్మించెను.

14. చంద్రవంశమునెడి వంశమున పుట్టిన పెద్ద ముత్యముల వంటి రాజుల యొక్క విస్తారములైన భుజములనుండి పుట్టివ పీఠలక్ష్మి చోభచే ప్రకాశించుచున్న హస్తీనాపురమునెడి పట్టణము కలదు. అది దేవతల పురముయొక్క చోభను పరిహసించు చున్నదై శత్రువులకు అభేద్యమై కురువంశరాజులందరకు రాజధానిగ విరాజిల్లెను.

15. ఆహస్తీనుహారాజునుండి వికుంఠనుడనువాడుపుట్టెను. ఆవికుంఠ నుని కుమారుడు ఆజాఘ్నికుడు వానియొక్క కుమారుడు సంవర ణుడు. ఆసంవరణుని కుమారుడే సాక్షిత్ కురురాజు.

16. ఆవంశకర్తయుగు కరువునుండి పరీక్షిత్తును రాజు పుట్టెను. వాని నుండి భీముడు పుట్టెను అభీమనినుండి ప్రతీక్షవుడు అనుపేరు కలవాడును పుట్టిరి.

17. వానిపుత్రుడు ప్రతాపకుడు. అతడుసంతానముకొరకు ముల్లోకములను పవిత్రము చేయుచున్నట్టియు మంగళప్రచురాలగు గంగను గూర్చి తపస్సు చేసెను.

• వ్యా॥ బ్రహ్మపురాణము ॥ వ అధ్యాయమున సంవర ణుని కుమారుడు కరువనియు, అతడే ప్రయాగక్షేత్రము కంటె గూడ అధిక ఫలము నిచ్చుననుపంటి కురుక్షేత్రమును నిర్మించెననియు కలదు.

సాచ మాం త్వం గృహణేతి దక్షిణోరుం సమారుహాత్
 స్నుషార్దం ప్రతిగృహ్య మిత్యుక్త్వా రాజ్యం చకార సః ॥ 18

తతః పుత్రాస్తు సంజాతా తయో వంశవివర్ధనాః
 దేవాపి శ్శూతను త్వైవ బాహ్లికశ్చ మహారథః ॥ 19

రాజ్యం సంత్యజ్య దేవాపి స్తపః కర్తుం వసం గతః ॥ 20

మాతృతామహ కులే దత్తః గాస్త్రికః పూర్వమేవహి
 తేషాం గోత్రం చ రాజ్యం చ స్వీకృత్యాత్మైవ సంస్థితః ॥ 21

కౌరవాణాం హి రాజాసీ చ్ఛూతను స్సాగరాంశజః ॥ 22

యం యం కరాభ్యాం స్పృశతి జీర్ణం స సుఖమశ్నుతే
 పున ర్యువా చ భవతి తస్మాత్తం శతతనం విదుః ॥ 23

తంధర్తారం సమాసాద్య గంగా ఛందానువర్తనం
 శస్తాన్ వసూ నృప్తపుత్రాన్ గంగాంభసి నిపాతతా ॥ 24

18. అగంగాదేవియు ప్రత్యక్షమై నను, నీవు స్వీకరించుమని వలకుచు
అతనియొక్క కుడితొడనుం దాసీనురాలయ్యెను. అప్రతాపకుడు
నీవు భార్యకు యోగ్యమైన ఎడమతొడను వదలి కుడితొడయందు
గూర్చింటివి గాన విన్ను కోడలనుగా గ్రహించగలనని వలికి రాజ్య
మును పరిపాలించెను.
19. తరువాత కొంతకాలమునకు వంశవివర్ధకులగు 1. దేవాపి 2 శంత
నుడు 3. మహారథుడగు బాహ్లికడు అను ముగ్గురు పుత్రులుకలిగిరి.
20. అందులో పెద్దవాడగు దేవాపి రాజ్యమును వదలి తపస్సు చేసి
కొనుటకు వనమునకు వెళ్ళెను.
21. అంతకు పూర్వమే బాహ్లికడు మాతామహకులమునకు దత్తతగా
నొనంగబడెను. అతడు వాడియొక్క గోత్రమును, రాజ్యమును
స్వీకరించి అచ్చటనే ఉండిపోయెను.
22. సముద్రుని అంశచే పుట్టిన శంతనుడనువాడు కౌరవ వంశమున
కంతకును రాజాయెను.
23. ముసలివాడును, జీర్ణించిపోయినవాడును నగు ఎవనినై నను తన
హస్తములచే తాకినచో అతడు ముఖమును పొందును, మరల
యువకుడగును. ఈవిధముగా ముఖమును కలుగజేయు వాడుగుటచే
నాతనికి శంతడను పేరు సార్ధకమయ్యెను.
24. గంగాదేవి ఆమె కోరికను అనుసరించు షరుతుతో ఈ శంతనుని
భర్తగా పొంది నశిస్తుందే శపింపబడిన వీరుగురు వసువులను
పుత్రులుగా కని వారిని పుట్టిన వెంటనే గంగలో పడవైచెను.

తే పున స్వర్గ మాయాతాః కనిష్ఠమపి తద్విధం
అష్టమం తు వసుం భీష్మం శంతిమ్నో దదౌ తచా ॥ 25

గంగా ప్రతిజ్ఞాం సంశ్రుత్య సదీభూత్వా స్వపుత్రకం
ద్వాత్రిశద్వర్ష పర్యంతం బ్రహ్మచర్యే నియమ్య వై
వస్థితేన చ రామేన వేద్యాం విద్యాం ప్రదాపితా ॥ 26

స శంతిను క్షృణం కన్యా గంగా మమసర స్నదీం
భాగీరథీ మల్పదలాం శంతిను ద్విప్తవా స్నృపః ॥ 27

తతో నిమిత్త మస్వచ్ఛక్ దదర్శ స మహామనాః
కుమారం రూపసంపన్నం బృహంతం చారుదర్శనం ॥ 28

కృతాన్నిం గంగాం సమావృత్త్య శతైస్తీర్ణై రస్థితం
శంకమాసం సుతం భూషం గంగా ప్రత్యర్చయ త్సుతం ॥ 29

గణవంతం మహాత్మాసం రూపరాజ్యే భవేచయత్ ॥ 30

25. ఈవిధముగా మరణించిన ఆయేడుగురును శాపనియోచనమై స్వస్వ రూపములను ధరించి స్వర్గలోకమును పొందిరి. కనిష్ఠుడుగా పుట్టిన ఎవిమిదవవసువగు భీష్ముని గంగలో పడవైమెటకు శంతనుడు అంగీకరించ లేడు.
26. గంగయు నీప్రతిజ్ఞను నీవు భంగమొనర్చితివని పనికి మరల విజ స్వరూపమగు నదీరూపమును పొంది తన కుమారుడగు భీష్ముని పెంచి పోషించి ముప్పదిరెండు సంవత్సరముల పర్యంతము బ్రహ్మచర్యవ్రతము చేయించి హస్తనిచ్చేతను, పశుహారణచేతను నేర్వదగిన వేదశాస్త్రాదివిద్యలను, అస్త్రశాస్త్రాదివిద్యలను నేర్పించినది.
27. ఒకానొకప్పుడు శంతను మహారాజు మృగములను నేటాకి గంగా నదీ ననుసరించి వెళ్ళుచు గంగానదీని స్వచ్ఛతైన జలముగలదావినిగ చూడెను.
28. అంతట గంగలో నీరెండిపోవుటకు కారణమును అన్వేషింప కొంత దూరము వెళ్ళినవాడై అచ్చట నొక ఆజానుబాహువు, మందరు డును విగ్రహముగు నేత్రములగు నొక యువకుని చూడెను.
29. ఆతడు కన తీక్షణుడైన బాలమునీ గంగోదయతను అనకట్ట వలె అర్ధగది మున్న పుమాను చూచి కనకుమారుడే యని సందేహపడెను. శంతలో గంగాదేవి ప్రత్యక్షమై శంతనుమహారాజు గారికి నీకుమారు డీకడే నుని పుట్టించినది.
30. ఆశంతనును గుఱవంతుడును మహావృషుడును మాత్రకమగ్రము నగుభీష్ముని ఇంటికి గొనివచ్చి యువరాజుగా వట్టాభిషేకముచే సెను

పౌరవాన్ శంతనోః పుత్రః పితరం చ మహాయశాః
రాష్ట్రం చ రంజయామాస వృక్షేన భరిత్స్వభః ॥ 31

శంతనుర్భృగయాం గత్వా దాసకన్యాం నిత్యైశః
రూపమాధుర్యగధైస్తాం కామయామాస శంతనుః ॥ 32

సాపి కన్యా నృపం దృష్ట్వా ప్రోవాచ మృదులస్వః॥
పిత్రాజ్ఞాంతు పురస్కృత్య కరిష్యామితి తం నృపం॥ 33

ప్రతిగమ్యాస్తి నపురం మోహోపహత చేతనః
మనస్తాపేన కామేన భీత్యా కార్య ముపగతః ॥ 34

తం జ్ఞాత్వా పితరం భీష్మో నవ్మధైః శ్చత్రియై ర్భుధైః
అభిగమ్య వనం దాశం కన్యాం వప్రే పితౄ స్స్వయం ॥ 35

దాశఉవాచ

♦ అపత్యంచైత దార్యస్య యో యుష్మాకం సమో గుణైః

♦ వ్యా॥ వేదవ్యాసం సత్యరూపం ప్రసూతాతేన కార
ణాత్ దేవాస్సత్యవతీ త్యుక్తా తస్మా త్సత్యవతీచ సా ఇతి
స్మాందే ప్రతిపాదితం॥

31. శంతనుని పుత్రుడును గొప్పకీర్తిగల నాతడు పౌరపుణ్యమును రాష్ట్రమును తండ్రివితనచరిత్రచే (నడవడిచే) మిక్కిలి రంజింపచేసెను.
32. శంతనుడు మరియొకప్పుడు వేటకువెళ్ళి దాశరాజపుత్రియగు సత్యవతిని గాంచి ఆమెయొక్క గొప్ప సౌందర్యము చేతను యోజనవర్యంతము వ్యాపించుచున్న ఆమెయొక్క శరీరసౌగంధ్యముచేతను ఆమెను మోహించెను.
33. ఆసత్యవతియను కన్యకయు రాజును చూచి, పృథుమధుర స్వరముతో నిట్లు పలికినది. ఓరాజా! నేను తండ్రి ఆజ్ఞను పురస్కరించుకొని సంచరించుదానను, అవి.
34. శంతనుమహారాజు హస్తినాపురమనకు తిరిగి వచ్చి మోహముతో ఆవరింపబడిన మనస్సు కలవ్రాడై విచారముచేతను, కామముచేతను, భీతిచేతను, నానాటికి కృశించిపోయెను.
35. అవిషయమును భీష్ముడు తెలుసుకొని వృద్ధులగు క్షత్రియులతోడను, పండితులతోను, దాశరాజుమహాదేవి తన తండ్రి కొరకు తానే స్వగుణముగా కన్య వీయవలసినదని దాశరాజును కోరెను.

దాశరాజు చెప్పుచున్నాడు:-

36. ఈమె పూజ్యుడగు ఉపరిచర వసువుయొక్క కూతురు, మీకు

వా॥ సత్యరూపుడగు వేదవ్యాసుని ఈమె కనినందు వలన దేవతలు సత్యవతి అని చెప్పిరి. అందుచే నామె సత్యవతి యను ప్రసిద్ధ నామము కలది ఆమెను, అవి స్కౌందపురాణమునందు చెప్పబడియున్నది.

యస్య శుక్రా తస్య త్యజతీ సంభూతా వరవర్జినీ ॥

36

అర్హ స్సత్యవతీం వోధుం ధర్మజ్ఞ స్స సరాధిసః
అసితోహ్మసి దేవర్షిః ప్రత్యాఖ్యాతః పురా మయా
బలః తస్య తస్మా తా మ్మత దోషం వశ్యామి కేవలం ॥

37

భీష్మ ఉవాచ ॥

యోఽస్యా జనిష్కతే పుష్క సస నో రాజా భవిష్యతి |
తత్పుత్రస్తు తతో రాజా గక్షిప్యేతాస్స సైనికాన్ ॥

38

ఇత్యక్త పునరేవాథ తం దాశః ప్రత్యభాషత ||
నాన్యథా తన్మహాబాహో సంశయో స్తి న కశ్చన |
తవాపత్యం భవేద్యస్తు తత్ర న సంశయో మహాన్ ॥

39

భీష్మ ఉవాచ,

అ త్యహో రపిచ కరిష్యే ద్య విశ్చయం |
అద్య ప్రభృతి మే గాత బ్రహ్మచర్యం భవిష్యతి ||

40

యుక్తమైనది. క్షత్రియుడగు ఉపరిచర వసువుయొక్క- వీర్యము
వలన బుట్టుటచే సల్లక్షణములు గల ఈ సత్యవతి క్షత్రియు
నిచే పరిణయమాడ దగినదే

37. ధర్మజ్ఞుడగు ఆశంతను మహారాజు ఈ సత్యవతిని వివాహ మాడ
దగినవాడే. పూర్వము ఈమెను వివాహమాడగోరిన అసితుడను
దేవర్షియు, నాచే విరాకతింపబడెను. శంతనుని విషయమున
బలవంతుడగు సవితి పుత్రుడుండుట కంటే వేరు అత్యంతరము
ఏమియులేదు.

భీష్ముడు చెప్పుచున్నాడు.

38. ఈమె యందు పుట్టిన పుత్రుడే మాకందరపు రాజు కాగలడు.
ఆ తరువాత ఆతని పుత్రుడే రాజై సమస్త దేశమును పరిపాలించ
గలడు. వారందరివినేనురక్షింతును.

39. ఈ విధముగా పలుకబడిన దాశరాజు ఆ భీష్మునితో మరల
విల్లనెను ఓ మహానుభావా! నీవిషయమువ మాకెట్టి సందేహ
మును లేదు. కాని నీ పుత్రుడు నీవలె రాజ్యమును త్యాగముచేసి
ఈమె సంతతికి రాజ్యము నొసంగునా యను విషయమునమాత్రము
గొప్ప సందేహము గలదు.

భీష్ముడు చెప్పుచున్నాడు.

40. ఓ దాశరాజా! నా సంతాన విషయమున గూడ ఒక విశ్వయమును
చేయుచున్నాను. నేటి నుండి నేను బ్రహ్మచర్య వ్రతమును పూను
చున్నాను. అట్లగుచో సంతానమే కలుగదు. కాన వారి విషయమున
నీకెట్టి సందేహము కలుగు నవకాశము నేడుగదా!

అపుత్రస్యాఽపి మే లోకా భవిష్యంత్యక్షమా దివి ।
 తతోఽతరిక్షే స్సరసో దేహ స్సర్విగణా స్తదా ।
 అభ్యవర్షంత కుసుమై ర్భీష్మోఽయమితి చాబ్రువన్ ॥ 41

తచ్ఛ్రుత్వా దాశరాతోఽథ దదౌ కన్యా మలంకృతాం ॥ 42

1 తతో వివాహే నిర్వృత్తే స రాజా శంతను ర్నృపః ।
 శ్రుత్వాతు దుష్కరం కర్మ కృతం భీష్మేణ శంతనుః
 స్వచ్ఛందమరణం తుష్టో దదౌ తస్మై మహాత్మనే ॥ 43

భీష్మ సత్యేన సంప్రాప్తాం తాం భార్యాం శంతనుర్నృపః ।
 సత్యవత్యభిధాం చక్రే పుత్రవృత్తస్య ఖ్యాపనే ॥ 44

సత్యవత్యాం తు పుత్రౌ శ్వా జనయామాస శంతనుః ।
 వీరం చిత్రాంగదం నామ ద్వితీయం చిత్రవీర్యకం ॥ 45

అప్రాప్తవతి తస్మిన్స్తు యశావనం పురుషర్షభే ।
 స రాజా శంతను ర్ధీమాన్ కాలధర్మ ముపేయివాన్ ॥ 46

స్వర్గతే శంతనౌ భీష్మః చిత్రాంగద మరిందమం ।
 ఘోషయామాస రాజ్యే వై సత్యవత్యా మతే స్థితః ॥ 47

41. అపుతకుడనైనను నాకు స్వర్గమున అక్షయలోకములు సంత
వింపగ వు అప్పుడు ఆకాశమునందున్న అపసర, దేవ, ఋషి
సంఘములు వుష్పవర్షములను గురిపించిరి అంత భీషణమైన
ప్రతిజ్ఞ నొనరించుటచే ఈతడు భీష్ముడని ప్రసిద్ధి కలవాడగునని
పలికిరి.
42. ఆది వివి దాశరాజు సంతోషించినవాడై ఆలంకరింపబడిన
అకన్యను శంతనున కిచ్చి వివాహము చేసెను.
43. వివాహము జరుగగా శంతనుమహారాజు భీష్మునిచే నాచరింప
బడిన దుష్కరమగు ప్రతిజ్ఞను వివి సంతోషించినవాడై మహా
త్ముడగు భీష్మునకు స్వచ్ఛందమరణమను వరమును ప్రసాదిం
చెను.
44. భీష్మునియొక్క సత్యమైన ప్రతిజ్ఞచే పొందబడిన ఆఖర్యకు
శంతనుడు తన పుత్రునియొక్క సత్యప్రతిజ్ఞను లోకమున
ప్రఖ్యాపనము చేయుటకు గాను ఆమెకు సత్యవతి యను పేరు
పెట్టెను.
45. శంతన మహారాజు ఆ సత్యవతినుండు వీరుడగు చిత్రాంగదుడు
విచిత్ర వీర్యుడుఅను మురుగు కుమారులను గనెను,
46. చిత్రాంగదుడు యువకుడుగాక ఘోర్యమే ధీమంతుడగు శంతను
మహారాజు కాలధర్మము నొందెను,
47. ఈవిధముగా శంతనుమహారాజు స్వర్గీకుడు కాగా సత్యవతి
యొక్క అనుమతితో పరాక్రమశాలియగు చిత్రాంగదుని భీష్ముడు
రాజ్యమునందు అభిషేకము చేసెను,

సతు చిత్రాంగద శ్చౌర్యాత్సర్వాం శ్చిక్షేప పార్థివాన్ ।
గంధర్వరాజో బలవాం స్తున్యనామా భ్యయాత్తదా ॥ 48

సద్యాస్తీరే సరస్వత్యా ససమాస్త్రిప్రోఽభవ ద్రణః ॥
నిర్వికల్పకయోగధే భీష్మే చారణ్యగోచరే ॥ 49

వరయోగా త్స గంధర్వో మహాశూరం కురూద్వహం ।
స హత్వాతు సరశ్రేష్ఠం చిత్రాంగద మరిందమం ॥ 50

అంతం కృత్వా తు గంధర్వో దివమాచక్రమే తతః ॥
భీష్మ శ్శాంతనవో రాజా ప్రేతకర్మాణ్యకారయత్ ॥ 51

విచిత్రవీర్యం భీష్మోఽపి బాల మప్రాప్తయావనం ।
కురురాజ్యే మహాబాహురభ్యషిచ దసంతరం ॥ 52

సంప్రాప్తయావనం దృష్ట్వా భ్రాతరం ధీమతాం వరం ।
భీష్మో విచిత్రవీర్యస్య వివాహం యాకరోన్మతిం ॥ 53

జగామానుమతే మాతుః పురీం వారాణసీం ప్రభుః ।
కాశీరాజస్య కన్యానాం దృష్ట్వా తత్ర స్వయంవరే ।
నానాదేశాధిపాన్ శూరాన్ సృపాన్ ప్రాహుత్ర సంస్థితాన్ ॥

భీష్మ ఉవాచ

తం వినా భర్గవం రామంగమ్యే స సరాధిపాన్ ॥

48. ఆ చిత్రాంగదుడు తన పరాక్రమముచే రాజులందరిని జయించెను. ఒకానొకప్పుడు బలవంతుడగు చిత్రాంగదుడను గంధర్వురాజు ఇతనిపై దండెత్తి వచ్చెను.

49. సకలస్వతీ నదీతీరమున మూడు సంవత్సరములు ఘోరసంగ్రామము వీరుతయులకు జరిగెను. అప్పుడు భీష్ముడు అరణ్యమునందున్న వాడై విర్వికల్పనమాధి యందుండుటచే నీ విషయము నెరుగజాలక పోయెను.

50. పశ్చిమావము వలన ఆ గంధర్వురాజు మహాహరుడును కురుశ్రేష్ఠుడువగు చిత్రాంగదుని సంహరించెను.

51. ఈ విధముగా ఆ గంధర్వుడు వానిని సంహరించి స్వర్గలోకమునకు వెళ్ళిపోయెను. తరువాత భీష్ముడావిషయము నెరింగి చిత్రాంగదునితో ప్రేతకృత్యముల సన్నిటిని యధావిధిగా చేయించెను.

52. తరువాత భీష్ముడు బాలుడును యువకుడు కానటువంటి విచిత్రవీర్యుని కురురాజ్యమునందభిషేకించెను.

53. తరువాత కొంతకాలమునకు సోదరుడగు విచిత్రవీర్యుడు యువకుడు కాగా భీష్ముడు ఆతనికి వినాహము చేయ నిక్కయించెను.

54. 55. భీష్ముడు తల్లియొక్క అనుమతితో కాశీపట్టణమునకేగి అచ్చట కాశీరాజు కుమార్తెను చూచి నారల స్వయంవరమునందు నానా దేశములనుండి వచ్చిన హనుగు రాజులను గూర్చి ఇట్లు పలికెను.

భీష్ముడు చెప్పుచున్నాడు.

56. ఆ భాగవతముని కప్ప వేసికయెరు రాజుల నెవ్వరిని యుద్ధమున

స్థితోఽహం పృథ్వీపాలా యుద్ధాయ కృతనితనిశ్చయః 56

ఏవముక్త్వా మహీపాలాన్ కాశీరాజస్య చాజ్ఞయా ।
అథోముఖాన్నిరీత్యైవ నానాదేహాధిపా తదా ॥ 57

సర్వాః కన్యాస్స కౌరవ్యో రథ మారోప్య చ స్వయం ।
ఆమంత్రిత చ స తాన్ ప్రాయాన్త్యాగ్రే హస్తిపురం ప్రతి ॥ 58

ఇతి శ్రీమహాభారతసాహిత్యం ఆదిపర్వణి
తమ తేయోఽధ్యాయః
సమాప్తః

చతుర్థోధ్యాయః

తత స్సమభవ ద్యుద్ధం తేషాం తస్య చ భారత ।
ఏకస్య చ బహూనాం చ తుములం రోమహర్షణం 1

తాన్విజిత్యాశు తు రథే సర్వశస్త్రభృతాం వరః ।
గమ్యమానే సాల్వరాజః అంబానక్తో మహారథః ।
ప్రీతామ స్తిష్ఠ తిష్ఠేతి భీష్మ మాహ స పార్థివః 2-3

అస్త్రైరస్త్రాణి సంవార్య సాల్వరాజస్య కౌరవః ।
జత్వా విపర్జయామాస సజీవం నృపసత్తమం 4

లెక్కబెట్టను. ఓ రాజులారా ! యుద్ధమునకు సన్నద్ధుడనై నే నున్నాను. సమర్థులగుచో మీరు ముందుకు రావచ్చును.

57. ఈ విధముగా పలుకగా తలలు వంచుకొని ఉన్న వివిధదేశరాజు లనుచూచి కాశీరాజు యొక్కయు అనుమతిని పొంది ఆ కన్యకలను తీసుకొనెను.

58. ఈ విధముగా ఆ కన్యకలను స్వీకరించి తన రథమున నెక్కించు కొని అచ్చటనున్న రాజుల యొక్కయు, కాశీరాజుయొక్క అను మతి పొంది హస్తినాపురమును గూర్చి శీఘ్రముగా తిరిగి వచ్చెను

ఆది శ్రీ మహాభారత సారోద్ధారమున ఆది పర్వయందు

మూడవ అధ్యాయము

సమాప్తము

4 వ అధ్యాయము

1. తరువాత ఒక్కడగు భీష్మునకును అనేకమంది యగు నానాదేశ రాజులకును భయంకరమగు ఘోరసంగ్రామము జరిగినది.

2, 3. సర్వశస్త్రాస్త్ర ధురంధరుడగు భీష్ముడు స్వల్పకాలములో వారలనందరను జయించి వచ్చుచుండగా అంబయందాన క్రిగం మహారథుడగు సాల్యరాజు శ్రీ కాశ పుత్రుడై ఓ భీష్మా ! విలువు, విలువుమనియు, నాతో యుద్ధము చేయుమనియు పలికెను,

4. భీష్ముడు ఆ సాల్యరాజుయొక్క అత్తయిల నన్నింటిని వారించి వానిని జయించి నృపనత్తముడగు నాతనిని సజీవముగా విడిచి పెట్టెను.

స్మృతా ఇన న కర్మాత్మా భగినీవ చానః॥
యథా దహితైః పైః పరిగృహ్య కరూః స్వయా॥

5

వివాహం కారయన్వంతం భీష్మం కాశీపతే స్మృతా॥
జ్యేష్ఠా తానా మిదం వాక్య మబ్రవీ ధృవతీ తదా॥

6

మయా సాభవతిః పూర్వం మనసా హి వృతః పతిః॥
తేన చాస్మి వృతా పూర్వమేష కామశ్చమే పితుః॥

7

ఏవమక్త స్తయా భీష్మః అంబం తాం విప్రసంసది॥
అనః జ్ఞాతే తదా జ్యేష్ఠాః స్త్రీభిః కాశీపతే స్మృతాం॥

8

సాపి సాభవతిం గత్వా తేన చాపి బహిష్కృతా॥
పునః పితర మాసాద్య సర్వం తస్య న్యవేదయత్॥

9

సోఽపి దుఃఖా తస్వదుహితాం జామదగ్న్యస్య సన్నిధిం॥
ప్రాపయిత్వా తు భోస్వామిన్ కన్యా మేనాం సముద్ధర
గాంగేయం ప్రాపయస్వేతి శరణం ప్రాప్తవాన్ మునిం॥

10

ఎచ్చిష్య ఏవ భీష్మోఽపీ త్యుక్త్వా రామ స్తయా సహ॥
ప్రాప్య హస్తిపురిం భీష్మ మాహ వైనా మపి స్వయం॥
భ్రాత్రే దాతన్య మిశ్యతే న స జగ్రాహ తద్వచః॥ 11-12

6. ఆ కాశీరాజు కూతులను ధర్మాత్ముడగు భీష్ముడు కోడంద్రను వలె, తోబుట్టువులను వలె, కుమార్తెను వలె విష్కల్యప మైన భావముతో గ్రహించి కురుదేశమునకు వెళ్ళిపోయెను.
6. వారలకు విచిత్రవీర్యునితో వివాహము చేయుచుండగా కాశీరాజు కూతుళ్ళలో పెద్దదియగు అంబ చిరునవ్వు నవ్వుతూ భీష్మునితో నిట్లు పలికినది.
7. ఓయీ ! నాచే ఆ సాల్యభూపతి పూర్వము మనఃపూర్వకముగా వరింపబడిన భర్త. వానిచే గూడ పూర్వమే నేను వరింపబడి తిని. ఇదియే నా శండ్రిగారికిని ఇష్టమైనది.
8. ఈ విధముగా విప్రనరయందు అంబచే చెప్పబడినవాడై కాశీరాజు పుత్రిక యగు నామెను అంగీకరించి కొంతమంది ప్రేమతో ఆమెను నగరవముగా సాల్యరాజు కడకు పంపెను.
9. అంబ సాల్యరాజును పొంది వానిచే విరాకరింపబడినదై మరల శండ్రి వద్దకు వచ్చి జరిగిన సర్వ వృత్తాంతమును వానికి వివేదించెను.
10. ఆతడు దుఃఖము కలవాడై అంబను తీసుకొని పరశురాముని నన్నిది కేగి ఓ మహానుభావా ! నా యీ కన్యకను ఉద్ధరించుము. మరల భీష్ముని పొందించుము. అని వానిని శరణువేదెను.
11. పరశురాముడు భీష్ముడు నా శిష్యుడే యని పలికి అంబను వెంట పెట్టుకొని హాసినాపురమునకు వచ్చి నీ సోదరునితో ఈమెకు వివాహము చేయుమని స్వయముగా పలికెను ఆ వాక్యమును భీష్ముడు అంగీకరించలేదు.

తతః ప్రవృత్తే యద్ధే శు మోహనాస్త్యేణ భాగవతః |
 జితోఽహ-మితి తాం కన్యాం సితరం ప్రాపితః పునః || 18

సాఽపి భీష్మం హవిష్యామిత్యుక్త్వా తస్యై శివా ద్వరం |
 ప్రాప్య పంచాలరాజస్య పుత్రికాభూ త్తతశ్చ సా || 14

పురుషత్వ మనప్రాప్త్య శిఖిణీతి జన్తే శ్రుణుః | 15

అంబికాంబాలికే భార్యే ప్రాగాక్ష్మిణ్యోనుజస్య చ |
 తాభ్యాం స సమా స్సప్త నిహరిక్ స్పృగ్గీవతిః |
 విచిత్రవీర్య స్తరహ్ యక్షణా సమగృహ్య చ |
 జగామాస్త మివాదిత్యః కౌంభో యమసారవం || 16-17

తత స్సత్యవతీ దీనా గౌరవయం వాక్య మబ్రవీత్ | 18

* ఇమే మహిష్యో భ్రాతుశ్చే కాశిరాజసుతే శుభే |
 తయోరుత్సాహ గృహస్యాం స తానాయ కలస్య నః || 19

*వ్యా|| అస్మిన్విషయే భారతేఽపి విధవా వివాహప్రస్తావః కృతః ఇతి
 కేహంచినైతం తత్తుచ్ఛం || శ్లో|| స వివాహవిధా వృత్తం
 విధవావేదనం పునః || ఇత్యుక్త మనువచనస్య వ్యాఖ్యాని సచ

13. అంతట వారిద్దరకు గొప్ప యుద్ధము జరుగగా సమ్మోహనాస్త్రముచే
ఓడింపబడినవాడై చేయునది ఏమియును లేక ఆ అంబను మరల
తండ్రికి చేర్చెను,

14. ఆ అంబికము భీష్ముని చంప సంకల్పించి శివుని గూర్చి గొప్ప
తప మొనరించి శివుని వంస వరమును పొంది మరుజన్మమున
పాంచాలరాజపుత్రికగా పుట్టెను,

15. ఆమెమే మరల పురుషశ్వుమును పొంది శిఖరియను పేరుతో
లోకమున ప్రసిద్ధి చెందెను,

16, 17. భీష్ముడు అంబికా అంబాలికను తన సోదరుడగు విచిత్ర
వీర్యునకు భార్యలనుగా జనరెచెను, వారిద్దరితో యుడకుడిగు ఆ
విచిత్రవీర్యుడు ఏమి సంకల్పములు విశేషముగ విహరించుటచే
క్షయవ్యాధిగ్రస్తుడయ్యెను, ఆ వ్యాధితో నాతడు అస్తమించిన
సూర్యునివలె యామలోకమును దొందెను,

18. అంతట సత్యవతి చాల దీనురాలై గాంగేయునితో విట్లు పలికెను,

19. ఓ భీష్మా ! మరలక్షింపన్నురాండగు కాశీరాజపుత్రికలగు నీ
సోదరుని భార్యలగు ఈ ఇద్దరు రాజుయందును మన కులాధి
వృద్ధి కొరకై సంతానమును గనుము.

వా॥ ఈ విషయమున భారతమునందును విధవా వివాహ
ప్రస్తావన చేయబడినదని కొందరి అభిప్రాయము, అది యుక్తమైనది
గాదు, వివాహ విధియందు విధవకు మరల ఎచ్చటను వివాహము చెప్ప
బడి యుండలేదు, అను మనువచనమునకు వ్యాఖ్యానమున వివాహవివా

వివాహవిధాయక శాస్త్రే² న్యేత పురుషేణ పునర్వివాహ
ఉక్త ఇత్యుక్తత్వాత్ ॥

కిం త్వదం శాస్త్రోక్తం ఆపత్కాలే నియోగవిధిః।
తదపి నాంగీకృతం భీష్మేణ॥ ఏతన్నియోగస్య మనువచనం -
శ్లో॥ దేవరాద్వా సపిండాద్వా స్త్రియా సమ్యక్ నియు
క్తయా। ప్రజేసితాభిర్గత వ్యాసం తానస్య పరిక్షయే। విధ
వాయాం నియోగాధే నివృత్తేతు యథావిధి। గురువచ్చ
స్నుషావచ్చ వర్తేయాతాం పరస్పరం। విధవాయాం నియు
క్తస్తు ఘృతాక్తో బాగ్యతో నిశి। ఏకముత్పాదయే త్పుత్ర
మిత్యాద్యుక్త్యా తతః॥ శ్లో॥ నై వార్హః పై తుకం రిక్తం పతితో
త్పాదితో హి సః॥ తంకామజ మర్ధిక్తేమం వృథోత్పన్నం ప్రచ
క్షతే ఇత్యుక్తం। మహాభారతేతు ఏతద్ధట్ట పర్యాయచనయా,
స్త్రీపునర్వివాహ నిందాకృతేతి నిశ్చయతే ।

యక శాస్త్రమునందు విధవకు మరియొక పురుషునితో పునర్వివాహము
 ఎచ్చటను చెప్పబడలేదు, అని చెప్పబడే వివాహప్రసక్తి ఇచ్చట చెప్ప
 బడలేదు.

మరేమన శాస్త్రోక్తమైన ఆపద్ధర్మముగా చెప్పబడిన వియోగ
 విధియే ఇచ్చట సత్యవతిచే కోరబడినది, అదియే భీష్మునిచే నిరాకరింప
 బడినది. ఈ వియోగవిధికి ఆధారముగు మనువచనము చెప్పబడుచున్నది,
 మరిదినుండి గాని సిపిందుని నుండి గాని సంతానార్థియగు శ్రీ పెద్దఱ
 అనుమతితో వంశనాశము సంభవించిన సందర్భమున సంతానమును
 బడయవచ్చును, ఈ విధముగా వియోగింపబడిన విధవ సక్రమముగా
 ఆ విధి జరిగిన తరువాత ఆశనియందు గురువునందు వలె సంచరింప
 వలెను. ఆతడును ఈమెనుండు సోదరియందువలె మేలిగవలెను. విధవ
 యందు వియోగింపబడినవాడు రాత్రియందు నేతితో శరీరమునంతయు
 పురుషులొని చాక నిలుచుచు గువాడై స్తవగ్రహణ చూచినారింగ
 కాముక వ్యాపారమును వర్జించి విత్తనములను వెదబెట్టు వ్యవ
 వ్యవసాయదారునివలె నిష్కామకుడై ప్రవర్తించవలెను. అదియు ఒక్క
 పురుషేశ్వరకనకమును, అని చెప్పి అటు తర్వాత ఈ వియోగవిధి
 యందు పురుషులకు కాముక ప్రవృత్తి కుగిలిన ఆతని పతితుకలను,
 వాని పరినామిని వాసుని పతితుడై తుడ్రిమొక్క వారు భాగము
 నకు అర్హుడగును, ఈవయినా పతితుకల పురుష శక్తికి
 జెందనివాడయి తుడ్రికి దుర్వ్యగమును కల్గించలేని వాడగుటచే వ్యర్థ
 డగునని చెప్పబడినది.

మహాభాతమందలి ఈ ముఘమున చక్కగా నిర్వహించినచో
 శ్రీ పురుష్వవారము నిరసించినది, గాని అంగీకరింప బడలేదు.

మన్నియోగా నృహాబాహో ధర్మం కర్తు మిహార్హసి |
రాజ్యే చైవాభిషేచస్వ భారతా ననుశాన చ || 20

భీష్మ ఉవాచ ||

త్యజేచ్ఛ పృథివీ గంధ మాపశ్చ రస మాత్మనః |
స త్వహం సత్య ముత్సత్త్వం వ్యవసేయం కథంచన || 21

సత్యవత్యువాచ ||

జానామి తే స్థితిం సత్యే పరా సత్యపరాక్రమ |
ఆపధర్మం త్వ మావేక్ష్య వహ పైతామహీం ధురం || 22

భీష్మ ఉవాచ ||

భార్గవాస్త్రేణ పూర్వం హి దగ్ధం రాజకులం తదా
ఉత్పాదితా న్యచత్యో బ్రాహ్మణై ర్వేదపార్షణైః || 23

* పాణిగ్రాహశ్చ తనయ ఇతి వేదేషు నిశ్చితం
తథాంశతమనాజ్ఞాతారాజపుత్రామహాబలాః || 24

* వ్యా॥ భారతే ఆదిపర్వాంతర్గత సంభవ పర్వణి
100 అధ్యాయే భీష్మః - పూర్వం దీర్ఘతమ శ్చాంధో విద్యా

20. ఓ మహానుభావా! నా వియోగముచే నీవీ ధర్మమును ఆచరించ
దగి యున్నావు. దేశమరాచకముగ నుండకూడదు. గావున
నీవు రాజ్యాభిషేకము నొంది ఈ భారతీయులను పరిపాలిం
పుము.

భీష్ముడు చెప్పుచున్నాడు.

21. తల్లీ! భూమి తన గుణముగు గంధమును, ఉదకమును, తనగుణ
ముగు రసమును వదలి పెట్టుగాక. కావి నేను నా సత్య వ్రతిజ్ఞును
ఎట్టుగాను విడిచి పెట్టను.

సత్యవతి చెప్పుచున్నది.

22. ఓయీ! నీ ధర్మాభినివేశమును నే నెఱుగుదును, ఆయినను, ఆవ
ధర్మమును విచారించి పిశ్చ పితామహప్రాప్తమగు రాజ్యభార
మును వహించుము.

భీష్ముడు చెప్పుచున్నాడు.

23. పూర్వము రాజకులమంతయు భర్గవాత్తముచే నాశము గావించ
బడినది, అప్పుడు వేదవేత్తలగు బ్రాహ్మణులచే, క్షత్రియ స్త్రీల
యందు వియోగవిధి ననుసరించి సంతానము కనబడినది,

24. ఈ విధముగా ఋత్విగ పుత్రుడు ఆస్త్రీని వివాహమాడిన నానికే
పుత్రుడగునని వేదముఁ యందు విశ్వయింపబడి యున్నది. అవిధ
ముగా అంధత...డను ఋషిపూత మహాబలులగు రాజ పుత్రులు
పుట్టిరి.

‘వ్యా’ భారతమున ఆదిపర్వాంతర్గతముగు సంతప వర్ణయందు

ధనవిశేషతః। వివాహ్య ద్విజకన్యాకాయాం జనయామాన
పుత్రకాన్। తం మ తృపుతా స్వర్షద్యాం చోడుపేన
విసర్జితః। ఔతధ్యపుత్రంజీవేన శస్త్రం దీర్ఘతమం మునిం। అపశ్య
స్సజ్జనగతం ఉదుపేనాంభిసి స్థితం। జగ్రాహ చైనం ధర్మాత్మా
బలి సుత్యపరాక్రమః ॥

తమువాచాఽర్చయిత్వాతు యయాతి కులసంభవః
మమ ధర్మార్థకుశలా న్పుతా నుత్పాదయ ప్రభో। ఏవముక్త
స్స తేజస్వీ తం తథేత్యుక్తవాక్ ఋషిః తస్మై రాజాచ
స్వాం భార్యాం సుధేష్ఠాం ప్రాహిణో త్తదా ॥ అంధం
వృద్ధం చ తం ఘత్వా న సా జేవీ జగామహా । స్వాం తు
ధాత్రేయికాం తస్మై వృద్ధాయ ప్రాహిణో త్తదా॥ తస్యాం
కాక్షివదాదీ న్స శూద్రయోనా నభూత్తదా॥ జనయామాన
ధర్మాత్మా పుత్రా నేకాద్భుతైవ తు ॥

తమువాచ ఋషిం రాజా మమేమ ఇతి చాబ్రవీత్ ।
నే త్యువాచ మహర్షి స్తం మమేమ ఇతి చాబ్రవీత్ । అంధం
వృద్ధం చ మాం దృష్ట్వా సుధేష్ఠా మహిషీ తవ అవమన్యే
దదౌ మూఢా శూద్రాం ధాత్రేయికాం మమ ।

తతః । ప్రసాదయామాన పున స్తమృషిసత్తమం ।
బలి సుధేష్ఠాం స్వాం భార్యాం తస్మై స ప్రాహిణోత్పనః ॥
తాం సుదీర్ఘతమాంగేషు స్పృష్ట్వా జేవీ మథాఽబ్రవీత్ ।
భవిష్యంతి కుమారా స్తే తేజసాదిత్యవర్చసః ॥ అంగో వంగః

హర్షము దీర్ఘతముడను మిక్కిలి విద్యావంతుడును అంధుడును ధనవంతుడు నగు ఋషికలడు. అతడు చండికయును బ్రాహ్మణకన్యకను వివాహమాడి పుత్రులను గనెను.

అతని భార్యయు, పుత్రులును, ధనలోభముచే గంగానదియందు ఒక తెప్పకు కట్టి ఆతనిని పారవేసిరి, ఈవిధముగా తెప్పతో మునకలిడుచు జీవించుకొన్న నాశనినిబలియను చక్రవర్తి చూచి వానిని దరిచేర్చి బ్రతికించెను, యయాతికుల సంభవుడగు అబలిచక్రవర్తి ఆ ఋషిని పూజించి నాకుసంతానము లేదుగాన నాభార్యయందు యోగ్యమగు సంతానమును కనుమని ప్రార్థించెను. ఈ విధముగ ప్రార్థింపబడిన ఋషి అంగీకరింపగా రాజు తనపట్టపు రాజీయగు సుధేష్ఠును వానివద్దకు పంపెను. ఆమెయు ఈతడు వృద్ధుడగుటచే అనితలచి వానినిపొందక తనదాసిని వానివద్దకు పంపెను. ఆదాసీ స్త్రీయందు కాక్షీవంతుడుమొ॥ పదకొండు మంది పుత్రులను ధర్మాత్ముడగు నాతడు పుట్టించెను.

ఆ పుత్రులను గాంచి రాజు వీరలు నాకుమారులని ఋషినిగూర్చి పలికెను. ఆఋషియు వీరలు నీపుత్రులు గారు, వీరలు నాపుత్రులే యగుదురని పలికెను. మీభార్యయగు సుధేష్ఠు నన్ను చూచి వృద్ధుడు, అందుడు అని ఈశడింపుతో మూఁగురాలైనదై పూర్వ స్త్రీయగు నొక దాసీని నావద్దకు బంపినది ఆమెయందు బుట్టుటచే వీరలు నీసంతానము కాజాలరు,

మరల అబలిరాజు వానిని ప్రార్థించి తన భార్యయగు సుధేష్ఠును మరల నాశని వద్దకు పంపెను. అతడు ఆమె యొక్క అజాను బాహు శరీరమును నిమిరి చూచి, ఆమెతో విట్లు పలికెను. ఓదేవీ! నీకు అంగ, వంగ, కళింగ, సుంహ, పుండ్ర, మొ॥ పేర్లుగల రేణువులు అగుపుత్రులుకలుగ గలరు. వారిచే పరిపాలింపబడుటచే నారిపేర్లు గల

తత్రే ధర్మం ప్రవక్ష్యామి తాత్రం రాజ్ఞి సనాతనం ।
 శ్రుత్వా సంప్రతిపద్యస్వ ప్రాజ్ఞైశ్చ స పురోహితైః ॥
 బ్రాహ్మణో గుణవాక్ కశ్చిద్ధర్మేణోపనిమంత్రితాం ॥ 25

సత్యవత్యువాచ:-

పారాశర్యో మహాయోగీ స బభూవ మహాన్ ఋషిః ।
 కన్యాపుత్రో మమ పురా ద్వైపాకున ఇతి శ్రువః ॥ 26

కళింగశ్చ సుంహః పుండ్రాశ్చ సంజ్ఞికాః । తేషాం దేశాః
 సమాఖ్యాతాః స్వనామ కథితా భువి ॥

ఏవం బలేః పురా వంశః ప్రఖ్యాతో వై మహర్షిజః
 అంగా వంగాశ్చ రాజాన ష్టత్పంచాశ త్తథేతరాః ॥

ఏవ మక్సే మహేష్వానా బ్రాహ్మణైః క్షత్రియా
 భువి । జాతా పరమధర్మజ్ఞా వీర్యవంతో మహాబలాః ॥

తద్దైవ శ్రీమద్భాగవతే 9 స్కంధే 23 అధ్యాయే
 5-6 శ్లోకాః ॥ అంగ వంగ కళింగాద్యాః సుంహ పుండ్రాంధ్ర
 సంజ్ఞికాః జన్జిరే దీప్తి తమసా దృలేః క్షేత్రే మహీక్షిరిః ।
 చక్ర స్వనామ్నా విషయాన్ పశిమా వ్రాచ్యకాంశ్చ
 తే ॥ ఇతి ॥

25. ఓ తల్లీ! అందువలన సనాతనమైన జ్ఞాతధర్మమును నీకు చెప్పుచున్నాను. అదివిని నీవుప్రాజ్ఞులగు పురోహితులతో విచారించి యుక్త మగునట్లాచరింపుము. గుణవంతుడగు నొక బ్రాహ్మణోత్తముడు వియోగ ధర్మము ననుసరించి, నియమింపబడుగాక.

సత్యవతి చెప్పుచున్నది.

26. నాకు కన్యాపుత్రుడుగ పరాశరునివలన మహర్షి పుంగవుడును, దై పాయసుడను ప్రసిద్ధి నొందిన వ్యాసుడు పుత్రుడుగా పూర్వము జన్మించియుండెను.

అంగ, వంగ, కళింగాది దేశములును ఈ భూమండలమున ప్రసిద్ధి నొంద గలవు.

ఈవిధముగా బలియొక్క వంశమంతయు మహర్షి అనుగ్రహముచే బుట్టినదై లోకమునందు ప్రసిద్ధి గాంచినది. వారిపేర్లను బట్టి అంగ, వంగాది, 58 దేశములును, ఈ భరతఖండమున ప్రసిద్ధి నొందినవి.

ఈ విధముగనే బ్రాహ్మణులచే అనేకమగు క్షత్రియవంశములు శృద్ధి నొందినవి. అట్లుబుట్టిన వారందఱును సరమ దర్మాత్ములును, గొప్పబలము కలవారును, సరాక్రమవంతులను; అయి వృద్ధి నొందిరి.

శ్రీమద్భాగవతమున 31 వ స్కంధము 23 వ అధ్యాయము 5, 8 శ్లోకములయందు ఇట్లుగలదు. అంగ, వంగ, కళింగ, సుంహ, పుండ్ర ఆంధ్ర అను పేరుగల అరుగురు పుత్రులు దీర్ఘతమయిచే బలిరాజు భార్యయందు పుట్టిరి. వారరుగురును వారిపేర్లతో విరాజిల్లు చున్న నీ ఆరుదేశములను భారతదేశ మూర్వునముద్రతీరమున ఏర్పాటు చేసిరి. అవి కలదు.

తం స్మరిష్యే మహాబాహూ యది భీష్మ త్వమిచ్ఛసి ।
మహర్షేః కీర్తనే తస్య భీష్మః ప్రాంజలి రబ్రవీత్ ॥ 27

ఉక్తం భవత్యా యచ్ఛ్రీయ స్తస్మహ్యం రోచతే భృశం ॥ 28

వై శంపాయన ఉవాచ:-

♦ కృష్ణద్వైపాయనం కాళీ చింతయామాస వై మునిం ।
స నేదాన్ విబ్రువన్ ధీమాన్ మాతుర్విజ్ఞాయ చింతితం ।
ప్రదుర్భభూవావిదితః క్షణేన కురునందన ॥ 29

తస్మై పూజాం తతః కృత్వా సుతాయ విధిపూర్వకం ।
పరివ్వజ్య చ బాహుభ్యాం ప్రస్రవై రభిషిం చత ॥ 30

వ్యాస ఉవాచ ॥

శాధి మాం ధర్మతత్వజ్ఞే కరవాణి ప్రియం తవ ॥ 31

సత్యవత్యువాచ ॥

అన్యశంస్యాచ్చ యద్రూపయా తచ్చుత్వా కర్తుమర్హసి ॥ 32

♦ వ్యా॥ కాళీతి సత్యవత్యా ఏవ అపరనామాస్తీతి
భారతే ఆది ప॥ 60 అధ్యాయే॥ జనయామాస యం కాళీ
శక్తేః పుత్రా త్పరాశరాత్ । కన్యైవ యమునాద్వీపే పాండ
వానాం పితామహం ॥ ఇతి వచనాత్ ॥

27. ఓబీష్టా! నీకు సమ్మతమగుచో ఆ వ్యాసుని స్మరించెదను
వ్యాసుని విషయము చెప్పిన తోడనే దోసి రాగ్నిభీష్ముడు అంగీక
రించెను.

28. తల్లీ! నీవు చెప్పిన పద్ధతి నాకును, మిక్కిలి ఇష్టమైనది.

పై శంపాయనుడు చెప్పుచున్నాడు.

29. కాళియను నామాంతరముగల సత్యవతి దేవి తన పుత్రుడగు
కృష్ణద్రైపాయనుని స్మరించెను. బుద్ధిమంతుడిని ఆ వ్యాసుడును
తల్లి ఆలోచనను తెలుసుకొని పేద... పండితునివలె
పౌరులెవ్వరికిని, తెలియబడనవలె జనబలముతో తల్లియిడుట
ప్రత్యక్షమాయెను.

30. ఆ సత్యవతిదేవి, పుమారుడగు వ్యాసుని అలాకొడిగా పూజించి
వానిని ఆరింగనము చేయకొని ఆనందాబ్రువుతో వానిని ఒడపి
వైచెను.

31. ధర్మతత్వజ్ఞులైనవగు ఓతల్లీ! నీకు యే ప్రయమును నేను చేయ
వలసియున్నది. నన్నాజ్ఞాపింపుము.

సత్యవతి చెప్పుచున్నది.

32. ఓ కుమారా! చనువువలన నేదెప్పబోవునది విని ఆపనిని నీవు
చేయదగియున్నావు.

సత్యవతి కాళియనునది సత్యవతికే మరియొక పేరు గలదని భార
తము ఆదిపర్వ 60 వ అధ్యాయమున కలదు. అదేదన శక్తిపుత్రు
డగు పరాశరునినుండి కన్యయైన కాళియమునాద్యీపమున పొందివులకు
పితామహుడగు వ్యాసుని కనెనని చెప్పబడియున్నది.

యవీయస స్తవ భ్రాతృ ర్భార్యే సురసుతోపమే ।

తయోరుత్పాదయావత్యం సమర్థోహ్యసి పుత్రక ॥

28

వ్యాస ఉవాచ ।

వేత్త ధర్మం సత్యవతి పరంచాపరమేవ చ ।

భ్రాతృః పుత్రాన్ ప్రచాస్యామి మిత్రావరుణయో స్సమామ్ ॥

వ్రతం చరేతాం తౌ దేవ్యా నిర్దిష్ట మిహ యస్మయా ।

సంవత్సరం యథా న్యాయ్యం తత శ్శుభే భవిష్యతః ॥

35

సత్యవత్యువాచ ॥

సద్యో యథా ప్రపద్యేత దేవ్యా గర్భం తథా కురు ।

అరాజకేషు రాష్ట్రేషు ప్రజానాథా విశశ్యతి ॥

36

వ్యాస ఉవాచ ।

* యది పుత్రః ప్రదాతవ్యో మయా భ్రాతృ రకాలికః ।

యది మే సహ తే గంధం యాపం వేషం తథా వపుః ॥

37

*వ్యా॥ అత్ర కేచిత్ వ్యాసశరీర మసహ్యావాసనా
యుతమితి మతస్యగంధీపుత్రత్వాదితీ ప్రలపంతి॥ తస్మాదం ॥
యోజనగంధ్యనంలరమేవ వ్యాసావిర్భావవర్ణనాత్ । తేషాం

33. నీ కవిత్వ సోదరునకు దేవతాస్థితో సమానమగు ఇద్దరుభాగ్యులు కలరు. ఓ పుత్రా! నీవు వారియందు సంతానమును తనుము, ఇందుకు నీవు సమర్థుడనై యున్నావు.

వ్యాసుడు చెప్పుచున్నాడు.

34. ఓతల్లీ! నీవు ఇహపకథర్మములను చక్కగా ఎరిగిన దానవు. సోదరునకు మిత్రావరుణులతో సమానులగు పుత్రులను అనుగ్రహించగలను.

35. ఆరాణులిద్దరును వేను చెప్పిన వ్రతమును సంవత్సరకాలము యథావిధిగా చేయదగియున్నది. తరువాత వారు వవిత్తులు కాగలరు.

సత్యవతి చెప్పుచున్నది.

36. రాజులేని రాష్ట్రముల యందు వ్రజలు వ్రదువు లేవి వారై నశింతురు. కావున వెంటనే వాతలు గర్భమును పొందువట్లు చేయుము.

వ్యాసుడు చెప్పుచున్నాడు.

37. వాచే సోదరునకు అశాలికముగ పుత్రుడు అనుష్ఠాపించబడవలయుననుచో ఆరాణులు నాశరీరగంధమును, రూపమును, వేషమును, శరీరమును, సహించవలయును.

వ్యా:- ఇచ్చటి వ్యాసుడు మత్స్యగంధియొక్క పుత్రుడగుటచే వానియొక్క శరీరము అసహ్యమైన వ్యాధితో కూడియున్నదని కొందరు వల్కుచున్నారు. అదియుక్తముగాదు. సత్యవతి యోజనగళిది ఐన తరువాతనే వ్యాసుడు పుట్టెనని చెప్పబడియున్నది కదా! ఇటువంటి కవిమర్మ

విషయే ఆభాణకవాన్ మేతత్ ॥ బుద్ధిర్మథా విథా యస్య
స తథా మస్య నే జగత్ ॥ ఇతి ॥

భారతే - ఆయం సాత్వాత్మహయోగీ వ్యాస స్సర్వజ్ఞః
ఈశ్వరః ॥ ఇత్యుక్తః ॥ యోగివిషయే తావత్ మార్కం
డేయ పురాణే - ఆకాల్ప మహోగ్య ముష్టరత్నం గంధ
శృభో మూలపుగీష వల్బం కాంతిః ప్రసాదస్వరసామృతా
చ యోగ ప్రసాదేః ప్రథమం హి చిహ్నం ॥ ఇతి
ప్రతిపాదితం ॥

భారతేఽపి - తస్య శ్శక్త్యస్య కపిలా జటా నీప్తే చ
లోచనే ఇల్యక్తుశ్శక్త్యాచ ॥ బ్రహ్మసూత్రేష్యపి -
విరోధః కన్యతేషాం నేక ప్రతిపత్తేర్ద్విగూనాత్ ॥ 1-3-27
భాష్యం ॥

స్మృతిః పి ॥ శ్లో ॥ ఆశ్మనో వై శరీరాణి బహూని
భరతర్షభ ॥ యోగీ కుర్యాత్ప్రబంధం ప్రాచ్యం ప్రైశ్చ కర్తవ్యః
మహీం చ నేతీ ॥ ప్రాచ్యం మాన్యమగూఢం కై శ్చిత్ కై శ్చి
దుగం తపశ్చరేత్ ॥ సత్కేపేచ్ఛ పునస్తాని సూర్యో రశ్మి
గణానివ ॥

దేవతాభరణే ॥ సూ ॥ భావం తు బాదరాయణోఽ
స్తిహి ॥ తత్ర భాష్యం - అస్తిశ్శ్వాశ్వశ్యయోగా దేవతానాం
జ్యోతిరాద్వాత్మనాం శాస్త్రస్థానం మధేష్టుం చ తం తం
విగ్రహం విగ్రహీసు నామధ్యం ॥ గ్రూయతే చ మేధాతిథిం
హ కాణ్యాయన మింద్రో షేషో భూత్యాఽఽజహం ॥ ఇతి ॥

కుల విషయములో పెద్దల వాక్యమిట్లుగలదు. ఎవనిబుద్ధి ఎట్లుండునో అట్లే వాడు శరణగతునంతను భావించును. అని

భారతమునందును ఈవ్యాసుడు సాక్షాత్తు మహాయోగి, సర్వజ్ఞుడు. అని చెప్పబడి యున్నాడు. యోగుల విషయమున మార్కం దేయ పురాణమునందు మంచి ఆలోచ్యము, కలివిడుగ లేకపోవుట, మంచి గంధము స్వల్పమైన మూత్రఫలీషములు శరీరమునకు విలక్షణమైన కాంతినైగనిగ్యముకంతస్వరము మృదువుగానుండుట ఇవన్నియు యోగ సాధనకు మొట్టమొదటి గుర్తులని చెప్పబడినది. భారతమునందును ఆ వ్యాసుడు వచ్చటివరకును, ప్రకాశించుచున్నటువంటి నేత్రములును, కలవాడుగా చెప్పబడియున్నది. “విరోధః కర్మజేతీచే న్నానేక ప్రతి పత్తేః దర్శనాత్” 1.3.27 అని బ్రహ్మసూత్రమునందును, దాని భాష్యమునందును, ఈయోగముకర్మకు విరుద్ధముకాదాయను ప్రశ్నారాగా అట్లుకాదు, ఎలనన యోగభ్యాసముచే అనేక సిద్ధులు కలుగునని చెప్పుటచే కర్మతో విరోధము లేదని ప్రతిపాదించబడినది.

స్వృతియు యోగి తనయోగబంధమును పొంది తనయొక్క అనేక శరీరములను పొందగలడు ఆశరీరములతో ఈ భూమినంతను సంచరించగలడు. కొన్ని శరీరములతో దేశములందు సంచరించగలడు. మరికొన్ని శరీరములతో ఉగ్రమైన తపస్సుచేయగలడు, మరల వాటి నన్నిటిని సూర్యుడు తన కిరణములవలెనే తనలో ఆంతర్ధానమును పొందించగలడు. అనిచెప్పుచున్నది.

సూత్రభాష్యమున దేవతాదికరణమునందు “భావస్త్వ భాదరాయణోఽస్తిహి” అను సూత్రభాష్యమున గొప్ప యోగప్రభావము వలన దేవతలకు ద్యోతిరాది రూపములతో నుండుటకును, వారి యిష్టము వచ్చినట్లు ఆయా శరీరమును గ్రహించుటకును సామర్థ్యముగలదు, ఇందుడు మేషరూపమును పొంది కణ్వవంశమునందు పుట్టిన మేధాధి

అద్యైవ గర్భం కౌసల్యా విశిష్టం ప్రతిపద్యతాం ।
సమాగమన మాకాండే దితి సాంతర్నితో మునిః ॥

38

1 శ్వశ్రా తద్వచనం శ్రుత్వా శయానా శయనే శుభే ।
తతోబికాయాం ప్రథమం నియుక్త స్సత్యవాగ్ద్రుపిః ॥
దీప్యమానేషు దీపేషు శయనం ప్రవివేశ హ ॥ 39

తస్య కృష్ణస్య శపిలాం జటాం దీప్తే చ లోచనే ।
బభ్రూణి చైవ శ్మశ్రూణి దృష్ట్వా దేవీ న్యమిలయత్ ॥ 40

తతో నిష్క్రింత మాగమ్య మాతా పుత్రమువాచ హ ।
అప్యస్యాం గుణవాన్ పుత్ర రాజపుత్రో భవిష్యతి ॥ 41

స్మృతిరపి ఆదిత్యః పురుషో భూత్వా కుంతీ ముపజగామ
హ ॥ ఇతి చ ॥

తస్మాత్ వ్యాసశరీరే విద్యమానం గంధం యోగజం
ఇతరమానవ అసాధారణం స్త్రీణాం హఠాదాపతితం చేత్
గంధాతిశయా దసహ్యః పుణ్యగంధ ఏవేతి స మత్స్యదుర్గంధ
ఇతి మంత్రవ్యః ॥

38. ఇప్పుడే కౌసల్య (అంబిక) విశిష్టమగు గర్భమును పొందుగాక నాకలయికను కోరుచున్నదియై వారాకను విరీక్షించుగాక, అవి వ్యాసుడు అంతర్ధానమును పొందెను.
39. అత్తగారినుండి అంబికయు, నావాక్యమును వివి శయనాగరమున శయనించి ఉండి మునివి విరీక్షించు చుండెను. అంశకు అంబిక యందు నియోగింపబడిన వ్యాసుడు దీవములన్నియు, ప్రకాశించు చుండగా శయనాగరమును ప్రవేశించెను.
40. ఆ అంబిక వానియొక్క వచ్చనిజలము, ప్రకాశించుచున్న నేత్రములను, దీర్ఘములైన కనుబొమ్మలను, గర్దములను, చూచి, నేత్రములను మూసికొనెను.
41. తరువాత శయనాగరమునుండి బయటకు వచ్చిన పుత్రుని “ఈమె యందు గుణవంతుడగు పుత్రుడు కలుగునా? యని సత్యవతి ప్రశ్నించెను.

యను వానివి హరించెనని స్మృతియందు చెప్పబడుచున్నది కదా! అట్లే భారత స్మృతియు మార్కుడు స్వస్వరూపముతో ఆకాశమున నుండియే పురుషరూపమును ధరించి కుంతిని తొందెనని చెప్పుచున్నది కాన దేవతలకును, యోగులకును, అసాధ్యమగునది ఏమియును లేదు.

కాన వ్యాసుని శరీరమండలి గంధము యోగమహిమవలన బుట్టినదియు, ఇతర మానవులయందు లేనిదియు, హఠాత్తుగా సంభవించిన ప్రీతికు సహింప శక్యముకాని, పుణ్యగంధమేనని యు, మత్స్య దుర్గంధము కావనియు, గ్రహించ దగినది.

వ్యాస ఉవాచ ॥

నాగాయత సమప్రాణో విద్వాన్ రాజర్షిస్తమః ।

మహాభాగో మహావీరో మహాబుద్ధి ర్భవిష్యతి ॥ 42

తస్య చాపి శతం పుత్రా భవిష్యంతి మహాత్మనః ।

కింతు మాతృ స్స వైగుణ్యాదంధ ఏవ భవిష్యతి ॥ 43

సత్యవత్యువాచ ॥

నాంధః కుమాణాం నృపతి రనురూప స్తపోధన ।

ద్వితీయం కురుపంశస్య రాజానం దాతు మర్హసి ॥ 44

స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ నిశ్చక్రామ మహాయశాః ।

సాఽపి కాలేన కౌశల్యా సుఖవేఽంధం తమాత్మజం ॥

ఋషి మావాహయ తస్మాత్ యథా పూర్వ మరిందమ ॥ 45

అంబాలికా మథాభ్యాగా దృషిం దృష్త్వా చ సాఽపి తం ।

వివర్ణా పాండుసంకాశా సమపద్యత భారత ॥ 46

శశంస స పునర్మాత్రే తస్య బాలస్య పాండుతాం ।

తం మాతా పునరేవాన్య మేకం పుత్రమయాచత ॥ 47

తథేతి స నిరాక్రామ దృగ్వా స్మృషిరత్తమః ॥

48

వ్యాసుడు చెప్పుచున్నాడు.

42. 10వేల ఏనుగుల బలము కలవాడును, విద్యావంతుడును గొప్ప అదృష్టవంతుడును, గొప్ప బుద్ధి కలవాడును నగు రాజర్షి చంద్రుడు పుట్టగలడు.

43. వానికి నూర్గురు మహాత్ములగు పుత్రులు కలుగగలరు, కాని తల్లి యొక్క లోపమువలన అందుడుగా వ్యించగలడు.

సత్యవతి చెప్పుచున్నది.

44. ఓతపోధనుడా! అందుడగు వాడు కురు రాజ్యములకు ప్రభువుగా పుండతగడు. కావున కురుసంశమునకు రాజగు మరియొక పుత్రుని అనుగ్రహింపదగును.

45. ఆతడు వల్లెముని తల్లికి ప్రతిజ్ఞచేసి అంతర్దానము నొందెను. ఆ అంబికయు ప్రసవకాలమున అందుడగు కుమారుని కనెను. సత్యవతియు పూర్వమువలె మరల వ్యాసుని ఆహ్వానించినది.

46. వ్యాసుడు తరువాత అంబాలికను పొందెను. ఆమెయు, ఆముషిని జూచి వివర్ణయై తెల్లబారిన ముఖముగల దాయెను.

47. ఆవ్యాసుడు పుట్టబోవు బాలుని యొక్క పాండుత్వమును తల్లికి మకల చెప్పెను. తల్లియగు సత్యవతి మరియొక పుత్రుని అనుగ్రహించవలసినదిగా పుత్రుని కోరెను.

48. భగవంతుడును, ఋషిశ్రేష్ఠుడు, నగు ఆవ్యాసుడు అలాగే అనుగ్రహించెదనని తల్లితో చెప్పి వెళ్ళిపోయెను.

తతః కుమారం సా దేవీ ప్రాప్తకాల మజ్జనత్ ।

పాండులతః కుమారం దీప్యమానం విరమియూ ॥ 49

ఋతుకాలే తతో జ్యేష్ఠాం నధూం తస్మై న్యయోజయత్ ।

తతః పైష్ఠి సుధిష్ఠి ర్దాసీం భూషయిత్వా సుహృదృపమాం ।
ప్రేమయామాస కృష్ణాయ తతః కాశీపతే స్సుతౌ ॥ 50

సా తం ఋషీ మనుప్రాప్తం ప్రశ్నార్థచూళివాద్య చ ।

సంవివేశాభ్యనుజ్ఞాతా సత్కృత్వోపచచాచా ॥ 51

కృష్ణద్వైపాయనో కేళికత్ సత్యవత్యై న్యవేదయత్ ।

ప్రలంభ మాత్మసంశ్చైశ శూద్రాదాయాః పుత్రజన్మ చ ॥ 52

సంశ్చైశ గర్భం న మావేద్య తిత్తైవా గచ్ఛీయత ।

సంశ్చైశ గర్భం న మావేద్య తిత్తైవా గచ్ఛీయత ॥ 53

* ధృతరాష్ట్రస్య పైష్ఠిభౌతా పాండుశ్చైవ మహాత్మనః ।

* వ్యాస! ధృతరాష్ట్రాది జన్మనిషయే ఆదిపర్వణి ప్రథ
మాధ్యాయేఽపి ॥ శ్లో ॥ మాతృ ర్నియోగా ధర్మాత్మా
గాంగేయస్య చ ధీమతః । క్షేత్రే విచిత్రవిరక్త్య కృష్ణ
దేవపాయనః పురా । తీనగ్నీవివ కౌరవ్యాన్ జనియామాస

49. తరువాత ప్రసవకాలము రాగా అంబికాదేవియు శిల్లటిశరీరాలను
మలలో కూడుకొన్నట్లయి గొప్పకోరితో ప్రకాశించు చున్న
కుమారుని కనెను.

50. మరల సత్యవతి ఋతుకాలమునందు పెద్దకోడలగు అంబికాదేవిని
మహర్షియందు వియోగించెను. అంతట నామెయు తన భూషణ
ములచే దాసీశ్రీ నలంకరింపజేసి కృష్ణద్వైపాయనుని దగ్గరకు
వంపించెను.

51. ఆదాసియు వచ్చిన మహర్షిని ఎదర్కొని సమస్కరించి అతని
వన్నజ్జవడని వానిని బొందినదై ఆవ్యాసుని గేవించినది.

52. కృష్ణద్వైపాయనుడును తన్ను అంబిక వంచించిన విషయమును
దాసియందుప్పుట్లదొవు విచుడని జన్మవృత్తాంతము నంతయును
తల్లికి వివేదించెను.

53. ఈ విధముగా నాతడు ఆదాసియందు గర్భోత్పత్తిని గానించి అచ
టనే అంతర్ధానమాయెను. విచుడను పేరుగల కృష్ణద్వైపాయ
నుని కుమారుడు ఆదాసియం దాచిర్పవించెను.

* 54 ఈ విధముగాద్వైపాయనుని వలన విచిత్రవీర్యుని భార్యలయందు

* వ్యాః - రృకరాష్ట్రాదురజన్మవిషయమునఆదిప 1 అ. ఇట్లుచెప్ప
బడినది. అదేగన ధర్మాశ్వుడగు వాడు తల్లియొక్క వియోగము వల
నను దీమంతుడగు దీప్తుని వియోగముచేతను విచిత్రవీర్యుని భార్య
యందు కౌతవవంశీయులగు ముగ్గుతను మూడగులవలె పూర్వము
పుట్టినది.

ఏతే విచిత్రవీర్యస్య క్షేత్రే ద్వైపాయనాదపి ।

జంక్షరే దేవగర్భాభాః కరువంశవివర్ధనాః ॥

54

ఇతి శ్రీమహాభారతసారోద్ధారే అదిపర్వణి

చతుర్థోఽధ్యాయః ।

సమాప్తః

బీజప్రాధాన్య క్షేత్రప్రాధాన్య స్యవస్థాయాం మను
స్మృతిః ॥ శ్లో ॥ యాదృశ స్తూప్యతే నీజం క్షేత్రే కాశో
పపాదితే । తాదృ గ్రోహతి తత్తస్మి నీజం ద్వైర్వ్యంజితం
గుణైః ॥ ఇతి బీజప్రాధాన్యపక్షనిరూపణార్థం ఉక్తం శ్లోకం ॥

తత్ర కల్లూకభట్టవ్యాఖ్యా ॥ విశిష్టం కుత్రచిద్బీజం
ప్రీయోనిచ్చైవ కుత్రచిత్ ॥ తథా చ వ్యాసఋష్యశృంగా
దయో బీజనామేవ సుతాః । విచిత్రవీర్యక్షేత్రే తు క్షత్రి
యాయాం బ్రాహ్మణోత్పాదితాః క్షత్రియాః శూద్రాయాం
తు శూద్రాః అభవన్ ॥

అత్ర మనుః ॥ శ్లో ॥ తపోబీజప్రభావై స్తు తే గచ్ఛంతి
యుగే యుగే । ఉత్కర్షం ఇతి అ 10 శ్లో 41 తత్ర కల్లూక
భట్టః । వ్యా ॥ స జాతిజానంతరభాః తపః ప్రభావేః విశ్వామిత్ర

ధృతరాష్ట్రుడును, పాండుమహారాజును, విదురుడును జనించిరి,
వీరలు దేవపుత్రులుతో సమానులను కురువంశవివర్ధనులును
నాయిరి.

ఇది శ్రీమహాభారత సారోద్ధారమున ఆదిపర్వయందు
నాలుగవ అధ్యాయము
సమాప్తము

బీజము ప్రధానమా! క్షేత్రము ప్రధానమా! అను విషయమున
మనుస్మృతి ఇట్లు వ్యవస్థ చేయుచున్నది. శ్లో॥ ఎటువంటి బీజము
ఋతుకాలమందు ఉంచబడుచున్నదో ఆబీజము తనయొక్క గుణములతో
అటువంటి పుత్రునే కలిగించును. క్షేత్రము యొక్క గుణగుణ
ములు ఆపుత్రునియందు సంక్రమించవు. ఈ విధముగా బీజము ప్రధాన
మనెడి వక్షుడును నిరూపించుటకొరకు శ్లోకము చెప్పబడినది.

అచ్చట కుల్లూకభట్టువ్యాఖ్య ఇట్లు గలదు. కొన్ని సందర్భముల
యందు బీజముప్రధానమైనది కొన్నిసందర్భములలో క్షేత్రము ప్రధాన
మైనది కావుననే వ్యాసుడు ఋష్యశృంగుడులును బీజ పాదాన్యమును
అనుసరించి వీటియొక్క సర్వముననుసరించి బ్రాహ్మణులైరి. విచిత్ర
వీర్ముని భార్యయగు క్షత్రియస్త్రీయందు బ్రాహ్మణుడైన వ్యాసవిశే
షుట్టించబడిన ధృతరాష్ట్ర. పాండువులు క్షత్రియులును శూద్రస్త్రీయందు
పుట్టించబడిన విదురుడు శూద్రుడును అయిరి

ఈ విషయమున మనువు ఇట్లు చెప్పుచున్నాడు. శ్లో॥ ప్రతియుగ
మందును తపస్సుయొక్కయు, బీజముయొక్కయు ప్రభావముచే ఉత్కర్ష
స్థితిని పొందుచున్నాడు. ఈ విషయమున కుల్లూకభట్టు వ్యాఖ్యలో ఇట్లు
కలదు విశ్వామిత్రునివలె తపఃప్రభావముచే క్షత్రియస్త్రీయందు బుట్టిన
వాడైనను గొప్పదగు బ్రాహ్మణత్వమును పొందుచున్నాడు. బీజప్రభా

పంచమోధ్యాయః

ధృతరాష్ట్రశ్చ పాండుశ్చ విదురశ్చ మహామతిః ।

జన్మప్రభృతి భీష్మేణ పుత్రవత్సరిసాలితాః ॥

1

సంస్కారై స్సంస్కృతాస్తేతు తతోఽధ్యయనసంయుతాః ।

వేదవేదాంగ తత్వజ్ఞాః సర్వత్ర కృతనిశ్చయాః ॥

2

ధనుర్వేదేచ వేదేచ గదాయుధ్ధేఽపి చర్మణి ।

పాండుర్ధనుషి విక్రాంతో సరేష్వభ్యుపికోఽభవత్ ॥

3

సర్వధర్మవిదాం భీష్మః పురాణాం గజసాహ్వయం ।

దేశాధిపై ర్గృహ్పరిభిః పౌరజానపదై స్సహ ।

అలోచ్య పాండురాజస్తత్కురురాజ్యేభిషేచితః ॥

4

వత్ । బీజప్రభావేణ, ఋష్యశృంగాదివత్ । కృతత్రేతాదా

మనుష్యమధ్యే జాత్యుత్కర్షం గచ్ఛంతి ॥ శ్లో ॥ జాతో

నార్యా మనార్యాయా మార్యా దార్యో భవేద్భుజైః ।

జాతోఽప్యనార్యా దార్యాయా మనార్య ఇతి నిశ్చయః ॥

యస్మా ద్బీజప్రభావేణ తిర్యక్తా ఋషయాఽభవన్ । పూజ

తాశ్చ ప్రశస్తాశ్చ తస్మా ద్బీజం ప్రశస్యతే ॥ ఇతి ॥

చివరి భాగము

1. ధృతరాష్ట్రుడు, పాండురాజు, మహామతి యగు విదురుడును, పుట్టినప్పటినుండియు భీష్మునిచే పుత్రులవలె సంరక్షింప బడిరి.
2. వారలు ఉపనయనాది సంస్కారములు చేయబడినవారై వేద శాస్త్రాధ్యయనమునందుంచబడిరి. క్రమముగా వేదవేదాంగముల జదివనవారయి, అన్నిటియందును పండితులయిరి.
3. వేదమునందును, ధనుర్వేదమునందును, గదా యుద్ధమునందును కత్తియుద్ధమునందును, నిపుణులయిరి. అందులో పాండురాజు ధనుర్భాణములయందు గొప్పపరాక్రమము కలవాడై అందరిలో నధికు డాయెను.
4. భీష్ముడు సర్వధర్మవేత్తలగు హస్తి నావుర ప్రజలతోను, మహర్షులతోను, పౌరులతోను, పల్లెలయందుండు వారితోను, బాగుగా నాలోచించి పాండురాజును కురురాజ్యమునందు పట్టాభిషేకము చేయించెను.

వముచే ఋష్యశృంగాదులవలె కృత. శ్రేతాదియుగములందు మనుష్యులు ఉత్కర్షణాతిని పొందుచున్నారు. శ్లో॥ తక్కువజాతిప్రీయందు యొక్కువజాతిపురుషునిచే పుట్టినవారు గుణములచే పూజింపదగినవాడే యగును, అనార్యునివలన యోగ్యమైన ప్రీయందు బుట్టినవారు గుణములచే అనార్యుడే మిగును. ఇది విశ్వయము, ఎందువలననగా బీజప్రలాపముచే మృగాదిజంతువులయందు మునుపలచే పుట్టినవారలు మునుపై అందరిచే పూజింపబడినవారును, ప్రశంసించబడిన వారును అయిరి. అందుచే మహావీర్యులలో బీజము ప్రళాసమైనది.

భృతరాష్ట్ర స్వచక్షుస్త్వా ద్రాజ్యం న ప్రతిపద్యత ।
సారిశవత్వా ద్విదురో రాజా పాండు ర్భూషణా ॥

5

ఉపేత్య తాం పాండు రుదారవిక్రమః
స్రజామనః పల్లయన్ ప్రశాసనాత్ ।
యశః ప్రకాశ్యై ర్యమునాసఖిసఖై
ర్నినాయ లోకం నిజనామవాచ్యతాం ॥

6

అథ శుశ్రావ విప్రేభ్యో గాంధారిం సుబలాత్మజాం ।
ఆరాధ్య వరదం దేవం భగ నేత్రహరం హరం ।
గాంధారి కిల పుత్రతాణాం శతం లేభే వరం శుభా ॥

7

భీష్మో గాంధారిం జంతు ప్రేషయామాస సోఽపి హి ।
కులం ఖ్యాతిం చ వృత్తం చ బుద్ధ్యాతు ప్రసమీక్ష్య సః ।
దదౌ తాం భృతరాష్ట్రాయ గాంధారిం ధర్మచారిణీం ॥ 8-9

†వ్యా॥ యమునా సఖ్యాః గంగాయాః, సఖాయః -
తాదృశాః తైః । తాదృశై ర్ధవతైః ఇతి యావత్ । యశసః
- కీర్తేః ప్రకాశ్యైర్లోకం నిజస్య నామ్నః పాండురితి శబ్దస్య
వాచ్యతా మర్థత్వం ధావశ్యమితి యావత్ । నినాయ -
ప్రాపితవాన్ ఇన్దిర్యః ॥

6. భృతరాష్ట్రుడు గుడ్డివాడగుటచే రాజ్యాధికారి కాక పోయెను. అట్లే దాసీపుత్రుడగుటచే విడుదుడును రాజ్యాధికారి కాకపోయెను. పాండురాజే రాజయెను.

6. ఆ రాజ్యమును గొప్పపరాక్రమము గల పాండురాజు పొంది తన పరిపాలనచే ప్రజల మనస్సును రంజింపజేయుచు, యమునా నదికి చెరిక తెలుగు గంగానదితో సమానమగు తెల్లటి కాంతి గల యశస్వతాశముచే లోకమును తెల్లనగు దానిగ చేసి తన పేరగు పాండుబిడ్డముచే చెప్పబడునట్లు చేసెను.

7. అటుతరువాత విప్రులవలన భీష్ముడు సుబల వియొక్క కుమార్తె యగు గాంధారిని గూర్చినది ఆమెవరమిదిగుఱియును ఆరదించి నూర్లురు పుత్రులను పరిమిగా పొందెననియు, భీష్మునకు తెలిసెను

8, 9. గాంధారిరాజును గూర్చి భీష్ముడు అకల్యును పరిచయమా దూతను పంపెను. ఆగాంధారి రాజయు భృతరాష్ట్రుడు గుడ్డి వాడైవను, కులమును క్రింది, వాని నడుదని మనస్సులో ఆలోచించి, భర్మాత్ములగు నా గాంధారి భృతరాష్ట్రునికిచ్చి వివాహము చేసెను.

వాక్యమును నికుచెరికతెలుగు గంగానదికి చెరికతెలుగు అనగా గంగానదితో సమానమైవను. అటువంటి గంగానదివలె తెల్లనగు క్రియలచే నని అర్థము. యశస్వి = కీర్తియొక్క. యశస్వముచే లోకమును, విజనాన్ను = పొందువను బిడ్డమునకు, వాచ్యతామ్ = అర్థమగుటను అనగా తెల్లనైన దానినిగ వినాయ పొందించెను అని అర్థము.

శ తత సా పట మూదాయ కృత్వా బహుగుణం తదా ।
బబంధనే త్రే స్వే రాజన్ పతివ్రతపరాయణా ॥ 10

సాతుం గాంధారరాజస్య పుత్ర శృణుని రభ్యయాత్ ॥ 11

శ వ్యా:- గాంధారీసోదరీణాం తు దశకం చాంబి
కాసురః భార్యార్థం స్వీకృతో భీష్మశాసనా త్కులవృద్ధయే
పునశ్చ రాజకన్యానాం శతం చాహృత్య శాంతనిః ధృత
రాష్ట్రస్య భార్యార్థం దదౌ పుత్ర వివృద్ధయే॥
భారతసారే॥

శ్లో॥ గాంధారస్య చ గాంధారీ విషకన్యా బహువహు అగ్రే
సా మేషభర్తారం తయా దేవ్యా వినాశితం పశ్చాద్వివా
హితారాజ్ఞీ ధృతరాష్ట్రే దిశ్యమానీ ఇతి॥

ఏతావతా ధృతరాష్ట్రరామక జీవస్య మానసా
భ్యంతరింద్రియ బహిరింద్రియాణి ఏకాదశ ఏకైకస్యేంద్రి
యస్య ప్రధానేంద్రియేణ దశ దశ ఇంద్రియాణి మనః సాక్షి
బుద్ధిశ్చ ఆహార్య ఇంద్రియాణీ వ భరణా ద్భార్యాశ్చ స్థితా
ఇతి జ్ఞాయతే॥ శ్రు॥ శతమానంభవతి శతాయుః పురుష
శ్చ తేంద్రియ ఆయుష్యేంద్రియే ప్రతితిష్ఠతీ త్యత ఏవ శ్రుతి
ర్నిర్దిష్టా॥

10. పరివ్రతలలో గొప్పదగు అగంధారి దట్టమగు వస్త్రమును
తీసుకొని తన నేత్రములకు కట్టుకొని అంధత్వమును కల్పించు
కొనెను.

11. ఆ గంధారితో బాటు గంధార రాజపుత్రుడగు శకునియు వచి
ఇచ్చటనే యుండెను.

వాఁడు ధృతరాష్ట్రుడు గంధారియొక్క చెల్లెండను వదిమిందిని
భీష్ముని యొక్క ఆజ్ఞచే కులవృద్ధికొరకు భార్యలనుగా స్వీకరించెను
మరల భీష్ముడు నూర్గురు రాజకన్యలను తీసుకొనివచ్చి ధృతరాష్ట్రుని
నకు సంతానాభివృద్ధికొరకై భార్యలనుగా ఇచ్చెను.

భారతసారమున శ్లో॥ గంధార రాజునకు గంధారి యనుపేరుగల
విషకన్య (భర్తృ పాణములను హరించునది) ఉండెనట. మొదట
ఆమెను నొక చీబోతునకు ఇచ్చి వివాహము చేయగా అది వెంటనే
మరణించుటచే ఆదోషము పరిహరింపబడినది. తరువాత దీర్ఘాయుర్దా
యముగల ధృతరాష్ట్రుని వివాహమాది రాణి యయ్యెను. అని చెప్ప
బడి యున్నది.

ఈ విధముగా ధృతరాష్ట్రుడను జీవునకు నూట పదకొండు
భార్యలనుగా జ్ఞానేంద్రియములు అయిదు. కర్మేంద్రియములు అయిదు
మనస్సుతో కలిసి 11 ఇంద్రియములు గల ఒక్కొక్క ఇంద్రియ
మునకు ప్రధానముగను ఇంద్రియములతో వది పది ఇంద్రియములను
మనస్సునకు సాక్షియగు బుద్ధియు కలిసి 11 ఇంద్రియములవలె
భార్యలు (అనగా భరించదగినవి) ఉండురని అంశరార్థము తెలియ
బడుచున్నది. శ్రుతియందును “శతమానం భవతి శతేంద్రియః”
అని చెప్పబడే నూరు ఇంద్రియము లుండునని చెప్పబడినదికదా!

శురో నావ యద్రేఫః సరేః తతః ।

తస్య తస్య స్మధా నామ రూక్షణాద్భ్రశీ భువి । 12

తస్య నీయ పత్రాయ సోఽసత్త్వాయ వీర్యవాన్ ।

అదదాత్కుంభిభోజాయ సుతాం దుహితరం తదా ॥ 13

సా నియుక్తా పితృగృహే బాహుణాతిధిపూజనే ।

ఉగ్రం పరిచరద్ధ్వరం దుర్వాసం శంసితవ్రతం ॥ 14

ఉవాచ వై నాం భగవాన్ ప్రీతోఽస్మి సుభగే తవ ।

యం యం దేవం త్వమేతేన మంత్రేణావాహయిష్యసి ॥

తస్య తస్య ప్రసాదాత్త్వం దేవి పుత్రాన్ జసిష్యసి ॥ 15 16

ఏవ ముక్తా చ సా బాలా తదా కౌతూహలాన్వితా ।

* తస్యా సతీ దేవ మర్క మాజుహవ యశస్వినీ ॥ 17

వ్యాక:- ఏకతన్వన్యత్వవిషయే కైయటగ్రంథ మిల్లిం
ఫణి- యాదేవతామాహ తస్య ద్వా పుంయోగేఽప్యత్
తయోని ర్భవతి యథా కుంతీ మంత్రాహూత దినకరోత్పా

12. యద్రుశేష్ఠుడును వహదేవుని తండ్రియగు శూరుడను రాజు కలడు. వానికి వృధయను గొప్ప సౌందర్యవతి యగు కన్యక ఉండెను.
13. ఆ శూరుడు తన మేనత కుమారుడగు కుంతిభోజనకుసంతానము లేకపోవుటచే తన కూతురగు వృధనువానికి పుత్రికగా నొసంగెను.
14. ఆకుంతి కన్యకయు తండ్రి యొక్క గృహమునందు వచ్చిన బ్రాహ్మణులగు అతిథులను పూజించుటకై నియమింప బడెను. ఒకానొకప్పుడు తీవ్రమగు తపస్సు గలిగి నట్టియు, అత్యంత కోపముడు నగు దూర్వాసోమహర్షి అతిథిగా రాగా గొప్పసేవ జేసినది.
15. 13. భగవంతుడగు నామహర్షి సంతోషించి ఓకుంతి! నీ సేవకు సంతోషించితివి. నీ కొక మంత్రము ననుగ్రహించుచున్నాను. నీవీ మంత్ర ప్రభావముతో ఏమి దేవుని అహ్వనింతువో ఆయా దేవుని అనుగ్రహమువలన పుత్రులను బడయ గ వు. అవి మంత్రోపదేశము గావించెను.
17. ఈవిధముగా పుకబడినదై బాలయగు నాకుంతి కన్యగానుండియే మంత్ర ప్రభావమును పరీక్షింపగోరి సూర్యభగవానుని అహ్వనించినది.

•న్యాయము॥ కుంతియొక్క కన్యాత్వ విషయమున వ్యాకరణ మహాభాష్యవ్యాఖ్యానిమగు తద్వ్యుత్పత్తిగంధము ఇట్లు చెప్పుచున్నది. ఏత్రీధేవతలయొక్క ప్రభావముచే పురుషసంయోగము పొందియుఅక్షతయై

ప్రకాశకరవాన్ సూర్య స్తస్యాం గర్భం దదా తదా |
కన్యాత్వం చ దదా దేవః మంత్రమూర్తి స్తదా రః || 18

అజీజన త్పుత్రం చాస్యాం సర్వశస్త్రభృతాం వరం |
సకుండలం సకవచం దేవగర్భశ్రియాన్వితం || 1
* శుక్లే దశోత్తరే పక్షే తారాపతి రివాంబరే |

దిత కర్ణాఖ్యపుత్రాఽపి పునః కన్యైవాభూత్ తదపత్యం
కానీన శబ్దాభిధేయ మితి ||

అత ఏన మహాభారతే ఆశ్రమవాసపర్వః 341 ||
వ్యాసం ప్రతి స్వీయకన్యాత్వే కర్ణజవనప్రస్తాపే కుంతీం ప్రతి
వ్యాసవచనం శ్లో || సాధు సర్వమిదం భావ్య మేవమేత
ద్యధాత్థ మాం మనుష్యభిర్వై దైవేన ధర్మేణ నహి
దుష్యతి | అపరాధశ్చ తే నాస్తీత్యాద్యుక్త్యా తన్నదూ
వ్యమితి సిద్ధ్యతి ||

* వ్యా:- చైత్రాది దశోత్తరే మాఘే శుక్లపక్షే
పతిపది చంద్ర ఇవ కర్ణ ఉద్భూత ఇత్యర్థః మాఘశుక్ల ప్రతి
పది కర్ణ నిషేకజన్మ ఇత్యర్థః |

18. ప్రకాశించుచున్న కిరణములుగల సూర్యుడు ఆమెకు ప్రత్యక్షమై గర్భమును గలిగించెను. దేవ దేవుడగు నా సూర్యుడు కన్యాత్వమునకు భంగము కలుగకుండునట్లు వర మొసంగెను.

19. ఆ సూర్యుడు ఆమెయందు ధనుర్ధారులలో శ్రేష్ఠుడును సహజ కవచకుండలములు గలిగినట్టియు మంచికాంతిగల కర్ణుడను కుమారుని పుట్టించెను. మామశుక్లపాద్యమియందు ఆకాశమున చంద్రునివలె కర్ణుడు ఉద్భవించెను.

అగుచున్నదో, అదెట్లైన కుంతీదేవి మంత్రముచే ఆహ్వానింపబడిన సూర్యునివలన కర్ణుడను పుత్రుని గవియు మరల కన్యయే ఆమెను కదా! అటువంటి శ్రీ యొక్క కుమారుడే కానీన శబ్దముచే చెప్పబడును.

కావుననే మహాభారతము ఆశ్రమవాసపర్వ 30 వ అధ్యాయమున ఆశ్రమవాస పర్వయందు కుంతియొక్క కన్యాత్వవిషయమునను కర్ణజనన ప్రస్తావము వందు కుంతిని గూర్చి వ్యాసుని వాక్యముల్లోః ఓ కుంతీ! నీవు చెప్పిన దంతయు బాగున్నది అది అనిధముగా కాదగియున్న దైవ నిర్ణయము. మనుష్యధర్మములు (కన్యాత్వాదులు) దైవధర్మముచే దూషించబడవు. ఇందు నీ దోషమేదియును లేదు. అని చెప్పుటచే కర్ణోత్పత్తి కుంతికి దోషాపహము కాదని సిద్ధించుచున్నది.

• వ్యాః - చైత్రాదిదశోర్తరే అనగా చైత్రముమొదలుకొని 11వది యగు మాఘమాసమున కుక్లవక్షమునందు పాద్యమిరోజున చంద్రుని వలె కర్ణుడు ఉద్భవించెను. అనగా మామశుక్లప్రసవపునందు కర్ణుని యొక్క విశేషజన్మ. (కుంతీ, సూర్యుల సమాగమము గర్భోత్పత్తియు) అనితర్థము. ఇది సీకంతీయవ్యాఖ్య. భారతసారమున క్లోః

నిగూఢ నిగూఢ జాతం వై బంధుపక్షభయా త్తదా |

ఉత్పన్న జలే కుంతి తం కుమారం యశస్వినం | 20-21

తముత్పన్నం జలే గర్భం రాధాభరా మహాయశాః |

గృహీత్వా వసుషేషేతి నామ నిర్దిశ్య పాలితః | 22

సాపథమానో బలవాన్ సర్వాస్త్రేషూత్తమో భవత్ |

† వేదాంగాని చ సర్వాణి జజాప జపతాం వరః | 23

అతోరాణాద్భ్యాం శోహ మిత్వక్త్వా స్త్రీన్ గృహీతవాన్
సోఽపి కాలేన విజ్ఞాయ శప్తవాన్ బ్రాహ్మణేన చ | 24

అమిత్రో బ్రాహ్మణో సూత్వా పుత్రార్థే భూతిభావనః |

యయాచే కుండలే దిశ్య కపచం చ సహజం | 25

ఉత్పన్నజ్ఞ కన్యో హ్యవత్యుచచ కుండలే తథా |

శక్తిం శక్రో దదా తస్మై దేవాసురమవాపహం | 26

భారతసారే శ్లో॥ సద్యో గర్భభరా కుంతి కర్ణం
ప్రాసూత తం సుతం ||

† వ్యాః:- వేదాంగనీతి | కర్ణః శూద్రత్వా ద్వేదాం
గాని జజాప సఖు వేదాన్ ||

20, 21 కుంతీదేవి ఆ విధముగా పుట్టిన కుమారుని బంధువులవలన భయముచే జలమునందు విడిచిపెట్టెను.

22. ఈ విధముగా జలమునందు విడిచిపెట్టబడిన కుమారుని రాధాపతి యగు అతిరథుడు గ్రహించి వానికి వసుషేణుడు అనుపేరు పెట్టి వానిని పోషించెను.

23. ఈ విధముగా పెంచబడి బలవంతుడగు నా కర్ణుడు సర్వాత్తముల యందును గొప్పవారయ్యెను. సమస్త వేదాంగములను చక్కగా జదివి విద్వాంసుడాయెను.

24. తరువాత కర్ణుడు పరశురాముని యొద్దకు వెళ్ళి తాను బ్రాహ్మణుడనని చెప్పి బ్రహ్మస్త్రియలను గ్రహించెను. ఆ పరశురాముడును కొంతకాలమునకు ఈతడు సూతుడని గ్రహించి, శపించెను. తన బాణప్రయోగముచే గోవును సంహరించుటచే ఒకానొక ఋషిచే గూడ, కర్ణుడు శపింపబడెను.

25. భూతప్రియకరుడగు దేవేంద్రుడు బ్రాహ్మణవేషము ధరించి తన పుత్రునికొరకు సహజములగు కవచకుండలములను సూచించెను.

26. అప్పుడు కర్ణుడు తన సహజముగు కవచమును కుండలములను కోసి వానికిచ్చెను. దేవేంద్రుడు కర్ణునకు దేవాయురల మదము నణచు ఏకవీరఘ్నియగు శక్తి యను అయుధమును ఒసగెను.

కుంతివేంటనే గర్భమును ధరించి ప్రసవకాలమున కర్ణుని కనెను అని కలదు.

‘వ్యా॥ వేదాంగానీతి॥ కర్ణుడు శూద్రుడగుటచే వేదాంగములను జదివెను. వేదములను జదువలేదు.

స కర్ణ ఇతి నిఖ్యాతః పృథాయాం ప్రథమ స్సుతః |
సతు సూతకులే వీరో వివృధే రాజసేనః ||

27

దుహితా కుంతిభోజస్య పృథా పృథులలోచనా |
తాం తు శేజస్వినీం కిన్యాం రూపయావనశాలినీం |
వ్యవృణ్వన్ పార్థివాః కేచి దతీవ స్త్రీగుణై ర్యుతాం ||

29

తత స్సా కుంతిభోజేన రాజ్ఞాహూయ నరాధిపాన్ |
పిత్రా స్వయంపరే దత్తా దుహితా రాజసత్తమ ||

30

తత స్సాగరమభ్యస్థం తేషాం రాజ్ఞాం మనస్వినీ |
దదర్శ రాజశార్దూలం పాండుం భరతసత్తమం |
ఆదిత్యమివ సర్వేషాం రాజ్ఞాం ప్రచ్ఛాద్య వై ప్రభా |
తిష్ఠంతం రాజసమితౌ పురందరమివాపరం ||

31-32

ప్రేడమానా స్రజం కుంతీ రాజ్ఞః స్కంధేర్పయన్మదా |

33

తత స్తస్యాః పితా రాజన్ వివాహ మకరో త్ప్రభుః |
సంప్రాప్తో నగరం రాజా పాండుః కౌరవనందనః ||

34

తత శ్శాంతనవో భీష్మో రాజ్ఞః పాంహో ర్యశస్వినః |
వివాహస్యాపరస్యాధే యయా మద్రపతే ర్గృహం |

35

అమోగత మభిమత్య భీష్మం బాహ్లిక ఆహ వై |

27. ఈవిధముగా కుంతి కుందు బుద్ధిన మొదటి పుత్రుడు కర్ణుడుగా ప్రసిద్ధిగాంచెను. అతడు సూతకులమునందు వృద్ధిని పొందింప బడివవాడై రాజసేవకుడగు సూతు డాయెను.
28. 29. విశాల నేత్రుడుగు కుంతిభోజుని స్మృతికయగు కుంతీ దేవియను సౌందర్యవతి యగు కన్యను శ్రీ సల్లక్షణములు గలది యగుటచే అనేకమంది రాజులు స్వయముగా వరించిరి.
30. ఆరాజుతో విరోధమువచ్చునను భయముతో తన కుమార్తెకు రాజులనందరిను బిలిపించి స్వయంవరమును ఏర్పాటు గావించెను.
31. 32. తరువాత ఈ భూమండలము నందలి రాజులందరును జూచి భరత వంశశ్రేష్ఠుడును అందఱరాజులను సూర్యునివలె తనతేజస్సుచే కప్పి ప్రకాశించుచున్నవాడును, మరియొక దేవేంద్రునివలె రాజ సమూహమున ప్రకాశించుచున్న పాండురాజును వరించెను.
33. కుంతి సిగ్గుపడుచున్నదియై పుష్పమాలికను పాండురాజు కంఠమున సంతోషముతో వైచెను.
34. తరువాత అమె తండ్రియగు కుంతిభోజుడు కుంతీపాండువులకు వివాహము చేసెను. ఇట్లు వివాహమాడి కొరవనందనుడగు పాండురాజు కుంతితోసహా హస్తినాపురమునకు విచ్చేసెను.
35. తరువాత భీష్ముడు పాండురాజునకు మరియొక వివాహము చేయగోరి మద్రదేశాధినతి ఇంటికి పెళ్ళెను.
36. ఇట్టిఅభిప్రాయముతో వచ్చిన భీష్ముని ఎరింగి మద్రదేశాధిపతి యగు ద్రాపీకుడు మాకులమున పూర్వమునుండియు రాజశ్రేష్ఠు

పూర్వం ప్రవర్తితం శుభం కలేఽస్మి స్మృత్యంతమైః॥ 36

వ్యక్తం తర్కవతశ్చాపి విచిత్రం నాత్ర సత్యయః॥ 37

భీష్మ ఉవాచ

విదితేయం చ తే శల్య మర్యాదా సాధుసమ్మతా।
ఇత్యుక్త్వా స మహాతేజః శాలికుంభం కృతాకృశం॥
రత్నాని చ విచిత్రాణి శల్యాయాదా తస్మాద్రశః॥ 38

తత్ప్రగృహ్య ధనం సర్వం శల్య స్సంప్రీతమావసః॥
దదౌ తాం సమలంకృత్య స్వసారం కౌరవస్థభే॥ 39

స్త్రీకృతస్య చ ద్రవ్యస్య శతాధిక్యం దదౌ పునః।
జగ్రాహ విధివత్పాణిం మాద్రాః పాండు ర్నరాధిపః॥ 40

స తాభ్యాం వ్యచరత్సార్థం భార్యాభ్యాం రాజసత్తమః।
కుంత్యా మాద్రాః చ రాజేంద్రో యథాకామం యథాసుఖం॥ 41
♦ జగ్రాహ నిగ్రాహ పరః పరశ్రియాం

♦ వ్యాః:- భోజనం స్తంబశ్లో॥ వ్యాఖ్యానశకుంతానాం
పక్షీణాం ఈశః। గరుడః రథోయస్య తథోక్తః నిష్ఠాః రమాం
లక్ష్మీం సమద్రకాంచీం భువం యథా తే ఉభే ఇతి, కరా
గ్రేణ జగ్రాహ విత్యం॥

లచే కన్యాశుల్కము అను సంప్రదాయము ప్రవర్తింప జేయబడినది, అని చెప్పెను.

37. ఈ విషయము మీకును తెలిసియే యుండును, ఇందు సందేహింప నవసరము లేదు. ఇది మా కులధర్మము.

భీష్ముడు చెప్పుచున్నాడు,

38. ఓ శల్యుడా! ఈ మీ సంప్రదాయము నేనెరిగినదే. గొప్పవారందరు అంగీకరించినదియే, అని పలికి భీష్ముడు అనేక విధములగు బంగారమును, విచిత్రములైన రత్నములను బహుమూల్యములగు వాటిని వానికి శుల్కముగా నొసగెను.

39. శల్యుడు సంతోషించినవాడై ఆ ధనమును గ్రహించి తన చెల్లెలగు మౌద్రిని ఆజంకరించి పాండురాజునకు భార్యగా నొసగెను.

40. శల్యుడు తాను స్వీకరించిన ధనమునకు నూరురెట్లుగా మరల అరణముగా నొసగెను. గలవిధముగా పాండురాజు విద్యుక్తముగా మౌద్రిని పరిణయము మాడెను.

41. ఆ పాండుభూపతి కుంతీ, మౌదులను నిద్రవు భార్యలతో స్వేచ్ఛగా విహరించుచూ, సుఖమునుభవించెను.

42. పన్నులతో ఇతరుల ఐశ్వర్యమును గ్రహించు గణగామియుగు

వ్యా॥ భోజనంపు | స్త, 17 శ్లో॥ వ్యా. శకుంతలాం = పక్షిలకు ఈశః - గరుడుడు, రథముగా గల విష్ణువు రమాం - లక్ష్మిని, సముద్ర కాంచీం - ఛామిని, వారిద్దరిని పరే తనచేతితో కుంతీ, మౌదులను గ్రహించెను.

కరైః కరాగ్రేణ కరేణుచక్రమః |

కుంటీం శకుంతేశ్వరధో యథా రమాం |

సముద్రకాంచీం చ సముద్రకన్యకాం || 42

* అథ పారసవీం కన్యాం దేవకన్య మహీపతే |

వివాహం కారయామాస విదురస్య మహామతేః || 43

తస్యాం చోత్పదయామాస విదురః కురునందనః |

పుత్రా నివనయసంపన్నానాత్మన స్పద్యతాన్ గుణైః | 44

ఐగీషయా మతిం పాండు ర్నిశ్చక్రాసు పురాత్నభో |

స భీష్మప్రముఖాన్ పృథ్వానిభివాచ్య ప్రణమ్యచ || 45

తేన తే నిర్జితా స్సర్వే పృథివ్యాః స్సర్వపార్థివాః |

తమేకం మేనిరే శూరం దేవేష్వివ పురందరః | 46

ధృతరాష్ట్రాభ్యనుజ్ఞాతః స్వగృహమవిజితం ధనం ||

భీష్మాయ సత్యవత్యై చ మాత్రే చోపజహర సః ||

విదురాయ చ వై పాండుః ప్రేషయామాస తద్ధనం || 47-48

శంతనో రాజసింహస్య భరతస్య చ ధీమతః |

ప్రణప్తకీర్తిజ శ్శబ్దః పాండునా పున రాహృతః || 49

*వ్యాః:- పారసవీం బ్రాహ్మణేన శూద్రాయాం
జాతాం

పాండుభూపతి కుంతియొక్కయు, మాద్రియొక్కయు. కరములను పక్షులకు సభువగు గరుత్మంతుడువాహనముగాగల విష్ణువు లక్ష్మియొక్కయు, సముద్రము మేఖలముగాగల భూదేవి యొక్కయు కరములను గ్రహించి, నట్లు గ్రహించెను.

43. తరువాత ఒకానొక పారసవకన్యను తెచ్చి మహామతియగు విదురు నకు వివాహము చేయించెను.
44. కురునందనుడగు విదురుడు ఆమెయందు వినయసంపన్నులను, సన్నిహితులచే తనతో సమామలగు పుత్రులను కనెను.
45. తరువాత పాండురాజు వృద్ధులగు భీష్మాదులకు సమస్కరించి వారి యనుమతి బడసి దేశములను జయించవలెనను కోరికతో హస్తినాపురమునుండి దిగ్విజయ యాత్రకు బయలు దేరెను.
46. భూమియందలి శత్రురాజులందరును వానిచే జయింపబడినవారై దేవతలలో దేవేంద్రునివలె అందరురాజులలో ఈ పాండురాజు ఒక్కడే హరుడని తలంచిరి.
- 47, 48 పాండురాజు తానుజయించిన ధనమునంతను, ధృతరాష్ట్రుని అనుమతితో భీష్మునకును, తిల్లియగు సత్యవతి కొరకును విదురునకును, కానుకగా మొత్తమును పంపివైచెను.
49. పాండురాజుచే రాజసింహుడగు శంకను మహారాజు యొక్కయు, బుద్ధిమంతుడగు భరతుని యొక్కయు, కీర్తితో సమానమగు కీర్తిమరల సంపాదించబడెను.

వా॥ పారసవీ-అనగా బ్రాహ్మణునిచే శూద్ర ప్రీయందు బుట్టిన కన్యకను అని అర్థము.

తస్య వీరస్య విక్రాంతై స్సహస్ర శతదక్షిణైః

१ అశ్వమేధశతై రీజే ధృతరాష్ట్రే మహా మృతైః

50

సంప్రయుక్తస్తు కుంత్యాచ మాద్ర్యాచ భరతర్షభః

అణ్యనిత్య ససతతం బభూవ మృగయాపరః

51

తస్య కామాంశ్చ భోగాంశ్చ నరా నిత్య మతంద్రితాః

ఉపజహు ర్వనాంతేషు ధృతరాష్ట్రేణ చోదితాః

52

క్షుచ్ఛమాదిసరిగ్దా సం ద్వైపాయన ముపస్థితం

తోషయామాస గాంధారీ వ్యాసం తస్యై వరం దదా

53

సా నప్రవే సవృశం భర్తుః పుత్రాణాం శత మాత్మనః

54

తతః కాలేన సా గర్భం ధృతరాష్ట్రా దధాగహీత్

సంవత్సరద్వయం తం తు గాంధారీ గర్భ మాహితం

55

ఇతి శ్రీమహాభారతసారోద్ధారే ఆదిపర్వణి

పంచమోధ్యాయః సమాప్తః

१ వ్యాః- అశ్వమేధశతైః తత్తుల్యైః పంచమహామృతైః

50. వీరుడగు పాండురాజు యొక్క పరాక్రమముచే సంపాదించ బడిన
ధనమునుండి అనేక వేల దక్షిణలు కలిగిన అశ్వమేధయాగము
లచే ధృతరాష్ట్రుడు దేవతలను సంతృప్తిపరచెను.
51. తకతశ్రేష్ఠుడగు నా పాండురాజు కుంతి మూడుతో కూడినవాడై
అరణ్యమునందే విర్యనివాసము చేయుచు ఎల్లప్పుడు పెటలంబు
సక్తి కల వాడయ్యెను.
52. ఈ విధముగా వనమునందున్న నాకవికి ధృతరాష్ట్రునిచే ప్రేరే
పింపబడిన రాజసేవకులు ఎల్లప్పుడును, అసమత్తులై యుండి
వానికి కావలసిన సమస్త భోగములను కోరికలను నెరవేర్చు
చుండిరి.
53. ఒకానొకప్పుడు ఆకలిచేతను, శ్రమచేతను, అలరటనొంది వచ్చిన
కృష్ణ ద్వైపాయనునికి గాంధారి దేవి పరిచర్యలు చేసి తృప్తివి
గావించ వ్యాసుడు ఆమెకు షరము నొసంగెను.
54. ఆమెయు తన భర్తతో సమానులగు బలిష్ఠులగు నూర్గురు పుత్రు
లను పరముగా కోరెను.
55. తరువాత కొంతకాలమునకు ధృతరాష్ట్రుని పుత్రులను ఆమె గర్భ
మును ధరించెను. గాంధారిదేవి ఆ ధరించిన గర్భమును రెండు
సంవత్సరములు ధరించెను,

ఇది శ్రీమహాభారత సారోద్ధారమున ఆదిపర్వయందు

అయిదవ అధ్యాయము సమాప్తము

“వ్యాస అశ్వమేధ కర్తే - అశ్వమేధములతో సమానమగు

షష్ఠోఽధ్యాయః

రాజా పాండు ర్మహారణ్యే మృగవ్యాళనిషేవితే |
చరన్మైథున ధర్మస్థం దదర్శ మృగయాధపం |
నిర్భిభేద శరైః స్త్రీతైః పాండుః పంచభి రాశ్నుకైః || 1

స-చ రాజన్ మహాతేజా ఋషిపుత్ర స్తపోధనః
భార్యయా సహ తేజస్వీ మృగరూపేణ సంగతః || 2

త్యక్త్వా మృగశరీరం తు కిందమ స్త్వబ్రవీ న్మనః |
త్యయాఽహం హింసితో యస్మాత్తస్మాత్త్వామప్యహంశపే || 3

త్వమప్యస్యా మవస్థాయాం ప్రేతలోకం గమిష్యసి | 4

పాండురువాచ

శత్రూణాం యా వధేవృత్తి స్సా మృగాణాం వధే స్మృతా
అచ్ఛద్మనా మాయయాచ కథమస్మాన్విగర్హసే || 5

పంచయజ్ఞైః గర్భాంధస్య శ్రౌతయజ్ఞే వ్యనధికారాత్ ||

6 వ అధ్యాయము

1. పాండురాజు మృగములతోను, సర్పములతోను, విండిన మహా రణ్యమునందు సంచరించుచు, ఒకానొకప్పుడు మైదున ధర్మము నందున్న ఒక లేళ్ళ జంటను చూచెను. ఆతడు అయిదు వాడి యైన బాణములతో ఆ జంటను గొట్టెను.
2. కిమ్మదుడను మహాశేషశాలియు, తపోధనుడగు, ఒక ఋషి పుత్రుడు మృగరూపమును, ధరించి, భార్యతో క్రిడించు చుండెను.
3. ఈ విధముగా పాండురాజుచే కొట్టబడినవాడై మృగరూపమును విడిచి స్వస్వరూపమును ధరించిన ఆకిమ్మదుడను ముని పుత్రుడు ఇట్లు పలికెను, ఓ రాజా! నీచే నేను హింసింపబడితిని గానవిన్ను శపించుచున్నాను,
4. నీవు కూడ ఇటువంటి అవస్థయందు మరణమును పొంగగలవు అనగా మైదున ధర్మమును పొందిన నీకు మరణము కలగును

పాండురాజు చెప్పుచున్నాడు,

5. క్షత్రియునకు ఋజు మార్గమునగాని, మాయోపాయముచే గాని, శత్రువులను వధించుట సహజమగుదర్మమై యున్నది. అట్లే మృగములను వేటాడుటయు, ధర్మమైయున్నది. స్వధర్మము నాచరించిన నన్నేల విందించుచున్నావు.

వంచమహా యజ్ఞములతో నవి అర్చము. జాత్యండుడగు ధృతరాష్ట్ర నకు శ్రోత యజ్ఞములయందు అధికారము లేక పోవుటచే ఇట్లర్థము చెప్పక లయ్యును.

కిందమ ఉపాచ

నాహం ఘ్నంతం మృగాన్ రాజన్ విగ్రహే చాత్మకారణాత్
కోహి విద్వాన్ మృగం హన్యా చ్చరంతం మైథునం వనే ॥ 6

ఏవముక్త్యా సుదుఃఖార్తో జీవితా తస్య వ్యముచ్యత ॥ 7

తత స్సభార్య శ్శీకార్తః పాండుః పరమదుర్మనాః
భీష్మాదికురువృద్ధానాం పృత్యం సర్వం తు భావ్యపితం ॥ 8

శ్రౌత్వాతు పృత్యం తే సర్వే దుఃఖతా ససంస్మర స్మరన్ ॥ 9

ధృతరాష్ట్రో నరశేషః పాండుమేవాన్వశోచత
స శయ్యాసనభోగేషు రతిం విందతి కర్షించిత్ ॥ 10

రాజపుత్రస్తు కౌరవ్యః పాండు ద్ములఫలాశనః
జగామ సహపత్నీభ్యాం హిమవంత మతీత్య చ ॥ 11

* శతశృంగే మహారాజః తాపసస్సమతప్యత

* ఖ్యా|| ప్రమోదూనాః పతనరే చాశ్వయుజ మాసే
శుక్లపంచమ్యాం పాండురాజ శృతశృంగ స్వత మాచసా

కిందముడు వల్కుచున్నాడు.

6. ఓ రాజా! నన్ను హింసించితివని మృగములను వేటాడుచున్న
నిన్ను నేను విందించుటలేదు. కాని విద్వాంసుడగునాడు అరణ్య
మున మైదునముచేయుచున్న లేడి వివేకతె సంహరించునా!

7. ఈ విధముగా కిందముడు పల్కి, దుఃఖితుడైన ఆ కిందముడు
ప్రాణములను విడచెను.

8. తరువాత భార్యలతో కూడిన పాండురాజు మిక్కిలి దుఃఖించి,
కలవరపాటు నొంది భీష్మాది కురువృద్ధులకు తన శాప పృత్తాం
తము నంతను కబురంపెను.

9. ఈ విధముగా వాకందరును పాండురాజు శాపవృత్తాంతమును
విని దానినే మాటిమాటికి స్మరించుచున్నవారై మిక్కిలి
దుఃఖించిరి.

10. నరశ్రేష్ఠుడగు ధృతరాష్ట్రుడు పాండురాజునే ఎల్లప్పుడు విచా
రించుచు భోజన, శయనాది సకల భోగములయందు ఏమియు
సుఖమును బడయజాల కుండెను.

11. రాజ పుత్రుడును, కౌవ శ్రేష్ఠుడును, నగు పాండురాజు భార్య
లతో గూడి హిమవంతమును దాటి శతశృంగ పర్వతమునకు
వెళ్ళెను.

12. ఈవిధముగా మహారాజగు పాండువు ఋషియై శతశృంగ పర్వత

వ్యా॥ ఆస్థానమిప్పుడు పాండుకేశ్వరమని చెప్పబడు చున్నది.

నమో హృత రుద్రాక్షరమున ఆశ్వయుజ శుక్ల పంచమి యందు

కుంతీ మాద్రీచ తం పాండు మనుస్మత్య వ్రతే స్థితాః ॥ 12

మువయ స్వపరే చైవం పుత్రవ త్పరిపాలితాః |
బ్రహ్మణం ద్రష్టుకామాస్తే సంప్రతస్తు ర్మహర్షయః || 13

పాండు రువాచ |

అప్రజస్య మహాభాగా న ద్వారం పరిచక్ష తే |
ప్రిత్యా ధృణా దనిర్ముక్త ఇదాసీమస్మి తాపనాః || 14

దేతి ద్యోత్యతే తదాది సంవత్సరాంతే ధర్మరాజజననం తతః
సంవత్సరం గతే భీమదుర్యోధనాదిజననం ఇతిస్మరణాత్ | ఇతః
పూర్వమేవ గాంధారి పర్షద్వయాత్మకం గర్భం ధృతసతీతి స్మర
ణాచ్ఛ ఇతి శం ||

తథాచ తదాది కలియుగారంభ కాలస్య సంవత్సరాది
129-5-26 దినాని సంతీతి జ్ఞాయతే.

ప్రజోత్పత్తివర్తే ఆశ్వయుజ శు||గి జ్యేష్ఠా నక్షత్రే
ధర్మరాజోత్పత్తిరితి ప్రమాణదర్శనాత్ | తదా క్రీస్తాః పూర్వం
ది|| 16-8-3131.

అతః శ్వేతవరాహకల్పే వైవస్వతమన్వంతరే 28
సంఖ్యాక యుగచతుష్టయేషు ద్వాపరయుగాంతే సం. 129-
6-26 దినేష్వవశిష్టేషు కలియుగారంభముయే ఇత్యర్థః ||

మన గొప్ప తపమాచరించెను, కుంతియు, మాద్రీయు, అతనిని అనుసరించి, వ్రతనియమము గలవారై యుండిరి.

13. ఆచ్యుటనున్న ఇతరులగు ఋషులను, పాండురాజును పుత్రునివలె సంరక్షించుచుండిరి, ఒకానొకప్పుడు ఆఋషీశ్వరులు బ్రహ్మను చూడ గోరినవారై బయలు దేరిరి.

పాండురాజు చెప్పుచున్నాడు.

14. ఓ మహానుభావులారా! సంతానములేని నాకు బ్రహ్మలోకమునకు వెళ్ళుటకు అవకాశము లేదని పెద్దలు చెప్పుచున్నారు, పితౄ జము నుండి ఇంతవరకు విముక్తుడను కాకపోతిని గదా!

రాజు శతశృంగ వర్వతమును జొందెనని తోచుచున్నది. అప్పటినుండి సంవత్సరాంతమున ధర్మరాజు జననము, తరువాత సంవత్సరాంతమున భీమ, దుర్యోధనాదుల యొక్క జననమని చెప్పబడినది.. ఇంతకు పూర్వమే గాంధారీ దేవి రెండుసంవత్సరములు భరించదగిన గర్భము భరించెనని చెప్పబడినది.

ఈ విధముగా అప్పటినుండి కలియుగారంభ కాలమునకు 129 సం॥ ౧ 5 మా॥ ౨ 28 దినములు వ్యవధానము కలదని తెలియ బడుచున్నది.

ప్రజోత్పత్తి నామ సంవత్సర ఆశ్వయుజ శుద్ధ పంచమి యందు జ్యేష్ఠానక్షత్రమునందు ధర్మరాజు యొక్క జనన మని ప్రమాణముందుటచే అప్పుడు క్రీస్తుకు పూర్వము 18-8-3131 సంవత్సరమున ధర్మరాజోత్పత్తి.

అందువలన శ్వేతవరాహకల్పమున 28వ ముహూయుగమునందు ద్వాపర యుగాంతమున 129 సం॥ ౧ 5 మా॥ ౨ 28 దినములు కలియుగారంభమునకు మిగిలి యుండగా ధర్మరాజోత్పత్తియని ఎఱుంగవలయును.

తదైవాస్మి స్మృతు తేత్రే కథం వై సంభవే త్ప్రజా 15

ఋషయః యః॥

అస్మివై తవ ధర్మాశ్చ నిద్మ దేవోపమం శుభం
తస్మిన్ దృష్టే ఫలే రాజన్ ప్రయత్నం కర్తు మర్హసి 16

వై శంపాయన ఉవాచ

సోఽబ్రహ్మ నిష్ఠజనే కుంతీ ధర్మపత్నీం యశస్వినీం
అపత్యోత్పాదనే యశ్చ మాపది త్వం సమర్థయ 17

పరిపాలయతోఽపి మే మహీం పరిపూర్తి ర్నతనూజదుర్గతేః
ప్రజయాహి మరుష్య ఇత్యసా ప్రభతే హి శ్రుతివర్గపద్ధతిః 18

* గాత్రం న కేవలం మశేషబుద్ధోపలాప్యం
గోత్రం చ తత్రభవతః కుముదైకబంధోః
ఆపాంశు వర్తత ఇతి స్ఫుటమవ్య మన్యే
యస్మాత్ప్రజాం న లభసే యదుపేరకన్యే 19

---

* వ్యా॥ భోజనంపూర్వ స్తబకే 42 శ్లోక వ్యాఖ్యా
గాత్రం కేవలం శరీర మేకమేవ ఆపాంశు త్పాంశు క్షేత్రం

15. నాకును మీతో బాటు బ్రహ్మలోకమునకు రాకోరిక కలదు అందు వలన నాభాత్యయందు ఎటు సంతానము కలుగును.

బుధులు పల్కుచున్నారు.

16. ఓరాజా! నీకు దేవతలతో సమానమగు పుత్రప్రదమగు సంతానము కలదు, అట్టి పుత్రము కలుగుటకు నీవు ప్రయత్నము చేయవలసినది.

వైశంపాయనుడు చెప్పుచున్నాడు.

17. ఆ పాండురాజా ధర్మపత్నియు, క్రిష్ణముగూ రుంతిరే ఏకాంతమున ఓ కుంతీ! ఈ అపశ్చయమున సంతానము కలుగుటయందు ఉపాయమును నీవు సమర్థించగలవు, అని పరకెను.

18. ఓ కుంతీ! నేను భూమిని పరిపాలించుచున్నను సంతానములేని దుర్గతిని పొందుటచే నాకు పూర్ణత్వము లేదు, శృతి సముదాయ మంతయు, సంతానము చేతనే మమస్యకు పరిపూర్ణుడగునని వొక్కి చెప్పుచున్నదిగదా!

19. ఓ కుంతీ! సమస్త వంశము మెచ్చదగిన నా శరీరము మాత్రమే అంతట తెల్లనైనది. (ఆపాండు) కాదు, మరేమిదీ అమమమృతపుడు పూజ్యుడును అగు ఆ చంద్రుని యొక్క పరిమళగూడ (ఆపాండు) పాండురాజ పర్యంతమే ఉండునని ఇప్పుడు ఎవ్వరైనదని తలచుచున్నాను. ఏమన నీవు సంతానమును కలుగులేదుగదా!

నామ్|| ధోజవంశ 1 న్నదికే 42 శ్లోక వ్యాఖ్య|| గౌతమ కేవలమైశ్వరీక మొక్కనీమే, ఆపమృతం పాండు = అంతట తెల్ల

* ఇమేవై బంధుదాయాదాః పట్నుతా ధర్మదర్శనే |
షడేవాఽబంధుదాయాదాః పుత్రాన్తాన్ శ్రుణుమే పృథే 20

స్వయంజాతః పుత్రశ్చ పరిక్రీతశ్చ య స్సుతః ||
పాసర్భవశ్చ కాసినః స్వైరిత్యాం యశ్చ జాయతే || 21

దత్తః క్రీతః కృత్రిమశ్చ హ్యుపగచ్ఛే తస్వయం చ యః ||
సహాధో జ్ఞాతిరేతాశ్చ హీనయోని ర్ధృతశ్చ యః || 22

వర్తత ఇతి మన్యే కింతు గోత్రం చంద్రవంశోపి ఆపాండు
సాండురాజ పర్యంతం వర్తత ఇతి అద్య స్ఫుటం మన్యే కుత
ఏతదత ఆహ “ యస్మాదితి ”

* వ్యాః- ధర్మదర్శనే ధర్మశాస్త్రే ఉక్తా ఇతి శేషః ||
బంధుదాయాదాః రిక్షహారాః అబంధుదాయాదాః తదన్యే ||

షడాద్యా నాహ స్వయంజాత ఇతి |

- 1) స్వయంజాతః || ఉపాయాః వోధుస్సకాశా జ్ఞాతః
- 2) ప్రణీతః తస్యామేవోత్తమానుగ్రహ జ్ఞాతః 3) పరిక్రీతః
రేతోమూర్ఖుడానేన తస్యామేవ జనితః 4) పాసర్భవః
పూర్వమన్యేనోధా పశ్చాదన్యేనతస్యా ద్వితీయతోజాతః |

20. ధర్మశాస్త్రమునందు బంధుదాయాదులగు ఆర్దురు పుత్రులు చెప్పబడిరి. అట్లే అబంధుదాయాదులగు ఆర్దురు పుత్రులు చెప్పబడిరి. ఓకుంతి! వారలను గూర్చిచెప్పుచున్నాను. వినుము.

21. 1) స్వయంజాతుడు 2) ప్రణీతుడు 3) పరిక్రీతుడు 4) పౌనశ్యపుడు 5) కాపీనుడు 6) స్వేచ్ఛా సంపాదితయందు బుట్టినవాడు. ఈ ఆర్దురును బంధుదాయాదులు.

22. 1) దత్తుడు 2) క్రితుడు 3) కృత్రిముడు 4) సహోధుడు 5) జ్ఞాతియొక్క రేతస్సుచే పుట్టినవాడు 6) తక్కువజాతి స్త్రీయందు పుట్టినదిగావాడు ఈ ఆర్దురును అబంధుదాయాదులు.

నే నదిగా, వర్తతే. ఇతి న మన్యే - ఉన్నదని తలచుట లేదు. కింతు. ఇక ఏమన. గో. తమ్ - చంద్రవంశమును. ఆపాండు. పాండు రాజు పర్యంతమే వర్తత ఇతి. ఉండునని, అదగ్గ స్ఫురించున్యే - ఇప్పుడు స్పష్టమైనదని తలచుచున్నాను. ఏలవన. దానికి కారణము ఉత్తర క్లోకమున యస్మాదితి పాదముచే చెప్పబడుచున్నది.

వాక్య ధర్మధర్మనే - అనగా ధర్మశాస్త్రమునందు చెప్పబడిరి. బంధుదాయాదులనగా తనలో భాగమును పంచుకొను వాని అర్థము. అబంధుదాయాదులనగా బంధుదాయాదులకంటె భిన్నమైనవారు.

మొదటి ఆర్దురను వరుసగా చెప్పుచున్నాడు. 1. స్వయంజాతః - తనచే వివాహమాడబడిన స్త్రీయందు తనచే స్వయముగా బుట్టిన బడినవాడు. 2. ప్రణీతుడనగా తనభార్యయందు ఉత్తముల యొక్కయు, దేవతలయొక్కయు అనుగ్రహమువలన బుట్టినవాడు. 3. పరిక్రీతుడనగా తన భార్యయందే ఇతరునకు రేతోమూల్యమును ఇచ్చి వానిచే బుట్టినదిగానైనవాడు. 4. పౌనశ్యపుడనగా మొదట ఒకనిచే వివాహమాడబడి మరల

ధర్మతో యద్వపి పూర్వస్య తేత్రజః తథాపి తస్యాపి పరిణేతి
 త్యత్తాత్మైకీయ ఏషాన్ కనీః బహు త్ప్రపగ్నః శ్రీః
 అస్యా యో జయశే ఫత్రస్య మే ఫత్రో భవ్యతీతి
 సవయః యో యో యో తే తస్యం జాతః (1) వైవేణ్య
 మపూర్ణాయామేన నీచాజ్ఞాతః కుండనామా॥ ఇతి॥

ఆర మడబంధుదాయాదాః 1) దత్తః-మాతాపితృ
 భాగం గమ్యతః 2) క్షీణః-ధనాదికం దత్వా గృహీతః 3)
 కృత్రిమః ఉక్తప్రకారాన్యకాభావేఽపి యః స్వయమేవోఽ
 పగచ్ఛేత్ 4) అహం తవ పుత్రోస్మి త్యుపేయాత్ 5) స
 త్కతీః 6) సహోధః యస్యమాతా గర్భవత్సేవోధా స
 చతః 7) జ్ఞాతిరేతాః వ్యవహిత భ్రాతాదేః పుత్రః
 పంచమః 8) శ్రీః శ్రావ్యణామేక జాతానాం యద్యేకః పుత్ర
 వానభవతి 9) తే తేన పుత్రేణ పుత్రిణో మనురబ్రవీత్ ॥
 ఇతి స్కందే ॥ సాక్షాద్భాష్యపుత్రస్య జౌరసత్వావిశే
 షాత్ 6) హీనయోనౌ భృతః ఉత్పదితః॥

ప్రణీతౌ విశేష బాహు॥ ఉత్తమాదితి॥ శ్రేష్ఠం పితృః

అమె ఇతరుని వివాహమాడినచో రెండవ భర్తచే పుట్టించ బడినవాడు, రెండవ వానికి పౌనర్భవపుత్రుడగును, ఈతడుధర్మశాస్త్రము ననుసరించి మొదటి వాని తేత్రజాడగును, కాని రెండవవాడును, ఈమెను పరిణయ మాడిన వాడగుటచే రెండవవానికి గూడ జెంగిల వాడగును, 5. కానీసః - అనగా వివాహమునకు పూర్వమందే శ్లో॥ ఈమెయందు ఎవడుబుట్టునో వాడు నాకును పుత్రుడు కాగలడు. అని నిర్ణయించుకొని ఏకస్యక ఇతరు నకు దానము చేయబడునో అమె యందు బుట్టినవాడు. 6. స్వైరీణీ జాతుడు - వివాహమాడిన స్త్రీ స్వేచ్ఛాప్రవృత్తికల దగుచో అమెయందు నీచుని వలన బుట్టినవాడు. వీనికే కుండుదనియు పేరు కలదు.

ఇక ఆబంధు దాయాదులగు ఆర్దురను గూర్చి చెప్పుచున్నాడు.

1. దత్తః - తల్లి దండ్రులచే ఇతరులకు పుత్రుడుగా నొసంగ బడిన వాడు. 2. క్రీతః - ధనాధికమునిచ్చి కొనిబడినవాడు 3. కృత్రిమః - అనగా పూర్వము చెప్పబడిన ఎనిమిది విధముల బంధుత్వము లేకపోయి నప్పటికి నేను నీపుత్రుడను అని చెప్పమ ఎవడు స్వస్వముగా తన వద్దకు వచ్చునో వాడు మూడవరకము పుత్రుడు. 4. సహోధః - వని యొక్క తల్లి గర్భవతిగా మండగా వివాహ మాడెనో అమెను బుట్టిన వాడు. 5. జ్ఞాతిరేతాః - వేలువిడిచిన సోదరునియొక్క పుత్రుడు ఇందు సాజెత్ సోదరుని యొక్క పుత్రుడు చేరడు, ఏనన సాజెత్ సోద రులలో ఏఒకడు పుత్రవంతుడైనను ఆపుత్రునిచే సాజెత్ సోదరు లంద రును, పుత్రవంతు లగుదురు. అని మనువు చెప్పుటచే వాడు సాజెత్ పుత్రుడును, ఔరసునితో నమానుడును అగుటచే జ్ఞాతి రేకస్సుడుకాడు. 6) హీనజాతి స్త్రీయందు పుట్టించబడిన వాడు.

ఇందు రెండవవాడగు ప్రణీతుని విషయమున గల విశేషమును చెప్పుచున్నాడు, తండ్రియొక్క కులముకంటెను, ఎవడు ఉత్తమ కుల

పూర్వం పూర్వతమాభావే మత్స్యా లిప్సతి వై సుతం |
ఉత్తమాత్ దేవరాత్ పుంసః కాఁక్షంతే పుత్రమాపది || 23

అపత్న్యం ధర్మఫలదం శ్రేష్ఠం విందతి మానవాః |
అత్మశుక్రాదపి పృథే మను సాన్వయంభవోఽబ్రవీత్ || 24

శృణు క్షంతి కథా మేతాం శరదండాయనం ప్రతి |
సావీరపత్నీ గురుణా నియుక్తా పుత్రజన్మని || 25

వరయిత్వాద్విజం సిద్ధం హుత్వా పుంసవనేఽనలం |
తత్ర శ్రీన్ జనయామాస దుష్టయాదీ స్మహారథాన్ || 26

॥ కుంతువాచ ॥

నహ్యహం మనసా హ్యన్యం గచ్ఛేయం త్వదృతే నరం || 27

వ్యుషితాశ్వో యథా పూర్వం స్వశవాత్ తత్రపుంగవాన్ |
శ్రీన్ సాల్యాం శ్చతురో మద్రాన్ స్వభార్యాయై ప్రదత్తవాన్ ||

కులాదపి యః ప్రశస్యతమో భవతి తజ్జం శ్రేష్ఠ మపత్యమితి
సామానాధికరణ్య శ్రేష్ఠా దనన్యత్వా దపత్యస్య ||

23. ఓ కుంతీ! సంతానము లేనప్పుడు పీఠంలో హృదయ హర్షము
(అనగా 12 వ వాని కంటే, 11వవాడు. వానికంటే 10 వవాడు)
శ్రేష్ఠుని తలచి అటువంటి కుమారుని పొందవలెనని కోర
వలెను. ఉత్తముని నుండి కాని మరది నుండి కాని, అపత్రు
నందు పురుషులు పుత్రుని పొందగోరచున్నారు.
24. ఓ కుంతీ! ధర్మఫలము నొనంగునట్టి శ్రేష్ఠమగు సంతానమును
మనుష్యులు తన కుక్రము నుండిగాని, శ్రేష్ఠులగు వారియొక్క
కుక్రము నుండిగాని, పొందదగునని స్వాయంభువ మనువువలె తెను.
25. ఓ కుంతీ! శరదంధాయన మహర్షిని గూర్చిన కథను చెప్పు
చున్నాను. వినుము. పౌషీర రాజ భార్య గురువుచే పుత్రోత్పత్తి
యందు వియోగింపబడినది.
26. అమె పుత్రుడు కలుగగలందులకు అగ్నిలో హోమము చేసి ఒకా
నొక సిద్ధుడగు బ్రాహ్మణునిపొంది దుష్టముడు మొదలుగాగల
ముగ్గురు మహాకరులగు పుత్రులకు బడసినది.

కుంతి చెప్పుచున్నది,

27. ఓరాజా! నేను మనస్సుతోడను ఏకంటే ఇతరుని పొందగోరను.
28. హృదయ హర్షము పృథివీతాత్వుడు అనువాడు తన శవమునుండియే ముగ్గురు
క్షత్రపుంగవులగుసాంబులను, నలుగురు మద్రులను తన భార్యకు
అనుగ్రహించెను.

జాదో వాని నుండియు, దేవతల నుండియు, బుట్టినవాడు శ్రేష్ఠమగు
సంతానమగుటచే, శ్రేష్ఠునిచే బుట్టినవాడు శ్రేష్ఠుడగునని సామానాధి
కరణ్యము చెప్పబడినది; ఇదంతయు హృదయముగ విషయము,

తథా త్వమపి మయ్యేవం మనసా భరతవర్షభా
సక్తో జనయితుం పుత్రాం స్తపోయోగబలాన్వితః॥

29

పాండురువాచ॥

మర్యాదేయం కృతా తేన ధర్మాన్యై వై శ్వేతకేతునా
సౌదాసేన చ రంభోరు నియుక్తా పుత్రజన్మని
మద మంత్రీ జగామర్షిం వసిష్ఠమితి న శ్రుతం
అస్మాక మపి తే జన్మ విదితం కమలేక్షణే॥

30-31

మమైత ద్ద్యచనా ధర్మ్యం కర్తు మర్హస్యనిందితే॥

32

॥ కుంత్యువాచ ॥

దుర్వాససా మయాదత్తం మంత్రం బాల్యే సుపుత్రదం ।
ఆవాహయామి కం దేవ బ్రూహి సత్యవతాం వర॥

33

పాండురువాచ॥

ధర్మ మావాహాయ శుభే సహి లోకేషు పుణ్యభావే ॥

34

సంపత్సరథృతే గర్భే గాంధార్యా జనమేజయ
అహ్వయామాస వై కుంతీ గర్భాభిధే ధర్మ మచ్యుతం ।

35

ఆజగామ తతో దేవో ధర్మో మంత్రబలాత్తతః
తేభే పుత్రం వరాహో హి శర్వప్రాణభృతాం హితం ।

36

29. అట్లే నీవును నీయొక్క తపోయోగ బలములచే మనస్సు చేతనే పుత్రులను బట్టించ నమర్దదవు.

పాండురాజు చెప్పుచున్నాడు.

30 31. పూర్వము శ్వేతకేతువను మహర్షిచే ధర్మయుక్తమగు ఒకానొక కట్టుబాటుచేయబడినది, సాదాశుభమువానిచే సంతానోత్పత్తికారకై వియోగింప బడినదై మదయంతి యనునామె వసిష్ఠమహర్షిని పొందెనని మనకు తెలియుచున్నది. ఓ కుంతీ! మాయొక్క జన్మవిషయముగూడ నీవెరిగినదే కదా.

32. పూజ్యరాంబగు నో కుంతీ! ధర్మయుక్తమైన నావాక్యమును నీవు తప్పక చేయవలసి యున్నది.

కుంతి చెప్పుచున్నది.

33. ఓరాజా! పూర్వము నాబాల్యమున నాకు పుత్రప్రసవమగు ఒకానొక మంత్రము దూర్వారునిచే ఈయ బడినది. అనుంత్రముచే ఏదేవుని ఆహ్వానించ మండురో చెప్పుడు.

పాండురాజు చెప్పుచున్నాడు.

34. ఓకుంతీ! యమధర్మరాజును ఆహ్వానము చేయుము, అతడు సర్వ లోకములయందును పుణ్యమంతుడు.

35. గాంధారి గర్భారణము చేసిన ఒకసంవత్సరము తరువాత కుంతీచే వి యమధర్మరాజును ఆహ్వానించినది,

36. అంతట యమధర్మరాజు ఆమంత్రబలముచే అమృతద్రవ్య వద్యును, అమృతము ఆతనివలన సర్వప్రాణులకు హితుడగు పుత్రునిపొందెను

* ఇంద్రదే చంద్రసమాయుక్తే ముహూర్తే భిజితే వృషే
దివా మధ్యగతే సూర్యే తిథౌ పూర్ణేతి పూజితే
సమృద్ధయశిసం కుంతీ సుమావప్రవరం సుతం ॥

37

* వ్యా॥ ఇంద్రదే - జ్యేష్ఠాంత్రతే - అభిజితే - దివ
సర్య అష్టమే ముహూర్తే దివా శుక్లపక్షే మధ్యగతే తులా
యనగతే తిథౌ - పూర్ణే - పూర్ణాయాం పంచమ్యాం అయం
యోగః ప్రాయేణాశ్విని శుక్ల పంచమ్యాం భవతి తదైవ
ధర్మరాజస్య జన్మేత్యర్థః ॥

అష్టావింశతితమే ద్వాపరే తురీయభాగే అష్టావిం
శాధికేషు శతపక్షేషు మాసపంచక 26 దివసే వ్యవశిష్టేషు
తదానీం పర్తిమాన ప్రజోత్పత్తి సంస్కరాశ్విని శుక్లపం
చమ్యాం జ్యేష్ఠాంత్రతే ధనుర్మాసే యుధిష్ఠిరస్య జననం॥
భారతే॥ ఆదిపర్వతే॥ 2 అ॥ శ్లో॥ యుధిష్ఠిరో ధర్మమయో
మహాదుమః స్కందోఽర్జునో భీమసేనోస్య శాఖాః మాద్రీ
సుతౌ పుష్పఫలే సమృద్ధే మూలం కృష్ణో బ్రహ్మచర్యాహ్లా
దాశ్చ॥ శ్లో॥ సర్వో విపత్తి యుధిష్ఠిరక్షతే పాపం ప్రణ
శ్యతి వృకోదు క్షీణేన శత్రు ర్వివశ్యతి ధనుంజయక్షితేన
మాద్రీసుతౌ కథయతాం న భవంతి రోగాః॥ ధర్మ రాజ
జననం క్రీస్తాః పూర్వం ది 16-8-3130 ఇతి ॥

శ్లో॥ శంఖాంశజో ధర్మజన్మ గదాంశో మారుతి
స్త్రీభా చక్రాంశజోద్ధనుః స్పర్శత్యధాంశో నకుల స్స్వయం

*37. ఇందుడు చంద్రునితో గూడ కొని యన్న 8 వ అభిజిత్తుహార
మున పగటియందు సూర్యుడు మధ్యగతుడై యుండగా మిక్కిలి
పవిత్రమైన సంపూర్ణ తిథియందు గొప్ప యశశ్శాలియు శ్రేష్ఠు
డునగు కుమారుని కుంతి కనెను.

*వ్యా॥ ఇందుడు జ్యేష్ఠానక్షత్రమునందండగా అభిజిత్తుహార
మున పగటియందు శుక్లవక్ష మధ్యయందు సూర్యుడు తులాయనము
నందుండగా సంపూర్ణమైన తిథియందు. తరుచుగా ఆశ్వయుజ శుద్ధపంచమి
యందు ఈ యోగము సంభవించును. అప్పుడే ధర్మరాజు యొక్క
జననమని ఎరుంగునది.

28 వ ద్వాపర యుగమునందు చివరి భాగమున 128 సం॥ల
6 మా॥ల 29 రోజులు మిగిలియుండగా అప్పటి ప్రజోత్పత్తి నామ సంవ
త్సర ఆశ్వయుజ శుద్ధ పంచమి యందు జ్యేష్ఠా నక్షత్రమందు థనుల్లగ్న
మందు మధ్యాహ్న కాలమున ధర్మరాజు జననము. భారతము ఆదిపర్వ
యందు 2 వ అధ్యాయమున శ్లో॥ ధర్మరాజు గొప్ప ధర్మమయమైన
వృక్షము. ఆ వృక్షమునకు అర్జునుడు బోదెవంటివాడు. భీమసేనుడు
కొమ్మలు. నకుల సహదేవులు సమృద్ధిగల ఫలపుష్పముల వంటి వారు,
దానికి వేరు శ్రీకృష్ణుడును. వేదమున్నూ, బ్రాహ్మణులున్నూ. శ్లో॥
ధర్మరాజును కీర్తించుటచే, ధర్మము వృద్ధి నొందు చున్నది. వృకో
దరుని పొగడుటచే పాపము నశించుచున్నది. ధనంజయుని కీర్తించు
టచే శత్రునాశన మగును. నకుల సహదేవులను కీర్తించువారలకు రోగ
ములు సంభవించవు. ధర్మరాజు యొక్క జననము. శ్రీ॥ హ॥
16-8-3130 ఆని ఎరుంగవలయును.

శ్లో॥ ధర్మరాజు శంఖము యొక్క అంశచేత పుట్టినవాడు. గద
యొక్క అంశచే భీముడు పుట్టెను. చక్రాంశచే అర్జునుడు, శ్వా

శర్కారం స్వచ్ఛం వాక్యం శ్రీమహాభరతం సంచనాయకాః

అథ విష్ణోః సంచాయధస్తోత్ర ముచ్యతే ॥

1) శంఖం - ధర్మం :

శ్లో॥ విష్ణో ర్ముఖోత్తానిల పూరితస్య యస్య ధ్వనిర్దానవ
దర్పహంతా తం సంచజన్యం శశికోటిశుభ్రం శంఖం సదా
హం శరణం ప్రపద్యే ॥

2) గదా కామోదకీ-భీమసేనః ॥

శ్లో॥ హిరణ్మయీం మేరుసమానసారాం కామోదకీం
వైత్సానాయక హంత్రీం : వైకుంఠ నామాగ్రకరాభిమృష్టాం
గదాం సదాహం శరణం ప్రద్యే ॥

3) చక్రం - అర్జునః ॥

శ్లో॥ స్ఫురత్సుగ్రాహర శిఖాతితీవ్రం సువర్ణసం భాస్కర
కోటిత్యుమ్ సురద్విషాం ప్రాణవినాశి విష్ణో శ్చక్రం సదాహం
శరణం ప్రపద్యే ॥

4) ఖడ్గం - (నందకం) - నకులః -

శ్లో॥ రక్షోసురాణాం కఠినోగ్రకంఠ చ్ఛేదత్యుర శ్శోణిత
దిగ్గధారాం తం నందకం నామ హరేః ప్రదీప్తం ఖడ్గం
సదాహం శరణం ప్రపద్యే ॥

శచే నకులుడును, శార్ఙ్గశచే సహదేవుడును, జుట్టిరి. ఈవిధముగా శ్రీహరి యొక్క అయిదు అయుధములు, పంచపాండవులుగ అవతరించినవి.

విష్ణువు యొక్క పంచాయుధ స్తోత్రము చెప్పబడుచున్నది.

1) శంఖం = ధర్మము

శ్లో॥ విష్ణువు యొక్క ముఖముమండి వెలువడిన వాయువుచే, పూరింపబడినట్టియు, దేవియొక్క ధ్వని రాక్షసుల దర్శనమును హరించునో, అట్టి కోటిచంద్రులవలె, పరిశుద్ధమైన పాంచజన్యమును శంఖమును నేనెల్లప్పుడును, శరణు పొందుచున్నాను.

2) గదా = కౌమోదకి — భీమసేనుడు

బంగారు విశారమైనదియు, మేరువర్వతముతో సమానమైన జిగివి కలదియు, రాక్షస కులమును సంహరించుటలో ప్రధానమైనదియు, శ్రీహరియొక్క కరాగ్రముచే స్పృశించబడిన కౌమోదకి యను గదను నే నెల్లప్పుడూ శరణు పొందుచున్నాను.

3) చక్రం = అర్జునుడు

ప్రకాశించుచున్న పేయి అంచులతో మిక్కిలి వాడి యైనదియు, కోటి సూర్యులతో సమానమైనదియు రాక్షసుల ప్రాణములను తీయునట్టి శ్రీహరియొక్క సుదర్శనమును పేరుగల చక్రమును నే నెల్లప్పుడు శరణు పొందుచున్నాను.

4) ఖడ్గం = నందకము — నకులుడు

రాక్షసుల యొక్కయు, అసురుల యొక్కయు, కఠినమైన శరీరమును చేదించుటచే వారి రక్తముచే పూయబడిన అంచులుగల కాంతి వంతమైన శ్రీహరియొక్క నందకమును ఖడ్గమును నేనెప్పుడునూ శరణు పొందుచున్నాను.

జాతమాత్రే సుతే తస్మిన్ వాగవా చాశరీణీ |
ఏవ ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠో భవిష్యతి సరోత్తమః || 38

విక్రాంత సత్వవాక్తృవ రాజా పృథ్వ్యం భవిష్యతి ||
యథిషిర ఇతి భ్యాతః పాంచోః ప్రథమజ సుసతః || 39

ధార్మికం తం సుతం లభ్యా పాండు స్సాం పున రబ్రవీత్ |
ప్రాహుః కుత్రబలం జ్యేష్ఠం బలజ్యేష్ఠం సుతం వృణు || 40

తత స్తథోక్తా భర్తాశ్చ వాయుమేసాజహవహా |
తత స్తా మాగతో వాయు ర్భృగాయాథో మహాబలః || 41

5) శార్జం ధనస్సు) సహదేవః -

శ్లో॥ యజ్ఞ్యానినాచశ్రవణా త్సరాణాం చేతాన్సి నిర్ముక్త
భయాని సద్యః భవంతి దైత్యా శనిబాణ వర్షైః శార్జం
సదాహం శరణం ప్రపద్యే ||

శ్లో॥ ఇమం హరేః పంచ మహాయుధానాంస్తవం
పరేద్యోచుదివం ప్రభాతే సమస్తదుఃఖాని భయాని సద్యః
పాపాని నశ్యంతి సుఖాని సంతి! ఇతి ||

38. ఆ పుత్రుడు పుట్టగానే అశరీరవాక్కు విట్లు పర్కినది. ఈతడు ధర్మాత్ములలో శ్రేష్ఠుడును, నడులలో శ్రేష్ఠుడును కాగలడు. అని
39. మరియు ఈతడు మిక్కిలి వరాక్రమ శాలియు, సత్యవాక్కు గలవాడును, భూమికి ప్రభువును. కాగలడు ఈ పాండు ప్రథమ పుత్రుడు. యధిష్ఠుడుడను పేరుతో ప్రసిద్ధుడు కాగలడు. అని అశరీరవాక్కు పలికినది.
40. పాండురాజు ఈవిధముగా ధార్మికుడగు భుమాదుని పొంది మరల కుంతిలో విట్లు పలికెను. ధర్మబలముకంటె దేహబలము శ్రేష్ఠ మైనదని దానిమీదనే శక్తియుల బలము ఆశ్రయపడి యున్నదని చెప్పలు నుడివెడరు. కాన బలాధికుడగు పుత్రుని పొందుమా!
41. తరువాత భర్తచే ఈ విధముగా కోరబడిన కుంతిదేవి వాయుదేవుని ఆహ్వానించెను. మహాబలుడగు వాయుదేవుడు మృగమును ఎక్కి ఆమెను గూర్చి వచ్చెను.

5) శార్ఙ్గం = ధనుస్సు — సహదేవుడు

దేవియొక్క నారివ్యని వివి దేవతల మనస్సులు వెంటనే భయము లేవి వగుచున్నవో ఏది తన బాధవర్షములచే రాక్షసులనుకూల్చుచున్నదో అట్టి శ్రీహరియొక్క శార్ఙ్గమును ధనుస్సును నేను కరణు పొందుచున్నాను.

శ్లో॥ ఈ హరియొక్క పంచాయుధ స్తవమును ప్రతిదినము ప్రాతఃకాలమున ఎవడు పఠితురో వారియొక్క సమస్త దుఃఖములు తరుములు వెంటనే నశించుచున్నవి. వారికి శుభములుకలుగును.

తస్మా జ్జ్ఞే మహాబాహు ర్భీమో భీమపరాక్రమః।

* మఘే చంద్రమసా యుక్తే సింహే చాభ్యుదితే గురౌ
దివా మధ్యగతే సూర్యే తిథౌ పుణ్యే త్రయోదశే
ప్రిత్యేముహూర్తే సా కుంతీ సుఖవే భీమ మచ్యుతం 42

తమవ్యతిబలం జాతం వాగువా చాశరీరీణీ॥

48

సర్వేషాం బలినాం శ్రేష్ఠో జాతోఽయమితి భారత॥

44

ఇదమత్యద్భుతం చాసీ జ్ఞాతమాత్రే వృకోదరే।

యదంకా త్పతితో మాతుః శిలాం గాత్రై ర్యవచూర్ణయత్ 45

* వ్యాః - మఘానక్షత్రగతే చంద్రే సింహే గురౌ
తులాయాం రవౌ స్థితే పుణ్యే తిథౌ ప్రిత్యే ముహూర్తే
దివసస్య త్రయోదశే భాగే అపరాహ్ణే కుంతీ భీమ సుఖవే
ఇతి॥ తథా చ తులాయాం సూర్యే వర్తమానే చాశ్వయుజ
మానా భవేత్ ॥ తవాశ్వినశుక్ల పూర్ణిమాయా మశ్వినీ
నక్షత్ర మాయాతి తదుపరి మఘాభిధం దశమనక్షత్రం భవతి
తదాచ తదాక్రీస్తాః పూర్వం ది॥ 27-6-8128 ఇతి 1) భుర్యో
ధన 2) కీచక 3) బక 4) హిడింబ 5) జరాసంధ 6) కిమ్బీ
రాదయ స్తద్వైవ జాతాః ॥ ఇతి॥

42. వాయుదేవుని నుండి ఆజానుబాహువుయు, భయంకరమైన వరా
క్రమము కలవాడునగు భీముడు పట్టెను మహానక్షత్రము చంద్రు
నితో కూడి యుండగా సింహమునందు గురువు ఉదయించగా
పగటియొక్క మధ్యయందు సూర్యుడుండగా పుణ్యమగు తిథి
యందు పితృదేవతాకమైన వదనూదవ ముహూర్తమున భీమ
సేనుని కుంతీదేవి కనెను.

43. ఈ విధముగా పుట్టిన మహాబలుడగు భీముని గూర్చి అశరీర
వాక్కు లెల్లు పలికినది.

44. ఓ జనమేజయా! బలశాలిలందరిలో ఈతడు చాల శ్రేష్ఠ
మైనవాడు.

45. ఆతడు పుట్టినవెంటనే ఒకానొక అత్యద్భుతమగు విషయము సంభ
వించినది. అదేదన తల్లియొక్క ఒడినుండి క్రిందపడిన పిల్లవాడు
తన శరీర కాయముచే క్రిందనున్న రాళ్ళనుకూడ పొడి పొడి
చేసెను.

వాక్యము చంద్రుడు మహానక్షత్ర ముందుండగా బృహస్పతి సింహ
రాశియందుండగా సూర్యుడు తులారాశియందుండగా పుణ్యమైన తిథి
యందు పితృదేవతాకమైన ముహూర్తముందు అనగా పగటియొక్క
13 వ భాగమైన అపరాహ్ణమునందు భీముని కుంతి కనెను. అని కలదు.
తులారాశియందు సూర్యుడుండగా ఆశ్వయుజమాసమగును. అప్పుడు
ఆశ్వయుజ శుక్ల పూర్ణిమందు అశ్విని నక్షత్రము వచ్చుచున్నది. అశ్విని
నక్షత్రము తరువాత మహానక్షత్రము పదియవది, అంగీకర సంవత్స
రమున ఆశ్వయుజ కృష్ణ నవమి యందు భీమసేనుని జననము, అప్పుడు
క్రీ. పూ. 27-8-3128 అని తెలియుచున్నది. అనుహితముననే
1) దుర్యోధనుడు, 2) కీరకుడు 3) బహుడు 4) హిమింబురుడు
5) జూరండుడు, 6) కిష్కిరుడు మొదలగు వారు పుట్టినది కలదు.

తాం శిలాం చూర్ణితాం దృష్ట్వా పాండుః విస్మయ మాగతః 46

శ్రుత్వా కుంతీసుతం జాతం బాలార్కసమతేజసం |
స్వాదరం ఘాతయామాస గాంధారీ దుఃఖమూర్ఛితా || 47

* తతో జ్ఞప్తే మాంసపేశీ లోహస్థీలేవ సంహతా ||
అథ వైస్వాసాయనో జ్ఞాత్వా త్వరితం సముపాగమత్ || 48

తతోబ్రవీత్ త్సౌబలేయీం కిమిదం తే చిక్కిరతం || 49

గాంధారువచ

జ్యేష్ఠం కుంతీసుతం జాతం శ్రుత్వా రవిసమప్రభం |
దుఃఖేన పరమేదేద ముదం ఘాతితం మయా || 50

శంకితం కిల పుత్రాణాం విత్తీర్ణం మే త్వయా పురా |
ఇయం చ మే మాంసపేశీ జాతా పుత్రశతాయ వై || 51

వ్యాసఉవాచ ||

ఏవ మేత త్సౌబలేయీ వై త్వజ్జాతన్యథా భవేత్ |
ఘృతపూర్ణం కుండశతం క్షీప్రమేవ విధియతాం || 52

లోహస్థీలేవ లోహమయ ఘృతికాకణసంఘాతవత్
స్థీరా సంహతా మాంసపేశ్యా మిళితా ఇత్యర్థః ||

46. ఈ విధముగా పొడి చేయబడిన శిలనుచూచి పాండురాజు మిక్కిలి ఆశ్చర్యమును బొందెను.

47. ఈవిధముగా బాల సూర్యునితో సమానమగు పిల్లవానిని కుంతి కనిన విషయమును విని గాంధారీదేవి, దుఃఖముచే మూర్ఛిల్లినదై తన పొట్టను బాదుకొనెను,

48. తరువాత లోహపు ముద్దవలె గట్టిదగు ఒకానొక మాంసపిండము ఆమెకు పుట్టెను. తరువాత వ్యాసుడు ఈ విషయము నెరింగి అతి వేగమున నచ్చటికి ఏతెంచెను.

49. ఆ విధముగా వచ్చిన వ్యాసుడు గాంధారిని గూర్చి ఇదేమి పని నీ అభిప్రాయమేమి అని పలికెను.

గాంధారీదేవి చెప్పుచున్నది.

50. జ్యేష్ఠుడగు సూర్యునితో సమానమగు కాంతిగల కుంతీసుతుడు పుట్టినారని విని భరింపరాని దుఃఖముతో నాచే నాగర్భము విచ్చి న్నముచేయబడినది.

51. మీరు నాకు మార్గరు పుత్రులను వరముగా నొసంగితిరి. ఆవరము శంకించ దగినదైనది. మీరొసంగిన సూర్యుడు పుత్రులకు బదులు నాకీ మాంసపుముద్ద పుట్టినది.

వ్యాసుడు చెప్పుచున్నాడు.

52. ఓ గాంధారీ! నావరమెప్పుడును వ్యర్థము కానేరదు. నూరు నేతి కుండలను వెంటనే ఏర్పాటు చేయము.

న్యా॥ "లోహ స్థీదేవి" లోహమయమగు గుళ్ళయొక్క సముదాయమువలె గట్టిదగు మాంసపు ముద్దయందు కూడుకొని ఉన్నవారు అని అర్థము

సుగుప్తేషు చ దేశేషు రక్షాచైవ విధీయతాం |
శతాభిరద్భి రష్ట్రీలా మిమం చ పరిషించయ ||

53

ఇత్యుక్త్వా భగవా న్వాస సత్తైవాంతరథీయత |
జ్ఞజ్ఞే క్రమేణ చైతేన తేషాం దుర్యోధనో నృపః ||

54

స జాతమాత్ర ఏవాథ కృతరాష్ట్రీసుతో నృప |
రాసభారావసన్మశం రురావ చ ననాదచ ||

55

తం ఖరా స్రత్యభాషంత గృధ్రగోమాయు వాయసాః |
వాలాశ్చ సప్తపుశ్చాసి దిగ్దాహశ్చా భవత్తదా ||

56

తతస్తు భీతవద్రాజా కృతరాష్ట్రోఽబ్రవీదిదం |
సమూచయ బహూ నివ్రాన్ భీష్మం విదురమేవ చ |
అన్యాంశ్చ సుహృదో రాజన్ కురూన్ సర్వాం స్తథైవచ 57

కృతరాష్ట్రీఉవాచ ||

యథిష్ఠిరో రాజపుత్రో జ్యేష్ఠో నః కులవర్ధనః |
ప్రాప్త స్వగుణతో రాజ్యం న తస్మిన్ వాచ్యమస్మిన్ || 58

* అయం త్వనంతర స్తస్మా దపిరాజా భవిష్యతి |
ఏతద్ధి బ్రూత మే తథ్యం యదత్ర భవితా ధ్రువం || 59

*వ్యాః- భవిష్యతి కిం ఇతి కాకుః || అనంతరత్వా

53. మంచి సంరక్షణగల ప్రదేశములయందు వాటిని ఉంచి రక్షించ వలసినది. ఈ మాంస ఖండమును నూరు ముక్కలు గావించి వాటిలో పడవేయుము.

54. ఈ విధముగా భగవంతుడగు వ్యాసుడు పనికి అచ్చటనే అంతర్ధాన మాయెను. క్రమముగా ఆ కుండలనుండి దుర్యోధనుడు మొదట పుట్టెను.

55. పుట్టిన వెంటనే ఆ దుర్యోధనుడు గాడిదవలె ఓంఘ్రుపెట్టుచు, సృత్యము చేసెను.

56. వానిని గూర్చి గాడిదలు తిరిగిఓంఘ్రు పెట్టినవి, గద్దలు, నక్కలు కాకులు కూసినవి, వాయువులు విపరీతముగా వీచినవి. దిక్కులు వేదిగల వాయెను.

57. అంతట దృతరాష్ట్రుడు భయమునొందినవాడై చాలమంది బ్రాహ్మణులను, భీష్ముని, విదురుని, మరియు స్నేహితులను కులవంశీయులందఱను తీసుకొని రావలసినదని ఆజ్ఞాపించెను.

దృతరాష్ట్రుడు చెప్పచున్నాడు

58. రాజకుమారుడగు యుధిష్ఠిరుడు పెద్దవాడు. మన కులమును వృద్ధి పొందించువాడు. ఆతడు తన ఉత్తమ గుణములచే రాజ్యమును పొందినాడు. వాని విషయమున మనకేమియును ఎన్నదగినదిలేదు.

59. ఈ దుర్యోధనుడు ధర్మరాజు తరువాత పుట్టిన వాడగుటచే ఎట్లు రాజు కాగలడు మీరీ విషయమున ఇచ్చట కొడగిన దేదోవిశ్చయముగా యథార్థము నాతో చెప్పుడు.

వ్యా॥ "భవిష్యతి కిం" అని అనునది కాకు స్వరము, అనగా

వాక్యైతస్య నిధనే దిక్షు సర్వాసు భారత।

క్రవ్యాదాః ప్రాణదన్ ఘోరాః శివాశ్చశివశంసినః॥ 60

లఘ్విత్వా నిమిత్తాని తాని ఘోరాణి సర్వశః।

తేఽబ్రువన్ బ్రాహ్మణా రాజన్ విదురశ్చ మహామతిః॥ 61

యదేమాని నిమిత్తాని ఘోరాణి మనుజాభిష।

ఉద్ధితాని సుతే జ్యేష్ఠే తాని తే పురుషర్షభ।

వ్యక్తం కులాంతకరణో భవితైష సుత స్త్వ॥ 62

త్యజై న మేకం శాంతిం చేత్కులస్యేచ్ఛసి భారత।

త్యజేదేకం కులస్యాధే గ్రామస్యాధే కులం త్యజేత్।

గ్రామం జనపదస్యాధే హ్యత్మాధే పృథివీం త్యజేత్॥ 63-64

స తథా విదురేణోక్త స్తైశ్చ సర్వై ద్విజోత్తమైః।

స చకార తథా రాజా పుత్రస్నేహసమన్వితః॥ 65

దేవ రాజా స భవిష్యతిత్యర్థః॥ శ్లో॥ దుర్యోధనో మన్యు
మయో మహాద్రుమః స్కంధశ్చ కర్ణ శ్శకుని స్తస్య శాఖాః
దుశ్శాసనః ఫలపుష్పే సమృద్ధే మూలం రాజా భృతరాష్ట్రో
ఽమనీషీ॥

60. ధృతరాష్ట్రుడు ఇట్లు వలికి చాలించగా అన్నిదిక్కుల యందు నక్కలు కూసినవి. గుంట నక్కలును, ఘోరముగా అమంగళము సూచించుచు అరచినవి.

61. ఈ ఘోరములైన శకునములను అంతటా చూచి బ్రాహ్మణులును, గొప్ప బుద్ధిశాలియుగు విదురుడును ఇట్లు వలికిరి.

62. ఓ రాజా! నీ జ్యేష్ఠ కుమారుడు పుట్టగా ఈ ఘోరములైన శకునములు కలుగుటచే నీ కుమారుడగు ఈతడు తప్పక కులమునంతను నశింప జేయువాడు కాగలడు.

63 64 ఓ రాజా! కులమునకు శాంతిని నీవు కోరుచో నీపితని నొక్కని విడిచి పుచ్చుము. ఒకని వలన కులమునకు హాని సంభవించుచో, ఆ ఒక్కని విడిచి పెట్టవలయును. ఒక కులమువలన గ్రామమునకు హానిసంభవించుచో ఆ గ్రామమును విడిచి పెట్టవలయును. ఒక గ్రామమువలన దేశమునకు హాని సంభవించుచో, ఆ గ్రామమును విడిచి పెట్టవలయును. అత్యు లాభముకొరకు భూమినంతను విడిచి పెట్టవలయును.

65. ఈవిధముగా విదురుడు, బ్రాహ్మణులు చెప్పినప్పటికిని ధృతరాష్ట్రుడు పుత్రుని యందలి మమకారముతో వారు చెప్పినట్లు చేయక పోయెను.

రాజకాదని అర్థము. ఏలనన ధర్మరాజు కంటే ఈతడు తరువాత బుట్టిన వాడగుటచే రాజకాదని తాత్పర్యము. శ్లో॥ దుర్యోధనుడు ఈర్ష్యామయ మైన మహావృక్షము. ఆ వృక్షమునకు బోదె కడుదు. శకునియే దానికి శాఖలు. దుశ్శాసనుడు వృద్ధి నొందిన ఫలపుష్పములు, ఆ వృక్షమునకు అవిద్యుండుడగు ధృతరాష్ట్రుడు కుంకుటి వేరు.

తతః పుత్రశతం పూర్ణం ధృతరాష్ట్రస్య పార్థివ
మాసమాత్రేణ సంజ్ఞే కన్యా వై కాశతాధికా।

66

ధృతరాష్ట్రం మహారాజం వై శ్వా పర్యచరత్కిల
♦ జ్ఞే ధీమాం స్తత స్తస్యాం యయుత్సుః కరణో నృప। 67

ఇతి శ్రీమహాభారత సారోద్ధారే ఆదిపర్వణి
షష్ఠోధ్యాయః సమాప్తః

సప్తమోధ్యాయః

1. దుర్యోధనో యయుత్సు శ్చ రాజా దుశ్శాసన స్తథా।
దుస్సహో దుశ్శలశ్చైవ జలసంధ స్సమ స్సహా।
విందానువిందా దుర్మర్షః సుబాహుః దుష్ప్రధర్షణః।
దుర్మర్షణో దుర్ముఖశ్చ దుష్కర్ణః కర్ణ ఏవ చ।
వివిశతి ర్వికర్ణశ్చ శల స్సత్వ స్సులోచనః।
చిత్రోపచిత్రో చిత్రాక్ష శ్చాచుచిత్ర శ్శరాసనః।
దుర్మహో దుర్విగాహశ్చ వివిత్సు ర్వికటాననః।
ఊర్జనాథ స్సునాథశ్చ తథా నందోపనందకౌ।
చిత్రబాణ శ్చిత్రవర్మా సువర్మా దుర్విమోచనః।
అయోబాహు ర్భూబాహు శ్చిత్రాంగ శ్చిత్రకుండలః॥

♦ వ్యా - కరణః కుత్రియాత్ వై శ్వాయా జాతః।

66. తరువాత దృతరాష్ట్రునకు ఒకనెలలో నూర్గురు పుత్రులును ఒక కన్యయు బుట్టిరి.

4 67. దృతరాష్ట్ర మహారాజును ఒకానొక వైశ్య శ్రీ సేవించెనట తరువాత ఆమెయందు బుద్ధిమంతుడును, కరణజాతీయుడగు యుయుత్సు వసునాడు^౧ ఉదయించెను.

ఇది శ్రీమహాభారత సారోద్ధారమున ఆదిపర్వయందు
ఆరవ అధ్యాయము సమాప్తము.

౭ వ అధ్యాయము

1-13. దుర్యోధనుడు యుయుత్సువు, దుశ్శాసనుడు, దశ్యుడు, దుస్సహదు జలనంధుడు, సముడు, సహుడు, విందుడు, అనువిందుడు, దుర్దర్షుడు, సుబాహువు, దుర్మర్షణుడు, దుర్ముఖుడు, దుష్కర్ణుడు, కర్ణుడు, వివింశతి, వికర్ణుడు, శబుడు, సత్పుడు, సులోచనుడు చిత్రుడు, ఉపచిత్రుడు, చిత్రాక్షుడు, చారుచిత్రుడు, శరాసనుడు, దుర్మధుడు, దుర్విగాహుడు, వివిత్పుడు, వికటాననుడు, ఊర్జవాధుడు, సునాధుడు, నందుడు, ఉపనందుడు, చిత్రబాణుడు, చిత్రవర్మడు, సువర్మడు, దుర్విమోచనుడు, అయోబాహుడు, మహాబాహువు, చిత్రాంగుడు, చిత్రకుండలుడు, భీమవేగుడు, భీమబలుడు, బలాకి, బలవర్ధనుడు, ఉగ్రాయుధుడు, శుషేణుడు, కుండధారుడు, మహోధరుడు, చిత్రాముధుడు, నిషంగుడు, పాగుడు, బృందారకుడు, దృఢవర్మడు, దృఢక్షత్రుడు, సోమ

14 వ్యా॥ కకణః = క్షత్రియుని కణన వైశ్య శ్రీయందు పుట్టినవాడు.

భీమవేగో భీమబలో బలాక్తి బలవర్ధనః |
 ఉగ్రాయుధ స్సుషేణశ్చ కుండభారో మహోదరః |
 చిత్రాయుధో నిమగ్గీచ పాశీ బృందారక స్తదా |
 దృఢవర్మా దృఢక్షత్రః సోమకీర్తి రనూదరః |
 దృఢసంధో జరాసంధ స్సత్యసంధ స్సదస్సువాక్ |
 ఉగ్రశ్రవా ఉగ్రసేనః సేనానీ దుష్పురాజయః |
 అపరాజితః కుండశాయీ విశాలాక్షో దురాధరః |
 దృఢహస్త స్సుహస్తశ్చ వాతవేగసుపర్వసా |
 అదిత్యకేతు శ్చహ్వశీ నాగదత్తో ఒగ్రయాయ్యపి |
 కవచ గ్రధనః కుండో కుండభారో ధనుర్ధరః |
 ఉగ్ర భీమ రథౌ పీఠౌ పీఠాబాహు రలోలుపః |
 అభయౌ రౌద్రకర్మా చ తథా దృఢ రథాశ్రయః |
 అనాథృప్యః కుండభేదీ విరావీ చిత్రకుండలః |
 ప్రమథశ్చ ప్రమాదీ చ దీర్ఘరోమ శ్చ వీర్యవాన్ |
 దీర్ఘబాహు ర్మహాబాహు ర్హ్యుధోరుః కనకధ్వజః |
 కుండాశీ విరజాశ్చైవ దుశ్శలా చ శతాధికా |

1-18

దుశ్శాలాం చాపి సమయే ధృతరాష్ట్రో నరాభిషః |
 జయద్రథాయ ప్రదత్తా విధినా భరతర్షభ |

14

యస్మిన్నహని దుర్ధర్షో జజ్ఞే దుర్యోధన స్తదా |
 తస్మిన్నేవ మహాబాహు ర్జజ్ఞే భీమోపి వీర్యవాన్ |
 కవచ శ్చ జరాసంధో బాహుశ్చైవ హిమిబకః |

15

కీర్తి, అమాదదుడు, దృఢసంధుడు, జరాసంధుడు, నత్కనంధుడు, నదుడు, సువాళుడు, ఉగ్రశ్రవుడు, ఉగ్రసేనుడు, సేనాని, దుష్పరాజయుడు, అవరాణితుడు, కుండకాయ, వికలాక్షుడు, దురాధరుడు, దృఢహస్తుడు, సుహస్తుడు, వాకవేగుడు, సువర్చసుడు, అదిత్యకేతువు, బహ్వసి, నాగదత్తుడు, ఉగ్రయాయ, కవచి, కథసుడు, కుందీ, కుండధరుడు, ధనుర్ధరుడు, ఉగ్రరథుడు, భీమకరుడు, వికటాహువు అలొలుపుడు, అభయుడు, దృఢరథుడు. అనాధృప్యుడు, కుండభేది, విరావుడు, చిత్రకుండలుడు, ప్రహరుడు, ప్రమాది, దీర్ఘరోముడు, దీర్ఘబాహువు, మహాబాహువు, వ్యూహోతుడు, కవకధ్వజుడు, కుండాక, విరజాడు, అను నూర్గురు పుత్రులును, నూట ఒకటవది యగు దుశ్శం అను కన్యకయు పుట్టిరి.

14. ధృతరాష్ట్రుడు తనకుమార్తెయగు దుశ్శంను యోగ్యమైన కాలమున విద్యుక్తముగా జయద్రథునకు యిచ్చి వివాహము చేసెను.
15. బెదిరింప శక్యముగాని దుర్యోధనుడు. ఏరోజున బుద్ధుడో అరోజు నందే మిక్కిలి పరాక్రమ కారియగు నీముడు గూడ బుద్ధుడు. కీచకుడును. జరాసంధుడు, బకాసురుడు, హిమింబు సురుడు. గూడ ఆ తోజుననే బుట్టిరి

తతః పాండు ర్మహారాజో మంత్రయిత్వా మహర్షిభిః ।
దిదేశ కంత్యా కౌరవ్యో వ్రతం సంవత్సరం శుభం ॥ 16

ఇంద్రోహి రాజా దేవానాం ప్రధాన ఇతి న శ్మతం ।
తం తోషయిత్వా తపసా పుత్రం లప్స్యే మహాబలం ॥ 17

స్వయం పాండు శైకపాదో పర్యతప్యత భారత ।
తంతు కాలేన మహతా బాసవః ప్రత్యపద్యత ॥ 18

ఇంద్ర ఉవాచ ॥

పుత్రం తవ ప్రదాస్యామి త్రిషులోకేషు విశ్రుతం ।
బ్రాహ్మణానాం గంధార్వాణాం సుశూదాం చార్థసాధకం ॥ 19

ఇత్యుక్త్వాంతర్గథే పాండు స్వయం చాహ పృథాం సతీం ।
లబ్ధప్రసాదో దేవేంద్రా త్తమాహ్వయ శుచిస్మితే ॥ 20

ఏవముక్తా తత శ్శక్ర మాజుహోవ యశస్వినీ ।
అథాజగామ దేవే ద్రో జనయామాస చార్జునం ॥ 21

ఉత్తరాభ్యాం తు పూర్వాభ్యాం శల్లినీభ్యం తతో దివా

16. తరువాత పాండురాజు మహర్షులతో ఆలోచించి, కుంతిదేవికి ఒక సంవత్సర మాచరించ దగిన వ్రతమును చేయవలసినదని అజ్ఞాపించెను.

17. ఇంద్రుడు దేవతలకు రాజు. దేవతలలో వ్రథానుడు. అని విని యుంటిని. వానిని తపస్సుచే ప్రసన్నుని గావించుకొని మహాబలు డగు పుత్రుని పొందెదను. అని పాండురాజు విశ్వయించుకొనెను.

18. పాండురాజు స్వయముగా ఒక్క పాదముమీర విరిబడినవాడై ఇంద్రుని గూర్చి గొప్ప తపము ఆచరించెను. ఇట్లు కొంతకాలము గడువగా దేవేంద్రుడు వానికి వ్రతక్షమామెను.

దేవేంద్రుడు చెప్పచున్నాడు.

19. ఓ పాండురాజా! నీకు మూడులోకములయందు కీర్తి నొందిన పుత్రుని ఇవ్వగలను. ఆతడు బ్రాహ్మణుల యొక్కయు, గోవుల యొక్కయు, స్నేహితుల యొక్కయు, పక్షులను నేరవేర్చు వా డగును,

20. ఈవిధముగా వరికి ఇంద్రుడు అంతర్ధానమామెను. పాండురాజు స్వయముగా పతివ్రతయగు కుంతితో ఇట్లువలికెను. నేను దేవేంద్రుని వలన అనుగ్రహమును బడసితిని. వానిని ఆహ్వానించుము.

21. ఈవిధముగా తరచుచే చెప్పబడినదై కీర్తి గల కుంతి దేవేంద్రుని ఆహ్వానించెను. తరువాత దేవేంద్రుడు వచ్చి అర్జునుడను పుత్రుని అనుగ్రహించెను.

22. ఆ అర్జునుడు పాల్కుంజ మానమునందు నిండైన ఉత్తరా ఫల్గునీ

♦ జాతస్తు ఫాల్గుణమాసి తేనాసా ఫల్గున స్సంతః॥

22

జాతమాత్రే కుమా రేతు వాగువా వాశరీరిణి

శృంక్షితాం సర్వభూతానాం తేషాం చాశ్రమవాసినాం ॥ 23

కార్తవీర్యసమోవష శివతుల్యపరాక్రమః

ఏషయద్ధే మహాదేవం తోషయిష్యతి శంకరం ॥

24

* అస్త్రం పాశురతం నాను తస్మా త్తుష్టా దవాస్యతి

ఆకాశే దుందుభీనాం చ బభూవతుముల స్స్వనః ॥

25

♦ వ్యా॥ పూర్వోత్తర ఫల్గునీనక్షత్ర యుక్త శ్రీముఖ
వత్సర ఫాల్గున శుక్ల పూర్ణిమాయాం అర్జునస్య జననం॥ తదా
క్రీస్తాః పూర్వం ది 6-1-3127 ఇత్యర్థః

వ్యా॥ శ్రీముఖసంవత్సరే ఫాల్గుణ పూర్ణిమాయాం
ఉత్తరాఫల్గునీనక్షత్రే అర్జునస్య జననం భారతే 34 అధ్యాయే శ్లో॥
అర్జునా తే శవో జ్యేష్ఠః సప్తమాసై ర్మహాద్యుతిః తథాచ
శ్రీముఖవత్సరే శ్రావణకృష్ణాష్టమితిథౌ రోహిణ్యా మర్ధ
రాత్రౌ వృషభచంద్రయుతే మీనం గతే ఘోరే హిమ
భగవాన్ శ్రీకృష్ణో జాతః ॥

తథాహి॥ శ్రీమద్భాగవతే ద్వాదశస్కంధే ద్వితీ
యాఽధ్యాయే॥ శ్లో॥ శ్రీముఖాజ్ఞే శ్రావణే చ కృష్ణపక్షే

నక్షత్రములతో కూడికొనియున్న వగటియందు పుట్టుటచే ఫల్గును
దనియు పేరు వదలెను.

23. అకుమారుడు పుట్టగనే సత్యభూతిమూలు, సర్వఆశ్రమవాసులు ఏను
చుండగా అశరీరవాక్కు ఇట్లు వక్రించి.

24. ఈపిల్లవాడు కార్తవీర్యార్జునితో సమానమైన వాడి. శివునితోసమా
నమైన పరాక్రమము కలవాడు ఈతడు చంద్రవ్యూహమున మహా
దేవుడగు శంకరుని సంతోషించ జేసగలడు.

25. అవిధముగా సంతోషించిన శంకరునిమండి పాశుపతాస్త్రము పొంద
గలడు, అతాశమునందు దేవతలు యందులి మోదంగుల వాద్య
ములను గొప్పధ్వనితో వాయిచిరి.

• వ్యా॥ శ్రీమథ సంపత్సర పాల్గుణ శుద్ధ పూర్వోత్తర ఫల్గునీ
నక్షత్రముతో కూడికొనిన పూర్ణిమయందు జన్మించి జననము అని
అర్థము, అప్పుడు శ్రీ॥ పూ॥ 6-2-3127సం.

• వ్యా॥ శ్రీమథసంపత్సరమున పాల్గుణ శు॥ ఉత్తరాఫల్గుణీనక్ష
త్రయుక్త పూర్ణిమయందు జన్మించునొక్క జననము. చారితమున 134
అధ్యాయమున శ్లో॥ అర్జునునికంటె కేశవుడు మూలములు కెంద్రవాడు,
అని చెప్పుటచే శ్రీమథసంపత్సరము శ్రావణమాస అష్టమీతిథియందు
రోహిణీనక్షత్రమున అర్ధరాత్రియందు చంద్రుడు వృషభలిగ్నమందుం
డగా సర్వగ్రహములు మీసరాశియందుండగా భగవంతుడగు శ్రీకృష్ణుడు
జన్మించెను.

అటునే శ్రీమద్భాగవత ద్వాదశస్కంధ ద్వితీయాధ్యాయమున
శ్లో॥ శ్రీమథ సంపత్సరము శ్రావణమాసమున కృష్ణ అష్టమీతిథియందు

ప్రమీతిగా రోహిణ్య మర్దరాత్రే చ పృవభే చంద్రసం
యుతే మిను గతేషు సర్వేషు గ్రహేషు భగవాన్ హరిః ।
దేవక్యాం దేవరూపిణ్యాం అవతారం చకార హ । ఇతి తతః
తత్రైవ ధర్మజాత్ సం 1-10-12 దినాని న్యూనాని శ్రీకృష్ణ
జనన స్వేత్వర్థః అస్మిన్ విషయే శ్రీమద్భాగవతే-

దశమస్కంధే శ్రీకృష్ణంప్రతి బ్రహ్మాది దేవోక్తిః
యదువంశేఽవతీర్ణస్య భవతః పురుషోత్తమ । శరచ్ఛతం
వ్యతీయాయ పంచవింశాధికం విభో ॥ ఏతద్వచనస్థ భవతః
పంచవింశాధికం శరచ్ఛతం వ్యతీయాయేతి పడైః శ్రీకృష్ణ
మూర్తై ర్జన్మప్రభృతి వ్యతీత సంవత్సరసంఖ్యాతు పంచ
వింశోత్తర శతాత్మికేత్వర్థస్తు సుస్పష్టతయా ప్రతిపాదితో
భవతి । ఏవమేవ విష్ణుపురాణేపి 6 అంశే 37 అధ్యాయే పి॥ శ్లో॥
పంచవింశత్యుత్తరకం శతం తు శరదాగమః । ఇత్యాది హరి
వంశాదిషు ప్రతిపాద్యతే ॥

అనయా విధయా శ్రీకృష్ణస్య ఆయుః సం 125-7-7
దినాని శ్రీకృష్ణస్యాపి యుజిష్టైరః । సం 1 10 మా 12
దినాని జ్యేష్ఠ ఇతి సుస్పష్ట మవగమ్య తే । అతో
ధర్మరాజస్య తావత్సంవత్సరం వయోత్సరాణి 127-5-19
దినాని తతః మహాప్రస్థానపర్యంతం సం 1-1-9 ఆహత్య
యుధిష్ఠరస్య జీవితం 128-6-28 అష్టావింశత్యుత్తరశతసం
ఖ్యానీతి సుస్పష్ట మవగమ్యతే ॥

అపిచ శ్రీమద్భాగవతే 10 స్కంధే 2 అశ్లో॥ యస్మిన్

చంద్రుడు వృషభం గుండుండుగా సర్వగ్రహములు మీనరాశియందుం
దగా భగవంతుడగు శ్రీహరి వేషహుషియగు దేవతయందు అవతరిం
చెను. అని చెప్పబడి యున్నది. అచ్చటనే ధర్మరాజుకంటే శ్రీకృష్ణుడు
1సం॥ మా 10-12 దినములు శ్రీకృష్ణుడు చిన్నవాడు. ఈవిషయమున
భాగవతము దశమస్కంధమున శ్రీకృష్ణుని గూర్చి బ్రహ్మదేవుని వచ
నము ఇట్లు కలదు శ్లో॥ ఓపురుషోత్తమ! యదువంశమునందు అవత
రించిన నీకు 125 సం॥ లు గడచినవి. ఇచ్చట ఉన్ననీకు 125సం॥ లు
గడచినవి, ఆరువదలులే శ్రీకృష్ణుని జన్మప్రకృతి గడచిన సంవత్స
రముల సంఖ్య మున్నప్పటికీ 125 అని చెప్పబడుచున్నది.

ఇట్లే సింధుపురాణముందు 5 వ అంశ 37 వ అధ్యాయముందును
శ్లో॥ 125 సంవత్సరములని చెప్పబడియున్నది. ఇట్లే హరివంశాది
గ్రంథములయందు చెప్పబడియున్నది. ఈ విధముగా శ్రీకృష్ణుని ఆయు
ర్దాయము సం. 125-7-7 ది. లు శ్రీకృష్ణునికంటే ధర్మరాజు సం.
1-10 మా 12 దినములు పెద్దవాడని స్పష్టముగా తెలియబడు చున్నది.
కావున అప్పటికి ధర్మరాజు యొక్క వయస్సు 127 సం॥ 10 మా॥ల
19 దినములు కరుణాత మహా ప్రస్తావన పర్యంతము 1 సం॥ 1 మా॥
9 దినములు కలుపుకొనిన ధర్మరాజుయొక్క జీవితకాలము 128సం.
8 మా॥ల 28 దినములని స్పష్టముగా తెలియచున్నది.

మరియు శ్రీమద్భాగవతమున పదోస్కంధము 2 వ అధ్యాయ
మున శ్లో॥ ఏరోజున శ్రీకృష్ణుడు దేహర్థాగముచేసి వైకుంఠమునకు

పాండవులు పునరేవైనాం పుత్రహాభా నృహాయశాః
వక్త్ర మైచ్చ ధర్మపత్నీం పుత్రీ త్వేన మధాబ్రవీత్ ॥ 25

నాత శ్చతుర్థ ప్రసవ మాపత్స్వపి పదంతుత
అతః పరం వైస్యోణీ సాయమ్భంధకీ పంచమే భవేత్ ॥ 27

కృష్ణో దిగం యాతః శస్మినేవ తదాహని ప్రతిపన్నం కలి
యుగ మితి ప్రాహుః పురావీదః॥ జ్యోతిశాస్త్రే శ్లో॥ ప్రమాద
శుక్ల వైత్రశుక్లేతు ప్రతిపత్తిధా తదా సముత్పన్నం కలి
యుగమితి జ్యోతిర్విదో దురితి వచనాచ్చ. కలియుగారంభః
క్రీ.పూ. 20-2-1303 మధ్యాహ్నా గం12-12ని30 సకండ్లు
శ్రీకృష్ణస్య ఆముద్దాయః సం 125-7-7 ఇతి సుస్పష్టం జ్ఞాయ
యతే ఇతి శం॥

నశాంబుజ మహాపురుషలక్షణధా రియాన్ కేచిత్పండి
తమృన్యాః పుండ్రగోళికేణు పరిగతయంతి॥ పండ్రగోళిలక్షణ
సంక్షం పరాశరాధిపయే శ్లో॥ పత్య జీవతి కుండస్తు మృతే
భర్తృ గోళకః॥ ఇతి సాధూనాతాః పాండవాః ॥

అన్యచ్చ శ్లో॥ అపుత్రాం గుర్వశుభాతో దేవరః పుత్ర
కామ్యయా॥ ఇత్యమృక్తరీత్యా భారతే ఆదిప 120అ శ్లో॥
స్వయంభూః ప్రణేత శ్రీశుక్తరీత్యా సర్వోత్తమ దేవాను
గ్రహజ్ఞాతాః ఇతి జ్ఞేయం॥

6. పాండరాజు పుణ్యక్షేత్రము చే మహాధర్మకర్మలగు భారతీ
చెప్పదలచెను. కాని కుంతీదేవి పాండరాజుతో ఇట్లు పలికినది,

27. నలుగవ సంతానమును మహావత్తు యందును, పొంద గూడదని
చెప్పుచున్నారు. ఇక కనినచో స్వైరిచి నగుదును, 5 వ సంతా
నమును కనినచో బంధకిని కాగలను,

వెళ్ళునో అర్జును ఆ జ్ఞానమునందే కలియుగము ప్రవేశించెనని పురాణ
విదులు చెప్పుచున్నారు.

ప్రమాది సంవత్సరమున చైత్ర శుద్ధ పాడ్యమి తిథియందు కలి
యుగ మారంభమాయెను. అని జ్యోతిశ్శాస్త్రవేత్తలు చెప్పుచున్నారు.
కలియుగారంభము క్రి॥ పూ॥ 3102 సంవత్సరము 2 మా॥ 20 దిన
ముల మధ్యాహ్నము 12 గం.ల 12 ని.ల 30 సెకండ్లు అని నుడివిరి.
అని చెప్పబడే శ్రీకృష్ణుని ఆయుర్దాయము 125 సం॥ 7 మా॥ 7
దినములని సుస్పష్టముగా తెలియబడుచున్నది.

ఇటువంటి మహాపురుష లక్షణములతో కూడియున్న పాండవుల
విషయమున కొందరు అపండితులు వారు కుండ గోళకులలో లెక్కింప
దగిన వారని నుడివిరి. పరాశర మాధవీయమున కుండ గోళక లక్ష
ణము చెప్పబడియున్నది. శ్లో॥ భర జీవించి యుండగా వ్యభిచారముచే
బుట్టినవారు కుండుడు. భర చచ్చెపోగా వ్యభిచారముచే పుట్టినవారు
గోళకుడు అని కలదు. పాండవులు అట్టివారు కాదు.

మరియు శ్లో॥ సంతానము లేని స్త్రీని పెద్దల అనుజ్ఞ తీసుకొనిన
వాడై మరిది సంతానముకొరకు పొందవచ్చును. అని చెప్పబడిన విధ
ముగా బుట్టినవారు మరియు భారతము ఆది ప. 120 వ అధ్యాయము
శ్లో॥ “స్వయం జాతః ప్రణీతశ్చ” అని చెప్పబడిన విధముగా సర్వో
త్తమమైన దేవానుగ్రహముచే పుట్టిన వారగుటచే శ్రేష్ఠులని తెలుసు
కొనవచ్చినది.

కుంతీ పుత్రేశ్వర జాతేశ్వర ధర్మరక్షణేశ్వరేశ్వర
వద్రరాజ సుతా పాండవోపచయ వత్సవీత్ ॥ 28

అదంతు మే వహద్భుజం తల్మతయా మపత్స్వతా
యతితు త్వం ప్రసన్నోమే స్వయమేనాం ప్రబోధయ ॥ 29

తతః కుంతీ పునః పాండుర్ద్వితీయ ఇవ మబ్రవీత్
సా త్వం మాద్రీం స్థవేనేవ తారయైనా మనిందితే ॥ 30

ఏవముక్తాబ్రవీన్నాద్రీం సకృచ్చింతయ తైవతం
తస్మా త్రై భవితా పత్య మశరూప మసంశయం ॥ 31

మంత్రం జపాప సా కుంతీ మాద్రీ సస్మార చాశ్వినా
తావాగత్య సుతౌ తస్యాం జనయామాసతు ర్యహూ ॥ 32

సకులం సహదేవం చ రూపేణాప్రతిహా భువి
తద్దేవ తాపసి యమా వాగువాచాశరీరణీ ॥ 33

స్వయంబాతా ప్రణీతా శ్చ దేవాంశాః పంచ పాండవాః ॥ 34

28. ఈ విధముగా కుంతియందు మువ్వరు పుత్రులు పుట్టిగా భృత రాష్ట్రాని కుమారులు నూర్గురును పుట్టిన తరువాత పాండురాజు ఏకాంతమున మాడ్చితో నిట్లు పలికెను.
29. సవతులలో కుంతికి సంతానముకలిగి నీకు లేకపోవుట నాకుచాల దుఃఖముగా నున్నది, నీకు నాకోరిక ననుసరించి సంతానవాంఛ ఉన్నచో ఆ కుంతిని బలిమాలుకొనుము.
30. తరువాత పాండురాజు ఏకాంతమున కుంతితో మరల ఇట్లు పలికెను. ఓ కుంతీ! నీవు నీ మంశ్రమను ఉపాయముచే మాడ్చిని గూడ కృతార్థురాలను చేయుము.
31. కుంతీదేవి ఈవిధముగా చెప్పబడినదై ఓ మాడ్చి! ఒక్కమాడు నీకు యిష్టమైన దై వమును స్మరించుము. ఆ దేవత వలన నీకు తప్పక యోగ్యమైన సంతానము కలుగును, ఇందు సందేహము లేదు, అవి పలికెను.
32. ఆ కుంతీదేవి మంత్రమును జపించెను. మాడ్చి అశ్వినీ దేవతలను స్మరించెను, వారిద్దరువచ్చి ఇద్దరు కవల పిల్లలను ఆమెయందు బుట్టించిరి.
33. పాండవయుతో అసదృశులగు నకులుని, సహదేవుని ప్రసాదించిరి. ఆ విధముగానే వారు కవలపిల్లలని అశరీర వాక్కు కూడ పలికినది.
34. పాండవులై యగుచు దేవాంశవలన వృద్ధిప వారగుటచే స్వయం జాతులును, ప్రతీక సంతానము కాగలరు.

* సత్వరూపగణాశ్చ తౌ ధర్మో నిర్వృణోతి విహింసామ్ ।

నామాని చక్రిరే తేషాం శతశ్శృంగనివాసినః ॥ 35

జేష్ఠం యుక్ష్మిరేత్యేవ భీమసేనేతి మధ్యమం ।

అర్జునేతి తృతీయం చ కుంతీపుత్రా నకల్పయన్ ॥ 36

పూర్వజం నకులేశ్వేనం రహదేశేతి చాపరం ।

మాద్రీపుత్రా వకథాయం స్తే ిపాః స్త్రీశమానసాః ॥ 37

కుంతీ మధ పునః సాండు శ్చాద్యధే సమ వోదయత్ ॥ 38

॥కుంతునాచ॥

నాజ్ఞాసిషమహం మూఢా ద్దండ్యాహ్లాసే ఫలద్యయం ।

విభే మ్యస్యాః పరిధౌ తు-స్త్రిణా గతి రీదృశీ ॥ 39

అనుసంవత్సరం జాతా అపి తే కురుసత్తమాః ।

*వ్యాః;- నకులసహదేవయో ర్జున్మకాతే క్రీ. పూ.
21-1 - 3126 తథాచ భావసంవత్సరఫాల్గున కృష్ణామా
వాస్యాయాం అశ్వినీనక్షత్రేనుధ్యాహ్నా వేలాయాం నకులసహ
నామకౌ మాద్ర్యాం యమశౌ జాతావితి వ్యజ్యతే ।

35. ఆ శతశృంగనివాసులగు ఋషులు పీఠిద్దరు పిల్లలును సత్వరూప
గుణములతో కూడుకున్న వారును, అవ్వనీ దేవతలను అతి
క్రమించిన వారును కాగారు, అని పలుకుచూ వారకు పేర్లను
పెట్టిరి.

36. పెద్దవానికి యుక్తిష్టురుదనియు, మధ్యమునికి భీముదనియు
మూడవవానికి అర్జునుడనియు, కుంతీ పుత్రులకు పేర్లడిరి.

37. చూడ్చి పుత్రులలో మొదట బుద్ధిన వానికి నకులుదనియు, రెండవ
వానికి సహదేవుడనియు, పలుకుచు, అబ్రాహ్మణులు మిక్కిలి
అగ్రోషించిన వారైరి.

38. తరువాత పాండురాజు మరి మూడ్రొకరు కుంతిని ప్రేరే
పించెను.

కుంతి వినుచున్నది.

39. మూఢులారగు నేను ఇద్దరిని ఆహ్వానించిన ఇద్దరు పుత్రులు కలు
గుచురని తెలుసుకొన లేకపోతిని. నేను ఈమెనుండి భయ
పడుచున్నాను. దుర్మాయిలగు శ్రీమయొక్క నడివడిక ఇట్లుండును
గదా!

40 11. ప్రతి సంవత్సరము పుట్టిన ఆ కురుసత్తములగు పాండుపుత్రులు
అయిదు సంవత్సరములవలే ప్రకాశించు చుండిరి. వారు మంచి

వాక్యము నకుల, సహదేవుల యొక్క జన్మకాలము క్రీ॥ పూ॥
21-1-3126, ఆ విధముగా భావసంవత్సర పాల్గుణ బహుళ అమావాస్య
యందు అశ్వనీ నక్షత్రమందు మహ్యాహ్నసమయమున చూడ్రుందు
నకుల సహదేవులను కనలు పుట్టిన తోచుచున్నది.

పాండుపుత్రా వ్యరాజంత పంచసంవత్సరా ఇవ
సంభూతా కీర్తిమంత శ్చ కురువ శవివర్ధనాః

40 41

ప్రజాధిపోసా ప్రథమం యుధిష్ఠిరే
సుతేషు తేజస్విషు తేషు పంచసు
ప్రభాకరే పంచతపా ఇవోన్నతే
ప్రపాతయామాస విలోచనద్యయం ॥

42

కుత్స్థీడయా స్తనరసే కలహం శిశూనాం
కుంతీ తదా శమయింతుం పంచకుంభ యుగ్మే
ఏకం యుధిష్ఠిరథనంజయయోశ్చ భాగ
మేకం సమీరణ సుతస్య చ సంవిభేజే ॥

43

వృద్ధతాపసపురఃప్రసారితం వేణుగండు మవలంబ్య శైశవే
భావయన్నివగదాపరిగ్రహం భావినం పసనభూ శ్చచారసః 44

తతోఽన్నప్రాశనం చౌలం చోప నాయన ముత్తమం
తత్తద్వయసి బాలానాం కుర్యు రత్ర మహర్షయః
వేదే శాస్త్రే త్పత్రధర్మే ధనుర్వేదే చ శిషి తాః ॥

45-46

భీమేన దంతయుగళే విభృతం య మన్యే
వన్యేభ మారురుహు రద్రివిధం సగర్భాః
శుండాం ప్రగృహ్య విజయ స్సయమేవ మానీ
తం లీలయా రథపథేన సమారురోహ ॥

47

బింబాబాధ కీర్తిమంతులు కరుణంశమును వృద్ధిపొందించు వారు
గను తప్పట్లు చుండి.

42. తేజోవంతులగు ఆ అయిదుగురు పుత్రులలో మొదటివాడును,
ప్రజలకు ప్రభువు నగు యుద్ధిష్ఠిరుడు మిక్కిలి ప్రశాసించు
చుండెను, పంచాగ్నులలో ఉన్న తుదగుసూర్యునివలె అతడు నేత్ర
ద్వయమును మిరుమిట్లుగొలుపు చుండెను.

43. ఆకలి బాసచే స్తన్యమువందు శిశువులకు కలహము సంభవించు
చుండెను, ఆ కలహమును పోగొట్టుటకై కుంభములవంటి కుద
ముల జంటలో ఒకదానిని ధర్మజ్ఞాదులకును, ఒక దానిని భీము
నకును విభజించి కుంతి యిచ్చుచుండెను.

44. వృద్ధులైన కాపరులు ముందు పెట్టుకొనిన దండమును పట్టుకొని
బాల్యము నందు భీముడు జడగబోవు గదా పరిగ్రహమునుకావించు
చున్న వాడువలె తప్పటదుగులు వేయుచు, సంచరించుచుండెను.

45 46. తరువాత అచ్చటి మహర్షులు ఆపిల్లలకు అన్నప్రాశనము, చవు
లము, ఉపసయనము, ఆయా యోగ్యతాలములందు నిర్వర్తించిరి
వేదములందును, శాస్త్రములందును, క్షత్రధర్మములందును,
వారు చక్కగా ఋషులచే శిక్షింపబడిరి.

47. భీమసేనుడు అడవిపేనుగు యొక్క రెండువంకములను పట్టు
కొని వంచగా అతని సోదరులు పక్షతముతో సమానమై నదానిని
ఎక్కిరి. మానవంతుడను అర్జునుడు స్వయముగా ఒకానొక అడవి
ఎనుగ యొక్క తుండమును పట్టుకొని వంచి విలాసముగా దంత
మార్గమున దానినెక్కిను.

శ్రీమహాభారతసారోద్ధారణ

యుధిష్టిరస్తు ధర్మాత్మా బభౌ షోడశవార్షికః
అనుసంవత్సరం చోనా భీమాజ్ఞునసమాశ్రినౌ ॥ 48

తతో పాండు ర్వసంతే తు విధినా సంప్రచోదితః
పూర్ణే చతుర్దశే వర్షే ఘల్లునస్య చ ధీమతః॥ 49

* యస్మిన్నర్షే సముత్పన్నః పార్థ స్తస్య చ ధీమతః
తస్మిన్నుత్తరఘల్లున్యాం ప్రవృత్తే స్వస్తివాచసే ॥ 50

రక్షణే విస్మితా కుంతీ వ్యగ్రా బ్రాహ్మణభోజనే
మాద్రీం మైథున ధర్మేణ సోఽస్యగచ్ఛ ద్బలాదివ॥ 51

† స తయా సహ సంగమ్య భార్యయా కురునందన
పాండుః పరమధర్మాత్మా యయుజే కాలధర్మణా ॥ 52

నిద్రయా కిల నిమిలితం మృతే

ర్ముద్రయా నిజముదీక్ష్య వల్లభం

* వ్యా॥ ఘల్లున పూర్ణిమాయాం ఘల్లునస్య 14 సం
ప్రాప్తిః తదాది ఉత్తరఘల్లున 27 దివసే అగమిష్యతి తథాచ
తస్మిన్ 3 నే చై సు 12 ధవతీతి శం

† వ్యా॥ సర్వధారి సంవత్సర మై త్రశు॥ 11 స్వాం
శతశృంగే పాండురావృత్త మరణం ॥

48. ధర్మాత్ముడగు యధిష్ఠితుడు 18 సం॥ వయసు కలవాడై ప్రకా
ప్రకాశించు చుండెను. మిగతా నలుగురును ఒక్కొక్క సంవత్స
రము చిన్నవారుగా పేరుగుచుండిరి.

49. తరువాత వసంతకాలమున పాండురాజు విడిచే ప్రేరేపింప బడిన
వాడయి. చక్కగా వుప్పించిన వనమునందు వసంతకాలము
విజృంభించగా,

50, 51. దీమంతుడగు అర్జునునకు 14 సం॥ నిండగా ఆ పాండురాజునకు
ఏ నక్షత్రమునందు అర్జునుడు ఉదయించెనో, ఆ ఉత్తర ఫల్గునీ
నక్షత్రమురాగా బ్రాహ్మణులు ఆశీర్వచనము చేయుచుండగా కుంతి
దేవి, బ్రాహ్మణ భోజనమునందు విమగ్నురాలై యుండి పాండు
రాజును సంరక్షించుటయందు ఏమరుపాటు చెందియుండ ఆతడు
బిలాత్కారముగ మాడ్చితో కూడినవాడాయెను.

*52. పాండురాజు భార్యయగు మాద్రితోకూడి శాపవశముచే కాల
ధర్మము నొందెను

*53. ఈ విధముగా మరణించి నిద్రతో నేత్రములు మూసకొనినవాని

*వ్యా॥ శ్రీముఖ సంవత్సర ఫాల్గుణ శుద్ధ. పూర్ణిమయందు అర్జు
నునకు 14 సం॥ లు ప్రాప్తించెను. అది మొదలుకొని ఉత్తర ఫల్గుణీ
నక్షత్రము 27 వ దినమున రాగలదు. కావున చైత్ర శుద్ధ ద్వాదశి
కాగలదు.

*వ్యా॥ నక్షత్రారి సంవత్సర చైత్ర శుద్ధ ద్వాదశి యందు శత
శృంగ పర్వతమున పాండురాజుయొక్క మరణము. అప్పుడు ధర్మరాజు
ను స్ఫు 18 సం॥ 4 మా॥ ౨ : 1 దినములు అని గ్రహించునది.

ఉద్రవా కరముదస్య విహ్వలా
మద్రరాజతనయా రురోద సా॥

53

కుంతీ శోకపరీతాంగీ విలలాప సుదుఃఖతా

సాండవా అపిశోచంతో మునిభిః పరివేష్టితాః ॥

54

కుంత్యువాచ

అహం జ్యేష్ఠా ధర్మపత్నీ జ్యేష్ఠశర్మ ఫలం మమ

అన్విష్యామిహ భర్తార మహం ప్రేతవశం గతం ॥

55

ఉత్తిష్ఠ త్వం విస్మయైష మిమాన్ పాలయ దారకాన్ 56

మాద్ర్యువాచ

అహమేవానుయాస్యామి భర్తార మపలాయనం

మాం చ కామయమానోయం రాజా ప్రేతవశం గతః ॥ 57

దారకేష్వప్రమత్తాచ భవేథా శ్చ హితా మమ

ఇత్యుక్త్వా ఋషివాక్యాచ్చ చితాగ్నిధం సరస్వధం

మద్రరాజసుతా తూర్ణ మన్వారోహ దయశస్వినీ

యోగభూమా మృతత్వాచ్చ సమంత్రా దూర్భవై హికం ॥ 59

తే పరస్పర మామంత్ర్య దేవకల్పా మహర్షయః

భీష్మాయ సాండవాన్ దాతుం భృతరాష్ట్రాయ చైవహి ॥ 60

సాంఘో ద్వారాశ్చ పుత్రాశ్చ శరీరే తే చ తాపసాః

వత సున్నభక్తును చూచి శ్రద్ధదేవి, చేతితో శరస్సు బాదుకొనుచు
వివశురాలై మిక్కిలి దుఃఖించెను.

54. కుంతీదేవి మిక్కిలి శోకనం కలిగినదై దుఃఖముతో విలపించెను.
దుఃఖించుచున్న పాండవులను మునులచే నోదార్పబడిరి.

కుంతి పలుకుచున్నది.

55. నేను పెద్ద భార్యను, కావున ధర్మఫలము నాకు చెందవలెను.
మరణించిన భక్తును నేను సహగమనము చేయదును.

56. నీవు లెమ్ము, ఆకలి విడిచి పెట్టము. ఈ పిల్లలను శక్షించుము.
అవి పలికెను.

మాదీ చెప్పుచున్నది.

57. శత్రువుచే పరాజయమొందగలిగి ఈపాండురాజును నేనే అనుసరిం
తును నన్నే కోరుచూ ఈరథ మరణమును పొందెను. గదా.

58, 59 పిల్లలను పోషించుట మొదలు నీవు ఏమరుపాటులేక యుండుము.
నాకు హితాభిలాషివై నింజరించుము. ఈ విధముగా పలికి ఋషి
వాక్యములచే చితాగ్నియందున్న పాండురాజును మాదిదేవి మాట
లాడకండ : మరలిచి నది. అది చొగఘామి యగుటచే అచ్చట
చనిపోయిన వారలకు మృత్యుతో దహనాది సంస్కారములు
లేవు

60. అచ్చటి ఋషులు వారిలో వారలో చిందుకొని భీష్మునకును, దృత
రాష్ట్రునకును, పాండవులను ఒప్పగించుటకు విశ్వయించు కొనిరి.

61. ఈవిధముగా ఆలోచించు కొనినవారై పాండురాజు యొక్క

తం త్వద్భీష్మేన కాలేన సంప్రాప్తా కురుజాంగలం ॥

61

సదారా స్తాపసాఁ ద్రష్టుం నిర్యయః పురవాసినః
తదా భీష్మ శ్చాంతనవో సోమదత్తోఽథ బాహ్లికః॥
ప్రజ్ఞాచక్షు శ్చ రాజర్షిః శ్చ త్తా చ విదుర స్స్వయం
సాచ సత్యవతీ దేవీ గాంధారి దాపి నిర్యయా ॥

62.63

ధృతరాష్ట్రస్య దాయాదాః దుర్యోధనః పురోగమాః
భూషితాః భూషణై శ్చిత్తై శ్చతసంఖ్య సిర్యయః॥

64

తా నృహర్షిగణాన్ దృష్ట్వా శిరోభి రభివాద్య చ
ఉపోపవీశు స్సర్వే కౌరవ్యా స్సపురోహితాః ॥

65

ఇతి శ్రీమహాభారతసారోద్ధారే ఆదిపర్వణి
సప్తమోధ్యాయః సమాప్తః

అష్టమో ధ్యాయః

ఋషయః ఊచుః

యస్స కౌరవ్యదాయాదః పాండు ర్నామ సరాధిపః
కామభోగాఁ పరిత్యజ్య శతశృంగ మితో గతః ॥

1

భార్యను, పుత్రులను మాద్రీ పాండుల శరీరములను (శరణులను) తీసుకొని క్షిప్రకాలమున కురుదేశమునకు వచ్చిరి,

62. పురవాసులు భార్యలతో గూడినవారై ఆ ఋషులను చూచుటకు బయటికి వచ్చిరి. అప్పుడు భీష్ముడును, సోమదత్తుడును, దాష్టీకుడును, ప్రజ్ఞాశాలియును విదురుడును, సంజయుడును, సత్యవతి దేవియు, గాంధారి దేవియు, ఆ ఋషులను సందర్శించుటకు బయటికి వచ్చిరి,

63. పృథరాష్ట్రుని పుత్రులగు దుర్యోధనాదులు నూర్గురును చిత్రములైన భూషణములతో అలంకరింపబడిన వారై ఋషుల సందర్శనార్థమై వచ్చిరి,

64. వారందరును ఆ ఋషిగణములను చూచి శిరస్సులతో నమస్కరించి పురోహతులతో కూడిన కౌరవులందరును వారి నమీవమున కూర్చొనిరి.

ఇది శ్రీమహాభారత సారోద్ధారమున ఆదిపర్వముందు ఏడవ అధ్యాయము సమాప్తము.

ఆదిపర్వము

ఋషులు చెప్పుచున్నారు,

1. ఓ కౌరవులారా! మీకు దాయాదుడగు పాండువను ప్రసద్ధిచెందిన మహారాజు కామధోగమును వదిలి ఇచ్చటనుండి శతశృంగ పర్వతమునకు వచ్చినాడు.

బ్రహ్మచర్యవతస్థస్య తస్య దివ్యేన హేతునా
సాక్షాద్ధర్మాదయం పుత్రస్తత్రజాతో యుధిష్ఠిరః ॥ 2

మాతరిశ్వా దదౌ పుత్రం భీమం నామ మహాబలం
పురూహూతా దయం జన్తే కుంట్యామేన ధనంజయః ॥ 3

యాతు మాద్రీ మహేష్వాసా ఏసూత పురిషోత్తమశా
అశ్వభ్యాం పురుషవ్యాఘ్రాః శూతావపి పశ్యత ॥ 4

పితృలోకం గతః పాండు రితస్సప్తదశేహని
ప్రవిష్టా సావకం మాద్రీ హిత్వా జీవిత మాత్మనః ॥ 5

ఇమే తయో శ్వరీరే ద్వే పుత్రాశ్చేమే తయో ర్వరాః
ఇయం కుంతీ మహాసాధ్వీ సతీ దేవ్యి సమ్మతా ॥ 6

ఏవం మహర్షయ స్సర్వే ప్రోచ్యమానే సముంతతః
దేవదుందుభినిర్ఘోషః పుష్పచక్రిశ్చ చాపతత్ ॥ 7

తతోద్ధతాయ చ ప్రోచుస్తే కురూ గ్నిర్వా స్మహర్షయః
తస్యా తస్య చ యత్కార్యం క్రియతాం తదనంతరం ॥ 8

* ఏవముక్త్వా కురూన్ సర్వా మ్కురూణామేవ పశ్యతః

* వ్యా సవ్యధారి సః | చైత్రకృష్ణ 13 శ్వాం శత
శృంగాత్ హస్తినాపురం పాండవాః ఋషిభి రాసీతాః
శీష్మాదిభ్యో నివేదితాః ॥

2. బ్రహ్మచర్య వ్రతమునందున్న ఆతనికి దివ్యమగు హేతువుచే సాక్షిత్ యమధర్మ రాజువలన ఈ యధిష్ఠిరుడు పుత్రుడుగా మధ్యించెను.
3. వాయుదేవుడు మహాబలశాలియగు భీముడను పేరుగల ఈపుత్రుని ప్రసాదించెను. దేవేంద్రుని వలన కుంతీదేవియందే ధనంజయుడను పేరుగల ఈతడుదయించెను.
4. గొప్ప కీర్తిగల మాద్రీదేవి నకుల సహదేవులను అశ్వినీ దేవతల వలన పురుష శ్రేష్ఠులగు వీరిద్దరిని కనినది. వీరిద్దరిని కూడ చూచుడు.
5. నేటికి 17వ రోజున పాండురాజు పితృలోకము పొందెను. మాద్రీ తన జీవితమును విడిచి వానితో బాటు అగ్నిని ప్రవేశించినది.
6. ఇవి రెండు వారిశరీరములు. వీరలై దుగురు వారి పుత్రులు. ఈమె మహాపతివ్రతయు, దేవ, ఋషి సమ్మతులారగు కుంతీదేవి.
7. ఈ విధముగా మహర్షులందరూ చెప్పుచుండగా అంతటను దేవ దుండుభులు మ్రోగినవి. పుష్పవృష్టి కురిసినది.
8. తరువాత మహర్షులు లేచి కురువుల నందరకు గూర్చి ఈవిధముగా వలికిరి. ఆ మాద్రీకిని పాండురాజునకును, అనుతర కర్తవ్యమేమి కలదో దాని నాచరింపుడు.
9. ఈ విధముగా కురువులకు గూర్చి వలికి వారందరూ చూచుచుండ

వాక్యము సర్వధారి సంవత్సర చైత్రకృష్ణ శ్రయోదశి యందు శత శృంగ పర్యవసానమున పాండువులు ఋషులచే తీసుకురాబడి భీష్ముల కప్పగింపబడిరి.

క్షణేనాంతర్హితా స్సర్వే తాపసా గుహ్యకైస్సహా ॥

9

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ

పాండో ర్విదుర సర్వాణి ప్రేతకార్యాణి కారయ

† రాజవ ద్రాజసింహస్య మాద్రాష్ట్రైవ విశేషతః ॥ 10

యథా చ కుంతీ సత్కారం కుర్యా న్నాగ్రీం తథా కురు

స శోచ్యః పాండురసఖః ప్రశస్య స్స సరాథిపః

యస్య పంచసుతా వీరా జాతా న్సురసుతోపమాః ॥ 11

విదుర స్తం తథేత్యుక్త్వా భీష్మేణ సహ భారత

పాండుం సంస్కారయామాస దేశే పరమపూజితే ॥ 12

చుక్రతుః పాండవా స్సర్వే భీష్మశ్చ సహ బాంధవాః

† బభూవ పాండవై స్సార్థం సగరం ద్వాదశక్షపాః ॥ 13

† వ్యా వత్సిత్యయశ్య వతిస్వాథే ఇత్యర్థః

† వ్యా॥ బభూవేతి వ్యా॥ ద్వాదశక్షపా ఇత్యత్ర సర్వ

థారి వత్సర వైత్ర బలి ప్రథమి- వైశాఖ శు10 పర్యంతం

పాండరాజశ్య మాదీనహితస్యోత్తర క్రియానిర్వర్తన మభవ

దితి సూచ్యతే। తదా యుగిష్ఠిరస్య వయస్సం॥ 16-5-26

దినానీతి జ్ఞాయతే। తదా ఇదానింతన క్రీస్తాః పూర్వం

11-14-౩.14 ఇతి సుస్పష్ట పృచ్ఛతే ॥

గనే క్షణములో ఆ కాపసులందరు గుహ్యకులతో కూడఁబచ్చటనే
అంతర్ధాన మొందిరి.

ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పుచున్నాడు,

10. విదురా! పాండురాజునకు, మాద్రీకి విశేషముగా రాజలాంఛన
ములతో అన్ని ప్రేత కార్యములను చేయించుము.

11. తగినట్లుగా కుంతి మెచ్చుకొనునట్లుగా మాద్రీకి గూర్చి ఆలోచిం
చుము. శ్రేష్ఠుడగు రాజగు పాండువు పావరహితుడు. దుఃఖించ
దగినవాడు కాదు. ఆతనికి వీరులును దేవకాపుత్రులతో సమాను
లగు 5 గురు కుమారులు కలరు గాన దుఃఖించ నవసరములేదు.

12. విదురుడు అలాగేనని పలికి భీష్మునితో కూడి పరమ పవిత్ర
వ్రదేశమున పాండురాజుకు సంస్కారములనుజరిపించెను.

13. పాండవులందరును, భీష్ముడును, బంధువులతో, గూడి విలపిం
చిరి. 12 రోజులు గడిచిన తరువాత పాండవులు నగరమున
కేతెంచిరి.

“వ్యా” వత్ ప్రత్యయము వత్ స్వార్థే యని చెప్పబడుటచే
స్వార్థమునందు వచ్చినది. రాజానానివానికి రాజునకు వలే అని అర్థము
కాక రాజునకే యని అర్థము.

“వ్యా” “బహు ద్వంద్వకసాః” అనుచోటనర్కధారి సంప
త్సర చైత్ర బహుళ 13 మొదలు వైశాఖ శుక్ల 10వర్యంతము మాద్రీతో
కూడిన పాండురాజునకు ఉత్తర క్రియలు జరుపబడినవని నూచింపబడు
చున్నది. అప్పుడు ధర్మరాజు వయస్సు 18 సం॥ల 5 మా॥ల 25 దిన
ములని తెలియబడుచున్నది అప్పుడు క్రి॥ పూ॥ 11-12. 312 సం॥
ని సుస్పృష్టముగా తోచుచున్నది.

తతః కుంతీ చ రాజా చ భీష్మశ్చ సహ బంధుభిః
దదుః శ్రాద్ధం తదా పాండవో స్స్వధామృతమయం తథా 14

కృతశౌచాం తత స్తాంతు పాండవాన్ భరతర్షభాన్
అదాయ వివిశు స్సర్వే పురం పారణిసాహ్వయం ॥ 15

మందమంద ముపేత్య తత్ర సదసో మత్పాండుపుత్రాంకురాః
క్వేతి ప్రేమపురః ప్రసారితకరః కుర్వ్య దృఢాలింగనం
సర్శం సర్శ మిమాన్నిజాంకగమితా భ్రాతు స్స్మరన్కారవ
శోఽప్యతద్భి ర్నయనాంబుభి స్సవిదధే లోకం నదీమా తృకం 16

అథాప్తవంతో వేదోక్త్యా సంస్కారా పాండవా స్తదా
సంవ్యవర్ధంత భోగాంస్తే భుంజానా పితృవేశ్యని 17

* తత్ర త్రయోదశాబ్దాని ధార్మరాష్ట్రై స్సహోషితాః
ధార్మరాష్ట్రైశ్చ సహితాః క్రీడంతో ముదితా సుఖం ॥ 18

* వ్యా॥ త్రయోదశ ఇత్యత్ర తదాది త్రయోదశా
బ్దాని ధార్మరాష్ట్రై స్సహ పాండవా ఉషితా ఇతి ద్యోత్యతే
తథాచ సర్వధారి వైశాఖ శు 10 ఆరభ్య స్తవసంవత్సర
వైశాఖ శు 10 పర్యంతం పాండవాః కారవైస్సహోషితా

14. తరువాత కుంతియు, దృతరాష్ట్రుడు, భీష్ముడు, బంధువులతో గూడి అమృతమయమగు స్వధను సమర్పించి శ్రాద్ధమునొనంగిరి
15. ఈవిధముగా కుచిత్కమును బొందిన ఆ పాండవులను తీసుకొని వారందఱును హస్తినాపురమును ప్రవేశించిరి.
16. దృతరాష్ట్రుడు సభనుండి గ్రుడ్డివాడగుటచే మెల్లమెల్లగా ముందుకు వచ్చి నాసోదరుడగు పాండురాజు పుత్రులు ఎచ్చట ఉన్నారు. అనుచూ ప్రేమతో ముందుకు దాచబడిన చేతులు కలవాడై వారిని గాచారింగనము చేసుకొనుచు తన తొడను ఎక్కిన పాండవులను మాటిమాటికి స్పృశించుచు, ప్రేమపూర్వకముగా సోదరుని స్మరించుచు, ఎదతెగని, కన్నీటి కాలువలచే ఈ లోకమునంతమ నదీతూత్యకమైన దానినిగ, చేసెను.
17. తరువాత పాండవులు వేదోక్తములైన సంస్కారములను పొంది తెర్తొందిగారి గృహమున విశేష భోగముల ననుభవించుచూ చక్కగా వృద్ధి నొందిరి.
- * 18. ఈవిధముగా అచ్చట, 13 సంవత్సరములు కౌరవులతోకూడ నివసించి, కౌరవులతో కూడుకొని ఆటలాడుకొనుచు సంతోషించుచూ విభముగా నుండిరి.

*వ్యా॥ శ్రయోదళ అనుచోట అప్పటి నుండి (అనగా పాండు రాజు మరణమునుండి, 13 సంవత్సరములు పాండవులు కౌరవులతో గూడి నివసించిరి. అని తెలియుచున్నది. ఆ విధముగా పర్వధారి సంవత్సర వైశాఖ కు॥ దశమి నుండి స్లవసంవత్సర వైశాఖ కు॥ దశమి వరకు పాండవుల కౌరవులతో సంవత్సరములు అప్పుని పోరిన పూ॥

దత్వా తత్ప్రత్యక్షాం యద్యదిష్టం
యావత్స్వేమా మాత్మజానాం శతేఽపి
పాండవోః పుత్రేష్వంబికాసూను శతే
ప్వేకైకస్మిన్ప్రేమ తావద్బంధం ॥

19

ద్రోణస్తు ద్రుపదేనాథ పరాభవ మవాప్య చ
మనసా దూయమానోఽగా న్నగరం నాగ సాహ్వయం ॥ 20

భార్యాపుత్రయుతో ద్రోణః కృపాచార్య సివేశన
స్థితోఽపి కురుపుత్రాణాం భేలనస్థాన మాగతః ॥ 21

కూపే నిపతితం ద్రోణః కందుకం బాణరజ్జునా
బహి ర్నిసార్జ్య ప్రదదౌ యుధిష్ఠిరపురోగమాః ॥ 22

ఇత్యర్థః తదా క్రీస్తోః పూర్వం దినాని 11-12-3099 ఇతి
తదానీం యుధిష్ఠిరస్య వయః సం 29-5-25 ఇతి సిద్ధ్యతి ॥

తతో స్థనసంవత్సర వై శాఖశుక్ల పూర్ణిమాయాం
ద్రోణాచార్యేణ నిద్రిప్తుకుమారాస్త్రసందర్శనాఖ్యా విద్యా
పరీక్షా చ ॥

తదనుపద మేన స్థనసంవత్సర వై శాఖ కృష్ణపం
చమ్యాం గురుచక్షిణార్థం భీమాజ్ఞనాభ్యాం ద్రుపదబంధనం
పశ్చాద్ద్రోణాజ్ఞయా విమోచనం భాభవత్ తస్కృత్యం సం
1-4-5 దినాన్యభవత్ తథాచ శుభకృత్ సంవత్సర
భాద్రపద శు 15 పర్యంత మభూత్ తదా క్రీస్తోః పూర్వం
ది 6-4-3098 ఇతి చతురశ్రం

19. ధృతరాష్ట్రుడు ఆ పాండవులకు ఇష్టమైన ఆ యా భోగములను సమకూర్చుచు. శన నూరురు పుత్రులయందు మొత్తము ఎంత ప్రేమ కలదో అంతంత ప్రేమను వీరిఁకొక్కరియందు కలిగి యుండెను.
20. తరువాత ద్రోణాచార్యులు ద్రుపదునిచే పరాభవము నొంది మనస్సులో బాధపడుచున్నవాడై హస్తి నాపురమునకు విచ్చేసెను.
21. ద్రోణాచార్యుడు బార్యాపుత్రుతో కూడినవాడై కృపాచార్యుని గృహమున నివసించు చుండెను. ఒకానొకప్పుడు కురువృత్రుల అటస్థలిమునకు విచ్చేసెను.
22. కౌరవులూకొను బంతి బావిలో పడిపోగా ఆబంతిని బాణముల త్రాటిచే బయటికి తీసి వారికి నొసంగెను.

11-12-3099. అప్పుడు ధర్మరాజు వయస్సు 29 సం ల 5 మా॥ల 6 దినములు సిద్ధించుచున్నది.

తరువాత ప్లవపంచత్సర వైశాఖ శు॥ పూర్ణిమయందు ద్రోణాచార్యులుచే చేయబడిన కుమారాస్త్ర సందర్శనమనెడి విశ్వావరీక్ష జరుపబడెను.

దాని వెంటనే ప్లవ సంచత్సర వైశాఖ బ॥ పంచమి యందు గురుదక్షిణకౌరకు భీమాష్టమిచే ద్రుపదుని బంధించుటయు, తరువాత ద్రోణాజ్ఞచే విడిచిపెట్టుటయు, సంభవించెను. ఆపని యంతయు, 1 సం. 4 నెలల 6 దినములు ఆయెను. అనగా శతకృతు సంవత్సర బాద్రపద శుద్ధ 15 వరకు జరిగెను. అప్పుడు క్రి॥ పూ॥ 6-4-3099 అని సిద్ధించుచున్నది.

భీష్మం ప్రత్యుక్తవంతా సు భీష్మౌగా ద్దోఽసన్నిధిం
తద్వృత్తం సకలం జ్ఞాత్వా గాంగేయో గురు మాహువై || 23

బాలానాం శిష్యైః బ్రహ్మ సాధ్యస్త్రాణి ప్రదీయతాం || 24

కురూణామస్తి యద్విత్తం రాజ్యం చేదం సరాష్ట్రకం
త్వమేవ పరమో రాజా సర్వే చ కురవ స్త్వవ || 25

దిప్త్యా ప్రాప్తోసి విప్రర్షే మహాన్యేనుగ్రహః కృతః
విశ్రాంతేఽథ గురౌ తస్మిన్ పాత్రా నాదాయ కౌరవాన్
శిష్యత్వేన దదౌ భీష్మో వసూని వివిధాని చ || 26

గృహం చ సుపరిచ్ఛన్నం ధనధాన్యసమాకులం
ప్రతిగృహ్యచ తాన్ సర్వాన్ ద్రోహో వచన మబ్రవీత్ || 27

కార్యం మే కాంక్షితం కించిద్ధృది సంపరివర్తతే
కృతాస్త్రై స్తత్రప్రదేయం మే తదేత ద్వనతాసఘాః || 28

23. ధర్మరాజుతో కూడిన కౌరవులందరు భీష్ముని వద్దకు వెళ్ళి ఈ వృత్తాంతమును అంతయు భీష్మునకు విన్నవించిరి. భీష్ముడు ద్రోణుని వద్దకు వెళ్ళి ఇట్లు పలికెను.
24. ఓ ద్రోణాచార్య! ఈ బాయిరను చక్కగా శిషించుచు, చక్కటి అస్త్రములను, శస్త్రములను వీరికి అనుగ్రహించుడు.
25. కురురాజులకు ఉన్న ధనమంతయు, సామంతరాజులతో, కూడిన రాజ్యమంతయు, నీదే, నీవే మాకందరకు రాజువు. ఈ బాలకు లందరు నీవారలే.
26. ఓ ద్రోణాచార్య! మా అదృష్టముచే నీ విచ్చటికి వచ్చితివి. మాయందెంతో అనుగ్రహము చూపితివి, అని పలుకుచు ద్రోణాచార్యుడు విశ్రమించి యుండగా తన పౌత్రులగు కౌరవపాండవులందరిని తీసుకొనివెళ్ళి విశేషధనములను వారికి సమర్పించి శిష్యులనుగా సమర్పించెను.
27. భీష్ముడు మంచి ధనవనశ్రముతో అలంకరింపబడిన, అన్ని పౌకర్యములు గల నొక గృహమును వారికి ఏర్పాటు చేసెను. ద్రోణాచార్యుడు వారి నందరను శిష్యులనుగా స్వీకరించి ఈ విధముగా పలికెను.
28. ఓ కురు కుమారులారా! ఒకానొక కార్యము నాచే కోరబడినదై నా హృదయమునను తిరుగుచు కలిత పెట్టుచున్నది, మీరలు అస్త్ర విద్యలు నేర్చిన తర్వాత నా మాటని నెరవేర్చవలసి యున్నది. ఆ వాగ్దానమును నా కొనంగుడు.

తచ్ఛ్రుత్వా కారవేయా స్తే తూణ్ఘే మాసన్విశాంపతే
లద్దునస్తు తత స్సర్వం ప్రతిజ్ఞజ్ఞే పరంతప ॥

29

వృష్ణయ శ్చాంధకాశ్చైవ నానాదేశ్యశ్చ పార్థివాః
సూతపుత్రశ్చ రాధేయో గురుం ద్రోణం యయు స్తదా ॥ 30

కస్త్వం కస్యేతి వాక్యానాం శ్రుత్వా దేశాంతరంగతః
సర్వేషామేవ శిష్యాణాం బభూవాధ్యధికోఽర్జునః ॥ 31

పంచధా ప్రవహంతీనాం పవనాత్మజ ఏవ సః
కారవక్రోధసింధూనాం క్రమాత్సంగమభూ రభూత్ ॥ 32

జవే లక్ష్మ్యాభిహరణే భోజ్యే పాంసువికర్షణే
ధార్తరాష్ట్రాన్ భీమసేనః సర్వాన్ స పరిమర్దతి ॥ 33

నతే నియుద్ధేన జవేన యోగ్యాసు కదాచన
కుమారా ఉత్తరం చక్రుః స్పర్థమానా మృకోదరం ॥ 34

శ శో భ్రాశ్రా స్వీయజనా నువాచ స సుయోధనః ॥
అయం బలవతా శ్రేష్ఠః కుంతీపుత్రో మృకోదరః ॥ 35

20. ఓ జనమేజయా! ద్రోణాచార్యుని ఆమాట విని కౌరవులందరు మెదలకుండిరి, తరువాత అర్జునుడు మాత్రము నేను నెరవేర్చుదు నని ప్రతిజ్ఞ చేసెను.
30. అప్పుడు వృష్ణులు, అంధకులు, నానాదేశీయులైన రాజులు సూత పుత్రుడగు రాధేయుడు విద్యాభ్యాసమునకై గురువగు ద్రోణుని చేరిరి.
31. రాధేయుడు నీ వెవ్వడవు. ఎవరి వాడవు. అను వాక్యములను విని విద్యాభ్యాసమునకై ద్రోణుని విడచి దేశాంతరము వెళ్ళెను. అందరి శిష్యులలో అర్జునుడు మిక్కిలి అధికు డాయెను.
32. పాండవు లైదుగురి మీద 5 విధములుగ ప్రవహించుచున్న కౌరవుల క్రోధ మనెడి నదులకు క్రమముగా బలాధికుడగు భీముడు సంగమస్థాన మాయెను.
33. భీమసేనుడు వేగమునందును, లక్ష్మ్యములను భేదించుటయందును, ఆహారము నందును, రాళ్ళను వినరివేయుట యందును, కౌరవుల నందరును ఓదించు చుండెను.
34. కౌరవ కుమారులందరు యుద్ధమునందును, వేగమునందును, ఇతర బలప్రదత్మనలయందును భీమునికిసాటికాక పోయిరి. వారందరును భీముని మీద ఈర్ష్యవహించి, ఆతని జయించ వట్టుదలతో ప్రయత్నించు చుండిరి.
35. తరువాత దుర్యోధనుడు, ఈ భీముడు బలవంతులలో శ్రేష్ఠుడు జయింపరానివాడు అనియు తన సోదరులతోను, తన వారితోను ఆలోచించెను.

తం తు సుప్తం పురోద్వానే గంగా యాం ప్రక్షిపామహే॥ 36

ఆథ తస్మా దవరజం శ్రేష్ఠం చైవ యథిష్ఠిరం
ప్రసహ్య బంధనే బద్ధ్వా ప్రళాసిష్యే పసుంధరాం ॥ 37

ఏవం స నిశ్చయం పాపః కృత్వా దుర్యోధన స్తదా
తతో జలవిహారార్థం కారయామాస భారత॥ 38

ప్రమాణకోట్యాం తం దేశం స్థలం కించిదుపేత్య హి
తత్రోపవిష్టా స్తే సర్వే పాండవా కౌరవాశ్చ హ ॥ 39

పరస్పరస్య వక్త్రేభ్యో దదుర్భత్యాం స్తతస్తతః
తతో దుర్యోధనః పాపః తదృక్ష్యే కాలకూటకం
విషం ప్రక్షేపయామాస భీమసేనజిహ్వాంసయా ॥ 40

స్వయం ప్రక్షిప్యతే ధత్యం బహు భీమస్య పాపకృత్
తత స్తే సహితా సర్వే జలక్రీడా మకుర్వతాం ॥ 41

విషేణ చ పరీతాంగో నిశ్చేష్టః పాండునందనః ॥ 42

36. ఇట్లాలోచించి పురోద్యానమునందు నిద్రపోవుచున్న భీముని గంగ
యందు పారవేయుదము అని నిర్ణయించెను,
37. తరువాత వనికంటే పెద్దవాడును, జ్యేష్ఠుడును నగు ధర్మరాజును
బలాత్కారముగ కారాగారమున నుంచి నేనే ఈ భూమండలము
నంతను ఏలగలనని ఆలోచించెను.
38. ఈ విధముగా పాపాత్ముడగు దుర్యోధనుడు ఆలోచించి, తరు
వాత జలక్రీడ కొరకు ఏర్పాటు చేసెను.
39. గంగా తీరమున కొంతభాగము ఒడ్డుమీదను కొంతభాగము నీటిలో
నుండునట్లుగ, ఒక విహార ప్రదేశమును ఏర్పాటు చేసిరి. అచ్చట
పాండవులును, కౌరవులును, కూర్చొనియుండిరి.
40. కొరవపాండవులు విలాసముగా అన్యోన్యము ఒకరినోటిలోఒకరు
భక్ష్య భోజ్యములను పెట్టుకొనుచుండిరి. అంతట పాపాత్ముడగు
దుర్యోధనుడు ఆభక్ష్యమునందు భీముని చంపు నభిప్రాయముతో
తొల కూట విషము నుంచెను.
41. దుర్యోధనుడు స్వయముగా ఆభక్ష్యములను పాపనిశ్చయము కల
వాడై భీమసేనునకు ఒసంగెను. తరువాత వారందరు కూడి జల
క్రీడను చేసిరి.
42. భీమసేనుడు విషముతో వ్యాపించిన శరీరము కలవాడై చేష్ట
లుడిగి మూర్ఛిలైనను,
43. ఆ భీముడు ఒకనొక రహస్య ప్రదేశమున సాయంకాలపు చల
గాలుచే నేవించుచుదున్నవాడయి రత్నవర్ణంకముతో సమాన

దినఃరతినమీరై సేవ్యమాన స్స భీమః
తటభువి కుసుమానాం తాదృశై ర్గంధపూర్తై
రధికమలసతాయాహనిద్రద్రా నిద్రద్రా ॥ 43

తతో బభౌ లతాపాతై ర్భీమం దుర్యోధన స్వయం
మృతకల్పం తదా వీరం స్తలాజ్జల మపాతయత్ ॥ 44

అక్రామన్నాగభవనే తదా నాగకుమారాః॥
తతోఽస్య దృష్టమాసస్య విషం సర్వంహృతం తదా ॥ 45

దంష్ట్రాంశ్చ దంష్ట్రీణాం తేషా మర్మస్వపి నిపాతితాః॥ 46

తతో వాసుకి మధ్యేత్య న్నాగై రనుగతై స్తదా
దృష్ట్వా దాహిత్రదాహిత్రః పరిష్వజ్య సువీడితః॥ 47

* ఆర్యకేణ చ దృష్ట స్స పృథయా ఆర్యకేణచ॥

† వ్యా॥ హానిం క్షతిం ద్యంతి ఖండయతీతి హానిదాః
ద్రవః పృథ్వాః యస్యాం తస్యాం తటభువి - గంగాతీరే
ఇత్యర్థః ॥

*వ్యాః- దాహిత్ర ఇతి తు॥ ఆర్యకః నాగస్య
దాహిత్రః శూరః తద్దాహిత్రో భీమః ఇత్యవిరుద్ధమేతత్

మగు కమల శయ్య నందు గంగాతీరమందలి కుసుమముల గంస
ములచే నేవించబడుచు శరీర శమను అలసటను, తమ వాసన
లచే పోగొట్టునట్టి వృక్షములు గల గంగాతీరమున నిద్రించెను

44. తరువాత దుర్యోధనుడు స్వయముగాంతాపాశములచే బంధించి
చనిపోయిన వానితో సమానముగా నున్న వానిని స్థలమునుండి
జలము లోనికి నెట్టెను.

45. తరువాత ఆతడు నాగలోకమును ప్రవేశించెను. అచ్చటనున్న
నాగ కుమారులచే కాటు వేయబడిన వాడయి, జంతు విషము
స్థావర విషమునకు విరుగుడగుటచే విషమంతయు పోయిన వా
డాయెను.

46. ఆ సర్పములు కోరలచే ఈ భీముని మర్మ ప్రదేశములయందును,
కాటువేసినవి.

47. ఆ నాగులతో కూడినవాడై భీముడు వాసుకి వద్దకు వెళ్ళెను, వాసు
కియు తన దోహతుని దోహతుడగు భీముని గాఢాలింగనము
చేసుకొనెను.

48. గొప్ప యశస్సుగల వాసుకి తన దోహతుడగు ఆర్యకుడు

*వ్యా॥ హాని=అలసటను ద్యంతి=పోగొట్టునవికాగాహానిదా:
దునః=వృక్షములు దేవియందో అటువంటి గంగాతీరమునందు
అని అర్థము.

*వ్యా॥ దోహత ఇతి = ఆర్యకుడు (శూరుడు)వాసుకియొక్క
దోహతుడు. ఆ శూరుని దోహతుడు భీముడు కావున దోహతునికి
దోహతుడు.

సుప్రీత శ్చభవత్తస్య వాసుకి స్సుమహాయశాః।

48

వాసుకి రువాచ ॥

* ధనాఘో రత్ననిచయో వసుచాస్య ప్రదీయతాం।

బలం నాగసహస్రస్య యస్మిన్ కుండే ప్రతిష్ఠితం।

యావత్పిబతి శాలోఽయం తావదస్మై ప్రదీయతాం। 49

* వ్యా॥ రత్న ధారణిమాహాత్మ్యముక్తం స్కాం దేహాలా
స్యమాహాత్మ్యే శ్లో॥ ఆదిత్యవారే మాణిక్యం సోమవారేతు
మాక్తికం విద్రుమం భౌమ వారేతు సౌమ్యమరకతం తథా
పుష్యరాగం గురోర్వారే వజ్రం వారే భృగోరపిసీలం వారే
రవేస్సునోర్గోమేఘం గవివాసరే వైధూర్యం శనినోవారే
ఇతి వీక్షావినిర్ణయః ॥

తస్మాద్వజ్రంతు రత్నానాం శ్రేష్ఠమాహుర్మనీషిణాం
విప్రక్షత్రియ విబూషదా ధారయేముర్యధాక్రమం। స్వస్వ
జాతియుతు వజ్రమగ్రజస్య మహాశిమం గతా భరతేవజ్రం
కులస్త్రిణాం న యోజయేత్ ॥

నీలరత్నపరిక్షాయాం చింతామణౌ॥ శ్లో॥ క్షీరమధ్యే
క్షీపేన్నీలం క్షీరంచేన్నీలతాంవజేత్ ఇంద్రనీలమితిభ్యాతంత
ధోక్తం రత్నకోవిదై రితి ॥ సువర్ణ రుద్రాక్షధారణ విధిరుక్తా

(కూరుడు) వాని కుమార్తె గుగు కుంతియొక్క కుమారుని చూచి
మిక్కిలి అనందించెను.

వాసుకి చెప్పుచున్నాడు.

40. ధన సమూహమును, రత్నముదాయమును, బంగారమును, ఈశవి
కీయుడు, ఏ కుండలందు వేయి ఏనుగుల బలమును కలిగించు
నట్టి రసము కలదో ఆ కుండలను ఈ పిల్లవాడు ఎన్నితాగునో
అన్నియు ఈయ వలసినది.

*వ్యా॥ స్కాంద పురాణమున హలాన్య మహాత్మ్యమున రత్న
ధారణ మహిమ చెప్పబడినది, శ్లో॥ ఆదివారమున మాణిక్యమును, సోమ
వారమున ముర్యమును, మంగళ వారమున పగడమును, బుధవారమున
మరకకమును, గురువారమున పుష్కరాగమును, శుక్రవారమున పక్ష
మును, శనివారమున నీలమును, ఆదివారమున గోమేధమును, వైధూర్య
మును శనివారమున ధరించవలయునని విధియము.

అందువలన వజ్రమును రత్నములలో శ్రేష్ఠమైన దానిగావిద్వాం
సులుచెప్పుచున్నారు. కావున బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులు వారి
వారి జాతితోకూడుకున్న వజ్రమును క్రమముగా ధరించవలయును,
బ్రాహ్మణుడు ఏజాతి వజ్రమునైనను ధరించవచ్చును. కుశ్రీలకు
మాంగళ్యమునందు వజ్రమును ఉంచకూడదు.

సీ॥ రత్న పరీక్షయందు చింతామణి గ్రంథము ఇట్లు చెప్పు
చున్నది, శ్లో॥ క్షీరములో నీల రత్నమును పడవేసిన ఆ క్షీరము నల్ల
బడిన యెడల అది ఇంద్రసీమని రత్నకోవిదులచే చెప్పబడినది,
సువర్ణమును రుద్రాక్షలను ధరించు విధానము మునిభావబోధిని అను
గ్రంథమున ఇట్లు చెప్పబడినది, శ్లో॥ అందముగా సువర్ణముతో

తతో భీమస్తదా నాగైః కృతస్వస్త్వయన శ్శుచిః
ఏకోచ్ఛాప్సా త్తతః కుండం పిబతిస్మ మహాబలః ॥ 50

ఏవ మష్టో సుకుండాని హ్యపిబ త్పాండునందనః ॥ 51

తతస్తు శయనే దివ్యే నాగదత్తే మహాభుజః
ఆశేత భీమసేనస్తు యథాసుఖ మరిందమః ॥ 52

తతస్తే కౌరవా స్సర్వే వినా భీమంచ పాండవాః
బృవంతో భీమసేనస్తు యాతోహ్యగ్రత ఏవ సః
భ్రాతృభి స్సహితో హృష్టిః నగరం ప్రవివేశ హ ॥ 53

తతోష్టమే తు దివసే ప్రత్యబుభ్యత వాయుజః
ఆజగామ మహాభావం రాత్నరంతిక మంజసా ॥ 54

తతస్తతస్సర్వ మాచప్త దుర్యోధనవిచేష్టితం ॥ 55

ఏవం దుర్యోధనోమంత్రి శకునిశ్చాపి సాబలః
అనేకై రభ్యుపాయైస్తాన్ జిఘాంసంతిస్మ పాండవాన్ ॥ 56

పాండవా అపి తతస్సర్వం ప్రత్యజాన న్నమర్షితాః

మమ భావోధిన్యాం శ్లో॥ సువర్ణయద్రాక్షకృతా మనోజ్ఞా
గతిః ప్రవాసంతి ధారణేన భూతగ్రహితో భనివారణం చ
సిద్ధితిమ్మురుతి వైత్యభూత ఇతి ॥

50. తరువాత భీముడు అ నగులచే అశీర్వాదించ బడినవారై పరి
శుద్ధుడై ఒక గ్రుక్కతో ఒక కుండెడు రసమును పానముచేసెను.
51. ఈ విధముగా పాండునందనుడును, మహాబలుడును ఆగు భీముడు
ఎనిమిది కుండల రసమును పానముచేసెను.
52. భీమసేనుడు నగులచే వివక్షణదిన దివ్యవైన శయనము నందు సుఖ
ముగా విద్రీంచెను
53. తరువాత దుర్యోధనుడు భీముడు లేని పాండవులను గూర్చి మన
కంటె ముందే భీమసేనుడు వెళ్ళెనని పలుకుచు, తన సోదరులతో
గూడి మిక్కిలి సంతోషించుచు, నగరమును ప్రవేశించెను
54. భీముడు 8 వ రోజున నిద్ర మేల్కొంచి, వెంటనే తల్లి వద్దకు
వచ్చెను.
55. తరువాత దుర్యోధనుడు చేసిన దుశ్చేష్టనంతనూ తల్లితో చెప్పెను
56. ఈ విధముగా దుర్యోధనుడును, ఆతని మంత్రియగు శకునియు
పాండవులను అనేక ఉపాయములతో చంప యత్నించిరి.
57. పాండవులును, అవన్నియు ఎరిగియు, కౌరవులమీద అసూయ
లేనివారై విదురుని చెప్పుచేతలలో నుండి కౌరవుల దుర్మార్గమును

కుడిన రుద్రాక్షమాలను ఎల్లప్పుడూ ధరించిన అది ముక్తి ప్రదమగును,
భూత గ్రహములయొక్క అవత్తును నివారించును, వాయురోగమును,
వైశ్యరోగమును పోగొట్టును అని —

ఉద్భావన మకర్వంతో విదురస్య మతే స్థితాః ॥

57

ఇతి శ్రీమహాభారతసాహిత్యే ఆదిపర్వణి
అష్టమోఽధ్యాయః సమాప్తః

నవమోఽధ్యాయః

ద్రోణ స్సర్వకుమారాణామిష్టస్త్రిపశ్యపాదయత్
కమండలుం చ సర్వేషాం ప్రాయచ్ఛజ్వలకారణాత్ ॥

1

యావత్తేనోపగచ్ఛంతి తావదస్మై పరాం క్రియాం
పుత్రాయ చ దదౌ కుంభ మవిలం జలకారణాత్ ॥

2

ద్రోణ ఆచప్త పుత్రాయ తతర్క జిష్ణురౌహత
తత స్తే కౌరవా సర్వే జలాశయ మగాద్ధృతం ॥

3

తత స్స వారణాస్త్రేణ పూరయిత్వా కమండలుం
సమ మాచార్యపుత్రేణ గురు మభ్యేతి ఫాల్గుణః ॥

4

ఆహూయ వచనం ద్రోణో రహ స్సూప మభాషత
అంశకారేఽర్జునాయాన్నం న దేయం తే కదాచన ॥

5

తస్మాల్లా దేవ కౌంతేయ స్త్వంశకారాస్త్ర మాప్తవాన్

బహిర్గతము చేయక శాంతముతో సహించుచుండిరి.

ఇది శ్రీమహాభారత సారోద్ధారమున, ఆదిపర్వయందు
ఎనిమిదవ అధ్యాయము సమాప్తము,

9 వ అధ్యాయము

1. ద్రోణాచార్యుడు క్షత్రియ కుమారులకు శస్త్రాస్త్రములను నేర్పెను,
అందరికిని ఒక్కొక్క కమండలమును ఇచ్చి జలము తీసుకొని
తమ్మని అజ్ఞాపించెను.
2. జలము తీసుకొని ఎవరు ముందు వచ్చిన వారు నేర్పరులని పలి
కెను. పుత్రుడగు అశ్వత్థామకు జలము తీసుకొని వచ్చుటకు నొక
పెడల్పు మూతిగల కుంభానిచ్చెను.
3. ద్రోణాచార్యుడు ఆ పనిని కమాదునికిని, అర్జునునికి అందరికి
చెప్పగా కొరపులందరూ వెంటనే అలాశయమువద్దకు వెళ్ళిరి.
4. తరువాత పల్లవుడు వారుజాస్త్రముచే ఆ కమండలమును నింపి
గురువు తునితోబాటు ద్రోణాచార్యుని సమీపించెను.
5. ఒకానొకప్పుడు ద్రోణాచార్యుడు వంటనానితో నీవు ఎన్నడునూ
అర్జునునకు చీకటిలో అన్నము పెట్టవద్దు, అని ఏకాంతమున
చెప్పెను.
6. చీకటిలో అన్నము భుజించునపుడు సాంభావికముగా ఎట్లు చేసి
నోటివద్దకు వచ్చునో దానిని ఊహించుకొని అరుదుడు అంధ

తతో ద్రోణోఽరుచం భూయో విత్తురు ద్వైతవర్జితం ॥ 6

తతో నిషాచరాజశ్చ హిరణ్యధనుషస్సుతః
ఏకలవ్యోగురుం మత్వా ద్రోణం మృణ్మయవిగ్రహం ॥ 7

విమోక్షాథానసంథానే లఘుత్వం పరమాప సః
వనే మృగవిధౌ దృష్ట్వా పాథ స్సగురు రాగతః ॥ 8

ద్రోణఉవాచ
యది శిష్యోఽసి మే వీర త్వయాంగుష్ఠం తు దీయతాం
ఛిత్వా విదార్య తం । పాదా ద్రోణాయాంగుష్ఠ మాత్మనః ॥ 9

స సత్యసంధం నైషాది దృష్ట్వా ప్రీతోఽబ్రవీ దిదం ॥ 10

♦ ఏవం కర్తవ్యమితి వా ఏకలవ్య మభావత
తత శ్శురతు నైషాది రంగుళీభి ర్వ్యకర్షత ॥ 11

♦ ద్రోణస్య సత్యవాగాసీ న్నాన్యోఽభిభవి తార్జునం

♦ వ్యా॥ ఏవం కర్తవ్యమితి తస్మాద్విమత్యమాభ్యాం శరం
ధృత్వా జ్యోకర్షణిం కర్తవ్యం మిత్యభిసీయ దర్శయతీత్యర్థః ॥

కారాత్తమును పొందెను, తరువాత ద్రోణుడు ఒంటరిపాటున విశేషముగా అత్త శత్రుములను అర్జున నకు నేర్పెను.

7. తరువాత నిషాదరాజగు హిరణ్యసేనువనువాని కుమారుడగు ఏకలవ్యుడు ద్రోణాచార్యుని గురువుగా భావించి ద్రోణుని మట్టి విగ్రహమును పెట్టుకొని పిలువినద్య నేర్పెను.

8. ఆతడు బాణమును విడిచిపెట్టుట లెందు, సంధించుటయందు, గ్రహించుటయందు, మిక్కిలి లాభవమును సంపాదించెను. ననమునందు మృగమును కొట్టుటలో చాతని నేర్పరితనమును చూచి గురువుతో సహా అర్జునుడుఆతని వద్దకు వచ్చెను.

ద్రోణుడు పలుకుచున్నాడు

9. ఓ ఏకలవ్యా! నీవు నాశ్శిష్యుడవగుచో నీ అంగుష్ఠమును నాకు గురుదక్షిణగా నొంగుము. అవి యడిగెను, ఆతడు తన అంగుష్ఠమును కోసి దోయినకు ఒసంగెను

10. ఈ విధముగా శత్రుసంఘమును, గురుభక్తియు గల ఏకలవ్యుని చూచి ద్రోణాచార్యుడు సంతోషించి ఇట్లు పలికెను.

11. ఈ విధముగా ధనుస్సును ఎక్కుపెట్టెను ఈవిధముగా బాణమును విడుపును. అవి ద్రోణుడు చెప్పిన నాతడు నీశ్వరోనే ధనుస్సును ఎక్కుపెట్టి బాణములను వదలెను.

*12. ఈ విధముగా ద్రోణుడు అర్జునుని కంటె వేరొక సమానుడగు

---

*వ్యా॥ ఇచ్చట గల ఏకలవ్యుని అంగుళశ్చేదనము సాక్షాత్తుగా గురుముఖమునుండియే విద్య తెలుసుకొనవలెను. లేనిచో ఇట్లే జరుగును

తతోఽర్జునః ప్రీతమనా బభూవ విగతజ్వరః ॥ 12

కృత్రిమద్విజఘాతేతు విజజ్ఞేఽర్జున ఏవ సః ॥ 13

ద్రోణ ఉవాచ

అగస్త్యస్య ధనుర్వేదే శిష్యో మమ గురుః పురా
అగ్నివేశ ఇతి ఖ్యాత స్తస్య శిష్యస్మి భారత
తపసా యస్కయాప్రాప్తమమోఘ మశనిప్రథం ॥ 14

గృహేణేమం మహాబాహో విశిష్ట మతిదుర్దమం ॥ 15

శ వ్యా! అత్రత్య ఏకలవ్య స్యాంగుళీచ్ఛేదనం సాక్షా
ద్గురుముఖేన విద్యా జ్ఞాతవ్యా నోచేత్ ఏవం విధం భవతీతి
ధర్మనిర్ణయార్థమేన నాన్యత్ తథాహి అరణ్య పర్వణి 13 5
యవ కీతచర్మతేపి ఏతద్విధయా ప్రాప్త ఇతి జ్ఞాయతే

యవక్రీతః ఇంద్రప్రతి జ్ఞోః కాలేన మహతా వేదాః
శక్యా గురుముఖా ద్విభో తపసా జ్ఞాతుమిచ్ఛామి గుర్వజ్ఞా
నాని కాశిక ॥

ఇంద్రః- అమూర్గ ఏష విప్రస్తే యేన త్వం యాతు
మిచ్ఛసి కిం విఘాతేన తే విప్రగచ్ఛాధీహి గురోర్ముఖాత్ ॥

క్షీప్రమేన వినశ్యంతి ఏవాకూటోగురు ర్స్యా ఏవ
విధయైవ మతంగ బ్యాకరణాథ్యా పకాశ్చాపి నష్టా ఇతి
జ్ఞాయతే ॥

శ్లోతథా చ జీవతో గురుముఖా ద్విజ్ఞాతవ్యమేవ నాన్యథా
రేడియో మార్గేణ తన్నిష్ఠరీపత్వాదిత్యర్థః ॥

ధనుర్ధారి లేదను ప్రతిజ్ఞను చెల్లించుకొనెను. అర్జునుడును, కాపము పోయిన వాడయి, సంతోషించెను.

13. కృత్రిమమైన పక్షిని కొట్టుట యందును అర్జునుడే విజయము గాంచెను.

ద్రోణుడు చెప్పుచున్నారు.

14. పూర్వమందు నాగురువగు అగ్నివేళుడు ధనుర్వేదమునందు అగ స్త్యునకు శిష్యుడు. వేను ఆ అగ్నివేళుని శిష్యుడను.

15. తపస్సుచే నాచే పొందబడిన అమోఘమైన పిడుగువంటి ఈవిశిష్టమైన అస్త్రమును యిచ్చుచున్నాను. గ్రహించుము.

అనెడి ధర్మమును నిర్ణయించుట కొరకే ద్రోణుడట్లు చేసెను. అరణ్య పర్వయందు 137వ అధ్యాయమున యవక్రీత చరిత్రయందును, ఇట్లే సంతరించెనని తెలియుచున్నది. యవక్రీతుడు ఇంద్రునితో శ్లో॥ ఓ ప్రభూ! గురుముఖముగ వేదములు పొందుటకు చాలాకాలము వట్టును. కావున తపస్సుచే ఆ వేదములను సత్వజ్ఞానమును పొందుటకు కోరు చున్నాను.

ఇంద్రుడు చెప్పుచున్నాడు.

ఓ బ్రహ్మర్షీ అది మార్గము కాదు. తపస్సుతో నీవు వేదములను పొంద నిశ్చయించుట మంచిదికాదు. కావున గురుముఖముగా అన్యాయ నము చేయుము. గురువులేని విద్యావంతులు మెట్టనే నశించెదరు. అని చెప్పెను. ఈవిధముగానే గురువు లేకుండగా వ్యాకరణాధ్యాపకులగు మతంగాదులును నశించిరని తెలియుచున్నది.

కావున జీవింపి యున్న గురుముఖము నుండియే విద్యలు తెలుసు కొనవలెను. అట్లుగాక విరీవములైన రేడియో మొదలగు వానిచే విద్య నాపించుట నిరర్థకము అక్రమస్కరమునై యున్నది.

అస్త్రం బ్రహ్మశిరోనామ సప్రయోగ నివర్తనం
నచ తే మానుషేష్వేత త్ప్రయోక్తవ్యం కథంచన ॥ 16

తథేతి స ప్రతిశ్రుత్య భీభత్సు స్తం గృహీతవాన్ ॥ 17

† తతోస్త్రపారగాన్ జ్ఞాత్వా బాలాన్ సర్వాన్కురూద్వహః
నానాదేశాధిపాన్ శూరా స్సమామూయన్మపాన్ బహిః॥ 18

రంగం ప్రకల్ప్య త్తత్తాద్యాః కుమారాస్త్రప్రదర్శనే
గాంధార్యాద్యా వరస్త్రీభిః బంధుభిః జ్ఞాతిభిఃసహ
ద్రష్టుం భీష్మాదిభిస్సాకం ధృతరాష్ట్రో విశత్సభాం ॥ 19-20

తత శ్శుక్లాంబరధర శ్శుక్లయజ్ఞోపవీతవాన్
శ్శుక్ల కేశ సితశ్మశు శ్శుక్లమాల్యానులేపనః
రంగమశ్యం తదాచార్య ససపుత్రః ప్రవివేశహః 21

సుఖపుణ్యాహఘోషస్య పుణ్యస్య సమసంతరం
తతో బద్ధాంగులిత్రాణా బద్ధః కౌ మరకరభాః॥

† వ్యా॥ తతః స్లవసంవత్సర మైశాఖశుక్ల పూర్ణిమా
యీం ద్రోణాచార్యేణ సర్దిష్ట కుమారాస్త్ర సందర్శనాఘాః
విద్యాపరీక్షా

16. ఆ అత్తను బ్రహ్మశిరోనామకాత్తము. దానిని ప్రయోగోప సంహారములతో నీకవదేశించు చున్నాను. దానిని మనుష్యులయందు ఎన్నటికిని ప్రయోగించ కూడదు,
17. అలాగేనని ఆ అర్జునుడు గురువుగారికి ప్రతిజ్ఞచేసి దానిని గ్రహించెను,
18. తరువాత ద్రోణాచార్యుడు ఈ కురు కుమారులందరు సకలకస్త్రాస్త్రపారగులుగ తెలుసుకొని కూరులగు నానా దేశాధిపతులను ఆహ్వానించి ఒక రంగస్థలమును ఏర్పాటు చేసెను
- 19, 20 కుమారుల యొక్క అత్తవిద్యాప్రదర్శనమునకై విదురాదులు ఒక రంగస్థలమును ఏర్పాటు చేసిరి. గంధారి మొదలుగాగల స్త్రీలతోను జ్ఞాతులతోను, భీష్మాదులతో గూడినవాడై అది చూచుటకు ధృతరాష్ట్రుడు రంగస్థలమును ప్రవేశించెను.
21. తరువాత తెల్లటి వస్త్రములను ధరించి తెల్లటి యజ్ఞోపవీతములను తెల్లటి కేశములను, తెల్లటి గద్దములను, తెల్లటి పుష్పమాల్యాను లేపములను ధరించిన ద్రోణాచార్యుడు పుత్రునితోగూడ రంగస్థలమును ప్రవేశించెను.
- 22-23 కుభప్రదమగు పుత్యాహ మోషానంతరంయుర్విష్ణురుడు మొదలుగాగల మహారథులందరు జేష్ఠానుక్రమముగా కవచాది యుద్ధవేషములను ధరించి రంగస్థలమును ప్రవేశించిరి ఆరాజకుమారులం

19వ్యా॥ అటు తరువాత స్లవ సంవత్సర వైశాఖ శు॥ పూర్ణిమ యందు ద్రోణాచార్యునిచే కుమారుల అత్త సందర్శనము అనుపేరుగల విద్యావరీక్ష ఏర్పాటు చేయబడినది.

అనుజ్ఞేష్టం తు తే తత్రయథిష్ఠిరపురోగమాః।
చక్షరస్త్రం షహవీర్యాః కమారాః పరమాద్భుతం॥ 22-23

అథ తౌ నిత్యసంహృష్టే సుయోధనవృకోదరా।
చేతు ర్నిర్మలగదా సమదాశివ కుంజరా। 24

విదురో ధృతరాష్ట్రాయ గాంధార్యాః పాండవాగ్రణిః।
స్యవేదయేతాం తత్సర్వం కుమారాణాం విచేష్టితం। 25

తత స్తావృద్ధ్యతగదా గురుపుత్రేణ వారితౌ।
యుగాంతానిలసంక్షుబ్ధా మహావేలా వివర్ణవా। 26

ఆచార్యవచనేనాథ కృత స్వస్త్వయనో యవా
కాంచనం కవచం బిభ్రత్ప్రత్యదృశ్యత ఫాల్గునః। 27

తతో రుగాంగణగతో ద్రోణో వచన మబ్రవీత్॥ 28

యో మే పుత్రాత్ప్రియతరః సర్వశస్త్రవిశారదః॥
ఐంద్రి రింద్రదానుజయ సు పార్థో దృశ్యతామితి। 29

ఏష కుంతీసుత శ్రీమా నేష మధ్యమపాండవః।
ఏషోఽస్త్రవిమహం శ్రేష్ఠో ఏష ధర్మధృతాం వరః॥ 30

దరు అత్యద్భుతముగా వారువారు నేర్చిన అత్ర శత్రు కౌశలముల నన్నింటిని చూపించిరి.

24. తరువాత అత్యత్సాహము కల సయోధన భీష్మసేనలు గదా భద్రులై మడించిన ఏనగులవరే వారివారి గదాయుద్ధ పాండిత్యమును ప్రదర్శించిరి.

25. విదురుడు ధృతరాష్ట్రనకును ధర్మరాజు గాఢారికిని కరుణకూరులయొక్క ప్రావీణ్యము నంతనూ వారు ఒనరించిన ప్రదర్శనమును తెలియ జెప్పిరి.

26. తరువాత యుగాంతాగ్నివరే క్రోధోద్దీపితులై చెలియలకట్ట నతిక్రమించిన నముద్రములవలేనుండి ఎత్తినగదలుగల భీము, దుర్యోధనులు అశ్వశ్రైమచే వారింపబడిరి.

27. తరువాత ద్రోణాచార్యుని ఆజ్ఞచే గురువుచే నాశీర్వదించబడినవాడై బంగారు కవచమును ధరించిన యువకుడగు అర్జునుడు రంగమున ప్రవేశించెను.

28. తరువాత ఆరంగస్థలమున ఉన్నతప్రదేశమున ఉన్న ద్రోణాచార్యుడు ఈవిధముగా పలికెను.

29. ఈ అర్జునుడు వాపుత్రుని కంటెను నాకు ప్రియమైనవాడు. సత్యకస్త్రాస్త్రవికారదుడు. విష్ణువుతో సమానుడగు ఇంద్రపుత్రుడగు అర్జునుడు. ఈతనిని చూడుడు.

30. ఈతడు కుంఠీపుత్రుడు గొప్పవరాకమకారి. అత్రవేత్తలలోను శ్రేష్టుడు. ధర్మాత్ము లలోను గొప్పవాడు

ఇత్యేషం తమలా వాచః శుశ్రువుః ప్రేక్షకేఽఽతాః |
కుంత్యాః ప్రస్నపరయక్షేరస్త్రైః క్షిన్న మరోఽభవత్ || 31

ధృతరాష్ట్రః

ధన్వోస్త్వ నుగృహీతోఽస్మి రక్షితోఽస్మి మహామతే |
ప్రధారణిసముద్భూతై స్త్రిభిః పాండవ వహ్నిభిః | 32

దర్శయామాస భీభత్సు రాచార్యాయాస్త్రలాఘవం |
ఆగ్నేయేనాస్మజ ద్వహ్నిం వారుణే నాస్మజ త్పయః | 33

భామేన ప్రావిశ ద్భూమిం పార్వతేనాభజ ద్గిరిం |
అతర్ధానేన చాస్త్రేణ పున రంతర్హితోఽభవత్ | 34

క్షణా త్రాప్తంశుః క్షణార్ధస్త్వః క్షణాచ్చ రథధూగతః |
క్షణేన రథమధ్యస్థః క్షణేనావతర న్మహిం | 35

తత స్సమాప్తమాయితే తస్మి న్కుర్మణి భారణి ||
వివేశ రంగం విస్తీర్ణం శర్ణః పరపురంజయః | 36

భార్గవాత్తథనుర్విద్యాపారగ స్స రవిపథః |

31. అని ఈవిధముగా ప్రేక్షకులు పలికిన వాక్యములను అందరూ వినిరి ఈవాక్యములను విని కుంతికి ఆనందాశ్రువుచే వక్షస్థలమంతయు తడిసిపోయెను.

ధృతరాష్ట్రుని పలుకుచున్నాడు

32. కుంతి యనెడి అరణినుండి పుట్టిన ఈపాండవులనెడి మూడగ్నులచే నేనుదన్యుడనైతిని. అనుగ్రహీతుడనైతిని. రక్షింపబడితిని.
33. అర్జునుడు ద్రోణాచార్యునకు తన అత్తలామవమునంతను చూపించెను ఆగ్నేయాశ్రమచే ఆగ్నిని పుట్టించెను. వారుజాత్రముచే ఉదకమును సృజించెను.
34. అర్జుణ భౌమాశ్రమమును ప్రయోగించి భూమిని ప్రవేశించెను. పార్శ్వతాశ్రమముచే పర్వతమును భేదించెను. అంతర్ధానాశ్రమమును ప్రయోగించి ఎవరికి కనపడకుండా మాయమాయెను.
35. క్షణకాలములో పొడగరిగా పెరుగుట మరల క్షణకాలములో పొట్టివాడగుట క్షణములో రథమొగిన నుండుట, క్షణములో రథమధ్యగతు డగుట మరల క్షణములో భూమికి దిగుట ఇత్యాది అనేకము ప్రదర్శించెను.
36. తనువాత ఈవిధముగా ప్రదర్శనమంతయు పూర్తి కామండగా మహాపరాక్రమశాలియును కర్ణుడు విశాలమైన రంగును ప్రవేశించెను.
37. ఆకర్ణుడు పరుగురామునినుండి ధనుష్విద్యాపారంగతుడై సూర్యునితో సమానమైన కాంతిగలవాడుగ నుండెను. అతని సహజము

సహజం కవచం బిభ్ర త్కుండలద్యోతితాశనః॥ 37

ప్రాంశుః కనకతాళాభః సింహసంహననో యువా॥
స నిరీక్ష్య మహాబాహుః సర్వతో రంగమండలం॥ 38

ప్రణామం ద్రోణకృపయో ర్నాత్యాదృత ఇవాకరోత్॥ 39

తతో ద్రోణాభ్యనుజ్ఞాతః కర్ణః ప్రియరణ స్తదా॥
యత్కృతం తత్ర సార్ధేన తచ్ఛకార మహాబలః॥ 40

అథ దుర్యోధన స్తత్ర భ్రాతృభి స్సహ భారత॥
కర్ణం పరిష్వజ్య ముదా తతో వచన మబ్రవీత్॥ 41

అహం చ కురురాజ్యం చ యథేష్ట ముపభుజ్యతాం॥
భుంక్ష్వ భోగా న్మయా సార్ధం బంధూనాం ప్రియకృద్భవ॥
దుర్హృదాం కురు సర్వేషాం మూర్ఖా పాద మరంకమ॥ 42

॥కర్ణఉవాచ॥

కృతం సర్వమహం మన్యే సఖిత్వంచ త్వయా వృణే॥
ద్వంత్వయుద్ధంచ పార్థేన కర్తుమిచ్ఛామ్యహం ప్రభో॥ 43

అర్జున ఉవాచ॥

అనాహూతోపదిష్టానా మనాహూతోపబల్వినాం॥

లైన కవచముచేతను కుండలముఁ చేతను ముఖము మిక్కిలి ప్రకాశించు చుండెను.

38. మిక్కిలి పొడగరిగా బంగారు తాడిచెట్టువలె నుండెను. సింహము వంటి నడక కలిగినట్టియు, యువకుడగు ఆకర్ణుడు ఆ రంగస్థలము నంతను తేరిపార చూచెను.

39. ఆ కర్ణుడు ద్రోణ, ధృపాచార్యులకు విరాదరముగా నమస్కారము చేసెను.

40. తరువాత ద్రోణుని అశుజ్ఞ పొలిది మహాబలిదగు కర్ణుడు అజ్ఞుడు చేసిన పనులన్నింటినీ చేసెను.

41. తరువాత సోదరులతో కూడిన దుర్యోధనుడు మిక్కిలి సంతోషముతో నాని నారింగనము చేసుకొని నానితో ఇట్లు వలికెను.

42. నన్నునూ, ఈ కురురాజ్యమును యధేష్టముగా ననుభవించుము. నాతో గూడ భోగముల ననుభవించుము, బంధువుల కందరకు ప్రసాదము చేయువాడవు అగును. శత్రువు లింపకయొక్క శిరస్సున పాదము నుంచుము.

కర్ణుడు పలుకు చున్నాడు.

43. నీవు పనికిర దాతయు, నెరవేరినట్లే తాడు పన్నాను, నీతో స్నేహమును నేను కోరుచున్నాను. అర్జునునితో ద్వంద్వయుద్ధమును చేయుటకు నేనభిలషించు చున్నాను.

అర్జును డనుచున్నాడు.

44. పిలువక వచ్చి ఉపగోచించు వారలను. పిలువక, వచ్చిమాట్లాడు

యే లోకా స్తాన్ హతః కర్ణ మయా త్వం ప్రతిపత్స్యసే॥ 44

॥కర్ణఉవాచ॥

రంగోఽయం సర్వసామాన్యః కిమత్ర తవ ఫాల్గునః
గురోస్సమృతం యావత్తే హరామృద్య శిర శ్శరైః॥ 45

తతో దుర్యోధనేనాపి సభ్రాతా సమరోద్యతః॥
తావుద్యతమహాచాపా కృప శ్శారద్వతోఽబ్రవీత్॥
ద్వంద్వయుద్ధసమాచారే కుశల స్సర్వధర్మనిత్॥
అయం పృథాయా స్తనయః కనీషూన్ పాండునందనః॥ 46-47

త్వ మప్యేవం మహాబాహో మాతరం పితరం కులం॥
కథయస్వ నరేంద్రాణాం యేషాం త్వం కులభూషణః॥ 48

తతో విదిత్వా పార్థ స్త్వాం ప్రతియోత్స్యతి వా న వా॥
ఏవముక్తస్య కర్ణస్య వ్రీడావనత మానసం॥ 49

దుర్యోధన ఉవాచ

ఆచార్య త్రివిధా యోసి రాజ్ఞాం శాస్త్రవినిశ్చయే॥
తులీనశ్చ శూరశ్చ యశ్చ సేనాం ప్రకర్షతి॥ 50

వారఁకును, నీ నరకాది లోకములు కలవో ఓ కర్మా! నాచే చంప బడినవాడవై నీనా లోకములను పొందగలవు.

కర్ణుడు చెప్పుచున్నాడు.

45. ఈ రంగ ప్రళయ అందరికిని సమానమైనది. నీకిచ్చటగల ప్రత్యేకత ఏమి గలదు? ఓ అర్జునా! చూడుము. ఇప్పుడే గురువుగారి ఎదుట బాణములచే నీ శిరస్సును పడవేయుదును.

46 47 అంత సోదరులతోగూడిన దుర్యోధనునితోగూడ కర్ణుడు సమరోధ్యుక్తు డాయెను. అంతటి ద్వంద్వ యుద్ధ విషయమున నేర్పరియు సర్వధర్మవేత్తయగు కృపాచార్యుడు ఈ విధముగా పలికెను, ఈ అర్జునుడు పాండుకుమారులలో మధ్యముడు. కుంతీ పుత్రుడు.

48. ఓ కర్మా! నీవు కూడ ఆ విధముగా నీ తల్లిని, దండ్రుని చెప్పుచూ ఏ రాజనంకమునకు అలంకారమైన వాడవో చెప్పుము.

49. నీ కులాదులను తెలుసుకొని పార్థుడు యుద్ధము చేయుటయో, మానుటయో, విర్రయించుకొనును. ఇట్లు వలుకగా కర్ణుడు సిగ్గుచేముఖమును వంచుకొనెను.

దుర్యోధనుడు వలుకుచున్నాడు.

50. ఆచార్యా! శాస్త్ర ప్రకాశము రాజులకు మూడు విధములైన పుట్టుక గలదు. (1) సత్కులమునందు పుట్టినవాడు (2) కూరుడగువాడు (3) గొప్పసేవ గలవాడును రాజుకాగలడు.

యద్వాఽయం ఫల్లనో యశ్చే న రాజ్యయోద్ధుమిచ్ఛతి |
తస్మాదేవోఽగ్రవిసయే మయా రాజ్యేఽభీషిచ్ఛతే || 51

*వ్యా:- స దర్శోధనస్య రాజ్యస్త్వతా చేత్కథం
కర్తాయాఽగ్రరాజ్యం దత్తవాన్ || తత్రస్థా అపి పాండవాః కిమర్థ
మపేక్షితవంత ఇతి ప్రశ్నే - సమాధియతే ||

రాజ్యస్త్వాః పాండవా అపి తత్కాలేయత్కించదంశేఽపి
రాజ్యే స్వాధీనస్థలాదిహితాః సర్వాః కారశూన్యాః | ధృత
రాష్ట్రానగ్రహమత్రజీవిన ఇతి ప్రచలితకథాయాం విశదం
భవతి | తథాఽపి దుర్యోధనః పితృనుజ్ఞామాత్రాధికారేణ
కన్తాయాఽగ్రరాజ్యం దత్తవాన్ || ధృతరాష్ట్రస్థు పుత్రపక్షపా
తిత్వాత్ పుత్రపక్షవశ్యాత్ తద్విసయే ఉపేక్షితః | తత్రస్థ
భీష్మాదయోఽపి ముఖ్యాధికారికర్తృభావకాలే తాత్కా
లికరాజ్యపరినిధ్యధికారా ఏవ స రాజ్యదానాదమనాదికమితి
విజ్ఞాయ స్వాధికారం వలయితు మశక్తా ఉపేక్షితాః | భీష్మ
విదురద్రోణకృపదీనాం ప్రత్యేకశః రాజ్యాంశ మస్తి
తత్సర్వం తాత్కాలికం ధృతరాష్ట్రాధీనే విద్యతే స్వయం
శాసిత మనమర్థహి తే ||

అన్యచ్ఛా యుధిష్ఠిరం పురస్కృత్య వివదితుమపి స
సంగచ్ఛతే | కథమిహిచే ద్యుధిష్ఠిరస్యాభిప్రాయ స్త్విదం ||
భారతే ఆదిపర్వణి 145 అధ్యాయే యుధిష్ఠిరస్యాభిప్రాయః
శ్లో || పితా మాన్యో గురుశ్రేష్ఠో యథాఽహ పృథవీపతిః |

*51, అట్లకాక ఈ అర్జునుడు రాజకాని వాఁతో యుద్ధము చేయకొర
నిచో ఇదిగో ఈతడు ఇప్పుడే నాచే అంగరాజ్యమునందు వట్టాచి
పిక్కుడు చేయబడు చున్నాడు.

*వ్యా॥ దుర్యోధనునకురాజ్యార్థం లేనిచో ఎట్లు కర్ణునకు అంగ
రాజ్యము నిచ్చెను, అచ్చట ఉన్న పాండవులును, అభ్యంతర పెట్టక
ఏల ఉపేక్షించిరి. అవి ప్రశ్నరాగా సమాధానము చెప్పబడు చున్నది.
పాండవులే రాజ్యార్థులైనను ఆకాలమున రాజ్యమునందు ఎచ్చటనూ,
ఏ అంశయందునూ, భుక్తములేనివారు. ఏ విధమైన అధికారము లేకుం
డగా ధృతరాష్ట్రుని అనుగ్రహ మాత్రముచే జీవితమును గడుపుచున్న
వారని జరిగిన కథ వలన మనకు స్పష్టమగుచున్నది.

రాజ్యాధికారము లేకపోయినను దుర్యోధనుడు శంఖిఅసమతి
మాత్రముచే కర్ణునకు అంగరాజ్యమును ఇచ్చెను. ధృతరాష్ట్రుడుపుత్రుల
యందు పక్షపాతము కలవాడగుట చేతను, పుత్రుల ఆదీనములోనుండుట
చేతను, కాదనలేక ఉపేక్ష వహించెను. అచ్చటనున్న భీష్మాదులును,
మథ్యాధికారియగు పాండురాజు లేనికాలమున తాత్కాలికమైన రాజప్రతి
నిధి యొక్క అధికారము గలవారగుటచే రాజ్య దానమలయందు,
తాము అధికారమును చలాయించుటకు శక్తిలేనివారై ఉపేక్షించిరి.
భీష్మ, విదుర, ద్రోణ, కృపాదులకు ప్రత్యేకముగా రాజ్యమునందు భాగ
ములు గొప్ప. కాని అదంతయు వారు స్వయముగా పరిపాలించుటకు
అసమర్థు లగుటచే తాత్కాలికముగా ధృతరాష్ట్రుని ఆదీనములోనున్నది.

మరియు ధర్మరాజును పురస్కరించుకొనిఅంగరాజ్యదానమునకు
అభ్యంతర పెట్టుటయు, వారకు కుమరలేదు, ఏలనన భారతము ఆది
ప॥ 145 అధ్యాయమున ధర్మరాజుయొక్క అభిప్రాయము శ్లో॥ శంఖి
యగు ధృతరాష్ట్రుడు గురువు, శ్రేష్టుడు పూజింప దగినవాడు; అయన

వైశంపాయన ఉవాచ

తత స్తస్మిన్ క్షణే కర్ణ సులాఽకసమైర్ఘతైః |

అగ్నిక్రోధం గ్రాహ్యం క్రూరం యక్రోధమహంబలః || 52

దుర్యోధన ఉవాచ

అత్యంతం సఖ్య మిచ్ఛామి త్యాహ తం హి సుయోధనః

ఏవ ముక్తస్తతః కర్ణ స్తథేతి ప్రత్యువాచ హ || 53

వివేకాతిరథో రంగం దృష్ట్వా తం పితృశారవాత్

కర్ణోఽభిషేకార్ద్రశిరాః శిరసా సమవందత

తం దృష్ట్వా సూతఘ్రతోఽయ మితి సంచింత్య పాండవః || 54

భీమ ఉవాచ ||

అశంకమానై స్తత్కార్య మస్మాభి ర్హి నో వ్రతం || ఇతి

తస్మాత్తే నిరుత్తరా అభవన్ ||

తథాచ మధ్యాచార్యకృతమహాభారతనిర్ణయే 18అ ||

39శ్లో || అభ్యషేచయ దంగేషు రాజానం పితృనుజ్ఞయా

ధృతరాష్ట్రః పక్షపాతా త్పుత్రస్యానుచశోఽభవదితి ||

తస్మాత్పురస్పరాధారానంత స్మత్రిఫ్ఠా ఇతి తస్మా

దేవ ఉపేక్షితా ఇతి | పితృబలేన దుర్యోధనః కర్ణాయాంగ

రాజ్యాభిషేకం కృతవానితి జాయతే |

వైశంపాయనుడు చెప్పుచున్నాడు.

52. తరువాత ఆక్షణమునందే మహాబలుడగు కర్ణుడు పేలాలతోను, పుష్పములతోను, కూడిన జలఘటములతో, అంగ రాజ్యమునకు అభిక్తుడు గావించబడెను.

దుర్యోధనుడు చెప్పుచున్నాడు.

53. ఓ కర్ణా! నీతో నేను మక్కిలి స్నేహమును కోరుచున్నాను అని సుయోధనుడు పలికెను. అలాగేనవి కర్ణుడును, వాగ్దానముచేసెను.

54. అంతలో కర్ణుని తండ్రియగు ఆతిరథుడు రంగస్థలమును ప్రవేశించెను. తండ్రి యందలి గౌరవముతో అభిషేకముచే తడిసిన శిరస్సుగల కర్ణుడు ఆశిరస్సుతో వానికి నమస్కరించెను, అది చూచి ఈ కర్ణుడు సూతపుత్రుడని తెలుసుకొనిరి.

భీముడు చెప్పుచున్నాడు.

ఏది చెప్పిన అది విన్నందేహముగ మేమాచరించ వలయును, ఇది మా వ్రతము. కావున వారు విరుత్తరులైరి.

కావుననే మహావార్య విరచిత మహాభారత విర్ణయమున 18 అ॥ 91 శ్లో॥ దుర్యోధనుడు కర్ణుని అంగదేశమునకు రాజుగా తండ్రియొక్క అజ్ఞచే అభిషేకించెను. ధృతరాష్ట్రుడు పుత్ర పక్షపాతి యగుటచే పుత్రులను అనుసరించెను అని చెప్ప బడియున్నది. కావున అచ్చట వున్న వాకందరు ఒకరిమీద నొకరు ఆధార పడి యుండినవాతగుటచే అభ్యంతర పెట్టక ఉపేక్షించిరి. తండ్రియొక్క మద్దతుతో దుర్యోధనుడు అంగరాజ్యాభిషేకము చేసెనే గాని అధికారముండి కాదని తెలియుచున్నది.

అంగ రాజ్యస్య నార్హస్త్వ ముపభోక్తుం నరాథమ
శ్వా హుతాశసమీపస్థం పురోడాశ మివాథ్వరే ।

దుర్యోధన ఉవాచ

శూరాణాం చ నదీనాం చ దుర్విదాః ప్రభవాః కిల
ఆచార్యః కలశా జ్ఞాతో ద్రోణ శ్శస్త్రభృతాం వరః ॥ 56

గౌతమ స్యాన్యవాయే చ శరస్తంభాచ్చ గౌతమః
భవతాంచ యథాజన్మ తదప్యగమితం మయా । 57

సకుండలం సకవచం సర్వలక్షణలక్ష్మితం
కథ మాదిత్యసదృశం మృగీ వ్యాఘ్రం జనిష్యతి ॥ 58

ప్రథివీరాజ్య మహ్నోయం నాంగరాజ్యం నరేశ్వరః ॥ 59

వైశంపాయన ఉవాచ ॥

తత స్సర్వస్య రంగస్య హహాకారో మహానభూత్
సాధువాదా మసంబంధః సూర్యశ్చాస్త్ర ముపాగమత్ ॥ 60

దుర్యోధనస్యాపి తదా కర్ణ మాసాద్య పార్థివ
భయ మద్భునసంజాతం క్షీప్ర మంత రథీయత ॥ 61

55. నీచుడవగు ఓ కర్ణా, శుజ్ఞమున అగ్నిహోత్ర సమీపమున నున్న
పురోదాశమును కుక్కువలే నీ వీ అంగరాజ్యమును అనుభవించు
టకు తగవు.

దుర్యోధనుడు చెప్పుచున్నాడు.

56. శూరుల యొక్కయు, నదుల యొక్కయు, పుట్టుకలు తెలియ
రానివి. ద్రోణాచార్యులు కుండనుండి బుద్ధులైన.

57. అట్లే గౌతమకులమున రెల్లుదుబ్బు నుండి కృపాచాత్యులవారు
పుట్టిరి. మీయొక్కజన్మయు ఎట్లు కలిగినదో నాకు తెలియబడినది

58. ఈ కర్ణుడు అతిరథుని పుత్రుడనుట పొసగదు. సహజ కవచ
కుండలములు గలిగి సర్వకుఠ లక్షణములు గలిగి సూర్యునితో
సమానమగు ఈతడు వాని పుత్రుడెట్లుగను, లేదీ పెద్దపులిని ఎట్లు
కవగలదు

59. ఇట్టి పరాక్రమశాలి యగు నీతడు ఒక్క అంగ రాజ్యముకేకాదు
ఈ భూమండలము నంతను ఏలదగిన వాడు.

వైశంపాయనుడు చెప్పుచున్నాడు.

60. అంతట రంగస్థలము నందలి అందరును, గొప్ప హాహాకారములు
చేసిరి. చాల బాగున్నదని కొందరనిరి, ఇంకలో సూర్యాస్తమాన
మా యెను.

61. దుర్యోధనునకును, కర్ణుని పొంది, అప్పుడు అర్జునునివలన
బుద్ధున భయమంతయు చూచుమై పోయెను.

భీష్మేతి సహితా స్సర్వే యయు స్స్వం స్వం నివేశనం ॥ 62

ఇతి శ్రీమహాభారతసారోద్ధారే ఆదిపర్వణి
సవమోధ్యాయః సమాప్తః

దశమోధ్యాయః

* ద్రోణ స్సర్వా సశేషేణ దక్షిణార్థం మహీపతే
సాంచాలరాజం ద్రుపదం గృహీత్వా రణమూర్ధని
పర్యాసయత భద్రం వః నాస్యః పరమదక్షిణా ॥ 1

తథేత్యుక్త్వా తు తే సర్వే రథైస్తూర్ణం సమాయయః ॥ 2

ద్రుపదః కౌరవాన్ దృష్ట్వా ప్రాధావత సమంతతః
శరజాలేన మహతా మోహయన్ కౌరవీం చమూం ॥ 3

* వ్యా॥ తతః స్లవనంవత్సర వై శాఖ కృష్ణ పంచ
మ్యాం గురుదక్షిణార్థం భీమాజ్ఞనాభ్యాం ద్రుపదబంధనం
పశ్చాద్ద్రోణాజ్ఞయావిమోచనం చాభవత్ తత్కృత్యం స॥
1-4-౧ దినాన్యభవత్ తథాన శుభకృత్ సంగత్సర భాద్ర
పద శు 15 పర్యంత మితిర్థః తదా క్రీస్తాః పూర్వం 6-౧-
౦0౨౩ ఇతి శం॥

62. అంతట కురు కుమారులందరును భీష్మునితో గూడినవారై వారి వారి ఇళ్ళకు పోయిరి.

ఇది శ్రీమహాభారత సారోద్ధారమున, అధిపర్యయందు
తొమ్మిదవ అధ్యాయము సమాప్తము.

10 వ అధ్యాయము

- * 1. ద్రోణుడు గురుదక్షిణ కొరకు కురుకుమారులందరితో ఇట్లు పలికెను, సాంచాలరాజగు ద్రుపదుని రణమున యీతీవముగా గ్రహించి నావద్దకు తీసుకొని రండు, నీకు డేవముగు గాక. ఇదియే నాకు గొప్ప గురుదక్షిణ,
2. కౌరవులందరూ అలాగేనని రథమున నధిష్టించి వెంటనేసాంచాల దేశమునకు వెళ్ళిరి.
3. ద్రుపదుడు కౌరవులు దండెత్తి వచ్చిరిని తెలుసుకొని యుద్ధము నకువచ్చి కౌశవసైన్యమును గొప్ప శరవనూహముచే ముంచెత్తె వేసెను.

---

* వ్యా॥ ప్లవనంవత్సర నైతి బ॥ పంచమి యందు గురుదక్షిణ కొరకు భీష్ములు దుపదుని బంధించుటయు తరువాత ద్రోణుని అజ్ఞచే విడిచి పెట్టుటయు జరిగెను. ఈపని 1 న, 4 నూ, 5 రోజులు పట్టెను. కావున శుభకృతు సంవత్సర భాద్రపద శు॥ 15 వరకు పట్టెనని అర్థము. అప్పుడు శ్రీ॥ పూ॥ 6-4-3098 అని తెలుసుకొనుదు.

దర్శోధనశ్చ కర్ణశ్చ కౌరవాశ్చ వినిర్జితాః

పాంచాలక మాస్తాయ హ్యవిప్రస్థోధనంజయః ॥

4

విక్షోభ్యాంభోనిధిం పార్థ స్తం నాగమివ సోఽగ్రహీత్

తతస్తు సర్వపాంచాలా విద్రవంతి దిశో దశ ॥

5

తం యజ్ఞసేనం ద్రుపదం గృహీత్వా రణమూర్ధని

ఉపాజహు స్సహమాత్యం ద్రోణాయ భరతర్షభ ॥

6

ద్రోణ ఉవాచ

మూఁబైః ప్రాణభయా ద్వీర క్షమిణో బ్రాహ్మణావయం

వరం దదామి తే రాజన్ రాజ్యస్యాధ మవాప్నుహి ॥

7

రాజాఽసి దక్షిణే కూలే భాగీరథ్యాఽహ ముత్తరే

ఏవముక్త స్స తం ద్రోణో మోచయామాస భారత ॥

8

సోధ్యావస ద్వీపమనాః కాంపిల్యం సగరోత్తమం

దక్షిణాంశ్చాపి పాంచాలాన్ యావచ్ఛర్మణ్యతీ సదీ॥

9

అహిచ్ఛత్రం తు విషయం ద్రోణస్తు సమపద్యత ॥

10

తత సంవత్సరస్యాంతే యావరాజ్యాయ పార్థివ

స్థాపితో భృతరాష్ట్రేణ పాండుపుత్రో యుధిష్ఠిరః ॥

11

4. దుర్యోధనుడు, కర్ణుడు, కౌరవులు జయింపబడి పారిపోయిరి.
అర్జునుడు భయము లేనివాడై ద్రుపదుని రథమును ఎక్కెను.

5. ఈ విధముగా అర్జునుడు ద్రుపదసేనను చెల్లాచెదరు గావించి
ఏనుగునువలె ఆశనిని వట్టుకొనెను. అంతటి పాంచాలసైనికు
లందరు, అన్నిదీక్కులకు పారిపోయిరి.

6. తరువాత ఆ ద్రుపదుని రణరంగమున నజీవముగా గ్రహించి.
మంత్రులతో గూడ ద్రోణుని వద్దకు తీసుకొని వచ్చెను.

ద్రోణుడు చెప్పుచున్నాడు.

7. ఓవీరుడా! ప్రాణాపాయము కలుగునని భయపడకుము. మేము
క్షమావంతులమగు బ్రాహ్మణులము. ఓరాజా! రాజ్యములో సగభాగ
మును పొందుము, అని నీకు వరము విచ్చుచున్నాను.

8. గంగానదికి దక్షిణపు ఒడ్డున వీవు రాజు కాగలవు, నేను గంగానది
కుత్తరభాగమున రాజు కాగలను, ఈవిధముగా పడితి ద్రోణుడు
ద్రుపదుని విడిచిపెట్టెను.

9. ద్రుపదుడు దీనమైన మనస్సుకలవాడై కాంపిల్యనగరమున వివశం
చుచు చర్యణ్యతి నదివరకు గల దక్షిణ పాంచాలదేశములను పరి
పాలించు చుండెను.

10. ద్రోణుడు ఉతరపాంచాలదేశమునకు రాజై అహిచ్ఛతమును రాజు
ధానిగా చేసుకొనెను.

11 తరువాత ఒక సం॥ నకు పాండవుత్రుగగు ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రు
నిచే యువరాజుగా వట్టాభిషిక్తు డయ్యెను.

♦ తాతోఽపి ధర్మతనయం తపనీయపీఠ
 మారోఽప్య చక్షురివ లబ్ధ మమం తపోభిః
 ఆవర్జితైః కలశవారిభి రభ్యసించ
 దానందశాశ్వుల్మితై రననం చ పౌరాః ॥

12

పితు రంతర్దధే కీర్తిం శీలవృత్తశమాదిభిః
 సంకర్షణా దశిక్ష్యద్వై శ్వశ్వచ్ఛిక్షాం వృకోదరః ॥

13

ద్రోణ ఉవాచ

ఆచార్యదక్షిణాం దేహి జ్ఞాతిగ్రామస్య పశ్యతః
 గరాసీతి ప్రతిజ్ఞాతే ఫాల్గునే చాబ్రవీ ద్దురుః ॥

14

యుద్ధేహం ప్రతియోధవ్యో యుధ్యమాన స్త్వయానఘ
 తథేతి ప్రతిజ్ఞాతు ద్రోణాయ కురుపుంగవః ॥

15

తతో భీమసహాయేన ఫాల్గునో సర్వదత్తుచ |
 విశిష్యసర్వస్వసతీన్ రథాన్ వాజీన్ గజాన్ జనాన్ |
 ధనోఘం ప్రాపయామాస కురురాష్ట్రం ధనంజయః ॥
 ఏనం సర్వే మహాత్మానః పాండవా మనుజోత్తమాః ॥
 సరరాష్ట్రాణి నిర్దిశ్య స్వరాష్ట్రం నవృథు స్తదా ॥

16

17

♦ వ్యా॥ తతః ఏకవర్షానంతరం శుభకృత్ సత్సరఆశు॥
 దశమాయాం యష్టిరస్య యావరాజ్య పట్టాభిషేకః తదా
 యుధిష్ఠిరస్యవయః సం 31-11-25 క్రీ పూ 1-5-3097 ఇతి
 ధృతిః

12. ధృతరాష్ట్రుడును ధర్మరాజును సింహాసనము నెక్కించి తన తన స్సుచే నేత్రములను తిరి పొందిన వానివలె తలచి ఉదకుంభములచే వానిని అభిషేకించెను. పౌరులున్నా అనందదాష్టములచే భూమిని అభిషేకించిరి.

13. ధర్మరాజు తన శీలముచేతను, ప్రవర్తనచేతను; యింద్రియవిగ్రహముచేతను. తండ్రికిరి ని మరుగు పఱచెను భీముడు బలిరాముని వలన యెల్లప్పుడు గదాయుద్ధశిక్షణను విశేషముగా పొందెను.

ద్రోణుడు చెప్పుచున్నారు

14. ఓ అర్జునా! గురుక్షిణ మౌనంగుము అని బంధుసముదాయము చూపుచుండగా అడిగెను, యిచ్చెదనని అర్జునుడు ప్రతిన చేయగా గురువు పఠితెను.

15. యుద్ధమున నేను నీచే ప్రతియుద్ధము చేసి బడవలయునని కోరెను. అలాగేనని అర్జునుడు గురువునకు ప్రతిన చేసెను.

16. తరువాత భీముని సహాయముతో అర్జునుడు సకల దిక్కుల రాజులను జయించి రథములను, గుఱ్ఱములను, యేనుగులను, సైనికులను, ధనసమూహమును, కురురాష్ట్రమునకు సమకూర్చెను.

17. ఈ విధముగా మహాత్ములగు పాండవులు పరరాష్ట్రములను జయించి స్వరాష్ట్రమును వృద్ధిపొందించిరి.

* వ్యా॥ తరువాత ఒకసంవత్సరమునకు అనిగా శుభకృత్ సం॥ర ఆశ్వయుజ పుర్ణ దశమి నుండు ధర్మరాజునకు యువరాజు పట్టాభిషేకము. ఆప్పుడతని వయస్సు సం॥ 31.11-25 దిక్ష్రి॥ పూ॥ 1-౨-3097 అని సిద్ధించుచున్నది.

తతో బల మతిభ్యాతం విజ్ఞాయ దృఢధ్వనినాం।
దూషిత స్సహసా భావో ధృతరాష్ట్రస్య పాండుపు॥ 18

స చింతాపరమో రాజా న నిద్రా మలభన్నిశి॥
బ్రాహ్మణం తం భరద్వాజం గాంధారేయస్య మంత్రిణం॥ 19

తత ఆహూయ కణికం రాజశాస్త్రార్థ విత్తమం।
ధృతరాష్ట్రస్తు స్వాంతస్థ ముక్త్యా తేనైవ జోధితః॥ 20

ధృతరాష్ట్రఉవాచ

ఉత్పిక్తాః పాండవా నిత్యం తేభ్యోసూయే ద్విజోత్తమః।
కణిక త్వం మమాచక్ష్య కరిష్యే వచనం తవ॥ 21

కణికఉవాచ

దయాతస్మి న్న కర్తవ్యా శరణాగత ఇత్యుతః।
నామత్వా మత్స్యఘాతీవ సరో భద్రాణి పశ్యతి॥ 22

కంటకో హ్యపి దుశ్చిన్న ఆస్రావం జనయే చ్చిరం॥
భ్రాతృవ్యా బలినో యస్మాత్ పాండుపుత్రా నరాధిప॥ 23

అహోప్యగ్ని ర్వనం కృతన్నం దహత్యాశ్రయ సుశ్రయాత్।
తస్మాత్త్వం పాండుపుత్రేభ్యో రక్షాత్మానం నరాధిప॥ 24

ప్రహరిష్య సిద్ధియ బ్రూయాత్ప్రహరీషి భారతః।

18. తరువాత గొప్పదనుర్దాతులగు పాండవుల బలవరాక్రమములు లోక విఖ్యాతి గావించినవిగా తెలిసికొని పెంబనే ధృతరాష్ట్రుని భావము పాండవులపై కలుపిత మాయెను.
19. అతడు మిక్కిలి చింతగలవాడై రాత్రియందు విద్రలేవినాడయ్యెను అపిమ్మట అర్థశాస్త్రవేత్తయు, బ్రాహ్మణుడును, భరద్వాజున గోత్రుడును, గాంధార రాజమంత్రియు నగు కణికుని పిలిపించెను.
20. ధృతరాష్ట్రుడు తనహృదయము నందున్న ఆవేదనను వానితో విట్లు చెప్పెను.

ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పుచున్నాడు.

21. పాండవులు బలకాలులు వారిమీద నాకసూయ కల్గుచున్నది, ఓ కణికా! నీవు ఉపాయమును చెప్పుము. నీవు చెప్పినట్లు చేతును.

కణికుడు చెప్పుచున్నాడు.

22. పాండవులు శతజాగతులవివాదియందు దయ తర్చిగూడదు. జాలరి వానివలె చంపక యేమనుస్కుడు మంగళముల బడయ జాలడు.
23. ముల్లయు బాగుగ గుచ్చుకొనిన యెడల చిరకాలము శక్తమును స్రవించజేయును. బలశంతులగు పాండుపుత్రులు నీకు శత్రువులే.
24. న్వల్పమైన అగ్ని వనమునంతను క్షణములో దహించి వేయును కాన ఓరాజా! నీవు పాండుపుత్రుల నుండి విన్ను నీకుమారులను రక్షించుకొనుము.

25. అవకాశముచేయ బోవుచుండియు అవకాశము చేయుచు గూడ ప్రయత్నమునే వలుకనలెను. అవకాశము చేసియు వారియందు దయ

ప్రహృత్య చ కృపాయీత శోచేత చ తుజేత చ॥ 25

అంజలి శ్శపథస్సాంత్రం శిరసా పాదపదనం॥
ఆశాకరణ మిత్యేవం కర్తవ్యం భూతిమిచ్ఛతా॥ 26

సుపుష్పితస్యాదఫలం ఫలవాన్ స్వాస్య ద్దురారుహః
ఆశాం కాలవతీం దద్యాత్కాలం విఘ్నేన యోజయేత్॥ 27

విఘ్నం నిమిత్తతో భూయాన్నిమిత్తం చాపి హేతుతః॥
క్షురో భుత్వా హరే త్రాప్నోన్ నిశితః కాలసాధనః॥ 28

యస్యాస్య దనుప్రాప్తవథ స్తస్యాంగారం ప్రదీపయేత్॥
న సంశయ మనారుహ్య సరో భద్రదాః పశ్యతి॥ 29

* కథా వోదాహృతా తేన శివాఖివృకవ్యాఘ్రజా॥ 30

*వ్యాః:- తత్ర కథా- పురా వనే కశ్చి జ్జంబుకః అర్ధ
శాస్త్రపండిత ఇచ్ఛసీత్॥ సతు వ్యాఘ్రమూషికసకులవృక్షై
స్సహ స్నేహేన తిష్ఠన్ కశ్చి స్మృగం భక్షితుం ఇయేష॥
తతో మృగం నిద్రాసమయే మూషికేన పాదచ్ఛేదనం
కారయిత్వా వ్యాఘ్రేణ మారయిత్వా సర్వే స్నాత్వా
క్రమశః ఆ గచ్ఛత ఆ హమత్రైవ స్థాస్యామి పశ్చాదహమపి
స్నాత్వా గచ్ఛామి॥ సర్వే భక్షయిష్యామి ఇత్యుక్త్వా
మూషికవాక్యా ద్వాఘ్రఘ్రం వ్యాఘ్రవాక్యాత్ పృథం సకు

గలవానివలె జాలినడుచు బిగ్గరగా దుఃఖించ వలెను.

26. ఐశ్వర్యములను కోరువాడు, "చంకడుడ్డు కరణార్థి"వలె శత్రువునకు ఆశకల్గించుచు, యెంతో సమ్రథతో మెలగవలెను.

27. నీ వృక్షమైనను, పుష్పించిన గాని ఫలించదు గదా! అట్లే మన ఆశగూడ దోహదము చేసినచో, కొంతకాలమునకు ఫలించును. కాన కాలమును వ్యర్థ పరువకూడదు.

28 విష్ణుములు వచ్చినచో ఆశ ఫలించదు విష్ణుమునకు హేతువుల సన్నేపించి వాటిని పరిహరించవలెను. కావున కార్యసాధకుడు మంగలి కత్తివలె వాడియైన వాడై ప్రాణములను హరించవలెను.

29. ఎవని వదను కోరునో వానికి నిప్పుపెట్టవలెను. సాహసము చేయనిచోయెవడును శుభమును పొందజాలడు.

30. నక్క, ఎలుక, తోడేలు! పెద్దపులులకు సంబంధించిన ఒక కథ గూడ వానిచే చెప్పబడినది.

4 వ్యాః పూర్వమునందు ఒకపనములో అర్థశాస్త్రపండితుడగు నొక జంతుకము (నక్క) యుండెను. అది పెద్దపులి, యెలుక, ముంగిస తోడే క్కుతో స్నేహముగా నుండెను, అది ఒకప్పుడు యొక లేడిని తినదలచెను అంతట అలేడి నిశ్చించుచుండగా దాని కాలును యెలుకచే కరపించెను. పెద్దపులిచే చంపించెను. మీరందరు వరుసగా స్నానముచేసి తండు నేని క్కుడే యుండి దీనిని కావలా కాయుదును. తరువాత నేనుకూడ స్నానము చేసి వచ్చెదను. అందరము భుజించుదము. అని చెప్పి యెలుక మాటచే పెద్దపులిని పులివాక్యముచే తోడేలును, ముంగిసవాక్యముచే యెలుకను

శృత్యా కర్తం వన శ్చక్రే రాజా పుత్రవశే స్థితః॥ 31

నై శంపాయన ఉవాచ

గుణై స్సముదితాన్ దృష్ట్వా పారాః పాండుసుతాః స్తదా
కథయంతి స్మ సంభూయ చత్వరేషు సభాసు చ ॥ 32

* ప్రజ్ఞాచక్షు రచక్షుష్వాత్ ధృతరాష్ట్రో జనేశ్వరః।
రాజ్యం న ప్రాప్తవాన్ పూర్వం కథం న వృషతి ర్భవేత్ ॥ 33

లోక్త్యా మామకం స్వవాక్యేన నకులం బహిర్నిస్సార్య
స్వయమేవ భక్షిత ఇత్యేవం విధయా పాపాచరణేన ఇత రాన్
బహి ర్నిస్సార్య స్వోదరపోషణం కర్తవ్యమితి యోజనా॥

♦ వ్యాః- తతః కించిదధిక పంచసంవత్సరాణి యుధిష్ఠి
రేణ యశావరాజ్యపరిపాలనం ప్రజారంజనం చ। ధనంజయేన
దిగ్విజయకరణం ధనాఖం కురురాష్ట్రప్రాపణం తదను దుర్యో
ధనసంతాప శ్చాభవదితి జ్ఞాయతే॥

తథాచ శుభకృత్ సంవత్సర ఆశ్వయుజ శు॥ గం
మీ సమారభ్య ప్లవంగ సంవత్సర మాఖ బ30 సర్వంతం
సం॥ 36-4-20 దినాని హస్తినపురే పాండవానాం వసతిరితి
సుస్పృష్టం తదా యుధిష్ఠిరస్య వయః 36-4-10 దినానీతి
జ్ఞాయతే తదా క్రీ.పూ. ది. 11-12-3091.

* వ్యాః- నీల వ్యాః ప్రజ్ఞాచక్షుః అంధః అత ఏవానధి

- * 31. ధృతరాష్ట్రుడు కణికుని వాక్యములను విని పుత్రులనశము నందువ్వు వాడై పాండవుల కపకారము చేయ నిశ్చయించెను.

వైశంపాయనుడు జెప్పుచున్నాడు.

32. గుణములతో కూడియున్న పాండవులను చూచి, పౌరులందరును పీడులందును, సభలందును, గుమికూడి వారిని, గురించియే చెప్పుకొను చుండిరి.

- * 33. విద్వాంసుడైన ధృతరాష్ట్రుడు గ్రుడ్డివాడగుటచే రాజ్యాధికారి కాజాలడు. అందువలననే అతడు పూర్వము రాజ్యమును పొందలేదు. యిప్పుడు రాజు ఎట్లు కాగూడు.

తన వాక్యముచే ముంగిసను బయటికి పంపివేసి తానే అంతనుభవించెను ఈవిధముగా పాపము నాచరించి యితరులను వెళ్ళగొట్టి తనయుదరము వింపుకొనవలెను.

* వ్యా॥ ధర్మరాజునకు యౌవరాజ్య పట్టాభిషేకమైన తదుపరి 5 సంవత్సరములపైగా ప్రజలను సంతోషపెట్టుట అర్హుడు దిక్కులను జయించుట ధనములను కురురాష్ట్రమునకు చేర్చుట త్యాగ దుర్యోధనునకు సంతాపము కలుగుట సంభవించెనని తెలియుచున్నది.

ఈవిధముగా కుభక్తులు సం॥ అశ్వయుజ శు॥ 10నుండి ప్లవంగ సం॥ మాఘ బ॥ అమావాస్య వరకు 5 సం॥ 1 నెలల 20 దినములు హస్త నాశురమున పాండవులు వుండిరని తెలియుచున్నది. అప్పటికి ధర్మరాజు వయస్సు 36 సం॥ 4 నెలల 10 దినములు. అప్పటికి క్రీ॥ పూ॥ 11-12 3091.

* వ్యా॥ ప్రజ్ఞాచక్షుః = అందుకు రాజ్యాధికారము లేకపోవుటచే పూర్వము రాజ్యమును పొందలేదు. యిప్పుడు అతడు పుత్రుల ద్వారా

కారా ద్రాజ్యం న ప్రాప్తవాన్ స యదానీ మపి పుత్ర
ద్వారా కథం నృపతి ర్భవేత్ స కథమపి ద్వారలోపా
దిత్యర్థః॥

భృతరాష్ట్రస్య రాజ్యానర్హతావిషయే మనుస్మృ
త్యాది ప్రమాణవచననిరూపణం క్రియతే॥

తథాపి మను 9ల॥ శ్లో॥ అనంగో క్షీబపతితౌ జాత్యం
ధబధిరా తథా ఉన్నతజడమూకాశ్చ యే చ కేచిన్నిదిం
ద్రియాః ॥కుల్లూకధట్టబ్యా॥ నపుంసక పతిత జాత్యంథ శ్రోత్ర
వికలోన్నత జడమూకాశ్చ యే చ కుణిపం గ్వందయౌ
వికలేంద్రియాస్తే పిత్రాది రాజ్యభాగహరౌ స భవంతి॥
కింతు గ్రాసాచ్ఛాదనభాగిన ఏవేతి॥

అపిచ ॥ శ్లో॥ సర్వేషామపి తు న్యాయం చాతుం
శక్త్యా మనీషిణా గ్రాసాచ్ఛాదన మత్యంతం పతితో హ్యద
ద్భవేత్ ॥ఇతి॥ ఈ॥ బ్యా తదేవాహ సర్వేషా మేషాం క్షీబా
దీనాం శాస్త్రజ్ఞేన రిక్తహరిణా యావజ్జీవం స్వశక్త్యా గ్రాసా
చ్ఛాదనం ధనం దేయం అదద త్పాపీ న్యాదితి॥

యాజ్ఞవల్క్యేఽపి॥ శ్లో॥ క్షీబోంథపతిత స్వజ్ఞఃసంగు
రున్నత్యకో జడః అంథోఽచికిత్స్య రోగాదాప్య భర్తవ్యా
స్య ర్నిరంశే కాః॥ తస్య విజ్ఞానేశ్వరవ్యాఖ్యా- ఏవేక్షీబాదయౌ
నిరంశ కాః రిక్తభాజౌ స భవంతి॥ కేవలం అశనాచ్ఛాదనేన
పోషణీయా భవేయః ॥ఇతి॥

అతఏవ తేషాం పోషణార్థం తస్య తస్య రాజ్యై స్సహ

రాజా యెట్లు కాగలడు? గ్రుడ్డివాడగుటచే యే విధముగాను కాజాలరని భావము, ధృతరాష్ట్రునకు రాజ్యాధికారము లేదను విషయమున మను స్మృత్యాది ప్రమాణవచనములు చెప్పుచున్నవి.

మనుస్మృతి 9 వ అ॥ శ్లో॥ అంగ వికలుడు, నపుంసకుడు, పతితుడు, పుట్టుగ్రుడ్డి, చెవిటివాడు, పిచ్చివాడు, జడుడు, మూగవాడు మరియు యింద్రియ లోపము గలవారున్నూ, రాజ్యార్హులు కారు, దీనికి కుల్లకభట్ట వ్యాఖ్యానములో నపుంసకుడు, పతితుడు, పుట్టుగ్రుడ్డి చెవి లేనివాడు, ఉన్మత్తుడు, మూగవాడు చేయిలేనివాడు కుంటివాడు, యింద్రియ లోపము గలవాడు, తండ్రియొక్క రాజ్యభాగమును పొంద వర్హుల కారు, ఇంకేమన అన్నవత్తములను పొందువారు మాత్రమే కాగలరని చెప్పబడియున్నది.

మరియు శ్లో॥ రాజ్యము పొందినవాడు యిటువంటి వీరికంద రకును అన్నవత్తములను యియ్యవలసి యుండును. ఇవ్వనిచో పతి తుడు కాగలడు, అని చెప్పబడెను. దీనికి కు॥ వ్యా॥ సర్వేషాం=నపుం సకుడు మొదలుగా గూ రాజ్యమందధికారములేని అందరుకును తనశక్తి ననుసరించి యావజ్జీవితము అన్నవత్తములను యియ్యవలయును, అట్టి వ్యవస్థ వారు పాపియగును.

యాజ్ఞవల్క్యుడును శ్లో॥ నపుంసకుడు, అంధుడు, పతితుడు, తెలివిమాలిన వాడు, కుంటివాడు, పిచ్చివాడు, జడుడు, చికిత్సకు నలవి కానిరోగముకలవాడు, అస్తిలో భాగములేని వీరందరు పోషించదగిన వాడు. దీనికి విజ్ఞానేశ్వరవ్యాఖ్య యిట్లుకలదు. నపుంసకుడు మొదలు గాగల వీరు అస్తియందు భాగము పొందువారు కారు. కేవలము అన్న వత్తములచేత, పోషించదగిన వారుమాత్రమే అని.

కావుననే కౌరవుల యొక్క పోషాకారకు అర్హరాజ్యము చాలు

తథా శాంతనవో రాజ్యం న న జాతు కరిష్యతి
తే నయం పాండవజ్యేష్ఠం తరుణం యద్ధశీలినం ॥

34

అభిషించామ సాశ్వద్య సత్యకారుణ్యవేదినం ॥
సహి భీష్మం శాంతనవం ధృతరాష్ట్రం చ ధర్మవీత్
సపుత్రం వివిధై ర్భోగై ర్భోజయిష్యతి పూజయన్ ॥ 35

తేహం దుర్యోధనః శ్రుత్వా తాని వాక్యాని జల్పతాం
దుశ్శాసనం చ కర్ణంచ శకునిం ప్రాప్య మంత్రయన్
లాటౌగృహే పాండవనాం దహనం కర్తు మాయతః ॥ 36

తతో దుర్యోధనశ్చైకో ఏకాంతే సముపస్థితం
ఈర్ష్యయా చాపి సంతప్తా ధృతరాష్ట్ర ముపాగమత్ ॥ 37

తతో విరహితందృష్ట్వా పితరం ప్రతిపూజ్యచ
దుర్యోధనో మహాప్రాజ్ఞం దుఃఖతో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 38

దుర్యోధన ఉవాచ

శ్రుతా మే జల్పతాం తాత పౌరాణా మశివాగిరః
త్వా మనాదృత్య భీష్మం చ పతి మిచ్ఛంతి పాండవం ॥ 39

అథ రాజ్య మలమితి. నిర్ణయం కారయిష్యంతి తతః పరం॥

స్వపిత్రా దుర్యోధనప్రస్తావనమయే భారతే ప్యేవమేవ
ధర్మ ఇతి నిర్ణీతం భవతి భారతే ఆదిపర్వణి 141-142 అధ్యాయసారే అవగతే ప్యేవమేవార్థః స్పష్టం భవతీతి శం॥

34. “భీష్ముడు మొన్నటికిని రాజ్యము చేయడు, కావున మనము యువకుడును, పరాక్రమవంతుడును, దయానాథ్యములు కలిగిన ధర్మరాజును అభిషేకము జేయుదము” అని ప్రజలనుకొనుచుండిరి.

35. ధర్మవేత్తయగు ధర్మరాజు భీష్ముని, పుత్రులతో గూడిన ధృతరాష్ట్రుని గౌరవించుచు, వివిధ భోగములచే పోషింప గలడు.

36. ఈ విధముగా పలుకుచున్న ప్రజల వాక్యములను, దుర్యోధనుడు విని దుశ్చాసనుని, కర్ణుని, శకునుని, కూడి ఆలోచించి, లక్కయింటిలో సొందవులను తగుల బెట్టుటకు, నిశ్చయించెను.

37. తరువాత ఈర్ష్యతో సంభావము నొందినవాడై ఏకాంతమందున్న ధృతరాష్ట్రుని వద్దకు యొంటరిగా వెళ్ళెను.

38. తరువాత యేకాంతమునందున్న తండ్రిని చూచి అతనిని పూజించి గొప్పవిద్వాంసుడగుతండ్రితో దుర్యోధనుడు దుఃఖించుచున్నవాడై ఇట్లు పలికెను.

దుర్యోధనుడు చెప్పుచున్నాడు.

39. ఓ తండ్రి! పురజనులు మాట్లాడుకొను అమంగళ వాక్యములను నేను వింటివి. విన్ను భీష్ముని, లెక్కచేయక పాదులు ధర్మరాజును రాజుగా గోరుచున్నారు.

నని తరువాత విర్ణయము చేయబడినది, భారతమునందును ఈ విధముగానే ధర్మముని దుర్యోధనుడు తండ్రితో ప్రస్తావించు సమయమున విర్ణయింప బడినది, భారతమున ఆదిపర్వ 141, 142, అధ్యాయముల సారమును అవరోకించి ఈ విషయమే స్పష్టమగుచున్నది.

పితృతః ప్రాప్తవాన్ రాజ్యం పాండు రాత్మ గుణైః పురా
యది త్వంహి పురా రాజన్నిదం రాజ్య మవాప్తవాన్
ధృవం ప్రాప్స్యామి చ వయం రాజ్య మప్యవశే జనే । 40

త్వమంధగుణ సంయోగా త్ప్రాప్త రాజ్యం న లభ్యవాన్ । 41

స ఏవ పాండో ద్దాయాద్యం యది ప్రాప్నోతి ధర్మజః
తస్య పుత్రో ధృవం ప్రాప్త స్తస్య తస్మాపి చాపరః ॥ 42

తే వయం రాజవంశేన హీనా స్సహ స్మతైరపి
సతతం నిరయం ప్రాప్తాః పరపిండోపజీవినః ॥ 43

వైశంపాయన ఉవాచ

ధృతరాష్ట్రో ద్విధా చింతాశోకార్త స్సనుపద్యతే
ముహూర్తమివ సంచింత్య దుర్యోధనమథాబ్రవీత్ । 44

ధర్మనిత్య స్సదా పాండు స్తథా ధర్మపరాయణః
తస్య పుత్రో యథా పాండు స్తథా ధర్మపరాయణః ॥ 45

పితృపై తామహా ద్రాజ్య త్సహాయో విశేషతః
స కథం శక్య తేఽస్మాభి రపాకర్తుం బలాదితః । 46

దుర్యోధన ఉవాచ

స భవా న్పాండవా నాశు వివాసయితు మర్హసి
మృదునై వాభ్యుపాయేన నగరం వారణావతం । 47

40. పూర్వము పాండురాజు తన సద్గుణములచే తండ్రి రాజ్యమును పొందినాడు. నీవు పూర్వమే యీ రాజ్యమును పొందియున్నచో నీ పుత్రులమగు మేము జనుల కిష్టము లేకపోయినను, రాజ్యము పొందెడి వారము.

41. నీవు అందుదవగుటచే రాజ్యమును పొందక పోయితివి కదా:

42. ఆ ధర్మరాజు పాండురాజు వారసుడుగా రాజ్యమును పొందుచో ధర్మరాజు పుత్రుడు తరువాతను, వాని తర్వాత వాని పుత్రుడును, పరంపరగా రాజ్యమును పొందగలరు.

43. మేము మా సంకానముతో గూడ రాజ్యాధికారము లేనివారమై, యెల్లప్పుడు పరుల ధయాధర్మ విచ్యముపై ఆధారపడినవారమై దుఃఖించెదము.

పై శంపాయనుడు చెప్పుచున్నాడు.

44. ధృతరాష్ట్రుడు ఈ మాటలు విని రెండువిధములుగా దుఃఖాత్తరాయెను. క్షణకాలము ఆలోచించి, దుర్యోధనునితో నిట్లనెను.

45. పాండురాజు ఎట్లు ధర్మవరాయణుడో ఆతని పుత్రుడగు ధర్మరాజును, అట్లే ధర్మవరాయణుడు.

46. విశేషించి సనహాయుడైన ధర్మరాజు పరంపరాగతమైన రాజ్యము నుండి బలాత్కారముగా త్రోసివేయబడుటకు మనచే ఎట్లుపాధ్యమగును.

దుర్యోధనుడు చెప్పుచున్నాడు.

47. నీవు పాంథవులను మృదువైన యుపాయముతో నిర్బుటనుండి వారజాని (కాశీ) నగరమునకు పంపుము.

యదా ప్రశస్తితం గాఢ్యం మయి రాజన్ భవిష్యతి
తదా కుఠీ సహపత్యా పునశ్చేష్యతి భారత ॥

48

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ

దుర్యోధన మనూష్యేతి ధృది సంపరివర్తతే
అభిప్రాయస్య పాపశ్వాన్నైసంతు విపుణో మ్యహం ॥ 49

నచ భీష్మో నచ ద్రోణో నచ క్షత్తా చ గౌతమః
వివాస్యమానాన్ కౌంతేయాన్ అన్విచ్ఛ త్యథ కర్హిచిత్ ॥ 50

సమాహిశౌర వేయాణాం వయం తే చైవ పుత్రక ॥ 51

దుర్యోధన ఉవాచ

మథ్యస్థ సుతతం భీష్మో ద్రోణపుత్రో మయి స్థితః
యతః పుత్ర స్తుతో ద్రోణో భవితా నాత్ర సంశయః ॥ 52

కృప శ్శారద్వతశ్చైవ యత ఏతౌ తతో భవేత్
ద్రోణం చ భాగిశ్చయం చ న సంశ్యశ్యతి కర్హిచిత్ ॥ 53

క్షత్తార్థబద్ధ స్త్వస్మాకం ప్రచ్ఛన్నం సంయుతః పరైః
వినిదకరణం ఘోరం హృది శిల్యమివార్పితం ॥ 54

48. కొంతకాలము జరుగగా రాజ్యము నాయందు స్థిరపడును. అప్పుడు కుంతీదేవి పుత్రులతో గూడి విచృటికి రావచ్చును.

దృశరాష్ట్రుడు చెప్పుచున్నాడు.

49. దుర్యోధనా! నాకును యీ అభిప్రాయము కొంతకాలము నుండి హృదయమున తిరుగుచున్నది. కాని యీ అభిప్రాయము పాపమైన దగుటవలన యెవరికిని వెల్లడించనైతిని.
50. భీష్ముడు గాని, ద్రోణుడు గాని, విదురుడు గాని, కృపాచార్యుడు గాని, పాండవులను ప్రవాసము పంపుటకు యేవిధముగను, ఒప్పుకొనరు.
51. ఇక నీవును, నీసోదరులును, కర్ణశకునులును, నేనుమాత్రమే యీ విషయమున అభిప్రాయము గలవార మగుదుము.

దుర్యోధనుడు చెప్పుచున్నాడు

52. భీష్ముడు ఎప్పుడూ ఏ పక్షమున చేరక మధ్యస్థుడు. అశ్వత్థామ వా పక్షమున గలడు. పుత్రుడు ఎటువుండిన ద్రోణుడు గూడ ఆ పక్షముననే ఉండును, ఇందు సందేహము లేదు.
53. కృపాచార్యుడు ద్రోణాశ్వత్థామ లెటువుందురో, అటువై ఘండును ద్రోణుని, మేనల్లుడగు అశ్వత్థామను ఎన్నటికిని విడిచి ఉండడు.
54. మనవల్ల జీవించు విదురుడు శత్రువులతో రహస్యముగ కూడిన వాడై హృదయ మందలి శత్యమువేరే నిద్ర కలిగించుకుండగా, మనకు మిక్కిలి వ్యతిరేకముగా నున్నాడు.

శోకపావక ముద్భూతం కర్మజై తేన నాశయ ॥ 55

నై శంపాయనఉవాచ

కృత్వాహ స సుతం రాజా జనవశ్యం కురుష్వ భో । 56

తతో దుర్యోధనో రాజా సర్వాః ప్రకృతయ శ్శ్వనైః
అర్థమానప్రదానాభ్యాం సంజహార సహానుజః ॥ 57

ఉవాచచైతా నథ తాన్ పాండవా నంబికాసుతః
మమైతే పురుషా నిత్యం కథయంతి పునః పునః ॥ 58

తే తాత యది మన్యధ్వ ముత్సవం వారణావతే
సగణా సాన్వయ్యైప్రవ విహరథ్వం యథామరాః ॥ 59

తస్యాశయం హృది విదన్నపి ధర్మసూనుః
స్తాతస్య వాచ మవిలంబ్య తథేత్యగృహ్యోత్ ।
తత్తాదృశేషు గురుశాసనపాలనేషు ।
కూలంకషం గుణగణేన కులం హి పూరోః । 60

తతః కృతస్వస్త్వయనా పితృవాక్యచ్చ పాండవాః ।
కృత్వా సర్వాణి కార్యాణి ప్రయము ర్వారణావతం ॥ 61

55. కావున ఓ తండ్రి! పాండవుల విషయమై పుట్టిన దుఃఖమునెడి అగ్నిహోత్రమును వారిని వారజావతము పంపి నకింప చేసి చల్లార్చుము.

వైశంపాయనుడు చెప్పుచున్నాడు.

56. ఆ ధృతరాష్ట్రుడు కుమారుని మాటలను విని నీవు జనులను వశ పరచు కొనుము. అని పలికెను.

57. తరువాత దుర్యోధనుడు సోదరులతో కూడినవాడయి, ప్రజలకు అర్థమును, గౌరవమును ఇచ్చుటచే వారందరిని ఆకర్షించెదము. అని పలికెను.

58. తరువాత ధృతరాష్ట్రుడు నాయొక్క సేవకులు వారజావతమును గూర్చి విశేషముగ ఎల్లప్పుడు చెప్పుచున్నారు.

59. కావున ఓ బిడ్డలారా! అచ్చట జరుగు ఉత్సవమును, చూడ మీకు అభిప్రాయ మున్నచో మీసోదరులందరును, తల్లితోగూడి అచ్చట దేవతలవలె విహరించుడు, అని చెప్పెను.

60. ధర్మరాజా, ధృతరాష్ట్రుని, హృదయాభిప్రాయమును ఎరిగి యుండియు, తండ్రియొక్క వాక్యమును అంగీకరించి వెంటనే అంగీకరించెను. పూరువుయొక్క వంశమునందు పుట్టినవారు, తండ్రి యజ్ఞము పరిపాలించుట యనెడి సద్గుణములతో విండిన వారు కదా!

61. తరువాత పాండవులు అందరిచే ఆశీర్వాదంప దిదినవారై కుశప్రద ములగు మంగళ కృత్యముల నాచరించి వారజావతమును గూర్చి బయలుదేరిరి.

తతః కేచి ద్భ్రువంతిస్మ బ్రాహ్మణా నిర్భయా స్తదా |
 వయమేత దనిచ్ఛంతః సర్వ ఏవ పురోత్తమాత్ |
 గృహాన్ విహాయ గచ్ఛామో యత్ర గంతా యుధిష్ఠిరః 62

యుధిష్ఠిర ఉవాచ |

పితా మాన్యో గురుశ్రేష్ఠో యథాహ పృథవీపతిః |
 అశంకమానై స్తతాకార్య మస్మాభిరితి నో వ్రతం || 63

ప్రతినంద్య త దాశీర్భిః నివర్తధ్వం యథాగృహం ||
 పౌరేషు వినివృత్తేషు విదుర స్సర్వమర్మవిత్ | 64

† ప్రాజ్ఞః ప్రాజ్ఞః ప్రలాపజ్ఞః ప్రలాపజ్ఞమిదం వచః | 65

† అలోహం నిశితం శస్త్రం శరీరపరికర్తనం |

† వ్యాః:- ప్రాజ్ఞః-ప్రకర్షణ అజ్ఞాః-ప్రాజ్ఞాః పశు
 ప్రాయామై చాఘః తేషాం ప్రలాపం, మైచ్ఛప్రాకృతభాషా
 విజ్ఞాతా ఇతర్థః ||

† వ్యాః:- తా మేవాపద మాహ అలోహ మిత్యా
 దినా || తం శత్రుకృతం వారణావతస్థం | శస్త్రం- సస్తి శేతే
 అస్మిన్నితి పుత్రృత్వా శస్త్రశబ్దేన ప్రాసాదోఽభిహితః ||
 సకారస్థానే శకారః మైచ్ఛభాషాత్వాత్ | అలోహం అలః
 అవలః వర్ణనాపః | తేన ఆగ్నేయాని జతుశణిర్జ్వరసాదీని

82. అప్పుడు నిర్భయమైన బాహులు కొందరు ఇచ్చటనుండిమీరు వెళ్ళుట మాకిష్టముకాదు. మేనుండరము ఇంద్రును వదలి ధర్మ రాజుతో బాటు వారజావతము వచ్చెదము. అని పలికిరి.

ధర్మరాజు చెప్పుచున్నాడు.

83. గురువగు తండ్రి ఏదీచెప్పునో అది ఆవరించి, గౌరవింపవలసి యున్నది, వారేది ఆజ్ఞాపించినను మేము విస్సందేహముగా చేయుదుము. ఇది మా వ్రతము.

84. కావున మీరు మమ్మాశీర్వదించి మీ గృహములకు మరలిపొందు. అని నారిని ప్రార్థించెను. పౌరులు తిరిగి వెళ్ళగా సర్వరహస్యములు ఎరిగిన విదురుడు ధర్మరాజుతో ఇట్లు చెప్పెను.

- * 85. ప్రాజ్ఞుడును, మేల్చ భాష ఎరిగిన విదురుడు మేల్చ భాష నెరిగిన ధర్మరాజుతో తహస్యముగా ఇతరులకు తెలియదగిన కుండునట్లు చెప్పెను.

86. ఓ ధర్మరాజు! వారజావతమువలన మేడ మిక్కిలి ప్రమాదమైనది. అది శీఘ్రముగా నిష్పంతుకొను లక్క, జనపనాక, సర్జరసాదులచే

* వ్యా॥ ప్రాజ్ఞః = విశేషించి అజ్ఞుడు, పశుప్రాయులగు మేల్చులు, వారిమొక్క భాష మగు ప్రాకృత భాషను ఎరిగినవారు.

, వ్యా॥ రాజోవు ఆవదను అరోహం అను శ్లోకముచే చెప్పుచున్నాడు. వారజావతమునందున్న శత్రువులచేయబడిన శత్రుం అనగా సస్తి, దీనిమందు శయనించుచున్నాడు. అను వ్యుత్పత్తి వలన శత్రు శబ్దముచే మేడచెప్పబడినది. మేల్చభాష యగుటచే సకారమునకుబదులు శకారము వాడబడినది. అరోహం అనగా అరః, అరః, అగ్నిహోత్రము

యోవేత్తి న తు తం ఘ్నంతి ప్రతిఘాతవివం ద్విమః॥

66

కరుణః శిశిరఘ్నశ్చ మహాక్షే బిలాకసః ।

న దహేదితి చాత్మానం యో రక్షతి న జీవతి ॥

67

అత్యంతే తేహం ఊహాః సమూహాః యస్మిన్నితి శస్త్రవిశే
షణాం తస్మిన్ తాని జ్ఞాతు మశక్యాని వా నవా ఇత్యత
ఆహా శరీరపరికర్తన మితి॥ శరీరం-స్వస్వరూప మిత్యర్థః
మైచ్చభాషాత్వా దభక్తికోయం నిర్దేశః॥ పరి - పరిలుప్య
పరివర్జేతి పర్జనార్థో వా అగ్నౌ ప్రక్షిప్తే సతి స్వం రూపం
హిత్యేత్యర్థః పరిలుప్తే త్యత్ర పర్జద్వయోపా మైచ్చభాషా
త్వాత్ । కర్తనం - హింసకం । సింహింసార్థస్య కృణాతే
రూపమిదం చ ఛేదనార్థస్య - ప్రతిఘాతః - శస్త్రప్రతీకారః
తద్వివం । ద్విహా న ఘ్నంతితి యోజనా । తస్మిన్ - జతు
గృహే - అంతర్నితా స్వేవాగ్నేయాని ద్రవ్యాణి భిత్వాచా
వర్తంతే స్వేన రూపే దృశ్యంతే । అత స్తద్దృశ్యః
ప్రాసాదః పరిత్యాజ్య ఇతి భావః ॥

♦వ్యా॥ క స్తస్మిన్ సాహసీ తస్మిన్ గృహే వసతోఽ
స్మాన్ భస్మీకర్తం యతిష్యతి ఇత్యాహ ॥ కరుణః ఇతి ।
కరుణః = కుక్షి చార్పణం తత్ర హంతి గచ్ఛతీతి కరుణః ॥

నిర్మింపబడినది. అగ్నిహోత్ర మంటుకొనినచో పెంటనే తన స్వరూపమును కోల్పోవును. అందున్నవారిని నశింపజేయును. ఎవడు ఈ విషయమును గుర్తెరిగి దానికి ప్రతిక్రియ చేయునో వానిని శత్రువులు నశింపజేయలేదు.

॥ 87. ఈ ప్రక్క వచ్చుచున్న పురోచనుడే ఆ గృహమునకు నిప్పుంటించి మిమ్ము నశింపజేయువాడు. కావున ఆ గృహమున ఒక సౌరంగమును త్రవ్వించి దానిలో ఉండినచో అగ్ని మిమ్మునశింపజేయజాలదు, ఈ విధముగా ఉపాయముగా ఎవడు తననురక్షించుకొనునో వాడే జీవించ గలుగును.

ఇచ్చట వర్ణలోపము వచ్చినది. తొందతలో అగ్నిని గ్రహించు లక్కావారపీచు, సజ్జరసము, ఘృతము మొ॥ పదార్థములు చెప్పబడుతవి. వాటియొక్క నమూనామే ఆ మేడ. అలాఅగుచో ఆమేడ అటువంటిదని తెలియబడునా? లేదా? అనుచో శరీర పరికర నమ్ శరీరం స్వరూపమును మేచ్చభాష యగుటచే విభక్తి లేకుండగా ప్రయోగించబడినది, పరికర న మనగా విడిచి పెట్టినది. అనగా అగ్ని పెట్టగనే ఆ సౌధము తన స్వరూపమును కోల్పోవును. పరియను పదమునకు పరి యప్తా అని అర్థము. యప్తాయని రెండక్షరములు మేచ్చ భాషయగుటచే లోపించినవి, కర్తనం = హింసించునది, హింసార్థముగల చేదించుట యను అర్థముగల కృణు ధాతువునుండి ఏర్పడినరూపము ప్రతిఘాతః = ఆ మేడకు ప్రతీకారము ఎరిగిన వానిని శత్రువులు చంపలేదు, అలక్కయంటి యందు, గోడలయందు లాజెడి అగ్నేయద్రవ్యములు రహస్యముగా ఉంచబడినవి. కావున అటువంటి మేడ విడిచిపెట్ట దగినదని భావము.

॥ వ్యా॥ అలా అగుచో అందు నివసించుచున్న మమ్ము ఏడుర్కా

నాచక్షు ర్వేత్తి పంధానం నాచక్షు ర్విందతే దిశః ।

నాభృతిర్బుద్ధి మాహ్నోతి బుద్ధ్యస్వైవం ప్రబోధితః ॥

68

చరన్తూర్గాన్విజానాతి సత్త్వైర్విందతే దిశః ।

ఆత్మనా చాత్మనః సంచ పీడయన్నామ పీడ్యతే ॥

69

పురోచనః-హంతా । మైచ్ఛభామాత్వాత్ అప్రసిద్ధ
గత్యర్థే ప్రయోగః । శిశిరఘ్నః । శృణోతి - హినస్తీతి ।
శిశిరః - అగ్నిః । అయమేవ పార్శ్వవర్తీ అగ్నినా హంతు
మాయాతీ తస్యః । తస్యైవ మేవ హంతవ్యః । ఉత వార
ణావత గృహం వా న ప్రవేష్టవ్యం । ఉత వారణావత మగ
త్వైవ హస్తినపురం ప్రత్యేవాగంతవ్యమి త్యాశంక్యాహ -
కక్ష ఇతి । కం - సుఖం । క్షిణోపేతి కక్షయః శత్రుః ।
అస్మిన్ సతి కపటే జ్ఞాతే యావాన్ - శత్రుం ప్రత్యక్షం
ప్రహరేదితి భావః ।

కస్తస్యత్రోపాయ ఇత్యాశంక్యాహ । బిలాకసః =
బిలాంతరప్రవిష్టాన్ యస్మాన్ పురోచనో న దపేత్ । బితే
దాహాసంశవా త్తత్ర గృహే అంతర్బలం కస్తస్యమిత్యర్థః ।
ఇత్యాత్మానం యో రక్షతి సజీవతి । ఏ-౦ జ్ఞాత్వా త్వయో
పాయేన ఆత్మారక్షణీయ ఇత్యర్థః ॥

88. నేత్రములు లేనివాడు మార్గమును ఎరుగడు. దిక్కులను తెలిసికొనడు. దైర్యము లేనివాడు జ్ఞానమును పొందలేడు. ఈ విధముగా ప్రభోదించబడినవాడవై విషయమును గ్రహించుము.

89. నడచినచో ముందుమార్గమును తెలిసికొనగలవు. నక్షత్రములచే దిక్కులను తెలిసికొనగలవు. నీవు నీతో ఐదుగురిని పీడించుచు పీడింపబడగలవు.

ర్గుడు తగలబెట్టుటకు ప్రయత్నించగలడు. అనగా చెప్పుచున్నాడు. కక్షః = కక్ష = ప్రక్కన. మ్నంతి = వచ్చుచున్నవాడు పురోచనుః = చంపువాడు. ఇచ్చట మేచ్ఛభాష యగుటచే హనరాతువు గమనార్థమున వాడబడినది. శశిరఘ్నః = శ్రుణాతి = చంపునదికాగా శశిరః = అనగా అగ్ని. ఈ ప్రక్కనున్న పురోచనుడే అగ్నితో మిమ్ము చంపుటకు మీ వెంట వచ్చుచున్నాడు. అటులైన వీనినే మనము చంపకూడదా? లేక వారణావత గృహమును ప్రవేశించకుండ ఉండకూడదా? లేక వారణావతమే వెళ్ళక హస్తినాపురమే తిరిగి రాకూడదా? అను సందేహము రాగా విదురుడు సమాధానము చెప్పుచున్నాడు. కక్ష = కం = సుఖమును. జె = నశింపజేయువాడు అనగా శత్రువు. నాని యొక్క కపటము తెలియబడగా వాడే తెగబడి ప్రత్యక్షముగ చంపునుగాన వారి కపటమును మన మెరిగియు, ఎరుగనట్లు, నటించవలెను.

అటులైన ఈ ఆపత్తునుండి తప్పించుకొను ఉపాయమేమి? అని ప్రశ్నరాగా ఉపాయమును చెప్పుచున్నాడు చిలౌకనః = చిలమును ప్రవేశించినచో పురోచనుడు మిమ్ములను తగులబెట్టలేడు. సౌరంగము నందున్న నాగి అగ్నిభయములేదు. కావున ఆ గృహమున నొక సౌరంగమును తగ్గివ్రుడు. ఇట్లు ఎవడు తనను రక్షించుకొనునో వాడు జీవించును. కావున ఈవిషయమును తెలుసుకొని ఉపాయముగా మిమ్ము రక్షించుకొనుడు, అని అర్థము.

ఏవముక్తః ప్రత్యువాచ జ్ఞాత మిత్యేవ పాండవః ॥ 70

ధర్మశ్చ రనుజైస్సాకం తద్గిరా తత్పురం యయా ।
కర్మచోదనయా జీవః కాయమన్య మివేంద్రియైః ॥ 71

ఇతి శ్రీమహాభారతసారోద్ధారే ఆదిపర్వణి
దశమోధ్యాయః సమాప్తః

ఏ కా ద నో ధ్యాయః

* అష్టమేఽశాని రోహిణ్యాం ప్రయాతా ఫాల్గువస్య తే ।
వారణావత మాసాద్య దదృశు ర్నగరం జనం ॥ 1

తే ప్రవిశ్య పురం వీరా స్త్వాగ్రం జగ్ము రధోగృహాన్ ।
తేభ్యో భక్త్యాణి పాపాని శయనాని శుభానిచ ॥
ఆసనాని చ ముఖ్యాని ప్రదదౌ స పురోచనః ॥ 2

* వ్యా॥ తతః స్థనంగ సం॥ర ఫాల్గుణశుక్లాష్టమ్యాం
రోహిణీ నక్షత్రే శశని మృత్రిణః కణకస్య దుర్మృతేణ ధృత
రాష్ట్రేణ ఆజ్ఞప్తానాం పాండవానాం వారణావతప్రవేశః ॥
తదా యుద్ధిష్ఠిరస్య పయః కాలః సం 37—5—8 దినానీతి
వృజ్యతే । క్రీ. పూ. 18—11—3091 ఇతి ॥

70. ఈ విధముగా విదురునిచే చెప్పబడినవాడయి, ధర్మరాజు నా కర్త మైనది - అని మాత్రము సమాధాన మొసంగెను

71. ఈ విదురుని వాక్యమును విని ధర్మరాజు జీవుడు తన ఇష్టము లేకపోయినను, ఇంద్రియములతో సహా అవకుడయి, కర్మ ప్రేరణచే మరియొక దేహమును పొందినట్లు సోదరులతోగూడి వారణావతమునకు వెళ్ళెను.

ఇది శ్రీమహాభారత సారోద్ధారమున, ఆదిపర్వయందు పదవ అధ్యాయము సమాప్తము.

11 వ అధ్యాయము

*1. పాండవులు పాల్గొని మాసముయొక్క 8 వ రోజున రోహిణి నక్షత్రమునందు వారణావతమును పొంది ఆ నగరమును, ఐన మును చూచిరి.

2. వారు ఆ పట్టణమును ప్రవేశించి వారి కేర్పాటు చేయబడిన గృహ మును ప్రవేశించిరి. వీరి వెంటనున్న ఆ పురోచనుడు మంచి భక్ష్యములను, పానీయములను, వక్కలను, మంచి సింహాసనము లను అన్ని ఏర్పాట్లను చేసెను.

---

* వ్యా॥ స్లవంగ సంవత్సర ఫాల్గుణ శు॥ అష్టమియందు శకుని యొక్క మంత్రి యగు కణకువి యొక్క దురాలోచనచే ధృతరాష్ట్రునిచే ఆజ్ఞాపింపబడిన పాండవులు వారణావతమును ప్రవేశించిరి. అప్పుడు యుధిష్ఠిరుని వయస్సు 37 సం॥ ౨ 5 మా॥ ౨ 8 రోజులు. క్రీ॥ పూ॥ 18-41-3001.

ఉవా చాగ్నేయ మిత్యేవం భీమసేనం యుధిష్ఠిరః ।
పురోచనా ద్రత్యుమాణా స్తత్ర సంవత్సరం స్థితాః ॥ 3

విదురస్య సుహృత్కశ్చిత్ ఖనకః కుశలో నరః ।
పరిఘా ముత్కిర్నామ చకార సుమహాబిలం ॥ 4

ఖనక ఉవాచ ॥

కృష్ణపక్షే చతుర్దశ్యాం రాత్రావస్య పురోచనః ।
భవనస్య తవ ద్వారి ప్రదాస్యతి హుతాశనం ॥
ఆత్మక్వా గతవాన్ సోపి ఖనకో హస్తినాపురం ॥ 5-6

తాం తు దృష్ట్వా సునుననః పరిసంవత్సరోషితాన్ ।
విశ్వస్తానీవ సంలక్ష్య హర్షం చక్రే పురోచనః ॥ 7

అథ దానాపదేశేన కుంతీ బ్రాహ్మణభోజనం ।
చక్రే నిశి మహారాజ హ్యోజగ్ముః తత్ర యోషితః ॥ 8

నిషాదీ పంచపుత్రాతు తస్మిన్ భోజ్యే యదృచ్ఛయా ।
సుష్మాప విగతజ్ఞానా మృతకల్పా నరాధిప ॥ 9

న విదుః పాండవా స్తాంతు అజ్ఞాతస్థలనిద్రితాం ।

3. ధర్మరాజు బీమసేనునితో ఈగృహము సులభముగా తగలబడునది యని మాత్రమే చెప్పెను. పురోహతుని కనిపెట్టి ఉండి వాని నుండి తమను సంరక్షించుకొనుచు, ఒకసంవత్సరకాలము అచ్చట నివసించిరి.

4. ఇంతలో విడుదలి ఒకానొక స్నేహితుడగు ఐనకుడనువాడు ఈ గృహమునుండి గంగాతీరమువరకు ఒక పెద్ద సొరంగమును ఎవరికి తెలియబడకుండ త్రవ్వెను.

ఐనకుడు చెప్పుచున్నాడు.

5. కృష్ణపక్ష చతుర్థి రాత్రియందు ఈ పురోహతుడు ద్వారదేశమున విప్పు పెట్టగలడు. అని చెప్పి ఆ ఐనకుడు వానిని పురమునకు వెళ్ళిపోయెను.

7. మంచి ఉల్లాసముగా సంవత్సరము పైబడి అచ్చట నివసించుచున్న పాండవులను చూచి వీరు విశ్వాసముతో నున్నవారు అని తెలుసుకొని పురోహతుడు చాల సంతోషించెను.

8. దానమును మిషచే కుండి అరోజు రాత్రి బ్రాహ్మణభోజనము ఏర్పాటు చేసెను, చాలామంది స్త్రీలు, పురుషులు భోజనమునకు వచ్చిరి.

9. ఒకానొక టోను కాంత గురు పుత్రులతో ఆ భోజనమునకు వచ్చి మిక్కిలి భుజించుటచే తెలివికప్పి చనిపోయిన దానివలె దైవయోగముచే నచ్చటనే విడిచిపెను.

10. ఎచ్చటనో అశ్లాక స్థలమున నిద్రించిన ఆమెను పొందవులతెలుసు

* గృహం ప్రదీపయద్భీమః శేతే యత్రపురోచనః ॥ 10

సురుంగాద్భీషణు స్తుర్జం మాత్రా సార్థమరిందమాః ॥ 11

దుర్యోధనప్రయుక్తేన కారితం దాహితం చ తత్ ।

అహో ధిగ్ధృతరాష్ట్రస్య బుద్ధి ర్నా తిసముజసీ ॥

య శ్శుచీన్ పాండుదాయాదాన్ దాహయామాసశత్రువత్ ।

ఏవం తే విలపంతిస్స పారణావత కా జనాః ॥ 12-13

సపుత్రయుతనైషాదీ శల్యానాదాయ చాస్త్రినం ।

ప్రేషయామాసు రాజానం యథావృత్తం నివేదితుం ॥ 14

సంవృత్త స్తే మహాన్ కామః పాండవాన్ దగ్ధవానసి ।

సతామో భవ కౌరవ్య భుక్త్వి రాజ్యైః సపుత్రకః ॥ 15

*వ్యా ॥ తతః కీలక సంరఘాల్లుః కృష్ణత్రయోదశీ
యుతచతుర్దశ్యాంరాత్రౌ ద్వితీయయామావసానే తృతీయే
యామే భీషేన లాటౌగృహదాహః కృతః । తస్మిన్ గృహే
పురోచనమరణం పుత్రయుభనిషాదీమరణం చ జాతే । తతః
స్తస్యా మేవ రాత్రౌ విదురప్రేరిత ఖనకకృతబిలద్వారా
పాండవనిర్గమనం గంగావతరణం చాభూత్ ।

కొనలేక పోయిరి. అర్ధరాత్రియందు పురోచనుడు వడుకొని ఉన్న చోటనే భీమనేనుడు ఆ గృహమునకు విప్పంటించెను.

11. పాండవులైదుగురును కల్లతో గూడ వెంటనే పొరంగమార్గమున వెళ్ళిపోయిరి.

12 13 దుర్యోధనునిచే ప్రేరేపింపబడినవాడై వారజావతమునకు బంపుట, అచ్చట దహింప చేయుట, ఇది ధృతరాష్ట్రానికి మంచివనికాదు. ధర్మాత్ములును, పవిత్రులునగు పాండు పుత్రులను శత్రువులను వలే తగులబెట్టించెను గదా! ఎంత దారుణకృత్యము. అని వార జావత జనులందరును మిక్కిలి విలపించిరి.

14. అచ్చటి జనులు పుత్రులతో కూడిన విషాద స్త్రీ యొక్క ఎముకలను తీసుకొని, హస్తినాపురమునకు వంపి జరిగిన వృత్తాంతము వంతము వివేదించిరి.

15. ఓ ధృతరాష్ట్రా! నీ గొప్పకోరిక ఈడేరినది. పాండవులను దగ్ధము చేసిరి. పుత్రులతో గూడి విష్కంబకముగ రాజ్యమును అనుభవించుము. అని పౌరులువలికిరి.

వా॥ కీలక సంవత్సర ఫాల్గుణ బహుళ త్రయోదశితో కూడు కొన్న చతుర్దశి రాత్రియందు రెండు జాములు గడచి మూడవజాము ప్రవేశించగా, భీమునిచే లక్క యిల్లు తగులబెట్టబడినది. ఆ గృహము నందు పురోచనుడు మరణించుట, పుత్రులతో గూడిన విషాది మరణము సంభవించినది. ఆ రాత్రియందే విదురుడు వంపిన అనకునిచే శ్రవ్యబడిన పొరంగము ద్వారా పాండవులు బయటికి వచ్చుట, గంగను దాటుట జరిగెను.

తత్రచ్యుత్వా కృతరాష్ట్రస్థు సహపుత్రేణ శోచయన్ ।

ప్రేతకార్యాణి చ తదా చకార సహ బాంధవైః ।

పాండవానాం తథా క్షత్వా భీష్మశ్చ కురుసత్తమః ॥ 16

తత్రాలయే దగ్ధతనూ సద్ధైతా

న్నిశ్చిత్య పార్థాన్నిచచార వాచా ।

దుఃఖాపదేశేన సుయోధనాద్యాః ।

సమ్మోదబాష్పం సస్పృజ సృభాయాం ॥ 17

తద్రాత్రాపేవ భీమాద్యా గుహ ముత్తీర్య తద్వనే

అంధకారే గతా స్తూర్ణం చతుర్వింశతియోజనం ॥ 18

విదురప్రేషితాం నావ మారుహ్య చ సరిద్వరం

గంగా ముత్తీర్య వివిశుః హిడింబస్య వనం తదా ॥ 19

తత్ర తేషు శయానేషు హిడింబో నామ రాక్షసః

ఆఘ్రూయ మానుషం గంధం భగిసి మిద మబ్రవీత్ ॥ 20

* గచ్ఛ జానీహి కేత్సేతే కేరతే వనమాశ్రితాః

సాఽపి కన్యా తథేత్సుక్త్వా వృక్షమూలే స్థితా న్నరాన్

* బ్యా॥ కీలక ఫాల్గునస్య అమాయాం ఉషః కాలే
గంగా ముత్తీర్య తస్మిదినపరస్మిన్ ఆసాయంత్రప్రయాణం
రాత్రౌ ప్రథమయామే సుప్తాన్ భ్రాతృణామతరం చ
రక్షతా భీమసేనేన హిడింబాగమనం తదను హిడింబాసుర
యద్ధం సూర్యోదయకాలే సౌమ్య చైత్రశు 1 ది హిడింబ
పథః జాత ఇత్యవగమ్యతే ॥

16. అది వివిధృతరాష్ట్రుడు పుత్రులతో కూడి దుఃఖించుచు, పాండవులకు అన్ని ప్రేత కార్యములను విదురుడు, భీష్ముడు, మొదలగు బంధువులతో గూడి చేయించెను.
17. ఆ లాక్షగృహమున పాండవులు దగ్ధమైరివి విశ్చయించి, సుయోధ నాథులు దుఃఖమనే మిషతో నభయందు అనందబాష్పములనే వదలిరి.
18. ఆ రాత్రియందే భీమాదులు ఆ సౌరంగమును దాటి చీకటిలో 24 యోజనముల దూరము వెళ్ళిరి.
19. విదురుడు వంపిన నావ నెక్కి గంగానదిని దాటి హిడింబాసురుని వనమును ప్రవేశించిరి.
20. అచ్చట వారు విడిచుచుండగా హిడింబురను రాక్షసుడు షనుష్య గంధమును మూకొని చెల్లెలితో జుట్టు పలికెను.
- 21 22 మన వనమునందు విడిచుచున్న వా రెవ్వరో కనుకొనిరమ్ము. ఆ కన్యకయు అలాగేనని చెప్పి చెట్టునీడను నిండ్రించుచున్న పాండవులను చూచెను. కుంతియు, మిగత నలుగురును నిద్రించు

వాఁడ కీలక సంవత్సర అమావాస్యయందు ఉదయము గంగను దాటుట. ఆ సాయంత్రమువరకు ప్రయాణించి, రాత్రి ప్రథమయామమున విడిచివిన సోదరులను తల్లిని రక్షించుచున్న, భీమసేనుని గూర్చి హిడింబి వచ్చుటయు, హిడింబాసురునితో యుద్ధము సౌమ్య సంవత్సర చైత్ర కృత్తి పాద్యమినాడు హిడింబురని వధుయు సంభవించెను. అని తెలియుచున్నది.

దదర్శ తత్స్వసా గత్వా పాండవాన్ పృథయా సహ
శయానాన్ భీమసేనం చ జాగ్రతం త్వపరాజితం ॥ 21-22

సా కామరూపిణీ రూపం కృత్వా మానుష ముత్తమం
స్థితపూర్వమిదం వాక్యం భీమసేన మథాబ్రవీత్ ॥ 23

రుధిరం పాతుకామేన తేన హా హంతు మూరితా
అథరం పాతుకామాఽహ మస్మి తే రూపసంపదా ॥ 24

భర్తా భవేతి స్వాం వృత్తం సర్వం తస్య నివేదితా ॥ 25

భీమ ఉవాచ

నాహ మదిభీషత్వం మాతృద్రోహం కరోమి వై
గచ్ఛవా తిష్ఠవా భద్రే యద్వాపీచ్ఛసి తత్కురు ॥ 26

తాం విసిత్వా చిరగతాం హిడింబో రాక్షసేశ్వరః
అవతీర్య ద్రుమాత్తస్మా దాజగామాశు పాండవాన్ ॥ 27

అభ్యద్రవత సంకృప్తో భీమసేన మరిందమం
మాశబ్ద స్సుఖసుప్తానాం భ్రాతృణాం మే భవేదితి ॥ 28

అనోన్యం తౌ సమాసాద్య విచక్షర్షతు రోజసా
తయో శృభేన మహాలా విబుధాస్తే సరర్షభాః ॥ 29

చుండిరి నానిని సంరక్షించుచు, మేల్కొనియున్న భీమసేనుని ఆమె చూచెను.

23. కామరూపినుగు ఆ హిడింబి సుందరమగుమనుష్య ప్రిరూపమును ధరించి చిరునవ్వుతో భీమసేనునితో ఇట్లు వలికెను.

24. నీ రక్తమును త్రాగకోరిన మా సోదరునిచే మిమ్ము చంపుటకు ప్రేరేపింపబడిన నేను మీ సౌందర్యమును చూచి మోహితు రాలివై మీ అధరమును త్రాగ కోరుచున్నాను.

25. నీవు నా తర్తవు కమ్ము. అవి పలుకుచూ, తనవృత్తాంతమునంతనూ ఆ భీమునికి వివేదించెను.

భీముడు చెప్పుచున్నాడు.

26. నేను అన్యగారికంటె ముందు వివాహ మాదునాడను కాను, మాశ్వుద్రోహమును చేయును. నీవు వెళ్ళిన వెళ్ళుము. ఉండిన ఉండుము, నీ యిష్టము వచ్చినట్లుచేయుము.

27. అచ్చట హిడింబాసురుడు తన సోదరి ఎంత సేపటికి రాకపోవు టచే వృక్షమునుండి దిగి శీఘ్రముగా పాండవుల వద్దకువచ్చెను.

28. మిక్కిలి కోపముకలవాడై కేకలువేయుచు, భీమసేనుని మీదకు పరుగెత్తెను. ముఖముగా నిద్రించుచున్న నాసోదరులకునిద్రాభంగము వాటిల్లును. శబ్దము చేయవలదని భీముడువారించెను.

29. వారివద్దను, ఒకరి నొకరు దీకొని మిక్కిలి వేగముతో పోట్లాడు కొనిరి. తరుంకరమగు వారి శబ్దముచే పాండవులందరు మేల్కొంచిరి.

తా తే దదృశు రాసక్తా వికర్షంతౌ పరస్పరం
సప్తీద్యతం బలాద్భూతా పశుమార మమారయత్ ॥ 30

♦ స్వసు సమక్షం స్వయమేవ ముష్ట్యా
వలం బిడౌజా ఇవ వజ్రసఖ్యా
హిడింబమేనం యమరాజధానీ
కుటుంబిముఖ్యః కురుతేస్స భీమః । 31

హిడింబం నిహతం దృష్ట్వా సంహృష్టా స్తే తపస్వినః
ప్రయయా పురుషవ్యాఘ్రా హిడింబా చైవ రాక్షసీ । 32

తతోఽంతరిక్షే మాత్రా చ భ్రాత్రా చ సచ బోధితః
హిడింబాం తాంతు గాంధర్వే జగ్రాహ సచ వాయుజః । 33

* పాణ్డసా జ్ఞాతుమగృహా న్ముక్తా జ్ఞాతో ఘటోత్కచః॥ 34

ప్రజ్ఞే రాక్షసీ పుత్రం భీమసేనా నృహంబలాత్
సద్యోహి గర్భాన్ రాక్షస్యా లభంతే ప్రసవంతి చ
కామరూపధర్మైశ్చైవ భవంతి బహురూపిణాః । 35

♦ వ్యా॥ భీమః వజ్రస్య అశనే స్సఖ్యా తద్వదరిసార
యేత్యర్థః బిడౌజాః ఇంద్రః వలం- వలాసురమివ యమరాజ
ధాన్యా కుటుంబిషు వాస్తవ్యేషు ముఖ్యం కురుతేస్స అవధీ
దిత్యర్థః ॥

* వ్యా॥ తథా చ సౌమ్య సంవత్సర ఆశ్వయుజశుద్ధి
యాయాం ఘటోత్కచజనన మభూత్ ॥

౩౦. ఒకరి నొకరు లాగుకొనుచు, క్రిందకు పడవేసికొనుచు యుద్ధము చేయుచున్న వారిద్దరిని చూచిరి. భీముడు బలాత్కాతముగా వానిని క్రింద పడవేసి, పశువును చంపినట్లు చంపినేసెను.

౩౧. భీముడు ఆశని సోదరి సమక్షములో వజ్రముతో సమానమైన తన పిడికిలితో దేవేంద్రుడు వలాసురునివలె హిడింబాసురుని యడు యమరాజుకానియందు అతిధిగా చేసెను.

౩౨. చనిపోయిన హిడింబాసురుని చూచి అచ్చటనున్న ఋషులు సంతోషించిరి. రాక్షసియైన హిడింబియు, భీమునివద్దకు వచ్చెను.

౩౩. అంతట ఆకాశవాణి వాక్యము వనుసరించియు, తల్లిచేతను సోదరుని చేతను, బోధింపబడి భీముడు అమెను గాంధర్వ విధిలో స్వీకరించెను.

౩౪. లక్ష్మయింటినుండి బయలువెడలిన ౪ మాసములకు పురోక్కుచుడు పృథ్వేను, ఈ విధముగా హిడింబి మహాబలుడగు భీమ పేముని వలన పృథ్వుని బడపెను.

౩౫. రాక్షస ప్రీతి వెంటనే గర్భమును ధరించగలరు. వెంటనే ప్రసవించునూ గలరు. కామరూపమును ధరించు వాతగుటచే అనేక రూపములను ధరించగలరు.

*వ్యా॥ భీముడుపిడుగుతో సమానమైన అనగా దానివలె మిక్కిలి బలముగల ముష్టితో. విదౌతాః = దేవేంద్రుడు, వలం = వలాసురుని వలె, యమరాజుకానియందు నివసించువారిలో ముఖ్యుని చేసెను. అనగా చంపినేసెనని అర్థము.

*వ్యా॥ సౌమ్యవత్సర అశ్వయుః కు॥ విదియ యందు పురోక్కుచుడు పృథ్వేను.

* ఉపనిషత్ వికచః పాదా వనుగృహ్యః బి తు స్తవా
ఘటోహస్యా త్కచో నామ మాతా తం ప్రత్యభవత ॥ ౩౬

జనురక్తశ్చ తా నాసీ త్పాండవాన్ స ఘటోత్కచః
కృత్యంబు ఉపాస్యాస్య పితౄనధఘటోత్కచః ॥ ౩౭

జనురక్త్య మాత్మకహితః ప్రతస్థే చోత్తరాం శిశం ॥ ౩౮

అపక్రమ్య యయా తాజ్ త్వరమాదా మహారథాః
ఘటస్యో ధ్రుగ్ రాజ్ పాదపాదాః కీరతానంతరేణ చ ॥ ౩౯

ఇహం కృత్వా త్వం సుర్వే ఖల్వ లాజినవాససః
సహ ఘట్యా మహాత్మానో చిభ్రత స్తాపసం వతుః ॥ ౪౦

బ్రాహ్మణ వేద మధీయానా దధృశు ర్వాసమాగతం
తేభిరద్య వృతా సుర్వే సహమాత్రా పరంతపాః ॥ ౪౧

వ్యాస ఉవాచ

* వ్యాసః ఘటసాదృశ్యా ధృతశద్దేనాత్ర శిరః ప్రతీ
యతే ఉత్కచః- కేశహీనః హేత్యాశ్చర్యే వికేశస్థూల
శిరస్కత్వా దస్య ఘటోత్కచ నామాబ్రవివిత్యర్థః ॥

36. జాట్టలేని ఆ పురుడు తండ్రికి నమస్కరించి, తండ్రినుండి తెల్పు తీసుకొనెను. జాట్టలేని కుండవంటి తం గంవాడగుటచే తల్లి వానికి ఘటోత్కచుడు అని పేరు పెట్టెను.

37. ఆ ఘటోత్కచుడు పాండవులయందు మిక్కిలి ప్రేమ గల వాడయ్యెను. సేవ చేయదగిన కాలములయందు తండ్రులకు మిక్కిలి సేవ చేసెను.

38. తరువాత అతడు తండ్రులవద్ద తెల్పు తీసుకొని తల్లితో గూడి ఉత్తర దిక్కునకు వెళ్ళిపోయెను.

39. పాండవులు అచ్చటనుండి బయలుదేరి వేగముగా మర్యా దేశములను, త్రిగర్త దేశములను, మర్యాతో నున్న కీచకదేశములను, దాటి పాంచాల దేశమును చేరిరి.

40. వారు జడలను ధరించి నారచీతలను కృష్ణాజినములను ధరించి మౌని వేషములతో కుంతిలో కూడ వెళ్ళుచుండిరి.

41. బ్రాహ్మణ వేషములతో వేదములను వఠించుచు, వెళ్ళుచున్నవారు అచటకు వచ్చిన వ్యాసుని గాంచి తల్లితో గూడ వానికి నమస్కరించి వాని చుట్టును చేరిరి.

వ్యాసుడు చెప్పుచున్నాడు,

“వ్యా” కుండయొక్క పోలిక వలన ఘటోత్కచముచే యిచ్చట శరభు చెప్పబడెను. ఉత్కచః = కేశహీనుడు కేశములు లేని పెద్ద శర్భుకలవాడగుటచే ఘటోత్కచుడను పేరు తల్లి పలికెనని భావము.

ఏతద్వై శాలిహోత్రస్య తపసా నిర్మితం సరః
రమణీయ మిదం తోయం క్షుత్పిపాసాశ్రమాపహం ॥ 42

♦ కారాల్లిక్కిన్దు మాణ్ణాసా నివహరథ్వం యథాసుఖం
మయేదం వ్యసనం పూర్వం విదితం భరతర్షభాః ॥ 43

ఇదం నగర మభ్యాశే రమణీయం నిరామయం
వసతేహ ప్రతిచ్ఛన్నా శ్శుభాగమన కాంక్షిణః ॥ 44

జీవత్పుత్రి సుత స్తేయం ధర్మనిత్యో యథిష్ఠిరః
పృథివ్యాం పాద్మివాన్ సర్వాన్ ప్రశాసివ్యతి ధర్మరాట్ ॥ 45

రాజసూయాశ్వమేధాద్యైః క్రతుభి య్భరిదక్షిణైః
పితృవై తామహం రాజ్య మిమే భోక్త్యంతి తే సుతాః ॥ 46

ఏవముక్త్వా జగామాశు యథాగత మృషిః ప్రభుః ॥ 47

గతే భగవతి వ్యాసే పాండవా విగతజ్వరాః
ఊషు స్తత్ర చ మాణ్ణాసా న్వటవృక్షే యథాసుఖం ॥ 48

♦ వ్యా॥ అనేన సౌమ్యచత్సరాశ్వయుజ ద్వితీయా
మారిభ్య సాధారణైత్రశు ద్వితీయా పర్యంతం మాణ్ణాసుం
శాలిహోత్రాశ్రమే నివాసః వేదాంతేతి హాసాది పురాణ
శ్రవణం చ ॥

42. ఇది శాలి హోత్రుని తపస్సుచే నిర్మింపబడిన సరోవరము. ఇచటి యుదకము అకలి దప్పలను పోగొట్టునది.
- * 43. ఒక నవి కొరకు యిచ్చట ఆరు మాసములు సుఖముగా నివసించుడు. మీ కీ వచ్చిన కష్టము నాకు పూర్వమే తెలియును.
44. ఇచ్చటికి నహివమందే నగరము కలదు, ఇది ఏ కష్టములు లేని మనోహర ప్రదేశము. శుభమును నిరీక్షించుచు, ఇచ్చట వ్రచ్చునముగా నివసించుడు.
45. ఓ కుంతీ! నీ పుత్రుడగు ధర్మరాజు ధర్మాత్ముడు. భూమియందలి రాజులనందకను పరిపాలించగలడు.
46. రాజసూయము, అశ్వమేధము, మొదలుగా గల యజ్ఞములను ఈతడు చేయగలడు. పితృ పితామహ రాజ్యమును నీ పుత్రులు అనుభవించగలరు.
47. ఈవిధముగా పనికి వచ్చినవాడు వచ్చినట్లుగా వ్యాసుడు వెంటనే అంతర్ధాన మాయెను.
48. భగవంతుడగు వ్యాసుడు వెళ్ళిపోగా పాండవులు దుఃఖమును వీడిన వారై ఆచటనున్న మట్టి చెట్టునీడను, శాలి హోత్రాశ్రమమున సుఖముగా నివసించిరి.

---

*వ్యా॥ సౌమ్యవత్సర ఆశ్వయుజ శుద్ధ విదియనాఁడి సాధారణ సంవత్సర చైత్రశుద్ధ విదియ వతకు ఆరు మాసములు శాలిహోత్రాశ్రమమందు నివసించుట యితహాస పేదాంత పురాణములను వినుట జరిగెను. అప్పుడు ధర్మరాజువయస్సు 31 సం॥ ౨ ర్మా॥ ౨ ర్విదినములు.

* ఏకచక్రం గతా స్తేతు కుతీపుత్రా మహారథాః
 ఊషు ర్నాతిచిరం కాలం బ్రాహ్మణస్య నివేశనే
 ఏకచక్రేతు మాణ్ణాసా నుషితాః పాండవా స్తదా ॥ 49

తత్ర తత్ర ద్విజై రేతే పృష్టా నాశం పృథా భుజాం
 ఇత్యుచు ర్వయమత్రైవ విద్మ స్తేషాం తు సంస్థితం ॥ 50
 యక్షేణి కేనాపి హతో హిడింబ

ఇతి బ్రువాణేషు మిథో ద్విజేషు
 ఆకూతగర్భం హసితం సగర్భస్య
 శ్చక్ర ర్ముఖం వీక్ష్య సమీరసూనోః ॥ 51

చేరు రైభ్యం తదా తేతు సర్వపవ విశాంపతే
 నివేదయంతి స్మ తదా కుంత్యాః బైభ్యం సదా నిశి ॥ 52

అర్థం తే భుంజతే వీరాః గహ మాత్రా పరంతపాః
 అర్థం సర్వస్య బైత్సస్య భీమో భుంక్తే మహాబలః ॥ 53

తదా తు తేషాం వసతాం తస్మిన్ రాష్ట్రే మహాత్మనాః
 అతీచక్రకామ సుమహాన్ కాలోఽథ భరతర్షభ ॥ 54

* వ్యాః తథాచ సాధారణచైత్రశుక్ల ద్వితీయా
 మారభ్య ఆశ్వయుజ శుక్ల ద్వితీయాపర్యంతం యేకచక్ర
 పుణే పాండవానాం నివాస ఇతి గమ్యతే తదా యుధిష్ఠిరస్య
 వయస్సం॥ 39-11-8 దినాని ఆశ్వయుజ శు॥ 10 బకపథో
 జాతః తదాతు సం॥ 40-0-7 దినాని యుధిష్ఠిరస్య క్రి॥
 పూ॥ 11-5-3089

49. తరువాత అచ్చటనుండి ఏక చక్రపురమునకు వెళ్ళి కొద్దికాలము
అనగా ఆరు మాసములు ఒక బ్రాహ్మణగృహమునందు వివరించిరి
50. అచ్చటచ్చట పాండవులయొక్క నాశము సంభవించెనట. మీ
రెరుగుదురా? అని బ్రాహ్మణులచే అడుగబడినవారై వారిచ్చటనే
పున్నారవి మేమెరుగుదుము, అని సమాధానము చెప్పుచుండిరి.
51. ఎవడో యక్షునిచే, హరింబాసురుడు చంపబడెనట, యవి
బ్రాహ్మణులు వారిలో వారు చెప్పుకొనుచుంతగా సోదరులు చిరు
నవ్వుతో భీముని ముఖమును చూచి, తమలోకము నవ్వుకొను
చుండిరి.
52. వారందరు యేకచక్రపురమునందు విప్రవేషములతో భిక్షునము
చేయుచుండిరి. రాత్రియందు లభించిన ద్రవ్యమును కుంతికి అప్ప
జెప్పుచుండిరి.
53. ఆ ద్రవ్యములో సగళాగమును తల్లితో గూడ వారు నలుగురు
భుజించు చుండిరి. మహాబలుడగు భీముడు మిగతా సగమును
భుజించు చుండెను.
54. ఆ విధముగా వారు అచ్చట వివరించి యుండగా కొంతకాలము
(అనగా ఆరు మాసములు) గడచిపోయెను.

వాక్య సాధారణ శుద్ధ విధియమొదలుకొని ఆశ్వయుజ శుద్ధ
విధియ వరకు యేకచక్రపురమున పాండవుల నివాసమని తెలియు
చున్నది, ఆశ్వయుజ శుద్ధ దశమి యందు దిక్ పథ జరిగెను. అప్పటికి
ధర్మరాజు వయస్సు 40 సంవత్సరముల 7 దినములు, క్రి. పూ.
1155-3089.

తతః కదాచిత్ భైతాయ గతా స్తే పురుషర్షభాః।

సంగత్యా భీమసేనస్తు తత్రాస్తే పృథయా సహ।

55

బ్రాహ్మణస్య గృహే దుఃఖం కుంతీ శుశ్రావ భారత।

గృహం గత్వాతు సా కుంతీ బ్రాహ్మణం ప్రాహ కారణం॥56

సోఽప్యబ్రవీ ద్భుకః కశ్చి ద్రాక్షస స్తస్య భూరిశః।

భోజనం పురుషచైకః ప్రదేయం వేతనం మయా।

57

సోఽయ మస్మా ననుప్రాప్తో వారః కులవినాశనః।

58

కుంతువాచ

న విషాద స్తస్యయా కార్యో భయా దస్మా త్కథంచన।

ఏకస్తవ సుతో బాలో కన్యా చైకా తపస్వినీ॥

59

నచైతయో స్తదా పత్న్య గమనం తవ రోచయే।

మమ పంచ సుతా బ్రహ్మం స్తేషా మేకో గమిష్యతి॥

60

బ్రాహ్మణ ఉవాచ।

నాహమేత త్కరిష్యామి జీవితార్థీ కథంచన।

బ్రహ్మవధ్యా త్వవధ్యావా శ్రేయా నాత్మవధో మయా।

61

కుంతువాచ।

నచాప్యనిష్టః శుత్రో మే యది పుత్రశతం భవేత్।

వీర్యవాన్ మంత్రసిద్ధశ్చ తేజస్వీ చ మతో మమ।

62

55. తరువాత నౌకానౌకప్పుడు వారందరును, భిక్షులనమునకు వెళ్ళిరి.
భీముడు మాత్రము యేదో సందర్భవశమున తల్లితోగూడి ఇంటిలో
నుండెను.

56. బ్రాహ్మణుని యింటిలో యేడుపును కుంతి విని వారి యింటిలోనికి
వెళ్ళి దుఃఖకారణమును అడిగెను.

బ్రాహ్మణు డిట్లనెను.

57. బతుడను రాక్షసుడు కలడు. వానికి విస్తారమగు భోజనము, ఒక
మనుష్యుని ప్రతి దినము కానుకగా యాయవలెను.

58. ఆ వంతు నేడు నా వంశము పళిందునట్లుగా నాకు వచ్చినది.

కుంతి అనుచున్నది.

59. ఈ భయము వలన నీవు జాధపడవలసిన అవసరము లేదు, నీ
కొక్కడే కుమారుడు, ఒక్క కుమార్తెయు గలరు.

60. వారుగాని నీవుగాని, నీ భార్యగాని వెళ్ళుట నాకిష్టము లేదు. నాకు
అయిదుగురు పుత్రులు గలరు. వారిలో ఒకరు వెళ్ళగలడు.

విశ్రుకు పలుకుచున్నారు.

61. నా జీవితము కొరకు నే వెళ్ళుదును, యిట్టి పనిని చేయను.
బ్రాహ్మణునవ, ఆత్మవచనంబో ఆత్మవధయే యుక్తము మైనది.

కుంతి పలుకుచున్నది.

62. నాకు ముగ్గురు పుత్రులన్ననూ, యే ఒకడును అయిష్టమగును.
కాని నా పుత్రుడు మిక్కిలి బలము గలవాడు, ముత్రసిద్ధుడును.

బలవంతో మహాకాయా నిహతా శ్చాస్యనేకశః
ఏవముక్తస్తు పృథయా స విప్రో భార్యయా సహా
స్పృధాం పురస్కృతో గత్వా భీమసేనంమహాబలం॥

63

మమబ్రూతాం కురుష్వేతి స తథేత్యబ్రవీ త్పునః।
తద్రాతౌ స ప్రభూతాన్నం భక్త్వా భక్ష్యోదిసంయుతం॥

64

ఇతి శ్రీమహాభారతసారోద్ధారే ఆదిపర్వణి
ఏకాదశోఽధ్యాయః సమాప్తః

ద్వాదశో ధ్యాయః

తతో రాత్ర్యాం వ్యతీతాయా మన్న మాదాయ పుష్కలం।
స్వయంభుక్త్వా చ పీత్వాచ షడ్రసోపేతభోజనం
భీమసేనో యయా తత్ర యత్రాస్తే పురుషాదకః॥

1

స శకట మధిరుహ్య భీమసేనో దధికలశీకులశీభరాన్నరాశిం।
బకభవనవనం వివేశ శాఖానగర మివాంతకపీరరాజధాన్యాః॥

2

కంకాశోభయకల్పితాంతకచమూళాటికుటీవిభ్రమే।
తత్ర క్రుష్ణతకాసరాహ్మనుగోషశ్వాసోగ్రచక్రానిరే॥

83. నా పుత్రుడు చాలా మందిని వదించినవాడు. బకుని గూడ చంప గలడు. ఈ విధముగా కుంతిచే చెప్పబడినవాడయి, ఆ బ్రాహ్మ ణుడు భార్యతోను, కుంతితోను, కూడకొని మహాబలుడగు భీముని చూచుటకు వచ్చెను.

84. ఆ బ్రాహ్మణుడు నీవు బకుని చంపగలవా? అని భీముని అడుగ భీముడలాగేనవి సమాధానము చెప్పెను. ఆ రాత్రి భీముడు భక్త్య దులతో గూడిన చాల అన్నమును భుజించెను.

ఇది శ్రీమహాభారత సారోద్ధారమున, ఆదిపర్వయందు
పదకొండవ అధ్యాయము సమాప్తము.

12 వ అధ్యాయము

1. తరువాత ఆ రాత్రి తెల్లవారిన తరువాత విస్తారమగు అన్నమును, వడ్రపోషేతముగ తాను భుజించి భీమసేనుడు బండ్లమీద అన్న మును తీసుకొని మనుష్యులను తినునట్టి దిశాసురు డుండుచోటికి వెళ్ళెను.

2. ఆ భీముడు పెరుగు బానలతో కూడిన అన్నరాసులు గల కకటము నెక్కి, యమధర్మరాజు యొక్క రాజధానినగరమునకు పేటవలే నున్న దిశాసురుని భవనమును ప్రవేశించెను.

3. ఆ భీముడు మనుష్యకంఠాశములచే చేయబడిన యమదూతల వివాసయోగ్యమగు దేరావలే నున్నట్టియు, కోపగించిన ఆయముని హాసనమగు మహిషము యొక్క భీకరమైన సుడిగాలులు కలిగి

గృహధర్మాత్మగృహలభ్యోపకరణం ద్రవ్యోపదానస్తతః ।
భుజాన శ్శక్యకటన్థ ఏవ స తదా చక్రే మహత్ క్షేత్రితం ॥ 3

భుజానమన్నం తం దృష్ట్వా భీమసేనం స రాక్షసః ।
జఘాన పృష్ఠే పాణిభ్యా ముభాభ్యాం పృష్ఠతః స్థితః ॥ 4

నైవావలోకయామాస రాక్షసం భుక్త ఏవ సః ।
తత స్స వృక్ష మానాయ పునరభ్యుద్రవ దృలీ ॥ 5

తతో భీమ శ్శనై రుభక్త్వా తదన్నం పురుషర్షభః ।
క్షిప్తం కృద్ధేన తద్వృక్షం ప్రతిజగ్రాహ వీర్యవాన్ ॥ 6

తద్వృక్షముద్ధ మథన స్సహీరుహవినాశనం ।
సకృప్యమాణో భీమేన కర్షమాణశ్చ పాండవం ।
సమయజ్యత తీవ్రేణ క్రమేణ పురుషాదకః ॥ 7

తత స్సభగ్న పార్శ్వ్యాంగో నదిత్వా బైరవం రవం ।
శైలరాజప్రతికాశో గతాసు రభవ ద్భకః ॥ 8

తద్దంఘ్రా నాగతా స్సర్వా న్నాశయామాస వాయుజః ।
తతః ప్రభృతి రక్షాంసి తత్ర సామ్యాని భారత ॥ 9

నట్టియు, దేగలు గుడ్ల గూబలు, నక్కలెయొక్క అరుపులచే వృద్ధి పొందుచున్న రాక్షసుని హింసాకర్మల స్తవము కలిగినట్టి ఆ బికాసుర వివాసమును చేరి, శకటము మీద నుండియే గొప్ప సింహనాదమును చేసెను.

4. అన్నమును భుజించుచున్న భీమనేనుని చూచి, బికాసురుడు వెనుక నుండి వచ్చి, రెండుచేతులతోను, ఆతని వీపును చరచెను.
5. భుజించుచున్న భీముడు రాక్షసునివై పే చూడలేదు. తరువాత బల వంతుడగు ఆ బికాసురుడు ఒక వృక్షమును చేబూని భీముని మీదకు పరుగెత్తెను.
6. తరువాత భీముడు విదానముగా భోజనము చేసి రాక్షసుడు విసరి వేసిన వృక్షమును పట్టుకొనెను.
7. తరువాత భీమునిచే లాగబడుచున్న బికాసురునకు, బికాసురునిచే లాగబడుచున్న భీమునకు క్రమముగా తీవ్రమగు వృక్ష యుద్ధము జరిగెను.
8. తరువాత ఆ బికాసురుడు విరిగిపోయిన ప్రక్క ఎముకలు కాలు చేతులు కలవాడై భ్రమంకరమైన ధ్వనిని చేసిపర్యతమువలే క్రింద పడిపోయి, చనిపోయెను.
9. ఆతని బంధువులందరూ యుద్ధమునకు రాగా వారి నందరినీ కూడ భీముడు సంహరింకెను అప్పటినుండి అచ్చట నున్న రాక్షసులు సౌమ్యులుగా సంచరించుచుండిరి.

తతో బకశరీరం తు ద్వారదేశే నిధాయ సః ।

అచచక్షే బకవధం బ్రాహ్మణం మాతరం పృథాం ॥ 10

తతః కతివయా హస్సు బ్రాహ్మణ శృంశితవ్రతః ।

ప్రతిశ్రయాద్ధీ తద్వేష్మ బ్రాహ్మణ స్యాజగామహ ॥ 11-12

తతస్తే పాండవా స్సర్వే నహ మత్యా నరక్షభాః ।

ఉపసాం చక్రిరే విప్రం కథయంతః కథాశ్శుభాః ॥ 13

స తత్రాకథయ ద్విప్రః కథాం తే జనమేజయ ।

పాంచాలేష్వద్భృతాకారం యజ్ఞసేన్యా స్వయంచరం ॥ 14

దృష్టద్యుమ్నస్య చోత్పత్తి మత్పత్తిం చ శిఖండినః ।

అయోనిజత్వం కృష్ణాయా ద్రుపదస్య మహామఖే ॥ 15

పాంచాలికాం యువమనోరథ రత్నసాధ

పాంచాలికాం హృది మమేతి మమేతి కృత్వా

రవ్యా ॥ తథాచ - సాధారణాశ్వయుజ బ ౧౧ ఆరభ్య
పువ్య శు ౧౦ పర్యంతం 75 దినాని భవంతి । తతః కతివ
యా హస్సు ఇతి శ్లోకార్థపర్యాలోచనయా బకవధానంతర
మపి మా 1-25 ది॥ పర్యంతం పంచపంచాశద్దినాని తథా చ
సాధారణ మార్గశిర బ॥ ౫ పర్యంతం ఏకచక్రపురే స్థితాః ।
తతః పరం పాంచాలదేశగమనమితి సుస్పష్టం ॥

10. తరువాత బకాసురుని కళేబరమును వట్టణ ద్వారదేశమున పడ వైచి భీముడు తాము వివశించు గృహ బ్రాహ్మణునకు, తనతల్లికిని బక వధను చెప్పెను.

11 12 తరువాత కాన్నిరోజులు గడువగా గొప్ప తపోవ్రతుడగు బ్రాహ్మణుడు వీరున్న బ్రాహ్మణుని గృహమునకు వివశించుటకువచ్చెను.

13 పాండవులందరూ కుంతితో గూడి ఆ బ్రాహ్మణపుంగవుని సేవించుచూ, పరస్పరము పుణ్యమైన కథలను చెప్పుకొనుచుండిరి.

14. ఆ బ్రాహ్మణుడు ప్రసంగవశమున అప్పుడు పాండాం దేశమున జరుగబోవునట్టి అద్భుతమైన ద్రౌపదీ స్వయంవర వృత్తాంతమును గూర్చి చెప్పెను.

15. ద్రుపద మహారాజమొక్క యజ్ఞమునందు అమృతముగా అగ్ని నుండి దృష్టమృమ్మురు పుట్టుట, ద్రౌపదీయు అయోనిజగ పుట్టుట శిఖండి మొక్క పుట్టుకను గూర్చియు వివరించి చెప్పెను.

16. యువకుల కోరిక నునెడి సౌధమునకు అలంకారపు బొమ్మవంటి ద్రౌపదిని హృదయమునందు నాకగుగాక! నా కగుగాక! యని

న్యాయ విధముగా సాధారణ సం॥ర ఆశ్రయముజ బహుళ ఏకా మౌవలు పుష్కలవృద్ధ దశమివరకు 75 దినములుగడున్నది. తతఃకలి వయాహుస్సు అను జ్ఞోకార్థమును విచారించగా బక వధానంతరముకూడ ఒక నెల 25 రోజులు అనగా సాధారణ సంవత్సర మార్గశిర బహుళ పంచమివరకు 75 దినములు ఏకచక్ర వృతమున పుట్టి ఆ తరువాత పాండాం దేశమునకు వెళ్ళిని తెలియుచున్నది.

అద్య స్వయంవరమహాయ నృపాః ప్రయాంతి
దూతై స్సమం ద్రుపదభూపతి రాజధానీం ॥ 16

భోక్తు మన్నమపి సూపసమగ్రం
దోద్ధు మప్యభినవ ప్రసవా గాః ।
లప్యతే ద్విజగణోఽపి చ
తస్మా ద్వత్సలాద్దుహితృ రుత్సవకాలే ॥ 17

పాండవా ఉచుః ॥

కథం ద్రుపదపుత్రస్య దృష్టద్వ్యమ్నస్య పావకాత్ ।
వేదీమధ్యాచ్చ కృష్ణాయా స్సంభవః కథ మద్భుతః ॥ 18

బ్రాహ్మణ ఉవాచ ॥

ద్రోణా ప్పరిభవం ప్రాప్య ద్రుపదస్తు మహీపతిః ।
యాజనం చోపయాజం చ వరయామాస ఋత్విజౌ ॥ 19

ద్రోణాంతకం సుపుత్రం చ కన్యాం వై బాహ్మనప్రియాం ।
తయోః పుంజననార్థం వై హవయామాస కీషీతః ॥ 20

యాజస్తు హవసన్యాంతే దేవీ మాక్షాపయ త్ర దా ।
*ప్రైహి మా రాజ్ఞి పృషతి మిథునం త్వా ముపస్థితం ॥ 21

*వ్యా ॥ ప్రైహి = శీఘ్ర మాగచ్ఛ । హని ర్గృహీతు
మితి కేవలం ।

రాజులందరును, స్వయంతః మహోత్సవమునకై ద్రుపదుడు పంపిన దూతలతోగూడ పాంచాల రాజధానికి త్వరగా వెళ్ళుచున్నారు.

17. దది సూపములతో విండిన మృష్టాన్నమును భుజించుటకును, ద్రౌపది యందు ప్రేమగల ద్రుపదుడు ఆమె వివాహసమయమున దానముచేయు అప్పుడే ప్రసవించిన గోవులను పొంది పాలను పిండుకొనుటకునూ, బ్రాహ్మణ సమూహములును, ద్రుపదుని రాజధానికి వెళ్ళుచున్నవి.

పాంతపు లడుగుచున్నారు.

18. అగ్నిహోత్రమునుండి ద్రుపద పుత్రుడగు దృష్టద్యుమ్నుడు ఎట్లు పుట్టెను. వేదీమధ్యనుండి ద్రౌపది యొక్క అద్భుతమైన పుట్టుక ఎట్లు సంభవించినది.

బ్రాహ్మణుడు చెప్పుచున్నారు.

19. ద్రుపదుడు ద్రోణుని నుండి వరాభిషమును పొంది యాజోపయాజులను ముత్తిక్కులను వేడుకొనెను.

20. ద్రోణుని చంపునట్టి ఒక సుపుత్రుని, అర్జునుని భార్యయగు నొక కన్యారత్నమును నాకనుగ్రహించుడు. వారుపుత్రుడు పుట్టుటకై ద్రుపదునిదే నొక యజ్ఞమును చేయించిరి.

- * 21. యాజుడు హోమాంతమున ఓ అమ్మాయి, నావద్దకు రమ్ము.

•వ్యాః ప్రేహి-కీచుముగా రమ్ము హవిస్సును గ్రహించుటకు అని అర్థము.

రాజ్యవాచ ॥

† అవలిప్తం ముఖం బ్రహ్మన్ దివ్యాన్ గంధాన్ బిభర్షి చ ।
సుతార్థే నోపలభ్యాస్మి తిష్ఠ యాజ మమ ప్రియే ॥ 22

యాజ ఉవాచ ॥

యాజేన శ్రవితం హవ్య ముపయాజాభిమంత్రితం ।

† వ్యా ॥ అవలిప్తం = దూషితం । లాలాది సహితత్వా దితి భావః । గంధాన్ = అంగరాగాదిజాన్ । అన్నా తాస్మీతి భావః ॥ శ్రు ॥ యా దతో ధావతే తస్యై శ్వావదన్ యా స్నాతి తస్య అపున మారుక ఇత్యుక్త్వా ॥ అపి చ ॥ ॥ శ్రు ॥ తిస్రా రాత్రీర్వ్రతం చరేదితి । విహితాదా అస్తుశ్య ధర్మావేతో ॥ సుతార్థే నోపలభ్యాస్మి - ఉపలభ్యం - స్మృత్యం యోగ్యా నాస్మి ॥ శ్రు ॥ తస్మాన్మలవద్వాససా న సంవదే తేతి తయా సహ సంవాదస్యాపి నిషిద్ధత్వాత్ । అతో హేతోః । హే యాజ ! మమ ప్రియే సుతార్థే - సుత ప్రయోజనే తిష్ఠ । శుచికాలం ప్రతీక్ష స్వేత్కర్థః ॥

† వ్యా ॥ కామం కథం న సందధ్యాత్ । అవయో స్సామధ్యాత్ మిధుసం ఉత్పాదయే దిత్యర్థః । విప్రైహి - దూరం వా గచ్ఛ । ప్రయోగవిధిస్తు న విలంబం సహత ఇత్యర్థః ॥

నీకు ఒక పుతడు, ఒక పుత్రీకయ, కలగ నన్నార. ఈ హవి
స్సును గ్రహించు. అవి ద్రవదాని రాణిని అజ్ఞపించు.

రాణి చెప్పుచున్నది.

122. ఓ బ్రాహ్మణుడా! నా ముఖము మలినవై యున్నది, నా శరీరము
సుగంధమంతో నిండి యున్నది. ఓ యజ్ఞాశ్రమియైన వరవార
రాగలను, తాన నాయందు అభిమానముచే అంతవర కాగుము.
అని పలికెను.

123. ఓ రాణీ! మాకోరిక ఎట్లు నెరవేరకుండును నీవు వచ్చినను

వాఙ్మ అవలిప్తం = ముఖము దూషితమైనది. చొంగతో కూడు
కొని యుండుటచే నివి భావము. గంధాన్ = అంగరాగాదిగంధములను
స్నానము చేయలేదని భావము. శు॥ వెలువరి వుండి ఏ శ్రీ దంతము
లను తోముకొనునో ఆమెకు పిప్పిపళ్ళుగల వుత్తుడు పుట్టును. ఎవతె
స్నానము చేయునో ఆమెకు నీటి గంధము కలవాడు పుట్టును. అని
చెప్పుచున్నది. మరియు శు॥ మూడురాతలు వ్రతము నాచరించ వల
యును, ఎవరిని తాక కూడదు. అది ముఖ్యదర్శము సుతార్థేనోప
లబ్ధాస్మి = తాకటకు యోగ్యమైన దానిని కాను శు॥ కావున వెలువరి
ఉన్న శ్రీతో మాట్లాడకూడదు. అనిమాట్లాడుటగూడ విషదవగుటచే హే
యాజ్ఞ! వాకు ఏయిమ్మైన కుమారుడనే ప్రయోజనమునందు తిష్ట =
కుచితాలను కొరకు విరీక్షించుము అని అర్థము.

వాఙ్మ కాషం = కోరిక, కథం గ సంధధ్యాం = మాయొక్క
సామర్థ్యమువలన పుత్రాపుత్రులను పుట్టింగగలము. నీవు దూరముగా
నున్నను నరిచే, నీ కొరకు ఇచ్చటి యజ్ఞకలాపము ఆలస్యము చేయ
దగదు. అని భావము

१ కథం కామం న సందధ్యా తానత్వం విప్రైఃపి తిష్ఠవా ॥ 23

ఏవ ముక్త్యా తు యాజ్ఞేన హుతే హవిషి సత్కృతే ।
ఉత్తస్థా పావకా తస్మా త్కుమారో దేవసన్నిభః ॥ 24

బిభ్రత్సఖిద్ధ ససశరో ధనుస్తా న్వివద న్ముహుః ।
సోధ్యారోహ ద్రధవరం తేన చ ప్రయయా తదా ॥ 25

రాజ్ఞ శ్శోకాపహో జాత ఏష ద్రోణవభాయ వై ।
ఇత్యువాచ మహద్భూత మదృశ్యం భేచరం తదా ॥ 26

కుమారీ చాపి పాంచాలీ వేదీమథ్యా త్సముత్థితా ।
సుభగా దర్శనీయాంగీ స్వసితాయతలోచనా ॥ 27

మానుషం విగ్రహం కృత్వా సాక్షా దమరవర్జినీ ।
నీలోత్పలసమోగంఘో యస్యాః కోశా త్రృధావతి ॥ 28

♦ దేవదానవయతౌణా మిప్పితాం దేవరూపిణీం ।
తాం చాపి జాతాం శుశ్రోణీం వాగువాచాశరీరిణీం ॥ 29

♦ వాస్య ॥ దేవరూపిణీం - దుష్టవధాయోద్యతా
దుగ్ధేత్యర్థః ॥

సరియే. లేక దూరముగా మన్నను సరియే. మా మంత్ర సామ ర్థ్యముచేతనే పుత్రికా పుత్రికలు పుట్టగలరు.

24. ఈ విధముగా పరికి యజువిచే సంస్కరింపబడిన హవిస్సు అగ్నియందు హోమముచేయబడగా అగ్నిమండి దేవతలతోసమాన దగు కుమారు డుద్భవించెను.

25. ఆ పుత్రుడు అధమును బాణముతో కూడిన ధనుస్సును ధరించి పెద్ద ధ్వని చేయుచు, ఒక గొప్ప తథమును ఎక్కి వచ్చెను.

26 ఈతడు ద్రుపదునకు శోకమును పోగొట్టెవాడును, ద్రోణుని వధించువాడును, కాగలడు. అని అదృశ్యమగు అకాశవాణి పలికెను.

27. మంచి అందగత్తెయు, వల్లవిదియు, వికారిమైన నేత్రములు గల దీయు కుశలక్షణములు గల ద్రౌపదియును కుమార్తెయు, వేదీ మధ్యమండి ఉద్భవించినది.

28. సాక్షిత్తు న్యర్గలక్ష్మియే మామన చేహమును ధరించి అవతరించి నది. ఆమె శరీరమునుండి వల్లకలువల గంధముతో సమాన మగు సుగంధము అంతటా వ్యాపించుచుండెను.

29. దేవ దానవులందరు కోరువట్టియు, దేవరూపిణి యగు ఆమె పుట్టు కను గూర్చి అశరీరవాణి ఇట్లు పలికెను:

“వ్యా” దేవరూపిణీం = దుష్టులను వధించుట కొరకు అవతరించిన దుర్గాదేవి. అని అర్థము.

సర్వయోషిద్వరా కృష్ణా నిసేషః శ్రుతియాన్ తయం ।
సురకార్య విమం కాలే కరివ్యతి సుమధ్యమా ॥ 30

యస్యా హేతోః కారణాణాం మహా దుత్పత్స్యతే భయం ।
తయోశ్చ నామనీ చక్రు ద్విజా స్సంపూర్ణమానసాః ॥ 31

శ ధృష్టత్వా దశధృష్టత్వా ద్ధృమ్న ద్యుత్సంభవాదపి ।
ధృష్టద్యుమ్నః కమరోఽయం ద్రుపదశ్య భవత్స్వతి ॥ 32

కృష్ణే త్యేవాబ్రుః కృష్ణాం కృష్ణాభూతాహి వర్ణతః ॥ 33

ధృష్టద్యుమ్నం తు పంచాల్యః స్వామీయ స్వం నివేశనం ।
ఉపాకరో దస్త్రహేతో ర్భారద్వాజః ప్రతాపవాన్ ॥ 34

శ్వా ॥ ధృష్టత్వాత్ = ప్రగల్భత్వాత్ । అతిధృష్ట
త్వాత్ = అతీవపాలనే శక్తత్వాత్ । ద్యుమ్నాద్యుత్సం
భవాత్ = ద్యుమ్నం = బలం ఆదిః యేషాం తే ద్యుమ్నా
దయః । ఆదిశబ్దాత్ కవచకుండలశస్త్రశౌర్యోత్సాహాదీనాం
గ్రహణం । తేషాం - ఉత్సంభవాత్ = ఉత్కర్షేతోత్పత్తేః
తై స్సహోత్పన్నత్వాదిత్యర్థః ॥

30. ఈ ద్రౌపది అందరిప్రీతిలో శ్రేష్టురాలు. ఈ క్షత్రియులను నశింప జేయుట అనేది దేవకార్యమును ఈమె యుక్తకాలమున చేయ గలదు.

31. ఈమె వలన కౌరవులకు మరణము సంపాదించగలదు. అని పలికెను. బ్రాహ్మణులు ఆనందించినవారై వారిద్దరికిని నామ కరణము చేసిరి.

32. ఈ ద్రుపద పుత్రుడు మిక్కిలి గంభీరముగా నుండుటచేతను, పరిపాలించుట నుండు మిక్కిలి సామర్థ్యము గలవాడగుటచేతను, బలము, కవచకుండలములతో విశేషముగా పుట్టుటచే దృష్టద్యుమ్నుడు అను పేరుగల వాడగును.

33. ఈమెయు వర్ణముచే నల్లని వర్ణము కలది యగుటచే కృష్ణయను పేరు గలది కాగలదు.

34. ఈవిధముగా పుట్టిన ద్రుపద పుత్రుడగు దృష్టద్యుమ్నుని స్వయముగా తన గృహమునకు తీసుకొనివచ్చి ద్రోణాచార్యుడు ఉపనయనము చేసి విద్యాభ్యాసము చేయించెను.

వాక్యము దృష్టత్వాత్ = గంభీరమును, అతిదృష్టత్వాత్ మిక్కిలి పరిపాలన సామర్థ్యము కలిగియుండుటచేతను, ద్యుమ్నుః = బలము మొదలుగా గలిగినవి ద్యుమ్నాదుని చెప్పబడుటచే, అది శబ్దముచే, కవచ కుండల, శత్రు, శౌర్య, ఉత్సాహములు గ్రహించబడుటచే. తేషాం ఉత్సూహాత్ = విశేషముగా పుట్టుటచేతను, అనగా వాటితో గూడి పుట్టుటచే వానికి దృష్టద్యుమ్నుడని పేరు గలిగెను.

అమోఘాయం దైవం హి భావి మత్వా మహామతిః ।
ఏవ ముత్వా కథాం విప్రో విరరామ మహాయశాః ॥ 85

తదద్భుతతమం శ్రుత్వా లోకే తస్య మహాత్మనః ।
శకియత్కాలం చ తత్రైవ స్థిత్యా విప్రగృహే సుఖం ॥ 86

తత ఆమంత్ర్య తం విప్రం కుంతీ రాజన్ సుతై స్సహా ।
ప్రతస్థే నగరీం రమ్యాం ద్రుపదస్య మహాత్మనః ॥ 87

తే త్వగచ్ఛ స్నహారాతా స్తీర్థం సోమాశ్రయాయణం ।
ఆసేదుః పురుషవ్యాఘ్రా గంగాయాం పాండునందనాః ॥ 88

ఉల్బుకం తు శముద్రమ్య తేషా ముక్తే ధనంజయః ।
ప్రకాశార్థం యయా తత్ర రఘుర్థం చ మహారథః ॥ 89

రహ్య । తేఽపి పాండవాః బకవిధానంతర మపి ఏక
చక్రపురే పంచపంచాశద్దినాని సీత్వా తథాచ మార్గశిర
బ ౭ పర్యంతం స్థిత్యా పాంచాలదేశం గమనం చక్రుః -
మార్గమధ్య ప్రయాణం దినత్రయం సీత్వా ధౌమ్యాశ్రమే
16 దినాని స్థిత్యా 18 దినసే పుష్య శుశ్రీప్తమ్యాం పాంచాల
నగరం ప్రశిశ్య కుంభకారగృహే నివాసం కృతా ఇతి
వ్యజ్యతే పుష్య శుక్ల చక్రమ్యా ద్రాపదీ స్వయంవర ఇతి
సుస్పృష్ట మనగమ్యతే ।

35. దైవము అమల్లంఘనీయమైనది. తప్పక జరుగును. అని తలచి ద్రోణాచార్యులు అట్లు చేసెను. ఈ విధముగా బ్రాహ్మణుడు పాండవులకు కథను చెప్పి విరమించెను.

* 36. ఆ అద్భుతమైన వార్తను ఆ మహానుభావుని నుండి విని కొంత కాలము ఆ బ్రాహ్మణుని గృహమునందే సుఖముగా పాండవులుండిరి.

37. ఆ తరువాత కుంతీదేవి కుమారులతోగూడ బ్రాహ్మణునివద్ద కలవు తీసుకొని మహాత్ముడగు ద్రుపదుని యొక్క నగరమును గూర్చి వియలు దేరిరి.

38. వారలు ఒక రాత్రిం బవలు వయనించి గంగాతీర మందలి సోమా శ్రయాయణ తీర్థమును చేరిరి.

39. వారికి నుందర ఉబ్బుక మనుషేరు గల కారవిని పట్టుకొని అర్జునుడు వారి రక్షణ కారకును, వెలుతురు కారకును, ముందు నడుచుచుండెను.

*వ్యా॥ ఆ పాండవులు ఒక వధ జరిగిన తరువాత ఏకచక్రపుర మున 55 దినములు అనగా మార్గశిర బహుళ పంచమి వరకు ఉండి పాంచాల దేశమునకు బయలు దేరిరి. మార్గమధ్యమున 3 రోజులు ప్రయాణముచేసి ధౌమ్యశ్రమమున 15 రోజులు ఉండి, 18 వరోజున పుష్య శుద్ధ సప్తమియందు పాంచాలనగరమును ప్రవేశించి, కుమ్మరి వాని గృహమున వివాహము చేసిరని తెలియుచున్నది. పుష్యశుద్ధ దశమి యాడు ద్రౌపదీ పృథువరము జరిగెనని స్పష్టముగా తెలియుచున్నది.

తత్ర గంగాజలే రమ్యే వివిక్తే క్షేణ్యైః స్థితః ।

♦ అంగారపర్వ స్తాన్ పృష్ఠ్వా క్రుద్ధ ఆయమ్య కార్ముకం ।

ముమోచ బాణాన్నిశితా నహీ నాశీ విహనివ ॥ 40

శిక్షుకం భ్రామయం స్త్వాన్తం పాండవా శ్చర్మ వోత్తరం ।

వ్యపోహత శరాన్స్తస్య సర్వానేవ ధనంజయః ॥ 41

తత స్స పాండవః క్రుద్ధో గంధర్వాయ ముమోచహ ।

ప్రచీప్త మస్త్రమాగ్నేయం దదాజ్ఞస్య రథం తు తత్ ॥ 42

శిరోరుపేషు జగ్రాహ గంధర్వం తం ధనంజయః ।

యుధిష్ఠిరం తస్య భార్యా ప్రపేదే శరణార్థినీ ॥ 43

యుద్ధే జితం విముంచేతి తమూచాచ యుధిష్ఠిరః ॥

44

గంధర్వ ఉవాచ ॥

జితోఽహం పూర్వశం నామ ముంచా మ్యంగారపర్వతాం ।

చాతుషీ నామ విద్యేయం యం సోఽహాయ దదా మనుః ।

నివేదయిష్యే త్వా మిద్య ప్రాణదాయ మహత్మనే ॥

†వ్యా ॥ అంగారపర్వః । అంగారవత్ భాస్వరం
దుస్పర్శం వాహనరథో యస్య తస్య భావ స్తత్తా । అంగార
పర్వతాం ॥

†వ్యా ॥ ఉక్తుకం । అలాతం । చర్మఛత్రాకార
వరాయుధతాణం ॥

40. అచ్చట రమ్మమైన జనులరేచి గంగాజలమనందు విహరించు
చున్న అంగారపర్వతమునాడు ఆ పాండవులను చూచి కృష్ణుడై
ధనుస్సును ఎక్కిపెట్టి వాడియైన బాణములను సర్పములనువలే
వీరిమీద ప్రయోగించెను.
41. అర్జునుడు ఉల్కాకమును త్రిపుచూ, కర ప్రశస్తమైన కృష్ణా
జినమును కూడ త్రిపుచూ, వాని అన్ని బాణములను వారించెను.
42. తరువాత కృష్ణుడైన అర్జునుడు ఆ గంధర్వుని మీదకు ఆగ్నేయా
స్త్రమును ప్రయోగించెను, అది వాని రక్తమును కార్చివేసెను.
43. ఆ గంధర్వుని అర్జునుడు బాష్పపట్టుకొనెను. అతని భార్య ధర్మ
రాజును శరణువేడెను.
44. యుద్ధమునందు జయింపబడిన వానిని విడిచి పెట్టుమని ధర్మ
రాజు తమ్ముని ఆదేశించెను

గంధర్వుడు చెప్పుచున్నాడు.

45. నేను జయింప బడితిని. అంగారపర్వతము పూర్వనామమును వదలి
పెట్టుచున్నాను, మునుపు చుట్టునున్న ఉపదేశించిన బాహువు
విద్యుదు ప్రాణదానిము చేసిన నీకు ఇచ్చెదను.

|| వ్యా || అంగారపర్వత = కొరనివలే ప్రహరించుచున్న. ఎవరును
తాకరాని రథము వాహనముగా గలవాడు వాని ధర్మము అంగారపర్వత
అని చెప్పబడును

|| వ్యా || ఉల్కాకము = కొరవి, చర్మపు గొడుగు ఆకారముగలబా
నొక ధాతవంటి కక్షకము.

యచ్చక్షుషా ద్రష్టుమిచ్ఛే త్త్రిషు లోకేషు కించన|

* తత్పశ్యే ద్యాదృశం చేచ్ఛే త్తాదృశం ద్రష్టు మర్హతి|| 46

విద్యయా హ్యసయా రాజన్ వయం సృభ్యో విశేషితాః|

అసయా విద్యయా జ్ఞాతం భవిష్యం తవ భావతే|| 47

రాజసూయాభ్యరం త్వం హి కరిష్యసి సహానుజః||

జ్ఞాతవ్యం సర్వదీపేషు దీనానాం భోజనాదికం|| 48

తద్యాజీ తా నక్షితవ్యం తస్మాద్గుహ్యేష్వాప్య భారత|

గంధర్వజానా మశ్వానాం మహాపురుషసత్తమ|| 49

భ్రాతృభ్య స్తవ తుభ్యం చ పృథద్దాతా శతం శతం|

దేవగంధర్వవాహస్తే దివ్యవర్ణా మనోజవాః|| 50

♦ ఊణాఊణా భవంత్యేతే స హీయంతే చ రంహసాః|

*వ్యాః:-తదితి తత్ ధర్మరూపం పశ్యేత్ | యాదృశం యధర్మవిశిష్టం సామాన్యతో విశేషతత్త్వ సర్వం సర్వావధం వస్తు సర్వదా స్వసంకల్పానుసారేణ పశ్యే దిత్వర్థః||

♦వ్యాః:- ఊణాశ్చ అఊణాశ్చ ఊణా ఊణాః| వృద్ధా స్తరుణా వా ఏతే స భవంతి| రంహసా వేగాచ్చస్స హీయంతే స ఊయంతే ఇత్వర్థః||

* 46. మూడులోకములను నేత్రములచే చూడగలవు. ఏ వస్తువును ఎట్లు చూడ దలచినను అట్లు చూడగలవు.

47. ఓ ధర్మజ్ఞా! ఈ విద్యచే మేము మనుష్యులకన్న గొప్పవారము; ఈ విద్యచే నీకన్ని విషయములు తెలియగలవు.

48. నీవు నీ సోదరులతో కలసి రాజసూయయాగమును చేయగలవు. సర్వద్రవ్యములయందు యెవరెవరు అన్నాతురులై యున్నారో వారిని తెలుసుకుని భోజనాదులు సమకూర్చుగలవు.

49. రాజసూయ యాగమును చేసినవాడు అట్టి ఆర్తులను రక్షించవలెను కాన గంధర్వకులమున బుట్టిన అశ్వములను యిచ్చుచున్నాను, గ్రహించుము.

50. నీ సోదరులకును, నీకును, ఒక్కొక్కరికి నూరుచొప్పున దేవ గంధర్వుల వాహనములున్నూ, దివ్యమైన వర్ణముగల మనో వేగముగల గుర్రములను యిచ్చెదను.

51. ఈ గుఱ్ఱములు ముసలివి, చిన్నవయస్సు గలిగినవి కాక

* వ్యా॥ కదితి కత్ = ధర్మరూపమును చూడగలవు. యా దృశం = ఏ ధర్మముతో కూడుకున్న దానిని సామాన్యముగ గాని విశేషముగా గాని, సర్వం = సర్వావస్థలోనున్న వస్తువును, సర్వదా- ఎల్లప్పుడునూ, నీ యొక్క సంకల్పము ననుసరించి చూడ గలవు.

* వ్యా॥ క్షిణ్యాశ్చ = ముసలివి, ఆక్షిణ్యాశ్చ = లేగవి. అటువంటివి కానివి, మధ్యవయస్సు కలిగినటువంటివి భావము. రంహసా = వేగ ముచే నహింసంతే = క్షిణించవని అర్థము.

త్వత్ప్రహం గ్రహీష్యామి హ్యస్త్ర మాన్నేయ ముత్తమం 51

అర్జున ఉవాచ

కారణం బ్రూహి గంధర్వ కిం తథ్యేన స్మ ధర్మితాః 52

గంధర్వ ఉవాచ

నార ద్రుభిజీనా తే దేవేంద్రాం వయా శ్రుతం
గుణాన్ కథయతాం వీర పూర్వేషాం తవ ధీమతాం 53

ధర్మం వాయుం చ శ్రుం శంజనా వ్యక్తి నౌ తథా |
పాదం చ కరుణ రూప వజ్రతాన్ కరుణానాన్ || 54

జానన్నపి చ ః పద్మ శ్శలవనిహ ధర్మణం |
పురోహితం ప్రకర్ష్యత రాజన్ గుణగమన్వితం |
బ్రాహ్మణప్రముఖం రాజ్యం శక్యం పాలయతం చిరం 55

యవీయాన్ దేవలవైష్ణవ వసే భ్రాతా తపస్వతః |
ధౌమ్య ఉత్కచకే తీర్థే తం పృథుశర్వం యదీచ్ఛసి 56

తతోఽర్జునో స్త్రమాన్నేయం దత్వా చాశ్వాని గ్రహయత్ |
చాక్షుషం చాగ్రహీ ద్విద్యాం కుతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః 57

యెప్పుడును, చుట్టూనుచున్నట్లే నడుచును. వేగముచే అలసట నొందవు. సీతలన ఉత్తమమైన అగ్నేయాత్రమును గ్రహించెదను.

అట్లునుడు తరుగు చున్నాడు.

52. ఓ గంధర్వుడా! ఏ కారణముచే చుమ్మ బెదిరించితివి? యథా ర్థముగా తెల్పుము.

గంధర్వుడు చెప్పుచున్నాడు.

53. గొప్పవారగు మీ పూర్వుల యొక్క గుణములను చెప్పుచున్న నారాదాది దేవర్షులవలన నేనె వారి చరిత్రను వింటిని.

54. యమధర్మరాజును, వాయుదేవుని, దేవేంద్రుని, అశ్వినీ దేవత లను పొందురాజు అను యీ అరుగురు కురువంశవర్ధనులను నేను యెరుగుచును.

55. మీ గొప్పతనము నేనెరిగి యుండియు, మిమ్ములను బెదిరించి తిరి, మీరు గుణవంతులగు పురోహితుని నియమించు కొనుడు, బ్రాహ్మణుడు ప్రసాదముగ నున్నచో చిటకాలము రాజ్యము వరి పాలించ శక్యమగును.

56. దేవుడు గానీ కీ తమ్ములకు భాగ్యుడను నాడు ఉత్కలచక తీర్థము నందు తమ్ములేముమన్నాడు, మికుంగీకారముచే వానిని పురో హితునిగా వరిమిడును.

57. తరువాత అట్లునుడు వానికి అగ్నేయాత్రము నిచ్చి వానినుండి అశ్వ ములను గ్రహించెను. ధర్మరాజు వానినుండి చాక్షుష నిద్యను గ్రహించెను.

కార్యకాలే గ్రహీష్యామి త్యశ్వాన్ తత్రైవ స్యస్య చ | 58

* తం వప్రుః పాండవా ధౌమ్యం పోరోహిత్యాయ పాండవాః
తాన్ ధౌమ్యః ప్రతిజగ్రాహ సర్వవేదవిదాం వరః || 59

ఇతి శ్రీమహాభారతసారోద్ధారే ఆదిపర్వణి
ద్వాదశోఽధ్యాయః సమాప్తః

త్రయోదశోధ్యాయః

అనుపూర్వేణ సంప్రాప్తాః పాంచాలాన్ పాండునందనాః ।

కుంభకారస్య శాలాయాం నివాసం చక్రిరే తదా । 1

*వ్యాః;-భారతే అనుశాసనికపర్వణి 14అ॥ ఉపమన్యు
వచనం శ్లో॥ పురా కృతయుగే తాత ఋషి రాసీ స్మహా
యశాః॥ వ్యాఘ్రపాద ఇతి ఖ్యాతో వేదవేదాంగపారగః॥
తస్యాహ మథవం పుత్రో ధౌమ్యశ్చాపి మమానుజః॥ ఇత్యత
ఏవ విరాటం ప్రతి యుధిష్ఠిరః - స్వగోత్రం వ్యాఘ్రపద్య
మిత్యుక్తం ॥ భీష్మతర్పణేఽపి వై య్యాఘ్రపద్యగోత్రాయ
ఇతికీర్తియంతి॥ తథాచ ఉపమన్యురపి వై య్యాఘ్రపద్యగోత్ర
ఏవ తదైవ దేవగోఽపి । వ్యాఘ్రపాదస్యాపి వై య్యాఘ్ర
పద్యత్వం గోత్రాపత్య సంబంధత్వాదేవ వై య్యాఘ్రపద
శబ్దః॥ యథా చ వసిష్ఠస్య పుత్రః కుండినః । తథా వసిష్ఠస్య
గోత్రః కుండిన ఇతి ।

58. ఈ అశ్వములను నీ వద్దనే నుంచుము, అవసరము వచ్చినపుడు వాటిని నీనుండి తీసుకొందును.

* 59. పాండవులు దౌమ్యమహర్షిని పురోహితునిగ వరించిరి, సర్వవేద వేత్తయగు దౌమ్యుడు వారలను శిష్యులనుగా స్వీకరించెను.

ఇది శ్రీమహాభారతసారోద్ధరమున అదిపర్యయందు
పన్నెండవ అధ్యాయము సమాప్తము.

13వ అధ్యాయము

1. పాండవులు క్రమముగా పాంచాల దేశమును ప్రవేశించిరి, అప్పుడు ఒక కుమ్మరివాని యింటియందు నివసించిరి.

“వ్యా॥ భారతమున అనుశాసనిక పర్యయందు 14 వ అధ్యాయమున ఉపమన్యుని వచన మిట్లుగలదు, శ్లో॥ పూర్వకాలమందు కృతయగమున వేదవేదాంగ పాఠగుడును, గొప్పకీర్తిగల వ్యాఘ్రపాదుడను ఋషి కందు, నేను ఆతని పుత్రుడను. నా తమ్ముడు దౌమ్యుడు. అని చెప్పెను. కావుననే విరాట రాజును గూర్చి తన గోత్రము వై యాఘ్ర పర్యగోత్రమని ధర్మరాజు చెప్పుకొనెను. భీష్ముని తత్త్వము నంచునూ. వై యాఘ్ర పర్య గోత్రము అని చెప్పుచున్నారు. ఉపమన్యుడు గూడ వై యాఘ్ర పర్య గోత్రుడే. వ్యాఘ్రపాదుడు గూడ వై యాఘ్రపర్య గోత్రుడే. గోత్రపర్య సంబంధమువలన కాగలదు. కావుననే వశిష్ఠుని యొక్క కుమారుడు కుండినుడు, అయినప్పటికి వసిష్ఠుని గోత్రము కుండిన గోత్రము,

తత్ర బైత్వం సమాజప్రహుః బ్రాహ్మణీం పృత్తి మాశ్రితాః॥ 2

యజ్ఞ సేనస్య కామస్తు పాండవాయ కిరీటినే।

కృష్ణాం దద్యామితి సదా నచైత ద్వివృణోతి సః॥

3

సోఽస్వేషమాణః కాంతేయం పాంచాల్యో ద్రుపదస్తదా।

దృఢంధను రనాయమ్యం కారయామాస సాయకాన్॥

4

యత్రం వైహాయసం చాపి కారయామాస కృత్రిమం।

తేన యంత్రేణ సమితం రాజా లక్ష్మ్యం చకార సః॥

5

ఇదం సజ్యం ధనుః కృత్వా జజ్ఞరేభిశ్చ సాయకైః॥

అతీత్య లక్ష్మ్యం యో వేద్ధా స లభా మత్సుతా మితి॥

6

ఇతి స ద్రుపదో రాజా స్వయంవర మఘోషయత్॥

తచ్ఛ్రుత్వా పార్థివా స్వర్వే సమీయు స్తత్ర భారత॥

7

ఋషయశ్చ మహత్మాన స్వయంవరదిదృక్షువః॥

దుర్యోధన పురోగాశ్చ సకర్థాః కురవో నృప॥

8

కృష్ణావర్చసద్ధ్యర్థం సర్వత స్సముపావిశన్॥

బ్రాహ్మణాస్తే చ సహతాః పాండవా స్సముపావిశన్॥

9

పుష్యమా సేతు రోహిణ్యా మే కాకశ్యాం శుభేదినే॥

ఆ ది య స్కంధః- ౭

2. పాంచాల సగజమనందు వరు బ్రాహ్మణ కేషమమ దరించి
బ్రాహ్మణ వృత్తియగు కేశవము న్నాయుని జీవించుచుండిరి.
3. ద్రుపదుని కౌర్కేమము ద్రౌపదిని పాండవులకు అర్జునునకు యీయవలయునని యుండెను, కాని ఆతడు తన కౌరి కను బహిర్గతము చేయలేదు.
4. అతడు పాండవులను వెదకుచు, అర్జునుడు కప్ప యశరులు యొక్కుపెట్టలేని, ధనుస్సును బాణములను తయారుచేయించెను.
5. అకాశము నందున్న ఒక కృత్తిమమైన యంత్రమును, యంత్రముతో కూడిన యొక లక్ష్మమును యేర్పాటు చేసెను.
6. ఈ ధనుస్సు యొక్కుపెట్టి యీ బాణములతో యంత్రము ద్వారా లక్ష్మమును యెవడు కొట్టినో వాడు నా పుత్రుని పొందగలడు.
7. ఈ విధముగా, ద్రుపదుడు యేర్పాటు చేసి స్వయంవశమును ప్రకటించెను, అది విని రాజులందరు విచ్చేసిరి.
8. మహాత్ములగు ఋషులును, కర్ణవితో గూడిన దుర్యోధనాది కౌరవులును, అచ్చటికి విచ్చేసిరి
9. ద్రౌపదిని చూచుట కౌరకు విరీషించుచు అందరు కూర్చుని యుండిరి. బ్రాహ్మణ బృందముతో కూడియున్న పాండవులును, అచ్చట కూర్చుని యుండిరి.
10. పుష్కరమున రోహిణి నక్షత్రముతో కూడిన యేకాదశీ శుభ

మాలాంచ సమపాదయ కాంచనీం సమలంకృతాం
అవతీర్ణా తతో రంగం ద్రాపదీ భరతర్షభా 10

పురోహిత స్సోమకానాం మంత్రవి ద్రాహ్మణ శ్శుచిః
పరిస్తీర్యజహవాగ్ని మాజ్యేన విధివత్తదా 11

నిశ్శబ్దే తు కృతే తస్మిన్ దృష్టద్యుమ్నా విశాంపతే
వాక్య ముచ్చైర్జగాదేదం శ్శక్తవర్ధవ దత్తమం 12

ఇదం ధను ర్లక్ష్మ్య మిమే చ బాణాః
శృణ్వంతు మే భూపతయ స్సమేతాః 13

ఛిద్రేణ యంత్రస్య సమర్పయథ్వం
శ్వరై శ్శితై ర్వ్యోమచరై ర్దశాధైః
ఏతన్మహాత్కర్మ కరోతి యోనై
కులేన యాపేణ బలేన యుక్తః

తస్యాద్య భార్యా భగినీ మమేయం
కృష్ణా భవిత్రీ న మృషాబ్రవీమి 14-15

తానేవ ముక్త్యా దృపదస్య పుత్రః
పశ్చాదిదం తాం భగినీ మువాచ
నామ్నా చ గోత్రేణ చ కర్మణా చ
సంకీర్తయన్ భూమిపతీన్ సమేతాన్ 16

అథాయయు ద్వేవగణా విమానైః
రుద్రాదిత్యావసవోధాశ్వినౌ చ
సాధ్యాశ్చ సర్వే మరుత స్తథైవ
యమం పురస్కృత్య ధనేశ్వరం చ 17

మన బంగారుమాలను స్వీకరించి ద్రావదీదేవి కంగస్థలమును ప్రవేశించెను.

11. ద్రుపదరాజ పురోహితుడు దర్శనము వలచి విభక్తముగా ఆజ్ఞముచే అగ్నికి హోమములు చేసెను.

12. సభయంతయు శిశుబుడుగా నుండగా ధృష్టద్యుమ్నుడు లేచి అర్ధ వత్సరము ఉత్తమమైన వాక్యములను గంభీరముగా పలికెను.

13. ఇది ధవస్సు, యిది బాణములు. రాజులందరు నా వాక్యమును సావధానముగ ఆలకింపుడు.

14. 15. ఈ యంత్రము యొక్క రంధ్రముగుండ ఐదు బాణములను ప్రయోగించి లక్ష్మ్యమును ఛేదించవలెను. కులము, రూపము, బలము గల యెవడు ఈ గొప్ప పనిని చేయగోడో వానికి నా సోదరియగు ద్రావదీ భార్య కాగలదు. యిందసత్య మేమియు లేదు.

16. నామముతోను, పరాక్రమముతోను వచ్చిన రాజుల నందరిని కీర్తించి ద్రుపదపుత్రుడు చెల్లెలిలో వారి వారి వృత్తాంతమునంతను చెప్పెను.

17. తరువాత విమానములతో దేవగణములు, దుద్రులు, ఆదిత్యులు వసువులు, అశ్వినీదేవతలు, సాధ్యులు, మరుద్దేవతలు, కుబేరునితో కూడి యమధర్మరాజు అచ్చటకు విచ్చేసిరి.

- హాలాయథ స్త్ర జనార్దనశ్చ |
 వృష్ణ్యం ధర్మాశ్చైవ యథాప్రధానం || 18
- దృష్ట్యా తు తాన్ మత్త గజేంద్ర రూపాన్
 పంచాభిషద్భావిన వారిజేంద్రాన్ |
 భస్మావృతాంగానివ హస్త్యాహవాన్ |
 కృష్ణః ప్రదధ్వా యదావీరిముఖ్యః || 19
- శశంస రామాయ యక్షిరం సః |
 భీమం స జిష్ణుం చ యమా చ వీరం || 20
- తత్కర్మకం సంహసనోపపన్నం |
 సజ్యం న శేతు ర్మహసాఽపి కర్మం |
 తే వికమంతః స్మరతా దృఢేన్ |
 నిక్షిప్తమాణా ధనుషా నరేంద్రాః || 21
- సర్వాన్నపాంస్తాన్ ప్రసమిత్య కర్ణే |
 ధనుర్ధరాణాం ప్రవరో జగామ |
 ఉద్ధృత్య తూర్ణం ధనురద్యతం త
 త్సజ్యం చకారాశు యయోజ గాణాన్ || 22
- దృష్ట్యా తు తం హృదాపని వాక్సహస్యై
 ర్జగాద నాహం వరయామి సూతం |
 సామర్థ భావం ప్రసమిత్య సూర్యం
 తత్యాజ కర్ణః స్ఫురితం ధనుస్తతత్ || 23
- యవా నివృత్తో రాజానో ధనుష స్సజ్యకర్మణః |
 అధోవత్తిష్ఠ ద్విప్రాణాం మహ్య జిహ్వ రుదారభీః || 24

18. బలరాముడు, శ్రీకృష్ణుడు, వృష్ణి, అంధకులలో ప్రధానులును విచ్చేసిరి.
19. శ్రీకృష్ణుడు మడించిన గజేంద్రములవలె సున్నట్టియు పద్మములచే కప్పబడిన యేనుగులవలె సున్నట్టియు, బూడిదచే కప్పబడిన అగ్నులవలె సున్నట్టి పంచపాండవులను చూచి మిక్కిలి విచారించెను.
20. అతడు ధర్మరాజును, భీముని, అర్జునుని, నకుల సహదేవులను బలరామునకు చూపి చెప్పెను.
21. రాజులు మంచి జిగిచిగల ఆ ధనస్సును మనస్సు చేతనున్నా యెక్కుపెట్టలేకపోయిరి, ప్రకాశించుచున్న దృఢమైన ఆ ధనస్సుతో పోరాడుచున్నవారై బెడరగొట్టబడిరి.
22. ఆ రాజుల నందఱును చూచి ధన్వర్తులలో శ్రేష్ఠుడగు కర్ణుడు వచ్చెను. ఆ ధనస్సును యెత్తి నెమ్మదిగా వంచి బాణములను యెక్కు పెట్టెను.
23. వానిని ద్రోసి చూచి నూరుని నేతు వరించను అవి బిగ్గరగా పలికెను. కర్ణుడు ఆహూయతో సూర్యునివంక చూచి ప్రకాశించు ఆ ధనస్సును విడిచి పెట్టెను.
24. ఈ విధముగా రాజు లందఱును పరాజ్ఞానులు కాగా గొప్ప పరాక్రమశాలియగు అర్జునుడు బ్రాహ్మణుల మధ్యనుండి లేచెను.

ఉదక్రోశక్ విప్రముఖ్యా విభున్వంతోఽ జనానిచ ।

కేచి దాస నిన్వమనసః కేచిదాసన్ముదాన్వితాః । 25

ప్రణమ్య శిరసా దేవ మీశానం వరదంప్రభుం ।

కృష్ణం చ మనసా కృత్వా జగృహే చార్జునో ధనుః॥ 26

సజ్యం చ చక్రే నిమిషాంతరేణ

శరాంశ్చ జగ్రాహ దశార్థ సంఖ్యాం ।

వివ్యాధ లక్ష్మ్యం నిపసాప తచ్చ

చిద్రేణ భూమా సహసాతివిధః ॥ 27

తతోఽంతరిక్షే చ బభూవ నాద

స్సమాజమధ్యే చ మహాన్నినాదః ।

పుష్పాణి దివ్యాని వవర్ష దేవః

పార్థస్య మూర్ధ్ని ద్విషతాం నిహంతుః । 28

ఆవాసమే వోపజగామ శీఘ్రం

సార్థం యమాభ్యాం స చ ధర్మసూనుః । 29

విద్ధంతు లక్ష్మ్యం ప్రసమీక్ష్య కృష్ణా ।

గ శేరఽర్పయ ద్దామ మహేంద్రసూనోః । 30

స తామి సాదాయ విజిత్య రంగే

ద్విజాతిభి స్తైరపి పూజ్యమానః॥

రంగాన్నిరక్రామ దచింత్యకర్మా

పత్న్య తయా కాప్యనుగమ్యమానః॥ 31

25. కొంతమంది బ్రాహ్మణులు కృష్ణాజినములను దులుపుచు హర్ష
ద్వానములు చేసిరి, కొంతమంది విష్ణులైరి, కొందరు సంతో
షించిరి.
26. అర్జునుడు శిరస్సుతో ఈశ్వరుడును, వరదుడు నగు శివునికి నమ
స్కరించి మనసార గోవిందుని స్మరించి ధనస్సును పట్టుకొనెను.
27. క్షణకాలములో ధనస్సును యెక్కుపెట్టి అయిదు బాణములను
తీసుకొని లక్ష్మణును యంత్రము యొక్క రంధ్రముగూడఁదా చేదించెను. ఆ లక్ష్మణుని కొట్టబడినదై క్రిందపడెను.
28. అంతట అంతరిక్షమునందును జనసమూహమునందును గొప్ప
ధ్వని బయలుదేరెను, శత్రువులను సంహరించు అర్జునుని శిరస్సు
మీద దేవతలు పుష్పవర్షము కురిపించిరి.
29. ధర్మరాజు కవలలను వెంట విడుకొని తమ వివాసస్థానమునకు
వెళ్ళిపోయెను.
30. అర్జునుడు లక్ష్మణును చేదించుట చూచి ద్రౌపది వాని గళమున
మాలిక నర్పించెను.
31. అర్జునుడు ద్రౌపదిని తీసుకొని రంగమునందు జయించి బ్రాహ్మ
ణులచే బూజింపబడుచు భార్య వెంట రాగా రంగస్థలమునుండి
వెలువకు వచ్చెను.

తం దృష్ట్వా గ్రుహదః ప్రీతో బభౌ వ రిపుసూదనః ।
సహ సైన్యంచ పార్థస్య సహాయార్థ మియేష సః॥ 32

తతః సముత్పేతు రుదాయుధాస్తే
మహీక్షితో బద్ధతలంగుళితాః ।
జహంసమానా కురురాజపుత్రా
వమర్షయంతోఽర్జునభీమసేనా॥ 33

తతస్తు భీమోఽద్యుతభీమకర్మా ।
మహాజవో వజ్రసమానసారః ।
ఉత్పాత్య దోర్భ్యాం ద్రుమ మేకవీరో
నిష్పత్రయామాస యథా గజేంద్రః॥ 34

తతః కర్ణో మహాతేజా జిహ్వుం ప్రతియయా రణే ।
పాతితే భీమసేనేన శల్యే కర్ణే చ శంకితే ।
యుద్ధాత్కర్ణో న్యవర్తంత ధార్తరాష్ట్రే చ భారత॥ 35

బ్రాహ్మం తేజం సదాఽజయ్యం మన్యమానా మహారథాః ।
శంకితా స్సర్వరాజానః పరివప్రుః వృకోదరం॥ 36

బ్రాహ్మణా హి సదా రక్ష్యోః సాపరాధాఽపి భూభృతా ।
ఇతి బృహతః ప్రయయు ర్యే తత్రాసన్ సమాహితాః॥ 37

కృచ్ఛ్రిణ జగ్ముతు స్తేతు భీమసేన ధనంజయా॥ 38
గత్వా తు తాం భార్గవకర్మశాలాం

32. ఆ అర్జునుని చూచి ద్రుపదుడు సంతోషించెను. పార్థుని సహాయార్థము సైన్యమును పంపుటకు యిచ్చయించెను.

33. తరువాత రాజులు ఆయుధములతో గూడి భీమార్జునులను చంపవలెనను ఆనూయతో నెదుర్కొనిరి.

34. భీముడు అద్భుతమైన పరాక్రమము కలవాడై ఒక వృక్షమును పెకలించి యేనుగవలె వారి నందఱును చెల్లచెదరు చేసెను.

35. కర్ణుడు యుద్ధమునకై అర్జునునికి యెదురు వెళ్ళెను. భీమసేనునిచే శత్రుడు పడవేయబడగా కర్ణుడు భీతి చెంది కౌరవులతో గూడి యుద్ధమునుండి మఱిపోయెను.

36. బ్రాహ్మణశ్రేణిస్ను ఎల్లప్పుడు జయింపరానిది. అని మహారథులగు రాజులు సందేహించుచున్న వారివలె పృథ్వీద్రవి విగించిపెట్టిరి.

37. ఎంత అపరాధము చేసినప్పటికిని బ్రాహ్మణులు రాజులచే ఎల్లప్పుడునూ రక్షించదగినవారు. అని పలుకుచు, సమాధానము చెప్పుకొని రాజులందరూ వెళ్ళిపోయిరి.

38. తరువాత అతికష్టముగా భీమార్జునులు తమ విడిదిగృహమునకు వెళ్ళిపోయిరి.

39. నరశ్రేష్ఠులగు భీమార్జునులు ద్రౌపదితో గూడి వారి విడిదియ

పార్థౌ పృథాం ప్రాప్య మహానుభావమ్ |
తాం యాజ్ఞసేనీం పరమప్రతీతౌ
ఋ భీష్మేత్యథాఽవేదయతాం సరాగ్రాన్యః |

39

కుటీగతా సా త్వనవేక్ష్య పుత్రౌ
ప్రహాచ భుంక్ష్యేతి సమేత్య సర్వే |
పశ్చాత్త కుంతీ ప్రసమీక్ష్య కృష్ణాం
కష్టం మయా భాషిత మిత్యవాచ ||

40

యుధిష్ఠిర ఉవాచ ||

త్వయా జతా ఘల్లన యాజ్ఞసేనీ
త్వయైవ శోభిష్యతి రాజపుత్రీ |
ప్రజ్వాల్యతా మగ్ని రమిత్రసాహ
గృహణ పాణిం నిధివ త్వమస్యాః |

41

అర్జున ఉవాచ ||

భవాన్నివేశ్యః ప్రథమం తతోఽయం
భీమో మహాబాహు రచింత్యకర్మా |
అహం తతో నకులోఽనంతరో మే
పశ్చాదయం సహదేవ స్తరస్వీ ||

42

సర్వాః || భీష్మో భీష్మిత వస్తుషు || ఇత్యమరః || తథాచ-
భీష్మిత - కామిత - వస్తుస్విత్వార్థః || అతఏవ భారతే భాగవతే-
పరిభీష్మాం మమ దేహీతి వింధ్యావశ్యాం || దేహీ పతి భీష్మా
మితి కాశీయపత్నీనాం ప్రలాహ దృశ్యతే ||

కుమ్మరి ఇంటికి వెళ్ళి మిక్కిలి సంతోషముతో భిక్ష దొరికినది అని తల్లికి వివేదించిరి.

40. గృహము లోపల ఉన్న ఆ కుంతి ద్రౌపదిని, పుత్రులను చూడక లోపల నుండియే “ ఆ భిక్షను మీరందరూ సమానముగా భుజించుడు, ” అని పలికెను, తరువాత కుంతిదేవి ద్రౌపదిని చూచి “ ఆయ్యో నేనెంత కష్టమైనది పలికితిని. ” అని పరితాపపడెను.

యరిష్ఠుడు చెప్పుచున్నాడు.

41. ఓ అర్జునా : ద్రౌపది నీచే జయింపబడినది. ఈమె నీ చేతనే శోభించగలదు, అగ్నిహోత్రమును ప్రజ్వలించ చేయుము. ఈమె పాణిని విభ్యక్తముగా గ్రహించుము.

అర్జునుడు చెప్పుచున్నాడు.

42. నీవు మొదట వివాహము చేసికొనవలయును, తరువాత మహాబలి శాలియగు భీముడు, తరువాత నేను, తరువాత నకులుడు, వాని తరువాత సహదేవుడు వివాహమాది వలసియున్నది గదా : ఇది సరియగు క్రమము.

వాక్యము “ భిక్ష శబ్దము యాచింపబడిన వస్తువులను చెప్పును. ” అని అమర నిఘంటువు చెప్పుచున్నది. మరియు భిక్ష శబ్దము కోరబడిన వస్తువుల యందును వర్తించును. కావుననే భారతమునందును భాగవతము నందును పతిభిక్షను వాకొనంగుము. అని విలంబివళి వాక్యము, కాశీయ పత్నుల వాక్యములు కనబడుచున్నవి.

తేషా మాకారభావజ్ఞః కుంతీపుత్రో యస్మిధిరః।

ద్వైపాయనపచః కృతన్నిం సస్మార మనుజ్ఞభః।

43

*అబ్రవీ తస్మితాన్ భ్రాతృన్ నిధో భేదభయా న్నృపః।

సర్వేషాం ద్రాపదీ భార్యా భవిష్యతి హి న శృభా।

44

తతోఽబ్రవీ ద్వాసుదేవోఽభిగమ్య

కుంతీసుతం ధర్మభృతాం వరిష్ఠం।

కృష్ణోఽహ మస్మీతి బలేన సార్థం

ననామ కుంతీం చ పితృష్వషాం తాం॥

45

అజాతశత్రుశ్చ కురుప్రవీరః

ప్రప్రచ్ఛ కృష్ణం కుశలం నహనుజం।

సోఽనుజ్ఞాతః పాండవే నావ్యయశ్రీః

ప్రాయా చ్ఛీఘ్రం బలదేవేన సార్థం॥

46

*వ్యా॥ భేదభయం, యస్య ద్రాపదీ తస్యేతరే శత్రవః
స్మరితి భేదః। ఏతేన వైదికానాం - తద్ధర్మధీ సన్మత్కృతా
త్థనామ్ అత్మతుష్టేః ప్రమాణత్వం। సిద్ధం తద్ధర్మశుద్ధయేతి
పూర్వమీమాంసా వచనం॥ తంత్రవార్తికే - సి - యథా వా
సర్పసిద్ధాంతే నకులో యాం కిలాషధీం దృష్టై ర్బ్రహ్మణా తా
మాహా ససమస్త విషహరిణీతిమి చ సిద్ధం॥

43. ధర్మరాజు సోదరుల ఆకారములను, భావములను పూర్తిగా ఎరిగిన వాడై వ్యాసుని యొక్క వచనమును అంతను స్మరించెను.

44. ధర్మరాజు పరస్పరము ద్రోవడివలన విరోధము సంభవించునని భయముచే ద్రోవడి తమ కంఠరికిని భార్యయగు గాక యని పలికెను.

45. తరువాత వీరివద్దకు శ్రీకృష్ణుడు, బలరామునితో గూఠ వచ్చి నేను శ్రీకృష్ణుడను. ననుస్కరించు చున్నానని చెప్పుచు ధర్మరాజునకు నమస్కరించెను. తరువాత మేనత్త యగు కుంతికిని నమస్కరించెను.

46. సోదరులతో గూడిన ధర్మరాజువారిని కుశలప్రశ్నలందుగ ధర్మరాజు అనుజ్ఞ పొందినవాడై బలదేవునితో గూడి శీఘ్రముగా వెళ్ళి పోయెను.

«వ్యా» భేదభయం = ఎవనికి ద్రోవడి భార్య యగునో వానికి ఇతరులు నలుగురు శత్రువులగుదురు. అనునదే భేదభయము. అందుకనే సంస్కృత మనబ్బు కలివారియొక్క అశ్మతుష్టి ప్రమాదమగుట నిర్ధించినది. కావుననే తద్ధర్మశుద్ధయే అనగా అశ్మతుష్టి ధర్మము శుద్ధమైనదని చెప్పబడినది. అని మీమాంసావచనము కలదు. తంత్ర వార్తాకము నందు కూడ సత్యసిద్ధాంతమున ముంగిర ఏ ఓషధిని దంతములతో గ్రహించునో ఆ ఓషధి అన్ని విషములను పోగొట్టునదగును, అని చెప్పబడినది.

ధృష్టద్యుమ్నో రాజపుత్రస్తు సర్వం
 వృత్తం తేషాం కథయామాస పిత్రే
 నిస్సంశయం క్షత్రియపుంగవా స్తే
 యథా హి యుద్ధం కథయంతి రాత్రౌ॥

47

తత ఆహూయ సాంచాలో ధర్మజం త్వద మబ్రవీత్ |
 కథం జానీమ భవతః క్షత్రియాన్ బ్రాహ్మణా నుత |

48

యుధిష్ఠిర ఉవాచ॥

వయం హి క్షత్రియా రాజన్ సాండుపుత్రా మహాత్మనః |
 జ్యేష్ఠం మాం విద్ధి కౌంతేయం భీమసేనాజ్ఞనా విమా |
 యమాచ తత్ర కుంతీ చ యత్ర కృష్ణా వ్యవస్థితా
 సర్వేషాం ధర్మతః కృష్ణా మహిషీ నో భవిష్యతి |

49-50

తచ్ఛృత్వా ద్రుపదో హర్షాత్కుంతీ పుత్రస్య భాషితం |
 విగర్హయామాస తదా ధృతరాష్ట్రం వరేశ్వరం |

51

ద్రుపద ఉవాచ॥

నైకస్యాం బహు లోకే శ్రూయంతే పతయః క్వచిత్ |
 లోక వేదవిరుద్ధం త్వం నాధర్మం ధర్మవిచ్ఛుచిః |

52

యుధిష్ఠిర ఉవాచ॥

సూక్ష్మో ధర్మో మహారాజ నాఽస్య విద్యో వయం గతిం |

47. రాజపుత్రుడగు ధృష్టద్యుమ్నుడు పాండవుల సర్వవృత్తాంతమును తండ్రికి చెప్పెను. వీరు రాత్రియందు యుద్ధవార్తలను చెప్పుకొనుచున్నారు. కాన విస్సందేహముగ వీరు క్షత్రియపుంగవులే అని చెప్పెను.

48. తరువాత ద్రుపదమహారాజు వారిని పిలిపించి “ మీరు క్షత్రియులా? లేక బ్రాహ్మణులా? నేను ఎట్లు ఎరుగగలను? ” అని ధర్మరాజుతో పలికెను.

ధర్మరాజు చెప్పుచున్నాడు.

49. 50. ఓ రాజా! మేము క్షత్రియులము, పాండుపుత్రులము. నన్ను పెద్దవాడనగు ధర్మరాజుగను, వీరిద్దరిని భీమార్జునులుగను, వారలను నకులసహదేవులుగా నెరుంగుము. ఆ ద్రౌపదితో మన్న అమెను మా తల్లియగు కుంతిగా నెరుంగుము. మాకందరకును ధర్మము ననుసరించి ఈ ద్రౌపది భార్య కాగలదు.

51. ద్రుపదుడు ఆ వాక్యమును విని మిక్కిలి సంతోషించెను. ధృతరాష్ట్రుని విందించెను.

ద్రుపదుడు చెప్పుచున్నాడు.

52. ఒక స్త్రీకి అనేకమంది భర్తలు ఉండుట లోకమున నెప్పటకు విషము, లోకవేదములకు విరుద్ధమైన ఈ అధర్మమును ధర్మవేత్తవగు నీవాచరింపదగదు.

ధర్మరాజు చెప్పుచున్నాడు.

53. 54. ఓ రాజా! ఇది సూక్ష్మధర్మము, దీని విషయము మనము ఎరు

శూయతే హి ఘరాణేఽపి జటిలా నామ గౌతమీ |

ఋషీ నధ్యాసితవతీ సప్త ధర్మభృతాం వరా ||

53-54

తద్ధైవ మునిజా వాక్సీ తపోభి ర్భానితాత్మనః |

†సంగతా భూద్దశభ్రాతృ నేకనామ్నః ప్రచేతసః ||

55

గురూణాంచైవ సర్వేషాం మాతా పరమకో గురుః |

సా చాప్రుక్తవతీ వాచం బైతవద్ధృహ్యతా మితి ||

56

ఇతి శ్రీ మహాభారత సారోద్ధారే ఆది పర్వణి

త్రయోదశోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

†వా॥ ధర్మరాజం ప్రతి వేమనాఖ్యః ప॥ పేరు ధర్మ
రాజు పెనువేపవిత్రయా విశ్వ॥ ఇత్యాక్షిప్త ఇతి ప్రలపంతి॥
తన్న॥ స ఏవ ప॥ ధర్మమరసి పూని ధర్మరాజాదులు నిర్మ
లంపు కీర్తినిలుపుకొనిరి ధర్మమే సుపులగు తారక యోగంబు
విశ్వ॥ ఇత్యుక్తత్వాత్ నింబ బీజా సర్వోపయోగీ స భవ
తీత్యర్థః॥

గము. పురాణమనందు గౌతమగోత్రమునందు పుట్టిన జటిలయమ
నామె 7 గురు ఋషులను వివాహమాడెనని పురాణమునందు
కలదు కదా !

*55. అట్లే ముని కన్యకయగు వార్తి గొప్ప తపోబలసంపన్నులగు
ప్రచేతస్సులను ఒకే పేరుగల 10మంది భర్తలను వివాహమాడెనని
తెలియుచున్నది.

56. మఱియు గురువులందరిలో తల్లి మిక్కిలి పూజ్యురాలు గదా :
ఈ భిక్షను అందరు అనుభవించుదని ఆమె చెప్పినది.

ఇది శ్రీమహాభారత సారోద్ధారమున, ఆదిపర్వముందు
పదమూడవ అధ్యాయము సమాప్తము.

*వ్యా॥ ధర్మరాజును గూర్చి వేమనయోగి ప॥ పేరు ధర్మరాజు
పెనువేపవత్తనూ'' అని ఆక్షేపించెను, అని కొంతమంది ధర్మరాజు
అధర్మపరుడని పలుకుచున్నారు. అది తగదు, ఏలనన ఆ వేమన
యోగియే " ధర్మమరసి పూని ధర్మరాజుదులు నిర్మలంపు కీర్తి నిలుపు
కొనిరి. ధర్మమే నృపులకు తారకయోగంబు నిశ్చయంబు ॥ అని మదివెను
కదా. పెనువేప విత్తియూ అనుట వేపగింజ అ చరికిని ఉపయోగించదు
కాన ధర్మాత్ముడగు ధర్మరాజు మాడ దుర్యోధనాది దుష్టులకు హితుడు
కాక పోయిననియే వేమనయోగి తాత్పర్యము. కాన ధర్మరాజు దుష్టు
డని భావము కాదు.

చ తు ర్ద శో ధ్యాయః

అభ ద్వైపాయనో రాజ స్నభ్యాగచ్ఛ ద్యదృచ్ఛయా |
ప్రత్యుత్థాయ మహాత్మానం కృష్ణం సర్వేభ్యవాదయన్ || 1

ద్రుపదః |

కథ మేకా బహూనాం స్యా ధర్మపత్నీ న సంకరః |
ఏతస్మై భగవాన్ సర్వం ప్రబ్రవీతు యథాతథం || 2

తత ఏకాంత మాశ్రిత్య ద్రుపదం ముని రబ్రవీత్ |
బ్రహ్మహత్యావృతశ్శక్రో స్వశక్తిం దత్తవాన్ పురా |
ధర్మం వాయుం చాశ్వినౌచ స్వయం చైకం నివేశితః || 3

శివాజ్ఞయా చ తే సర్వే స్వాంతస్థం చేంద్రతేజసం |
కుంత్యాం నివేశితాః పూర్వ మాహూతా మంత్రవిద్యయా || 4

శివైవైవతే పాండవా వీర్యవంత
శ్శక్రస్యాంశః పాండవ స్సన్యసాచీ |
ఏవ మేతే పాండవా సంబభూవు
ర్యేతే రాజా పూర్వమిద్రా బభూవుః || 5

స వ్యా || మార్కండేయ పురాణేపి శ్లో || బ్రహ్మహత్యా
భిభూతస్య పరా హాని రజా రుత | యదింద్రదేహజం తేజ

14 వ అధ్యాయము

1. తరువాత దైవయోగముచే కృష్ణద్వైపాయనమహర్షి అచ్చటికి వచ్చెను, అచ్చటనున్న మహాత్ములగు వారందరు వానికి నమస్కరించిరి.

ద్రుపదుడు అడుగుచున్నాడు.

2. ఓ అనఘా : ఒక శ్రీ అనేకమందికి ధర్మపత్ని ఎట్లు కాగలదు ? సాంకర్యము ఎట్లు లేకుండును : ఈ విషయమున ఉన్నది ఉన్నట్లు మీరు చెప్పగోరుచున్నాను.

3. తరువాత ఏకాంతమును పొంది ద్రుపదుఁతో ముని ఇట్లు పలికెను, పూర్వము దేవేంద్రుడు బ్రహ్మహత్యా దోషముతో కూడినవాడై తన శక్తిని యచధర్మరాజునకును, వాయుదేవునకును, అశ్వినీ దేవతలకు పంచి ఒక భాగమును తన యందును ఉంచుకొనెను.

4. శివాజుచే ఆ దేవతలందరు తమయందున్న ఇంద్ర లేజస్సును కుంతిచే ఆహ్వానింపబడినవారై కుంతియందుంచిరి.

5. వీర్యవంతులగు పాండవులందరు ఇక్కడనే ఉన్నారు. అర్జునుడు స్వయముగా ఇంద్రాంశచే పుట్టినవాడు. అట్లే మిగత నలుగురు పాండవులును ఇంద్రాంశముచే పుట్టినవారే. కావున 6 గురును ఇంద్రస్వరూపులు.

వాఙ్మూర్ఖుడేయి పురాణమునందును శ్లో॥ దేవేంద్రునకు గ్రాహ్మహత్యచే అవరింపబడినచే గొప్ప హాని కలగెను. ఆ ఇంద్రుడు తనదేహమునుండి లేజస్సును స్వయముగా విడిచిపెట్టెను. కుంతియందు

శ్రీమహాభారత సారోద్ధార

లక్ష్మీచై మాం పూర్వమేవోపదిష్టా
భార్య యైమా ద్రౌపదీ దివ్యరూపాన్ |
చతుర్దివ్యం | పదదా తాంశ్చ సర్వాన్
రాజాఽపశ్య త్పుర్వదేహై రుపేతాన్ :

6

స్వస్ముమోచ స్వయం వృషః | కుంత్యాం జాతో మహా
తేజా స్తతో జాతో యుధిష్ఠిరః | బలం ముమోచ పవన
స్తత్ర భీమో వ్యజాయత | శత్రుస్స వీర్యణియైన జన్మే పాథో
ధనంజయః | ఉత్పన్నో యమగౌ మాద్ర్యాం శత్రురూపామహా
ద్యుతీ | పంచానాం మహిషీ చైమాఽభూ ద్విద్రావితా
ః | శత్రుస్సైకస్య సా పత్నీ కృష్ణా నాస్యస్య కర్పిచిత్ |
యోగీశ్వరా శృరీరాణి పర్యంతి బహులాన్యపి పంచానా
మేకపత్నీత్వ మిత్యేనం కథిం తప || ఇతి ||

మహాభారతేపి స్వధారోహణ పర్వణి 4 వ అధ్యాయే
యే యుధిష్ఠిరప్రతి ధర్మదేవతావచనం | శ్లో || శ్రీరేమా
ద్రౌపదీరూపా త్వదర్థం మానుషంగతా | అయోనిజా లోక
కాంతా పుణ్యగంధా యుధిష్ఠిర | పంచానాం పాండవార్థం హి
నిర్మితా శూలపాణినా | ద్రుపదస్య కులే జాతా భవద్భి శ్చోప
జీవితా || ఇతి ||

తదనుపదమేవ మహాభారతే 5 అధ్యాయే - ద్వాపరం
శకునిః ప్రాప ధృష్టద్యుమ్నస్తు పావకం | ధర్మ ఏవాధి ద్రౌపదా
భీమో వాయు స్తథా ద్భువః | ఇ ద్రం యమా చాశ్వినం చ
మాం ప్రాప్తా ద్రౌపదీ తదా || ఇత్యాదినా ప్రతిపాదితం ||

6. స్వర్గరాజ్యలక్ష్మి పూర్వమే ఆదేశింపబడి వీరలకు భార్యగా ద్రౌపదిగా అవతరించినది. తరువాత వ్యాసుడు ద్రుపదునకు దివ్యదృష్టి నొసంగెను, ఆ పాండవుల 5 గురిని ఆతడు వారి పూర్వరూపమగు ఇంద్రరూపములో చూచెను.

ఆ ఇంద్రతేజస్సుతో ధర్మరాజు పుట్టెను, వాయుదేవుడు బలమును విడిచి పెట్టెను, దాని వలన భీముడు పుట్టెను. దేవేంద్రుని వీర్యముతోనే అర్జునుడు పుట్టెను. నకులసహదేవుని మూర్ధియందు దేవేంద్రరూపముతో పుట్టిరి, ఈ విధముగా ఇంద్రాంతతో బుట్టిన వీరైదుగురికి దేవేంద్ర వత్నియే ద్రౌపదిగా పుట్టినది. యోగీశ్వరుని ఆత్మభేదము లేకపోయినను అనేక శరీరములను కల్పించుకొనుచున్నారు. కావున 5 గురికి ద్రౌపది భార్యయగుట దోషము లేదు. అని మహాభారతమునందును స్వర్గరోహణ పర్వముందు 4 వ అధ్యాయమున యుద్ధిష్ఠిరుని గూర్చి ధర్మదేవత యొక్క వాక్యము ఇట్లు గలదు. శ్లో॥ స్వర్గలక్ష్మి ద్రౌపదిరూపముతో మీ కారకు మనుష్యత్వమును పొందినది. అయోనిజము, త్రిలోకసుందరియు పుణ్యగంధము కలిగిన ఈ ద్రౌపది ఈశ్వరునిచే మీ 5 గురి కారకును నిర్మింపబడినది. ద్రుపదుని వంశమునందు పుట్టిన ఈమె మీచే సంరక్షింప బడినది అని కలదు.

దాని తరువాత 5 వ అధ్యాయమున శ్లో॥ శకుని చవిపోయి ద్వాపరునిలో నీనమాయెను. ధృష్టద్యుమ్నుడు అగ్నిని పొందెను. ధర్మరాజు యమధర్మరాజే అయెను. భీముడు వాయువును అర్జునుడు ఇంద్రుని నకులసహదేవులు అశ్వినీదేవతలను ద్రౌపది నమ్మును పొందిరి. అని చెప్పబడినది.

తతో దివ్యాన్ హేమకీరీటమాలినః

శక్రప్రఖ్యాన్ పావకాదిత్యవర్ణాన్ ।

స తద్దృష్ట్వా మహదాశ్చర్యరూపం

జగ్రాహ పాదౌ సత్యవత్యా సుతస్య ॥

7

వ్యాస ఉవాచ॥

ఏషా నాభాయనీ పూర్వం మాద్గల్యం స్థపిరం పతిం ।

ఆ రాధయామాస తదా కుష్మినం త మనిందితా ॥

8

తతః కదాచి దంగుష్ఠో భుంజానస్య విశీర్యత ।

అన్నాదుద్ధృత్య తచ్చాన్న ముపభుక్తే ౭విశంకితా ॥

9

తేన తస్యాః ప్రసన్నేన కామవ్యాహరిణా తదా ।

వరం వృణో ష్వేత్యసకృదుక్తా వ్రతే వరం తదా ॥

10

పంచధా మాం విశుద్ధాత్మ౯ భగవ౯ లోక విశ్రుత ।

రమయ త్వ మచింత్యాత్మన్ పునశ్చ జననే తథా ॥

11

తాం తథేత్యబ్రవీ ధీమాన్ స మహర్షి ర్మహాతపాః ।

ఆత్మానం పంచధా కృత్వా రమయామాస సర్వదా ॥

12

ఏకపత్నీ పురా భూత్వా సదై వైషా తపస్వినీ ।

అదుంభరీవ సీతేవ బభూవాను పతివ్రతా ॥

13

7. తరువాత బంగారు కిరీటములను చూలికలను ధరించివట్టియు, దేవేంద్రునితో సమానమైనట్టియు, సూర్యునివంటి, అగ్నివంటి వర్జము కలిగినదివ్యమగు రూపములను ధరించిన ఆ పాండవులను ద్రుపదుడు చూచెను, మిక్కిలి ఆశ్చర్యమును పొంది వ్యాసుని పాదములను పట్టుకొనెను.

వ్యాసుడు చెప్పుచున్నాడు.

8. ఈ ద్రౌపది పూర్వజన్మయందు నారాయణునిను పేరుగలిగి. ఈమె వృద్ధుడును, కుష్ఠురోగియగు మౌఢ్యుడను భర్తకు మిక్కిలి సేవ చేసినది.
9. ఒకానొకప్పుడు భుజించుచున్న ఆతని బొటనప్రేలు ఊడి అన్నములో పడిపోయెను. పతివ్రతయగు నామె శంక లేకుండగా ఆ ప్రేలును అన్నమునుండి తీసివేసి ఆ అన్నమునే భుజించెను.
10. అది చూచి వ్రసన్నుడగు భర్తచే వశమును కోరుమా : అని పోరబడినదై ఆతనిని పరము కోరెను.
11. ఓ భగవంతుడా : మరుసటి జన్మమున నీవు 5 రూపములతో లోకమున ప్రఖ్యాతి పొందునట్లుగ నాతో క్రిడించి నన్ను తృప్తి నందించుము.
12. ఆతడు అలాగేనని పలికి మహాతపశ్శాలి యగుటచే తనను ఐదు రూపములుగా చేసి ఎల్లప్పుడూ ఆమెతో క్రిడించెను.
13. ఈమె పూర్వజన్మయందు ఎల్లప్పుడూ ఏకపత్ని వ్రతము గల తపోవిష్ఠురాలు. ఈమె అరుంధతి వలెను, సీతవలెను గొప్ప పతి వ్రత ఆయెను.

ఇంద్రసేనతిః క్షాతా నైషా నాశాయసి పురా॥ 14

మాధ్యమః ।

భవిష్యతి నృలోకే త్వం రాజపుత్రి యశస్విని
పాంచాలరాజస్య సుతా ద్రుపదస్య మహాత్మనః॥ 15

భవితారస్తు తే తత్ర పతయః పంచవిశ్రుతాః।
తైస్సార్థం మధురాకారైః శ్చిరం రతి మవాప్స్యసి॥ 16

అహమేంద్రయాపేణ పంచధా సంభవా మ్యహం ।
ఇత్యుక్త్వా చేంద్రసాయజ్య మాప్తవాన్ సాభవత్పునః॥ 17

తీక్షణ తపసా తస్యా స్తుప్తః పశుపతి స్వయం।
వరం వ్రాదా తతో రుద్ర స్సర్వలోకేశ్వరః ప్రభుః॥ 18

పంచకృత్వ స్వయా పుక్తః పతిం దేహీత్యహం పునః ।
పంచ తే పతయో భద్రే భవిష్యంతి సుఖావహాః ॥ 19

నాశాయన్యచ॥

ఏకోహి భర్తా నామిదాం కౌమార ఇతి లోకికః।
అపత్ను చ నియోగేచ సంతానార్థేఽపర స్మృతః॥ 20

గచ్ఛేత్ప్రతీయం యానాః తస్యా నిష్క్రమి రుచ్యతే।
చతుర్థే పతితా భర్తా త్వంచ మే బంధకీ భవేత్॥ 21

14. పూర్వమందు నానాయనీ అను పేరు గలిగిన ఈమె తరువాత ఇంద్ర సేనయను పేరుతో ప్రసిద్ధి నొందినది.

మౌద్గల్యమహర్షి చెప్పుచున్నాడు.

15. నీవు భూలోకములో కీర్తిగల రాజపుత్రికవై జన్మించగలవు. మహాత్ముడును పాంచాలరాజగు ద్రుపదునకు పుత్రికగా పుట్టగలవు.

16. అప్పుడు నీకు మహావీరులగు 5 గురు భర్తలు కాగలరు, సుందరులగు వారితో చిరకాలము శతవి పొందగలవు.

17. నేనే ఇంద్రరూపముతో 5 విధములుగా పుట్టగలను అని వరికి ఇంద్రసాయుజ్యమును పొందెను.

18. ఆమెయు మరల గొప్ప తపస్సు చేసెను, ఆమె తపస్సుకు సంతోషించి ఈశ్వరుడు ప్రకృత్యక్షమై ఆమెకు వరము విచ్చెను.

19. ఓ అమ్మాయీ ! భర్తను ఇమ్ము అని 5 వర్యాయములు నీవు వరికి తివి, కావున నీకు అనుమాలురగు 5 గురు భర్తలు కలుగగలరు.

నానాయని చెప్పుచున్నది.

20. స్త్రీకు ఒకే భర్త యనెడి లోక మర్యాద కలదు. అపత్నమయముల యందును, నియోగవిధి యందును, సంతానము కొరకు మరియొకడు గూడ స్మృతి యందు చెప్పబడినాడు.

21. ఒకే స్త్రీ 3 వ వానిని భర్తగా పొందుచో ఆమెకు పాపము చెప్పబడినది. 4 వ వానిచే సతితుకగును. 5 వ వానిచే బంధకి యని పించుకొనును.

ఏవం గతే ధర్మపథే న వృణే బహుపుంస్కృతాం ॥

22

కుద్ర ఉవాచ॥

సకృదుక్తం త్వయా వైత న్నాధర్మస్తే భవిష్యతి।
పంచభిః ప్రాప్య కామారం మహాభాగా భవిష్యసి॥

23

ద్వాపరే యుగమధ్యే తు సోమవంశో భవిష్యతి॥
పుత్రీ భవ భవాని త్వం రాజ్ఞో వై ద్రుపదస్య చ॥

24

కృతే యుగే వేదవతీ కుశధ్వజసుతా శుభా।
త్రేతాయాం రామపత్ని చ సీతేతి జనకాత్మజా।
తచ్ఛాయా ద్రాపదీ దేవీ ద్వాపరే ద్రుపదాత్మజా॥

25

శంఖం చక్రం గదా పద్మం ఖడ్గం నారాయణస్య చ।
ధర్మో భీమ శ్చార్జునశ్చ సకులశ్చ సహనుజః।
అంశజా ఇతి జానీహి సాక్షాన్నారాయణస్య వై॥

26

ద్రుపద ఉవాచ॥

యది వైవం విహితశృంగరేణ
ధర్మోఽధర్మోవా నాత్ర మమాపరాధః।
గృష్టో త్వమే విధివత్పాణి మస్మాః
యథోపజోషం విహితైషాం హి కృష్ణా॥

2

22. ధర్మమార్గము ఇట్లుండగా అనేకమంది భర్తలను నేను కోరను, అని పలికెను,

దుద్రుడు చెప్పుచున్నాడు.

23. ఓ అమ్మాయి! నాకు భర్త నొనంగమని నీవు ఒక్కమారు అనక పోతివి. కావున 5 గురను పొందియు నీకు ధర్మలోపము కలుగదు. నీవు కన్యవు పతివ్రతవు, కాగలవు.

24. ద్వాపరయుగ మధ్యమున చంద్రవంశము ఉండగలదు. అందు నీవు ద్రువదుని పుత్రిక కాగలవు.

25. కృతయుగమునందు అమెయే కుశధ్వజుని కన్యారైయగు వేదవతియు. త్రేతాయుగమున రామపత్నియగు సీతయు, వారి ప్రతిబింబమే ద్వాపరయుగమున ద్రువపాత్రుజ యగు ద్రౌపది ఆయెను.

26. నారాయణుని ఆయుధములగు శంఖము చక్రము, గద. పద్మము ఖడ్గములే ధర్మ. భీష్మున, నకుల. నహచేవులుగా పుట్టిరి, కావున ఈ పాండవులు నారాయణుని అంశల వలన పుట్టినవారని తెలుసుకొనుము.

ద్రువదుడు చెప్పుచున్నాడు.

27. ఈ విధముగా శంకరునిచే ఏధింపబడినచో ధర్మముగాని, అధర్మముగాని, ఏమైనను నా దోషము లేదు. వీరిని విద్యుక్తముగా వారిష్టము వచ్చినట్లు ఈమెను వినాహమాదుదురు గాక. ఈ ద్రౌపది వీరలకు ఇవ్వబడినది.

తతో బ్రహ్మ దృగ్భావో ధర్మరాజ
మద్యైవ పుణ్యాహ ముత వః పాండవేయాః
అద్య పౌష్యం యోగ ముపైతి చందమాః
పాణి కృష్ణాయా స్త్వం గృహణాద్య పూర్వం॥ 28

తతో రాజా యజ్ఞసేశస్స పుత్రో
జన్మార్థముక్తం బహు తత్తదగ్ర్యం
సమానయామాస సుతాం చ కృష్ణా
మాస్తావ్య రత్నైర్భూమిభి ర్విభూష్య॥ 29

తతస్తు సర్వే సుహృదో సృసన్
సమాజగ్ను స్సహితా మంత్రిణశ్చ
ద్రక్షుం వివాహం పరమవ్రతీతా
ద్విజాశ్చ పౌరాశ్చ యథాప్రధానాః॥ 30

• ఋషిసంఘ సమాయక్తౌ ధౌమ్యస్తత్రతాగతః స్వయం॥ 31

• వ్యా॥ పౌష్యం - పుష్యాయ హితం - బహుసంతతి
ప్రద మిత్యర్థః॥ అతః పుష్య శు॥ ౧౭ పుష్యమీశత్రయక్త
శుభేలగ్నే పాండవానాం పాణిగ్రహణమభూదిత్యర్థః॥

• వ్యా॥ తత ఇత్యత్ర పాండవానాం గోత్రం వైయా
ఘ్రుపద్యం - వ్యాఘ్రపాద వైయాఘ్ర పద్య తత్తీతి - వ్యాఘ్ర
పద్యంత్రయాక్షేయం గోత్రం 1 శంతను 2 పితృవీర్య 3
పాండు - 4 ధర్మ భీమార్జున సకుల సహదేవాఖ్య పంచరూప
ధారీ శ్రీపురందర నామధేయః వరః॥

*28. తరువాత వేదవ్యాసుడు ధర్మరాజుతో ఇట్లు పలికెను. ఇది పుణ్య దినము ఇప్పుడు చంద్రుడు పుష్యమీ నక్షత్రముతో కూడుకొని యున్నాడు. కావున ఇప్పుడే మొదట నీవు ఈ ద్రౌపదీపాణిగ్రహణమును చేయుము.

29. తరువాత ద్రుపదమహారాజు పుత్రునితో గూడిన వాడై శ్రేష్ఠమగు అనేక ఆభరణాదులచే ఆమెను ఆలంకరించి ముంచెత్తి వైచెను.

30. తరువాత బంధువులందరు. మిత్రులు, మంత్రిులతోకూడి ఆ వివాహమును చూచుటకు విచ్చేసిరి. ప్రభానులగు బ్రాహ్మణులును. పౌరులును ఏతెంచిరి,

431. ఋషి సంఘములతో కూడి పాండవుల పురోహతుడగు దౌమ్యదును అచ్చటికి విచ్చేసెను.

*వ్యా॥ పౌష్యం = పుష్యాయ హితం. అనగా బహునంతరివి ఇచ్చునదని అర్థము. కావున పుష్య శుక్ల రాశి పుష్యమీ నక్షత్రముతో కూడుకొన్న శుభలగ్నమున పాండవులకు వివాహమాయెను.

4వ్యా॥ పాండవుల గోత్రము వైయాఘ్రవద్య గోత్రము, వ్యాఘ్రపాద, వైయాఘ్రవద్య, తండ్రి అను ముగ్గురు ముఖలు గలిగినది, ఆ గోత్రము (1) శంతను (2) విచిత్రవీర్య (3) పాండు (4) ధర్మభీమానున, నకుల సహదేవులను పేరుగల 5 రూపములను ధరించిన పురందర నామధేయుడు వరుడు.

తతస్తు తే కారవరాజపుత్రా
 విభూషితాః కుండలినో యువానః ।
 మహర్షవస్త్రాః పరచందనోక్షితాః
 కృతాభిషేకాః కృతమంగళక్రియాః॥
 పురోహితేనాగ్ని సమాసవర్చసా
 సదైవ భామ్యేన యథావిధి ప్రభో ।
 క్రమేణ సర్వే వివిశు స్తత స్సదో
 మహర్షాభా గోష్ఠమి వాభినందినః॥

32-33

తత స్సమాదాయ స వేదపారగో
 జహవ మంత్రై ర్ద్వలితం హుతాశనం ।
 యుధిష్ఠిరం చాప్యవసీయ మంత్రవి
 న్నియోజయామాస సహైవ కృష్ణయా॥

34

ప్రదక్షిణం తౌ ప్రగృహీతపాణి ।
 పరీణయామాస స వేదపారగః ।

35

అంగీరస భారమ్యాశ్వ మాధల్య త్రయాష్టయ
 మాధల్య సగోత్రస్య పూరువంశోద్భవస్య పాంచాల ప్రథమ
 రాజస్య మాధలవర్మణః పుత్రస్య 1) దివోదాస వర్మణో
 నప్తీం 2) పృశత వర్మణః పౌత్రీం 3) ద్రుపద వర్మణః
 పుత్రీం 4) ద్రాపదీ నామ్నీం కన్యాం ఇతి ।

32. 33 తరువాత మంగళ స్నానములు చేసి గొప్ప విలువగల వస్త్రములను ధరించి చందనము లది కుండలాద్యలంకారములచే నలంకరింపబడిన ఆ పాండుపుత్రులు ధౌమ్యునితో గూడ యథావిధిగా క్రమముగా అందరూ ఆ సతన ప్రవేశించిరి.

34. తరువాత వేదవేత్తయగు ధౌమ్యుడు మంత్రములతో అగ్నివిజ్వలింపజేసి యుధిష్ఠిరుని తీసుకొని వచ్చి మంత్రయంత్రముగా ద్రౌపదితో పాణిగ్రహణము చేయించెను.

35. ఈ విధముగా పాణులు గ్రహించిన వారిద్దరు అగ్నిప్రదక్షిణము చేసిరి. వేదపారగుడగు ధౌమ్యుడు వారిద్దరికి వివాహము చేయించెను.

అంగీకర భారమ్యాశ్వ. మౌద్గ్య అను ముగ్గురు ఋషులుగూ మౌద్గ్య సగోత్రుని యొక్క యు, పూరువంశమునందు పుట్టిన పాంచాల ప్రవచనముగూ మౌద్గ్యవర్మయొక్క పుత్రుడగు దివోవాచవర్మ యొక్క 1) నప్త్రీయు. 2) వృషకవర్మయొక్క పౌత్రీయు. 3) ద్రుపదవర్మ యొక్క పౌత్రీయు ద్రౌపది యను పేరుగల కన్యను అని సంకల్పము చెప్పవలెను.

తతోఽధ్యమజ్ఞాయ తమాజశోభినం
పురోహితో రాజగృహద్వినిర్యయా॥

36

శ్రమేఽచానేన సరాధిపాత్మజా
వరస్త్రియస్తే జగృహాస్తదాకరం
అహస్యకాన్యత్తమరూపధాన్యో
మహారథాః కౌరవవంశవర్ధనాః॥

37

ఇదం చ తత్రాద్భుతరూపముత్తమం
జగాద దేర్షిరతీపమానుషం
మహానుభావాః కిల సాధుమధ్యమా
బభూవ కన్యైవ గతేగతేహః॥

38

కృతే వివాహే దృఢదో ధనందదౌ
మహారథేభ్యో బహురూపముత్తమం
శతం రథానాం వరవర్ణశోభినాం
చతుర్యుజాం హేమవిచిత్రమాలినాం॥

39

కృతే వివాహే తు తతస్తు పాండవాః
ప్రభూతరత్నా ముపలభ్య తాం స్త్రియం
విజ్రహు రింద్రప్రతియా మహాబలాః
పురేతు పాంచాల నృపస్య తస్యహ॥

40

తతస్తు కృతదారేభ్యో పాండుభ్యః ప్రాహ్నిణోద్ధరిః
వైదూర్య వజ్రచిత్రాణి శతశో భాజనానిచ॥

41

36. తరువాత ద్రుపదుని అనన్త తీసుకొని పురోహితుడు రాజగృహము నుండి వెళ్ళిపోయెను.
37. ఒక్కొక్క రోజున ఒక్కొక్కరు చొ॥న క్రమముగా మంచి రూపమును ధరించి పాండువంశవర్తనులును మహారథులగు మిగత వలుగురు పాండవులు ద్రౌపదీ పాణిగ్రహణ మొనర్పిరి.
38. దేవర్షియగు నారదుడు మిక్కిలి ఆశ్చర్యకరమైన ఈ విషయము లోకాతీతమైనదని ప్రశంసించెను. ఆ ద్రౌపదియు ప్రతిరోజును కన్యయే యగుచుండెను.
39. వివాహము కాగా ద్రుపదమహారాజు విశేషచగు నమును మిక్కిలి ప్రకాశించునట్టియు, నాలుగు గుల్మములతో హరుకున్నట్టియు బంగారు మాలికలు గల నూరు రథములను కానుకగా ఇచ్చెను.
40. వివాహము కాగా పాండవులు విస్తాతమైన రత్నములను, శ్రీరత్న మును పొంది ఇంద్రునితో సమానముగ ఆ పాంచాలరాజు పట్టణ మునందు దేవేంద్రుని వలె విహరించుచుండిరి.
41. తరువాత శ్రీకృష్ణుడు వివాహితులైన పాండవుల కొరకు వజ్ర వైడూర్యములతో కూడిన అనేక వశ్యములను కానుకగా పంపెను

తత్రైవ సంస్థితా స్సర్వే వర్షం పాంచాలకే గృహే॥
తేతత్ర ద్రాపదీం లబ్ధ్వా పరి సంవత్సరోపితాః॥ 42

విదుర స్త్వధ తాం శృత్వా ద్రాపదీం పాండవై ర్వృతాః॥
ప్రీడితాన్ ధర్తరాష్ట్రాంశ్చ భగ్నదర్పా నుపాగతాః॥ 43

తతః ప్రీతమనాః శ్చ తా ధృతరాష్ట్రం విశాంపతే॥
ఉవాచ దిష్ట్యా కురవో వర్ధంత ఇతి విస్మితః॥ 44

వైచిత్ర్యవీర్యస్తు నృపో విశమ్య విదురస్య తత్॥
మన్యతే స వృతం జ్యేషం పుత్రం ద్రుపద కన్యయా॥ 45

అథ త్వాఞ్జాపయామాస ద్రాపద్యా భూషణం బహు॥
అసియతాం వై కృష్ణేతి పుత్రం దుర్యోధనం తథా॥ 46

అథాస్య పశ్చాద్విదుర ఆచఖ్యో పాండవాన్ వృతాన్॥ 47

!వా॥ అనేన వాక్యేన విరోధికృతు సంవత్సర పుష్య
బహుళ 30 పర్యంతం పాంచాల నగరే పాండవాస్థితా ఇతి
ద్యోత్యతే॥ ద్రాపద్యా వివాహకాలే యుధిష్ఠిరస్య వయః
సంవత్సరాణి 40-3-12 దినాని తతః పరి సంవత్సరసహితం
అహత్య సం 41-4-18 తదాక్రీస్తోః పూర్వం ది 6-2-3089.

42. పాండవులు అచ్చటనే ద్రువదుని గృహమునందున్నవారై ద్రౌపదిని పొంది ఒక సంవత్సరము వివసించిరి.

43. తరువాత విదురుడు పాండవులచే ద్రౌపది వరింపబడినదనియు, సిగ్గుపడినవారై దిర్బము పోయి కౌతవులు తిరిగి వచ్చిరనియు, వినెను.

44. తరువాత విదురుడు సంతోషించినవారై ఓ రాజా : పాండవులు వృద్ధిని పొందుచున్నారు. అని ధృతరాష్ట్రునితో ఆశ్చర్యముగ పలికెను.

45. ధృతరాష్ట్రుడు విదురుని ఆ వాక్యమును విని పెద్దవాడగు ధర్మ రాజు ద్రౌపదిచే వరింపబడెనని శలచెను.

46. తరువాత కన పుత్రుడగు దుర్యోధనుని ద్రౌపదికి అనేక భూషణములను కానుకగా వొసంగుచు, పాండుపుత్రులతో కూడ ద్రౌపది విచ్చటగు తీసుకు రమ్ము అవి ఆజ్ఞాపించెను.

47. తరువాత విదురుడు పాండవులందరు ఆమెచే వరింపబడిరను విషయము చెప్పెను

వాక్యము ఈ వాక్యముచే విరోధిక్యత సంవత్సర పుష్కరిహారం వరకు పాండవులు పాంచాల నగరము నందుండిరని తెలియుచున్నది. ద్రౌపది వివాహకాలమునందు ధర్మరాజు వయస్సు 40 సం॥ 3 మా॥ 12 రోజులు, అచ్చట వివసించిన కాలము 1 - 1 - 8 రోజులు కలిపిన మొత్తము 41-4-18 రోజులు. అప్పుడు క్రీ. పూ. 8 - 2 - 3089.

శృతరాష్ట్ర ఉవాచ॥

యథైవ పాంశోః పుత్రాస్తు తథైవాభ్యధికా మమ॥ 48

విదుర ఉవాచ॥

నిత్యం భవతు తే బుద్ధి రేషా రాజన్ శతం సమాః॥
సపుత్రాహి పురా కుంతీ దగ్ధా జతుగృహే శ్రుతా॥ 49

పునర్జాతానివ చ తాన్ తే మన్యత సరాధిపాః॥
ధిగకుర్వం స్తదా భీష్మం శృతరాష్ట్రం చ కౌరవం॥ 50

తతః కదాచి ద్రాజాన ససమాజగ్నృ స్వయంవరే॥
కళింగవిషయే రాజన్ రాజ్ఞః చిత్రాంగదస్య చ॥ 51

శ్రీమద్రాజపురం నామ నగరం తత్ర భారత॥
రాజాన శ్శతశ స్తత్ర కన్యార్థం సముపాగమత్॥ 52

శ్రుత్వా దుర్యోధన స్తత్ర కణ్ఠేన సహితో యయా॥ 53

తత స్వయంవరే తస్మిన్ సంప్రవృత్తే మహోత్సవే॥
అత్యక్రామ ధార్తరాష్ట్రం సా కన్యా వరవర్ణిణీ॥ 54

స వీర్యమదమత్తత్వా ద్భీష్మ ద్రోణా వుపాక్రితః॥
రథ మారోప్య తాం కన్యామాజహరి సుయోధనః॥ 55

దుర్యోధనస్తు కణ్ఠేన పాల్యమానోభ్యయా త్తదా॥ 56

ధృతరాష్ట్రుడు పలుకుచున్నాడు

48. పాండవులు ఎట్లు పాండురాజునకు ప్రీయతములో అట్లే నాకును ప్రీయతములు.

విదురుడు చెప్పుచున్నాడు.

49. ఓ రాజా : ఎల్లప్పుడూ వీరీ సదభిప్రాయము వారీయందు చిరకాలముండుగాక : పూర్వమా పుత్రులతో గూడిన కుంతి లక్ష్మణులందు మీదే తగులబెట్ట బడినదని వింటిమి కదా :

50. రాజులందరు పాండవులు మరల పుట్టినవారిని వలె తలచుచున్నారు, భీష్ముని, విష్ణు, విండించుచున్నారు.

51. తరువాత కొంతకాలమునకు కశింగదేశమున చిత్రాంగదుని యొక్క కుమార్తె స్వయంవరమునకు రాజులందరును వెళ్ళిరి.

52. చిత్రాంగదుని రాజధాని యగు రాజపురమును పట్టణమును అనేక వేలరాజులు కన్యార్థమై వచ్చిరి.

53. ఈ విషయమును దుర్యోధనుడు విని కర్ణునితో గూడి అచ్చటికి వెళ్ళెను.

54. తరువాత స్వయంవరము ప్రారంభము కాగా మిక్కిలి సౌందర్యవతి యగు ఆ కన్యక దుర్యోధనుని దాటి వెళ్ళిపోయెను.

55. భీష్మ, ద్రోణుల నాశ్రయించుకొని వీర్యమదమత్తుడగు దుర్యోధనుడు ఆ కన్యను రథమెక్కించుకొని ఎత్తుకొని వచ్చెను.

56. దుర్యోధనుడు కర్ణునిచే రక్షింపబడుచు ఇంటికి వచ్చెను.

నాగసాహ్వయ మానీయ కన్యాం భానుమతీం ముదా |
దుర్యోధనస్తు తాం కన్యాం వివాహ మకరో తస్వయం॥ 57

ఇతి శ్రీమహాభారతసారోద్ధారే ఆదిపర్వః
చతుర్దశోఽధ్యాయః సమాప్తః॥

పంచదశోధ్యాయః

తతో దుర్యోధనశ్చాపి రాధేయశ్చ విశాంపతే |
ధృతరాష్ట్ర ముపాగమ్య వచోబ్రూతా మిదం తదా॥ 1

వివిక్తమితి వత్సావః కిం తవేదం చిక్షీరం ।
అభిష్టేషిచ యత్ కుత్తు స్సమీపే ద్విషతోవర॥ 2

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ |
అహమప్యేవ మేవైత చ్ఛిక్షీర్వామి యథా యువాం |
వివేక్తుం నాహ మిచ్ఛామి త్వాకారం విదురం వ్రతి॥ 3

నావబుద్ధ్యేత విదురో మచూభిప్రాయ మంగీతైః॥ 4

దుర్యోధన ఉవాచ॥
అద్య తాన్ కుశలై ర్విప్రై స్సుగుప్తై రాప్తకారిభిః |
కుంతీపుత్రాణా భేదయామో మాద్రీపుత్రౌ చ పాండవా॥ 5

57. హస్తినాపురమునకు తీసుకొనివచ్చి భానుమతి యను ఆ కన్యను న్యాయముగా వివాహ మాడెను.

ఇది శ్రీమహాభారతసారోద్ధారమున ఆదిపర్వయందు
పదునాలుగవ అధ్యాయము సమాప్తము.

15వ అధ్యాయము

1. తరువాత దుర్యోధనుడును, కర్ణుడును, ధృతరాష్ట్రుని కఱుసుకొని ఇట్లు పలికిరి,

2. విజనముగా నున్నదని చెప్పుచున్నాము, ఇప్పుడు నీవు చేయదలచుకొన్న పని ఏమి : నీవు విదురుని సమీపమున శత్రువులను ప్రళంపించుచున్నావు. నీ అభిప్రాయమేమి :

ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పుచున్నాడు,

3. మీరేది చేయదలచిరో నేనును అదియే చేయదలచి యున్నాను. విదురుని ఎదుట మన హృదయాభిప్రాయమును దివ్యార్థము చేయనా కిష్టము లేదు.

4. నా చేష్టలచే నా అభిప్రాయమును విమరుడు ఎరుగకుండు గాక యని విదురుని ఎదుట అట్లు పలికితిని,

దుర్యోధనుడు చెప్పుచున్నాడు,

5. ఇప్పుడు నేకవరులును మనకు హేతులును అగు విప్రులను రహస్యముగా పొందవుల వద్దకు పంపి వారిలో వారికి భేదమును కల్పించుదము.

వ్యూతాసయంతు వా కృష్ణాం బహుత్వా త్సుకరంహి తత్ ।
అజేయో హ్యర్జున సస్సంఖ్యే పృథ్వగోపే వృకోదరే॥ 6

కర్ణ ఉవాచ॥

దుర్యోధన తవ ప్రజ్ఞా న సమ్యగితి మే మతిః ।
న హ్యుపాయేన తే శక్యాః పాండవాః కురువర్ధన॥ 7

న చ తే వ్యసనై ర్యోక్తుం శక్యా దిప్తకృతేన చ ।
శంకితా శ్చేపసన్నశ్చైవ పితృపై తామహం పదం॥ 8

ఏకస్యాం యే రతాః పత్న్యాం న భిద్యంతే పరస్పరం ।
విక్రమేణ మహీం వ్రాప్తు భరతేన మహాత్మనా॥ 9

ప్రమథ్య ద్రుపదం శీఘ్ర మానయా సీహ పాండవాన్ ।
తా న్విక్రమేణ జిత్యేమా మఖిలాం భుంక్ష్వే మేదిసిం॥ 10

తత ఆనాభ్య తా న్సర్వా స్మరిత్రీణ సుమహాయశాః ।
ధృతరాష్ట్రో మహారాజ ముద్రయీమాస పై తదా॥ 11

భీష్మ ఉవాచ॥

ఏవం గతే విగ్రహం తై ర్నరోచే ।

సంధాయ వీరై ర్దీయతా మర్థభూమిః॥ 12

6. యుద్ధమున భీముడు సహాయముగా నుండగా అర్జునుడు జయం
రానివాడు, గాన ద్రౌపదికిని వారికిని కలత లేర్పరచుదము. వారనే
కులు ద్రౌపది ఒకతె యగుటచే అది సుకరమని నాకు
తోచుచున్నది.

కర్ణుడు చెప్పుచున్నాడు.

7. దుర్యోధనా : నీ ఆలోచనమంచిది గాదని నా అభిప్రాయము.
పాండవులు భేదోపాయమునకు లొంగరు.

8. వారికి కష్టములు కలుగజేయుటయు దైవయోగముచే కుదరనిది.
పితృపితామహ రాజ్యమును వారు కష్టములలో నుండియు మిక్కిలి
కోరుచున్నారు.

9. ఒక స్త్రీ యందు వారసత్వమై యుండుటచే ఎట్టి భేదోపాయము
నకు లొంగరు, పరాక్రమముచే వారి రాజ్యమును వారు పొంద
గలరు.

10. కావున బలాత్కారముగా ద్రుపదుని ఓడించి పాండవులను ఇచ్చటికి
తీసుకొని వచ్చి వారలను పరాక్రమముచే జయించి ఈ రాజ్యము
నంతను అనుభవించుము.

11. సృతరాష్ట్రుడు మంత్రములవలన రావించి వారితో నాలోచించెను.

భీష్ముడు చెప్పుచున్నాడు.

12. ఈ సమయమున వారితో విరోధము నేను జ్ఞప్తపదము. వారితో
సంధి చేసుకొని అర్ధరాజ్యము వారి కీయబడు గాక,

తేషా మపీహ ప్రపితామహానాం

రాజ్యం పితృశ్చైవ కురూత్తమానాం॥ 13

శమధురేణైవ రాజస్య తేషా మర్థం ప్రదీయతాం॥

ఏతద్ధి పురుషవ్యాఘ్రహితం సర్వజనస్యచ॥ 14

దిష్ట్యా ధియంతే సార్థాహి దిష్ట్యా జీవతి సా పృథా॥

పిత్రంశ శ్శక్య ఆదాతు మపివజ్రభృతా స్వయం॥ 15

తే సర్వేఽవస్థితా ధర్మే సర్వేఽవై వైకచేతసః॥

క్షేమంచ యది కర్తవ్యం తేషా మర్థం ప్రదీయతాం॥ 16

ద్రోణ ఉవాచ॥

మమాప్యేషా మతి స్తాత యా భీష్మస్య మహాత్మనః॥ 17

విదుర ఉవాచ॥

ఏతద్ధి పరమం శ్రేయో మన్యహం తవ భారత॥ 18

శ్రీవా॥ అత్రార్థరాజ్యదానహేతుః॥ భీష్మద్రోణభృత
రాష్ట్రవిదురాదీనాం స్వస్వదేశాదికం పూర్వమేవ సాంఘోః
కాలే ఏవ దత్తం రాజ బంధుజీవనార్థం వా॥ పోషణీయత్వేన
వా॥ కృపాచార్యాయ శంతను కాలే దత్తం॥ సర్వం చైవార్థ
రాజ్యప్రాయం భవతి॥

13. వారికిని ఈ రాజ్యము పరంపరాగతమైనది, వారి తండ్రిదే గదా ఈ రాజ్యము.
14. మంచి మాటలతో వారికి అర్ధరాజ్యము ఇవ్వబడుగాక. ఇది అందరికిని హితమైనది.
15. దైవయోగముచే పాండవులు జీవించియున్నారు. అదృష్టముచే కుంతియు జీవించియున్నది, వారి తండ్రి రాజ్యము దేవేంద్రునకును హరించుటకు శక్యము కానిది.
16. వారందరును ధర్మమార్గమున నున్నారు. అందరును ఒకే అభిప్రాయము కలవారు, వారికిని, మీకును ప్రజలందరికిని క్షేమము చేయదలచినచో వారికి అర్ధరాజ్యము ఇవ్వబడుగాక.

ద్రోణుడు చెప్పుచున్నాడు.

17. మహాత్ముడగు భీష్ముని అభిప్రాయము ఏదియో అదియే నా అభిప్రాయము,

విదురుడు చెప్పుచున్నాడు.

18. ఓ ధృతరాష్ట్రా! ఇది నీకు మిక్కిలి శ్రేయస్కరమైనదని నేను తలచుచున్నాను.

*వ్యాః ఇచ్చట అర్ధరాజ్య దానమునకు కారణమేమన పూర్వమే పాండురాజు కాలమున భీష్మ, ద్రోణ, ధృతరాష్ట్ర విదురాదులకు రాజబంధువులగు వీరు జీవించుటకొరకు గాని పోషణకొరకుగాని, వారి వారికి కొన్ని వ్రదేశము లివ్వబడినవి. కృపాచార్యునకు శంతనుని కాంముననే కొంతవ్రదేశము ఇవ్వబడినది. అందఱయూ కలసి అర్ధరాజ్యముతో సమానము కాగలదని భావము.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ॥

హితం చ పరమం వాక్యం త్వం చ సత్యం బ్రవీషి మాం॥
క్షత్త్ర రాసయ గచ్ఛేత్తా స్సహమాత్రా సుసత్కృతాన్॥ 19

తతో జగామ విదురో ధృతరాష్ట్రస్య శాసనాత్॥ 20

ద్రుపదం పాండు పుత్రాణాం సన్నిధౌ కేశవశ్చ చ॥
ప్రోవాచ చామితమతిః ప్రశ్రితం విసయాన్వితః॥ 21

తతస్తే సమనుజ్ఞాతా దృపదేన మహాత్మనా॥
పాండవాశ్చైవ కృష్ణశ్చ విదురశ్చ మహీపతే॥ 22

ఆదాయ ద్రాపదీం కృష్ణాం కుంతీం చైవ యశస్వినీం॥
సవిహారం సుఖం జగ్ముర్నగరం నాగసాహ్వయం॥ 23

*విశ్రాంతా స్తే మహాత్మానః కంచితకాలం మహాబలాః॥
ధార్తరాష్ట్రే స్సహోషిత్యా పంచవర్షాభిభారత్॥ 24

*వ్యా॥ విరోధికృత్ సం॥రమాఘ శు॥ మంగళ దివస
మారధ్య పింగళ సం॥ర శ్రావణ శు॥ ౨ పక్ష్య శు॥ సం॥ 5-6-0
తత్రైవ ఉషిత్వా ఇంద్రప్రస్థం గతా ఇతి ద్యోత్యతే తదా
యుధిష్ఠిర వయఃసం॥ 46-౪-29 క్రి॥ పూ॥ 6-5-8059 ఇతి
వ్యజ్యతే॥

ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పుచున్నాడు.

19. మీరు హితమైనది సత్యమైనది మిగు మంచి మాటను నాకు చెప్పిరి. ఓ పిదప : నీవు వెంటనే వెళ్ళి తల్లితో గూడ వారిని సగౌరవముగా తీసికొని రమ్ము.
20. అంతట విదురుడు ధృతరాష్ట్రుని ఆజ్ఞచే వారి వద్దకు వెళ్ళెను.
21. మిక్కిలి తెలివిగల విమరుడు వినయముతో కూడినవాడై పాండు పుత్రుల యొక్కయు, శ్రీకృష్ణుని యొక్కయు సన్నిధానమున ద్రువదునితో సమగ్రముగా వాక్యమును పలికెను.
22. తరువాత పాండవులును, కృష్ణుడును, విదురుడును ద్రువదునివద్ద శలవు తీసికొనిరి.
23. వారు ద్రౌపదిని, కుంతిని తీసుకొని విరాటముగా సభముగా హస్తినాపురమునకు వెళ్ళిరి.
- *24. హస్తినాపురమున విశ్రాంతి తీసుకొనుచున్నవారై 5 సం॥ముల మాహాబలియగు పాండవులు కౌరవులతో కూడి యుండిరి.

*వ్యా॥ విరోధికృతు సంవత్సర మాఘ శు॥ విదియ మొ॥ పింగళ సంవత్సర శ్రావణ శు॥ విదియ వరకు 5 సం॥ 6 మా॥ అచ్చటనే ఉండి తరువాత ఇంద్రప్రస్థ పట్టణమునకు వెళ్ళిరి తెలియుచున్నది. అప్పుడు ధర్మరాజు వయస్సు 46—9—29 క్రీ. పూ. 6—5—305) అని తోచుచున్నది.

ఏకైకశో వివాహశ్చ సమభూ స్సృష్టకన్యకాః।

తద్దైవ ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రాణాంహి పృథ క్పృథక్ ॥ 25

కశ్యపాని బభూవాధ పత్రనే గజసాన్వయే॥ 26

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ॥

భ్రాతృభి స్సహ కాంతేయ నిబోధ గదతో మమ।

పునర్హో విగ్రహం మాభూత్ ఖండవప్రస్థ మావిశ॥ 27

నచ వో వసత స్తత్ర కశ్చి చ్చక్తః ప్రజాధితుః।

అర్థం రాజ్యస్య సంప్రాప్య ఖండవప్రస్థ మావిశ॥ 28

॥ బ్యా॥ తేమాం వివాహాదివిషయే తావత్ భారతే

ఆది ప॥ 95॥ అ॥ ఏవం ప్రతిపాదితం తథాహి॥ యుధిష్ఠిరస్తు
గోవాససన్య శైభ్యస్య దేవికాం నామకన్యాం స్వయంవరా
జ్జేభే తస్యాం పుత్రం జనయామాస ధారేయం నామ॥ భీమ
సేనోఽపి కాశ్యం బలంధరాం నామో పయేమే వీర్య
శుల్కాం తస్యాం పుత్రం శర్వగం నామోత్పాదయామాస॥
అర్జునః ఖలు నాగరాజకన్యా ములూపీ ముపయేమే తద్దైవ
మశి పురేఽపి చిత్రాంగదాం ద్వార కాయాం తు సుధద్రాం
చేతి వక్ష్యతి॥ వకులస్తు చైద్యాం క రేణుమతీం భార్యా ముద
వహత్ తస్యాం నిర్జమిత్రం నామ పుత్ర మజపయత్॥ సహ
దేవోఽపి చూడ్రీమేన స్వయంవరే విజయాం నామోపయేమే
మద్రరాజస్య ద్యుతిమతో దుహితరం తస్యాం పుత్ర మజ
నయ త్సుహృత్రం నామశి॥

425. ఒక్కొక్కనికి ఆయా రాజకన్యలతో వివాహము లైనవి, అట్లే
కొరవులకును వేరు వేరుగా వివాహములు జరిగినవి.

26. ఈ విధముగా హస్తినాపురమున కురుకుక్షూరు లందరికిని వివా
హము లైనవి.

ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పుచున్నాడు.

27. ఓ ధర్మరాజా ! నీవు నీ సోదరులతో గూడి వేను చెప్పెడి వాక్య
మానుచును, మనకు మరల విరోధము లేకుండుగాక. ఖండవ
ప్రస్థరాజ్యమును ప్రవేశించుము.

28. అక్కడ నివసించుచున్న మిమ్ము యెవడును వాదించలేడు. అర్థ
రాజ్యమును పొంది ఖండవప్రస్థమును ప్రవేశించుము.

4వ్యా॥ వారి వివాహము విషయములలో భాతము ఆదిపర్వ 95
అధ్యాయమున ఇట్లు చెప్పబడి యున్నది. ధర్మరాజా గోవాసుదగు
తైత్తిర్యుని యొక్క కుమార్తెయగు దేవికను స్వయంవరము వలన
పొందెను. దౌరేయుధను పేరుగల పుత్రుని ఆమెయందు కనెను. నీను
సేనుడు కాశీయందు బలంపర అను పేరుగల కన్యను తన వరాక్రమము
వకు కానుకగా పొంది సర్వగుడు అను పుత్రుని ఆమెయందు బడసెను.
అర్జునుడు నాగరాజ కన్యయగు ఉలూపిని వివాహము చేసుకొనెను. అట్లే
మణిపురమునందు చిత్రాంగదను, ద్వారకయందు సుభద్రను వివాహ
మాడెనని చెప్పుదును. నకులుడు చైద్యయగు కరేణుమతి అను నామెను
వివాహమాడెను. ఆమెయందు నిరమిత్రుడను పుత్రుని పొందెను. సహ
దేవుడును మద్రరాజగు ద్యుతిమంతుని పుత్రికయగు విజయా అను
నామెను స్వయంవరమునందు వివాహమాడెను. ఆమెయందు సుహృత్తు
డను పుత్రుని పుట్టించెను.

ప్రతిగృహ్యచ తద్వాక్యం సృపం సర్వే చణమ్య చ।
ప్రతిస్థితే తతో ఘోరం వనం త న్మనుష్యభాః॥ 29

అర్థం రాజ్యస్య సంప్రాప్య ఖాండవప్రస్థ మావిశత్॥ 30

తతః పుణ్యే శివే దేశే శాంతిం కృత్వా మహారథాః।
నగరం మాపయామాసుః ద్వైపాయనపురోగమాః॥ 31

సాగర ప్రతి రూపాభిః పరిఘాభి రిలంకృతాః।
ప్రాకారేణచ సంఘన్నం దిమ మోత్సత్తి తిష్ఠతా॥ 32

ద్విపక్షగరుడప్రవ్రైః ద్వాలై స్సాధై శ్చ శోభితం।
తత్త్రివిష్టపసంకాశ మింద్రప్రస్థం యోరోచత॥ 33

శశుక్లేచాశ్వయుజే చూసే దశచూర్వా వై యుధిష్ఠిరః॥
ఇంద్రప్రస్థే చాభిషిక్తోభ్రాతృభిః క్షవ్వయా సహ ॥ 34

హ్య|| నీలకెతియూ|| ఘోరం వనమిత శూన్యో దేశః
పాండవభ్యో దత్తి ఇతి జ్ఞాయతే|| ఇంద్రప్రస్థం పాండవానం
తరం పృథ్వీరాజేన వాలతః। తదిదానీ డిల్లీ ఇతి వ్యవహ
రంతి। క్రీస్తాః 1347 ఎవే ఢిల్లీ కా ఇక్రమి వ్యవహృతా డిల్లీ
నామ్నా - రాజ్యవిగ్రహాతిపురాలిని శథిలపట్టణాని స్వరా
జ్యేతన్నామ్నా భూపాః వ్యవహరింతీతి జ్ఞాయతే॥

హ్య|| ఇత్యుక్తేన వాక్యేన పింగళ సంవత్సర ఆశ్వ

*29 ఆ వాక్యమును శాంగీఃరించి ధృతరాష్ట్రునికి అందరు నమస్కరించి భుంకరమైన వన్నును గూర్చి వారు బయలుదేరిరి.

30. రాజ్యపు అర్థ భాగముగా పాండవులు భాండవప్రస్థమును పొంది దానిని ప్రవేశించిరి.

31. తరువాత మంగళవ్రదవగు ప్రదేశమున శాంతిని చేసి వ్యాసుని ముందుంచుకొని సగరమును స్థాపించిరి.

32. సముద్రముతో సమానమగు అగడ్తతో అలంకరింపబడినట్టియు, ఆకాశము నంటుచున్న ప్రాంతముచే చుట్టబడిన వట్టణమును విర్మించిరి.

33. రెండు రెక్కలు గల గరుడునితో సమానమగు ద్వారములతోను, మేడలతోను, ప్రకాశించుచున్న స్వర్ణముతో సమముగా యింద్ర ప్రస్థవట్టణము ప్రకాశించుచుండెను.

34 ఆశ్వయుజ శుద్ధ దశమి కుండు. యింద్రప్రస్థమునందు సోదరులతోను, ద్రావడితోను సత్కాచిషి కు దాయెను.

*వ్యా॥ నీలకంఠీ యా వ్యాఖ్యా, ఘోరం వసం = ఎడారిప్రదేశము పాండవులకు యివ్వబడినదని తెలియుచున్నది. యింద్రప్రస్థవట్టణము పాండవుల తరువాత పృథ్వీరాజుచే పరిపాలింపబడినది. దాని విప్పుడు 'ధిల్లి' అని వ్యవహరించుచున్నారు, క్రీ. శ. 1327 వ సం॥మున దానినే ధిల్లి కా అనియు వ్యవహరించిరి. ధిల్లి అను పేరుతో రాజ్యము లేనటువంటి పురాతన శిథిలవట్టణములను యీ పేరుతోనే రాజులు వ్యవహరించుచుండిరని తెలియుచున్నది.

*వ్యా॥ ఈ వాక్యముచే స్పష్టం సం॥ర ఆశ్వయుజ శుక్ల దశమి

తాన్ని వేశ్య తతో వీరో రామేణ సహ కేశవః।
యయా ద్వారవతీం రాజన్ పాండవానుమతేతదా॥ 35

ప్రాణాయమానమహిళా నథ పాండుపుత్రాన్।
క్షోణా విమా ననుజిఘ్ఘ్ఘ్ఘు రుదారభూమా।
వణాజనేన ఘటితోద్గమనీయకృత్యో
వీణానినాదరసికో ముని రావిరాసీత్॥ 36

వివిక్తే పాండవా స్సర్వా నువాచ భగవాన్ ఋషిః॥ 37

పాంచాలీ భవతా మేకా ధర్మపత్నీ యశస్విని।
యథా వో నాత్ర భేదస్స్య త్తథా నీతి ర్విధీయతాం॥ 38

సుందోపసుందా సహజా వభీకౌ
సురేష్వివ క్వాపి సురాంగనాయాం।
లన్యోన్య మాహత్య పురా యమస్య
మనోభవేషోరివ లక్ష్మ్య మాస్తాం॥ 39

సమయం చక్రరే శ్రుత్వా తేఽన్యోన్యం పంచ పాండవాః।
వీక్తకస్య భవే ద్భార్యా ద్రాపదీ వత్సరం క్రమాత్॥ 40

యుజ శుక్ల దశమ్యాం యుధిష్ఠిరో ఇంద్రప్రస్థే పట్టాభిషిక్త
ఇతి సిద్ధ్యతి తదా యుధిష్ఠిరస్య వయస్సం 40 - 0 - 7 ది।
శ్రీ పూ॥ 28-2-2059॥

36. అదట వానిని ప్రవేశపెట్టి విరుదగు శ్రీకృష్ణుడు పాండవుల
యనుజ్ఞ పొంది బలరామునితో ద్వారకకు వెళ్ళెను.

38. తరువాత గొప్ప తపశ్శాలియు, కృష్ణాజిగ్రము ధరించిన వాడును
వీణను మీటుటయందు అసక్తి గలవాడును, భూమియందలి జీవు
లను అనుగ్రహించు నభిప్రాయము గల నారదమునిండుడు
ప్రాణముతో సమానమైన ద్రౌపదిగల పాండవులను గూర్చి
వచ్చెను.

37. ఏకాంతప్రదేశమున పాండవు లందరిని గూర్చి నారదు డిట్లు
వలికెను.

38. మీ కందరికిని యశోవతియగు ద్రౌపది యొక్కతెయ్ ధర్మవత్త్విక
మీకు యీ విషయమున విరోధము రాకుండగ ఒక్క కట్టుబాటు
చేసుకొనుదు.

39. పూర్వము సుందోపసుందులను రాక్షసులు కలరు. ఒక దేవతా స్త్రీ
విషయమై పరస్పరము కలహించుకొని మన్మథబాణమునకు లక్ష్య
మైన వారివలె యమనదనమును పొందిరి.

40. నారదుని వాక్యమును విని యీ ద్రౌపది ఒక్కొక్కనికి ఒక్కొక్క
వత్సరము భార్యయగు గాక అవి కట్టుబాటు చేసుకొనిరి.

యందు యింద్రవర్మమున పట్టాభిషిక్తు డయ్యెనని తెలియచున్నది.
అప్పుడు ధర్మరాజు వరుస్సు 47 సం॥ముల 7 లో॥ కీ. పూ.
28—2—3950.

ద్రాపద్యానస్సహసీనా నన్యోన్యం యోఽభిదర్శయేత్ |
స నో ద్వాదశ పర్వాణి బ్రహ్మచారీ వనే వసేత్ ||

41

కృతేతు నమయే తస్మిన్ పాండవై ధర్మచారిభిః |
నారదోప్యగమ త్ప్రీత ఇష్టం దేశం మహామునిః ||

42

ప్రసః కశ్చన తత్ర జాన్వ్యథ భజాన్మద్యత్స చోరై ర్హతా |
గానో మే నఖిలా హతోఽస్మి విధనా వతోఽపి నో శిష్యతే
రాజ న్రాజ్యమిదం విముంచ వసుథాం శాస్త్రీతి సర్వా నృపా |
స్కింవా హాసయతీతి రోషకటంబు గద్వారం యయాభూపతేః ||

43

దృష్ట్వా తం మధురస్మితోఽథ విజయః కృత్వా సనా దుద్ధితో
నత్కాంక్షీసమకేత్య భృత్యమిహ మాంబ్రహ్మసనహస్వతుః |
గావస్తే స్వయ మాప్రజేయు రథునేత్యాశ్వాన్య దస్యాన్పురః
ప్రాఃతు స్మనసా తతస్తు నృపతే శ్శస్త్రాయ గేహంస్వయం ||

44

కృష్ణయా సహ తత్రాస్తే ధర్మరాజో యుష్మిరః |
అనుప్రవిశ్య రాజాన మాప్నచ్చ్య చ విశాంపతే |
ధనురాదాయ సంహృష్టో చోరా నిర్జిత్య చార్జునః ||

45

41. దౌపదితో ఒకడు కలిసి యుండగా యితరుడు యెవడు చూచునో
వాడు ఎన్నెందు సంవత్సరములు బ్రహ్మచారియై వనమునందు
నివసించుగాక, అని కట్టుబాటు చేసుకొనిరి.
42. ఈ విషయముగా వాండవులచే కట్టుబాటు చేయబడగా నారదుడు గూఢ
సంతోషించి తనకు యష్టమును దేశమును గూర్చి వెదలిపోయెను.
43. ఒకానొకప్పుడు ఒక పక్షుడు చేతుల ఎత్తి విలపించుచు “నా
గోవులన్నియు దొంగలచే అవహరింపబడినవి, పూర్వజన్మ పాప
ముచే నేను కొట్టబడితిని. ఒక కగదూడ కూడ మిగులలేదు, ఓ
రాజు : ఈ రాజ్యమును విడిచిపెట్టుము. భూమిని పరిపాలింతువని
చెప్పుచు ఇతిరరాజు ను ఎందుకొ నవ్వించ జేయుదువు, ” అని
కరిసెను. రాజుతో పలుకుచు ధర్మరాజు యొక్క ద్వారదేశ
మునకు వచ్చెను.
44. అట్టివిధు చిరునవ్వు కలివాడై వానిని చూచి సింహాసనమునుండి
లేచి ఆ పక్షుని పాదములను నమస్కరించి ఇదిగో భృత్యుడనగు
నేసిక్కిడ నున్నాను. ఒక జ్ఞానిని సహించుడు. మీ గోవులు
స్వేయముగా శుభ్రుడై ఇంటికి వచ్చును. అని ఓదార్చి ముందుగా
ముచ్చతో దొంగును ప్రవేశించి తరువాత ధర్మరాజుముల
కొరికు ధర్మరాజగృహమును ప్రవేశించెను.
45. ధర్మరాజు అప్పుట దౌపదితో నుండెను. అట్లునుడు లోపల ప్రవేశించి
ధర్మరాజును పలకరించి ధర్మరాజుములను తీసుకొని చోరు
లను జయించి సంతోషించెను.

తత స్తద్దోషనం పాథో దత్వా తస్మై ద్విజాతయే |
సోఽభ్యనుజ్ఞాశ్చ రాజానం వనచర్యాయ దీక్షితః |
వనే ద్వాదశవర్షాణి వాసాయానుజగామహః |

46

స గంగాద్వార మాశ్రిత్య నివేశ మకరోత్పథుః |
అభిషేకాయ కాంతేయో గంగా మవతతారహః |

47

పహ్నువ్య హది తత్రైషా మనుష్యం ఫణినాం రత్నైః |
సంతర్పయితు మారేభీ కందర్పసమమర్జనం ||

48

శివకృష్ణో మహాబాహు ర్నాగరాజస్య కన్యయా |
అంతర్జలే మహారాజ హ్యులూప్యా కామ్యమానయా ||

49

అర్జున ఉవాచ ||

|బ్రహ్మచర్య మిదం భద్రే మమ ద్వాదశవార్షికం |
ధర్మరాజేన చాదిప్తం నాహ మస్మి స్వయంవశః ||

50

ఉలూపువాచ ||

యథా తే బ్రహ్మచర్య మిదమాదిప్తవాన్ గురుః ||

51

శివా || నీలకంఠీయ వ్యా || నాగాః కాద్రవేయాః |
నాగకార్ష్యవేయశబ్దా మానుషాకారేషు ఫణలాంగూలాది
యుక్తేషు దేవయోనిషు భోగిషు పరతే || నాగలోక ఇతి
శ్రీగుప్తభూమిపరేక్ష్యకః ఇత్యర్థః ||

46. తరువాత గోధనమును ఆ బ్రాహ్మణునకు సమర్పించి ధర్మరాజు ననుజ్ఞ వడసి వనవాసమునకు దీక్ష పొంది 12 సం॥లు వనములో తిరుగుటకు వెళ్ళిపోయెను.

47. అతడు గంగాద్వారమును ప్రవేశించెను. స్నానము చేయుటకై గంగలో దిగెను.

48. ఉలూపియను నాగకన్యక వీనిని చూచి మన్మథునితో సమానమైన సౌందర్యము గల ఈ అర్జునుని సర్పముల తతులతో తృప్తి నొందించుటకు అభిలషించెను.

*49 జలము లోపలనున్న నాగరాజ యొక్క కన్యకయగు ఉలూపిచే అర్జునుడు లాగబడెను.

అర్జునుడు చెప్పుచున్నాడు.

50. ఓ మంగళప్రదురాలా : నాకు ఇప్పుడు 12 సం॥లు బ్రహ్మచర్య వ్రతము గలదు. ఈ విధముగా ధర్మరాజుచే నే నాదేశింపబడితిని. నేను నా వశమునందు లేను.

ఉలూపి చెప్పుచున్నది.

51. ఏ విధముగా ఎందుకు ధర్మరాజు నీకి బ్రహ్మచర్య వ్రతమును ఆదేశించెనో నే నెరుగుదును.

---

*వ్యా॥ నాగాః = కాద్రవేయులు, నాగ. కాద్రవేయ శబ్దములు మనుష్యాకారము కలిగి నట్టియు, పడిగ. లోకతో కూడుకొని యున్న దేవయోవి సర్పముల యందు వర్తించును. నాగలోక మనునది పాతాళమునందు ఒకానొక సర్పములు నివసించు భూప్రదేశము, అని అర్థము.

పరస్పరం వర్తమానాం ద్రుపదస్యాత్మజాం ప్రతి।
యోనోఽను ప్రవిశేన్మోహ తస్మై ద్వాదశపార్షికం॥ 52

స నాగభవనే రాత్రిం తాముషిత్వా ప్రతాపవాన్।
కథయిత్వా చ తత్సర్వం బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ భారత।
అనుపూర్వేణ తీర్థాని దృష్టవాన్ కురుసత్తమః॥ 53

మణిలూరు పురే సంపద్గుణైర్హుణాలకామదే।
జనదృష్టి కృతానందో జగామ కురుకుంజరః॥ 54

అభిగమ్య మహాబాహు రభ్యగచ్ఛ స్మహీపతిం।
మణిపూరేశ్వరిం రాజన్ ధర్మజ్ఞం చిత్రవాహనం॥ 55

తస్య చిత్రాంగదా నామ దుహితా చారుదర్శనా।
తాం దదర్శ్య పురే తస్మిన్విచరంతీం యదృచ్ఛయా॥ 56

రాజోవాచ॥

ఏకాచ మమ కన్యేయం కులస్యోత్పాదిసి భృశం।
తస్మా దేక స్సుతో యోఽస్యాం జాయతే భారత త్వయా।

॥వ్యా॥ నీలకంఠీయ వ్యా॥ యథా చ తేత్యాదినా
స్వస్యాత్మీంద్రియజ్ఞానం దర్శయంతీ ద్రౌపదీ నిమిత్తమేవ త
ద్బ్రహ్మచర్యం నాన్యతేత్యాహ। అతస్మాద్రేకేఽపి చిత్రా
గదసుభద్రయోః పాశ్చిగహం సుగచ్ఛతే వేద్యం॥

452. మీ అందరియందు వ్రవర్తించుచున్న ద్రోవదివి గూర్చియే.
మీలోఎవడు మోహముచే ద్రోవదీగృహమును వ్రవేళించునో
వాడు ద్రోవది విషయమై 12 సం॥లు బ్రహ్మచర్యవ్రతము
పూనవలెను. అవి నియమము.

53. అర్జునుడు ఆ రాత్రి నాగభవనమున ఉండెను. ఈ వృత్తాంతము
నంతను బ్రాహ్మణులకు చెప్పి క్రమముగా తీర్థములనన్నింటిని
నేపించెను.

54. కురు శ్రేష్ఠుడగు అర్జునుడు మణిపూరు పురమున జనులను చూచి
ఆనందించినవాడై వెళ్ళెను.

55. అర్జునుడు మణిపూరధీశ్వరుడును ధర్మజ్ఞుడగు చిత్రవాహనుని
వద్దకు వచ్చెను.

56. అతని కుమార్తె యును మిక్కిలి సౌందర్యవతి యగు చిత్రాంగద
యును పేరుగల కన్యను అర్జునుడు చూచెను.

చిత్రవాహనుడు చెప్పుచున్నాడు.

57, 58. “ కలాభివృద్ధి కారకై నా కీ కుమార్తె ఒక్కతెయే కలదు
నీచే ఒక కుమారుడు ఈమె యందు పుట్టింపబడు గాక, అదియే

“వా॥ దీనిచే తనకున్న అతీంద్రియజ్ఞానమును తెలుపుచున్నదై
ద్రోవదీవి గూర్చియే ఆ బ్రహ్మచర్యవ్రతము . ఇతరస్త్రీవిషయమున ఆ
నియమము లేదు. అవి చెప్పినది, కనుకనే ముందుగూడ చిత్రాంగద.
యొక్కయు, సుభద్ర యొక్కయు పాణిగ్రహణము సంగతమగునని
తెలుసుకొన వలసినది.

ఏత చ్చల్కం భవత్వస్యాః కులకృజ్జాయతా మిహా|
ఏతేన సమయే నేమాం ప్రతిగృహ్ణీష్వాన్వ పాండవ|| 57-58

స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ తాం కన్యాం ప్రతి గృహ్య చ|| 59

దివసే శుభంయుగుణకోరకితే దయితం హృదిస్థిత మివార్తిమతీ
అవతార్యసాభునికుమారమదావధబ్రథునాహనఇతిస్సఫితం|| 60

తస్యాం సుతే సముత్పన్నే పరిష్వజ్య వరాంగనాం|
ఆమంత్రిత్య నృపతిం తం తు జగామ సరినర్తితుం|| 61

గోకర్ణ మేత్య స కులాదిసుతాప్రియర్య
పుష్పాణి మూర్ధ్ని నిదధే పురుహూతసూనుః|
ఆగామినాం నిజశరాసనతాడనానా
మత్రాపకాశ ఇతి సూచయతేవ దోష్టా|| 62

సముద్రే పశ్చిమే యాని తీర్థాగ్రాయతనాని చ|
తాని సర్వాణి గత్వా స ప్రభాస ముపజగ్మివాన్|| 63

ఇతి శ్రీ మహాభారత సారోద్ధారే ఆది పర్వణి
పంచదశోఽధ్యాయః సమాప్తః

ఈమెకు కుక్కము. ఆ పుత్రుడు నాకు వంశకరుడగు గాక. ఈ వియమముతో నీ వీమెను స్వీకరించుము.

50. అర్జునుడు అలాగేనని ప్రతిజ్ఞ చేసి ఆ కన్యను గ్రహించెను.
60. ఆ చిత్రాంగద గర్భమును ధరించినదై కుభంజనములతో గూడిన దినమున మిక్కిలి బరువు గలదై హృదయమునందున్న తర్జను వలె బభ్రువాహనుడను పేరు గల కుమారుని భూమి మీదకు అవతరింప చేసెను.
61. ఆమె యందు కుమారుడు పుట్టిన కరువాక ఆమెను ఆలింగనము చేసుకొని రాజావద్ద శలవు తీసుకొని అర్జునుడు తీర్థయాత్రకై బయలుదేరెను.
62. ఇంద్రపుత్రుడగు అర్జునుడు గోకర్ణమును పొంది పార్వతీపతియగు ఈశ్వరుని శరస్సున, రాబోవు నా రనుప్పుచే కొట్టుటకు ఇచ్చట అవకాశము గలదు అని చేతితో చూపించుచున్నవాడువలె పుష్పములను ఉంచెను.
63. సముద్రము యొక్క ప్రాచు తీరమున ఉన్న తీర్థములను దేవాలయములను అన్నింటిని చూచి క్రమముగా ప్రతిదినతీర్థమును పొందెను.

ఇది శ్రీమహాభారత సారోద్ధాతమున, ఆదిపర్వయందు పదునైదవ అధ్యాయము సమాప్తము.

షో డ శో ద్యా యః

ప్రభాసతీర్థం సంప్రాప్తం శుశ్రావ మధుసూదనః।
తతోఽభ్యగచ్ఛ త్కేయం సఖాయం తత్ర మాధవః॥ 1

తౌ విహృత్య యథాకామం ప్రభాసే కృష్ణపాండవౌ।
మహీధరం రైవతకం వాసాయైవాభిజగ్ముతుః॥ 2

అర్జున త్వం సమాగచ్ఛ సుభద్రాహరణాయవై
యతిర్భూత్వా రథస్థాం తాం సుభద్రాం నేతుమర్హసి।
ఇతి కృష్ణ మతిం జ్ఞాత్వా హ్యర్జునేన తథాకృతం॥ 3

విజయౌ మధురస్మితస్యభావం విదుష స్తస్యమతేన భిక్షువేషః।
కుసుమాస్త్రధయాదివాతిగూఢః కుహరే రైవతకస్యతిష్ఠతిస్మ॥ 4

తదాత్వ ఏవాదితటా త్పతిశ్రియః
పరిష్లవం తం ప్రకృతే శుభాగమే।
యదాశయేతే శయ ఏవ తత్ఫలే
దితిబ్రువన్ ద్వారవతీం పునర్యయా॥ 5

యేన కేనాప్యపాయేన ద్వారకాంతఃపురం యతిః।
ప్రవిశ్య బలరామేణ పూజిత స్స సుభద్రయా॥ 6

ఆరామేతు వసద్ధీమాన్ చతురో వార్షమాసికాన్।
కన్యాపురే శుభద్రాయా భక్త్వా భోజన మిష్టతః॥

16 వ అధ్యాయము

1. అర్జునుడు ప్రభావతీర్థమునకు వచ్చెనని శ్రీకృష్ణుడు విని స్నేహితుడగు అర్జునుని చూచుటకు ప్రభావ తీర్థమునకు విచ్చేసెను.
2. స్పృష్టారునులు అచ్చట స్వేచ్ఛగా విహరించి రైవతక పర్వతము చివరకు వెళ్ళిరి.
3. అర్జునా : నీవు యతి వేషమును ధరించి సుభద్రను హరించుటకు తగియున్నావు అని కృష్ణుని అభిప్రాయమును తెలుసుకొని అర్జునుడు అట్లు చేసెను.
4. అర్జునుడు శ్రీకృష్ణుని మధురమగు చిరునవ్వు యొక్క భావమును గిరిగి వాని అభిప్రాయము ననుసరించి మన్మథుని భయముచేతనో నన్నట్లు వలె ఎవ్వరికి తెలియబడకుండగ ఆ రైవతక పర్వత సహాయండు ఉండెను.
5. న విచ్చటనే ఈ కొండగుహయందుండుము. రాబోవు పరిష్కావోత్సవమున నీ యాశయము ఈదేరగలదని అర్జునునితో చెప్పి మతల ద్వారకకు శ్రీకృష్ణుడు వెళ్ళెను.
6. ఏదో కారణముచే ఆ యతి ఉపాయముగా ద్వారకాంతఃపురమున ప్రవేశించి సుభద్రచేతను, బలరామునిచేతను హానింపబడెను.
7. ఆ యతి సుభద్ర యొక్క కన్యాంతఃపురమున చక్కగా భుజించుచు వర్షాకాలపు వాలుగు నెలలు ఉద్యానవనమున నివసించెను.

భారతం రామ మాలోక్య శ్రీకృష్ణో వాక్య మబ్రవీత్ ॥ 8

కృష్ణ ఉవాచ॥

బలవాన్ దర్శనీయశ్చ వాగ్మీ శ్రీమాన్ బహుశ్రుతః
నిస్సీమతర మాపోఽయం సుధద్రావి తథావిధా॥
బలవా నింద్రియగ్రామో నజానే కిం భవిష్యతి॥
శుభాశుభస్య విజ్ఞాతా త్వత్తో నాన్యోస్తి కశ్చన॥ 9-10

బలరామ ఉవాచ॥

యతిలింగధరో హ్యేష నాత సందేహకారణం॥ 11

కృష్ణ ఉవాచ॥

భవతః పరవా నస్మి యావ దాచంద్రతారకం॥
స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ యయా పార్థో మహాయతి॥ 12

ప్రవిష్ట స్తం గృహం రమ్యం సర్వభోగసమన్వితం॥
పార్థ మావేదయామాస రుక్మిణీభామయోర్హరిః॥ 81

ఏవ మే తేప రూపేణ కంచితక్కాలం భనంజయః॥
ఉవాస భక్త్యభోజ్యైశ్చ భద్రయా పరమార్పితః॥ 14

8. ఒక నొక్కడు సోదరుడగు బిరాముని చూచి శ్రీకృష్ణుడు ఈ విధముగా పలికెను

శ్రీకృష్ణుడు చెప్పుచున్నాడు.

9. 10. ఈ యతి మిక్కిలి బలవంతుడు. చూడదగినవాడు ఎక్కడ పండితుడు. అంతశేష సౌందర్యము కలవాడు మన సభ్యుల గూడ అట్టిదియే. ఇం దీయములు బలవత్తములైనవి, ఏమి జరుగునో నాకు తెలియకున్నది, బలవంతులను ఎరిగినవాడవు నీ కంటె ఎవరును మాకు లేరు

బిరాముడు చెప్పుచున్నాడు.

11. ఈతడు యతి వేషమును ధరించి యున్నాడు. ఏమి గురించి చెందే హించ మనిన పనిలేదు.

శ్రీకృష్ణుడు చెప్పుచున్నాడు.

12. నేను చంద్రమూర్త్యు బుద్ధుంతపతకు నీ అధీశుని దుస్సాసని చెప్పెను, యతివేషమునందున్న బుద్ధునియను అంగేనని అంగీకరించి ద్వారకకు వెళ్ళెను.

13. రమ్యమైనట్టి యు, నిర్వభోగములతో కూడిన గృహమును ప్రవేశించిన యతి పు గలని అట్టునుదే నని లక్షణి న భ్రామరులు శ్రీకృష్ణుడు చెప్పెను.

14. ఈ విధముగా పుట్టించే భక్తిభోజ్యాది ఉపహారములే ఏలవ బడుచున్నవారై కౌంతకా ను సుఖముగా ఆనందపడు పుండెను.

కన్యాకరే మృన్నతిపాదపద్మం పుష్పంతి
 గాత్రేపులకాంకురాణి హరే హరే మాధవ
 మాధవేతి హరిస్మృతే రన్యథయాంచకార॥ 16

యథాయాపం హి శుశ్రావ సుభద్రా హ్యర్జునం ప్రతి ।
 తథాయాపం మవేక్ష్యైవం పరాం ప్రీతి మవాప సా॥ 16

సా కదాచి దుపాసీనం పప్రచ్ఛ కురునందనం ।
 భగవన్నఖిలం విబుధ్యసే పరమార్థం వద భావి మే శుభం ।
 ప్రయతా యతయో భవద్విధాః
 ప్రణిహనేన హి దివ్యచక్షుషః । 17
 అర్జున ఉవాచ॥

ఆకర్ణ్య తదేష మీలితః క్షణమక్షోః
 ప్రతివాచ మాదదే బహునా కి మయి
 స్వకైర్దురై ర్విజయం ప్రాప్స్యసి యోషితా కులే॥ 18

అవిజ్ఞాతశ్చ మూత్రాచ సోదరైశ్చ ధనంజయః ।
 ద్వారకా మావసద్యేనో యతిలింగభర శ్శిఖి॥ 19

పశ్యత్ సుభద్రా మనిశం

నాభిజానాతి మాధవ ।

యమేవ ముద్దిశ్య తవోక్తిభంగీ

స ఏష దాసోఽస్మ్యను కంపనీయః॥ 20

ఇతి ప్రకాశ్య త్తా మర్జునత్వం

కరం గ్రహీ చ్ఛోరయతి స్తదానిం ।

తత సుభద్రా విశ్వస్యలజ్జాభావ సమన్వితా॥ 21

15. సుభద్రా కన్యక తన పాదమును వత్తుచుండగా తన శరీరమునందు కలిగిన పులకాంకురములను హరే : మాధవా : యనుచు హరి పారవశ్యముచే కలిగిన పులకాంకురములన్నట్లు ఆతడు నటించెను.

16. అర్జునుని రూపము యెట్లుండునని ఆమె వినినదో అట్టి రూపము గల వీనిని జూచి సుభద్ర మిక్కిలి సంతసించెను.

17. ఆమె యొకానొకప్పుడు యతివేషములో కూర్చుని ఉన్న అర్జునుని “ మీరు అంతయు యెరుగుదురు. నాకు జరుగబోవు కుర్రమును గూర్చి చెప్పుడు. ఏలనన వియతచిత్తులగు మీబోటి యతులు మనః ప్రణీతానముచే దివ్యజ్ఞానము గలవారు గదా : ” అని యడిగెను,

అర్జునుడు చెప్పుచున్నాడు.

18. ఆమె పలికిన వాక్యములను విని క్షణకాలము నేత్రములు మూసుకొని వేయి మాటలేల నీ సద్గుణములచే ప్రీతింపబడిన నీవు విజయమును (విజయుని) పొందగోవు, అని పలికెను.

19. ఆ విజయుడు తల్లిచేతను సోదరులచేతను తెలియబడకుండ యతివేషమును ధరించి యొక్కదే ద్వారకయందున్నాడట.

20. ఓ సుభద్రా : నీ వెరుగవా : అని పలుకుచు ఆమె వంక జూచుచు యెవరి నుద్దేశించి నీ పడుచున్నావో వాడికిదే నీ దాసుడు, నీచే అనుగ్రహింప దగినవాడు.

21. ఈ విధముగా క్షణకాలము శానర్థుడగుటను తెలియజేసి ఆమె చేతిని వట్టుకొనెను, ఆమె యితడు. అర్జునుడని విశ్వసించి సిగ్గుగల దాయెను.

ముమోక్షా శరణాగతా దివ్యే శయానా భావమోహితా॥ 22

కన్యాపురే సుప్రవృత్తాం జ్ఞాత్వా దివ్యేన చక్షుషా॥
శశాస రుక్మిణీ కృష్ణో భోజనాని తదాస్తసే॥ 23

తత స్సర్వవశార్థాణా మతద్వీపం నరాధిప॥
చతుస్త్రిశదహారాశ్రం బభూవ పరిమోత్ససే॥ 24

కృష్ణ రామామకాశూర ప్రద్యుమ్న ఇని సత్స్వకాః॥
సముద్రం ప్రయయన్ ప్రామాః మహరా ఛక పృష్ఠయః॥ 25

వై శాఖశ్చైవ మాసానా పక్షాణాం శుక్ల ఏకచ॥
సత్ప్రతాణాం తథా మాసా దశమ్యాం నిశి సప్త్రిపీ॥
చింతితం చ సుధద్రావీ శ్చార్థునేనచ మాధవః॥ 26

నిద్రయాపహృతజ్ఞానం రాహిత్యేయం వినాతదా॥
వసుదేవేన దేవక్యా బాహుకేన చ ధీమతా॥
అజగామ హరి శ్రీఘ్న ద్వారకాం స్వజన్మై స్సహ ॥ 27

చింతయానత్ర కాంతేయం జ్ఞాత్వా శచ్య శచీపతిః॥
సహితో నారదాద్యైస్తు మునిభిశ్చాపసరోగైః॥
అరుంధత్యా వసిష్ఠేన హ్యజగామాధ ద్వారకా॥ 28-29

తతో వివాహో వత్సధే స్థిత స్సర్వగుణాన్వితే॥

22. అమె మోహమును పొందినదై దివ్యమైన శయనమునందు శయ
నించి అర్జునుని యందు కామమోహము రాలాయెను,
23. కన్యాతాపరమున జరిగిన యీ వృత్తాంతమునంతను దీవ్యచక్షు
స్సుతో శ్రీకృష్ణుడు జూచి అర్జునునకు భోజనములను యేర్పాటు
చేయమని దుక్కిణిని ఆదేశించెను.
24. తరువాత మువ్వయి నాలుగు రోజులు ఆ ద్వారకానగరమందు
యేదో యొక గొప్ప యుత్సవము సంభవించెను.
25. ఆ యుత్సవమును జూచుటకు కృష్ణుడు బొర్రానుడు అహుకుడు,
అక్కారాడు, ప్రద్యుమ్నుడు, శివి, సత్యకుడు కుకురాంధక వృష్ణు
లందరును సముద్రతీరమునకు వెళ్ళిరి.
26. మాసములలో వైశాఖమాసము, వక్షములలో శుక్లపక్షము నక్షత్ర
ములలో హస్తనక్షత్రము, దశమి తిథియందు సుభద్రకు అర్జును
నితో వివాహమైన బాగుండునని శ్రీకృష్ణుడు తలచెను.
27. విడిచిపెట్టెను బలరాముడు లేవకుండగా ఎరుదేవునితోను, దేవకి
తోను, అహుకునితోను, స్వజనముతోను, కూడి శీఘ్రముగా
శ్రీకృష్ణుడు ద్వారకకు వచ్చెను.
28. 29. అర్జునుడు యిట్లున్నాడని తెలుసుకొని దేవేంద్రుడు శచీదేవితోను
నాందాది మునులతోను, అప్పరోగణములతోను, అరుంధతితోను
గూడి ద్వారకకు వచ్చెను
30. ఆ పిమ్మట వివాహము చక్కగా జరిగెను. కాశ్యపమహర్షి వివా

మహర్షి : కాశ్యపో హోతా సదస్యా నారదాదయః।
పుణ్యాశిషం ప్రయోక్తార స్సర్వేహ్యం స్తదార్జునే॥ 30

అరుంధతీ శచీదేవీ రుక్మిణీ దేవకీ తథా।
దివ్యప్రీతిభిశ్చ సహితాః క్రియాః భద్రాస్తు చక్రరే॥ 31

తస్యాః పాణిం గృహీత్వా చ మంత్రహోమపురస్సరం।
సుభద్రయా బభౌ జిష్ణు శ్శుశ్మాచైవ శతక్రతుః॥ 32

ఆమంత్ర్య యాదవాన్ సర్వే విప్రజగ్ము ర్భద్రాగతం।
కృష్ణోపి యాదవై సాక మంతర్ద్వీపం గతో నిశి॥ 33

ఇతి శ్రీమహాభారతసారోద్ధారే ఆదిపర్వః
షోడశోఽధ్యాయః సమాప్తః॥

॥వ్యా॥ అనేన ప్రమోదూత నామ సం॥ర వైశాఖ
శు॥ ౧౦ మాస్తా సత్తతే సుభద్రా వివాహః ఇతి సిద్ధతి॥ తదా
యుధిష్ఠిరస్య వయస్సం॥ 59 ల 7 మా॥ల 7 దినాని॥ క్రి॥
పూ॥ 24-7-3046 ఇతిజ్ఞేయం॥

॥వ్యా॥ సుభద్రాప్రవర ఆంగీరస, గార్గ్య శైశ్యత్రావ్యేయ
ప్రవరాన్విత గర్గ గోత్రం॥ హృదిక మహారాజవర్మణోనప్రిం
దేవమీధమహారాజ వర్మణః పౌత్రీం వసుదేవ వర్మణః పుత్రీం
సుభద్రానామికాం లక్ష్మీస్వరూపిణీం కన్యాం.

అత్ర యేషాం మాతులకన్యావివాహః అకా

హము చేయించువాడుగను, నారదాదిమహర్షులు వుత్సాహీర్వచనము చేయువారు కాగా అందరు సంతోషించిరి.

31. అరుంధతి, శచీదేవి, రుక్మిణీదేవి దేవతాశ్రీతో గూడి మంగళ క్రియలను చేసిరి,

32. అర్జునుడు మంత్రహోమపురస్సతముగా సుతద్ర యొక్క పాణిని గ్రహించి శచీదేవితో ఇంద్రుడు వలె ప్రకాశించెను.

33. యాదవులతో జెప్పి యింద్రాదిదేవతలు వెళ్ళిపోయిరి. కృష్ణుడును యాదవులతో కూడి ఆ రాత్రినుండే అంతర్ద్వీపమునకు వయన మయ్యెను.

ఇది శ్రీమహాభరతసారోద్ధారమున అదిపర్వమందు
పదునాఱవ అధ్యాయము సమాప్తము.

*వ్యా॥ ప్రమోదూత సం॥ర వై శాఖ శుద్ధం హస్తనక్షత్రము నందు సుతద్రావివాహమని సిద్ధించుచున్నది. అప్పుడు యుద్ధిష్ఠిరుని యొక్క వయస్సు 59 సం॥ 7 నె॥ 7 ది. క్రీ॥ పూ॥ 21-7-3016.

సుతద్ర యొక్క ప్రవర అంగీరస, గార్గ్య, కైన్య త్ర్యాదేయ ప్రవరాన్విత గర్గగోత్రము. హృదికమహారాజవర్మతో నప్త్రీం దేవ మీశ మహారాజవర్మతో పాత్రీం, వసుదేవవర్మణః పుత్రీం సుతద్రా నామికాం లక్ష్మీర్యరూపిణీం కన్యాం అని చెప్పవలెను.

ఇచ్చట మేనమామ కుమార్తెను వివాహమాడుట అశాస్త్రీయమని ఎవరికి అభిప్రాయము గలదో వారికి యిట్లు సమాధానము చెప్పబడు

సప్తదశోద్యాయః

అథ కన్యాపురిద్వారా తస్మాద్దోషాదభినిస్సృతం
శ్రీకృష్ణశయ రథం శ్రేష్ఠం దవృశు ర్ద్వారచాలకాః ॥

1

భద్రదా భద్రజనోపేతాన్ స్వయమశ్వా సచోదయత్
సుభద్రయా సుసాపన్నే ఉష్ణం రథసోత్తమే ॥
బభౌ విమలయోవేతః కైలాస ఇది గంగయా ॥ 2-3

స్త్రీయ ఇత్యాగ్రహోస్తి శేషా మేకం సమాధీయతే॥
తథాహి॥ పరాశర సంహితాయాం వాక్యం శ్రు॥ మాతుల
స్యేవ యోషా భాగస్తే వై తృప్స్వసేయూ వసామివ॥ ఇతి॥
తస్మా చ్చుతా వనుగృహీతోయం॥ మాతులసుతా
వివాహప్రాపకతయా ప్రవర్తితా॥ ఇతి॥ ధర్మసింధౌ॥ శ్రు॥
మాతు=మివ అప్య వాఖ్యాన భూతం భాంతటికాయా
వచనం॥ యోషాపత్వం మాతులీయం యథాభాగః పితృ
ష్వసుః పుత్రస్యైవ వసంతేత్వం జప స్వేదేత్యర్హిష్టకా
ఇత్యస్తి॥

అన్యచ్చ॥ ప్రకృష్టమిష్ట రుక్మిపుత్రికా రుక్మివతీ
మాతులపుత్రేన్య॥ అపిచ సహజేనోపి మాద్రీమేవ స్వయం
వరే విజయా నామోపయేమే మద్రరాజ్య దృతిమతో
దుహితరం॥ ఇతి భారతే ఆది 9వ అ ప్రతిపాదితం॥ అత్రష్ట
మద్రరాజః న శిల్పః తద్దైవ మకులస్తు చైద్యా కరే వ

17 వ అధ్యాయము

1. తరువాత కన్యాశుల్కమునుండి బయటికి వచ్చుచున్న శ్రీకృష్ణుని శ్రేష్ఠమగు రథమును ద్వారపాళకులు చూచిరి.

2. 3. మంగళపదమైన రథమును సుభద్ర తోచుచుండెను. సుభద్రతో కూడుకుని ఆ రథమునందు కూర్చుని ఉన్న అర్జునుడు స్వచ్ఛమైన గంగతో కూడుకొనియున్న రైలానమువలె ప్రకాశించుచుండెను.

చున్నది, పరాశర సంహిత ప్రకారము “మారుంస్వేద మోషా భాగస్తే పైతృష్వనేయీ వపా మివ” అని శ్రుతి గడు. ఆ శ్రుతి మేనమామ కుమార్తెను వివాహమాడుట యందు ప్రమాణముగా చూపించబడినది. ధర్మసింధువునందు ఆ శ్రుతికి వ్యాఖ్యానభూతిమైన భారతటీక యందలి వచనము యివ్వబడినది. మోషా = సంతానము, (మేనమామ సంబంధమైన) పితృష్వనేయీ, పుత్రస్వేద = మేగర్త కుమారునకువలె యథాభాగం = అర్హమైనది అట్లే ఓ యింద్రా : ఈ వచనము ఆశుభవింశతియు అని, ఋషి గానము చేసెను కని కరిడు.

మరియు ప్రద్యుమ్నునికి ఉక్తియుక్కు పుత్రిక రుక్మవతి మేనమామ కుమార్తెయే. సహదేవునిన్నూ మేనమామ కుమార్తెయగు విజయను స్వయంపరమున వివాహమాడెను. ఆమె యద్రాజుగు డ్యుతిమంతుని కుమార్తెయని భారతమునందు అదిపర్వ 17 వ అధ్యాయమున చెప్పబడినది, ఇచ్చటి మద్రారాజు శత్రుధు కాడు, అట్లే నకురుడును

సుభద్రాం ప్రేక్ష్య పార్థేన నీయమానాం యశస్వినీం
అమృత్యమాణా యుయుధు ర్వృష్ణ్యంధక మహారథాః ॥ 4

అథాపరే చ సంకృద్ధా గృహీత ఘ్నతమాచిరం
ఇతి సంధార్య శస్త్రాణి వవర్షు రభితోరథం ॥ 5

వవర్ష శరవర్షాణి పార్థ స్థా న్స్వారయన్ ముదా
ప్రేక్షన్ రైవతకద్వారం నిర్యయా పురుషర్షభః ॥ 6

ఆజగామ విశుద్ధాత్మా సహ రామేణ కేశవః
భ్రాతృభిశ్చ కుమారైశ్చ యోధైశ్చ బహుభి ర్వృతః ॥ 7

బలరామ ఉవాచ

కి మవాగుపవిష్టోఽసి ప్రేక్షమాణో జనార్దన
సత్కృత్య త్వత్కృతే పార్థం సర్వై రస్మాభి రచ్యుత ॥ 8
ప్రసహ్య హృతవా నద్య సుభద్రాం మృత్యుమాత్మనః

మర్ష యిష్యామి గోవింద పాదస్పర్శ మిహోరగః ॥ 9

అద్య నిష్కారవా మేగః కరిష్యామి వసుంధరాం ॥ 10

మతీం నామ భార్యా ముదవహతీతి భార, ఆది 95 అధ్యాయే ప్రతిపాదితం అత్రైష్ట చేపరాజో న శిశుపాల ఇతి జ్ఞేయం॥

4. ఈ విధముగా పార్థునిచే తీసుకొని పోబడుచున్న సుభద్రను చూచి సహించనివారై వృష్ణి, అంగక మహారథులందరును యుద్ధము చేసిరి.
5. తరువాత కొందరు మహారథులు కోపించినవారై వట్టుకొనుడు, చంపుడు, ఆలస్యము చేయవద్దు, అని యలుచుచు రథము మీస శరవర్షములను కురిపించిరి.
6. ఆ శరవర్షములను అర్జునుడు సులభముగా వారిండుచు రైవతక ద్వారమునుం వెలువలకు వచ్చెను.
7. తరువాత శ్రీకృష్ణుడు బలరామునితోను, సోదరులతోను, కుమారులతోను, అనేకమంది యోధులతోను కూడినవాడై వచ్చెను.

బలరాముడు చెప్పుచున్నాడు.

8. ఓ జనార్దనా ! ఏమియు మాటలాడక కూర్చుని యున్నావేమి ? నీ వలననే మేమందరము గౌరవించి పార్థుని తీసుకొని వచ్చితిము. అతడు సుభద్రను తన మృత్యువును వలె తీసుకొని వెళ్ళెనుగదా.
9. సర్వము కాలితన్నును వలె నేను సహించ జాలను.
10. ఇప్పుడు నేనొక్కడనే యీ భూమిని పాండవులు లేని దానిగ చేయుదును.

చైద్యరాజు కుమార్తెయగు కరేణుమతి యను పేరుగల భార్యను వివాహమాడెనని భార॥ అ. ప॥ 95 వ అ॥ చెప్పబడినది. ఇచ్చట చెప్పబడిన చైద్యరాజు శిశుపాలుడు కాదు.

కృష్ణ ఉవాచ

ఉచితశ్చైవ సంబంధః సుభద్రా చ యశస్వినీ
అతః ప్రసహ్య హృతవాన్ కన్యాం ధర్మేణ పాండవః ॥ 11

భరత స్యాస్వయే జాతః శంతనోశ్చ యశస్వినః । 12

నచ పశ్యామి యః పార్థం విజయేత్ రణే బలూత్
వర్జయిత్వా విరూపాక్షం ధగన్తేహిహం హం ॥ 13

నచ నామ రథ స్తాద్భక్ మదీయా సే చ హానినః
యోధా పార్థశ్చ శ్రీపూత్రః కోను తేన సమో భవేత్ ॥ 14

అపజ్ఞాయ చ తద్వాక్య సైనికా రామవోదతాః
నిర్జితా శ్చార్జునా తస్య ర్షే ద్వారకాం పుంసాగతాః ॥ 15

సుభద్రాం గృహ్య పార్థస్త్వ సూయమాస స్సురోత్తమైః
పూర్ణేతు ద్వాదశే వర్షే బాండవశ్చక్ర మంగతిః ॥ 16

అభిగమ్యచ రాజానం నియమేన సచూహితం
అభ్యర్చ్య బ్రాహ్మణాన్ పార్థో ద్రౌపదీ మభిజగ్మివాన్ ॥ 17

వవందే ప్రభుతానూక్షీ ప్రథాం భద్రా యశస్వినీ
ధర్మజు భీమసేనం చ వవందే భద్రయా సహ ॥ 18

కృష్ణుడు చెప్పుచున్నాడు.

11. ఈ సంబంధము యుచితమైనది. సుభద్రయు యశోవంతురాలు. అందువలన అర్జునుడు బలాత్కారముగ హరించెను, అది దర్శమే.
12. అర్జునుడు శంకనుని యొక్క వంశమునందు పుట్టిన సద్యంశజుడు.
13. పార్థుని రణమునందు బలాత్కారముగ జయించగలవాడు ఈశ్వరుడు దప్ప అన్యులు లేరు.
14. వానికి యున్న రదమట్టిది. ఆ గుఱ్ఱములు నావియే. యుద్ధముచేయు వాడు పార్థుడు. శీఘ్రముగ అత్రమలను ప్రయోగించగలడు. నానితో ఎవడు వమానము కాగలడు,
15. ఈ నాక్యమును లక్ష్మ్యపెట్టిక బలరామునిచే ప్రేరేపింపబడిన యోధులు అందరును పార్థునిచే మోడింపబడినవారై తిరిగి ద్వారకకు వచ్చిరి.
16. పార్థుడు సుభద్రను తీసుకొని దేవతలచే స్తోత్రము చేయబడుచు పన్నెండవ సంవత్సరము పూర్తికాగా ఖండవృక్షమునకు తిరిగివచ్చెను.
17. వియమముతో కూడుకొని యున్న దర్మరాజును కూడుకొని బ్రాహ్మణులను బూజించి ద్రౌపదిని పొందెను.
18. సుభద్ర కుంతికి నమస్కారము చేసెను. పార్థుడు సుభద్రతో గూడి కుంతికి, దర్మరాజునకు, భీమసేనునకు నమస్కరించెను.

అజగామ విశుద్ధాత్మా సహ రామేణ కేశవః
దదౌ శతసహస్రాఖ్యం కన్యాధన మరుత్తమమ్ ॥ 19

ఏవ ముత్తమవీర్యా స్తే విహృత్య దివసాన్ బహూన్
పూజితాః కరుణిః జగ్ముః పున ర్ద్వారవతీం ప్రతి ॥ 20

వాసుదేవస్తుపాధేన తస్మై వ స్థితవాన్ హరిః
కాంతేయా శ్రవణిం ధ్యాయం చ శ్రుతనామం వృకోదరాత్
అర్జునా చుప్రితాం రాక్షాం శతానీకం చ నాపలిం
సహదేవో చుప్రితసేనం ఏతాన్ పంచ నుహారథాన్
పాంచాలీ సుషువే దేవీ ఆరిష్టాన్ క్షయి ర్నగా ॥ 21-22

ఏకవర్ణాంతరా స్త్వేతే దౌపదేయా యశస్వినః
అన్యజాయంత రాక్షేన్ద్ర పరస్పరశ్చైవ పిణః ॥ 23

తతో మహూర్తే సకలా భిన్నద్యే
కురూద్యహనాం కుశలోదయాయ
సుతం సుధర్మదా సుషువే భిమన్యుం
ప్రవీరసూ స్తాతమివ ప్రవీరమ్ ॥ 24

అభీశ్చ మన్యుమాంశ్చైవ తత స్త మరిమద్దనం
అభిమన్యుమితి ప్రాహు రాక్షసిం పురుషక్షయం ॥ 25

జాతకర్మాద్యానుపూర్వ్యాత్ చూడోపనయనాని చ
చ కార విధవ ధామ్య స్తేషాం భరతసత్తమ

ఆదిపర్వ - 17 అ

19. పరిష్కృష్టైః హనస్సు గల శ్రీకృష్ణుడు బలరామ విశోగూఢ వచ్చి,
గొప్ప బలవగు తానును కన్యాధనముగా సమర్పించెను.

20. ఈ విధముగ మత్తహవీరులగు వారు అనేకదినములు విహరిం
చిరి, పా. డపు చే పూజి పబడినవారై వారందఱును తిరిగి ద్వార
కకు వెళ్ళిరి.

21. 22. శ్రీకృష్ణుడు మాతము అర్జునతో అచటనే యుండెను.
ద్రౌపదీదేవి సర్వకాలమున ప్రతిబంధుని, భీష్ముని
పిలవ ప్రసంగమున, అర్జునుని స ప్రతివర్తిను, నక్షయినవలన
రతానీకని సహదేవునివలన, క్షతనేనుని మహారథులగు ఈ
అముదుగురు పుత్రులను అదితి ఆదిత్యులనువలె కనెను.

23. ఈ ద్రౌపదీ పుత్రులైదుగురును ఒక సంవత్సరము ఒక్కొక్కరికి
వ్యవధానముతో బుట్టిరి మిక్కిలి స్నేహముగా నుండిరి.

24. తరువాత అందరు శభిసంసరింపగిన పుత్రముహూర్తమున పుత్రద్రా
దేని కురువంశవర్ధినిని అభిమన్యుడను పేరుగల పుతుని, వీరు
లను కనిన కుంతీదేవి తన కంఠములను కనినట్లు కనెను.

25. ఆ పుత్రుడు భయమరేనివాడును, శోపము గలవాడును శత్రువులను
సంహరించువాడును అగుటచే అభిమన్యుడని పలికిరి.

26. జాతకర్మ చారోపనయనములు మొదిలుగాగల సంస్కారములను
దొమ్మిదు వారికి విద్యుక్తముగా చేసెను.

తతః కతిపయాహస్సు గ తేషు హరి రక్షునా
 శయమునాతీర మాగత్య విపక్తే స స్థితౌ సుఖం ॥ 27

అగచ్ఛ ద్విప్రవ ద్వహ్ని ర్వాసు దేవధనంజయా ॥ 28

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

శ్వేతికి ర్నామ విఖ్యాతో బలనిక్రమచయుతః
 సత్రం పావర్తయ ద్రాజా సంవత్సరశతం కిల ॥ 29

తత్ర మే స్వభిక్ష్య వికార స్సమజాయత
 తత్ఖండవనం సర్వం ప్రదాహే మమ శామ్యతి ॥ 30

ఇద మింద్ర స్సదా దావం ఖండవం పరిరక్షతి
 వసత్యస్య సఖా తస్య తక్షకః పన్నగ స్సదా ॥ 31

తతో దగ్ధం స శక్నోమి దిదిక్షు ర్దావ మీప్సితం
 స యవాభ్యాం సహాయాభ్యా మస్త్రవిద్యాభ్యాం సమాగతః ॥ 32

ఇత్యుక్త్వా ప్రదదౌ చక్రం వాసుదేవాయ ధీమతే
 అర్జునాయ చ గాంధీవం రథం వాసర కేతనం

శ్లో॥ ప్రమోదాత శ్రావణ శుభ పర్యంతం కృష్ణా
 జ్ఞాన యోగ్విలాసః ఇంద్రప్రస్థే యమునాకూలే చ తత్కాల
 ఏవఖండవనదాహః శ్రీకృష్ణస్య కాళిందీ వివాహో జాత
 ఇతిశం. తదా యుధిష్ఠిరవయ స్సౌ 59-10-15 క్రి॥ పూ॥
 20-4-3046 ఇతి నిర్ణయతే ఇతిశం.

27. తరువాత కొన్ని దినములు గడువగా కృష్ణార్జునులు యమునాతీరము నకు వచ్చి యేకాంతముగ విహరించుచుండిరి,

28. అప్పుడు అగ్నిదేవుడు బ్రాహ్మణరూపమును ధరించి కృష్ణార్జునుల వద్దకు వచ్చెను.

బ్రాహ్మణుడు చెప్పుచున్నాడు,

29. శ్వేతకి యను పేరువదసిన బలపరాక్రమములు గల రాజు నూరు సం॥లు సత్రయాగము నాచరించెను.

30. సర్వభక్షకుడనగు నాకు ఆచ్చట వ్యాధి వచ్చినది, ఆ ఖండవవనమును అంతను దహించినచో నా వ్యాధి కుదురగలదు.

31. ఆ వనమును యింద్రుడు యెల్లప్పుడును రక్షించుచున్నాడు. అతని, స్నేహితుడగు తక్షకుడు ఆ వనమున వివసించుచున్నాడు.

32. అందువలన యెంత ప్రయత్నించినను ఆ వనమును తగులబెట్టలేకున్నాను. అందుచే అత్రువేత్తలగు మీ సహాయమును గోరి మీ వద్దకు వచ్చితిని.

33, 34. అని పలికి వాచుదేవునికి చక్రమును, అర్జునునకు గాండీవమును'

*వ్యా॥ తరువాత ప్రమోహతనామ సం॥ర వైశాఖ శుద్ధ ఏదియ వరకు కృష్ణార్జునులు ఇంద్రప్రస్థమున యమునా తీరమున విహరించుటయు ఆ కాలమునందే ఖండవవనదహనము శ్రీకృష్ణునకు కాళిదీ కన్యతో నివాహము జరిగెనని తెలియుచున్నది. అప్పుడు యుద్ధిష్ఠిరుని వయస్సు సం॥ 50-10-19 దినములు. క్రీ॥ పూ॥ 20-1-3016 అని నిర్ణయింపబడుచున్నది.

ఉపేతం రాజ్యై రవ్యై గ్లాంథరై వ్యేమమాలిభిః
తూణీరా వక్షయశరా వగ్నిః ప్రాదా త్కిరీటినే ॥

33-34

వరుణస్తు గదాం తస్మై కృష్ణాయ ప్రాదదౌ వరాం ॥ 35

అనుజ్ఞాతస్తు భగవాన్ దాశార్హస్తే ణాద్ధనేన చ
తైజసం రూప మాస్థాయ దదాహ విగతామయః ॥ 36

సమేతానాం తు సర్వేషాం దేవతానాం చ సర్వశః
విజేతా నాభవ త్కశ్చిత్ కృష్ణపాండవయో ర్మృధే ॥ 37

సభసికృతేశరకూటే చ పపాతాశుగవినున్న మంబు ముచాం॥
తస్మిన్ ఖాండవవహ్నా తక్షకపత్నీవ్యః కబంధమేవ పరం॥ 38

శతక్రతుస్తు సంప్రేక్ష్య విముఖా నమరాం స్తదా
బభూవ ముదితో రాజన్ ప్రశంసా కేశవాద్భుతా ॥
దేవరాజీ గ తే రాజన్ ప్రహృష్టా కేశవాద్భుతా ॥ 39

దశముఖసగరే పురానుభూతం

దశాసహతాత్కరణం పున ర్దిదృతుః

ఉపగత ఇవ మారుతి స్స సాక్షా

దురచలవస్య రథాగ్రకేతనాంకః ॥

40

తం పార్థేవాధయే దత్తే నముచే ద్రౌపతరం మయం

హనుమంతుడు ధ్వజముగాగలదియు, గంధర్వలోకమందలి తెల్లని గుట్టములతో కూడిన రథమును. అక్షయ బాణములు గల రెండు తూటిరములను అగ్నిహోత్రుడు బహూకరించెను.

35. వరుణదేవుడు శ్రేష్ఠమగు గదను. కృష్ణనకు ఇచ్చెను.

36. కృష్ణార్జునుల అనుజ్ఞను పొంది అగ్నిహోత్రుడు శేజోరూపమును ధరించి భయములేనివాడై భాండవనమును దహింప మొదలెడెను.

37. దేవతలందరు కలసి వచ్చి యెంత ప్రయత్నించినను కృష్ణార్జునులను జయించువాడు యెవ్వడును లేకపోయిరి.

38. బాణసముదాయముచే ఆకాశము కప్పబడగా బాణములచే ఆవరింపబడిన మేఘముల నుండి జాతిన యుదకము అగ్నిహోత్రునియందు ఒకచుక్కయైనను పడలేదు. తక్షకుని భార్యయొక్క కేశపాశము మాత్రమే అగ్ని కాహుతియాయెను.

39. దేవేంద్రుడు పారిపోయిన దేవతలను చూచి కృష్ణార్జునుల ప్రశంసించుచు మిక్కిలి సంతసించెను. దేవేంద్రుడు వెళ్ళిపోగా కృష్ణార్జునులు సంతోషించిరి.

40. ఆజినేయ యుద్ధాత్ముల ఆకాశగరమన అనుభవించిన గొప్ప దహనకాండను మరల చూచుటక వచ్చినవాడవలె ఆ అర్జునుని రథాగ్రమున పెత్కెమున యెహ్నుమ గా నుండి రథమును అంకరించెను.

41. పార్థుడు ఆభయమీయగా నముచి సోదరుడగు మయుని శ్రీకృష్ణుడు

న హంత మైచ్చ ద్దాశార్వః పావనో న దదాహ చ
అశ్వసేనం మయం చైవ చతుర్థః శాన్తాకాంస్తదా ॥ 41

అథ స్థిత్యా తుందం పరిమృశతి మందాయిత గతౌ
సమాప్తచ్ఛ్విప్రీత్యా త్రిదిన ముపయాతే హుతవహే
రథాభ్యాం మానిభ్యాం ఘనసలిలసేకేన మహతా
విజైత్రౌ తౌ కృష్ణౌ విశిఖతు రుపాంతం సరపతేః ॥ 42

అర్జునో వాసుదేవ శ్చ దానవశ్చ మయ స్తథా
పరిక్రమ్య తత స్సర్వే త్రయోఽపి భరతర్షభ
రమణీయే నదీకూలే సపితా స్సుఖమావిశన్ ॥ 43

ఇంద్రప్రస్థే స్థితః కృష్ణో వార్షి కేతు శథా ర్జునః
సాకం కృష్ణేన సన్నద్ధో రథేన యమునాం యయా ॥ 44

వైవస్వతీం మహాభాగాం కాళిందీం నామ కన్యకాం
నీలాంశేన సముత్పన్నాం పూర్వదత్తవరానుగాం
స్వయంవృతాం రథే నీత్వా చేంద్రప్రస్థ మగా ధ్ధరిః ॥ 45, 46

కంత్యా చ సమనజ్ఞతో బంధుభిః పాండవై ర్విభుః

చందలచలేడు. అగ్నియు వానిని తగులబెట్టలేదు. ఈ విధముగా అశ్వసేనుని, మయని నెల్లరగు శార్లకలు అగ్నిహోత్రము నుండి విడిచిపెట్టబడిరి.

42. ఖండవదహనానంతరము చిరునవ్వు నవ్వి బలసిన ఉదరమును స్పృశించు అహారాధిక్యముచే మందగమనము గలిగిన అగ్ని దేవుడు సంతోషముతో వారివద్ద శలవు తీసుకొని స్వర్గమును గూర్చి వెళ్ళిపోగా గొప్పవగు మేఘముల వర్షముచే తరియటచే విశృంభముగానున్న రథములతో కృష్ణార్జునులు జయము నొంది ధర్మరాజునన్నిదికి విచ్చేసిరి.

43. అర్జునుడు శ్రీకృష్ణుడు దానవుడగు మయుడు ఖండవనము నుండి బయలుదేరి వచ్చి మనోహరమగు యమునానదీ తీరమున సుఖముగా నుండిరి.

44. వర్షాలమునందు శ్రీకృష్ణుడు ఇంద్రవజ్ర నగరమున నుండెను అప్పుడు ఒకానొక సమయమున అర్జునుడు కృష్ణునితో గూడి రథముతో యమునానదిని గూర్చి వెళ్ళెను.

45. 46. అచ్చట సూర్యుని పుత్రికయు గొప్ప సౌందర్యవతియు షూర్య మీయబడిన వరము ననుసరించి నీలాంశచే పుట్టిన కాశించియను కన్యను చూచెను. స్వయముగా వరించిన ఆమెను కథమునందు తీసికొని వచ్చి శ్రీకృష్ణుడు ఇంద్రవజ్రును చేరెను.

47 కుంతిచేతను, సౌందవృంచేతను బంధువులతోను అనుజ్ఞ నొందిన

* అథోపయేమే కాళిందీం నీత్వా ద్వారవతీం హరిః ॥ 47

ఇతి శ్రీమహాభారతసారాంశే అదిపర్వణి

సప్తచళోధ్యాయః సమాప్తః .

— అదిపర్వ సమాప్తం —

*వ్యా! ఖాండవ ప్రస్థ శబ్దార్థవిచారణే ప్రస్థానామ
ఉన్నత సమ విశాలప్రదేశ ఇత్యర్థః॥ అస్మిన్ ఖాండవవిషయే
కాశికాపురాణే జ్ఞో॥ పురాతన విజయో రాజా ఖాండవం
నామ తాం పురీం భంక్త్వా వనం తత శ్చక్రే తేన త త్ఖాం
డవం వన మితి ప్రతిపాదితం॥

తదిదానీం జీలం యమునానద్యోర్మధ్యే శివాలిక్
పర్వతస్య దక్షిణే రాజపుత్రస్తాన సోమత్రేఽస్తి, పూర్వం
చంద్రవంశీయో సుదర్శనాఖ్యో రాజా తత్ర ఖాండవపురం
నిర్మితవానితి తం కాశీరాజః విజయాఖ్యః పరాజిత్య ఇంద్ర
ప్రార్థనయా వనం కారితవానితి, పురాణాంతరే శ్రూయతే॥

సాంప్రతం తత్ప్రదేశః ఇంద్రఫట్ ఇతి వ్యవహర్యతే॥
మహాజానీపాదు దక్షిణే మధురాం గమ్య మానమార్గే
క్రోడైకదూరేస్తి, ఇంద్రప్రస్థస్య హస్తినాపురస్య చ మధ్యే
50 అర్థకోశ దూరప్రదేశ మస్తీతి శం ॥

• వాడై ప్రభునగు శ్రీకృష్ణుడు కాకించీ కన్యను ద్వాకకానగరము నకు తీసుకొని వెళ్ళి వివాహమాడెను.

ఇది శ్రీమహాభారత సారోద్ధారమున, ఆదిపర్వయందు

వదునేడవ అధ్యాయమునమాప్తము.

— : ఆదిపర్వము సమాప్తము : —

• వ్యా॥ ఇచ్చట ఖండవప్రస్థ శబ్దార్థము విచారించబడుచున్నది. ప్రస్థమనగా ఎత్తగు సమమైన విశాలప్రదేశమని అర్థము. ఖండవప్రస్థ విషయమున కాశికాపురాణమున శ్లో॥ పూర్వము విజయదను రాజు ఖండవమను పేరుగల ఆ పట్టణమును భేదించి వనముగా చేసెను. అందుచే అది ఖండవనమని ప్రసిద్ధి చెందెనని చెప్పబడినది.

అది ఇప్పుడు జీరం, యమునా నదులమధ్య యందు శివాలిక్ పర్వతమునకు దక్షిణముగా రాజపుత్రస్థానమునకు ఉత్తరముగా నున్నది. పూర్వము చంద్రవంశీయుడగు సుదర్శనుడను పేరుగల రాజు అచ్చట ఖండవమను పేరుగల పట్టణమును నిర్మించెననియు కాశీరాజగు విజయు డనువాడు వానిని జయించి ఇంద్రుని కోరికచే ఆ పట్టణమును భేదించి వనముగా చేసెననియు పురాణాంతరములందును చెప్పబడినది.

ఇప్పుడు ఆ ప్రదేశము ఇంద్రపట్ అను పేరుతో వ్యవహరించ బడుచున్నది. షహజాదీబాదుకు దక్షిణముగా మధురకు వెళ్ళుమార్గమున ఒక క్రోసెడు దూరములో కలదు. ఇంద్రప్రస్థమునకును, హస్తినాథము నకును మధ్యలోనున్న ఏది అర్థక్రొళము విస్తారముగల ప్రదేశమే ఖండవవనము.

ద్రావడి కై దుగురు భర్తలున్నను పరిస్థితయే అను

ఉ ప న్యా స ము

పూర్వపక్షము

మహాభారతము కేవల వేదోక్తధర్మశాస్త్ర సమ్మతమనుట తగదు. అందనేక ధర్మేశర సాంప్రదాయము లున్నవి. ముఖ్యముగా ద్రావడి దేవికి ఐదుగురు భర్తలుండుట సర్వశాస్త్రవిరుద్ధము. గౌతమబ్రాహ్మణ మునందును ఐతరేయ శ్రుతియందును ఈ విధముగ గలదు. శ్రుతి తస్మాత్ ఏకస్య బహుభ్యో జాయా న భవంతి, నైకస్యా బహవః పతయః । అవి కలదు. ఈ విధముగనే ధర్మశాస్త్రములందును కలదు. మరల నట్టి ద్రావడిదేవి కుండుటగాక సుప్రసిద్ధస్మరణీయ పంచకన్యలలో నొకతెయై పర్వలకును ప్రాకర్మరణీయులగు బెల్లు : దీనికి సమాధానము చెప్పుదు. అవి పూర్వపక్షములాగా సిద్ధాంతము చెప్పబడుచున్నది.

సిద్ధాంతము

వేద నిరుక్త బ్రాహ్మణ పురాణేతిహాసములందు విరూపింపబడిన కథలు హిస్టరీలవలె నిజమైనవి కావు. అర్థవాదములు గావు. కొంత నిజమై యుండుటకూడ కలదు. కాని అట్టి కథలందు ధర్మము బోధింప బడును. కావున వాటిని విందింపకూడదు. ఈ కథలో ధర్మబోధ యేమందునా : వినుము.

ద్రావడి సామూహ్య మూపవకన్య కాదు. ఆచర్యసాములాయి. త్రేతా యుగమున నానంద సోపానము కల్పింపబడిన మాయా శక్తి. రావణ సంహారానంతర మా శక్తి శ్రీరామునిచే విడువబడి శివుని గూర్చి తప మాచరించి శివుడు ప్రత్యక్షము కాగా ఆకురకచే నైదుమాల్లు వారిని దేహ పతిని దేహ యని కోర శివుడామెతో నీవొక మునికన్యవై పుట్టుము. ఒక

దైత్య నీభర్త తన తపోబలముచే నైదురూపముల విన్ననునరించునని యంత
ర్ధానము కాగా నా శక్తి యొక మహామునికి నాలాయని కన్యయై జనించి
అశ్వసిన్ధు వడసిన మరొక మహర్షిని పెండ్లాడెను. ఆ మహర్షి యామె
పాతివ్రత్యమును పరీక్షింప నెంచి కుష్టువ్యాధి వీడితుని వలె. నిద్రమై
యామెచే నుచుచరింప బడుచుండ నొకనాడొకని ప్రేలు ఊడి భోజనపదార్థ
మందు పడెను. నాలాయనియు యాతని భుక్తశేషమును ఆ ప్రేలిని
మాత్ర మవ్వలనుంచి ఏ మాత్ర మసహ్యపడక పాతివ్రత్యమును
పాటించి భుజించెను. దాన నామని సంతోషించి వరము వేడుమని కోరి
నామె కోరికచే నైదురూపములు ధరించి యామెను సంతోషపరచుచుండ
నాతని కిందగ్రహయుజ్య మేర్పడుకాలము రాగా నాతడు భార్యతో నాలా
యనీ! నీవు ద్రుపదుని యజ్ఞగుండమున మరల నుద్భవించి యచ్చట
నుండుము. నీ పాతివ్రత్యమున వశుడనైన నేనా ఇంద్రరూపము నైదు
రూపములుగ కల్పించి విన్ను పరిగ్రహింతునని చెప్పి దేవలోకమునకు
చనెను.

అట్టి శ్రీరామచంద్రుని మాయాశక్తియగు నాలాయనియే ద్రుప
దుని యజ్ఞగుండమున ద్రోపదియై యుద్భవించి ఇంద్రుని స్వరూపము
లగు పంచపాదశ్రుకు భార్యయై దుష్టులగు దుర్యోధనాదు నాశమొన
రించెను.

ఇంద్రు దొకనాడు కయ్యాగృహమందుగల నాల్గవైపున అద్దము
లందు ప్రతిబింబించిన తన నాలుగు రూపములను తన యైదవ రూప
మును తిరికించి భ్రాంతుడై ఇట్లు కొంతకాలము విజయిగా నుండ కోర
నాకాశవాణి తథాస్తన నాతడు అదివరకు విశ్వరూప బ్రహ్మహత్యాభయ
ముచే తన శక్తిని 1) ధర్మదేవత 2) నాయువు 3-4) అశ్వనీదేవతలం
గుంచిన యంశలు నాల్గింటితో తన యంశమును చేర్చి ఐదురూపములచే
ద్వూపని వర పహసముకయగు కుంతీదేవియు దొకడే ఐదురూపము

లతో పుట్టి ద్రోపదిని పెండ్లాడెనని యా భారతమందే కలదు గదా : పూర్వపక్షీ నీకది కనుపింపక ఇది మాత్రము కనుపించుట నీ యదృష్ట మహిమా ప్రభావ మనుకొనెదను.

ఇక దీనియందు ధర్మమేమందువా? వినుము. పతివ్రతామాహాత్మ్య మా జన్మమందేకాక తదితరానేక జన్మలందును తన ఇష్టానుసార సుఖ దాయకమగునని ప్రధానధర్మము. అవాంతర ధర్మము లనేకము లింకను కలవు. అని సిద్ధాంతము.

అట్లయిన ద్రోపదీవివాహము ఈ రహస్య మెరుగని లోకసమ్మత మెట్లయిన దందువా? వినుము. దుర్యోధనుని కుతంత్రముచే సంభవించిన లాక్షగృహదహనబాధనుండి తప్పించుకొని బ్రాహ్మణవేషముతో పాండవులు ఏకచక్రపుకమున నుండిరి, లోకుల కది తెలియక పాండవు లగ్నిపాత్రైరిని తలచిరి. క్షత్రియులు బ్రాహ్మణు లెట్లగుదురు? అది అధర్మము కాదా? యని యందువా వినుము. ధృతరాష్ట్ర పాండురాజు విదురులు కేవల క్షత్రియ శూద్రులు కారు. వ్యాసాంశజులు, దేవాంశ మున పుట్టిన పాండవు లంతకంటెను క్షత్రియులు కారు తెలిసినదా? కుంతీదేవితో పాండవులుండుట తెలియక ద్రుపదు ధదీవర కర్ణునునిచే నోడి విదువబడిన వాడగుటచే నాతని శౌర్యమునకు మెచ్చి అర్జునేతరు లకు సాధ్యము కాని మత్స్యమంత్రమొకదానిని కల్పించి అది చేదించిన వారికి ద్రోపదీ నిచ్చెనని స్వయంవరము చాటించెను. కాని అర్జునాదు లెక్కడైనా జీవించియుండునని పెద్దలచే నాతడు విని యట్లు చేసెను. అది విని కుంతీసహతులైన పాండవులు బాసుర సంహారముచే తెలియబడుదురు కాని నిచ్చటకుండకూడదని ద్రుపదు పురి చేరి కుంభకార గృహమున వసించియుండి స్వయంవరసమయమున కర్ణుడుల కలవికాని మత్స్యమంత్రము నట్టులకు చేసింది భీముని సహాయమున కొకపుల నోదించి ద్రోపదీని తెచ్చి వంటచేయుచు లోపలనున్న కుంతీదేవితో

నమ్మా! భిక్షు తెచ్చితిమన నామె చూడకనే మీరైదుగురు దాని ననుభ
వింపుడనెను. ఆ వాక్యము మహాభారతమం దిట్లున్నది. శ్లో॥ కుటీరే
పాత్యనవేక్ష్య పుత్రాన్ ప్రోవాచ భుంక్ష్యేతి సమేత్య సర్వే ॥ భా॥
ఆది॥ప॥ 2 అ॥ 210 శ్లోకము ఇది.

పిమ్మట భీమసేనవాక్యముచే కుంతి వెలుపలికు వచ్చి చూచి
పశ్చాత్తాపముతమై ద్రౌపదితో ధర్మనిర్ణయార్థమై యధిష్ఠిరుని వద్దకు
వచ్చి శ్లో॥ ఇయం తు కన్యా ద్రుపదస్య రాజ్యః తవానుజాభ్యాం మయి
సన్నిహితా | యథోచితం పుత్ర మయాపి చోక్తం సమేత్య భుంక్ష్యేతి
న్యవ ప్రమాదాత్ ॥ మయా కథం నాన్యత ముక్తమస్య తనేక్కురూపా
మృషత బ్రవీహి ॥ పాంచాలరాజస్య సుతా న ధర్మే న చోఽసవర్తేత
న విభ్రమేచ్చ ॥ అన విని ధర్మజుడు మేమైదుగురము స్వీకరించుటే
వ్యాయమని ఆ ద్రౌపదిని పూర్వోక్తకారణవిశేషమున నాతని నోట వెలు
వదెను.

పాండవులను ద్రుపదు దాహ్నినించి వారిని తెలుసుకొని యడ్గి
నప్పుడు ధర్మజు డిట్లనెను. శ్లో॥ సర్వేషాం మహిషీ రాజన్ ద్రౌపది
నో భవిష్యతి | ఏవం ప్రత్యాహృతం పూర్వం మమ మాత్రా విశంపతే॥
అన నాతడు వెరగుపడెను. ఏలనందునా ఆతడు తన పుత్రికానష్టనుశకు
నొకల్పించెను. అచ్చట భారతమందిట్లున్నది. శ్లో॥ శాన్తసేనస్య బాను
స్తు పాండవాను కిరిటినే | కృష్ణాం దద్యామితి సదా సచైత ద్విశృణోతి
సః ॥ అని. ఇది ధర్మము కాదని ద్రుపదు తన ధర్మరాజిట్లనియె. శ్లో॥
సూక్ష్మో ధర్మో మహారాజ నాఽస్య విద్యో ఏయం గతిం | గుర్హో
వచనం ప్రాహు ర్ధర్మం చర్మజ్జుసత్తమ ॥ గురూదాం చైవ సర్వేషాం
మాతా పరమతో గురుః ॥ ఆనెను. కావుననే రమునంగమందు కాళిదాసు
శ్లో॥ ఆజ్ఞా గురూనా మవిదారణీయా ॥ అని చెప్పెను.

పూర్వపక్షము

తల్లి వాక్యమును సరిచేయుటకు పాండవ తేజస్సునకు “జాయా మేకస్మిన్ బహుమన్యతా స్యాత్” అను వ్యాకరణసూత్రపతాకము పతి శబ్దము జాత్యభిప్రాయమున బహువచన మగును కాని అది వ్యక్తి పరము కాదని తెలియదా? లేక కుంతీవాక్యమున గల భుజశబ్దమునకు రాత్నార్థముచేత భోజనమందు తాత్పర్యమై ఆత్మనేపదమైనను శ్లో॥ వృద్ధో జనో దుఃఖశతాని భుంక్తే ॥ అనియును, రాజానో మహిం భుంక్తి ॥ యను ప్రదేశములందు వశుధగుటయు పాలించుటయు, నను మధ్యమ పురుషగా చేసి ఈమెకు మీరైదుగురు వశులై యుండుదు, లేక పాలించుదు, అని ఏల సమన్వయము పాండవులు చేయకూడదు. ద్రుపదుడు అర్జునునితో శ్లో॥ శ్వయా జితా పలున యాజ్ఞానేనీ గృహాణ పాణిం విధిన త్తమస్యాః ॥ అని బ్రతిమాలెను గదా.

అదియును గాక మహాభారతమందొట్టి పాణినీయ వ్యాకరణ దోషములు కలవు. దానికి దృష్టాంతముగ శాంతిపర్వమున 318 అ॥ 7 శ్లో॥ తతో మామాహ భగవా నస్యాం శ్వం వివృతం కురు ॥ వివృతం చ తతో మేస్యం ప్రవిష్టా చ సరస్వతీ ॥ అని మే ఆస్యం అనుటకు బదులు మేస్యం అని చెప్పెను గదా యని పూర్వపక్షి యడుగ సిద్ధాంతి వరుసగా సమాధానము చెప్పుచున్నాడు.

సిద్ధాంతము

నీ ప్రశ్న కచ్చట యవతాళము లేదు. ఏల యందువా ద్రుపదు డట్లు పలికిన వెంటనే వ్యాసుడు ద్రుపదునితో రహస్యముగ మొదట నేను చెప్పిన ద్రౌపదీపూర్వవృత్తాంతము చెప్పు ద్రుపదుడు సంకసించి దానికి సమ్మతించి ఐదుగురికి తాను వరుసగా ద్రౌపదికి పాణిగ్రహణము చేయించెనని భారతమున అదిప॥ 2 అ॥ 77 శ్లో॥ మహాప్రాజ్ఞః సౌమకి

ర్యాజ్ఞసేనః । స్వయం కన్యాం పాండవేభ్యః ప్రదాయ ॥ అని కలదు. పాండవులై దగుదును శ్లో॥ కషేణ చానేన జగృహు స్తదా కరం ఇదం చ తత్రాద్యుతరూప ముత్తమం ॥ అనియును కలదు. అంత మాత్రమే కాక సభాపర్యమున ఇంద్ర పస్తపురమున ద్రౌపది వారైదుగురకు భార్యయై పరిచరింపు చుండ నారదు దచ్చటికి వచ్చి శ్లో॥ పాంచరీ భనతా మేకా ధర్మపత్నీ యశస్వినీ । యథా వో నాత్ర భేదస్స్యోర్తథా నీతి ర్విధీమతాం ॥ అని చెప్పి వారలకు నినుచు మేర్పరుచుకొన న పూర్వపక్షికున్నంత బుద్ధిబలము వారికి లేక ధర్మమార్గ మాత్ర మును రించిరి. తుదకు భారతమున పాణినీయ వ్యాకరణ దోషము లనేకమున్న వని కదా పూర్వపక్షి ఆక్షేపించెను అట్లనరాదు. అది కేవలమోషము మాంద్యమగును. శ్రీ రామాయణభారతాది పురాణగ్రంథములు ఇంద్ర వ్యాకరణానుసారముగ లిఖింపబడినవి. పాణినీయవ్యాకరణ మిటీవలిది. కావుననే శ్లో॥ యానుజ్ఞహర మాహేంద్రా ద్వాస్యో వ్యాకరణార్థవాన్ । తాన్యేవ వదిరత్నాని సంతి పాణిని గోష్యదే అని భాష్యప్రమాణ వచన ముండుటవలన నని సిద్ధాంతము.

పూర్వపక్షము

అటులైన ద్రుపదుని ప్రతిజ్ఞాప్రకారము మత్స్యయంత్రముపార్థ దొకదే భేదించి ద్రౌపదిని గెల్చెను గదా. భారతమందే భీముడు నారి ధోభాగమున కొట్టకూడదను ధర్మమును పాటించక దుర్యోధనుని తొడలు విరుగగొట్టు విషయమున శ్రీకృష్ణుడు యుద్ధభర్తృముకంటె ప్రతిజ్ఞాపాలనము గొప్పదనియును అనాడు ద్రౌపదీవస్త్రాప్రహరణ కాల ముండు ఆవిధానమున భీముడు ప్రతిజ్ఞచేసెను, గావున తప్పుకాదని నమ ర్థించెను గదా. నేడేం ద్రుపదుని ప్రతిజ్ఞాపాలన మాక్కష్టము చేయలేదు. ద్రౌపదియందు భాగ్యార్థ త మత్స్యయంత్రమందేమాత్రము సాహాయ్యము

చేయని పాండవులకెక్కడిదని.

సిద్ధాంతము

మత్స్యయంధ్రభేదానికార్యమనకు ధర్మజుడు నకులసహగేవులతో గృహమనిగేగుటవలనను కీమడు యుద్ధసహయ మొనరించుట మొదలగుకార్యములే కానని గెను. వారిదలకను అవసరమున భాగస్వామిత్వము లేకపోలేదు. అంతమాత్రమేకాక కుంతీప్రతిజ్ఞపాలనము పాండవులకు ముఖ్యము, ద్రుపదుని ప్రతిజ్ఞ ధర్మవగుటచే పాలింపనక్కరలేదు. అట్టిప్రశ్నలింకను కలిగినచో నడుగమన వూత్వ పక్షి సిద్ధాంతితో అట్లుప్రశ్నించుచున్నాడు.

పూర్వపక్షము

అటులైన ద్యూతమున నైదగురి సొత్తైన ద్రౌపదిని ధర్మరాజొకడే పందెమెట్లు పెట్టెను, ఓడిపోవుటెట్లు. వస్త్రావిహరణకాలమున ద్రౌపదిని చూచి కర్ణుడు ఐదగులకు భార్యవైన సీతకాత్మవేదిచే కలకలపుగాక పతివ్రత వెట్లగుదువని యడగగా దానిని మాధానము చెప్పలేక పాండవలూరకుండుటచే నది విజమేకదా. అట్టిద్రౌపదీదేవి పంచకన్యలలో నొకతెయై ప్రాతఃస్మరణీయ రాలెట్లు అయినదని ॥

సిద్ధాంతము

భారతభావ మతిగంభీరము కావుననే శ్లో॥ భక్త్యా భాగవతం జ్ఞేయం భక్త్యా యుక్త్యా చ భారతం, భక్త్యా యుక్త్యా చ బుధ్యా చ జ్ఞేయం రామాయణార్థవ మని వచనము కలదు ఒకమారు తెలిసిన వారిచే భారతమును వినుము. నీసందేహను లన్నియును తీరను ఈ తెలిసితెలియని ప్రశ్నలడుగుట దానితో చాలింపగలెదవు, ఐనను చెప్పెదను వినుము. పాండవులును ద్రౌపదియును ద్యూతమునకు పూర్వమే ఇంద్రప్రస్థ పురమున ధర్మజునికి మేమందరము స్వాధీనులనుని ప్రమాణము

చేసుకొనిరి. కాని ధర్మజుడు ధృతరాష్ట్రుని యజ్ఞనుపాలింతుననియును ప్రతిజ్ఞ గావించుకొనిరని భారతమందే కలదు. ధృతరాష్ట్రుని ప్రాణములు దుర్యోధనునిలోను దుర్యోధనునిప్రాణములు కర్ణునిలోను కౌరవుల ప్రాణములన్నియును శకునిలోను ఉండుటచే విట్టిగందరగోళము భారతము కల్గినదని గ్రహింపుము.

దానిచే దుర్యోధనుడు శకునిసహాయమున గెల్చినని తలచి తండ్రిచే పాండవులను రావించెను. ధృతరాష్ట్రుని యజ్ఞచే ధర్మజుడు ద్యూతమాడి ఓడిపోయెను. గెల్చినవానికి ఓడినవాడు దాసుడగుటచే బదులు చెప్పగూడదు కావున కర్ణుడు దుర్యోధనునిపీఠికై ప్రేరినంతమాత్రమున ద్రౌపదిదేవి పాతివ్రత్యమునకేవాత్రము హానిలేదు. పీఠికై అట్లంటినది కర్ణుడు కృష్ణునితో ననెనని భారతమందే కలదు. రావణుని తలలకు వేర్వేరు శక్తులున్నను అతడొకడే యైనట్లు పాండవులు ఐదుగురును వేర్వేరుగానున్నను ఒకడైన ఇంద్రుని యంశలే యగుటచే ద్రౌపది వ్రతి వ్రతయు హానుగుండమున ప్రభవించుటచే పంచకన్యలలో నొకతెయై ప్రాతఃస్మరణీయురాలు కాకపోదు వినుము వేదములనంతయును, వాటి భాష్యములే పూజేతిహాసములు. కావున వాటిని సామాన్యులక్షేపింపరాదు, వాటిరహస్యముచరికిని తెలియును ఒకకై న ఇంద్రుడు ఐదు రూపములు వేర్వేరుగా నెట్లయ్యెనందునా వినుము. వేదముందు దేవతలు 33 మూతమే శ్రుమహిమాన మేవైషా య త్ర ముత్రింశత్సే దేవాః అను శ్రుతివలన ఒక్కొక్క దేవతకు కోటికోటి రూపములు కలవు. కావుననే వారు 33 కోట్లని ప్రతీతి కలిగెనని కలదు.

అంత దూతమేల. యోగును హరి భారతమందే భీష్మ ప|| 3౨, 27 శ్లో|| అశ్వవోవై సహస్రాణి బహువి భరతర్షభ కుర్యాద్యోగీ బం ప్రాప్య తైశ్చ సర్వాం మహీచరేభః ప్రాప్నుయా ద్విషణు

నైశ్చిత్యే తైశ్చిదుగం తపశ్శరేత్॥ అనియును మార్కండేయ పురాణమున॥ శ్లో॥ యోగీశ్వరా శృరీరాణి కుర్వంతి బహుళాన్యపి॥ అనియును కలదు. కావుననే॥ శ్రు॥ ఇందో మాయాభిః పురురూప ఈయతే అనియును శతపథబ్రాహ్మణమందు శ్రు॥ ఇంద్రస్సర్వా దేవతాః॥ శ్రు॥ ఇంద్రో వై సర్వే దేవాః అని కలదు ఈ చెప్పిన సిద్ధాంత మంతయును మార్కండేయ పురాణమున ప్రశ్న ప్రతి వచన రూపమున ఇట్లు చెప్పబడెను. శ్లో॥ శౌనక ఉవాచ॥ కష్టాచ్చ పాండుపుత్రాణా మేకా సాద్రువదాన్మితాః పంచానాం మహిషీ కృష్ణా సుమహా నన్య సంతయః॥ మాతః॥ తేజోహగై స్తద్ధా దేవాః పశేరు ర్ద్రివా నృహిం॥ ప్రజానామపకారార్థిం భూభారహరిణామచ॥ య దింద్రదేహజం లేజస్త స్థుమోదస్వయం వృషః॥ కుంత్యాం జాతో మహాలేజా తతో రాజా యుద్ధిష్ఠిరః॥ బలముమోద సవనః తతో భీమో వ్యజాయత॥ శక్రవీర్యార్పితమైవ జజ్ఞే సార్థో ధనంజయః॥ ఉత్పన్నో యమో మాద్ర్యాం శక్రతేజో మహామృతీః పంచథా భగవానిద్ధ మవతీర్ణ శృక క్షయః తస్యోత్పన్నా మహాభాగా పత్నీ కృష్ణా హుతాశనాత్॥ శక్రస్యైకస్య సౌపత్నీ కృష్ణా నాన్యస్య తిస్యచిత్॥ యోగీశ్వరా శృరీరాణి కుర్వంతి బహుళాన్యపి అని విశ్వస్థముగ నున్నది.

బ్రహ్మవైవర్తమున శ్రీకృష్ణ జన్మఖండమున 151 అ. శ్లో॥ పంచేంద్రాశ్చ హరే రుశా దృవిష్యంతి ఏయాస్తవ॥ అనియును 115 అ. 7 శ్లో॥ స్వర్గలక్ష్మీ మహేంద్రాచాం సాచ పశ్చా దృవిష్యతి॥ అర్జునాయ దదౌ రాజా కన్యా మాశ్చ స్వయంవరే॥ పప్రచ్ఛ మాతతం వీరో॥ వస్తుప్రాప్తం మయాదునా త మువాచ స్వయం మాతా గృహజా బ్రాతృభి స్సహ॥ శంభో క్వరేణ పూర్వంచ వక్త్ర మాతు రాజ్ఞయా॥ ద్రౌపద్యా స్వామిన స్తై శ మేమనా పవసాంధవాః॥ అని కలదు.

కావున దాపదీ దేవికి బాహ్యదృష్ట్యా భర్త భర్తలైదుగురుగా తోచి నను ఇంద్రుడే వారైదుగురుగావు నొకడే భర్తయనియును ఆమె హోమ గుండమందు జనించుటచే పరిశుద్ధకన్య యనియును కావుననే సర్వులకును, ప్రాతస్మరణీయురాలైన దవియును, నిస్సందేహ శాస్త్ర సిద్ధాంతము.

మరలనొక పూర్వపక్షము

అట్లులైన పాండవ ప్రతిజ్ఞా గ్రంథమున పంచపాండవులును ప్రమాణము చేసిన తరువాత ద్రౌపదీదేవి నాకైదుగురు భర్తలున్నను గర్భవిపై మనసు కలదిని చెప్పెను గదా, మరి ఆమె పతివిశ్రయగుటెట్లు,

సిద్ధాంతము

ఆచిన్ని పుస్తకము సర్వహృతి స్మృతి పురాణేతిహాస విరుద్ధము. దాని నెవ్వరు వ్రాసినది తెలియదు. అచ్చువేయించిన వారు మాత్రము తన కావున కము లభించినట్లును, అచ్చువేయించినట్లు మాత్రమేకలడు. అతడెవడు అనాడుకుడే కాని పండితులను ప్రామాణికులను కాదు. దానికి సమాధాన సూతనివంటినాడే, చెప్పవలయును గాని ప్రామాణికు డడుగ సమాధాన మెవ్వడును చెప్పడు. ప్రమాణగ్రంథము లందున్న సంకలనవాక్యములకు సమాధానమెవ్వరైనను చెప్పదురు.

కాన ఇట్టి ఆకాశరామన్న కుంటి ప్రశ్నలకు శాస్త్రప్రామాణికులు బదులు చెప్పరు.

ఇక నటులైన ప్రమాణవాక్యము లేమందునా విషము, శో॥ వేదాః ప్రమాణం స్మృతయః ప్రమాణం ధర్మార్థయుక్తం వచనం ప్రమాణం యస్య ప్రమాణం స భవేత్ప్రమాణం కిం తస్య వాక్యస్య భవేత్ప్రమాణం ॥ అను శాస్త్రీయ శిష్టాచారనిర్ణయము గాన నీవు చేసిన పూర్వ పక్షమంత యను పూర్వపక్షమే యైనదనుకొని తృప్తి చెందుట మంచిది, ఇక బాయిను.

శ్రీ మ హా భా ర త సా రో ధ్ధా రే

స భా ప ర్వా రం భః

ప్ర ద మో ధ్యా యః

తతోఽబ్రవీ స్థయః పార్థం వాసుదేవస్య సన్నిధౌ
త్వయా త్రాతోఽస్మి కౌంతేయ బ్రూహి కింకరవాణి తే॥ 1

అర్జున ఉవాచ

కృష్ణస్య క్రియతాం కించి త్తథా పతికృతం మయి
చోదయామాస తం కృష్ణ స్సభా వై క్రియతామితి 2

ధర్మరాజస్య దైతేయ యాదృశీ మిహ మన్యసే
మనుష్యలోకే సకలే తాదృశీం కురు వై సభాం ॥ 3

తతః కృష్ణశ్చ పార్థశ్చ ధర్మరాజాయ ధీమతే
సర్వ మేత త్సమావేద్య దర్శయామాసతు ర్మయం ॥ 4

తిథావధ చ నక్షత్రే ముహూర్తే చ గుణాన్వితే
ప్రయయా పుండరీ కాక్ష శ్చైబ్రహ్మసుగ్రీవవాహనః 5

శ్రీ మహాభారతసారోద్ధారమున సభాపర్వము

1 వ అధ్యాయము

1. తరువాత శ్రీకృష్ణుని సన్నిధానమందు మయుడను రాక్షసుడు
అర్జునునితో ఓ కౌంతేయా : నీచే నేను రక్షింపబడితిని, నీకు
ప్రత్యుపకారము ఏమి చేయగోరుదావో చెప్పుము. అని పలికెను.

అర్జునుడు చెప్పుచున్నాడు.

2. శ్రీకృష్ణునకు ఏదైన ప్రయమును చేయుము. అదియే నాకు
ప్రత్యుపకారమగును. అంతటి శ్రీకృష్ణుడు సభను నిర్మించుము,
అని నానిని ప్రేరేపించెను
3. ఓ మయదా : ధర్మరాజునకు తగినట్టియ సమస్త వనస్యలోక
మున ఎచ్చటను లేనట్టి ఒకానొక నిభాభవనముగఁ దర్మరాజునకు
విర్మించుము.
4. తరువాత అ కృష్ణార్జునులు ధర్మరాజునకు ఈ వృత్తాంతమునంతను
వివేదించి మయుని చూపించిరి.
5. సకల గుణాన్వితమగు తిథినక్షత్రముఁతో కూడిన మహార్తమున
శ్రీకృష్ణుడు తైరియి. సుగ్రీవములు వాహనముగా గలవాడై ద్వార
కకు భయముదేరెను.

అన్వాయోహ చాప్యేనం క్షేమా రాజా యధిష్ఠిరః ॥ 6

అపాస్య చాస్య యంతారం దారుకం యకుసత్తమః
అసీమా త్ప్రతిజగ్రాహ స్వయం యదుపతి స్తదా ॥ 7

యోజనార్థ వధో గత్వా కృష్ణః పరపురంజయః
ధర్మరాజ మథామంత్ర్య కృష్ణోఽపి ద్వారకాయయా ॥ 8

పురం ప్రత్యాగతః పార్థా శ్చార్జునం చ మయోఽబ్రవీత్ ॥ 9

మయ ఉవాచ

అపృచ్ఛ త్వాం గమిష్యామి పున రేష్యామి చాప్యహం
చిత్రం మణిమయం భండం రమ్యం బిందు సురః ప్రతి
నిక్షిప్తం పూర్వ మేహం గదా చ కరుణదనః ॥ 10-11

అనురూపా చ భీమస్య భవతో గాంధీవం యథా
వారుణశ్చ వహశంభో దేవదత్త స్సుఖోపనాన్
సర్వ మేతత్ప్రదాన్యామి భవతే నాత్ర సంశయః ॥ 12

ఇత్యుక్త్వా సోఽసురః పార్థం ప్రాగుదీచీం దిశం గతః
సరనారాయణౌ బ్రహ్మ యమః స్థాణుశ్చ కంచమః
తత్ర గత్వా స జగ్రాహ గదాం శంఖం చ భారత
స్ఫాటికం చ సభావ్రవ్యం యదాసీ ద్ద్వపషర్వణః ॥ 13-14

తదాహృత్య స తాం చక్రే సోఽసురోఽప్రతిమాం సభాం ॥ 15

6. ప్రేమతో యుధిష్ఠిరమహారాజు కూడ చాని ననుసరించి వెళ్ళను.
7. అంతట శ్రీకృష్ణుడు తన సారథియగు దారుకుని తప్పుకొనమని చెప్పి తానే స్వయముగా రథమును తోలెను.
8. ఈ విధముగా అర్థయోజనము వెళ్ళిన తరువాత ధర్మరాజువద్ద శలవు తీసుకొని ద్వారకకు వెళ్ళను.
9. పాండవులందరు ఇంద్రప్రస్థమునకు తిరిగి వచ్చిరి. అప్పుడు ఆర్జునునితో మయు దీవిధముగా పలికెను,

మ యుడు చెప్పుచున్నారు.

10. 11. నీ వద్ద శలవు తీసుకొని బిందుసరోవరమునకు వెళ్ళుచున్నాను. అచ్చటనున్న చిత్రమగు మణులు గల భాండమును అచ్చట నాచే నుంచబడిన గదను తీసుకొని తిరిగి వచ్చెదను.
12. నీకు గాంధీవమువలె ఆ గద భీమునకు తగినది. దేవదత్తమును పేరుగల మంచి ధ్వజగల పరుషసంధమైన శంఖమును గూడ తెత్తును. ఇదంతయు నీకీవ్వగలను. ఇందు సంజేహము లేదు.
13. 14. ఈ విధముగా ఆ రాక్షసుడు సార్థునితో బల్కి-ఈశాన్యదిక్కును గూర్చి వెళ్ళిపోయెను అచ్చట సరినారాయణులు. బ్రహ్మాయముడు, ఈశ్వరుడు నివసించుచుండిరో అచ్చటకు వెళ్ళి ఆతడు గదను శంఖమును, స్ఫటికవికారమగు పూర్వము వృషపర్వునికీ సంబంధించిన సభాద్రవ్యమును అంతను స్వీకరించెను.
15. ఆ ద్రవ్యమునంతను తీసుకొని వచ్చి సాటిలేని సభను నిర్మించెను.

సభా చ సా మహారాజ శాతకుంభమయద్రుమా
దశకిష్కసహస్రాణి సమంతాదాయతం భవత్ ॥ 16

స దాశార్హి సుధర్మా వా బ్రహ్మణో హృద తాదృశీ ॥ 17

సభా మష్టే సహస్రాణి కింకరా నామ రాక్షసాః
తాం స్మ తత్ర మయేనోక్తాః రక్షంతి చ వహంతి చ ॥ 18

శ ఈదృశం తాం సభాం కృత్వా మ్నానైః పరిచతుర్దశైః
విశ్రుతాం శ్రీ పు నో కేఘ దివ్యాం మణిమయీం మయః ॥ 19

తాం తు కృత్వా సభాం శ్రేష్ఠాం విస్మయః ప్రయయాపునః
నిష్ఠితాం ధర్మరాజాయ మయో రాజ స్వ్యవేదయత్

గ దాం చ భీమసేనాయ ప్రదదౌ ప్రవరం తదా
దేవదత్తం చార్జునాయ శంఖపవర ముత్తమం ॥ 20-21

తతః ప్రవేశనం చక్రే తస్యాం రాజా యుధిష్ఠిరః
తస్యాం సభాయాం రమ్యాయాం రేమే శక్రో యథాన్యః ॥ 22

శ వ్యా॥ ప్రజోత్పత్తి ఆశ్వయుజ శు॥ ౨ యా దినే
అర్జునాగమనాత్ సం 1-2-0 కాలేమయసభాప్రాప్తిః ఆశ్వ
యుజ శు॥ ౧౦ యుధిష్ఠిరాదీనాం మయసభాప్రవేశనం॥ తదా
యుధిష్ఠిరవయః సం 61-0-23 క్రీ॥ పూ॥ ౭8-6 3045

16. బంగారు వికారమగు వృక్షములతో ఒప్పుచున్న ఆ సభ 10000 మూరల పొడుగు వెడల్పులు గలిగి విరాజిల్లు చుండెను.
17. శ్రీకృష్ణుని సుధర్మయను పేరుగల సభకాని, బ్రహ్మయొక్క సభ కాని దీనితో సరితూగకపోయెను.
18. 8000 మంది కింకరులను పేరుగల రాక్షసులు నయని అజ్ఞచే ఆ సభను రక్షించుచుండిరి, మరియు నడుపుచుండిరి.
- *19. సుమారు 14 మాసవ లోలో మూడు రోకములయందు ప్రసిద్ధి చెంది నట్టియు, మణివికారమై దివ్యమగు ఆ సభను మయుడు విర్మించెను.
20. ఆ శ్రేష్ఠమగు సభను విర్మించి పొందవుల ననుజ్ఞ వదసి మయుడు వెల్లిపోయెను.
21. మయుడు ధర్మరాజునకు ఈ సభను, భీమసేనునకు శ్రేష్ఠమగు గదను, అర్జునునకు శంఖరాజమును సమర్పించి వెళ్ళెను.
22. తరువాత ధర్మరాజు సభాప్రవేశము చేసెను. కమ్యమగు ఆ సభ యందు దేవేంద్రుడు వలె క్రిడించెను.

---

*వ్యా॥ ప్రజోత్కర్తి సం॥ర ఆశ్వయుజ శు॥ విదియ అర్జునుడు వచ్చిన రోజు, అప్పటినుండి 1 సం॥ 2 మా॥ కాలమున మయసభ విర్మింపబడినది. ఆశ్వయుజ శు॥ దశమి యందు ధర్మరాజుడులు మయ సభను ప్రవేశించిరి. అప్పుడు యధిపతిని వయస్సు సం॥ 61-0-23 క్రి॥ పూ॥ 28-6-3045,

అర్జునం మే చ సుగ్రీవ్య గాజపుత్రా మహాబలాః
అశీతుత ధనుర్వేదం శౌరీ నాశనవాససః
రాక్మిణీయశ్చ సాంబశ్చ యుయుధా నశ్చ సాత్యకిః ॥

23

♦ సభాయాం షోడశాబ్ధంతం ఇంద్రప్రదీతు ధర్మజః
భాతృభి స్సహా పుత్రైశ్చ స్వర్ణయై మహాలయత్ ॥

24

అథ తత్రోపవిష్టేషు సాంజశేషు మహాత్మసు
వేదోపనిషదాం వేత్తా మదంగవి దనుత్తమః
ఇతిహాసపురాణజ్ఞః పురాణాల్ప విశేషనిత్
ప్రత్యక్షదర్శి లోకస్య తిర్యగూర్ధ్వ మథ స్థా
నారదస్తు మహాతేజః స్వప్రచ్ఛేదం యుగస్మిరం ॥

25-26

నారద ఉవాచ॥

కచ్చి ధర్మాశ్చ కల్పంతే ధర్మే చ రమతే మనః॥

♦ వ్యా॥ అనేన స్తోత్రార్థ పర్యాయోచనాయాం ఇంద్ర
ప్రదీ మయసభాయాం యుగస్మిరః పుత్రభాతృ సమేతో సం
16-9-0 పరిమితం రాజ్యం చకారేతి తదాచ ప్రజోత్పత్తి
ఆశ్వయుజ శు॥ ౧౦ ఆరభ్య సర్వజిత్ ఆశ్వయుజ శు॥ ౧౦
పర్యంతం ఇతి సిద్ధ్యతి తదా యుగస్మిర వయస్సం 77-0-23
క్రీ॥ పూ॥ 28-6-3029 తతో నారదాగమనం రాజసూయ
యాగ సంకల్పః దిగ్విజయం చాధవత్ ॥

23, అర్జునుని ఆశ్రయించి ధనుర్వేదము సభ్యునించిన మహాబలంగు రాజపుత్రులు అనేకమంది గలరు. అందులో రుక్మిణి పుత్రుడగు అవిరుద్ధుడును, సాంబుడు, యయునానుడు, సాత్యకి, మొదలగు వారు ప్రధానులు.

*24. ఆ సభ ముందుండి ఇంద్రప్రస్థమున సోదరులతోను, పుత్రులతో కూడి స్వర్గతుల్యముగ 16 సం॥లు ధర్మరాజు రాజ్యమును పరిపాలించెను.

25, 26. తరువాత మహాత్ములగు పాండవులు ఆ మయసభయందుండగా ఉపవిషద్యేత్తయు షణంగవేత్తితో శ్రేష్ఠుడును ఇతిహాస పురాణము లెరిగిన వాడును పూర్వకల్ప వృత్తాంతములను విశేషముగొరిగినట్టియు, జనుల తిర్యగూర్వగమనముగాను ప్రత్యక్షముగ చూడగలిగిన గొప్ప తేజస్వీయగు నారదుడు అచ్చటకు విచ్చేసి ఈ విధముగా ధర్మరాజుతో పలికెను.

నారదుడు అడుగుచున్నాడు.

27. ఓ వీరుడవగు ధర్మరాజా : నీ ఆర్థములు పుష్కలముగా నీదించుచున్నవా : నీ మనస్సు ధర్మమునందు ఉత్సాహపడుచున్నదా :

*వ్యా॥ ఈ శ్లోకార్థమును విచారించగా ఇంద్రప్రస్థమున ధర్మరాజు సోదరులతో పుత్రులతోకూడి 16సం॥లు రాజ్యమును పాలించెను. ప్రజోత్పత్తి సం॥ర ఆశ్వయుజ శుద్ధ దశమినుండి సర్వజిత్తు సం॥ర ఆశ్వయుజ శుద్ధ దశమి వరకు అది తేలుచున్నది. అప్పుడు ధర్మరాజు వయస్సు 77 సం॥ 23 రో॥ క్రి॥ శ్లో॥ 28 — 6 — 302) తరువాత నారదుని రాకయు రాజసూయయాగ సంకల్పము దిగ్విజయ యాత్రయు చేయబడినవి.

కలీనా శ్చానురక్తాశ్చ కృతాస్తే వీర మంత్రినః॥ 27

కచ్చిద్దుర్గాణి సర్వాణి ధనధాన్యాయుధోద్భవైః
యంత్రైశ్చ పరిపూర్ణాని తథా శిల్పిభనుర్ధరైః॥ 28

కచ్చిద్విసయసంపన్నః సత్కృత స్తే పురోహితః।
సంప్రాప్తకాలే దాతవ్యం దదాసి న వికర్షసే॥ 29

కచ్చిద్దారా మనుష్యాణాం తవాధే మృత్యుమీయమాం।
వ్యసనం చాప్య పీతానాం బిభర్షి భరతర్షభ॥ 30

కచ్చి దాయస్య చార్ధేన చతుర్భాగేన వా పునః।
పాదభాగై స్త్రిభిర్వాపి వ్యయ స్సంశుభ్యతే తవ॥ 31

కచ్చిద్ జ్ఞాతీః గురూ స్వృధా స్వణిజో శిల్పిన స్తథా।
కచ్చిద్ధర్షేషు సంప్రాధాన్ హిత కామా ననుప్రియాన్।
నాపకర్షతి కర్మభ్యః సర్వ మప్రాప్య కిల్బిషం॥ 32-33

కచ్చిద్వాప్తే తటాకాని పూర్ణాని చ బృహంతి చ।
భాగశో వినివిష్టాని న కృషి ర్దేవమాత్మకా॥ 34

కులీనులును, నీ యందనురాగము గల మంత్రులను నియమించు
కొంటివా :

28. నీ దుర్గములన్నియు ధనదాన్యములతోను, ఉదకములతోను,
యంత్రములతోను, శిల్పకారులతోను, ధనుర్దారులతోను, నిండి
యున్నవి గదా :

29. వినయసంపన్నుడగు నీ పురోహితుడు నీచే గౌరవింపబడుచున్నాడు
గదా : యోగ్యమగు కాలమున దానము చేయదగినది ఇచ్చు
చున్నావు గదా : దానము చేయదగిన దానిని భోజముచే వెనుకకు
లాగుట లేదు కదా :

30. నీ కొరకు మృత్యువునకును వెనుదీయనట్టి భార్యలను పోషించు
చుంటివా : దుఃఖమును పొందిన వారిని అనువస్థానికులచే
పోషించుచుంటివి కదా :

31. ఆదాయముతో సగముతో గాని లేక నాలుగవ వంతుతోగాని లేక
 $\frac{3}{4}$ వంతుతోగాని ఖర్చును సరిపెట్టుచుంటివి కదా :

32. 33 జ్ఞాతులను, గురువులను, వృద్ధులను, వర్తకులను, శిష్యులను,
పనులందు నేర్పరులను నీ హితము కోరు పీఠము నేరములేకయే
పనులనుండి తొలగించుట లేదు కదా :

34. కటాకములను పంతుల ప్రకారము వ్యవసాయ దారులకు వినియో
గించు చుంటివా : నీ కృషియంతయు కేవలము వర్షాధారమైనదై
లేదుకదా :

కచ్చితస్వనుష్ఠితా తాన వార్తాతే సాధుభిజ్ఞనైః |
వార్తాయాం గుశ్రిత స్తాత లోకే యం సుఖమేవ తే || 35

కచ్చితకృతం విజానీమే కర్తారం చ ప్రశంససి |
సతాం మధ్యే మహారాజ సత్కరోషి చ పూజయన్ || 36

కచ్చి దగ్నిభయాన్వైవ సర్వం వ్యాలభయాత్తథా |
రోగరక్షోభయాన్వైవ రాష్ట్రం స్వం పరిరక్షి || 37

కచ్చిదంభాంశ్చమూకాంశ్చ సూక్ష్మ్యంగానభాధహన్ |
పితేవ పాసి ధర్మజ్ఞ తథా ప్రవజితానపి || 38

షడసర్థా మహారాజ కచ్చిత్తే పృష్టతః కృతాః |
నిద్రాలస్యం భయం క్రోధో మూర్ఛనం దీర్ఘసూత్రతా || 39

* పితా చ త్వహ కాంతేయ పాండుః కౌరవసంధన
సమర్థోసి మహీం జేతుం భ్రాతరస్తే స్థితా న శే
రాజసూయం క్రితుశ్శేష మాకార స్వేతి భారత || 40-41

* బ్యా॥ లో కాంతరిష్ఠ పితృదేవతావిషయే ధర్మశా
స్త్రేషు వేదేష్యేనమేన విన్వృతం తథాహి బ్రాహ్మణానాం
పితృదేవాః భృగుపుత్రాః సోమసాః 2 క్షత్రియాకాం తు
అంగీరసపుత్రాః హవిర్భుజాః 3 వైశ్యానాం పులస్త్యపుత్రాః

35. సాధువులతో చక్కగా సంప్రదింపులు జరుపుచుంటివి గదా! పెద్దరి సంప్రదింపును, ఆశ్రయించినవాడు. ఈలోకమున చక్కగా వృద్ధి పొంద గలడు.
36. నీకు మేలొనర్చిన వారిని తెలుసుకొని, అట్టివానిని ప్రశంసించుచు సత్పురుషుల మధ్యయందు పూజించుచూ, సత్కరించు చుంటివి కదా!
37. నీవు ఈ రాజ్యమును అగ్ని భయమునుండియు, సర్పభయము నుండియు, రోగ, రాక్షస, భయమునుండియు, సంరక్షించుచుంటివి కదా!
38. అంధులను, మూగవారిని, కుంటివారిని. ఓకలాంగులను. దిక్కు లేని వారిని, యతీశ్వరులను తండ్రివలే రక్షించు చుంటివి కదా!
39. నిద్ర, బద్ధకము. భయము, కోపము మార్దవము. ఇప్పుడు ఏమి తొందరలే తరువాత చూత మనెడి ఉపేక్ష భావము. ఈ ఆరును, గొప్ప అనర్థములు, వీటిని విడిచి ఉంటివి కదా!
- *40 41 ఓ ధర్మరాజా! నీకండ్రియగు పొందురాజు నీతోచెప్పుమనిచెప్పెను నీవు యీ భూమండలమును జయించగల సమర్థుడవు నీ సోదరులు నీ వశమునందున్నారు. రాజసూయమును పేరుగల గొప్ప క్రతువును చేయుమా! అని వారదుడు ఉపదేశించి వెడలిపోయెను.

*వాక్యము లోకాంతరమునందున్న పితృదేవతల పషంధమున వేదములయందును ధర్మశాస్త్రముల యందును. ఈ విధముగా వివరింపబడినది. అదేదన 1) బ్రాహ్మణులు కు పితృదేవతలు సోమపానముచేయు భృగువుత్రులు, 2. క్షత్రియులకు పితృదేవతలు హవిస్సును భుజించునట్టి

అజ్యపాః 4 శూద్రాణాం తు వసిష్ఠస్యపుత్రాః సనకాదయః
పితృదేవతా భూత్వా పితృలోకేషు స్థితాః । ఊర్ధ్వ
మధ్యాధోలోకేషుపి సంస్థితాః॥

అపిచ 1) అగ్నిదగ్ధాః 2) అనగ్నిదగ్ధాః 3) సోమపాః
4) బర్హిషదః 5) అగ్నిష్వాత్తాః 6) సోమ్యాః ఇత్యభిథా
స్సర్వేపితృభాక్త్యానామేవపిశ్చ దేవతాః । జేమాం తృప్తివిషయే
శ్లోఅగ్నాకృతేన దేవస్థాః సర్వస్థావిప్రభోజనే యమాస్థాః పిండ
దాసేన వికరా న్నారకే స్థితాః ॥ దక్షిణా మర్త్యలోకస్థాః
అసురా భూరిభోజనాత్ పితర స్తృప్తి మాయాంతి పదం
గం పైతృకం తతః ఇతి కారికాన్యత్తో ఆచారకాండే ప్రతి
పాదితం॥

సచ లోకాంతరస్థితస్య జీవస్య ఏతత్ శ్రాద్ధఫలలాభః ।
వస్వాదిదేవతాః సర్వజ్ఞత్వాది సామర్థ్య విశిష్టాః । శ్రాద్ధ
కర్మాణి కర్తృభిః పుత్రాదిభిః పితృదివిధిసాక్ష్య రూపేణ
ఆరాధితా స్సంతః అవాధవ్యాణి సురభీణి కృత్వా ఇత్యది
శ్రుత్యుక్తరీత్యాస్య స్వామిత్వాత్ పితృదేవేన యత్ర పుత్రాఽపి
ఫలేన ఘటయంతి । యథా మాతా గర్భలోపణాయ అన్య
దత్త దోహదాన్న సానాదీన్ స్వయముపభుక్తే । తృప్తా సతీ
జరగత మవత్యం తర్పయతి తైధై వాతపితౄ సర్పయంతి
వస్వాద్యాః పితరః॥ తస్మాత్ నైమిత్తికాన్య పర్యవశ్యం కర్త
వ్యాని నిశ్చేయసకామిభిః॥ ప్రత్యాభికం పరిత్యజ్య కారపం

అంగీరస పుత్రులు. 3. వైశ్యాను పితృదేవతలు నేయిని పానము చేయు పుస్త్యపుత్రులు 4. బాదురిలకు పితృదేవలు వసిష్ఠపుత్రులగు సనకాదులు.

పీరు పితృదేవతలై పిత్రాదిగోమునందు ఉండిరి. ఈర్ష్య లోకమునందును, మర్త్య లోకమునందునూ, అధోలోకమునందునూ నున్నారు.

మరియు 1) అగ్ని దగ్ధులు 2) అనగ్నిదగ్ధులు 3) సోమపులు 4) బర్హిషదులు 5) అగ్నిష్వాత్తులు 6) సౌమ్యులు అను పేరుగల వీరిందరును బ్రాహ్మణులే పితృదేవతలు. వీరికి తృప్తి కలుగువిషయములో శ్లో॥ ఆగ్నాకరణముచే దేవలోకమునందున్న వారును. బ్రాహ్మణ భోజనముచే స్వర్గమునందున్నవారును పిండప్రదానముచే యమలోకము నందున్నవారును, వికిరపిండముచే సరకమునందున్నవారును, దక్షిణచే మర్త్యలోకమునందున్నవారును. విస్తారబ్రాహ్మణ భోజనముచే రాక్షసులుగా నున్నవారలగు పితృదేవతలు తృప్తిని పొందుచున్నారు. అందువలన శ్రాద్ధము పైచెప్పిన ఆరు అంగములు గలదై ఉంతవలయును. అని కారికావృత్తి ఆచారకాండ యందు చెప్పబడియున్నది.

లోకాంతరమందున్న జీవులు ఈ లోకమున చేయబడిన శ్రాద్ధము యొక్క ఫలము ఎట్లు పొందెదరు ? అను శంకకు సమాధానము చెప్పుచున్నాడు. వస్వాది దేవతలు సర్వజ్ఞత్వాది సామర్థ్యము కలవారు. శ్రాద్ధ కర్మయందు కర్తలగు పుత్రాదులచే పిత్రాదులను ఆవాహనముచేసి బ్రాహ్మణులను ఆ రూపముగ భావించి పూజింపబడినవారై శ్రూ॥ " అవాధవ్యాణి కృత్వా " ఇత్యాది శ్రుతులచే చెప్పబడిన విధముగా తమ్మాశ్రయించిన పిత్రాది దేవతలను గూర్చి వారెవరట నున్నను ఈ వస్వాదిదేవతలే శ్రాద్ధఫలమైన తృప్తిని వారలకు గలిగించెదరు. అతి

ఋషే స్తద్వచనం శ్రుత్వా జగామ మనసా హరిం 42

గ తేతు నార దే పార్థో భ్రాతృభి స్సహ కారవ
రాజసూయం కతుశ్రేష్ఠం చింతయామాస పార్థివః ॥ 43

హరిశ్చంద్రం చ రాజర్షిం రోచమానం విశేషతః।
యజ్ఞాసం యజ్ఞ కర్తుం చ రాజసూయ మియేష సః॥ 44

పాండవో భూత గుర వే ప్రాహ్నిణో ద్ధూత మంజసా।
ఇంద్రసేనేన సహిత ఇంద్రప్రస్థ మగార్ధరిః॥ 45

పూజితో పాండవేనాథ హరిః కౌంతేయ మబ్రవీత్ ॥ 46

కృష్ణ ఉవాచ॥

నరకం ప్రజేత్ కిముత చేంద్రాంశేన జాతస్య స్వర్గలోకస్థ
పాండురాజవిషయే ఇతి శం ॥

42. నారదుని ఆవాక్యమును విని ధర్మరాజు మనస్సుచే శ్రీకృష్ణుని పొందెను.
43. నారదుడు వెళ్ళగా ధర్మరాజు సోదరులతోగూడి క్రతు శ్రేష్ఠముగు రాజసూయమును గూర్చియే ఆలోచించెను.
44. రాజర్షియగు హరిశ్చంద్రుడు ఈ క్రతువు నాచరించి విశేషముగ ప్రకాశించుటగాంచి ధర్మరాజు రాజసూయముచేయ నిశ్చయించెను.
45. ధర్మరాజు భూతములకు గురువగు కృష్ణునివద్దకు వేగముగా వొక దూత నంపెను. ఇంద్రసేనునితో గూడి శ్రీకృష్ణుడు ఇంద్రప్రస్థమునకు వచ్చెను.
46. పాండవులచే హరించబడి శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజుతో విట్లు పలికెను,

శ్రీకృష్ణుడు చెప్పుచున్నారు.

ట్లన తల్లి తన గర్భమునందున్న శిశువునకు పోషణ కలాగుటకై ఇతరులు ఇచ్చిన రసాయనములను అన్నపానాదులను తాను స్వయముగా ననుభవించి తృప్తి నొందినదై తన గర్భమునందున్న శిశువునకు గూడ తృప్తి గలిగించుచున్నదిగదా ! అట్లే ఇచ్చట గూడ వస్వాది పితృ దేవతలు మన పితృదేవతలను తృప్తిపరచుచున్నారు. కావున క్రాద్ధాదులు తప్పక నిశ్చేయచుకాముచే చేయదగినవి ప్రత్యాజ్ఞికమును వొదిలిపెట్టి వచో రౌరవసరకమును పొందెదరు. ఇంద్రాంశచే పుట్టి స్వర్గలోకముగండున్న పాండురాజు విషయమున ఏమి చెప్పవలయును.

ఇదాసీమేవ వై రాజన్ జరాసంధో మహీపతిః।

రాజన్ సేనాపతిర్జాత శ్శిశుపాలః ప్రతాపవాన్॥

47

దంతవక్త్రః కరూశశ్చ కరభో మేఘవాహనః।

పాండవో వాసుదేవేతి యోఽసౌ లోకేఽభివిశ్రుతః

భగదత్తో మహాబాహుర్జిరాసంధ ముపాశ్రితః॥

48

హంసం చ డిచకం చైవ నర కాసుర మేవచ।

కంసం చ హతవానస్మి తస్మాన్మయి రుషా స్థితః॥

49

తేన క్రుద్ధా హి రాజానః సర్వే జత్వా గిరివ్రజే।

వయం చైవ మహారాజ జరాసంధభయా త్తదా।

మధురాం సంపరిత్యజ్య గతాః ద్వారవతీం పురీం॥ 50-51

యది మే హృదయం వేత్సి యది తే ప్రత్యయో మయి।

భీమసేనార్జునౌ శీఘ్రం న్యాసభూతో ప్రయచ్ఛమే॥

52

తథేతి ప్రతిజ్ఞగాహ భర్మరాజ స్తతః స్త్రయః।

వాక్ష్ఠేయౌ పాండవేయౌ చ ప్రతస్థు ర్మౌగధం ప్రతి॥

53

భంక్త్వా భీరీత్రయం తేఽపి చైత్య ప్రాకార మాద్రవన్।

నివేశన మహాజగ్ముర్జిరాసంధశ్చ ధీమతః ॥

54

వేషం ధృత్వా స్నాతకానాం యాచితా యుద్ధవక్షిణాం

స తథేతి కరీషామీ స్విపృజకో రంగ మాగతః ॥

55

47. ఇప్పుడే ఓ ధర్మరాజా : జరాసంధుడు ప్రభునైనాడు. పరాక్రమ
కలియగు శత్రుపాలుడు నేనాపతి అయినాడు
48. దంతవక్త్రుడు, కరూపుడు, మేఘవాహనడు లోకమునందు
ప్రసిద్ధి చెందిన పాండకవాసరేశ్వరుడు. భగదత్తుడు వీరందరను
జరాసంధుని ఆశ్రయించి ఉన్నారు.
49. నేను పూర్వమే హంసుని, దివకుని, నరకాసురుని, కంసుని
సంహరించితిని. అందుచే వీరందరు నా నుందు క్రుద్ధులై ఉన్నారు.
- 50, 51. వీరందరూ కలసి గిరివజ్రమున మమ్మ చుట్టుముట్టిరి. అప్పుడు
మేము జరాసంధునివలన భయముచే మధురానగరమును వదలి
ద్వారకా నగరమునకు వెళ్ళితిమి.
52. కావున నీవు నా హృదయమును గుర్తించినచో ఓ ధర్మరాజా :
నీకు నాయుండు నమ్మకమున్నచో భీమార్జునులు నాకు అధీన
మొనర్చును.
53. అలాగేనవి ధర్మరాజా శ్రీకృష్ణుని వాక్యము సంగీకరించెను,
అంతట శ్రీకృష్ణుడు భీమార్జునులు మగ్గురును జరాసంధునిగూర్చి
బయలుదేరిరి.
54. వారు ఆ జరాసంధుని మూడు భేరులు బద్ధలుగొట్టి ఉద్యానవన
ప్రాకారమును లంఘించి జరాసంధుని గృహములో ప్రవేశించిరి.
55. వారు మగ్గురును బహ్మచారివేషములను ధరించి స్నాతకులవలె
వచ్చి యుద్ధదక్షిణను కోరిరి. ఆ జరాసంధుడు అలాగేనవి కిరీటా
దులను విడిచి పెట్టి యుద్ధరంగమునకు వచ్చెను.

తతస్త్రయోఽపి తే రాజన్ స్వస్వరూపేణ సంస్థితాః ॥ 56

కృష్ణ ఉవాచ

త్రయాణాం కేన తే రాజన్ యోద్ధా ముత్సహతే మనః
జరాసంధః తతో వ్రవే భీమసేనేన మాగధః ॥ 57

కార్తికస్య చ మాసస్య ప్రవృత్తః ప్రథమేఽహని
అనాహర మవిశ్రాంతం దివారాత్ర మవర్తత ॥ 58

తత శ్శబ్దేన మహతా భర్తస్యైతౌ పరస్పరం
సామాణసంఘాతనిభైః ప్రహరై రభిజఘ్నతుః ॥ 59

తద్వృత్తం తు త్రయోదశ్యాం సమవేతం మహత్కనోః
చతుర్దశ్యాం నిశాయాం తు నివృత్తో మాగధః క్షమాత్ ॥ 60

కృష్ణేన ప్రేరితో భీమో జరాసంధం విదారయత్
మిళితోఽగా త్పునస్తద్వ ద్వ్యత్యస్తేన ద్విధా కరోత్ ॥ 61

హత స్తతో జరాసంధః తం విస్మయ్య పురాద్భహిః
దివ్యం తస్య రథం కృష్ణో యోజయ తస్యపతాకినం ॥ 62

56. అప్పుడు వారు మువ్వరను బ్రాహ్మణవేషములను విడిచిపెట్టి నిజ రూపములతో నుండిరి.

శ్రీకృష్ణుడు చెప్పుచున్నాడు.

57. మా మువ్వరిలో ఎవరితో పోరాడుటకు ఉత్సహించుచున్నావు. అన జరాసంధుడు భీమసేనునితో యుద్ధమును కోరెను.

58. వారిద్దరకు క్రాంతీకశుద్ధ పాద్యమినుండి ఆహారము, విశ్రాంతియు లేనట్టి యుద్ధము రాత్రింబవళ్ళు జరిగెను.

59. గొప్ప శబ్దముతో ఇద్దరును మల్ల చరచుచు పరస్పరము రాతి దెబ్బతో సమానములగు ముష్టి ప్రహారములచే ఒకరినొకరు కొట్టుకొనిరి.

60. ఈ విధముగా 13 రోజులు మహాబలులగు వారుభయులకు యుద్ధము జరిగెను. చతుర్దశి రాత్రి యందు జరాసంధుడు అలనటచే పడి పోయెను.

61. శ్రీకృష్ణునిచే ప్రేరేపింపబడి భీముడు జరాసంధుని చీల్చి వేసెను. ఆ రెండు ముక్కలు మరల కలుసుకొని వాడు సజీవుడాయెను. భీముడు మరల చీల్చి ఆ రెండు ముక్కలను న్యత్యస్తముగా పడ వేసెను.

62. అంతట జరాసంధుడు చనిపోయెను. చనిపోయినవానిని నగరము వెలుపల విడిచి పెట్టి శ్రీకృష్ణుడు దివ్యమగు అశని రథమును తమ నతాకముచే నలంకరించి పూజ్చిరి.

అరోఽప్య భ్రాతరా వైవ మోచయామాస త్కత్రియాన్ । 63

జరాసంధాత్మజశ్చైవ సహదేవో మహామనాః
విర్యయా సజనామాత్యః పురస్కృత్య పురోహితం । 64

అభ్యపించత తత్రైవ జరాసంధాత్మజం ముదా
రత్నా న్యాదాయ భూరిణి ప్రయయః పురుషర్షభాః ॥ 65

అజాతశత్రు స్తాన్ దృష్ట్వా ముముదే భ్రాతృభి సహ । 66

తతో గతే భగవతి కృష్ణే దేవకినందనే
తద్రాజా ధర్మత శ్చక్రే ప్రజాపాలన కీర్తనః॥ 67

ఇతి శ్రీమహాభారతసాహిత్యం సభాపర్యః
ప్రథమోఽధ్యాయః సమాప్తః॥

ద్వీ తీ యో ధ్యాయః

దిశం ధవపతే రిష్టా మజయ త్పాకశాసనిః
అర్జున శ్చోత్తరే రాజన్ కుళిందా స్సర్వకా తథా ॥ 1

కాలకూటాం శ్చ జిగ్యే తచ్ఛాకలం ద్వీపమేవ చ
ప్రతిసిద్ధ్యం విజిగ్యేఽథ ప్రాగ్జ్యోతిషపతిం తథా ॥ 2

63. భీమాష్టనులిద్దఱును ఆ రథము వెక్కించి కృతముల నందరను విడిపించెను.
64. జరాంధుని కుమారుడును, మహాబుద్ధిశాలియగు సహదేవుడు జనులతోను, మంత్రులతోను, పురోహతుని ఘండిడుకొని వచ్చి వీరలకు సాదాశ్రాంతి డామెను.
65. వానిని అచ్చట నంతోషముతో నభిషేకించి వానిమండి రత్నరాసులను గొని వెళ్ళిపోయి.
66. ధర్మరాజు వారిని చూచి సోదరులతో మిక్కిలి సంతోషించెను.
67. శరువాక దేవకీపుత్రుడును. తగవంతుడగు శ్రీకృష్ణుడు వెళ్ళగా ధర్మరాజు ధర్మయుక్తముగా ప్రజలను పరిపాలించెను.

ఇది శ్రీమహాభారతసారోద్ధారమున సభాపర్వమందు ఒకటవ అధ్యాయము సమాప్తము.

2 వ అధ్యాయము

1. కుబేరునకు ఇష్టమైన ఉత్తరదిక్కును అర్జునుడు జయించెను. అతడు కుశిందులను, నర్తకులను ఓడించెను.
2. శరువాక కాలకూటులను, కాకలద్రీవమును, ప్రతివింధ్యుని ప్రాగ్జ్యోతిషవటపును జయించెను.

స కిరాతైశ్చ దీనైశ్చ సాగరానూపసంస్థితైః
యుధ్యా ధన ముపాదాయ యయా ధనదపాలితం । 3

అంతర్గిరిం చ కాంతేయో జిగ్యే తచ్చ బహిర్గిరిం
తద్దైవోపగిరిం తద్వ దులూకం చోత్తరం తతః । 4

సేనాబిందుం వామదేవం సుదాతానం సుసంకులం
పౌరవం తం విజిగ్యేన సా పార్వతీయాన్ మహారథాన్ । 5

కాశ్మీరకాన్ త్రిగర్తాంశ్చ తత్ర కోకనదాం స్తదా
బాస్థీకాన్ దరదాంత్యైవ కాంభోజా నృషికానపి । 6

స వినిర్జిత్య స్రాగామే హిమవంతం సనిష్కృటం
శ్వేతపర్వత మాక్రమ్య దేశాన్నింపురుషా నథ । 7

హిమకం గుహ్యకాక్రాంతం మానసం సర ఉత్తమం
గంధర్వరక్షితం దేశ మజయ త్స్పాండవ స్తతః । 8

ఉత్తరం కురువర్షం తు గ తే తద్వాసినో బ్రువన్ । 9

కురవ ఊచుః

సహి మానుష దేహేన శక్య మత్రాభివీక్షితం
రిత్నోఘా న్ధసరాశీంశ్చ గృహ్ణీష్యేతి దదు స్తతః । 10

3. ఆతను కిరాతులతోను సముద్రప్రాంతమునందున్న చీమలతోను, యుద్ధము చేసి ధనమును స్వీకరించి కుబేరునిచే పరిపాలింపబడు ఉత్తరదిక్కును గూర్చి వెళ్ళును.
4. ఆతడు అంతర్గిరిని, బహిర్గిరిని, ఉపగిరిని, దానికి ఉత్తరమందున్న ఉలూకదేశమును జయించెను.
5. సేనాబిందువును వామదేవుని, సుదామని, పురువంశజుడైన పౌరపుని జయించి మహారథునిగు పర్వతదేశవారులను గూర్చి దండెత్తి వెళ్ళెను.
6. కాశ్మీరీయులను, త్రిగర్తులను, కోకనదులను, బాహ్లికులను, దరదులను, ఋషికులను, గూర్చి దండెత్తెను.
7. అర్జునుడు యుద్ధమున వారి నందరిని జయించి హిమవత్పర్వతము నంతను శత్రువులు లేనిదానినిగ చేసెను.
8. గుహ్యకులచే ఆక్రమింపబడిన హాటకదేశమును మానససరోవరమును, గంధర్వులచే రక్షించబడు దేశమును అర్జునుడు జయించెను.
9. తరువాత ఉత్తరమరువృక్షమును గూర్చి దండెత్తి వెళ్ళగా అచ్చటనున్న వారిట్లు పలికిరి.

కురువర్షీయులు చెప్పుచున్నారు.
10. మనుష్యదేహముతో జచ్చటికి జచ్చుటను శక్యము కాదు. కావున రత్నములను, ధనరాసులను స్వీకరించుమని విశేషముగ నొనంగిరి.

తేనాజగామ పార్థస్థు శక్రప్రస్థం పురోత్తమం ॥ 11

భీమసేనోఽపి తద్వత్స యయా ప్రాచీదిశం ప్రతి
పాంచాలాన్ దండకాన్ జిగ్యే విదేహా నశ్వమేధకాన్ ॥ 12

† దాశార్హా నృపుళిందాంశ్చ చైద్యా ద్వ్యా కోసలానపి
తతో గోపాలకక్షం చ మల్లానా మాధిసం ప్రభుం ॥ 13

తతో హిమవతః పార్శ్వం భల్లాటం శుక్తి మంతకం
కాశీరాజం చ మాతాన్యంశ్చ మలదాస కయాశకాన్ ॥ 14

అనఘా నభయాంశ్చైవ ప పశుభూమిం చ సర్వశః
మదధారం సోమధేయం నిషాదా న్వత్సకానపి ॥ 15

భోగవంతం శర్మకాంశ్చ వర్మకా న్న విదేహకాన్
శకాంశ్చ బర్హరాంశ్చైవ కిరాతా న్నప్తకానపి ॥ 16

† వ్యా॥ అత్ర ప్రాకృశ్చిమవిభాగజ్ఞానావసరే శరా
వత్యాస్తు యోఽవధేః దేశః ప్రాగ్దక్షిణః ప్రాచ్యః ఉదీచ్యః
పశ్చిమోత్తరః ఇతి ॥

ఏతచ్చరావతీ నదీ ఈశాన్య దిశ స్సకాశాత్
పశ్చిమ సముద్రగామీ వహతి తస్యా అవధేః యః ప్రాగ్ద
క్షిణో దేశః సః ప్రాచ్య ఇత్యుచ్యతే తస్యా శరావత్యాః
అవధేః యః పశ్చిమోత్తరః స ఉదీచ్యః ఇత్యుచ్యతే ఇదానీం

11. ఆ దనరాసుల నన్నిటిని తీసుకొని పురశ్రేష్ఠమగు ఇంద్రప్రస్థమును గూర్చి అర్జునుడు తిరిగి వచ్చెను.
12. భీమసేనుడును అర్జునే తూర్పు దిక్కును గూర్చి వెళ్ళెను. పాంచాయలను. దండకులను విదేహులను అశ్వమేధకులను జయించెను.
- *13. దాశార్హులను, పులిండలను. చైద్యులను. ఉత్తర దక్షిణ కోసల దేశములను మల్లలకు అధిపతియగు గోపాలకజుని జయించెను.
14. తరువాత హిమవత్పార్శ్వమునందున్న తల్లాటకమును. శుక్తిమంఠమును జయించెను, మత్స్యదేశములను, మలదదేశములను, కరూషదేశములను జయించెను.
15. అనపుదేశములను, ఆభయదేశములను. పశుభూమిని మదధారమును, గోమదేయని, విషాదులను, వత్సకులను జయించెను.
16. ధోగవంతమును, శర్మకులను. వర్మకులను. విదేహకులను, శకులను, బర్బరులను, కిరాతులను, ఈ 7 గురిని జయించెను.

*వ్యా॥ ఇచ్చట ప్రాగ్దేశ, పశ్చిమదేశ విభాగజ్ఞానము విషయములో శ్లో॥ శరావతీనదిని హద్దుగా చేసుకొని ఆ నదికి ఆగ్నేయదిక్కుగానున్న దేశము ప్రాగ్దేశము, వాయువ్యముగా నున్న దేశము ఉత్తర దేశము అని విర్ణయము. ఈ శరావతీనది ఈశాన్యదిక్కు నుండి పశ్చిమమగా ప్రవహించుచూ పశ్చిమ సముద్రములో కలియించున్నది. ఆ నదికి ఆగ్నేయముగా నున్న దేశము ప్రాగ్దేశమని చెప్పబడుచున్నది. ఆ నదినిహద్దుగా చేసుకొని అనదికి వాయువ్యముగానున్న దేశము ఉత్తర దేశమని చెప్పబడుచున్నది.

తతః సుహృత్ ప్రసహస్కంశ్చ స్వపతౌ న్యాగధానపి |
తద్వత్పుండ్రాకౌ కాశికీకాన్ తామ్రలిప్తాః సఖిర్వటాన్ || 17

సర్వాన్ ఘోర్చగణాంతైః పరిజ్ఞేభే భరణర్షభః |
కరమాహరయ తస్యం యధిష్ఠిగ మదా త్రభుః || 18

తద్ధైవ సహదేవోఽపి ప్రయయా దక్షిణాం దిశం |
శూరసేవాన్ సమత్యాశ్చ దంతవక్త్రం సచాధిపం || 19

పటచ్చరాన్నిపాదాశ్చ గోశృంగం శ్రేణిమాలకం |
నవరాష్ట్రాణి సిద్ధిత్వ్య కుంతిభోజ ముపాగ్రవత్ || 20

తతశ్చర్మ్యాతీతీరం సేకం పరసేకకాకౌ |
విందానువిందా పాపంత్యో భోజాప్రాప్త్యా శ్చకోసలాక్ || 21

నాటకేయా న్సుంజకాంశ్చ నాచీనా సర్వకాన్ వనాకౌ |
పాతాధిపం పుళిందం చ పౌండ్రం కిష్కింధకా న్సుహృత్ || 22

తతః వాసరరాజభ్యాం మైందేన ద్వివిదేన చ |
యథ్యా రత్నా న్యుపాదాయ పునీంమాహిష్మతీంయయా || 23

తచ్చరావతీం నదీం కోనీ ఇతి వదంతి || సురాష్ట్ర
సేదానీం సూరత్ ఇతి బ్రువంతి ||

17. తరువాత సుహృదలను. ప్రసుహృదలను. స్వవజ్జలను, మాగధులను
పుండ్రులను, కౌశికీకులను తామ్రలిప్తులను. ఖక్వటులను
జయించెను.
18. మేచ్చరాజులనందరిని జయించి వారినుండి గొప్ప ధనాదులను
వన్నుగా తీసుకొని వచ్చి ధర్మరాజునకు ఒసంగెను.
19. అట్లే సహదేవుడు కూడ దక్షిణదిక్కును గూర్చి దండెత్తి
వెళ్ళెను. ఆతడు భూరదేశములను. మత్స్యదేశములను. ప్రభువగు
దంతవక్త్రుని జయించెను.
20. విషాదదేశములను. గోశృంగమును. అంతకళేజిని. మొ॥లగు
౪ దేశములను జయించి కుంతిభోజునిపై దండెత్తెను.
21. తరువాత చక్రజ్యోతీ నదీతీరమును. సేకనదేశమును, పరసేకకులను
విందానువిందులను, అవంతిదేశములను, భోజదేశములను. ప్రాచ్య
దేశములను, కోసలదేశములను జయించెను.
22. నాటకేయులను. అర్వకులను. వనదేశములను, వాతాధిపుని, పులిం
దుని, పౌండ్రుని. కిష్కింధకులను. గుహులను జయించెను.
23. అచ్చట వానరరాజులగు మైందద్వివిదులతో యుద్ధము చేసి వారి
నుండి రత్నములను స్వీకరించి మాహిష్మతీ పట్టణమును గూర్చి
వెళ్ళెను.

ఆ నదిని ఇప్పుడు కోసి (Cosi) నది యని చెప్పుచున్నారు. సురాష్ట్ర
మునకు ఇప్పుడు సూరత్ (Surat) అని వ్యవహారము.

తత్ర సీలం హవ్యహాప్రథానా నిత్ర మాప్యచ |
త్రైపురం పౌరవం వైవ సురాష్ట్రం భోజకీటకం || 24

శూర్పాకరం చ తత్రైవ లాలాకట మధాపి చ |
దండకా న్నగర ద్వీపవాసా న్నేచ్ఛాచ్ఛం స్తథైవ చ || 25

నిషాదా న్పురుషాదాంశ్చ కర్ణ ప్రావరణానపి |
ఏక కాలముఖా నామ సరరాక్షసయోనయః | 26

పాండాంశ్చ ద్రివిహంత్యైవ సహితాం శోచ్యధ్రకేరశ్చైః |
అంధ్రాం స్తాలవనాంశ్చైవ కళింగా నుష్ప్రకర్ణికాన్ || 27

జిత్వా లంకాం స్వకం దూతం ప్రేమయామాస రాక్షసం |
విభీషణాయ ధర్మాత్మాప్రీతిపూర్వమరిందమః || 28

తచ్ఛకాల కృతం ధీమా సభ్యమన్యత సప్రభుః |
తత స్సంప్రేష యామాస రత్నాని స బహూని చ |
వాసాంసి చ మహర్షాణి మణీశ్చైవ మహాభనాన్ |
కర దాన్ పార్థివా కృత్వా ప్రత్యాగచ్ఛదరిందమః || 29-30

సహ దేవోఽపి తత్సర్వం అగ్రజాయ దదౌ తతః || 31

సకల స్సతు నిర్యాయా గృతీచీ మభితో దిశం |
కార్తికేయశ్చ దయితం రాసీతకమనంతరం || 32

మరుభూమిం ధాన్యకం చ శైరీషిక దశార్ణవాన్ |

24. ఆ మాహిష్మతీపట్టణమున నీలువి. అగ్నిహోత్రుడు మోహరివి మిత్రులుగా పొంది త్రైపురదేశమును. పారవమును, సురాష్ట్రమును. భోజకీటకమును, జయించెను.
25. అచ్చట కూర్పాకారుని లలాకటుని, దండకుని, సముద్రదీప్తములందుండు మేచ్చులను జయించెను.
26. విషాదులను, పురుషాదులను కర్ణప్రావరుణులను, ఏకకాలములులను, మో॥ నరరాక్షసులను జయించెను.
27. పాండ్రులను. ద్రావిడులను. ఓధ్రులను, కేరళలను, కాలవసులను కళింగులు, ఉష్ట్ర కర్ణికులను జయించెను.
28. వారిని జయించి తన దూతయగు వాక రాక్షసుని ధర్మాత్ముడగు నహదేవుడు విభీషణుని వద్దకు వంపెను.
- 29, 30. ఇదంతయు కాలకృతముని విభీషణుడు తలచి అనేకతత్నములను వత్తములను, గొప్పవిలువగల మణులను వంపెను, ఈ విధముగా రాజుల నందరును వన్ను చెల్లించు సామంతులుగా చేసి నహదేవుడు తిరిగి వచ్చెను.
31. తరువాత నహదేవుడు ఈ ధనమునంతను అన్నగాకగు ధర్మరాజున కొసంగెను.
32. నకులుడు వక్రమశిక్కును గూర్చి విజయయాత్రకు బయలుదేరి కార్తీకేయుని వాని స్నేహితుడగు కౌషీతకుని జయించెను.
33. మరుభూమిని, కావ్యకమును, శైతీషకము ధర్మార్థదేశములను, ౩4

శీఖం మ్రిగర్తా నలబృహ న్మాశవాన్ పంచ సర్పటాన్ ॥ 33

తథా మధ్యమకేయాంశ్చ పాటథానాన్ ద్విజానధా
పుష్కరా నుత్సవాంశ్చైవ సింధుకూలాశ్చితాన్ తథా ॥ 34

శూద్రాభీరగణాంశ్చైవ యే చాశ్రిత్య సరిస్వతీః
మాత్స్యన్ పంచనదం చైవ తథై వామరపర్వతం ॥ 35

ఉత్తర జ్యోతిషం దివ్యకటం తద్ద్వార పాలకం
రామతాన్ హరిహరాణాంశ్చ ప్రతీహ్యశ్చైవ యే సృపాః ॥ 36

తతస్థః ప్రేషయామాస వాసుదేవాయ కింకరం
సచాస్య యావై సార్థం ప్రతిజగ్రాహ శాసనం ॥ 37

శాకలాన్ మద్రకాన్ సింధుకుక్షిస్థా స్త్రేచ్ఛకాన్ శతాన్
పల్లవాశ్చర్బరాంశ్చైవ కిరతా న్యవనా న్నకాన్ ॥
జత్వా రత్నానుపదాయ వశే కృత్వా చ పార్థివాన్
న్యవర్తత కురుశ్రేష్ఠో నకుల శ్చిత్రమార్గవిత్ ॥ 38-39

ఉచ్చావచ ముపదాయ ధర్మరాజాయ మాధవః
ధనోఘం పురుషవ్యాఘః ప్రవివేశ పురోత్తమం ॥ 40

లను, త్రిగర్తులను, అంబిష్టులను, మాళవదేశములను. 5 సర్పట
దేశములను జయించెను.

34. తరువాత మధ్యమకేయదేశములను వాటానదేశములను, ద్వీజా
లను, పుష్కరులను, సింధునదీతీరమునగల ఉత్పలను
జయించెను.

35. శూద్రులను, ఆ భీరులనముదాయములను, సరస్వతీనదీతీరవాసులగు
వారిని జయించి, మత్స్యదేశములను, పంచనదములను, అమర
వర్షతమును జయించెను.

36. ఉత్తరజ్యోతిషమును, తద్వారపాలకుడగు దివ్యకటుని, రామరులను
హరహూణులను మొ॥ పశ్చిమదిక్కు యందలి నృపలను
జయించెను.

37. అచ్చట నుండియే శ్రీకృష్ణునివద్దకు సేవకుని కలుగంపెను. ఆ
శ్రీకృష్ణుడు యాదవులతో గూడి నకులుని ఆజ్ఞను శిరసా
వహించెను.

38. 39. శాకలదేశములను, మద్రకములను, సింధునదీగర్భమునందున్న
మేధ్యదేశములను, శరులను. పల్లవులను బర్బరులను, కిరాతులను
యవనులను, శతులను. జయించి ఆ రాజుల నందరను తన వశ
మందుంచుకొని కురుశ్రేష్ఠుడగు నకులుడు ఇంద్రప్రస్థమునకు
తిరిగివచ్చెను.

40. గొప్ప ధనమును తీసుకొనివచ్చి ధర్మరాజునకు సమర్పించెను.
అట్లే శ్రీకృష్ణుడును ధనసమూహమును తీసుకొని ఇంద్రప్రస్థము
నకు వచ్చెను.

కృష్ణద్వైపాయనో వ్యాసః తత్ర సాక్షాత్కృత స్తదా ।
యుధిష్ఠిరస్తు తం పూజ్య హ్యువాచ పృథివీపతిః॥

41

యుధిష్ఠిర ఉవాచ॥

కో విధి స్తత్ర కర్తవ్యో రాజసూయే మహామునే॥

42

వ్యాస ఉవాచ॥

అష్టాశీతినహస్రాశి హ్యనేతవ్యా ద్విజోత్తమాః ।

సుందరం మంటపం రాజన్ విద్యతే చ రసాతలే ।

యోజనం ద్వాదశం యావత్తాపస్థంబప విస్తరం॥ 43-44

రసాతలం గమిష్యామి హ్యనయిష్యామి మంటపం ।

ఇత్యుక్త్వా తు గతే మానా శ్రీకృష్ణస్తు సమాగతః॥ 45

కృష్ణార్జునౌ గతౌచాద్ధిం యజ్ఞయే ధనసాధనే॥

బద్ధస్సేతు స్తదా తాభ్యాం హనుమాన్నిర్జితస్తదా॥ 46

సాగరోఽపి దదౌ ప్రీత్యా రత్నైః పార్థకృష్ణయోః॥ 47

యుధిష్ఠిర ఉవాచ

త్వత్కృతే పృథివీ సర్వా మద్యశే కృష్ణ వర్తతే ।

ధనంచ బహువాణ్ఢ్యేయ త్వత్ప్రసాదా దుపాజ్జితం ।

41. అప్పుడు కృష్ణదైవపాయనుడగు వ్యాసుడు అచట సాక్షాత్కరించెను.
ధర్మరాజు వానిని పూజించి ఇట్లు వశ్యించెను.

యధిష్ఠిరుడు అడుగుచున్నాడు,

42. ఓ మహామునీ ! రాజసూయయాగము ఎట్లు చేయదగియున్నది ?
ఆ విధాన మెయ్యది ?

వ్యాసుడు చెప్పుచున్నాడు.

- 43, 44. 80వేల బాహ్యోత్తములు తీసుకురాదగినవారు సుందరమగు
మంటపముకంటి 12 యోజనముల వెడల్పు గలది పాతాళలోకమున
గలదు. అది కావలసియున్నది.

45. నేను పాతాళమునకు వెళ్ళి దానిని తీసుకు రాగలను, అని వనికి
వ్యాసుడు వెళ్ళగా శ్రీకృష్ణుడవచ్చికి విన్నేసెను.

46. కృష్ణార్జునులిరువురు యాగసంబంధమగు ద్రవ్యములను సంపా
దించుటకు సముద్రమును గూర్చి వెళ్ళిరి. అచ్చట బాహములచే
సేతువు నిర్మింపబడుటయు, హనుమంతుడు జయింపబడుటయు
సంభవించినది.

47. సముద్రుడును సంతోషించి కృష్ణార్జునులకు రత్నసమాహములను
యాగద్రవ్యములను సమర్పించెను.

యధిష్ఠిరుడు చెప్పుచున్నాడు.

- 48, 49. ఓ కృష్ణా ! నీ యనుగ్రహమువలన ఈ భూమంతయు నా అధీన
మున నున్నది. నీ అనుగ్రహము చేతనే విశేషమగు ధనము సంపా

అనుజ్ఞాతస్త్వయాకృష్ణప్రాప్నూయాంక్రతుముత్తమమ్॥ 48-49

శ్రీకృష్ణ ఉవాచ॥

యజస్వాభీప్సితం యజ్ఞం మమ శ్రేయ స్యవస్థితే
నియుక్త్యే త్వం చ మాం కృత్యే సర్వంకర్తాస్మి తే వచ॥ 50

అనుజ్ఞాతస్తు కృష్ణేన పాండవోఽరివిబర్హణః॥
ప్రేషయామాస సకులం భీష్మాయ భరతర్షభ॥
ద్రోణాయ ధృతరాష్ట్రాయ విదురాయ కృపాయ చ॥
భ్రాతృణాంచైవ సర్వేషాం యేనురక్తా యధస్మిరే॥ 51-52

సత్కృత్యా మంత్రిత స్తేన హ్యచార్య ప్రమాఖాస్తతః
ధృతరాష్ట్రం పురస్కృత్య ప్రయయుః ఖాండవం పురమ్॥ 53

ద్రష్టుకామా స్సభాం వైవ ధర్మరాజం చ పాండవమ్॥
దిగ్భ్య స్సర్వే సమాపేతుః క్షత్రియా స్తత్ర భారతమ్॥ 54

భక్త్యభోజ్యాధికారేషు దుశ్శాసన మయోజయత్॥
పరిగ్రహే బ్రాహ్మణానా మశ్వద్ధామాన ముత్తమమ్॥ 55

రాజ్ఞాం తు ప్రతిపూజార్థం సంజయం స న్యయోజయత్॥
కృతాకృతపరిజ్ఞానే భీష్మద్రోణౌ మహామతీ॥ 56

దింపబడినది, కావుననీయనుజ్ఞ వదలి ఉత్తమోత్తమమగు ఈ రాజసూయ యాగమును ఆచరింతును,

శ్రీకృష్ణుడు చెప్పుచున్నారు.

50. నీ కిష్టమగు యజ్ఞము వాచరించుము, నేను నీకు శ్రేయస్సును సమకూర్తును. నన్ను నీ కిష్టమగు పనియందు నియోగింపుము. నీ వాక్యము నంతను నేను నెరవేర్తును.

51. 52. ధర్మరాజు ఇట్లు శ్రీకృష్ణుని అనుజ్ఞ పొంది భీష్ముని, ద్రోణుని విదురుని కృష్ణుని, దుర్యోధనాది సోదరులు మొదలగు బంధువుల నందఱను తీసుకొని వచ్చుటకు నకులుని పంపెను.

53. ఇట్లు వానిచే సత్కారపూర్వకముగ ఆహ్వానింపబడిన ద్రోణాచార్యుడు మొదలగువారు ధృతరాష్ట్రుని వెంటబెట్టుకొని ఖండవ పురమునకు విచ్చేసిరి.

54. ధర్మరాజును, మయసభను, రాజసూయమును చూచుటకై అందరు రాజులు అచ్చటకు విచ్చేసిరి.

55. భక్త్యభోజ్యములను ఏర్పాటు చేయుటయందు దుశ్శాసనుని నియోగించెను. వచ్చిన బ్రాహ్మణులను సత్కరించి స్వీకరించుటకు అశ్వద్ధామను నియోగించెను.

56. వచ్చిన రాజులను పూజించుటకై సంజయుని ఏర్పాటు చేసెను. గొప్ప బుద్ధికాలులగు భీష్మ, ద్రోణులను కృతాకృతమును పర్యవేక్షించి లోటుపాట్లను తెలియ జెప్పుటకు నియోగించెను.

దక్షిణానాం చ వై దానే కృపం రాజా న్యయోజయత్ |
దుర్యోధన స్త్వర్హాణాని ప్రతి జగ్రాహ సర్వతః || 76

ఉత్తా వ్యయకర స్త్వాసీ ద్విదుర స్సర్వధన్వితః |
చరణక్షాళనే కృష్ణో బ్రాహ్మణానాం స్వయం హ్యభూత్ || 58

ధౌమ్యద్వైపాయసముత్తై ఋత్విగ్భిః పురుషర్షభః |
సురభిం ప్రార్థయామాస ధర్మరాజో య ధిష్ఠిరః |
కామధేను స్సమ యాతా ధర్మపుత్రిశ్య సత్వతః |
యం యం కామయతే కామం తంతం దుగ్ధవతీ చ సా || 59-60

అష్టాశీతి సహస్రానః ఋషయస్తత్ర సంస్థితాః |
తత స్తాన్ యాజ్ఞికే కాతే విప్రయక్తాః స ఋత్విజాః |
తత స్తే దేవయజనం కుర్యు స్సే స్వర్ణలూగతైః || 61-62

దీక్షిత స్సతు ధర్మాత్మా ధర్మరాజో యధిష్ఠిరః || 63

జగామ యజ్ఞాయతనం వృతో విద్రై స్సహస్రతః |
భ్రాతృభిజ్ఞాతిభిశ్చైవ ధర్మో విగ్రహావనిస || 64

నారదస్తు తదా పశ్యన్ సర్వక్షత్రసమాగమం |
సస్మార చ పురావృత్తాం కథాం తాం పురుషర్షభః |
అంశావతరణే యాసా బ్రహ్మణో భవనేభవత్ || 65

నారదః పుండరీకాక్షం సస్మార మనసా హరిం || 66

57. దక్షిణంబు ఇచ్చుట నందు కృపాచార్యుని ఏర్పాటు చేసెను. వచ్చిన కాసుకలను గ్రహించుటకు దుర్యోధనుని ఏర్పాటు చేసెను.

58. సర్వధర్మవేత్తయగు విదురుడు ఋషి పెట్టువాడుగా నుండెను. శ్రీకృష్ణుడు వచ్చిన బ్రాహ్మణుల పాదప్రక్షాళమును స్వయముగా చేయించుండెను.

59. 60. ధర్మరాజు కామధేనువును ప్రార్థించగా ధర్మరాజు యొక్క సర్వముచే కామధేనువు వచ్చి అతడు కోరిన కోరికలన్నిటిని ఇచ్చుచుండెను.

61. 62. 80 వేలమంది ఋషులు విచ్చేసిరి. యజ్ఞమునకు యోగ్యమగు కాలమున వారలను ఋత్విక్కులుగా ధర్మరాజు వరించెను. వారు యజ్ఞీయ ప్రదేశమును బంగారు నాగళ్ళతో దున్ని ఏర్పాటు చేసిరి.

63. దొంగుడు. వ్యాసుడు, మొదలగు ఋత్విక్కులతో కూడినవారై భూమిధను ధర్మరాజు దీక్షితుడాయెను.

64. దేవమంది బ్రాహ్మణులతోను, సోదరులతోను, జ్ఞాతులతోను కూడి శరీరమును ధరించిన ధర్మమువలెనున్న ధర్మరాజు యజ్ఞప్రదేశము నకు వచ్చెను.

65. అప్పుడు నారదుడు అచ్చట సర్వక్షత్రియుల సమావేశమును చూచి పూర్వము బ్రహ్మ భవనమున శ్రీకృష్ణావతార ప్రస్తావనగా జరిగిన వృత్తాంతమును స్మరించెను.

66. నారదుడు పుండరీకాక్షుడగు శ్రీహరిని మనసార స్మరించెను.

తతో భీష్మ శ్శాంతనవో బుద్ధ్యా నిశ్చిత్వ వీర్యవాన్ ।
వాణ్ణేయం మన్యతే కృష్ణ మర్హణీయ తమం భువి ॥ 67

భీష్మ ఉవాచ॥
ఏష హేయమాం సమస్తానాం తేజో బలపరాక్రమైః ।
మధ్యే తపన్నివాభాతి జ్యోతిషామివ భాస్కరః ॥ 68

తస్మై భీష్మాభ్యనుజ్ఞాతః సహదేవః ప్రతాపవాన్ ।
ఉపజహేఽథ విధివ ద్వాణ్ణేయాయార్హ్య ముత్తమం ॥ 69

శిశుపాలస్తు తాం పూజాం వాసుదేవే న చక్షుమే ॥ 70

శిశుపాల ఉవాచ॥

అపి పశ్యసి వా సర్వా న్నవా పశ్యసి పాండవ ।
తిష్ఠ తస్విన్యేషు పూజ్యేషు గోప మర్చితవానసి ॥ 71

ఆత్యుక్త్వా భీష్మ మప్యార్థ్యం ప్రదూష్య హరి మబ్రవీత్ ॥ 72

నను త్వయాఽపి బోధవ్యం యాం పూజాం మాధవార్హసి ।
అయక్త మాత్మనః పూజాం త్వం పున ర్భవతుమన్యసే ॥ 73

ఇత్యాది దూషణం చైద్య శ్శతసంఖ్యాక ముక్తవాన్ ॥ 74

సహదేవః ।

కేశవం కేశిహంతార మప్రమేయపరాక్రమం ।

67. తరువాత భీష్ముడు తన బుద్ధితో విచారించి అందరిలో శ్రీకృష్ణుడే పూజ్యతముడని తలచెను.

భీష్ముడు చెప్పుచున్నాడు.

68. ఈ రాజులందరిలో శేజో, బి, పరాక్రమములచే ఈ శ్రీకృష్ణుడే జ్యోతిస్సులలో మార్కుడువతె ప్రకాశించుచున్నాడు.

69. అంతట భీష్ముని అనుజ్ఞ పొంది ప్రతాపశాలియగు సహదేవుడు శ్రీకృష్ణునికి ఉత్తమమైన అర్ఘ్యమును (పూజాద్రవ్యమును) మొదట సమర్పించెను.

70. శిశుపాలుడు మాత్రము శ్రీకృష్ణునకు అట్లర్పించుటను సహించక పోయెను.

శిశుపాలుడు చెప్పుచున్నాడు.

71. ఓ సహదేవా ! నీవందరివి చూచుచున్నావా : లేక చూచుటలేదా : పూజ్యులగు ఇతరులు అనేకులుండగా గోపాలకుని పూజించితివేమి :

72. ఇట్లు పలికి పూజ్యుడగు భీష్మునిగూడదూషించి శ్రీహరితోపలికెను.

73. ఓ మానవా ! నీవెట్టి పూజకు తగియుంటివో దానిని నీవు గూడ గుర్రెరుగ వలయును, నీకు తగని పూజకు నీవు గొప్పదిగా భావించుచున్నావు.

74. ఇట్టి నిందల నూటివి దాటి శిశుపాలుడు పలికెను.

సహదేవుడు వలుకుచున్నాడు.

75. కేని సంహరించి నట్టియు అన్రమే య పరాక్రముడగు శ్రీహరిని

పూజ్యమానం మయా యో వః కృష్ణం న సహతే నృపః |
సర్వేషాం బలినాం మూర్ఖి మయేదం నిహితం వదం || 75

తతోఽపత త్పుష్పవృష్టి స్సహదేవస్య మూర్ధని |
అదృశ్యయా వాచశ్చాప్యబ్రువన్ సాధు స్వాధితి || 76

ఇతి శ్రీ మహాభారత సారోద్ధారే సభా పర్వః
ద్వితీయోఽధ్యాయః సమాప్తః

తృతీయోధ్యాయః

చుకోస బలినాం శ్రేష్ఠో భీమసేనః ప్రతాపవాన్
త్రిశిఖాం భృకుటీం చాస్య దదృశు స్సర్వపార్థివాః
లలాటస్థం త్రికూటస్థం గంగాం త్రిపథగామివ || 1

దంతా చ్చందశత స్తస్య కోపా ద్దదృశు రాసనం || 2

తస్య భీమస్య భీష్మేణ వార్యమాణశ్చ భారత
గురుణా విచిత్రై ర్వాక్యైః క్రోధః ప్రశమ మాగతః || 3

శ్లో॥ సర్వభారి వత్సర చైతశుక్ల పూర్ణిమాయాం
రాజసూయాశ్వరారంధః తదా యుధిష్ఠిరస్య వయస్సం ||
77-6-2 శ్రీ॥ పూ॥ 9-12-3027 ద్రౌపద్యాసం 53-6-2
ధర్మహత్ 24 న్యూనం .

నేను పూజించుటను మీలో ఎవరు సహించరో అట్టి బలవంతు
లగు వారి యందరి శిరస్సునను నేను పాదమును ఉంచుచున్నాను.

476 అంతట సహదేవుని శిరస్సుపై పుష్పవృష్టి పడెను. బాగు బాగు
అశరీరవాక్కు పలికినది.

ఇది శ్రీమహాభారత సారోద్ధారమున, సభాపర్యయందు
రెండవ అధ్యాయము సమాప్తము.

3 వ అధ్యాయము

1. బలవంతుడగు భీమనేనుడు మిక్కిలి కోపగించెను. రాజులందరును
ఆతని లలాటమునందున్న కి శిఖలు గల బొమ్మముడిని త్రికూట
పర్వతమునందున్న త్రిపథగామినియగు గంగానదిని విలె చూచిరి.

2. దంతములను కోవముచే పటపట కొరుకుచున్న ఆతని ముఖమును
అందరును చూచిరి.

3 ద్రోణాచార్యుని చేతను, భీష్ముని చేతను అనేక వాక్యములచే
వారింపబడినవాడై ఆతని కోదము చల్లారెను.

||వాక్|| సర్వధారి నామ సంవత్సర చైత్ర శుక్ల పూర్ణిమ యందు
రాజనూయ యాగారంభము. అప్పుడు యుద్ధిష్ఠిరుని వయస్సు సం॥ 73
వె॥ 6 రో॥ 2. క్రీ॥ పూ॥ 9—12 3027. ద్రౌపది వయస్సు 53
సం॥ 6 వె॥ 2 రో॥. ధర్మరాజు కంటె ద్రౌపది 24 సంవత్సరములు
చిన్నది.

శిశుపాలస్తు సంకృద్ధే భీమసేనే జనాధిప
నాకః కథ తదా కీలః పౌరుషే స్వే న్యకథితః
చేదీశజన్మస్మత్కృతం భీష్మే నోక్తం తదా నృపాః ॥ 4

కేచి జ్ఞాహుషిరే తత్ర కేచి ద్భీష్మం జగద్విరే
హన్యతాం దర్శితి ద్భీష్మః కేశవ త్సాన్వయం నృపాః ॥ 5

ఇతి కేహం వచ శ్శృత్వా తతః కురుపితామహః
క్రీయతాం మూర్ధ్ని వోన్మస్తం మయేదం నకలం పదం ॥ 6

యస్య వా త్వరతే బుద్ధి ర్గురణాయ సమాధవం
కృష్ణ మాహ్వయతా మద్య యుద్ధే చక్రగదాధరం ॥ 7

శిశుపాల ఉవాచ

లహ్వయే త్వాం రణం గచ్ఛ మయా సార్థం జనార్దన
యావదద్య నిహన్మి త్వాం సహితం సర్వపాండవైః ॥ 8

తావ త్పలాయనం త్వక్త్వా కిష్ట త్వం రణమూర్ధని
ఇత్యుక్త్వా ప్రయయా ఖీప్రం సార్థయజ్ఞజిహాంసయా ॥ 9

తత శ్చక్రగదాపాణిః కేశవః కేశహః హరిః
మనసాఽచింతయ చ్చక్రం ధైర్యవరనిషూదనం ॥ 10

కృష్ణ ఉవాచ

శృణ్వంతు మే మహీపాల యేనైతత్ క్షమితం మయా

4. భీముడిట్లు క్రుద్ధుడైనను వీరుడగు శిశుపాలుడు తన పౌరుషము నందున్నవాడై ఏమియు భయపడలేదు. అప్పుడు భీష్మునిచే శిశుపాలుని జన్మవృత్తాంతము చెప్పబడెను.

5. అంతట కొందరు సంతోషించిరి. కొందరు రాజులు భీష్ముని నిందించిరి. దుర్మార్గుడగు ఈ భీష్ముడు పశువువలె చంపబడుగాక యని కొందరు రాజులు పలికిరి.

6. వారి వాక్యములను విని కురుపితామహుడగు భీష్ముడు “ ఓ రాజులారా ! మీ అందరి శిరస్సులయందు నేను పాదముంచితిని. మీరు చేయదగినది చేయుడు. ” అని పలికెను.

7. ఎవని బుద్ధి మరణమువకు తృప్తపడుచున్నదో వారు చక్ర , గదా ధరుడగు శ్రీకృష్ణుని యుద్ధమున కాహ్వానింపుడు.

శిశుపాలుడు చెప్పుచున్నాడు.

8. ఓ కృష్ణా ! నాతో యుద్ధమునకు రమ్మ. నేను నిన్ను ఆహ్వానించుచున్నాను. ఇప్పుడే నిన్ను పొందవులతో గూడ సంహరింతును.

9. నీవు పలాయనమును వదలి పెట్టి రణాంగమున నిలిచిదుము. అని పలికి వెంటనే యజ్ఞధ్వంసము కొరకు బయలు వెడలెను.

10. అంతట కేశిని సంహరించిన శ్రీహరి రాక్షససమూహమును సంహరించు చక్రమును మనసాశ స్మరించెను .

శ్రీకృష్ణుడు చెప్పుచున్నాడు.

11. ఓ రాజులారా ! నేనేల శిశుపాలుని ఇంతవరకు క్షమించితిను?

అపరాధశతం తామ్యం మాతం ర్మస్యైవ యాచనే ॥ 11

దత్తం మయా యాచితం చ తాని పూర్ణాని పార్థివాః
అధునా వధయిష్యామి పశ్యతాం వో మహీక్షితాం ॥ 12

ఏన ముక్త్యా యదుక్తేష్ట శ్చేదిరాజస్య తత్తణాత్
వ్యపాహర చ్చిరః క్రద్ధః చక్రేణా మిత్రకర్మనః ॥ 13

తత శ్చేదిపతే శ్చేహ శ్చేజోగ్ర్యం దదృశుర్నృపాః
యద్వివేశ మహాబాహుం తత్తేజో పురుషోత్తమం ॥ 14

తతః ప్రవప్సతే యజ్ఞః కేశపేన సురక్షితః ॥ 15

విప్రభోజన వేళాయాం భీమో నాచ మహీసురాన్ ॥ 15

యథేష్ఠం భుక్త్వా భో విపా మాపరివృష్య భోజనం ॥ 16

తచ్ఛుత్రాస్య భీతభీతాస్తు బ్రాహ్మణా భోజనం కృతాః
తదా కృష్ణో ధర్మరాజ మనోచద్యో స్థిమసన్నిధౌ ॥ 17

కృష్ణ ఉవాచ

ఏకం న్యూనతమం రాజ స్మస్మిన్మణ్డే వ సంశయః
ఉచ్ఛిష్టమాని ర్నోయీతి తేన యజ్ఞశలం వృధా ॥ 18

అత్రైవాస్తే వనే మాని రానేతవ్యః త్వయాధునా

వినుదు ఈతని తల్లి యొక్క కోరికననుసరించి ఈతని నూతనరా
ధములు నేను జమించవలసియున్నది.

12. నేనట్టి వరము నామె కిచ్చితిని ఆ నూరును పూర్తియైనవి. రాజులు
మీరందరూ చూచుచుం గా వీని విప్పుడు వధితును.

13. ఇట్లు పలికి శ్రీకృష్ణుడు క్రుద్ధుడై చేదిరాజగు శకుపాలుని శిరస్సును
క్షణకాలములో చక్రముచే చేదించెను.

14. అంతట శకుపాలుని దేహమునుండి గొప్ప తేజస్సు పురుషోత్తము
నిలో రాజులందరు చూచుచుండ ప్రవేశించెను.

15. అంతట శ్రీహరిచే సంరక్షింపబడినదై యజ్ఞము జరిగెను.

16. బ్రాహ్మణులు భుజించువేళయందు భీముడు ఓ బ్రాహ్మణులారా!
యధేష్ఠులుగ భుజించుడు. పవార్థములను పారవేయవద్దు అని
నారితో పలికెను.

17. అది విని భీమునినుండి భయపడినవారై మిక్కిలి భయపడుచు
భుజించుచుండిరి, అప్పుడు కృష్ణుడు భీముడు వినుచుండగా భక్త
రాజితో ఇట్లు పలికెను

కృష్ణుడు చెప్పుచున్నాడు.

18. ఓ రాజా : ఈ యజ్ఞమున ఒక్కటి లోటు జరిగినది, అందు
సందేహము లేదు. అదేవన ఉచ్చిష్టమునీ ఇచ్చటికి వచ్చుటలేదు.
అందుచే యజ్ఞము వ్యర్థమైనది.

19. అతడు ఇచ్చటనే వసించుచున్నాడు, నీవు పిలిపించుము. అని పలు

ఇత్యుక్తే భీమసేనస్తు గత్వా తేన ప్రబోధితః । 19

పున రాగత్య యజ్ఞం హి తుష్టిమాస్తే ముఖావధి । 20

తత స్త్వవబృథస్నాతం ధర్మాత్మానం యుధిష్ఠిరం
సమస్తం పార్థివం తత్ర ముపాగమ్యేద మబ్రవీత్ । 21

డిప్త్యా వర్ధసి ధర్మజ్ఞ సామ్రాజ్యం ప్రాప్తవానసి
కర్మణై తేన రాజేంద్ర ధర్మశ్చ సుమహాన్ కృతః । 22

స్వరాష్ట్రాణి గమిష్యామ స్తథానుజ్ఞాతు మర్హసి
పాండవా నృపతీ సర్వా నేకైకం సమనువ్రజత్ । 23

ప్రయయా పుండరీకాత్ స్తతో ద్వారవతీం పురీం । 24

సమాప్తే రాజసూయే తు క్రతుశ్శేష్టే సుమర్ల భే
కృష్ణద్వైపాయనో వ్యాస ఇమం వచన మబ్రవీత్ । 25

త్రయోదశ సమా రాజన్నత్పాతానాం ఫలం మహత్
సర్వక్షత్రవినాశాయ భవిష్యతి విశాంపతే । 26

త్వామేవ కారణం కృత్వా కాలేన భరతర్షభ
దుర్యోధనాపరాధేన భీష్మద్రోణబలేన చ

కగా భీమనేనుడు వెళ్ళి వానినిపిలుచుకొని వచ్చెను.

20. భీముడు వానితో తిరిగి వచ్చి యజ్ఞమగునంతవరకు మాట్లాడక ఊరకుండెను,

21. తరువాత యజ్ఞసమాప్తయై అవభృథస్నానము చేసిన ధర్మరాజు వద్దకు రాజసమూహమంతయు వచ్చి ఇట్లు పలికెను.

22. ధర్మరాజా : నీవు సామ్రాజ్యమును జొందితివి. నీ అదృష్టముచే వృద్ధి పొందుచున్నావు. ఈ రాజసమూహముచే గొప్ప ధర్మము నీచే ఆచరింపబడినది.

23. మేము మరాష్ట్రములకు వెళ్ళెదము అట్లు అనుజ్ఞ నీయవేడు చున్నాము. పాండవులు అందరు రాజులను ఒక్కొక్కరిని సగౌరవ ముగా పంపించిరి.

24. అంతట శ్రీకృష్ణుడు గూడ ద్వారకానగరమునకు సపరివారముగ వెడలిపోయెను.

25. ఇతరులకు సాధ్యము కాని క్రతుశ్రేష్ఠుడుగు రాజసమూహము సమాప్తము కాగా వ్యాసుడు ధర్మరాజుతో విట్లు పలికెను.

26. ఓ ధర్మరాజా ! 13 సంవత్సరములు ఉత్పాతములవలన గొప్ప అనర్థము రాగలదు. సర్వశ్రాంతియు వినాశము సంభవించగలదు.

27, 28. విన్నే కారణముగా చేసుకొని దుర్యోధనుని అపరాధముచేతను, భీష్మ, ద్రోణుల బలముచేతను, కౌలము చేతను ఇట్టి వినాశము సంభవించగలదు. దానినిఁగురించి విచారించకుము, కౌలము అను

మాతత్కృతే హ్యనుభ్యాహి కాలోహి దురతిక్రమః
ఏవముక్త్వా స భగవాన్ కైలాసం పర్వతం యయా ॥ 27-28

తతోబ్రవీ తస్మత్కృతి ర్భాత్రా సర్వా న్యుద్ధిష్ఠిరః
అద్యప్రభృతి భద్రం వః ప్రతిజ్ఞాం మే నిబోధత
త్రయోదశ సమా స్తాత కో మమార్థోస్తి జీవతః
స ప్రవత్సామి పరుషం భ్రాతృనన్యాంశ్చపార్థివాన్ ॥ 29-30

స్థితో నిదేశే జ్ఞాతీనాం యోజ్యే తస్మముదాహరన్
తమేవ మనువర్తంత భీమసేనాదయ స్త్వదా ॥ 31

వసన్ దుర్యోధన స్తస్యాం సభాయాం పురుషర్షభః
శనై ర్దదర్శ తాం సర్వాం సభాం శకునినా సహ ॥ 32

స కదాచి త్సభామధ్యే థార్తరాష్ట్రో మహీపతిః
స్ఫాటికం స్థల మాసాద్య జల మిత్యభిశంకయా
స్వవస్త్రోత్కర్షణం రాజా కృతవాన్ బుద్ధిమోహితః ॥ 33-34

వాపీం మత్వా స్థలమివ గవాసా సాపతజ్జలే
జలే నిపతితం దృష్ట్వా భీమసేనో మహాబలః
జహాన జహస్సుశ్చైవ కింక రాశ్చ సుయోధనం
వాసాంసి చ శుభాన్యన్మై ప్రదదూ రాజశాసనాత్ ॥ 35-36

ద్వారం తు విహితాకారం స్ఫాటికం ప్రేక్ష్య భూమిపః
పనిశ న్నాహతో మూర్ఛి వ్యాఘూర్జిత ఇన స్థితః ॥ 37

ల్లంపురీయము కదా! ఇట్లు పనికి రగవంతుడగు వ్యాసుడు కైలాస పర్వతమును గూర్చి వెళ్ళెను.

9, 30. అంతట సత్యమనంద్రిని దేశము కల ధర్మరాజు ఇప్పటినుండియు మీకు క్షేమమగుగాక. నా ప్రతిజ్ఞను విచుడు 13 సంవత్సరములు బితికియున్న నా వలన ప్రయోజనమేమి? సోదరులతో గాని, ఇతరరాజులను గూర్చి గాని పరుషముగా పలుకను. అని సోదరులతో చెప్పెను.

31. నేను జ్ఞాతులవశవర్తినై ప్రసరింతును. వారు చెప్పినది చేయుదును. భీమసేనాది సోదరులును అట్లే వానిననుసరింతుమని పలికిరి.

32. దుర్యోధనుడు ఆ మయసభనుండు వివసించుచూ ఆ సభా విశేషముల నన్నింటిని శకునితో గూడి చూచెను.

33, 34. అతడు మయసభామధ్యమున నొకచోట స్ఫటికవికారమగు స్థలమును పొంది అది జలమును అభిస్మయముతో భ్రాంతి నొందిన వాడై తన నప్తములను ఎత్తిపట్టుకొనెను.

5, 36. మరియొక చోట ఓగుడు బావిని స్థలముని భ్రాంతి నొంది జలములో పడెను, వానిని చూచి భీమసేనుడు నవ్వెను. సేవకులును నవ్విరి. ధర్మరాజు నాజ్ఞ ననుసరించి వానికి మంచి నప్తములను కట్టుకొనుటకు ఇచ్చిరి.

37. స్ఫటికవికారమగు మూడుబడి ఉన్న ద్వారమును దుర్యోధనుడు చూచి తెరచి ఉన్నదను భ్రాంతిచే ప్రవేశించుచు తలకొట్టుకొని రెల్ల పోయినవాడువలె నుండెను.

తాదృశం చాపరం ద్వారం స్ఫుటికోరుకవాటకం
విఘట్టయన్ కరాభ్యాతు నిష్క్రమ్యాగ్రే పపాత హ || 38

ఏవం ప్రలంభా నివిధాన్ ప్రాప్య తత్ర విశాంపతే
పాండవేయాభ్యనుజ్ఞాతః తతో దుర్యోధనో నృపః
అప్రహృష్టేన మనసా జగామ గజసాహ్వయం || 39-40

అనేకాగ్రంతు తం దృష్ట్వా శకునిః ప్రత్యభాషత |
దుర్యోధన కతో మూలం నిశ్వసన్నివ పశ్యతి || 41

దుర్యోధన ఉవాచ ||

దృష్ట్వేమాం పృథివీం కృతాన్నిం యథిష్ఠిరవశానుగాం |
తం చ యజ్ఞం మహాభూతం దృష్ట్వా పార్థస్య మాతుల |
అమర్షేణ తు సంపూర్ణో గమ్యామానో దిహనిశం |
పశ్య సాత్వత ముభేన శిశుపాలో నిపాతినః || 42, 43

నచ తత్ర పుమానాసీ త్కశ్చి త్తస్య పదానుగః |
వహ్ని మేవ ప్రవేక్ష్యామి భక్షయిష్యామి వా విషం |
అపో వాపి ప్రవేక్ష్యామి నహి శత్యామి జీవితుం || 44-45

కోహి నామ పుమాన్ లోకే మర్షయిష్యతి సత్త్వవాన్ |
సపత్నా సృధ్యతో దృష్ట్వా హీనమాత్మాన మేవచ || 46

శకుని రువాచ ||

దుర్యోధన సలేఽ మర్షః కార్యః ప్రతి యథిష్ఠిరం |
లభహ నభిరూతాఞ్ఞైః పిత్రంశః పృథివీతలే || 47

38. అట్టియే స్పటికవికారమైన వాకిళ్ళుగల ద్వాదశమును కొట్టుకొనుచు ముందుకు పదిపోయెను.

39. 40. ఇట్టి వనేకములైన అవమానములను ఆ మయ సభ యందు పొంది పొందవుల ననుజ్ఞ పొంది రాజగు దుర్యోధనుడు మన స్సులో దుఃఖించుచున్నవాడై హస్తినాపురమునకు వెళ్ళెను.

41. పరధ్యానముగాను. ఏదో ఆలోచించుచున్నవానివలె ఉన్న వానిని చూచి శకుని ఓ దుర్యోధనా ! నీవేల చింతాక్రాంతుడ వలె విట్టార్చు పుచ్చుచున్నవాడవై యున్నావు. ' అని వలికెను.

దుర్యోధనుడు చెప్పుచున్నాడు,

42. 43. ఈ భూమండలమంతయు ఆ ధర్మరాజు వశపర్తియై యున్నది. ఓ మామా ! అసాధారణమైన ఆ మహా యజ్ఞమును చూచి క్రోధముతో నిండినవాడనై రాతింబవళ్ళు దహింపబడుచుంటివి. శ్రీ కృష్ణునిచే శిశుపాలుడు చంపబడినాడు. చూడుము.

44. 45. ఆ శిశుపాలునకు మద్దతుగా ఒక్కఁడును లేకపోయెను కదా ! నేను అగ్నినై నను ప్రవేశింతును, విషమునై నను భక్షింతును. లేక నీటిలోనై న బడుదును. కాని బ్రతుకలేను.

46. అభిమానముగల పురుషు డెవడు ఈ లోకమున వృద్ధి పొందుచున్న శత్రువులను, క్షీణించుచున్న శిస్తును చూచి సహింపగలడు ?

శకుని చెప్పుచున్నాడు.

47. ఓ దుర్యోధనా ! ధర్మరాజును గూర్చి నీ వసూయపడవద్దు. ఈ భూమండలమువ అతడు తన తండ్రి భాగమును పొంది వృద్ధిని పొందినాడు

ప్రవృద్ధ స్త్రీజనా తేషాం తత్ర కా పరిచేవనా॥ 48

దుర్యోధన ఉవాచ॥

యది శక్యా విజేతుం తే తస్మాత్సమాచక్ష్యమాతుల॥ 49

శకుని రువాచ॥

ద్యూతప్రియశ్చ కాంతేయో సచ జానాతి దేవితం॥
నియతంతు విజేష్యామి కృత్వాతు కపటం పిభో॥
అనన్జాతస్తు తే త్రా విజేష్యే తాన్న సంశయః॥ 50-51

దుర్యోధన స్వపితరం దుఃఖాత్ప్రాహ సమాతులః॥ 52

కృతరాష్ట్ర ఉవాచ॥

క్షత్త్రా మంత్రీ మహాప్రాజ్ఞ స్థితో యస్యాస్మి శాసనే॥
తేన సంగమ్య వేత్స్యామి కార్యస్యాస్య వినిశ్చయం ॥ 53

యత్ప్రాహ శాస్త్రం భగవాన్ బృహస్పతి రుదారధీః॥
తద్వేద విదుర స్సర్వం సరహస్యం మహాకవిః ॥ 54

విదురోవాపి మేధావీ కురూణాం స్రవరో మతః॥
తదలం శుత్ర ద్యూతేన ద్యూతే భేదో హి స్పష్టతే ॥ 55

అధీతవాన్ కృతీ శాస్త్రే లాలిత స్సతతం గృహే

48. ఆతడు తన యొక్కయు, సోదరుల యొక్కయు, పరాక్రమముచే వృద్ధిని పొందెను. అట్టి విషయమున దుఃఖించ పని ఏమి కలదు :

దుర్యోధనుడు చెప్పుచున్నాడు.

49. ఓ మామా ! కరిని జయించు ఉపాయ ముండినచో దానిని నాకు చెప్పుము.

శకుని చెప్పుచున్నాడు.

50. 51. ధర్మరాజు ద్యూతప్రియుడు. కాని జూదమాడుట ఎరుగదు. నేను మాయజేసి వారిని తప్పక జయించగలను. నీ తండ్రిచే అనుజ్ఞ పొందినచో వారలను తప్పక జయించగలను. సందేహములేదు.

52. అంతట మేనమామతో కూడి దుర్యోధనుడు మిక్కిలి దుఃఖించుచు తండ్రితో పలికెను.

భృతరాష్ట్రుడు చెప్పుచున్నాడు.

53. మంత్రియు, మహావిద్యాంతుడను అగు విదురుని అజ్ఞతో నేను న్నాను. వానితో విచారించి ఇచ్చట కార్యవిశ్వయము చేయుదును.

54. బృహస్పతి చెప్పిన రాజనీతి శాస్త్రమునంతను విదురుడు బాగుగా నెరిగినవాడు. దాని రహస్యము లన్నియు ఎరిగిన విద్వాంసుడు

55. విదురుడు కురువులందరిలో గొప్ప తెలివిగలవాడు, మన కిష్టుడు, కావున పుత్రా : ద్యూతమును చాలింపుము, ద్యూతముచే గొప్ప విరోధము సంభవించును,

56. ఆ ధర్మరాజు నేర్పరి. శాస్త్రములను జదివినవాడు. మన ఇంట తెరిగినవాడు. నీ సోదరులలో పెద్దవాడు, కాన రాజ్యమునం

భ్రాతా జ్యేష్ఠః స్థితో రాజ్యే విందసే కిం న శోభనం॥ 56

దుర్యోధన ఉవాచ

న మాం ప్రీణాతి మద్భుక్తం శ్రియం దృష్ట్వా యుధిష్ఠిరే
శాంతిం న పరిగచ్ఛామి దహ్యామానేన చేతసా ॥ 57

అపశ్య స్మభిసం పూర్ణా ముదకస్యేవ తద్గుహే
వస్త్ర ముత్కర్షతి మయి ప్రాహస త్స వృకోదరః ॥ 58

యది కుర్యాం సమారంభం భీమం హుతుం సరాధిప
శిశుపాల ఇవాస్మాకం గతిఃస్యాన్నాత్ర సంశయః ॥ 59

తం ఏక్షితుం జగతి శక్నుయ రత్రకేవా
భీమం ప్రకోపథ్యత భీమగదాకబాహుం,
ఏకైకముష్టిహతయే స్మ భవంతి నాలం
యస్యాహవే బకబృహద్రథ భూహిండిబాః ॥ 60

మత్వా శిలాసమం తోయే పతితోఽస్మి సరాధిప
తత్ర మాం ప్రహస త్కృష్ణః పార్థేన సహ సుస్వరం ॥ 61

ఇదం ద్వార మితో గచ్ఛ రాజన్నితి పునః పునః
ఉవాచ సహ దేవస్తు తత్ర మాం విస్మయన్నివ ॥ 62

ద్రౌపదీ చ సహ స్త్రీభి ర్వ్యభయంతీ మనోమమ ॥ 63

దున్నాడు, ఇది బాగుండలేదా : నీవే అలోచించుము.

దుర్యోధనుడు చెప్పుచున్నాడు.

57. ధర్మరాజు యొక్క ఐశ్వర్యమును చూచి నాకు భోజనము రుచిం
చుట లేదు, అహయచే మనస్సు దహించుకు పోవు చుండుటచే
శాంతిని పొందలేకున్నాను.

58. వాని గృహమందు నీటితో నిండియున్న సరస్సువలెనున్న స్థలి
మును చూచి నేను వస్త్రమును పైకెగకట్టగా భీముడు నన్ను పరి
హసించెను.

59. ఓ రాజా : నేను భీముని చంపుటకు వ్రయత్నము చేయనిచో శివు
పాలునివలె మౌనును మరణము సంభవించును, సందేహములేదు

60. కోపముచే ధరించిన తమంకరమగు గదగల చేతులు గల భీముని
చూచుటకు ఈ ప్రపంచములో ఎవడు సమర్థుడు కాగలడు : ఏం
నన వానికి యుద్ధమున బతుకు, జరాసంధుడు, హిడింబాసురుడు
ఒక్కొక్క పడిలి దెబ్బకే చాలకపోయిరి కదా !

61. సరస్సును శిలలతో కూడిన ప్రదేశముగా తలచి నీటిలో పడితిని.
అర్జునునితో గూడిన శ్రీకృష్ణుడు బిగ్గరగా నన్ను గూర్చి నవ్వెను.

62. సహదేవుడు ఓ రాజా : " ఇది ద్వారము, ఇటు వెళ్ళుము, అని
మాటిమాటికి నన్ను పరిహసించుచున్నవాడువలె పలికెను.

63. ద్రౌపదియు శ్రీకృష్ణునితో కూడినదై నా మనస్సునకు బాధ కలిగించుచు
నన్నినది.

అప్రాణీతి సహస్రాణి స్నాతకా గృహమేధినః
దశాన్యాని సహస్రాణి యతీనా మూర్ధ్వరేతసాం
భుంజుతే రుక్మపాత్రీభి ర్యుధిష్ఠిర నివేశనే ॥ 64

అభుక్తం భుక్తవద్వాపి సర్వ మాకుజ్జవామనం
అభుంజానా యాజ్ఞసేనీ ప్రత్యవైక్ష ద్విశాంపతే ॥ 66

అభ్యషించ త్తతో ధౌమ్యో వ్యాసశ్చ సుమహాతపాః
నారదం చ పురస్కృత్య దేవలం చాపి తం మునిం ॥ 66

అధారయ చ్ఛత్ర మశ్య సాత్వకి స్సత్యవిక్రమః
ధనంజయశ్చ వ్యజనే భీమసేనశ్చ పాండవః॥ 67

యమా చ తత్ర పార్శ్వస్థౌ రత్న దండే వహన్ స్థితౌ ॥ 68

ఉపాగృహ్లా ద్యమింద్రదాయ పురాకల్పే ప్రజాపతిః ।
తమస్త్యై శంఖమాహర్షే ర్వారుణం కలశోదధిః॥ 69

తేనాభిషిక్తః కృష్ణేన తత్ర మే కశ్మలోఽభవత్ ॥ 70

న రంతిదేవో నాభానో మాసనాశ్చో మరు ర్నచ ।
నచ రాజా పునురైవ్యో న చాపాశ్రీ ద్భగీరధః ।
యయాతి ర్నవమహో వాఽపి యథారాజా యుధిష్ఠిరః॥71-72

64. 88000 మంది స్నాతకులు, గృహస్థులు మరియు 10000 మంది ఊర్వరేతస్కులగు యతీశ్వరులు ధర్మరాజు గృహమన బంగారు పాత్రతో తృప్తి భుజించుచున్నారు.
65. ఓ రాజా ! భుజించినవానిని, భుజించనివానిని పిల్లవానినుండి పెద్దవానివరకు అందరిని పర్యవేక్షణ చేయుచు ద్రౌపది వ్రత్యేక వ్రత్యేకముగా కనుగొనుచున్నది.
66. తరువాత దౌమ్యుడును, మహాకపశ్చాలియగు వ్యాసుడును, నాకడుని దేవలమహర్షిని ముందుంచుకొని ధర్మరాజు నభిషేకించిరి.
67. సత్యవరాక్రముడగు సాత్యకి వానికి ఛత్రమును బట్టెను. భీమసేనుడును, అర్జునుడును వింజామరములను వీచిరి.
68. నకుల సహదేవులు రత్నదండములను మోయుచు ప్రక్కన ఉండిరి.
69. పూర్వకల్పమున బ్రహ్మదేవుడు ఇంద్రుని కొరకు తీసుకొనివచ్చిన వారుణకలశమును తీసుకొని వచ్చి వాని నభిషేకించిరి.
70. దానిచే శ్రీకృష్ణునిచే నభిషేకింపబడిన ధర్మరాజును చూచి నామగస్సు కలుషమైనది.
71. 72. రంతిదేవుడు కాని, నాథగుడుకాని, యవనాశ్వరు కాని, మనుచక్రవర్తికాని, వేనువి కుమారుడగు 'పృథుచక్రవర్తికాని, భగీరథుడుకాని, యయాతికాని, నహుషుడుకాని, యద్ధిష్ఠిరునితో సరితూగరు.

ఏతాం దృష్ట్వా క్రియం పార్థే హరిశ్చంద్రే యథా విభోః |
కథం తు జీవితం శ్రేయో మమ పశ్యసి భారత || 73

నివర్తయిష్యతి త్వాఽసౌ యది క్షత్తా సమేష్యతి |
స్మిన్ తై త్వయి రాజేంద్ర మరిష్యేహం న సౌశయః || 74

స త్వం మయి మృతే రాజన్ విదురేణ సుఖి భవ || 75

ఆర్తవాక్యం తు తచ్ఛ్రుత్వా ప్రణమూ ద్దుఃఖమోహితః |
కారయిత్వా సభాం దివ్యాం విదురః చానినాయ సః || 76

తతో విద్వాన్విదురం మంత్రిముఖ్యం
ఉవాచేదం ధృతిరాస్త్రి నరేంద్రః |
యథిష్ఠిరం రాజపుత్రం చ గత్వా
మద్వాక్యేన క్షీప్ర మిహానయస్య || 77
సభేయం మే బహురత్నా విచిత్రా
శయ్యానై రుపపన్నా మహాహైమానిః |
సా దృశ్యతాం భ్రాతృభి స్సార్థ మేత్య
సుహృద్వ్యాతం వర్తతా మత్ర చేతి || 78

ఇతి శ్రీమహాభారతసారోద్ధారే సభాపర్వణి
తృతీయోధ్యాయః సమాప్తః

73. ఓ తండ్రి! ఇట్టి ఐశ్వర్యమును హరిశ్చంద్రుని వలె ఈ ధర్మరాజు యందు గాంచి నీల నేను జీవించట శ్రేయస్కరమని తలచుచున్నావు.
74. విదురుడు వచ్చుచో నన్ను జూడమ నుండి వచ్చింపగలడు. నీవు జూడమ నుండి మరలిన నేను తప్పక చనిపోగలను, సందేహము లేదు.
75. నేను చనిపోగా నీవు విదురునితో సుఖముగా నుండుము,
76. ధృతరాష్ట్రుడు అప్రియవగు ఆ వాక్యమును విని వాని యందలి ప్రేమచేతను, దుఃఖముచేతను, వ్యామోహాదులై దివ్యమగు సభను కట్టించి విదురుని పిలిపించెను.
77. తరువాత విద్వాంసుడగు ధృతరాష్ట్రుడు మంత్రి ముఖ్యుడగు విదురునితో " ఓ విదురా! నీవు వెళ్ళి వెంటనే ధర్మరాజును నావాక్యముగా చెప్పి ఇచ్చటికి వెంటనే తీసుకొనిరమ్ము. " అని పలికెను.
78. నా ఈ సభ అనేకరత్నములతో విచిత్రమై గొప్ప వియవగల శయ్యా సనములతో కూడుకొని యున్నది. సోదరులతో నాతడిచ్చటకు వచ్చి ఈ సభను చూచు గాక. ఇచ్చట విలాసార్థము ద్యూతము జరుగుగాక. అని పలికెను.

ఇది శ్రీమహాభరతసారోద్ధారమున సభాపర్యమందు

మూడవ అధ్యాయము సమాప్తము.

చ తు ర్థో ధ్యాయం

విదుర ఉవాచ

నాభినందే నృపతే హైమ మేతం
మైవం కృధాః కలనాశా నిభేమి
పుత్రై ర్భిన్నైః కలహ స్తే) ధ్రువ సా
దేతచ్ఛంకే ద్యూతకృత్యే నరేంద్ర ।

1

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ

నేహ యిత్రః కలహ స్తస్యతే మాం
నచే ద్దైవం ప్రతిహామం భవిష్యతి
ధాత్రానుశిష్టస్య వశే కిలేదం
సర్వం జగ త్తిష్ఠతి న స్వనంతం ॥

2

తతః ప్రాయా ద్విదురోఽశ్వైరుదారై
ర్మహాజనై ర్భలిభి సాధు దాంతైః
బలాన్నియక్తో ధృతరాష్ట్రేణ రాజ్ఞా
మనీషిణాం పాండవానాం సకా శే ॥

3

విదుర ఉవాచ

కాచా మహాత్మా కుశలీ సపుత్ర
ఆస్తే వృతో జ్ఞాతిభి ర్నిదకల్పః
ఇదంతు త్వాం కురు రాజోఽభ్యువాచ
సుహృద్ధ్యూతం క్రియతాం రమ్యతాంచ ॥

4

4 వ అధ్యాయము

విదురుడు చెప్పుచున్నాడు.

1. ఓ రాజా : ఈ నీ యభిప్రాయమును నేను మెచ్చుట లేదు. అట్లు చేయవద్దు, తులనాశము కలుగునని భయపడు చున్నాను. నీ పుత్రులలో భేదము కలిగి తప్పక యుద్ధము సంభవించ గలదు, అవి శంకించుచున్నాను, కాన జూదము తగదు.

ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పుచున్నాడు.

2. విదురా : యిచ్చట కలహమున కవతాళములేదు. దైవము న్యతిరేకముగా లేవితో యిబ్బంది లేదు గదా. ఈ జగత్తంతయు బ్రహ్మశాసనమునకు వశమై యున్నది గదా. స్వతంత్రమైన దేదియు లేదు.

3. అంతట మంచివీగముగల చక్కగా శిషింపబడిన బలిష్ఠములగు అశ్వములతోకూడిన రథమునెక్కి విదురుడు ధృతరాష్ట్రునిచేబలాత్కారముగ అజ్ఞాపింపబడిననాచై విద్వాంసులగు పాండవులవద్దకు వచ్చెను.

4. విదురుడు చెప్పుచున్నాడు.

రాజగుధృతరాష్ట్రుడు పుత్రులతోను బంధువులతోను, గూడి చేసేం ద్రునివలె కుళంముగనున్నవాడు. కాని ధృతరాష్ట్రుడు నీచే సుహృద్భ్యాతము ఆడబడు గాక, అది నీతోచెప్పుచుని చెప్పెను.

జానామ్యహం ద్యూత మనర్థమూలం
 కృతశ్చ యతోఽస్య మయా నివారణే
 రాజా చ మాం ప్రాహిణో త్యైతన్యకాశం
 శుత్వా సిద్ధన్ శియ ఇహాచరస్వ ॥

5

యుధిష్ఠిర ఉవాచ

నాహం రాజ్ఞో కృతరాష్ట్రస్య శాసనా
 న్న గంతు మిచ్ఛామి కవే దురోదరం
 ఇష్టో హి పుత్రస్య పితా న్నదైవ
 తదస్మి కర్తా విదురాత్థ మాం యథా ॥

6

అహూతోఽహం న నివర్తే కదాచిత్ ॥

7

ఏనముక్త్వా విదురం ధర్మరాజః

ప్రాయా చ్ఛ్చోభూతేన్యానుయత్నాః

సహ స్త్రీభిః ద్రాపదీ మాదికృత్వా ॥

స హస్మిన్పురం గత్వా కృతరాష్ట్రేణ పాండవః

సమీయాయ యథాన్వాయం కురుభిశ్చాఽపి సర్వశః ॥

8-9

సుఖోపితాస్తే రజసి ప్రాత స్సర్వే కృతాహ్నికాః

సభాం రమ్యాం ప్రవిశుః కితవై రభినందితాః ॥

10

భీష్మః ద్రోణః కృపశ్చైవ విదురశ్చ మహామతిః

నాతిప్రీతేన మనసా కృతరాష్ట్ర మనువ్రతాః ॥

11

శకుని స్సౌబలశ్చాత్ర యుధిష్ఠిర మభాషత ॥

ఉపస్తీర్థా సభా రాజన్ సర్వే త్వయి కృతక్షణాః ।

అహోనుష్ఠ్యా జేపంస్య సముమోఽస్తు యుగిష్ఠిర ॥

12

5. జూదము అనర్థములకు హేతువుఅవి నేనెరుగుచును. దానిని వారించుటకు నేనుప్రయత్నించితిని. కాని ధృతరాష్ట్రుడు నీవద్దకు నన్నువంపినాడు. ఓవిద్వాంసుడా! ఇదివిని అచ్చట శ్రేయస్కరమైనది ఆచరింపుము.
6. ధర్మరాజు చెప్పుచున్నాడు.
విదురా! ధృతరాష్ట్రుని అజ్ఞను అతిక్రమించలేను జూదమునకు మనంబొప్పుటలేదు, అయినను పుత్రునకు తండ్రి ఎల్లప్పుడు హితము కోరువాడు గదా! కావున అతని అజ్ఞను నేను ఆచరింతును.
7. జూదమున కాహ్వానింపబడిన వాడనై నేనెన్నడును మరలి పోను
- 8,9. ఈవిధముగా ధర్మరాజు విదురునితో వలికి తెల్లవారిన తరువాత ప్రయాణనన్నాహముచేసి స్త్రీలతోను ద్రావడితోకూడి హస్తినకు వెళ్ళి ధృతరాష్ట్రునితోను యశాన్యాయముగ కౌరవులందరితోను కూడుకొనెను.
10. పాండవులు ఆర్కాతి సుఖముగ గడిపినవారై ప్రాతఃకాలమున సంధ్యావందనాది కృత్యములనాచరించి రమ్మమగు సభాభవనమున ప్రవేశించి అచ్చటగల మోసగాండ్రచే అభినందింపబడిరి.
11. భీష్ముడు, ద్రోణుడు, గొప్పబుద్ధికాలియగు విదురుడు మిక్కిలి సంతోషించవి మనస్సుతో ధృతరాష్ట్రునినుసరించిరి.
12. శకుని యుద్ధిష్ఠిరునితో పల్కెను. ఓరాజా! సభవిర్పాటు చేయబడినది, మేముదరము నీకొరకై విరీక్షించుచున్నాము పాచికలతో జూదమాడుటకు సమయమైనది.

యుధిష్ఠిర ఉవాచ॥

నికృతి ద్రేవనం పాపం న తౌత్రేత్ర పరాక్రమః।

శకునే మైవ నోజైషీ రమాగ్నేః సృశంసవత్॥

13

ఆహూతో న నివర్తేయ మితి మే వ్రత మాహితం।

విధిశ్చ బలవాన్ కేన దేవనం మే భవిష్యతి॥

14

దుర్యోధన ఉవాచ॥

అహం దాతాఽస్మి రత్నానాం ధనానాం చ విశాంపతే॥

మదధే దేవితా చాయ శకుని ర్ద్రాతులో మమ॥

15

యుధిష్ఠిర ఉవాచ॥

అన్యో నాన్యస్య వై ద్యూతవిషయం ప్రతిభాతి మే।

ఏతద్విద్వన్నుపాశతస్వ కామమేవం ప్రవర్తతాం॥

16

సన్తి నిష్క-సహస్రస్య భాండిన్యో భరితా శ్శుభాః।

కోశో హిరణ్యమక్షయ్యం సదశ్వా రాష్ట్రసమ్మతాః॥

శతం దాసీసహస్రాణి కుశలా స్పత్తసామసు।

సహస్రసంఖ్యా నాగా మే సర్వశబ్దపహ్ యుథి।

గజాశ్వం బహుధేనుక మసృఖ్యోఽయ మజావికం।

ఏత దాహన్ మమ ధనం తేనదీవ్యామృహంత్యయా॥ 17-19

13. యుధిష్ఠిరుడు చెప్పుచున్నాడు.

జూదము మోసముతో కూడినది. పాపిష్ఠుడైనది. ఔత్రపరాక్రమ మందులేదు. ఓశకనీ! అన్యాయముగ పుష్కరార్థమువలె జూదమున జయింపకుము.

14. జూదమునకు ఆహ్వానింపబడిన వాడనై నేను నిరాకరించను. యిది నా నియమము. విధిబలవత్తరమైనది కదా! విజనితో నేను జూదమాడవలయును.

15. దుర్యోధనుడు చెప్పుచున్నాడు.

ఓరాజా! రత్నములను ధనములను యిచ్చువాడను నేను. నాకొరకు నామేనమామయగు శకుని జూదమాడగోడు.

16. దర్శరాజు చెప్పుచున్నాడు.

ఒకడు మరియొకనికొరకై జూదమాడుట యుక్తముగా నాకు తోచుటలేదు. అట్లేకానిండు. మీకోర్కెప్రకారమే జూదము జరుగు గాక.

17-10 నావద్దభాంగారునావెవ్వరితోనిండిన అనేకేంద్రాండములు గలవు. నాబింగారుకోశమక్షయమైనది. జాత్యశ్వములు అనేకమా గలవు. సృతగానములందు నేర్పరులగు దాసీలు నూచవేలు గలరు. వేల సంఖ్యలో మంచి గజములు గలవు గోవులు. అశ్వములు. వృష భములు చాల గలవు. మేషములకు గొర్రెలకు లెక్కయే లేదు. ఇదంతయు వాధనము. దీనిసంతయు పందెమొట్టి నీతో నాడుచు న్నాను.

వేదప్రసూత్యా వ్యవసితో నికృతిం సముపాశ్రితః |
జిత మిత్యేన శకుని ద్యుధిష్ఠిర మభాషత |

20

విదురఉవాచ ||

ముమూక్షో రాషభమివ స రోచేతాపి తే శ్రుతం ||
ధృతరాష్ట్ర విజాహి యత్త్వం యోగ్యమి భారత |

21

యద్వై పురా జాతమాత్రో రురావ |
గోమాయువ ద్విస్వరం పాపచేతాః ||

22

దుర్యోధనో భారతానాం కులఘ్న స్సయం
వ్యక్తం భవతాం కాలహేతుః ||

23

విదితం తే మహాప్రాజ్ఞ భోజేష్వే వాసమంజసః |
పుత్రం సంత్యక్తవాన్ పూర్వంపౌరాణాంహిత కామ్యయా ||

24

త్వన్నియక్త స్సవ్యసాచీ నిగృహ్ణాతు సుయోధనం
నిగ్రహదశ్య పాపస్య మోదంతాం కురవ సుఖం ||

25

త్యజే త్కులాధే పురుషం గ్రామస్యాధే కులం త్యజేత్
గ్రామం జనపదస్యాధే హ్యత్కాధే పృథివీం త్యజేత్ ||

26

మాగమ స్ససతామాత్య స్సబలశ్చ యమక్షయం
క్షత్తోక్తం ధృతరాష్ట్రేఽపి శ్రుత్వాఽశ్రుత ఇవ స్థితః ||

27

20. యిది విని కపటము నాశయించి సిద్ధముగానున్న శకుని (సౌబియడు) అంతయు జయింపబడినది, అని ధర్మరాజుతో పల్కెను.

21. విదురుడు చెప్పుచున్నాడు.

ఓభృతరాష్ట్రా! నేను నీతో చెప్పుచున్నది గ్రహించుము. చావనున్న వానికి బౌషధమువలె గాక నావార్తములు నీకు రుచించుగాక.

22. పూర్వము దుర్యోధనుడు పుట్టినతోడనే దుర్మార్గుతగునాతడు నక్కవలె అపస్వరముగా నేడ్చెను గదా!

23. ఈ దుర్యోధనుడు భరతకులమును, మిమ్మును నశింపజేయు హరజమునకు హేతువగువాడు.

24. ఓవివ్వాంసుడా! పూర్వము భోజదేశములందు వ్రభువు తనపుత్రుడగు అనమంజసుని ప్రజలశిక్షముకొరకు విడిచి పెట్టెను గదా! అది నీకు తెలిసినదే

25. కావున నీచే అజ్ఞాపింప బడినవాడై ఆయనకు మయోధనుని విగ్రహించుగాక. పాపుడగు ఆతనిని విగ్రహించుటచే కొరవులందరు సుఖముగ నుందురు గాక.

26. కులము కొరకు ఒకనిని గ్రామము కొరకు కులమును, దేశము కొరకు గ్రామమును, అత్యంత భయమునై భూమిని విడిచి పెట్టవలయును.

27. నీవు మత అమాత్యులములలో కూల నాశనమును పొందవద్దు, అని విదురుడు చెప్పినవాక్యమును విని మునిగిని వానివలెనుండెను

శకునిరువాచ

సంఖ్యాం విధేహి విత్తస్య తవ రాజ్యస్య పాండవ ॥

28

యథిష్ఠిర ఉవాచ

మమ విత్త మసంఖ్యేయం యదహం వేద సాబల
 అయుతం ప్రయుతం చైవ పద్మం ఖర్వ మథాగ్బరం
 శంఖం చైవ మహాపద్మం నిఖర్వం కోటి రేపచ
 మధ్యం చైవ పరార్థం చ సవరం చాత్ర ఫణ్యతాం
 పురం జనపద్ భూమి రబ్రాహ్మణధనై స్సహ
 అ బ్రాహ్మణాశ్చ పురుషా రాజా శిష్టశనం మమ
 ఏత ద్రాజా మమ ధనం తేన దీవ్యా మ్యహం త్వయా॥2932
 జిత మిత్యేవ శకుని ర్యథిష్ఠిర మభావత ॥

యథిష్ఠిర ఉవాచ

రాజపుత్ర ఇమే రాజా శోధంతే యై ద్విభూషితాః
 కుండలాని చ నిష్కాశ్చ సర్వం రాజవిభూషణం
 ఏతస్మయ ధనం రాజం స్తేన దీవ్యా మ్యహం త్వయా ॥

34

జిత మిత్యేవ శకుని ర్యథిష్ఠిర మభావత ॥

35

యథిష్ఠిర ఉవాచ

అయం ధర్మ స్సహదేవోఽనుశాస్తి
 లోకే హ్యస్మి స్సంధితాభ్యాం గతిశ్చ
 అనర్హతా రాజపుత్రేణ తేన
 దీవ్యామ్యహం చాప్రియవ త్ప్రియేణ ॥

శకుని పలుకుచున్నాడు.

28. ఓధర్మరాజా! నీధనముయొక్కయు, రాజ్యముయొక్కయుసంఖ్యను చెప్పుము.

యుద్ధిష్ఠిరుడు చెప్పుచున్నాడు

29-32. నాధనము తెక్కింప శక్త్యుగానిది, అసంఖ్యను నేనే ఎరుగను. అయుతము, ప్రవృత్తి, పద్మము, ఖర్వము, అత్తుదము, శంఖము, మహాపద్మము, విఖర్వము, కోటి మధ్యము, పరార్థము, సవరము ఇచ్చట వద్దబడుచున్నది. దేశమందలి పట్టణములు బ్రాహ్మణధనములను వదలిపెట్టి మిగతభూమియు బ్రాహ్మణులను విడిచి విగతప్రజలు ఆదంతయు నాధనము, ఈ నాధనమునంతను పందెముగా నొడ్డి నీతో జూడమాడుచున్నాను.

33. నీధనము జయింపబడినది, అని శకుని ధర్మరాజుతో ననెను.

ధర్మరాజు చెప్పుచున్నాడు.

34. ఈరాజపుత్రులు ఏఅలంకారములతో విరాజిల్లు చున్నారో అకుండ లమును, దింగాను సతకమును మొ॥ రాజ విభూషణములన్నియు నాధనము. దానిని పందెమొడ్డి నీతో జూడమాడుచున్నాను.

35. ఓధర్మరాజా! నీధనము జయింపబడినది, అని శకుని పలికెను.

ధర్మరాజు చెప్పుచున్నాడు.

36. ఈధర్మస్వరూపుడగు సహదేవుడు లోకమును పరిపాలించుచున్నాడు అందరిరాజులచే బూజింపబడినవాడు. పందెముగా నొడ్డుటకు అర్హుడుకాని ప్రేమిమగు ఈరాజపుత్రుని అప్రియునివలె పందె మొడ్డి ద్యూరమాడు చున్నాను.

జితమిత్యేవ శకుని ర్యుధిష్ఠిర మభావత ॥

37

యథిష్ఠిర ఉవాచ

శ్యామా యువా లోహితాక్ష స్సింహస్కంధో మహాభుజః
నకలో గ్లహ వైవ్రో విధ్యైత న్మమ తద్ధనం ॥

38

జిత మిత్యేవ శకుని ర్యుధిష్ఠిర మభావత ॥

39

యథిష్ఠిర ఉవాచ.

యో వ స్సంఖ్యే నారివ పారనేతా
జేతా రిపూణాం రాజపుత్ర స్తరస్వీ
అనర్హతా లోకవీరేణ తేన
దీవ్యామ్యహం శకునే ఛల్లుజేన ॥

40

జిత మిత్యేవ శకునిః యథిష్ఠిర మభావత ॥

41

యథిష్ఠిర ఉవాచ

బలేన తుల్యో యస్య పునా న్న విద్యతే
గదాభృతా మస్య ఇహారి మర్దనః
అనర్హతా రాజపుత్రేణ తేన
దీవ్యా మ్యహం భీమసేనేన రాజన్ ॥

42

జిత మిత్యేవ శకుని ర్యుధిష్ఠిర మభావత ॥

43

శకుని రువాచ

బహునిత్రం పురాజైషీ ద్రాభత్యౌ న్నహ యథిష్ఠిర
అచక్ష్య నిత్రం కౌంతేయ యః తేనైస్త్యపరాజితం ॥

44

37, అతడు జయింపబడెనని శకుని ధర్మరాజుతో పలికెను.

ధర్మరాజు చెప్పుచున్నాడు.

38, యువకుడు ఎట్టిని నేత్రములుకలవాడును, సింహమువంటి వీపుకలవాడును, అజానుబాహువునగు నకులుడు పందెముగా నొడ్డబడుచున్నాడు. ఇదియే నాధనము.

39, నీధనము జయింపబడినది. అని ధర్మరాజునితో శకుని పలికెను.

యుధిష్ఠిరుడు పలుకుచున్నాడు.

40, మాకుయుద్ధమున నావవలె దరిచేర్చువాడును, శత్రువులను జయించువాడును, వేగముకలవాడును, అలోకసాధారణ వీరుడును నగు అర్జునుని పందెమెట్టి ద్యూత మాడుచున్నాను.

41, అర్జునుడు జయింపబడెనని సౌదియుడు (శకుని) ధర్మరాజునితో పలికెను.

ముచిష్ఠిరుడు చెప్పుచున్నాడు.

42, ఎవనికి సమానబలుడు లేదో యెవకు శత్రువులను మర్దించునో పందెమునకు తగనట్టి రాజపుత్రుడగు గీమనేనునితో జూదమాడుచున్నాను.

43, భీముడు జయింపబడెనని శకుని కుంతీపుత్రునితో పలికెను.

శకునిపల్కు చున్నాడు.

44, ఓధర్మరాజా! శోదరులతో కూడ చాలధనమును వోడిపోతిని, జయింపబడని ధనమేదైన యున్నచో దానిని చెప్పుము,

యుద్ధిష్ఠిర ఉవాచ

అహం విశిష్ట స్స ర్వేషాం భ్రాతృణాం యది తత్తథా
కుర్యా మహం జితః కర్మ స్వయ మాత్మ న్యుపస్థవే ॥ 45

♦ జిత మిత్యేవ శకునిః యుద్ధిష్ఠిర మభాషత ॥ 46

శకుని రువాచ

ఏత త్పాపిష్ఠ మకరోః యదాత్మానం పరాజయైః
శిష్టే సతి ధనే రాజన్ గ్లహ ఏకోఽ సరాజితః ॥ 47

పశస్య కృష్ణాం పాంచాలీం తయాత్మానం పున ర్జయ ॥ 48

యుద్ధిష్ఠిర ఉవాచ

యాదృశం ధర్మకామార్థసిద్ధి మిచ్ఛేన్నర స్త్రియం
తయైవం విధయా రాజన్ పాంచాల్యాహం సుమధ్యయా
గ్లహం దీవ్యామి చార్వంగావ ద్రౌపద్యా హంత సౌభల ॥ 49

♦ వ్యా॥ జితమిత్యత్ర శకునే ర్జయకారణం పురాణం
తరే ప్వేవంవిధయాప్రతిపాదితంతథాహ శకునేః పితృతాద్యాః
పంచ సోదరా సువీరాదయో గంధర్వాంశజాః తేషా మం
తిమ స్సుబలో గాంధార నాయకః ॥ తాన్ చిత్రాంగదో
గుహాయాంనిర్బంధ్యవినాశితవాన్ ॥ తాసాంజ్యేష్ఠస్యశల్యాన్యేవ
గ్లాహాః క్షుద్రూతసాధనాని సుబలో జీవిత్యా స్యపుత్రాయ
తాన్ దత్త్వాప్రేషయామాస కౌరవరాజధానిం తేషాం నాశ
నాయేతి ॥

ను తిప్పిరుడు పుక్కుచున్నాడు.

45. నేను సోదరులందరితో మిగిలియున్నవాడను, ఆపస్తంభపంపగా నేనువారితోపాటు ఓడిపోవుదును, నేను స్వతం తముగా నుండుట యుక్తము కాదు గదా :

418. నీవును యోడిపోతివని శకుని పలికెను,

శకుని చెప్పుచున్నాడు.

47. ఓ ధర్మజా : విన్నోడిపోవుట అను పాపకార్యమును జేసితివి. ఓడని మతిమొక ధనము నీకు దగ ముందు నీవోడుట, అయు క్తమేకది.

48. కాన ద్రౌపదిని పణముగా నొడ్డుము అమెచే నిన్ను మరల జయించుకొనుము,

49. నడుడు ధర్మార్థకామసిద్ధికి యెటువంటి ప్రీతి భార్యగా గోరునో అటువంటి సౌందర్యవతియగు పాంచాలితో పందెమిడి ఆయ్యో ! నేను జూదమాడుచున్నాను.

4వ్యా॥ శకుని జయించుటకు కారణము లుకర పురాణములందు ఈ విధముగా చెప్పబడినది, శకుని యొక్క తండ్రులగు సుపీరాది అయిదుగురు సోదరులను గంధర్వుల అంశచే జన్మించినవారు, వారిలో చివరివాడగు సుబలుడు గాంధారదేశమునకు రాజయెను. ఆ సోదరులను చిత్రాంగదుడు గుహయందు నిర్బంధించి నశింపజేసెను, వారిలో పెద్దవానియొక్క శల్యములే జూద సాధనములగు పాచికలు. సుబలుడు బ్రతికి తన పుత్రుడగు శకునికి వాటి నొసంగి కౌరవంశనాశనమునకై హస్తినాపురమునకు శకునిని పంపెను.

* ఏవ ముక్తేతు వచనే ధర్మరాజేన ధీమతా

ధిగిగి త్యేవ వృద్ధానాం సభ్యానాం నిస్సృతా గిరః ॥

50

* వ్యా॥ అథాత్ర ధర్మసూక్ష్మత్వం దురూహ్యత్వేన
విద్యతే తథాహి - సభాయాం | దౌపదీం పణస్యేతి శకునే
ర్వాక్యం శ్రుత్వాఽపి దుర్యోధనాదయ ఏవ ధృతరాష్ట్రేఽపి
తూష్ణీమేవ స్థితవాన్ ॥ న తావన్నాత్రం కిం తు శ్లో॥ ధృత
రాష్ట్రేఽపి సంహృష్టో పర్యప్రచ్ఛ త్పునః పునః కిం జితం
కిం జితమితి హ్యేకారం నాభ్యరక్షత ఇత్యుక్త వత్సమాణ
వచన బలాత్ ధృతరాష్ట్ర స్వాప్యభిమతమే వైతత్కార్య
మితి జ్ఞాయతే ॥

తద్జ్ఞాత్వా యదీష్టిరోఽపి శ్లో॥ నాహం రాజ్ఞో
ధృతరాష్ట్రస్య శాసనాన్న గంతు మిచ్ఛామిహి ॥ భా॥ 72అ
రాజన్ కిం కరవామ స్తే ప్రశాధ్యస్మాం స్వమిశ్వరః |
నిత్యం హి స్థాతు మిచ్ఛామః తవ భారత శాసనే ॥ ఇత్యా
ద్యుక్తవత్స మాణవచనబలాత్ ధృతరాష్ట్రస్వాభిమతమే
వాస్మాకం ప్రమాణం సర్వస్వహానిమపి న గణయామి పితృ
ర్వాక్యగౌరవాత్ | జ్ఞాతీనామపి నిష్ఠురోక్తిం న వత్సామి
త్రయోదశాబ్దపర్యంత మితి స్వకీయమతత్వాచ్చ ॥

ధర్మాధర్మపరిజ్ఞానే॥ యదా యథస్థిర స్వయం
ధర్తరాష్ట్రాణాం దాసోఽభవత్ తేషా మ్నాజ్ఞప్తేన విధినా
ధర్మాధర్మవియమంవిహాయ ప్రవర్తితవ్యమేవ అన్యచ్చదాసస్య

*50 ఈవిధముగా బుద్ధిశాలియగు ధర్మరాజు పలుకగా వృద్ధులగు సభ్యులెల్లరు చీ : చీ : యని అక్రోశించిరి

*వ్యా॥ ఇచ్చట ధర్మసూక్ష్మము చాల దురూహ్యముగా నున్నది. అది యేదన సభయందు ద్రోపడిని పందెముగా నొద్దుము. అను శకుని వాక్యములను వినియు దుర్యోధనాదులవలె ధృతరాష్ట్రుడును యేమియు మాట్లాడక యుండెను. మరియు శ్లో॥ ధృతరాష్ట్రుడు సంతోషించుచు యేది జయింపబడినది యేది జయింపబడినదిని మాటిమాటికి అడుగు చుండెను. సంతోషాతిశయముచే హృద్గతాభిప్రాయమును దాచుకొనలేక పోయెను. అనెడి యీ వాక్యబలముచే యీ ద్యూతమున్నూ అందు ధర్మ రాజోడుట తనవారు జయించుట అనునది ధృతరాష్ట్రునికిని అభిమత మైనదేనని తెలియబడుచున్నది.

అది తెలుసుకొని ధర్మరాజు గూడ భా॥ స. ప 72 అ॥ శ్లో॥ ధృతరాష్ట్రుని ఆజ్ఞవలన నేను వెళ్ళకుండుటకు కోరుటలేదు. శ్లో॥ రాజా! యేమేమి చేయవలయును. నీవు మాకు ప్రభువవు గాన మమ్మాజ్ఞాపించుము. ఓ రాజా! నీ ఆజ్ఞయందు మేమెల్లప్పుడు బిష్టుము. ఇతఁగి హర్యమందు చెప్పిన ముందు చెప్పబోవు వాక్యముల బలముచే ధృత రాష్ట్రునినకు అభిమతమైనదే మాతాచరింపదగినది. తండ్రియందలి గౌరవముచే సర్వస్వము వశించినను నేను లెక్కింపను, పదమూడు : శ్పాముల వరకు దుర్యోధనాదులతోను కలిగమైన వాక్యములు పలుకను. అనెడి ధర్మరాజు యొక్క విరుమమై యున్నది.

ద్రోపడిని పందె మొట్టట ధర్మమా : అధర్మమా : అను విషయములో ధర్మరాజు స్వయముగ తొరపుల తెప్పుడు దాచుదాయెనో వారిచే ఆజ్ఞాపింపబడినవాడై ధర్మాధర్మవిరుమమును విడిచి ఆ ఆజ్ఞను చేయదగియున్నది. మరియు దాచుదగు వానికి స్వకీయమైన ధర్మము

చుత్తుభే చ సభా రాజ౯ రాజ్ఞాం సంజజ్ఞరే శుచః |

భీష్మద్రోణ కృపాదీనాం స్వేదశ్చ సమజాయత ||

51

శిరోగృహీత్వా యద్రో గతసత్వ ఇవాభవత్ |

అస్తే ధ్యాయన్నధోఽక్రో నిశ్చసన్నివ పన్నగః ||

52

భృతరాష్ట్రస్త్రి సుహృష్టః పర్యపృచ్ఛ శ్చునః పునః |

కిం జితం కిం జిహ్మతి హ్యేకారం నాభ్యరక్షత |

53

జహర్ష కర్ణోఽతిభృశం సహ దుశ్శాసనాదిభిః |

ఇతరేషాం తు సభ్యానాం నేత్రేభ్యః ప్రాపత జ్వలం ||

54

స్వీయం ధనం కించిదపి న స్థాతవ్యం విద్యమానధన స్యాష్టభి
కారతా తత్సామిన ఏవేతి విజ్ఞాయ ధర్మరాజః ద్రౌపదీం
పణితవాన్ || తథా హి మనుః | శ్లో || రథాశ్వం హస్తీసం
ఛత్రం ధనం ధాన్యం షశూన్ స్త్రియః | సర్వద్రవ్యాణి
పాత్రాణి యో యజ్జయతి తస్యతత్ || కేవలకష్టసుఖదృష్ట్యా
సర్వేషాం దుఃఖతరదృశ్యత్వాత్ పేక్షా కా సర్వేషాం పాత్రో
శితాః తదపి యుక్తవేతి ద్యోత్యతే ||

51. సభయంతయు అట్టుడికినట్టుడికి పోయెను. రాజులందరికిని దుఃఖాశ్రువులు దియబడెరినని, వీష్ణు ద్రోణ కృపాదులకు చెమట బట్టెను,
52. విదురుడు శిరస్సు పట్టుకొని త్యాగించుచు ముఖము వంచుకొని బుర కొట్టుచున్న సర్పము వలెనుండి ప్రాణము పోయినవాడువలె నుండెను.
53. ధృతరాష్ట్రుడు మాతము సంతోషించుచు మాటిమాటికి మావారేమి జయించిరి : మావారేమి జయించిరి : అని అడుగుచుండెను. సంతోషాతిశయముచే హృదకాభిప్రాయమును వాచుకొన లేక పోయెను.
54. కర్ణుడు దుశ్శాసనాదులతో గూడి మిక్కిలి సంతోషించెను. యికర సభ్యులకు నేత్రములనుండి దుఃఖాశ్రువులు జారినవి.

యేమియు నుండగూడదు. ఒకవేళ యేదైన ధనమున్నచో దాని యంద ధికారము తన ప్రభువునకే కలదు. కాని తన కేదియు లేదని తెలుసుకొని ధర్మరాజు ద్రోవదని పంచెయుగా న్నాడెను.

ఈ విషయమున మనువు అట్లు చెప్పుచున్నాడు. యెవడు యెవనిని జయించునో వాని యొక్క రథములు, గుట్టములు, యేనుగులు, చక్రము, ధనము, దాన్యము, పశువులు, స్త్రీలు, పాత్రలు, మొదలుగాగల సర్వద్రవ్యములు వానిని జయించినవానికే చెందును. అట్లయిన ద్రోవదని ఒడ్డగా అందరు యేల హాహాకారములు చేసినరన మిక్కిలి దుఃఖకరమైన ఈ దృశ్యమును జూచి అందరు విపించిరి. అది తగినదే యని తోచుచున్నది.

సాబులో విని మిట్టేన తా నక్షా నన్వపాద్యతా

55

దుర్యోధన ఉవాచ॥

ఏహి క్షత్తః ద్రాపదీ మానయస్వ
ప్రియాం భార్యాం సమ్మతాం పాండవానాం
సంమార్జితాం వేశ్మ పరైతు శ్రీఘం
తత్రాస్తు దాశీభి రపుణ్య శీలా॥

56-57

విదుర ఉవాచ॥

దుర్విభాష్యం భాషితం త్వాదృశేన
స మంద సంబుద్ధ్యసి పాశబద్ధః
ప్రపాతే త్వం లభ్యమానో న వేత్సి
బ్యాఘ్రూన్ మృగః కోపయసీతి కేవలం॥

58

శసహి దాసీత్వ మాపన్నా కృష్ణా భవతు మర్హతి
అనీశేనహి రాజ్ఞజైషా పణే న్యస్తేతి మే మతిః ॥

59

శవా॥ సహిత్యత్ర విదురస్యాభిప్రాయ మేతత్॥
తథాహి ద్రాపదీ త్వద్దాసీ న భవతి॥ కుతః తవ రాజ్యే
భాగస్వామ్యమపి నాస్తి॥ తవ పితాపి యావత్కాలం యుధి
ష్ఠిరో విశ్వవాక్య పరిపాలనం కుర్యన్నాస్తే తావత్కాల
మేవ రాజా॥ తథాపి యుధిష్ఠిరః స్వీయవ్రతం న త్యజ్యతి ।
తదాపి తన పితృ రాశీ భవతు మర్హతి॥ న తసా తవ ఈష
న్మాత్రమపి అపికారో నాస్తి॥ కుత ఇతి చేత్ ఉపరిష్టా
భ్యామే ధృతరాష్ట్రోక్త శ్లోకః॥

55. శకుని యిదియు జయింపబడినదని వరుకుడు ఆ సాచికలను అవతలి ఉంచెను.

దుర్యోధనుడు చెప్పుచున్నాడు.

56. 57. ఓ విదురా ! పాండవులకు ఇష్టురాలును ప్రియురాలు నగు ద్రౌపదిని యిచ్చటికి తీసుకొని రమ్మ, యీ గృహమును ఊడ్చుగాక. యిచ్చటకు శ్రీఘముగ వచ్చి దాసి శ్రీలతోబాటు వుండుగాక.

విదురుడు చెప్పుచున్నాడు.

58. ఓ దుర్యోధనా ! నీవు మాటాడకూడని దానిని మాటాడుచున్నావు. ఓ ముందుగా ! నీవు యమపాశబద్ధుడవై తెలుసుకొనలేకున్నావు. నీకు రానున్న హానిని గుర్తెరుగకున్నావు. నీవు పెద్దపులులను లేడివలె పాండవులను రెచ్చ గొట్టు చున్నావు.

59. అధికారములేని ధర్మరాజుచే ఈమె పజముగా నొడ్డబడినది గాన ద్రౌపది దాసి కానేరదు అని నా యభిప్రాయము

వాక్య॥ ఇచ్చట విదురుని యభిప్రాయమిది ద్రౌపది నీకు దాసి కాదు. ఏలనన నీకు రాజ్యమునందు హక్కులేదు. నీ తండ్రియు ధర్మరాజు యెంతవరకు పితృవాక్యపరిపాలనము చేయుచుండునో అంతకాలమే రాజు. అయినను ధర్మరాజు తన వ్రతమును వదలి పెట్టుటలేదు. రాజగు పితండ్రికి ద్రౌపది ఒకవేళ దాసియగుచో దాసి కావచ్చును కాని నీకు కొంచెమైనను అధికారము లేదు, ఏలనన ముందు అధ్యాయమున ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పిన శ్లోకమున యిట్లు గలదు.

శ్లో॥ ఓ ధర్మరాజా ! నీకు క్షేమమగుగాక ! సుఖముగా వెళ్ళి రమ్మ. నా అనుజ్ఞ పొంది ధనముతోగూడి నీ రాజ్యమును నీవు కాసింపుము, అని ధర్మరాజుతో అవినంతమాత్రమున అంతయు ధర్మరాజునకు

వైశంపాయన ఉవాచ॥

ధిగస్తు క్షత్తార మితి బ్రువాణో
దర్శణ మత్తో ధృతరాష్ట్ర పుత్రః॥

అనైక్షత ప్రాతిగామిం సభాయా

మువాచ చైనం పర ఆర్యమధ్యే॥

60

త్వం ప్రాతిగామిన్ ద్రౌపదీ మానయస్వ

నతే భయం విద్యతే పాండవేభ్యః॥

క్షత్త్ర హ్యయం విపదత్యేవ భీతో

నచాస్మాకం పృథ్వికామ స్సదైవ॥

61

ఏవముక్తః ప్రాతిగామీ స సూతః॥

సమాసద స్మహిషీం పాండవానాం॥

62

ప్రాతిగామ్యు ఉవాచ॥

యుధిష్ఠిరో ద్యూతమదేన మత్తో

దుర్యోధనో ద్రౌపది త్వా మజైషీత్॥

సా త్వం ప్రపద్యస్వ ధృతరాష్ట్రస్య వేళ్ళ

నయామి త్వాం కర్మణే యాజ్ఞసేని॥

63

అజాతశత్రో భద్రం తే అరిష్టం స్వస్తి గచ్ఛతు అను
జ్ఞాత స్సరూ ధనాః స్వరాజ్య మనుశాసతు ఇతి ధర్మరాజం
ప్రత్యుక్త మాత్రేణ పుర స్సర్వం యుధిష్ఠిర స్యాగమనాత్
న తదస్మేం కించిదపీత్యధః॥

ఏతావ త్సుత్యైర్వం విశాయ ద్రౌపదీ త్వద్భావీ స
భవతి అపచికార యుధిష్ఠిరేం పశితత్వా దితి సంగ్రహే
ణోక్తవాన్ ఇతి శం.

వైశంపాయనుడు చెప్పుచున్నాడు.

80. దుర్యోధనుడు వదమతో గూడినవాడై విడురనకు నిందయగు
గాక యవి పలుకుచు సభయందున్న ప్రాతిగామివంక చూచి పూజ్యు
లందరి మధ్యలో వానితో విట్లు పలికెను.

81. ఓ ప్రాతిగామీ : ద్రౌపది విచ్చటకు తీసుకొని రమ్మ. పాండవుల
వలన నీకు భయము లేదు, ఈ విడురడు భయపడి వెళ్ళుట కంగీ
కరించుట లేదు, మరియు విదురుడు మా అభివృద్ధిని గోరువాడు
కాదు,

82. ఈ విభముగా పలుకబడి సూతుడగు ఆ ప్రాతిగామి పాండవపట్ట
మహిషి యగు ద్రౌపదిని సమీపించెను.

ప్రాతిగామి చెప్పుచున్నాడు.

83. ఓ ద్రౌపదీదేవీ : ధర్మరాజు జూదమడముచే ముక్తుడై యున్నాడు.
దుర్యోధనుడు నిన్ను గెలుచుకొనెను, కాన నీవు ధృతరాష్ట్రుని
గృహమును పొందుము, అచ్చట పనిపాటలు చేయుటకై నిన్ను
నేను తీసుకొని వెళ్ళగలను.

సంక్రమించినది గదా : కావున దుర్యోధనునకు దేనియందును యేమాత్ర
మును హక్కులేదు.

ఈ సూక్ష్మమైన అర్థమును విడిచి పెట్టి ద్రౌపది నీకు దాని కాదు.
విలయన అధికారి కాని యుద్ధిష్ఠిరునిచే పందెము యొద్దబడుటచేనని
సంగ్రహముగా విదురుడు చెప్పెను.

ద్రాపద్యువాచ॥

కథం త్వేవం వచసి ప్రాతిగామిన్
కోహి దీవ్యే ద్భార్యయా రాజపుత్రః॥
మూఢో రాజా ద్యూతమదేన మత్తో
హ్యభూ న్నన్యైశ్చైతవ మశ్య సింఛత్ ॥ 64

ప్రాతిగామ్యువాచ॥

యదా నాభూ శ్చైతవ మసదస్య
తదా ౭ దేవీ త్పాండవో౭ జాతశత్రుః॥
స్వస్తాః పూర్వం భ్రాతర స్తేస రాజ్ఞా
స్వయం చాత్సా త్వా మధో రాజపుత్రి॥ 65

ద్రాపద్యువాచ॥

గచ్ఛ త్వం కిం తవం గత్వా సభాయాం పృచ్ఛ సూతజః
కింతు పూర్వం పరాజైష్ఠీ రాత్నాన మఫవా ను మాం॥ 66

సభాం గత్వా స చోవాచ యుధిష్ఠిర మిదం వచః॥
న తం సూతం ప్రత్యువాచ వచనం సాధ్వసాఘవా॥ 67

యథిష్ఠిరస్తు నిశ్చేతా గతసత్వ ఇవాభవత్ ॥ 68

దుర్యోధన ఉవాచ॥

ఇహైవాగ త్య పాంచాలీ స్రశ్న మేనం ప్రభాషతాం॥
ఇహైవ సర్వే శృణ్వంతు తస్యా శ్చేతసి యద్వచః॥ 69

ద్రౌపది చెప్పుచున్నది.

64. ఓ ప్రాతిగామీ : ఇట్లు నీవేల వలుకుచున్నావు ? ఏ రాజపుత్రుడు భార్యతో జూదమాడును ? ధర్మరాజు జూదమత్తుడై వారి మోసమును గుర్తెరుంగక అట్లాడిన అడుగాక.

ప్రాతిగామి వల్కుచున్నాడు.

65. ఓ ద్రౌపదీ : ధర్మరాజు కవటము లేని సమయమున జూదమాడెను, వానిచే మొదట సోదరులు నందె మొదలబడిరి. తరువాత తనను, ఆ తరువాత నిన్ను నందెమొడ్డి వోడిపోయినాడు.

ద్రౌపది చెప్పుచున్నది.

66. నీవు వెంటనే వెళ్ళుము. అచ్చట సభయందున్న జూదరిసంగు ధర్మరాజును ముందు తానోడెనో, నన్నోడెనో అడుగుము.
67. ఆ ప్రాతిగామి సభకు వచ్చి ధర్మరాజును ఆ వాక్యమడిగెను. ధర్మరాజు వానికి ఏమియు సమాధానము చెప్పలేదు.
68. ధర్మరాజు పిశ్చేతస్కుడై ప్రాణము పోయినవానివలె ఏమియు మాటాడక ఉండిపోయెను.

దుర్యోధనుడు చెప్పుచున్నాడు.

69. ద్రౌపది ఇచ్చటకే వచ్చి ఈ ప్రశ్న సమగుగాక. ఇచ్చట నున్న వారందరు ఆమె అభిప్రాయము నెరింగి ఆమె వాక్యమును విందురుగాక.

దుశ్శాసనైష మమ నూతపుత్రో
 వృకోదరా దుద్విజతేఽల్పచేతాః।
 స్వయం ప్రగృహ్యాయ యాజ్ఞసేసిం
 కిం తే కరిష్యం త్యజతా స్సపత్నాః॥

70

యథిష్ఠిర స్తతః శ్రుత్వా దుర్యోధనచిక్కిరితం।
 ద్రౌపద్యా స్సమ్మతం దూతం ప్రాపిణో ద్భరతర్షభ॥

71

ఏకపస్తా వ్యథోసివీ రోఽమానా రజన్స్యలా।
 సభా మాగత్య పాంచాలి శ్వశురస్యఃప్రతోభః॥

72

తత స్సముద్ధాయ స ధార్మరాష్ట్ర
 శ్రుత్వా బ్రాతు శ్శాసనం రక్తదృష్టిః।
 ప్రవిశ్య తద్వేశ్మ మహారథానా
 మిన్ద్రబ్రవీ ద్ద్రౌపదీం రాజపుత్రీం॥

73

ఏహేహి పాంచాలి జితాసి కృష్ణే
 దుర్యోధనం పశ్య విముక్తలజ్జా।
 కురూస్ఫుజన్వాయతపత్రనేత్రి
 ధర్మేణ లభ్యాఽసి సభాం పరేహి॥

74

ఇతి శ్రీమహాభారతసారోద్ధారే సభాపర్వణి
 చతుర్థోఽధ్యాయః సమాప్తః॥

70. ఓ దుశ్శాసనా : అల్ప బలము గల సూతపుత్రుడగు ఈ ప్రాతిగామి
భీముని వలన భయపడుచున్నాడు, స్వ సముగా నీవు వెళ్ళి ఆమె
నీడ్చుకొని రమ్ము, దాసులగు శత్రువులు విన్నేమి చేయగలరు ;
71. తరువాత దుర్యోధనుని వాక్యమును ధర్మరాజు విని ద్రోపదికి
ఇష్టమగు ఒక దూతను ఆమె వద్దకు పంపెను,
72. నీవు రజస్వలవై యుండి ఏకవస్త్రమును ధరించినదాననై వస్త్రాంత
లమున మొలత్రాటిని ధరించి యుండియు సభకు వచ్చి మామగారి
ఎదుట నుండుము.
73. దుశ్శాసనుడు అన్నగారి అజ్ఞను విని ఎట్టటి నేత్రములు గలవాడై
ద్రోపద్యంతాపురమును ప్రవేశించి ఆమెతో నిట్లు వలికెను.
74. ఓ సాంచాలీ : రమ్ము, రమ్ము, నీవు వోదీంపబడితివి, లజ్జను
విడిచిపెట్టి దుర్యోధనుని చూచుము, నీవు ధర్మముగా జయింప
బడితివి, గాన కౌరవులను సేవింపుము, సభకు వెంటనే రమ్ము

ఇది శ్రీమహాభారత సారోద్ధారమున, సభాపర్వమందు
నాలుగవ అధ్యాయము సమాప్తము.

పంచమోధ్యాయః

తత స్సమిత్థాయ సుదుర్మనా సా
విపర్ణ మామచ్య ముఖం క రేణి
ఆర్తా ప్రవద్రావ యత స్త్రియ స్సా
వృద్ధస్స రాజ్ఞః కురుపుంగవస్య॥

1

తతో జవేనాభిససార రోషా
ద్దుశ్శాసన స్తా మభిగర్జమానః॥
నీచేషు నీలేష్వధ చోర్మిమత్సు
జగ్రాహ కేశేషు నరేంద్రపత్నీం॥
యే రాజసూయూవభృథే జలేన
మహాక్రతౌ మంత్రజలేన సిక్తాః
తే పాండవానాం పరిభూయ వీర్యం
బలా త్ప్రమృష్టా ధృతరాష్ట్రజేన ॥
ఓ దుశ్శాసన స్తా మభిగర్జమానో

2

3

ఓ వ్యా॥ రిజన్యలాధర్శే స్వేపం ప్రతిపాదితంత్రరాత్రం
మలనద్యాసః మలనప్రధారితం స స్నాయాత్ ఇతి॥ ఆపి చ
నీపి ఇత్యేతి రజస్వలాయాః కాపీనధారణార్థం సంఘటిత కటి
సూత్ర ఇత్యర్థః వస్త్రాధోసవీత్యర్థః ॥

ఆపిచ కాంచీషయే శ్లో॥ ఏకయష్టిర్భవే త్కాంచీ
మేఖలా త్వష్టయష్టికా రశనా షోడశ సరా కలాపః పంచ
వింశకః ఇతి జ్ఞాయతే ॥

5 వ అధ్యాయము

1. ద్రోపది కలవరపాటు నొందినదై వెంటనే లేచి వెలవెలబారిన ముఖమును చేతితో తుడుచుకొని విలపించుచున్నదై వృద్ధుడగు ధృతరాష్ట్రుని త్రీల అంతఃపురమునకు పరుగెత్తెను.

2. తరువాత దుశ్శాసనుడు గర్జించుచున్నవాడై కోపముతో అతివేగముగ ఆమెను వెన్నంటి పరుగెత్తెను. పట్టమహిషియగు ఆమెను, మిక్కిలి పొడుగైన, నల్లటి, వొంకులు తిరిగిన కేశములయందు పట్టుకొనెను.

3. ఏ కేశములు రాజసూయావధృతమునందు మంత్రఘాతమైన జలముచే తడుపబడినవో ఆ కేశములు పొందవుల వీర్యమును లెక్క సేయక దుశ్శాసనునిచే తాకబడినవి.

*4. అట్లు ఆ పిదముగా కేశములయందు పట్టుకొని గుంజబడినదై

*వ్యా॥ రజస్వలా ధర్మములయందు ఈ విధముగా చెప్పబడినది, మూడు రోజులు మలిన వస్త్రమును ధరించవలెను, స్నానము చేయ కూడదు మరియు నీవీ గునగా రజస్వలాస్త్రీ కౌపీనమును ధరించుటకు కట్టుకొనిన మోక్షత్రాదని అర్థము. అది వస్త్రమునకు లోపల ఉండునదని భావము. మరియు గోచీ విషయమున శ్లో॥ ఒక మూరగలిగినది కాంచీ యనబడును. 8 మూరలు గలిగినది మేఘుయనియు 16 మూరలుగలది రశనమనియు 25 మూరలు గలది కావమనియు పిలవఁబడున్నది.

జగ్రాహ కేశేషు సరేంద్రపత్నీం
సా కృష్ణమాణా సమితాంగయష్టి
శ్శనై రువాచాథ రజస్వలాస్మి॥

4

ఏకం చ వాసో మమ మందబుద్ధే
సభాం నేతుం నార్హసి మా మనార్య ॥

5

కేశేషు కృష్ణేషు తదా స కృష్ణా
కృష్ణం చ జిష్ణం చ హరిం నరం చ
త్రాణాయ విక్రోశతి యాజ్ఞసేనీ
దుశ్శాన స్తా మపదన్నిదం బలః॥

6

రజస్వలా హ భవ యాజ్ఞసేనీ
ఏకాంబరా వాఽస్యథవా విపస్త్రా
ద్యూతే జితా చాసి కృతాసి దాసీ
దాసీషు వాసశ్చ యథోపజోషం ॥

7

వై శంపాయన ఉవాచ
ప్రక్షీర్ణకేశీ పతి తార్థవస్త్రా
దుశ్శాసనేన వ్యవధూయమానా
హ్రీమత్ప్రమదేణ చ దహ్యమానా
శనై రిదం వాక్య మువాచ కృష్ణా ॥

8

ఇదం త్వకార్యం కురువీరమధ్యే
రజస్వలా యత్పరికర్ష సే మా॥

కంపించుచున్న శరీరముగల ద్రోపది నెమ్మదిగా నేను రజస్వల నయి యుంటిని. ” అని దుశ్శాసనునితో పలికెను.

5. ఓ మందబుద్ధి : నాకొకటే వత్తము కలదు, కాన నీవు నన్ను నభకు తీసుకొని వెళ్ళుట తగినది కాదు.

6. ద్రోపది అప్పుడు రక్షణ కొరకు కృష్ణుని అర్జునుని కేకలిడు చున్నదై విలపించెను, దుశ్శాసనుడు ఆమెతో నిటులనెను,

7. ఓ ద్రోపది : నీవు రజస్వలవై యుండుగాక : ఏకవత్తవు గావి, వివత్తవుగావి, అయి యుండుగాక : జూదమున జయింపబడి దాని వైతివి, దానియందు వత్తము యజమాని ఇష్టము ననుసరించి యుండునుగదా :

పై శంపాయనుడు చెప్పుచున్నాడు.

8. దుశ్శాసనునిచే లాగబడుచున్నదియై శ్మశానమునకు అ ద్రోపది కోపముచే దహింప బడుచున్నదియై మెల్లగా ఈ వాక్యమును పలికెను,

9. రజస్వలయగు నన్ను ఈడుకొని పోవుట కరువీరులమధ్యలో

నచాపి కశ్చిత్కరుతేత కుత్సాం

ధృవం తవేదం మత మభ్యుపేతః॥

9

పరిత్రాయస్వ మాం భీష్మ ద్రోణ ద్రౌపదే తథా కపః

పరిత్రాయస్వ యుర ధర్మిష్ఠో ధర్మవత్సల॥

10

ధృతరాష్ట్ర మహారాజ పరిత్రాయస్వ వై సుషాం

గాంధారి క్లిశ్యమానాం మాం న త్రాయసి వధూం స్వకాం

హ మాతాఽస్మి సుమందాత్మా సుయోధనపశం గతా॥ 11

శశాప తత్ర భీమస్తు రాజమధ్యే బృహత్స్వనః

అస్య సాపస్య దుర్బుధే ర్భారతాపశదస్య చ

నాపిబేయం బలాభ్యుతో భిత్వా చేద్యధరం యుధి

పితామహానాంపూర్వేషాంనాహంగతిమహిష్ణుయాం॥ 12-13

తస్య తే పచనం శ్రుత్వా రాద్రం తత్తస్థితా జనాః

ప్రచక్ర ర్భహుళాం పూజాం కుత్సంతో ధృత రాష్ట్రజం॥ 14

ద్రౌపద్యువాచ॥

ద్రోణస్య భీష్మస్య చ నాస్తి సత్త్వం

కీర్తు స్తధైవాస్య మహత్మనోఽపి

రాజ్ఞ స్తథా హ్యేవ మధర్మముగ్రం

న లక్ష్యం తే కరువృద్ధమఖ్యా॥

15

చాల వింద్యమైనది చేయకూడనిది. అచ్చట నిండించు వారెవ్వరును లేరా : నీవు నీ అచ్చవచ్చినట్లు చేయుచున్నావు.

10. ఓ భీష్మా : ఓ ద్రోణా : ఓ అశ్వత్థామ : ఓ కృపాచార్యా : ధర్మిష్ఠుడవగు ఓ విదురా : నన్ను రక్షించుడు : రక్షించుడు :

11. ఓ ధృతరాష్ట్ర వహరాజా : కోడలనగు నన్ను రక్షించుడు. ఓ గాంధారి దేవీ : దుర్యోధనుని వశమైసదానినై మందభాగ్యురాలనగు నేను కొట్టబడితిని. కోడలనగు నన్ను రక్షించవా :

12. 13. సభామధ్యమున పెద్ద కంఠస్వరముతో భీముడు శపథము చేసెను. పాపాత్ముడను, దుర్బుద్ధియు, కారవాపశదుడగు ఈ దుశ్శాసనుని రామ్ము చీల్చి యుద్ధమున నేను ఈతని రక్తమును త్రాగకుండినచో పూర్వులైన పితామహుల యొక్క సద్గతులను పొందకుందును గాక.

14. అతని భయంకరముగు ఆ వాక్యమును విని సభయందున్న జనులందరును దుశ్శాసనుని నిండించుచు భీముని మిక్కిలి పొగడిరి.

ద్రౌపది చెప్పుచున్నది.

15. భీష్మువతును, ద్రోణునకును, పరాక్రమము లేదు. గొప్పవాడైనను విదురునకును ధైర్యము లేదు. అట్లే ధృతరాష్ట్రునికును ధైర్యము లేదు. కాన కురువృద్ధ ముఖ్యులందరును భయంకరమైన ఈ అధర్మమును నివారించుకొన్నారు.

దుశ్శాసన సోఽపి సమీక్ష్య కృష్ణా
మువాచ దాసీతి హస న్సశబ్దం
కర్ణస్తు తద్వాక్య మతీవ హృష్ట
స్సంపూజయామాస హస న్సశబ్దం॥

16

గాంధారరాజ స్సుబలస్య పుత్ర
స్తథైవ దుశ్శాసన మభ్యనందత్
సర్వే వ్యభూద్భుజు వతీవ కృష్ణాం
దృష్ట్వా సభాయాం పరికృష్యమాణాం॥

17

భీష్మ ఉవాచ॥

న ధర్మసూక్ష్మో తుభగే వివేక్తుం
శక్నోమి తే ప్రశ్న మిమం యథావత్
అస్వామ్యశక్తః పణితుం పరస్వం
స్త్రియశ్చ భర్తు ర్వశతాం సమీక్ష్య॥

18

త్యజేత సర్వాం పృథినీం సమృద్ధాం
యాధిష్ఠిరో ధర్మ మథో న జహ్న్వత్
ఉక్తం జతోఽస్మీతి చ సాండవేన
తస్మా న్న శక్నోమి వివేక్తు మేతత్॥

19

బలవాంశ్చ యథా ధర్మం లోకే పశ్యతి పూరుషః॥
న ధర్మో ధర్మ వేలాయాం భవ త్యభిహితః పరః॥

20

16. దుశ్శాసనుడును, ద్రౌపదిని చూచి నవ్వుచూ పెద్ద ధర్మితో ఓ దాసీ యని గర్జించెను. కర్ణుడును ఆ వాక్యమును విని సంతోషించి దిగ్గరగా నవ్వుచూ దుశ్శాసనుని కొనియాడెను.
17. అట్లే గాంధారరాజపుత్రుడగు శకునియు దుశ్శాసనుని కొనియాడెను. సభయందు వానిచే రాగబడుచున్న ద్రౌపదిని చూచి అందరికిని మిక్కిలి దుఃఖము కలిగెను.

భీష్ముడు చెప్పుచున్నాడు,

18. ఓ అమ్మాయీ : ధర్మము మిక్కిలి సూక్ష్మమైన దగుటచే ఈ నీ ప్రశ్నను విమర్శించి చెప్పుటకు యత్నముగా నాకు సామర్థ్యము లేదు, ఏలనన ప్రభువు కానివాడును, దాసుడును. అగు ధర్మరాజు విన్ను పందె మొట్టట చెల్లదు. ఇంకొక విధమున చూచిన శ్రీ భర్తకు వశురాలగుటచే పందెమొట్టటకు భర్తకు హక్కు కలదు.
19. ధర్మరాజు ఈ భూమండలమునంతను వొడిలిన వాడులు గాక. కాని ధర్మమును మాత్రము ఎన్నటికిని విడిచి పెట్టదు. ధర్మరాజుచే నేను జయింపబడితినిని పలుకబడినది, కాన నేను నీ ప్రశ్నను విమర్శించుటకు సమర్థుడను గాను,
20. ఈ లోకమున బలవంతుడగు పురుషుడు ఏమి ధర్మమని తలచు చున్నాడో అదియే కొట్టబడనిదియై గొప్ప ధర్మమగును కదా !

ఏతే ద్రోణాదను శైచి వృద్ధా ధర్మబో జనాః |
శూన్యై శ్శరీరై స్తిష్ఠంతి గతాసవ ఇవానతాః ||

21

భీమ ఉవాచ ||

ఏషా హ్యనర్హతీ బాలా పాండవాన్ ప్రాప్య కారవైః |
బాహూతే సప్రథత్యౌమి సహదేవాగ్ని మానయ ||

22

అర్జున ఉవాచ ||

ఆహూతో హి పరై రాజా తౌత్రం వ్రత మనుస్మరన్ |
దీవ్యేత పరకామేన తన్నః కీర్తికరం మహత్ ||

23

భీమ ఉవాచ ||

ఏవ మస్మిన్ కృతం విద్వాం యది నాహం ధనంజయ |
దీప్తాగ్నౌ సహితే బాహూ నిర్దహేయం బలాదివ ||

24

దృష్ట్వాతు తత్ర పాంచాలీం వికర్ణో ధార్తరాష్ట్రజః |
పాణౌ పాణిం వినిష్ఠిష్య నిశ్వసన్నిద ముబవీత్ ||

25

వికర్ణ ఉవాచ ||

*సున్యే న్యాయం యదత్రాహం విద్ధి వత్యౌమి కారవాః |

*వ్యా || అత్రత్య వికర్ణ వచనే పాండవానాం సాధా

రణీం ద్రౌపదీం ధర్మరాజో సణితు మగర్మ ఇత్యుక్తి ర్న
సం గచ్ఛతే కుతః సోదరా అపి నిర్జిత తత్వాత్ ధర్మజన్య
స్వాధీన త్యాచు ||

21. ఈ ద్రోహదులును, ధర్మవేత్తలును వృద్ధులగు జనులును ప్రాణములు పోయినవారివలె తలలు వంచుకొని శూన్యమైన శరీరములతో నున్నారు.

భీముడు చెప్పుచున్నాడు.

22. ఈ విధమగు పరాభవమునకు తగని ఈ ద్రోహది నీ వలన ఇట్టి పరాభవమును కొరవలచే పొందింపబడినది. ఓ ధర్మజా! నీచేతులను తగుల పెట్టుదును, సహదేవా! అగ్నిని రీసుకొని రమ్ము.

అర్జునుడు చెప్పుచున్నాడు.

23. ఇతరులచే ధర్మరాజు అహ్వనింపబడినవాడై క్షత్రియ ధర్మమును పరిపాలించుచు ఇతరుల కోరిక ననుసరించి జూదమాడుచున్నాడు. అది మనకు గొప్ప కీర్తికరమైనది,

భీముడు చెప్పుచున్నాడు.

24. అట్లగుచో ఇచ్చట విషయమును తెలుసుకొనని నేను బలాత్కారముగా నా రెండు బాహువులను తగుల పెట్టుకొందును.

25. ఆ సభయందు ద్రోహదిన చూచి ధృతరాష్ట్రపుత్రుడగు వికర్ణుడు తన చేతిని పిండుకొనుచు ఐసకొట్టుచూ ఇట్లు పలికెను,

వికర్ణుడు చెప్పుచున్నాడు.

- *26. ఈ విషయమున నేనెరిగిన న్యాయమును చెప్పుచున్నాను. ఈ

*వ్యా॥ ఇద్రుటి వికర్ణుని వాక్యములో సాంద్రవులందఱి సొత్తుగ పాంథాలిని ధర్మరాజు పందె మొడ్డుట అధర్మము, అనుమాట కుదురదు. ఏలననః సోదరులు కూడ ఓడింపబడినారు కదా! మరియు ధర్మరాజునకు వారు స్వాధీనమై యుండిరి కదా !

సాధారణీ చ సర్వేషాం పాండవానా మనింతితా|| 26

జితేన పూర్వం చానేన పాండితేన కృతః పణః|
ఇయంచ కీర్తితా కృష్ణా సౌబలేన పణార్థినా|| 27

ఏతత్సర్వం విచార్యాహం మన్యే స విజితా మిమాం|| 28

ఏతచ్ఛ్రుత్వా మహన్నాద స్సభ్యాసా ముదతిష్ఠత|
వికర్ణం శంసమానానాం సౌబలం చాపి నిందతాం|| 29

తస్మి న్నుపరితే శబ్దే రాధేయ ఇద మబ్రవీత్ || 30

రాధేయ ఉవాచ||

శ్రయః కిలేమే సధనా సృభాయాం

భీష్మః శ్రుతా కౌరవాణాం గురుశ్చ|

యే స్వామినం దుష్టతమం వదంతి

వాంఛంతి పుద్ధిం స చ విక్షిపంతి||

31

†వ్యా|| కర్ణస్య వచనేఽపి భీష్మాదీనాం దాసత్వేన
స్వీకరణ మపి స సంగచ్ఛతే తేషాంస్వానుగ్రహవశాత్సర్వ
దత్తవరా తాన్వసీనే స్థితత్వాత్ ఇతి శం||

సను ఆగామ ఉక్త్యోగపర్యణి శ్రీకృష్ణమ్యుతే
కిమర్థం తే పృథక్పృథక్ ధర్మోపదేశాన్ కుర్వంతి త్యుక్తే
తదా ధృతరాష్ట్రస్యాఽపి స దేవోద్దేశః| తస్మా త్తే పుష్క
మంత ఇత్యులం||

ద్రౌపది ఆందరికిని సాధారణమగు సొత్తు గాని ఒక ధర్మరాజు సొత్తు మాత్రమే గాదు.

27. మొదట జయింపబడిన ధర్మరాజుచే ఈమె పందెము పేట్టబడినది. పందెము కోరు శకునిచే ఈ పాఠానికి పందె మొట్టమొదటి చెప్పబడినది.
28. ఇదంతయు నేను దాగుగా విచారించి ఈమె జయింపబడలేదని తలచుచున్నాను.
29. ఇది విని వికర్ణుని పొగడుచు సౌబలుని నిందించుచున్న సభ్యులలో గొప్ప ధర్మని బయలుదేరెను.
30. ఆ శబ్దము ఉపశమింపగా రాధేయు డిట్లు పలికెను,

రాధేయుడు చెప్పుచున్నాడు.

31. ఈ సభనుండు భీష్ముడు, విదురుడు, భృతరాష్ట్రుడు ఈ ముగ్గురే దబ్బు గలవారు. ఎవరు ప్రభువును దుష్టుడని పలికి తాపభివృద్ధిని కోరుచున్నారో వారు వృద్ధి నొందరు.

వాక్యము కర్ణుని వాక్యమునందును, భీష్మాదులను దాసులనుగా చెప్పుట సంగతము కాదు. వారియొక్క పూర్వమిచ్చిన వరమువలన వారంతట వారు కౌరవుల స్వాధీనమై యుండిరి, అలా అగుచో రాజోపు ఉద్యోగవర్తమున శ్రీకృష్ణ రాయదారమునందు నీల వారు వేరువేరుగా ధర్మోపదేశములు చేసిన అప్పుడు భృతరాష్ట్రునకును, అదియే అభి సాయము కావున వారు అట్లు పలికిరి.

త్రయః కిలేమే హ్యధనా భవంతి

దాసః పుత్ర శ్చౌస్వతంత్రా చ నారీ।

దాసస్య పత్నీ త్వధనస్య రాజన్

తదీశ్వరే దాసధనం చ సర్వమ్॥

32

కీర్తితా ద్రాపదీ వాచా అనుజ్ఞాతా చ పాండవైః।

భవ త్యవిజితా కేన హేతు నైమా మతా తవ॥

33

మన్యసే వా సభా మేతా మానీతా మేక హసనాం।

అథర్మేణేతి తత్రాపి శృణు మే వాక్య ముత్తమమ్॥

34

*ఏకో భర్తా ప్రియాదేనై ర్విహితః కరునందన।

ఇయం త్వనేక వశగా బంధకీతి వినిశ్చితా॥

35

*వ్యా॥ ద్రాపదీ బంధకీ న భవతి॥ కథమితిచేత్ -
బధ్నాతి ఉదాసీనమపి పురుషం స్వవశం కరోతీతి బంధకీ
ఇతి పృథ్వీత్యా ఏకభర్తృ ప్రీ విషయమ్॥ భర్తృ పంచక
ద్రాపదీ విషయే ప్రయోక్తృ కర్ణ వచన మనుచితం॥ అన్యత్ర
నియోగ వ్యభిచారివిషయే బంధకీతి వక్తు ముచితం॥ బంధకీత్వ
మపి ద్రాపద్యాః న సంగచ్ఛతే కేవలభర్తృభీనత్వాత్॥

లోకాభాణకవచనం చాత్ర ఉదాహరణతే॥ శ్లో॥
కాకే కాష్ఠే మలాకికం ధవళతా హంసే నిగర్హితా॥

92. దాసుడు, పుత్రుడు, అస్వతత్తమైన స్త్రీ ఈ ముగ్గురును ధనము లేని వారగుదురు. దాసుని యొక్క భార్యయు, వాని ధనము అంతయు ఆ యజమానికే చెందినదగును.

93. ధర్మరాజుచే ఈ పాంచాలి వాక్కుచే వందెముగా చెప్పబడినది, పాండవులందరిచే అంగీకరింపబడినది. ఏ కారణముచే ఈమె జయింపబడనిదని మీ అభిప్రాయము.

94. దాని యగు ఈమెను రజశ్వలమై యుండగా బలాత్కారముగ నభకు రీసుకొని వచ్చుట అధర్మము, అనుచో అచ్చట నా సమాధానమును వినుడు.

95. స్త్రీకి ఒకే భర్త దేవతలచే విధింపబడినాడు. అనేకులకు భార్య యగు ఈమె బంధకి యని నిశ్చయింపబడినది.

«వ్యా॥ పాంచాలి బంధకి కాదు ఏలనన ఉదాసీనముగా నుగ, పురుషుని గూడ బధ్నాతి- తన వశము చేసుకొను స్త్రీ బంధకి అనెడి వ్యుత్పత్తి ననుసరించి ఒకడు భర్తగా గలిగిన స్త్రీయందు ప్రవర్తించు ఆ శబ్దము అయిదుగురు భర్తలు గల పాంచాలి విషయమున కర్హుడునయ్యె గించుట అనుచితము. మురియు వియోగవిధి నెవముగా చేసుకొని వ్యభిచరించు స్త్రీ విషయమున బంధకి యని వాడుట ఉచితమగును, కేవలము భర్తలకు మాత్రము అధీకారాలై మహాపతివ్రత యగు పాంచాలిని బంధకి యనుట అనుచితము.

లోకమునందలి ఒక సామెతను ఉదాహరించుచున్నాను శ్లో॥ కాకుల యందు నలుపు స్వభావవర్ధమైనది. పాంచాలియందు తెలుపు అట్లే

అస్మాం సభా మానయనం న చిత్రమితి మే మతిః।

దుశ్శాసన సుఖలోయం వికర్ణః ప్రాజ్ఞవాదికః।

పాండవానాం చ వాసాంసి ద్రౌపద్యా శ్వాప్యపాహరః॥ 36

తచ్ఛ్రుత్వా పాండవా స్సర్వే స్వాని వాసాంసి భారత।

అవశ్యోత్తరీయాణి సభాయాం సముపావిశః॥ 37

తతో దుశ్శాసనో రాజన్ ద్రౌపద్యా వసనం బలాత్।

సభామధ్యే వినితీప్య వ్యపాత్రప్టం ప్రచక్ర మే॥ 38

పాతివ్రత్యం పురస్కృత్య న శశాప సతీ తదా।

కారవా నృస్మసా త్కర్తుం సమర్థా అపి ద్రౌపదీ॥ 39

మహాత్మాపది సంప్రాప్తే స్మర్తవ్యో భగవాన్ హరిః।

ఇతి నిశ్చిత్య మనసా శరణాగతవత్సలం।

అకృష్యమాణే వసనే ద్రౌపదీ కృష్ణ మస్మరత్॥ 40

గాంధీర్యే మహదంతరం వచసి యో భేద స్స కిం కథ్యతే।

ఏతావత్సు విశేషణేష్వపి సఖే యత్రేద మాలోక్యతే కే

కాకాఃఖిలు కేచహంసశిశవో దేశాయ తస్మై నమః ఇత్యుక్త

తేజస్విమిరవద్భేదభర్తృష్వపి భేదో నాస్తీతి యస్మిన్ దేశే

ప్రభేదో నాస్తీతి ప్రతిపాదన మస్తి తస్మై నమః ఇత్యర్థవ

దాభాతి॥

36. బంధకి యగు ఈమెను సభకు తీసుకొని వచ్చుట చిత్రము గాదు. ఇది నా నిశ్చయము, ఓ దుశ్శాసనా ! ఈ వికర్తుడు మిక్కిలి బాలుడు, పెద్ద మాటలు మాటాడువాడు పాండవుల యొక్కయు, పాంచాలి యొక్కయు వత్తములను లాగివేయుము.
37. ఆ మాట విని పాండవులందరు వారి ఉత్తరీయములను తీసి అవతల ఉంచి సభయందు కూర్చొనిరి.
38. అంతట దుశ్శాసనుడు సభామధ్యమున పాంచాలియొక్క వత్తమును బలాత్కారముగ వట్టుకొని చేతికి మెలిక వైచి లాగుటకు ప్రాకరించెను.
39. మహావతివ్రతయగు ఆ పాంచాలి అప్పుడు కౌరవులను భస్మము చేయుటకు సమర్థురాలయ్యు పాతివ్రత్యమును పురస్కరించుకొని వారిని శపించలేదు.
40. గొప్ప ఆపత్తు సంభవించినపుడు శ్రీహరి స్మరించదగినవాడని మనస్సుచే విశ్వయించి వత్తము లాగబడుచుండగా శరణాగతవత్సలుడగు శ్రీకృష్ణుని స్మరించెను.

సహజమైనది. వాటి కూత గాంభీర్యముతో గొప్ప తేడా గలదు. ఆ భేదము చెప్ప వలెదు. అయినను ఇట్టి భేదములు ఉన్నను ఏవి కాకులు ఏవి హంసలు. రెంధూ వక్షలే గదా ! వాటికి తేడా ఏమి కలదు ? అను వారికి ఒక నమస్కారము. ఈ విధముగా తమ ప్రకాశముల వలె విరుద్ధధర్మముల గలవారియందును భేదము లేదని ఏ స్థలమున వాదించుట కలదో వానికి నమస్కారము. అనేది వాక్యము యుక్తమని తోచుచున్నది.

హా కృష్ణ ద్వారకావాసు క్వాసి యాదవ సందసః
 ఇమా మవస్థాః సంప్రాప్తా మనాథాం కి ముపేక్షసే
 శంఖచక్రగదాపాణే స్వార కా నిలయాచ్యుతః
 గోవింద పుండరీ కాక్ష రక్ష మాం శరణాగతామ్ 41-42

కృష్ణ కృష్ణ మహాయోగిసి విశ్వాత్మ నిశ్శ్వభావనః
 ప్రసన్నాం యాహి గోవింద కురుమధ్యే 2వసీదతీమ్ 43

ఇత్యనుస్మృత్య కృష్ణం సా హరిం త్రిభువనేశ్వరమ్
 ప్రారుద ద్దుఃఖతా రాజా ముఖ మాచాఢ్య భామినిమ్ 44

హేకృష్ణ క్షిప్త మగుక్తే టభారే భక్తాను కంపి స్ఫగవ
 న్మారారే త్రాయస్వ మాం కేశవ లోకనాథ గోవింద
 దామోదర కేశవేతిమ్ 45

ఏవం వదంతీ యావ త్సా తావత్కృష్ణ స్సమాగతః
 వస్త్రరూపీ చ సంజాతః పాండవానాం చ పాలకః 46

తస్య ప్రసాదా ద్ద్రౌపద్యాః కృష్ణయాజేంబరే తదా
 తద్రూప మపరం వస్త్రం ప్రాదురాసీ దనేకశః 47

నానారాగ విరాగాణి వసనాన్యథ వైప్రభాః
 ప్రాదుర్భవంతి శతశో ధర్మస్య పరిపాలనాత్ 48

తతో నాలకాలా శబ్ద స్త తా స్తీర్ఘోరనిశ్చయః
 త నుద్భుతతమం లోకే వీర్య సర్వే మహీభుతమ్
 శశంసు క్రౌపదీ తత్ర కుత్సతో స్మృత రాష్ట్రజా 49-50

- 41, 42. హే కృష్ణా : యాదవనందనా : ద్వారకానాసా : నీ వెచ్చట నున్నావు? ఈ అవస్థను పొంది దిక్కులేని నన్ను ఏల ఉపేక్షించు చున్నావు శంఖ, చక్ర, గదాపాణి : ద్వారకావలయా : అచ్యుత : గోవింద : పుండరీకాక్ష : శరణాగతులగు నన్ను రక్షించుము.
43. కృష్ణా : కృష్ణా : మహాయోగీ : విశ్వాత్మకుదా : ఆపత్తు నొంది కౌరవుల మధ్యయందు బాధపడుచున్న నా వద్దకు రమ్ము.
44. ఈ విధముగా కృష్ణుని స్మరించి ముఖమును కప్పుకొని దుఃఖించు చున్నదియై బిగ్గరగా విలపించెను.
45. హే కృష్ణా : ఓ విష్ణో : తక్తానుగ్రహకారీ : హే కేశవా : మురారీ : గోవిందా : దామోదర : నన్ను రక్షించుము.
46. ఈ విధముగా పలుకుచున్నదియై ఆమె విలపించగా అంతలో పాండ వులకు సంరక్షకడగు శ్రీకృష్ణుడు వచ్చెను
47. తరువాత నాని యనుగ్రహమువలన పాండాలి యొక్క వత్తము లాగబడగా అటువంటి మరియొక వత్తము ఆవిర్భవించెను, ఇట్లు అక్షయవత్తములు ఆవిర్భవించినవి.
48. అనేక చిత్రవిచిత్రములుగు వత్తములు అసంఖ్యాకములుగ, ఆమె ధర్మమును వీరిపాలించుటచే సృష్టినవి.
- 49, 50. అంతట ఈ అచ్యుతమును చూచి అందరు రాజులు హాహాకార ధ్వనులు చేసిరి పాండాలిని ప్రశంసించిరి, దుష్కార్ముకుడు దుష్కౌస నుని నిందించిరి.

యదాతు వాససాం రాశి స్సభామధ్యే సమాచితః |
తదా దుశ్శాసన శ్రాంతో వ్రీడిత స్సముపావిశత్ || 51

భిక్ష్వజ్జస్తు తత స్తత్ర సమభూ ల్లోమహర్షణః || 52

ద్రాపద్యువాచ ||

తావ త్రప్రతీక్ష దుష్ప్రజ్ఞ దుశ్శాసన నరాధమ |
పురస్తా త్కర్షణీయం మే న కృతం కార్య ముత్తరం || 53

తతో దుర్వోధన స్తత్ర వై వమోహబలాత్కృతః |
స్మయన్నివైక్ష్య పాంచాలీ మైశ్వర్యమదమోహితః |
ఊరూ దర్శయతే పాపో ద్రాపద్యా వై ర్ముహుర్ముహూః || 54

భీమసేన స్త మాలోక్య నేత్రే ఉత్థాల్భ్య లోహితే |
ప్రోవాచ రాజమధ్యే తం సభాం విశ్రావయన్నివ || 55

యద్యేవ మూరుం గదయా న భింద్యాం తే మహాహవే |
పితృభి స్సహ సాలోక్యం మాస్మ గచ్ఛే ద్ద్వితోదరః || 56

క్రుద్ధస్య తస్య సర్వేభ్యో ప్రోతోధ్యః పావకార్చిమః |
వృక్షస్యేవ వినిశ్చేరుః కోటరేభ్యః ప్రవహ్యతః || 58

విదుర ఉవాచ ||

యద్యేవం త్వం మహారాజ సంక్లే శయసి ద్రాపదీం |

51. ఎప్పుడు సభామధ్యమున వస్త్రముల రాశి ఏర్పడినదో అప్పుడు దుశ్శాసనుడు అలసట చెంది సిగ్గుపడి చరికిం వడెను.

52. అంతట ఆ సభయందు ఛీ : ఛీ : అను శబ్దము మిన్నంటునట్లు బయలుదేరెను.

పాంచాలి చెప్పుచున్నది.

53. దుర్మార్గుడవగు దుశ్శాసనా : కొద్దిసేపు నిరీక్షించుము. నీవు చేయ దల్పుకున్న పని వెఱవేరవలయును గదా :

54. అంతట దుర్యోధనుడు దైవమోహముచే బలాత్కరింపబడినవాడై ఐశ్వర్యమదమోహితుడై చిరునవ్వు నవ్వుచు పాంచాలివంశచూచి తన తొడలను పాంచాలికి మాటిమాటికిని చూపుచుండెను,

55. భీముడు వానిని చూచి యెర్రనగు నేత్రములను పురిమి సభ యంతయు వినునట్లుగ రాజుల మధ్యలో దుర్యోధనుని గూర్చి వలికెను.

56. మహాయుద్ధమున నీ తొడను, నేను గదతో విరుగగొట్టనిచో యీ భీచుడు పిక్కదేవతలతో సాలోక్యమును పొందకుండుగాక.

57. కృద్ధుడగు ఆ భీముని రంధ్రములనుండి తగులబెట్టబడుచున్న వృక్షము యొక్క తొర్రలనుండి వలె అగ్నిజ్వాలలు యెగ జిమ్మినవి.

విదురుడు పలుకుచున్నాడు.

58. ఓ ధృతరాష్ట్ర మహారాజా : నీ వీవిధముగా పాంచాలిని బాధపెట్టు

అచిరేణైవ కాలేన పత్రస్తే సహ మంత్రితః।

గమిష్యతి క్షయం పాపః పాండవక్రోధకారణాత్ ॥ 58

తస్మాన్నివారయ సుతం మావినాశం విచింతయ

ఏతచ్ఛత్రావృత్త్యా మందబుద్ధిర్నోతరం కించి దబ్రవీత్ ॥ 59

తతోరాజ్ఞో ధృతరాష్ట్రో గ్రేహే గోమాయు రుచ్చై

ర్వాహర దగ్నిహోత్రే తం రాసభాః ప్రత్యభావంత
రాజన్ సమంతతః పక్షిణశ్చైవ రౌద్రాః ॥ 60

తంవై శబ్దం విదుర స్తత్స్వనేదీ శుశ్రావ ఘోరం

సుబలాత్మజా చ భీష్మో ద్రోణో గాతమశ్వాపి విద్వాన్
స్వస్తి స్వస్తి త్యపి వై వాహు రుచ్చైః ॥ 61

తతో గాంధారి విదురశ్చవిద్వాన్ సమాత్పతం ఘోర

మ లక్ష్మ్య రాజ్ఞే నివేదయామాసతు రార్తవత్తదా
తతోరాజా వాక్యమిదం బభాష్ ॥ 62

కతోఽసి దుర్యోధన మందబుద్ధే యస్త్వం సభాయాం

కురుపుంగవానాం స్త్రియం సమాభావసి దుర్విసితః విశే
షతోద్రాపదీం ధర్మపత్నీం ॥ 63

ఏవముక్త్వా ధృతరాష్ట్రో మనీషీ హితాన్వేషీ బాంధ

వానా మపాయాత్ కృష్ణాం పాంచాలీ మబ్రవీత్సాం
త్వపూర్వం నిమృశ్యైత త్రప్తిజ్ఞాయా తత్త్వబుద్ధిః ॥ 64

చుంటివి గాన అచితకామలో నీ పుత్రుడు మంత్రులతో గూడ
పాండవుల క్రోధకాశముచే నాశము బొందగలడు.

59. కాన నీ కుమారుని వివరించుము. నశింపజేసుకొనకుము, ఈ మాట
విని మందబుద్ధియగు ధృతరాష్ట్రుడు యేషియు సమాధానము
చెప్పలేదు.

60. అంతట ధృతరాష్ట్రుని గృహమునందును, అగ్నిహోత్రుల
యందును, వక్కలు బిగ్గరగ కూసినవి. ఆ ద్వవిని గాడిదలు,
వజ్రులును అనుకరించినవి.

61. ఘోరమగు ఆ శకునములను ఆ శబ్దమును, తత్వవేత్తయగు విదు
రుడును, గాంధారియు, భీష్ముడు, ద్రోణుడు, కృపాచార్యుడును
వివి కౌరవులకు జేమమగుగాక అవి బిగ్గరగా అనిచిరి.

62. అంతట గాంధారియు, విదురుడును ఘోరమగు ఆ యుత్పాతమును
జూచి బాధపడినవారై ధృతరాష్ట్రునికి వివేదించిరి. అంతట ధృత
రాష్ట్రుడు ఈ ధముగా పలికెను.

63. ఓ మందబుద్ధియగు దుర్యోధనా! నీవు పాండవుల ధర్మపత్నియు
మహావక్తవతయగు పాంచాలిని విశేషముగా దుర్భాషలాడుటచే
నశించితివి.

64. విద్వాంసుడగు ధృతరాష్ట్రుడు తన పుత్రులను అపాయమునుండి
రిక్షింపగోరి వచ్చి ఆపరును ముప్పించు కొని పాంచాలిని
యోధార్థుడు విట్లు పలికెను.

వరం వృణీష్య సాంచాలి మత్తో యదభివాంఛసే,
వధూనాం హి విశిష్టా మే త్వం ధర్మపరమా నతీ॥

65

ఇతి శ్రీమహాభారతసాహిత్యే సభాపర్వణి
పంచమోధ్యాయః సమాప్తః॥

షష్ఠోధ్యాయః

ద్రౌపద్యువాచ॥

దదాసి చే ద్వరం మహ్యం వృణోమి భరతర్షభ॥
సర్వధర్మానుగః శ్రీమా న్నదాసోఽస్తు యధిష్ఠిరః॥

1

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ॥

ఏవం భవతు కల్యాణి యథా త్వ మభిభాషసే॥
ద్వితీయం తే వరం భద్రే దదామి వరయస్వ హ॥

2

ద్రౌపద్యువాచ॥

సరథౌ సధనుష్కౌచ భీమసేన ధనంజయా॥
యమాచ వరయే రాజన్ అదాసా న్స్వవశా నహం॥

3

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ॥

తథాఽస్తు తే మహాభాగే యథా త్వం సంధిసిచ్ఛసి॥
తృతీయం వరయాస్మత్తో వాసితాభ్యాం సుసత్కృతా॥
త్వం హి సర్వస్నుషాణాం మే శ్రేయసీ ధర్మచారిణీ॥

4

85. ఓ పాంచాలీ : నానుండి నీవు యేది కోరుచున్నావో అది వరముగా కోరుము. నా కోడండ్రలో పాతివ్రత్యము చేతను ధర్మము చేతను నీవు యెన్నదగిన దానవై యున్నావు.

ఇది శ్రీమహాభారతసారోద్ధరమున సభావర్యమండు
అయిదవ అధ్యాయము సమాప్తము.

6 వ అధ్యాయము

ద్రౌపది చెప్పుచున్నది.

1. ఓ భరతర్షభా : నీవు నాకు వరము విచ్చుచో ధర్మానువర్తియు, శ్రీమంతుడునగు ధర్మరాజు దాసుడు గాకుండు గాక.

ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పుచున్నాడు.

2. ఓ ద్రౌపదీ : నీవు కోరినట్లు అగుగాక. రెండవవరము విచ్చుచున్నాను, కోరుకొనుము,

ద్రౌపది చెప్పుచున్నది.

3. భీమార్జునులు, నకులసహదేవులు రథములతోను ధనస్సులతో కూడినవారై వ్యవంతులై దాసులు కాకుండురు కాక యని కోరుచున్నాను

ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పుచున్నాడు.

4. ఓ పుణ్యవతీ : నీవు కోరినట్లు యగుగాక. మూడే సత్కఠింపబడిన దానవై మూడవ వరమును కోరుకొమ్ము. నీవు నా అండరి కోడండ్రలో శ్రేయస్కరురాలవు. ధర్మవతిరాలవు.

ద్రావద్యువాచ॥

లోభో ధర్మస్య నాశాయ భగవన్నాహ ముత్సహే।
అస్మాదా వరమాదాతుం తృతీయం రాజసత్తమ॥ 5

ఏక మాహు ర్వైశ్యవరం ద్వాతు శత్రుస్త్రియో వరా॥
త్రయస్తు రాజ్ఞో రాజేంద్ర బ్రాహ్మణస్య శతం వరాః॥ 6-7

కర్ణ ఉవాచ॥

యా న శ్రుతా మనుష్యేషు స్త్రియో రూపేణ సమ్మతా।
తాసా మేతాదృశం కర్మ న కస్యాశ్చ న శుశ్రుమః॥ 8

అస్లవేంధసి మగ్నానా మప్రతిషే నిమజ్జతాం।
పాంచాలీ పాండుపుత్రాణాం నారేషా పారగాఽభవత్॥ 9

భీమ ఉవాచ॥

స్త్రీ గతిః పాండుపుత్రాణాం మిత్యువాచ స సూతజః।
ఇక్షావైతాంస్తువాసర్వాహునిశత్రూన్ సమాగతాన్॥ 10

ధనంజయ కథం స్వితస్య దపత్య మభిమృష్టజం।
ఇత్యుక్త్వా భీమసేనస్తు కనిష్ఠై ర్రాభతృభి స్సహ।
మృగమధ్యే యథా సింహో ముహుర్ముహు ర్దుదైక్షిత॥ 11

తద్రాభతృపచనం శృత్వా ధను రాదాయ వీర్యవా॥
సవ్యసాచీ సముత్పత్య తాం చ్ఛత్రా సముదైక్షిత॥ 12

ద్రోపది చెప్పుచున్నది.

6. ఓ మహారాజా ! లోభము ధర్మమును నశింపజేయును, మూఢవ
వతమును పొందుటకు నేను తగను. కాన నేను గోరదలచుట
లేదు.

6.7. వైశ్యునకు ఒకవతము, క్షత్రియకాంతకు రెండువతములు, రాజా
నకు మూడువతములు, బ్రాహ్మణునకు నూరువతములు అనిచెప్ప
బడినది.

కర్ణుడు చెప్పుచున్నారు

8. ఈపాండవులు ప్రిచే యుద్ధరింపబడిరి. వారియొక్క యిట్టిస్థితి
మనుష్యులలో నెచ్చటను వివరిడలేదు, ఇకమందెన్నడునూ విస
భోము.

9. అవత్సముదమున మునిగి అవ్రతిష్ఠయందు మునకలిడుచున్న
పాండుపుత్రులను ఈద్రోపది నావనలె యొడ్డున చేర్చినదాయెను.

భీముడు పల్కుచున్నారు.

10. ఈసూతుడు పాండవులకు అడుది గతియాయెనని వల్కెను,
ఇక్కడేవున్న శత్రువులనందఱను వదించగలను.

11. ఓఅర్జునా! ఎట్లుగాఈశత్రువును సహించుచున్నావు. అని తనసోద
రులతోగూడ శక్లమధ్యయందున్న సింహమువలె కౌరవులవంక
మాటిమాటికి చూచెను.

12. సోదరుని ఆనాక్యమును విని పరాక్రమశాలియగు సవ్యసాచి భను
ర్పాణిములను గ్రహించి శత్రువులనందరిని కలయ జూచెను.

ఉత్పతంతం తు వేగేన తతో దృష్ట్వా ధనంజయం!
వాయుజు చాహు పై జ్యేష్ఠో ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః॥ 13

మాసార్థ సాహసం కార్షీ రావినాశం పృథోదర!
అహ మేత త్పాపకృతో ద్యూతజ్ఞాన్ దగ్ధ ముత్సహే!
కిం త్వ సత్యగతిం దృష్ట్వా త్రోథో నాశ ముపైతి మే॥ 14

తతో యుధిష్ఠిర శ్శాంతో భ్రాత౯ నాన్వన్నివార్యచ!
పితరం సముపాతిష్ఠత్ ధృతరాష్ట్రం కృతాంజలిః॥ 15

యుధిష్ఠిర ఉవాచ॥

రాజన్ కిం కరవామ స్తే స్రశాభ్యస్మాంస్త్యమిశ్వరః!
నిత్యం హి స్థాతు మిచ్ఛామ స్తవ భారత శాసనే॥ 16

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ॥

అజాతశత్రో భద్రం తే అరిష్టం స్వస్తి గచ్ఛతు!
అనుజ్ఞాత స్సహ ధనా స్స్వరాజ్య మనుశాసత!
ఇదంచై వావబోధవ్యం వృద్ధస్య మమ శాసనం॥ 17

విదితోఽసి మహాప్రాజ్ఞ పృథ్ధానాం పర్యుపాసితా!
స్మరంతి సుకృతాన్యేవ న వై రాణ్యసి సాధవః॥ 18

తథా చరిత మార్యేః త్వయాస్మిన్నతస్సమాగమే!
దుర్యోధనస్య పారుష్యం తత్తాత హృది మాకృతాః॥ 19

13. వేగముగాదుముకుచున్న అర్జునుని. భీమసేనుని చూచి ధర్మరాజు ఇట్లనెను.

14. ఓఅర్జునా! సాహసముచేయవలదు, ఓన్యకోదరా! శత్రువులను నశింపజేయ వలదు. నేనే పాపాత్ములగు ఈజూదరులను దగ్ధము చేయ నుత్సహించుచున్నాను, కాని అసత్యము యొక్క గతిని తెలుసుకొని వాక్రోధము నశించిపో వుచువన్నది.

15. అంతట శాంతుడగు ధర్మరాజు సోదరులను వినారించి దోసిలోగ్గి తండ్రియగు ధృతరాష్ట్రుని సమీపించెను.

యుద్ధిష్ఠిరుడు చెప్పుచున్నాడు.

16. ఓరాజా! నీవేమిచేయవలదువు; నీవు మాకు ప్రభువవు, మమ్ము శాసించుము. నీ అజ్ఞకు బద్ధులమై ఎల్లప్పుడుండ గోరుచున్నాము,

ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పుచున్నాడు.

17. ఓధర్మరాజా! నీకు క్షేమము కలుగుకాక, అరిష్టము తొలగుగాక. నా అనుజ్ఞవదనీ ధనముతో గూడిన వారై మీరాజ్యమును పరిపాలించుడు. వృద్ధుడనగు నాలజ్ఞ యిదియేనని తెలిసి కొనుడు.

18. నీవు వృద్ధులను సేవించువాడవని వేనెరుగుదును. సాధువులగువారు యితరుల మంచివనులనే స్మరించెదరు. ఇతరుల అవకాశములను స్మరింపరు.

19. పూజ్యుడవగునీచే ఈసభయందు అట్లాచరింప బడినది. ఓశాయనా దుర్యోధనుని శాతిన్యమును హృదయమున పెట్టుకొనకుము,

మాతరం వైవ గాంధారిం మాం చ త్వం గుణకామ్యయా |
ఉపస్థితం వృద్ధ మంధం పితరం పశ్య భారత | 20

ప్రేక్షాపూర్వం మయాద్యూత మిద మాసీ దుపేక్షితం |
మిత్రాణి ద్రష్టుకామేన పుత్రాణాం చ బలాబలం | 21

అశోచ్యాః కరవో రాజన్ యేషాం త్వ మనుశాసితా |
త్వయి ధర్మోద్ధనే ధైర్యం భీమసేనే పరాక్రమః |
శుద్ధాచ గురుశుశ్రూషా యమయోః పురుషాగ్ర్యయోః |
అజాతశత్రో భద్రం తే ఖాండవప్రస్థ మావిశ | 22-23

భ్రాతృభి స్తేఽస్తు సాభ్రాత్రం ధర్మే తే ధీయతాం మనః |
ఇత్యుక్తో భరతశ్రేష్ఠో ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః ||
కృత్యావ్యసమయం సర్వం ప్రతప్తే భ్రాతృభి స్సహ || 24

తే రథాన్ మేఘగుంకాశా నారుహ్య సహ శ్శష్టయా
ప్రయయు ర్హృష్టమనస ఇంద్రప్రస్థం పురోత్తమం
అథ దుర్యోధనః కర్ణ శృకునిశ్చాపి సౌబలః ||
ధృతరాష్ట్రం తస్మిన్ధయై క్తం శ్లక్ష్యం వచనమబ్రువత్ | 25-26

సర్వోపాయై ర్నిహంతవ్యాః శత్రవ శ్శత్రుసూచన
కపితాః పాండవా స్సర్వే సేనాయోగాయ నిర్యయాః || 27

21. తల్లియగు గాంధారిని, గుణములయందు మమకాశముతోనున్న వృద్ధుడను, అంభుడను, తండ్రియునైన నన్ను కనిపెట్టుకొని యుండుము.

21. బుద్ధిహార్యముగా నాచే ఈద్యూతము ఉపేక్షింపబడినది మిత్రులను, పుత్రులలో బలాబలములు చూడగోరి నేవిట్టొనరించితివి.

22-23. నీసోదరులగు పాండవులు నీవశవర్తులగుటచే విచారించదగినవారు కారు. నీయిందుధర్మము అర్జునునియందు ధైర్యము బీమునియందు వరాకముము వకుల సహదేవులయందు గురు శుశ్రూషయు నియ తిమై యున్నవి. ఓధర్మరాజా! ఇంద్రప్రస్థ మను ప్రవేశించుము.

24. కౌరవులయందు నీతెల్లప్పుడును భార్యప్రేమ యుండుగాక. నీమ వస్సు ధర్మమునందే యుండుగాక. అపవలుకబడి ధర్మరాజు పెద్దల ఎదుట అట్లేనవి ప్రతిజ్ఞయొనరించి సోదరులతోగూడి బయలుదేరెను.

25.-28. వారు మేఘములతో సమానముగు రథములందు భార్యయగు పౌండరీతోకూడి ఇంద్రప్రస్థ పురమ గూర్చి జయలుదేరిరి, అంతట దుశ్శాసన కర్త, శకుములతో గూడిన దుర్యోధనుడు ధృతరాష్ట్రునితో అర్థయుక్తమై తీవ్రముగు వాక్యమును పలికెను.

27. ఓకండ్రి! సర్వోపాయములతోను శత్రువులు సంహరించ దగిన వాడు. కుపితులగు పాండవులందరును, నేననాయత్తవశచు కొనుటకు వెళ్ళి.

సక్షంస్యంతే తథాఽస్మాభి ర్జాతు విప్రకృతా హి తే
ద్రౌపద్యాశ్చ పరిశ్లేశం కోహ్యేషాం క్షుతు మ్మర్తతి || 28

అర్జునేన సమో లోకే నాస్తి వీర్యో ధనుర్ధరః
అకారాదీని నామాని అర్జునగ్రస్తచేతసః
అశ్వాక్షరాంబుజశ్చైవ త్రాసం సంజనయంతి మే || 29

ద్యూతే పార్థస్య కారస్య మాయయా నికృణిః కృతా
తస్మాద్ధి నో జయ స్తాత అన్యోపాయేన నో భవేత్ || 30

పున ర్దీప్యమ భద్రం తే వనవాసాయ పాండవైః
ఏవ మేతా న్వశే కర్తుం శత్రు్యః పురుషర్షభ || 31

అయం హి శకుని ర్స్వేద సవిద్యా మక్షసంపదం
దృఢమూలా వయం రాజ్యే మిత్రాణి పరికృహ్యచ
జేష్యామస్తా న్వయం రాజక్ రోచతాం తే పరంతప || 32

ధృతరాష్ట్రః ఉవాచ

తూగ్ధం ప్రత్యానయ త్వేతాన్ కామః హ్యద్యగతానపి
ఆగచ్ఛంతు పున ద్ద్విత మిదం కుర్వంతు పాండవాః || 33

తతో ద్రోణ స్సమదంతో శాస్త్రీకశ్చైవ గౌతమః
విదురో ద్రోణపుత్రశ్చ వైశ్యపుత్రశ్చ వీర్యవాన్
భూరిశవా శ్శాంతనవో వికర్ణశ్చ మహారథః
మాద్యూత మిత్యభావంత శ మోస్త్వితి చ సర్వశః || 34-35

28. మాచే అపకారముచేయబడిన వారు సహించరు పాంచారికి మేము నరించిన పరాభవమును వారిలో నెవరు సహించగలరు.
29. లోకమున అర్జునునితో సమానుతగు ధనుర్ధారి లేడు, అర్జునుని పోలిన భయగ్రస్తమగు నాకు అశ్వ అంబుజ అక్షరమే॥ గంపేర్లు గూడ భయమును కలిగించుచున్నవి.
30. ఓభృతరాష్ట్రాః జ్యోతియునందు మాయచే పాంతవులకు అపకారము చేయబడినది. దానివలననే మనకు జయము కలుగును గాని మిరియొక ఉపాయముతో ఎన్నటికిని జయము సంభవించదు.
31. కావున వారితో వనవాసపు ఏర్పాటుతో మరల జూడమాడుదము, అట్లగుచో వారిని మనవశము చేసుకొనుటకు సమర్థులమగుదుము.
32. ఈ కనువి అక్షవిద్యనంతను చక్కగా ఎరుగును. కాన మనకు జయము నిశ్చయము. వారి వనవాసకాలమున ఈ 13సం॥లో మనము మిత్రసంగ్రహముచేసి ధృఢమూలమై వారిని తరువాత యుద్ధమున జయించగలము. ఈమార్గము నీకును రుచించుగాక,
- భృతరాష్ట్రుడు చెప్పుచున్నాడు.
33. వేంటనే పాండవులు నగముదూరము వెళ్ళినవారై నను తిరిగి వత్తురు గాక, నీతో మరల జూడమాడుదురుగాక.
- 34, 35 అంతట ద్రోణుడు, సోమదత్తుడు, జాహ్నుకుడు, కృపాచార్యుడు, విదురుడు, అశ్వత్థామ, యుయుత్సువు, భూరిశ్రవుడు భీష్ముడు, వికర్ణుడు వీరందరును పాండవులతో జూడము వద్దు. వారితోసంధి చేసుకొనుటని చెప్పిరి.

అకామానాం చ సర్వేషాం సుహృదా మర్థనర్శినాం
అకరో త్పాండవాహ్వనం ధృతరాష్ట్ర సుతప్రియః । 36

అథాబ్రవీ ధర్మయుక్తా గాంధారి శోకకర్మితా
జాతే దుర్యోధనే తుత్తా మహామతి రభావత
నీయతాం పరలోకాయ సాధ్యయం కులపాంసనః ॥ 37-38

మానిమజ్జస్వ దోషేణ మహాపు త్వంహి భారత
మా బాలానా మశిష్టానా మభిమంస్థా మతిం ప్రభో । 39

మాకులస్య త్వయే ఘోరే కారణం త్వం భవిష్యసి ।
బద్ధం సేతుం కోను భింద్యా ద్ధమేచ్ఛాంతం చ పావకం 40

శమే స్థితాన్ కోను పార్థాన్ కోపయే ద్భరతర్షభ
శాస్త్రం న శాస్తి దుర్బుద్ధిః శ్రేయసే చేతరాయ చ । 41

తస్మాదయం మద్వచనా త్వ్యజ్యతాం కులపాంసనః
అంతో నూనం కులస్యాస్య తన్నిజోధత భారత ॥ 42

తథా తే న కృతం రాజన్ పుత్రస్నేహః స్మరాధిప
తస్య ప్రాప్తం ఫలం విధి కులారకరణాయ తత్ । 43

36. సుతప్రియమగు ధృతరాష్ట్రుడు దీర్ఘదర్శులు. స్నేహితులగు వారం దరి అధిపతియను మన్నింపక పాండవులను మతరి ఆహ్వానించెను.

37, 38 అంతట ధర్మయుక్తురాజగు గాంధారి శోకముచే పీడింప బడినదై ఇట్లు వలికెను, దుర్యోధనుడు పుట్టినపుడు మహామతియుగు విదురుడు చెప్పెను కదా! కులపాంసనుడగు ఈ దుర్యోధనుడు చంప బడుగాక,

39. నీడోషముచే నీవు ఆవశ్యముద్రమున మునుగకుము, బాళును, దుర్మార్గులగు దుర్యోధనాదుల మతము ననుసరింపకుము.

40. అటులగుచో ఘోరమగు కులక్షయమునందు నీవేకారణమైన వాడవగుదువు, కట్టినసేతువును ఎవడు భేదించును. చల్లరిన అగ్నిని ఎవడు ప్రజ్వలించ చేయును.

41. అట్లే శాంతించిన పాండవులను ఎవరు కోపింప చేయుదురు. ఈ దుర్మార్గుడగు దుర్యోధనుడు శాస్త్రప్రమాణ బద్ధుడుకాదు. తప్పక నశించును,

42. అందుచే నామాటవిని కులపాంసనుడగు ఈతడు విడిచిపెట్టిబడుగాక, లేనిచో ఈతడు తప్పక కులాంతకుడు కాగలడు, నామాట వినుడు.

43. ఓజనమేజయా! ధృతరాష్ట్రుడు పుత్రస్నేహముచే ఆమెనాక్యము ననుసరించకపోయెను, అందుకనే దానికిఫలముగా కులక్షయము సంభవించినది కదా!

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ

అంతః కామం కులస్యాస్తు న శక్నోమి నివారితం ।

యథేచ్ఛంతి తదైవాస్తు ప్రత్యాగచ్ఛంతు పాండవాః॥

పునర్ద్వ్యుతం చ కుర్వంతు మామకాః పాండవై ససహా॥ 44

తతో హ్యర్థగతం పార్థం ప్రాతిగామీ యుధిష్ఠిరం

ఉవాచ వచనా ద్వాజ్ఞో ధృతరాష్ట్రస్య ధీమతః॥ 45

ఉపాస్తీర్ణా సభా రాజ స్నతౌ నుప్త్యా యుధిష్ఠిరః

ఏహి పాండవ దీవ్యేతి పితా త్వాహ నరాధిప॥ 46

యుధిష్ఠిర ఉవాచ॥

ధాతు ర్నియోగా ద్భూతాని పాపువంతి శుభాశుభం

న నివృత్తి స్తయో రస్తి దేవితవ్యం పునర్యది॥ 47

*అక్షుద్యుతే సమాహ్వనం నియోగాత్ స్థవిరస్య చ॥

జానన్నపి క్షయకరం నాతి క్రమితు ముత్సహే॥

మృగం సువర్ణం నాస్తీతి రామస్యావిదితం కిము॥

ఇతి బ్రువన్నివృత్తే భ్రాతృభి ససహ పాండవః॥

జానంశ్చ శకునేర్మాయాం పార్థోద్భూతమియాత్పునః॥ 48-49

*హ్య! నహి భిక్షుకా స్సంతీతి స్థాలోన్య నాధీశ్రయం
తే! నహి మృగా స్సంతీతి యా నోప్యంతే! ప్రతి విధేయం
చ దోషేషు ఇత్యాభాణకవచనం॥

ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పుచున్నాడు.

44. కులక్షయము అయిన అగుగాక. ఈ దుర్యోధనుని నివారింపకత్తు
దను గాకున్నాను, వారు కోరినట్లు పాండవులు తిరిగి వత్తురుగాక.
మన దుర్యోధనాదులు పాండవులతో మరల జూదమాడుదురుగాక.

45. అంతట మార్గమధ్యమున నున్న ధర్మరాజుతో ప్రాతిగామి ధృత
రాష్ట్రుని వాక్యముగా ఇట్లు పలికెను.

46. ఓ ధర్మరాజా ! సభ ఏర్పాటు చేయబడినది. పాచికలు సిద్ధముగా
నున్నవి. వెంటనే వచ్చి జూదమాడుమని నీ తండ్రిగారు నీతో
చెప్పమనిరి.

ధర్మరాజు చెప్పుచున్నాడు.

47. టీవుడు దై వాజ్ఞచే కుట్రాశయములను పొందుచున్నాడు. వాటికి ప్రతి
క్రియలేదు,

*48, 49. పెద్దవాడగు తండ్రి యొక్క ఆజ్ఞ ఇట్లున్నదా : జూదము వాళ
హేతువని తెలివీయు తండ్రి ఆజ్ఞను నేను అతిక్రమించలేకున్నాను
బంగారు లేదీ ఉండదని రామునకు తెలియదా ఏమి ? విధి అను
ల్లంఘనీయము. అని పలుకుచు సోదరులతో గూడి హస్తినాపుర
మునకు తిరిగి వచ్చెను. శకుని యొక్క మాయను ఎరిగియు జూద
మునకు మరల ధర్మరాజు వచ్చెను.

---

*వాక్యము : బిచ్చగాండ్రు వచ్చి యాచించుకని అన్నమే వండకుం
దుమా : లేళ్ళు వచ్చి పైరుమేయునని విత్తుటయే మానుడుమా : కాన
దోషముల గూర్చి ప్రతిక్రియ చేయవలయును. కాని అసలు పని మాన
గూడదు.

శకుని రువాచః॥

అముం చ ద్ధిరో యద్వో ధనం పూజితమేవ తత్ ।

వయం వా ద్వాదశాబ్దాన్స్త్ర యస్మాభిర్ద్వౌతనిర్జితాః ।

ప్రవిశేమ మహారణ్యం రౌరవాజినవాససః॥

50-51

త్రయోదశం చ సజనే అజ్ఞాతాః పరివత్సరం ।

జ్ఞాతాశ్చ పునరన్యాని వినే వర్షాణి ద్వాదశ ।

అస్మాభి ర్నిర్జితా యూయం వనే ద్వాదశ వత్సరాన్ ।

వసద్ధ్యం కృష్ణయా సార్థ మజినైః ప్రతివాసితాః॥

52-53

త్రయోదశేచ నిస్ప్రత్యే పునరేవ యథోచితం ।

స్వరాజ్యం ప్రతిపత్తవ్యం ఇతరై రథవేతరైః॥

54

శబ్దాః॥ ద్వాదశాబ్దే గతే వారసత్వం నాస్తీతి యదు
క్తం తత్తుచ్చం॥ తథాహి యాజ్ఞవల్క్యస్మృతౌ వ్యవహార
కాండే అపశ్యతోఽబ్రువతో హని ర్భూమే ర్వింశతి వార్షికీ
పరేణ భుంజమానాయా ధనస్య దశవార్షికీ ఇతి ॥ తస్య
మితాక్షరా వ్యాఖ్యా-పరేణాసంబద్ధేన భుజ్యమానాం భువం
ధనం వా అపశ్యతః అబ్రువతః- మచీదేయం భూస్త్వయా
న భోక్తృవ్యే త్యప్రతిపేధత స్తస్యా భూమేః వింశతివార్షికీ-
అప్రతిరవ వింశతివర్ష భోగనిమత్తహాని రభవతి ధనస్య తు
హస్త్యశ్వాదే ద్దశవార్షికీహానిః భవతి ॥

శకుని చెప్పుచున్నారు.

50. 51. ఈ విస్తారముగు నీకు గల రాజ్యాది ధనమును వదలి మీరు జూదములో జయింపబడుచో జటావల్కలములను ధరించి 12సం॥ అరణ్యవాసము చేయవలెను. మేమొడిసను అట్లే చేయవలెను.

52. 53. 13 వ సంవత్సరము నగరమున అజ్ఞాతులమై సంచరింపవలెను. అందు తెలియబడుచో మరల 12 సం॥లు అరణ్యవాసము 1 సం॥ అజ్ఞాతవాసము చేయవలసియుండును, మాచే మీరు జయింపబడుచో మీరైదుగురు ద్రౌపదితో గూడి జటావల్కలములను ధరించి 12 సం॥లు అరణ్యవాసమును, ఒక సంవత్సరము అజ్ఞాతవాసము చేయవలసియుండును,

54. 13 సంవత్సరములు పూర్తియైన ఏమ్మట మేము గాని, మీరుగాని వారి వారి రాజ్యములను మరల పొందగలము.

వా॥ 12 సం॥లు భుక్తము లేనిచో వారసత్వము పోవును. అనువాక్యము కూడదు. యజ్ఞవల్క్య స్మృతియందు వ్యవహారకాండలో ఇట్లు కలదు. శ్లో॥ తన భూమిని, ఇతరుడు తనకు తెలియకుండగ తన అభ్యంతర పెట్టకుండగ 20సం॥లు అనుభవించుచో హవి సంభవించును. అట్లే ధనమునకు 10 సం॥లు, దీనికి మితాక్షర వ్యాఖ్యానము ఇట్లు కలదు, తనకు సంబంధించని ఇతరునిచే అనుభవించబడుచున్న భూమిని గాని, ధనమును గాని గమనించకయు ఈ భూమి నాది. నీచే ననుభవించ తగదు అని విషేషము చేయుచు వానియొక్క భూమికి ఎదురుమాటలేవి 20 సం॥ భోగముచే హవి సంభవించును. అట్లే గుట్టము, ఏనుగు, మొ॥ గల ధనములకు 10 సం॥లచే హవి సంభవించును,

అనేన వ్యవసాయేన గృహస్థాభి ర్యుధిష్ఠిరః।

అతః నుప్త్యా పున ర్ద్యుత మేహి దీవ్యస్య భారతః। 55

జనప్రవాదా న్సుబహూన్ శృణ్వన్నపి నరాధిపః।

హియాయాచ ధర్మ సంయోగా త్సర్వో ద్యుత మియా త్పునః।

అప్యగ్రహేనో వివాశస్సాస్య త్కురూణామితి చింతయన్। 56

యుధిష్ఠిర ఉవాచ॥

శధంవై మద్విధో రాజా స్వధర్మ మనుపాలయన్।

అహూతో వినివర్తేత దీప్యమి శకునే త్వయా॥ 57

ఏవం వైవ బలావిష్టో ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః।

భీష్మద్రోణావర్యమాణో విదురేణ చ ధీమతః।

గాంధార్యా పృథయా వైవ ద్రౌపద్యా ద్రోణినా తదా।

ప్రతి జగ్రాహ తం పార్థో గ్లహం జగ్రాహ సౌబలః।

జితమిత్వేవ శకుని ర్యుధిష్ఠిర మభావత॥ 58-59-60

భూమి ధనానస్య సం పూర్ణహాని రిహోఽవివక్షితా । న
వస్తుహాని ర్నాపి వ్యవహారహానిః । తథాహి॥ నిరాక్రోశం
వింశతివర్షభోగాదూర్ధ్వం యద్యపి స్వామీ న్యాయాత్తం
తత్క్షేత్రం లభతే । తథాపి ఫలానుసరణం న లభతే ।
వింశతే ప్రాక్ప్రత్యక్షౌ నవాక్రోశేఽచ లభతే, వింశతి
గ్రహణాత్ ।

56. ఓ ధర్మరాజా : ఈ షకతుతో మాతో జూదమాడుము. తమ్ము. అని పలికెను,

58. ధర్మరాజా జనులు చెప్పుకొనుచున్న ప్రవాదములను వినుచుండియు సిగ్గుపడుచు పిత్రాజ్ఞా పరిపాలనమనెడి ధర్మమును పురస్కరించు కొని పురుషంశీయులకు, నాశము సంప్రాప్తమైనదని చింతించుచు మరల జూదమున ప్రవేశించెను.

యధిష్ఠిరుడు చెప్పుచున్నాడు.

57. స్వధర్మమును పరిపాలించు నా వంటి రాజా జూదమున కాహ్వనింపబడి ఎట్లు రాకుండును : కాన ఓ శకునీ : నీతో జూద మాడుదును,

58.60. ఈ విధముగా దైవబలముచే ప్రేరేపింపబడిన ధర్మరాజా వీష్ణు, ద్రోణుల చేతను, బుద్ధిమంతుడగు విదురుని చేతను, కుంతి చేతను, గాంధారిచేతను, ద్రౌపదిచేతను, అశ్వత్థామ మొ॥ వారిచే వారివ బదియు సాచికలను గ్రహించెను, శకునియు పాతికలను గ్రహించి జయింపబడితివని యధిష్ఠిరునితో పలికెను.

ఇచ్చట భూమికిని ధనమునకును హవి సంకల్పించునవ ఆ హవి సంహార హవి కాదు. వ్యవహార హవి కాదు. అత్యంతరము చెప్పక 20 సం॥లు ఊరకుండి తరువాత అత్యంతరము చెప్పచో స్వామియగు వారు న్యాయముగా తన భూమిని మరల పొందుచున్నాడు, కాని ఆ 20 సం॥ల వంటను మాత్రము పొందజాలడు, 20 సం॥లలోపల అత్యంత రము చెప్పి యున్నచో భూమితో పాటు వంటను కూడ పొందగలడు.

తతః పరాజితాః పార్థావనవాసాయ దీక్షితాః॥

అజినా న్యుత్తరీయాణి జగ్రుహుశ్చ యథాక్రమం॥ 61

పాండవానాం కుటుంబాని పుత్రపౌత్రకళత్రకం॥

తాసాం వై బాంధవాస్సర్వేనీత్వా జేశాన్యయుస్స్వకాః॥ 62

అజినై స్సంవృతాన్ దృష్ట్వా హృతరాజ్యా సరిందమాన్॥

ప్రస్థితాన్ వనవాసాయ తతో దుశ్శాసనోఽబ్రవీత్॥ 63

స సంతి లోకేషు పుమాంస ఈదృశా ఇత్యవ యే

భావితబుద్ధయ స్సదా జ్ఞాన్యంతి తేఽత్మాన మహద్య పాం

డవా విపర్యయే వండతిలా ఇవాఫలాః॥ 64

మహాప్రాజ్ఞా స్సౌమకి ర్యజ్ఞసేనః॥ కన్యాం పాంచాలీం

పాండవేభ్యః ప్రదాయా అకార్షీద్వై సుకృతం నహ

కించిత్ క్లేబాః పార్థాః పతయో యాజ్ఞసేన్యాః॥ 65

సూక్ష్మప్రవారా సజినోత్తరీయాన్ దృష్ట్వాఽరణ్యే నిర్ధ

నానప్రతిష్ఠాణా కాం త్వం ప్రీతిం లప్స్యసే యాజ్ఞసేని

పతిం వృణీష్యేహ య మన్యమిచ్ఛసి॥ 66

ఇతి శ్రీమహాభారతసాహిత్యే సభాపర్వణి

షష్ఠోఽధ్యాయః సమాప్తః॥

81. తరువాత ఓడింపబడిన పాండవులు వనవాస దీక్ష గొని కృష్ణాజిన మాలను క్రమముగా ఉత్తరీయములుగా ధరించిరి.
82. పాండవుల కుటుంబములను, భార్యలను, పుత్ర పౌత్రులను వారి బంధువులందరు తీసికొని వారి వారి దేశములకు వెళ్ళిరి.
83. జూదమునందోడిపోయి కృష్ణాజినములను ధరించి వనవాసమునకు బయలుదేరిన పాండవులను చూచి దుశ్శాసనుడు ఇట్లు పలికెను.
84. రోకమున ఇటువంటి మనుష్యులు ఎచ్చటను లేరు. ఇటువంటి మంద బుద్ధులు లేరు. వీరు పాండవులు కానివారైరి. అవత్తు సంభవించుటచే పండతిలలువలె వ్యర్థులైరి.
85. గొప్ప ప్రజ్ఞాశాలియగు ద్రుపదుడు ఇట్టి పాండవులకు ద్రౌపదినిచ్చి గొప్ప మనశాకర్షమును చేసెను. ద్రౌపదికి నపుంసకులగు పాండవులు భర్తలైరి.
86. ఓ ద్రౌపదీ : కృష్ణాజినములను ధరించి అరణ్యమున నిర్భనులును, ఉనికియు లేని పాండవులను పొంది నీవేమి తృప్తి నొందెదవు , కావున ఇచ్చట నీవు కోరిన మరియొకనిని పతిగా వరించుము.

ఇది శ్రీమహాభారత సారోద్ధారమున, సభాపర్వమందు

ఆటవ అధ్యాయము సమాప్తము.

సప్త మో ధ్యా యః

భీమ ఉవాచ॥

క్రూర పాపజనై ర్జుష్ట మకృతార్థం ప్రభాషసే।
గాంధార విద్యయా హి త్వం రాజమధ్యే వికత్తసే।

యథా తుదసి మర్మాణి వాక్ష్పరై రిహ నో భృశం।
తథా స్మరయితా తేహం కృతం మర్మాణి సంయుగే॥ 2

యేచ త్వా మనువర్తంతే క్రోధలోభవశానుగాః।
గోష్ఠార స్సానుబంధాం స్తా న్నేతాన్మయమసాదనం॥ 3

వై శంసాయన ఉవాచ॥

ఏవం బ్రువాణ మజినై ర్వివాసితం దుశ్శాసన స్తం
పరిసృత్యతి స్థా మధ్యే కురూణాం ధర్మనిబద్ధమార్గం।
గౌరౌరితి స్మృహ్వయ న్మక్తలజ్జః॥ 4

తస్య రాజా సింహగ తే స్సఖేలం దుర్యోధనో భీమసేనస్య।
హర్షాత్ గతిం స్వగత్యానుచకార మందో
నిర్గచ్ఛతాం పాండవానాం సభాయాః । 5

ఏవం సమీత్యౌత్మని చావమానం నియమ్య మనుయం
బలవాన్ స మాసే రాజానుగ స్సంసదికౌరవాణాం।
వినిష్కామౌ వాక్య మువాచ భీమ : ॥ 6

7 వ అధ్యాయము

భీముడు చెప్పుచున్నాడు.

1. ఓ దుర్మార్గుడా! పాపులతోగూడి నీవు వ్యర్థముగా ప్రేలుచున్నావు. శకుని యొక్క మాయా విద్యచే నీవు రాజుల మధ్యలో బడాయిలు పలుకుచున్నావు.
2. ఎట్లు నీవు ఇప్పుడు నీ వాగ్దానములచే మా మర్మస్థానములను పీడించుచుంటివో అట్లు యుద్ధమున నీకు స్మరింపజేయుచు మర్మస్థానములను చేదించగలను.
3. క్రోధ, లోభములకు వశులై ఎవ్వరు నిన్ను అనువర్తించుచూ తడించుచున్నారో వారందరిని గూడ చంపగలను.

వైశంపాయనుడు చెప్పుచున్నాడు.

4. ఈ విధముగా పల్కుచు పల్కులములను ధరించిన పాండవులకు వెనుక పరిహసించుచు దుష్కృతనుడు నృత్యము చేసెను. తురువుల సమక్షమున దర్శబద్ధమగు మార్గము గల ద్రౌపదిని " గో " అని నిర్లజ్జుడై కేకలు వేసెను.
5. నభనుండి బయటకు వచ్చు పాండవులను పరిహసించుచు సంతోషాతిశయముచే మండుదగు దుర్యోధనుడు సింహగమనమువంటి వారి శరకను తన గమనముచే అనుకరించెను.
6. ఈ విధముగా తమను అనుకరించుచు వెక్కిరించుచు అవమాన పరచుచున్న దుర్యోధనుని చూచి బలశాలియు, అభిమానవంతుడు నగు భీముడు కోపము నణచుకొని నభనుండి బయటికి వచ్చుచు కొరవుల నుద్దేశించి ఈ విధముగా పలికెను.

ధార్తరాష్ట్రాః ప్రణేహత్వా మితతాం సర్వధన్వినాం
శమం గంతాస్మి న చిరాత్సత్యమేత ద్రువీమి తే ॥ 7

ఆహం దుర్యోధనం హంతా కర్ణహంతా ధనంజయః
శకునిం చాక్షితివం సహదేవో హనిష్యతి ॥ 8

సుయోధన మిమం పాపం హంతాస్మి గదయా యుధి
శిరిః పాదేన చాస్యాహ మధిష్ఠాస్యామి భూతలే ॥ 9

వాక్యశూరస్య వైవాస్య పరుషస్య దురాత్మనః
దుశ్శాసనస్య రుధిరం పాతాస్మి మృగరాడివ ॥ 10

అర్జున ఉవాచ

కర్ణం కర్ణానుగాంశ్చైవ రణే హంతాస్మి పత్రిభిః
అర్జునః ప్రతిజానీతే భీమస్య ప్రియకామ్యయా ॥ 11

సహదేవ ఉవాచ

యది స్థాస్యసి సంగ్రామే క్షత్రధర్మేణ పాబల
హంతాస్మి తరసా యుద్ధే త్వామేవ సహబాంధవం ॥ 12

నకుల ఉవాచ

ధార్తరాష్ట్రాన్ సుదుర్వృత్తాన్ తత్ప్రియాన్ కాలచోదితాన్
గమయిష్యామి భూయిష్ఠా సహం వైవస్వతక్షయం ॥ 13

నిర్ధార్తరాష్ట్రం పృథివీం కర్తాస్మి సచిరాదివ

7 నేను సర్వ ధనుర్ధారులు చూచుచుండగా కౌరవులను తణమునందు చంపి అచిరకాలములో శాంతిని పొందగలను, యధార్థముగ నలుకుచున్నాను.

8. నేను దుర్యోధనుని చంపగలను. అర్జునుడు కర్ణుని చంపగలడు. మోసపు జూడరియగు శకునిని సహదేవుడు చంపగలడు.

9. ఈ పాపాత్ముడగు దుర్యోధనుని యుద్ధమున గదచే చంపుదును. భూమిమీద పడిన ఈతని శిరస్సును పాదముతో తన్నెదను.

10. వాక్కురుదును, దుర్మార్గుడునగు ఈ దుశ్శాసనుని రామ్ము చీల్చి సింహమువలె రక్తమును పానము చేతును.

అర్జునుడు చెప్పుచున్నాడు.

11. ఈ కర్ణుని వీని అనుయాయులను యుద్ధమున తణములచే చంపగలను, అని భీముని ప్రయము కౌరకు అర్జునుడు ప్రతిజ్ఞ చేయుచున్నాడు.

సహదేవుడు చెప్పుచున్నాడు.

12. క్షత్రియ ధర్మము ననుసరించి ఈ శకుని పరుగెత్తక యుద్ధమున విలచుచో వీనిని బంధువులతో గూడ నేను వెంటనే చంపగలను.

నకులుడు చెప్పుచున్నాడు.

13. దుర్మార్గులగు కౌరవులను వారి ప్రయములను పెక్కుమందిని నేను యమలోకమును పొందించగలను.

14. 15. అచిరకాలములో ఈ భూమిని కౌరవులు లేనిదానిదిగ చేయగలను, ఈ విధముగా పురుషశ్రేష్ఠులగు పాండవులు విస్ఫారిన

ఏవం తే పురుషవ్యాఘ్రా సృశ్వే వ్యాయత బాహవః
ప్రతిజ్ఞా బహుభాః కృత్వా ధృతరాష్ట్ర ముపాగమన్ 114-15

యుధిష్ఠిర ఉవాచ

సర్వా నామంత్ర్య గచ్ఛామి ద్రష్టాస్మి పునరేత్య వః
స తే కించి దధోచు స్తం హియా సన్నా యుధిష్ఠిరం
మనోభి రేవ కల్యాణం దద్యుస్తే తస్య ధీమతః । 16-17

విదుర ఉవాచ

అపథ్యార్థకృచ్ఛేషు సర్వకార్యేషు వా పునః
యథావ త్ప్రతిపద్యేధాః కాలే కాలే యుధిష్ఠిర । 18

కుంతీ చ భృశసంతప్తా ద్రాపదీం వేత్స్య గచ్ఛతీం
స్త్రీధర్మాణా మభిజ్ఞాసి శీలాచారవతీ తథా
సహదేవశ్చ మే పుత్ర స్సదాఽవేత్స్యః వనే వసన్ । 19

తథేత్యుక్త్వా తు సా దేవీ ముక్త కేశీ వినిర్యయా ।
భారతరాష్ట్రే స్త్రియ స్తాశ్చాఖిలే నోపలభ్య తత్ ।
దురుదు స్సుస్వరం సర్వాః విసింహంత్యః కురూ భృశం । 20

రాజాచ ధృతరాష్ట్రస్తు న శాంతి మభిజగ్మిహా
నాహం జనం నిర్దహేయం దృష్త్వా ఘోరేణ చక్షుషా
స పితౄయ ముఖం రాజా తస్మాద్గచ్ఛతి పాండవః । 21-22

బాహువులు కలవారై అనేక భీకర ప్రతిజ్ఞలను చేసి దృశరాష్ట్రుని వద్దకు వచ్చిరి.

యధిష్ఠితుడు చెప్పుచున్నాడు.

16. 17. అందరివద్ద శలవు తీసుకొని అరణ్యమునకు వెళ్ళుచున్నాను. మఠం తిరిగి వచ్చి మిమ్ము చూచెదను. అంతట నాడు సిగ్గుతో తలలు వంచినవారై ధర్మరాజుతో ఏమియు పలుకకుండిరి. ఇద్ది మంతుడగు నాదనికి మనస్సులచేతనే అశీర్వాదము నొసంగిరి.

విదురుడు పలుకుచున్నాడు.

18. ఓ ధర్మరాజా : ఆవద్ధర్మములయందును, ఇక్కట్లులందును, సర్వ కార్యముల యందును యుక్తముగా ప్రవర్తించుడు.
19. అరణ్యమునకు వెళ్ళుచున్న ద్రౌపదిని చూచి కుంతి మిక్కిలి పీడింపబడినదై ఓ ద్రౌపదీ : నీవు శ్రీ ధర్మములను ఎరిగినదానవు, సత్స్వభావము ఆచారము గలదానవు, నా పుత్రుడగు నహిరేవుని వనవాసమున ఎల్లప్పుడు కనిపెట్టియుండుము.
20. అలాగేనని ద్రౌపది పనికి విరియబోసిన జాట్లు కందై బయటకు వచ్చెను. కౌరవుల శ్రీలు అదంతయు చూచి అందరూ విగ్గతగా కౌరవులను నిందించుచు విలపించిరి.
21. 22. రాజుగు దృశరాష్ట్రుడు మనశ్శాంతిని పొందకపోయెను నేను నా ఘోరమగు దృష్టిచే ఈ జనమును దహింపజేయకుండునుగాక యని ధర్మరాజు ముఖమును వత్తముతో కప్పి అర్చిత ముంతి బయలు వెడలెను.

బాహూ విశాలా కృత్వాఽశా తేన భీమాపి గచ్ఛతి ||
చిక్కిర్షన్ కర్మ శత్రుభ్యో బాహుద్రవ్యాను రూపతః | 23

ప్రదిశన్ శరసంపాతాః కున్తిపుత్రోద్దన స్తదా
సికతావపః సవ్యసాచీ రాజాన మచగచ్ఛతి | 24

పాంసూపలిప్త సర్వాంగో సకుల స్తేన గచ్ఛతి
నాహం మనాం స్యాదదేయం మార్గే స్త్రీణామితి ప్రభో | 25

ముఖ మాలిప్య తేనాసా సహ దేవోఽపి గచ్ఛతి
స మే కశ్చిద్వీజానీయా న్ముఖ మద్యేతి భారత || 26

ఏకవస్త్రా ప్రకుదతీ ముక్తకేశీ రజస్వలా
శ్రోణితద్ధ్రాక్తవసనా ద్రాపదీ వాక్యమబ్రవీత్ | 27

యత్కృతే హ మిదం ప్రాప్తా తేహం వక్షే చతుర్దశీ
హతపత్యో హతసుతా హతబంధుజనప్రియః
బహుశోణితద్ధాంగ్యో ముక్త కేశ్యో రజస్వలాః |
ఏవం కృతోదకా భార్యా ప్రవేక్ష్యంతి గజాహ్వయం | 28

కృత్వాత్మనైఋతాన్ దర్భాన్ ధీరో ధౌమ్యః పురోహితః
సామాని గాయన్ యామ్యాసే పురతో యాతి భారత | 29

23. భీముడు విశాఖములగు తన బాహువులను తన బాహుబలమున కనుగుణముగ తాను శత్రువులకు చేయబోవు ప్రతిక్రియను తెలుపుచు బాహువులను విప్పార్చి వెళ్ళుచుండెను.
24. అర్జునుడు ఇసుకను విరజిమ్ముచు తానొనరించబోవు శరపాతములను సూచించుచు ధర్మరాజును అనుసరించి వెళ్ళుచుండెను,
25. నకులుడు మార్గమున వెళ్ళుచూ త్రిల మనస్సులను తన సౌందర్యముచే ఆకర్షించుకుందునట్లు శరీరము నంతను దుమ్ము కొట్టుకొని దానితో వెళ్ళుచుండెను.
26. సహదేవుడు నా ముఖము వెవ్వడును గుర్తించకుండురు గాక యవి తన ముఖమునకు మసి పూసుకొని ధర్మరాజు ననుసరించి వెళ్ళుచుండెను.
27. ఏక వత్తమును ధరించి నింపించుచు వెంట్రుకలు విరబోసుకొని రజస్వలమై రక్తముచే తడవిన వత్తముగల ద్రౌపది ఇట్లు పరితెను,
28. ఏ కౌరవులవలన ఇట్టి అవస్థను పొందింపబడితిని? 14 వ సంవత్సరమున వారి భార్యలు, భర్తలు పోయినవారై సుతులు పోయి, బంధువులు పోయి విశేషముగ రక్తముతో తడువబడిన శరీరము కలవారై వెంట్రుకలు విరబోసుకొని రజస్వలమై ఉదకక్రియలూపరించి హస్తినాపురమున ప్రవేశించగలరు.
29. పురోహితుడగు ధౌమ్యుడు దర్శనను పరచి ప్రమాణమునందుచికముగ సామముగ గావము చేయుచూ యుగం వెళ్ళుచుండెను

హతేషు భరతేష్వాజౌ కుమాణాం గురవస్తదా
ఏవం సామాని గాస్యం తీర్థ్యక్త్వా ఛౌమ్యాపి గచ్ఛతి || 30

పౌరా ఊదుః

హాహా గచ్ఛంతి నో నాథా స్సమవేక్ష్యధ్వమిదృశాః
అహో ధిక్ కురువృద్ధానాం బాలానామివ చేష్టితం || 31

మర్విసీతేషు లుప్తేషు కా ప్రితిః కారవేషు సః |
ఇతి పౌరా స్సుదుఃఖార్తాః క్రోశంతిస్మ పునః పునః || 32

ఏవం తేషు సరాశ్శ్రేషు నిర్యత్సు గజసాహ్వయాత్ |
అగ్నిహోత్రాగ్ని సాయూహ్ని సచాహూయంత సర్వశః || 33

అసక్తే పిద్యత శ్చాసక్త భూమిశ్చ సమకంపత |
ఏవ మేతే మహోత్పాతాః స్రామరాసక్త దురారవః || 34

సౌవశ్చ సభోమధ్యే కుమాణా మగ్రతః స్థితః |
మహ్నిభిః పరివృతో కౌద్రు వాక్య మువాచ హ | 35

ఇత శ్చశుద్ధ శే వన్నే విరంక్ష్యంతీశు కారవాః |
దుశ్రోకనాపరాభేర భీమాద్ధుర బలేన చ |
ఇత్యుక్త్వా తిర మాక్రమ్య స్తేష మగ్రగణి ము || 36

30. ఈ కౌరవులు యుద్ధమునందు చనిపోగా వారి గురువులు కూడ అప్పుడు ఈ విధముగా సామములను గానము చేయుదురు అని పలుకుచు వెళ్ళుచుండెను.

పురజనులు పలుకుచున్నారు.

31. అయ్యో : మా ప్రభువులు వెళ్ళుచున్నారు. మమ్మ చూడుదు. కురువృద్ధులందరు బాలులవలె ఇట్టి పని చేసిరే, ఎంత కష్టము సంప్రాప్తించినది.

32. దుర్మార్గులు, అట్లులు ఆగు కౌరవులయందు మాకేల ప్రీతిగల్గును : ఈ విధముగా మిక్కిలి దుఃఖించుచున్నవారై పొరులందరును మాటిమాటికి విలపించుచుండిరి.

33. ఈ విధముగా నరశేష్టులగు పాండవులు హస్తినాపురము నుండి వెళ్ళుచుండగా సాయంకాలమున ఎవరును అగ్నిహోత్రములను ప్రేర్చకపోయిరి.

34. మేఘము లేకయే మెరుపులు మెరిసెను. భూమి కంపించెను. ఇట్లే అనేక ఉత్పాతములు బయలుదేరినవి.

35. నారదుడు ఆకాశమున మహర్షులతో గూడి పాండవుల కెదురుగా మన్ననవై భయంకరమగు వాక్యమును పలికెను.

36. ఇప్పటినుండి 14 వ సంవత్సరమున దుర్యోధనుని అపరాధము చేతను, భీష్మార్జునుల బలము చేతను, ఈ కౌరవులందరు నశించ గలరు. అని పలికి వెంటనే అంతర్ధానమాయెను.

తతో దుర్యోధనః కర్ణ శృఙ్గశ్చాపి సౌభలః।

ద్రోణం ద్విజ మమన్యంత రాజ్యం చాస్తై శ్రోకేదయన్ ॥ 37

అథాఽబ్రవీ త్తతో ద్రోణో దుర్యోధన వహర్షణః।

అథ్యాత్ పాండవా నామ ద్వేషపుత్రా వహర్షయః॥ 38

అహం వై శరణం ప్రాప్తా వర్తమానో యథాబలం।

నోత్సహేయం పరిత్యక్తుం దైవం హి బలవత్తరం॥ 39

ధర్మతః పాండుపుత్రా వై వనం గచ్ఛంతి నిర్జితాః।

చరితబ్రహ్మచర్యాశ్చ క్రోధామర్షవశానుగాః॥ 40

వైరం నిర్యాతయిష్యంతి మహద్దుఃఖాయ పాండవాః

ధృష్టద్యుమ్నో ద్రోణమృత్యు రితి విప్రధీతం వచః।

పాండవానాం ప్రియరత స్తస్మా న్మాం భయ మావిశత్ ॥ 41

సోయం నూన మనుప్రాప్త స్త్వత్కృతే కాల ఉత్తమః

మహూర్తసుఖ మేవైత త్కాల శ్చాయేవ హైమనీ ॥ 42

యజద్వం చ మహాయజ్ఞై ర్భోగానశ్నీత దత్త చ

ఇత శ్చతుర్థశే వషే మహత్ ప్రాప్స్యథ వై శసం॥ 43

37. అంతట దుర్యోధనుడు, కర్ణుడు, శకుని ద్రోణాచార్యునికి నమస్కరించి రాజ్యమునంతను వానికి నమర్పించిరి.

38. ద్రోణుడు కోపశీలియగు దుర్యోధనునితో ఇట్లు పలికెను, దేవపుత్రులగు పాండవులు అవధ్యులని మహర్షులు పలికిరి.

39. శరణు వేడిన మిమ్ములను విడిచిపెట్టుటకు నేను ఉత్సహించుట లేదు. నా బలతోవము లేకుండగ మిమ్ము కాపాడ యత్నింతును. దైవము బలవత్తరము కదా :

40. పాండుపుత్రులు ఓడింపబడినవారై ధర్మముగా వనమునకు వెళ్ళుచున్నారు. వారు బ్రహ్మచర్యవ్రతము నాచరించినవారును, కామక్రోధములను జయించినవారును అయి ఉన్నారు. వారు మీకు మిక్కిలి దుఃఖము కలుగునట్లు కని తీర్చుకొందురు.

41. ద్రుష్టద్యుమ్నుడు ద్రోణుని చంపువారు అనునది ప్రసిద్ధమైనది, అతడు పాండవుల ప్రయము కోరువారు. అందుచే నాకు భయము కలుగుచున్నది.

42. నీకు ఉత్తమమైన కాలము సంప్రాప్తించినది. కాలము మెరుపుతీగ వంటిది. ఈ 13 సం॥లు సుఖము ననుభవింపుము,

43. కావున మహాయజ్ఞము లాచరించి దేవతలను సంకృప్తిపరచుడు, తోగముల ననుభవించుడు. విరివిగా దానము చేయుడు. 14 వ సంవత్సరమున మీరు గొప్ప అవత్తును పొందగలరు,

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ॥

సమ్యగాహ గురుః తత్త రువాసర్తయ పాండవాన్ ।

యది తే స నిర్మలతే సత్కృతా యాతు పాండవాః ।

సశస్త్రరథ పాదాతాః భోగి చ తిష్ఠపుత్రకాః॥

44

స రథాన్ సధనుష్కాంశ్చ శ్వే న్యాస్వేదరస దా ।

పాండవాన్ ప్రాపయామోగ మమ గ్రానయాయినాం॥

45

ఇతి శ్రీమహాభారతసాహిత్యం సభాపర్వణి

సప్తమోఽధ్యాయః శమాప్తః

సభాపర్వ సమాప్తః॥

ఓం తత్సత్ శ్రీగౌరవచంద్రార్పణ మస్తు॥

భృగోదాహుడు చెప్పుచున్నాడు.

44. ఓ విమరుడా : బ్రోణాదాద్యుడు బ్రక్కగా చెప్పినాడు. పాండవులను వసనాసము నుండి మరలింపుము. వారు మరలించితో నక్కరింపబడినవారై పాండవులు శత్రు, పదాదులతో గూడినవారై భోగములు గలవారై వసమునకు వెళ్ళుదురు గాక

45. అంతిరు విమరుడు రిభములును, సెన్ద్రములను, ధనుర్దారులను వనమార్గము ననుసరించి వెళ్ళు పాండవుల వద్దకు వంపెను,

ఇది శ్రీమహాభారతసారోద్ధారమున సభాపర్వమందు
ఏడవ అధ్యాయము సమాప్తము.

∴ సభాపర్వము సమాప్తము :
శ్రీరామచంద్రార్పణమస్తు

శుద్ధా శుద్ధపట్రిక

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఓప్పు
-	16	హేమ్యా	హేమ
-	13	సంప్రదాయకం	ప్రదాయకం
10	31	అలింగేన	2లింగేన
20	13	చక్రే	చక్ర
32	16	స్మాత్యాం	స్మాత్యాం
4	9	జాత్వా	జ్యాత్వా
24	40	భాధముర్కా	ముభాధర్కా
26	21	మునశ్చైవ	మునయశ్చైవ
28	6	తరుమున్యోక్తుం	తర్దుమున్యోగం
29	19	దృష్టియే	దృష్టికలపాదే
30	10	తువ్యతే	మధ్యాహ్నతువ్యతే
31	24	ఆర్షయైన	ఆర్షమైన
32	8	సహాస్యే	సహాస్యే
33	15	భవత	భవతి
34	4	చేయము	చేయుము
35	3	శిశూ	శిశూ
36	6	బ్రహ్మి	బ్రహ్మి
38	2	ప్రధానం	ప్రధానం

85	18	యం డెను	యం డెను
87	12	శుక్ర గోళిత	శుక్ర శోళిత
95	21	యవనాశ్వునికి	యవనాశ్వునికి
105	2	వియోసమై	విమోచనులై
114	2	కృతనిత	కృత
123	6	ఉదకమును	ఉదకము
137	9	స్థించగలడు	జస్థించగలడు
144	5	వల్లయన్	పల్లవయన్
146	18	ప్రీతివేద్రయే	ప్రీతివేద్రయే
148	2	యథ	యదు
152	4	రాథాభరా	రాథాభరా
158	5	పారిసవీం	పారిశవీం
163	6	కిమ్మదుడు	కిందముడు
176	2	భరతవర్షభ	భరతర్షభ
182	8	మేనాజుహవహ	మేనాజుహవహ
186	13	జ్ఞాతస్యథా	జ్ఞాత్వస్యథా
194	18	దుశ్శలాం	దుశ్శలాం
199	10	మొదలగుగాల	మొదలుగాగల
220	8	స్పర్శం సర్ప	స్పర్శం స్పర్ప
244	11	ఫాల్గునః	ఫల్గునః
255	5	అభిక్తుడు	అభిషిక్తుడు
268	8	నానాః	నానాః

264	2	ధన్వినాం	ధన్వినాం
266	7	భూయా	భూయా
269	17	సంతాపము	సంతాపము
278	16	స్వస్త్వయన	స్వస్త్వయనో
286	8	ధర్మభూ	ధర్మజో
292	18	తస్మిదిన	తస్మిన్ దినే
294	10	అదిధీషుత్వం	అగ్రదిధీషుత్వం
311	17	ఏకా	ఏకాదశి
312	13	ప్సరిభనం	ప్సరిభనం
330	12	ప్రార్థిన	ప్రార్థిన
336	8	నిపపాప	నిపపాత
342	9	వితృష్వపాం	వితృష్వపాం
350	13	కథిం	కథితం
364	9	జ్యేష్ఠం	జ్యేష్ఠం
378	22	అందతయు	అదంతయు
384	7	ప్రహృష్వహాది	ప్రహృష్వహృది
391	12	త్సమున	త్సవమున
496	7	శని	శని
414	8	కాశికాపురాజే	కాశికాపురాజే
416	16	ధర్మము	కేవలధర్మము
421	5	సభాపర్వమున	అదిపర్వమున
432	6	భాత్మభిః	భ్రాత్మభిః

446	14	స్వర్గశాఖ	స్వర్గశాఖ
448	16	ప్రతివిద్యం	ప్రతివింధ్యం
466	5	స్వాధితి	స్వాధితి
477	8	అట్టిరూ	అట్టి నే
479	8	జూద	కపటద్వార
481	16	శిలలతో	స్ఫటిక శిలలతో
491	16	అనే కేల	అనేక వేల
497	16	భీమ సేనునితో	భీమ సేనుని ఎడ్డి
511	7	యండి	యండివిగాన
517	8	కొట్టబడితిని	నంచి పబడితిని
539	6	అసత్యముయొక్క	అసత్యముయొక్క

